

Pekka Hassinen

ERO *ja* IMMERSIO

Tutkimus artefaktin ongelmasta ja aineellisen
ja käsitteellisen välisistä suhteista

NYKYKULTTUURI

Ero ja immersio on filosofinen ja kulttuurinen tutkimus aineellisen artefaktin ongelmasta ja materiaalisen mieltämissen ehdoista.

Teos avaa uudenlaisen tavan hahmottaa aineellisuutta ja aineellis-ruumiillista. Uudentyyppinen ajattelu vaatii myös uusia käsitteitä; tällainen on esimerkiksi deferentiaalisuus. Deferentiaalisuuden mukaan käsitteet eivät niinkään viittaa kohteisiinsa maailmassa, vaan hybridisoiviin lähteisiinsä aineellis-ruumiillisessa immersiossa. Ne on ymmärrettävä erontoisina rinnakkaisuuksina eikä identifioivina sisäkkäisyysinä.

Historiallisesti suhteellisen nuoreen artefaktin käsitteeseen on tullut materiaalisuuksien kasvun myötä sen painon sivuuttavaa itseäänselvyyttä, kuten tapahtui ikivanhalle olemisen käsitteelle Heideggerin käänteentekevän huomion mukaan. Teoksessa kritisoidaan modernin kulttuuria artefaktin konstituutioharhasta ja kysytään, mikä on ideaalisesti rakennetun konstituution sivuuttama artefaktin luonto. Saako ”tiedettynä tehdyistä ja tehtyinä tiedetyistä”, viinhan vaihtuvista sinikopioartefakteista koostuva ympäristö meidät kuluttamaan luontoa symboliseksi typistettynä? Artefaktin käsite ei ole kriisiytynyt ekologisen kriisin myötä. Onko se siis osallisena ekologisessa kriisissä?

Pekka Hassinen on Jyväskylän yliopistossa väittelevä tutkija ja kirjailija.

ISBN 978-951-39-8814-2

9 789513 988142 >

ERO JA IMMERSIO

Copyright © tekijät ja Nykykulttuurin tutkimuskeskus

Urpo Kovala (vastaava toimittaja, Jyväskylän yliopisto)
Pekka Hassinen (kustannustoimittaja, Jyväskylän yliopisto)
Oskari Rantala (kustannustoimittaja, Jyväskylän yliopisto)
Eoin Devereux (University of Limerick, Irlanti)
Sanna Karkulehto (Jyväskylän yliopisto)
Raine Koskimaa (Jyväskylän yliopisto)
Hanna Kuusela (Tampereen yliopisto)
Katariina Kyrölä (Åbo akademi)
Maaria Linko (Helsingin yliopisto)
Olli Löytty (Turun yliopisto)
Jussi Ojajarvi (Oulun yliopisto)
Laura Piippo (Jyväskylän yliopisto)
Pilvi Porkola (Turun yliopisto)
Tarja Pääjoki (Jyväskylän yliopisto)
Leena-Maija Rossi (Helsingin yliopisto)
Tuija Saresma (Jyväskylän yliopisto)
Piia Varis (Universiteit Tilburg, Alankomaat)
Juhana Venäläinen (Itä-Suomen yliopisto)

Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisusarja perustettiin vuonna 1986. Sarja on monitieteinen ja tieteidenvälinen. Siinä ilmestyy tutkimuksia nykykulttuurista ja kulttuuriteoriasta. Myös modernin kulttuurin vaiheisiin liittyvät kulttuuri- ja sosiaalishistorialliset tutkimukset kuuluvat kustannuslistalle.

Sarjassa julkaistavat käsikirjoitukset valitaan asiantuntija-arvioiden perusteella. Julkaisusarjan kirjat ilmestyvät joko painettuina kirjoina ja myöhemmin sähköisinä rinnakkaisjulkaisuina tai suoraan verkkokirjoina.

Painettuja julkaisuja myy Jyväskylän yliopiston verkkokauppa (<https://webshop.jyu.fi/julkaisut>). Tilaaminen on mahdollista myös julkaisusarjan kotisivuilta (www.jyu.fi/nykykulttuuri-julkaisusarja). Lisätietoja antaa kustannustoimittaja Oskari Rantala (oskari.h.rantala@jyu.fi). Postiosoite: Oskari Rantala / Nykykulttuuri-julkaisusarja, Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos, PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto.

Painoasun suunnittelu: Sami Saresma

Kansi: Sami Saresma

Jyväskylän yliopistopaino
Jyväskylä 2021

ISBN 978-951-39-8815-9
ISSN 1457-6899

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Pekka Hassinen

ERO *ja* IMMERSIO

Tutkimus artefaktin ongelmasta ja aineellisen
ja käsitteellisen välisistä suhteista

SISÄLLYS

KIITOKSET 11

I KOKEMUS, MIELLE JA OIVALLUS

PROLOGI 17

- Luontoartefakti 17
- Artefaktikokemus 19
- Materiaalisuuden käsitteellistäminen 21
- Tieteellinen ja runollinen esitystapa 26
- Kaupunkitila, artefakti 28
- Ikuinen vaihdettavuus 29
- Luontoartefakti todellisuuden siirtymässä 32

II ARTEFAKTI LUONTONA VAI ARTEFAKTIN LUONTO

JOHDANTO 37

- Tutkimuksen lähtökohta ja tavoitteet 37
- Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset 38
- Teoreettinen viitekehys ja keskeiset käsitteet 40
- Aineellisen metodi 46
- Tutkimuksen rakenne 47

III MODERNIN KONSTITUUTIOHARHA

SPEKULATIIVINEN KATSAUS ARTEFAKTIN
MIELTÄMISRAKENTEIDEN HISTORIAAN 53

- Sokean pisteen tukijalka 55
- Työläinen järjen ja subjektin vuosisadalla 57
- Armolahjasta alkusäädökseksi 58

Konstituutio ja luonnollinen asenne	59
Romantiikan täydentävä vastavaikutus	62
Mahdollisuus syrjäyttää todellisuuden	63
Mahdollisuus ja artefakti	65
Käsityöläisyyden välisoitto	67
Aineellis-ruumiilliset toiseudet – aineen työstämisestä toiskehoisuuteen	70
Tuhon artefaktit	72
Reifikaatiosta	73
Materiaalisuudesta	74
Teollisten artefaktien mallinnettu maailma	77
Artefaktidiskurssi, artefakti ja diskurssi	78
Kaiken artefaktisuus	80
Kielen artefaktisuus – artefaktin kielellisyys	81
Möbiuksen nauha	83
Artefakti ajattelun kittinä	85

IV AINEELLISUUDEN ESILLÄ PITÄMINEN

ARTEFAKTIN UUDELLEENTULKINTA JA

RADIKALISOINTI 91

Hybridien Keskivaltakunta	91
Artefaktin purkutalkoot	99
Jatkuuko ajattelu? – konstituutioharhan filosofisista perusteista	101
Tehtynä tiedetty	104
Kertaus ja toisto	108
Deleuze ja jatkuva ajattelu	108
Latour II – konstruktiosta kompositioon	112
Aika-artefakti – esimerkin johdanto	115
Aika-artefakti	118

Aika, se mikä vain on	120
Heideggerin kelloartefakti	121
Ajan sulkeuma	123
Ajan shiftaus	125
Välisoitto	130
Valokuva – häiriö sfäärien rajoilla	130
Pysähdyksestä keston, kestosta pysähdykseen	131
Taittuvan tulokulmat valokuvaan	133
Kontekstin bokeh	136
Pysähdyskuva jatkuvuudesta	137
Välisoitto II	138
Aineellisuuden unohtaminen ja sulkeuman itselöydökset	141
Älyn aktit ja instanssit	142
Humanisti, luonnontieteilijä ja teknikko	145
Puhdas aineellinen	146
Lukkiutuminen algoritmiin	148
Dataismi	150
Formaalisen aineellisuuden järjestelmäylläpito	154
Verkostot ja ajattelu–kieli–tapahtuma	156
Demagogin nappi	156
Ylimääräytyneisyys, ylivälittyneisyys	158

V AINEELLISUUDEN SIVUUTTAMINEN

DISKURSIIVINEN NOMINALISMI JA SYMBOLISEN YLIKOROSTUKSEN SEURAUKSET 163

Nominalismin ambivalenssi	164
Emansipaatio, universaalit ja nominalismi	166
Nominalismin populistinen kurimus	167
Identtisyys, identiteetti, politiikka	170
Universaliakiista – ei tämän tutkimuksen ongelma	172

Materian, luonnon, hybridin ja symbolisen sulkeuman paradoksi	174
Esineiden siirtäminen ajatuksen voimalla	176
Reimmersio	177
Reimmersiivinen ideologia	179
Ajateltu versus ajattelun tapahtuma	181
Luovuttaa voi vain aineelliselle, ei symboliselle	182
Älyn voittokulku	184
Riittää että tyhmistymme	186
Episodimaisesti – yksin ja yhdessä	188
Vapauttavaa	190
Adorno ja ajattelun epätotuudet	192
Sademetsien artefaktisoitumisesta	194
Reimmersio ja ideologia	197

VI AINEELLISEN METODI

TYHJYYDESTÄ ERONTOJEN INTERVALLEIHIN – IMMERSOIVA AINEELLISUUS HISTORIALLISEN MIELIKUVITUKSEN LÄHTEENÄ 201

Rinnakkainen, ei sisäkkäinen	201
Historiallinen mielikuvitus	202
Lissabonin maanjäristys – erontojen polut ja immersoivan aineellisen liike	204
Metodin uumoilua	207
Metodi – tyhjyyden kysymykset	211
Methodinen kysymys, miten se esitetään?	212
Methodisen kysymyksen koko voima	213
Käsitteellinen tyhjiys erovalmiuden ja defereniaaliskuusien intensifointina	214
Metodi – vielä kerran	215

VII AINEELLISUUDEN HAASTEEN VAKAVASTI
OTTAMISEN FILOSOFISET SEURAUKSET

KULTTUURIN JA ARTEFAKTIN ONGELMASTA
AINEELLISEN JA KÄSITTEELLISEN KYSYMYKSIIN 221

- Immersiivinen versus episodimainen 221
Immersio ja esineiden liha 222
Immersio ja ”puhdas immanenssi” 225
Kelluntaa 228
Väijyvä immersio 231
Immersio (epä)käsitteenä 233
Ideopisteeminen yhteisö 234
Symbolisen sulkeuma a là Kristeva 236
Tykkänään muuta kuin representaatiota 238
Varhainen eronto 239
Ensimmäinen eronto 241
Ei-inhimillinen eronto 243
Täyteinen toiseus – immersio ja rakastavaiset 245
Ei muuta representaatiota – ruumis muistaa 249
Erontoreittejä kielen tapahtumalle 250
Yleisyyden aste 253
Käsitteen deferentiaalinen käyttö 254
Deferentiaalisuus – ontologiaa, epistemologiaa ja havaintoa,
eikä mitään niistä 255
Deferentti tulee käsitettä vastaan 259
Eronnossaan ilman instanssia – ajattelu, käytäntö ja
subjekti 259
Välitys versus järjestelmävälitys ja arjen
suhteellistuttamiset 261
Negatiivisuuden ja vastakohtien tuolla puolen 263
Eettinen conatus 264
Iho, kieli ja empatia 266

Maailma erontuu	268
Olioiden voima ja jähmeys	269
Deleuze versus Adorno	271
Kaikkeen käyvä deferenssi	274
Totuudesta	274
Meillassoux ja korrelationismin karikot	275
Heideggerin vasara	278
Katsaus ennen yöpäivää	281
Kielen häly ja kohina	283
Verkkoartefakti ja polut avoimuuden kentillä	285
Yöpäivä	287
Luonto ja symbolisen ideoepisteemi	291
Edessä	293

VIII PÄÄTÄNTÖ

IDENTTISEN RÄJÄYTTÄVÄ AINEELLINEN	299
-----------------------------------	-----

VIITTEET	303
----------	-----

LÄHTEET	353
---------	-----

SUMMARY	365
---------	-----

LIITE (KATKELMA ROMAANISTA)	369
-----------------------------	-----

KIITOKSET

Jättäessäni väitöskirjan arvioitavaksi tunnen kiittollisuutta koko yliopistoyhteisöä kohtaan sanan laajimmassa merkityksessä. Valta-asemia ja muodollisia puheoikeuksia lävistäen yhteisöstä pilkistää aika ajoi lähes anarkistinen virittyminen vapaudelle. Milloin vain ja kenen kanssa tahansa saatetaan haluta sotkeutua mielenkiintoisiin sananvaihtoihin, joista voi kehkeytyä syvällisiä keskusteluja ja älyllisyyden ryydittämää ystävyyttä.

Minulle Jyväskylän yliopisto on tarjonnut monia tällaisia arvokkaita kohtaamisia, tuttavuuksia ja ystävyyskavereita. Haluan kiittää ohjaajaani *Erkki Väinikkalaa*, jonka ystävyys on tarkoittanut mahdollisuutta olla aidon eurooppalaisen intellektuellin seurassa. Hän on ollut salliva, kannustava ja kommentteissaan tarkkavaistoinen, vaikka tehtävän- ja kysymyksenasetteluni eivät aina ole asettuneet edes oppiaineen ”disipliinittömään disiplinaariin”.

Pääohjaajakseni siirtyneen *Annika Waenerbergin* ystävyys on tuonut mukanaan laaja-alaisen elävän humanismin: Goethea, morfologiaa, taidehistorian syviä virtoja, kieliä ja kielentajua. Kun valitin hänelle, etten löydä sopivaa suomenkielistä sanaa tutkimuksessa esiintyvälle *deferentiaalisuudelle*, hän ehdotti minulle *erontoa*. Hänen ohjauksessaan väitöskirja on saanut hahmonsaa, jossa siltä vaadittavat muutosäännöt eivät ole missään vaiheessa tuntuneet rajoittavan ajatuksen lentoa.

Tutkimuksen alkuvaiheessa ohjaajanani toimi jo edesmennyt *Jussi Kotkavirta*. Sain nauttia hänen ohjauksestaan jo tehdessäni kaksoisgradun kirjallisuuteen ja filosofiaan. Yhteys katkesi harmittavasti, kun hän siirtyi kokonaan psykoanalyysin piiriin Helsinkiin, jossa hänellä oli alan vastaanotto.

Suuret kiitokset esitarkastajalleni ja vastaväittäjäjälleni *Antti Salmiselle*. Hänen kannustavat ja asiantuntevat kommenttinsa ovat auttaneet paljon väitöskirjan viimeistelyssä. Suurkiitos myös toiselle esitarkastajalle, *Kuisma Korhoselle*. Tarkat lisäys- ja muutosehdotukset hänen kynästään ovat olleet työni kokonaisuudelle enemmän kuin hyödyksi.

Kiitän lämpimästi myös *Urpo Kovalaa*, johon olen aina voinut luottaa ja jonka rehellisiä mielipiteitä, perusteltuja kantoja ja loistavaa kuivaa ironiaa – seminaareissa ja yksityisissä yhteyksissä – olen oppinut arvostamaan. Kiitos myös tohtoriseminaareihin osallistujille, jotka ovat jaksaneet keskustella sinne kiikuttamistani papereista.

Kulttuurintutkimuksen oppiaineen johdossa *Raine Koskima* on toimillaan tukenut minua johdonmukaisesti työn hankalissakin vaiheissa. Mitä lämpimin kiitos hänelle. Lämmin kiitos myös *Heikki Hangalle* laitoksen johdossa sekä tiedekunnalle avarakatseisuudesta työni suhteen. Jyväskylän yliopistohan ei ole taideyliopisto, eikä tutkimukseni liitteenä oleva näyte *Pakoranta*-romaanistani mikään taiteellinen lopputyö, jonka laatua arvioitaisiin. Se on mukana yksinomaan tutkimuksellisista syistä, joita valotan johdannossa. Kiitokset kustantajalleni *Marko Vesterbackalle* siitä, että olen saanut liittää kyseisen laajan näytteen tutkimukseeni, ja kiitokset tieteelliselle kustantajalleni *Nykykulttuurille*.

Kiitokset läheiselle ystävälleni *Helena Lonkilalle*, joka on aina ollut loppumattoman kiinnostava keskustelukumppani myös materiaalisuuden kysymyksissä. Hän on tuonut pöytäään – tuohon yliopiston kirjaston kuppilan pyöreään pöytäään – kulttuurisemiotiikkaa, uraa uurtavaa aineellisen kulttuuriympäristön tutkimusta, visuaalista kulttuurihistoriaa, Kalevalaa ja kenttätöitä. Helenan Jyväskylän kortteerissa, jota alettiin nimittää ”Kärpäseksi” – ilmeisesti edellisen asukkaan nimen mukaan – on kokoontunut iloinen ja sydämellinen ystäväpiiri blinejä syömään ja prosecco maistelemaan. Tähän piiriin kuuluu myös hyvä ystäväni *Maija-Liisa Westman*, joka on tarkastanut käsikirjoituksen kielen ja itsekin väitelleenä antanut hyödyllisiä neuvoja. Hänen ammattikriitikon silmiinsä syttynyt kiinnostus väitöskirjan tekstiin ja vilpitiön kannustus on ollut minulle todella suuriarvoista.

Olen kiitollinen myös siitä materiaalisesta puolesta yliopistokollektiivia, joka koostuu vanhoista seminaarirakennuksista ja parhaimmasta modernista arkkitehtuurista ja joka muodostaa Suomessa poikkeuksellisen yhtenäisen kampuksen. Se on tarjonnut kult-

tuurisesti kerroksiset puitteet ajatella ”kaikkea uusiksi”. Jyväskylällä on esimerkki demokratiallemme ominaisesta kansansivistyksen ja akateemisen sivistyksen jatkumosta, josta käsitykseni syvenivät, kun sain kirjoittaa tilaustyönä *Pirjo Vuorisen* toimeksiantona – kiitokset myös *Janne Vilkunalle* tuesta – Jyväskylän yliopiston ja sen edeltäjien tarinallistetun historiikin. Lämmin kiitos luottamuksesta. Kiitokset samalla kaikille hienoille ihmisille yliopiston tiedemuseossa, Avoimen tiedon keskuksessa.

Kiitollisuuden aiheet laajenevat yliopistoympäristöstä myös sen ulkopuolelle, yliopiston liepeille, *kretseihin*. Kiitän menneiden vuosien opintopiirikavereita istunnoista, joissa filosofoitiin, luettiin ja diskuteerattiin paljolti ajattelun itsensä vuoksi.

Koska olen parantumaton kahvilakirjoittaja, kiitän yliopiston kirjaston kuppilan väkeä. Kahvio on ollut yliopiston olohuone, hermokeskus ja eurooppalaistyypinen kahvila, jossa sekä työskennellään että seurustellaan.

Kiitos ystävilteni *Stefan Nyströmille* ja *Kaisa Ruohorannalle* kiehtovista keskusteluista ja yhdessä toteuttamistamme, usein taidetta ja tiedettä yhdistävistä projekteista *Mind Less Company* -taideryhmässä.

Kiitokset myös lahden takaiselle ystävälle, *Egge Kulbok-Lattikille*, Viron kulttuurielämän vaikuttajalle ja maan ensimmäiselle kulttuuripolitiikan tohtorille kannuksesta tutkimustyössä. Hän teki jatko-opintonsa Jyväskylässä ja oli järjestämässä täällä *Mind Less Company* kanssa valtakunnallista taiteen symposiumia.

Moninaisen kanssakäymisen ja loistavan toveruuden ja työtoveruuden ohessa olen saanut viettää aikaa unohtumattomassa Konneveden tieteellisessä reititissä *Tauri Kankaanpään* kanssa. Kiitokset kannuksesta hänelle. Kiitokset myös ”nuoremmalle varamiehelleni”, *Aleksi Lindellille*, jonka verbaaliakrobatiasta tulen aina hyvälle tuulelle, *Mari Räihälle*, joka tarjosi ystävällisesti tavanomaisista venyvämpää kaveriapua kiireellisessä käännöstyössä sekä *Mikko Toikalle* räiskyvistä keskusteluista.

Lämmin kiitos pitkäaikaiselle ystävälleni *Markku Kekäläiselle* maailmankuvani kulttuurihistoriallisesta laajentamisesta ja väitökseen liittyvistä hyvistä käytännöllisistä neuvoista.

Vanhempiani en voi enää kiittää, he eivät enää ole keskuudessamme, mutta sisarusteni kanssa pidämme heidän muistoaan elävänä. Kiitokset heillekin siitä että ovat olemassa.

Kiitän rakasta tyttärtäni Kirkeä, ykkösasiaa elämässäni, jonka pelkkä ajatteleva saa minussa aikaan hyvän olon puhumattakaan tapaamisista. Hän asuu miehensä kanssa vain muutaman kilometrin päässä, joten hänelle olen voinut myös puhua väitöksestä ja siitä viestimisestä. Jo kolmevuotiaana hän esitti minulle perustavanlaatuisen kysymyksen: ”Isi, mitä tarkoittaa ’tarkoittaa’?”

Lopuksi kiitokset väsymättömästä tuesta ja kannustuksesta rakkaalle vaimolleni Pirjolle, jota rakastan ja ihailen. Erilaisina ihmisinä, toisistamme kylliksemme saamatta, olemme olleet rikastuttamassa toistemme elämää. En edes halua ajatella sitä, kuinka monta hienoa romaania hän on kirjoittanut sinä aikana kun minä olen parkertanut tätä väitöstä. Juuri samaan aikaan, kun saatoin sanoa väitöskirjan olevan täysin valmis, valmistui hänen kahdeksastoista romaaninsa *Toisella tavalla onnellinen*, joka avautuu koronan jälkeiseen aikaan.

Jyväskylässä 21. 8. 2021

Pekka Hassinen

Kiitän Alfred Kordelinin säätiötä tutkimusta varten saamastani apurahasta.

Kiitokset Jyväskylän yliopiston myöntämästä avustuksesta tutkimuksen alkuvaiheessa.

I KOKEMUS, MIELLE JA OIVALLUS

PROLOGI

Meitä ympäröivät esineet pakottaa liikkumattomaksi kenties se, että me uskomme niiden olevan vain sitä mitä ovat; se, että tapamme ajatella niitä on liikkumaton.¹

Marcel Proust: *Kadonnutta aikaa etsimässä*

Luontoartefakti

Ne ovat luomuksia, jotka sananmukaisesti karkaavat käsistä. Ne liikkuvat pelkän pintajännityksen varassa, ne illustroivat ilman ja veden lakkaamatonta rajankäyntiä. Ne eivät ole enää eläviä, mutta eivät vielä kuolleitakaan, ne todellistuvat vasta irtaantumisensa hetkellä välttämättä pysyvän esinemuodon ja luonnollisesti myös kauppatavaramuodon. Niitä ei voi nimittää käsitöiksi, koska ne luodaan katoamaan. Niiden hybridisyys ei ole ihmisten muokkaaman maailman sisäisyyksien välistä, vaan ne ovat hybridisiä artefakteja suhteessa luontoon. Samalla ne kuitenkin hämärtävät luonnon ja keinotekoisien rajaa. Sanalla sanoen: ne ovat kaikin puolin antiteettisiä tai käsittämättömiä totutuille kulttuurisille tavoille mieltää artefaktit ja käyttää niitä. Niiden kuvailu mahdollistaa luonnon ja kulttuurin välisen suhteen tutkimisen tavalla, jossa luontoa ja kulttuuria ei lähtökohtaisesti erotella toistensa ulkopuolelle tai yhdistetä itse tuotetun dualismin näennäisilyksellä.

Ironia on siinä että edellä kerrotuista lähtökohdista huolimatta luontoartefakti kesytetään. Alussa materiaalin vuorovaikutteinen hankaus, tekijän ruumiillisuus ja olemisen kontinueetti haastavat kielen ja tiedon sulkeumaa, kunnes luova vaihe vaihtuu innovatiiviseksi, ja pelkät rakenneosien nimeämiset ja niiden käsitteellinen luokittelu jo näyttävät synnyttävän artefaktista erilaisia muotovariantteja. Artefaktin ja sen muotovarianttien nimeäminen tuo sen

kielen piiriin. Artefaktin siirtyminen valokuvaan puolestaan organisoii muotovarianttien tehokkaamman tuotannon samalla kun sen orgaanisen hahmon aineellisuus ja sen valmistamisen luonnonehdot sulkeistetaan. Artefakti toisessa, kuva-arte faktissa saa tilkitä vaihdettavuuden synnyttämää todellisuusvajetta. Luomukset tulevat yhä lähemmäksi vallitsevaa tapaa ymmärtää artefaktit vaihdettavina ja irrallisina ympäristöstämme. Näissä käytänteissä teknologia on kuin logiikkaa, joka löytää omat lauseensa olioina.

Lopulta artefakti siirtyy myös tekstiin, sekä tähän tutkimuksen prologiin että työn liitteenä olevaan sanataiteelliseen tekstiin, katkelmiin *Pakoranta*-romaanistani (ks. liite, 369–502). Fiktiivisen tekstin muoto on allegorinen ja sen päähenkilö hetkittäin suorastaan alisteinen artefaktin synnyn ja kehityksen kuvaukselle. Hänen syynsä olla rannalla on – henkilökohtaista katastrofia seurannutta piileskelyä lukuun ottamatta – vain kesätyö, joka synnytti ulkoisen pakon olla veden äärellä pitkiä aikoja.

Artefaktia käännellään ja väännellään ja tutkaillaan ja siitä fasinoidutaan. Työn liitteessä tutkin sanataiteellisesti luonnon merkityksellistymisprosesseja, sitä miten ei-inhimillinen toisaalta siirtyy inhimilliseen luetun merkityksellisen piiriin, toisaalta ohjaa merkityksellistymistä sen lähteenä ja on jatkuvassa hankauksessa sen kanssa ei-merkityksen ja ei-ilmaisun sfäreissä. Materiaalisuus tulee juuri ei-ilmaisun alueelta. Kokemus artefaktista on tässä kokemuksiä luontohybrideistä, mikä korostaa samalla kaikkien artefaktien hallitsemattomia puolia. *Artefaktin käsite ei ole kriisiytynyt kulttuurissa ekologisen kriisin myötä ja tämä herättääkin kysymyksen, onko se osallisena ekologisessa kriisissä.*

Artefaktin ja luonnon sekoittuminen ei ole kaiken keinotekoisuutta ja ihmistekoisien viimekätisyyttä kielilähtöisyytenä tai fenomenaalisenä ykseytenä. Sekoittumista on vaikea kuvata merkityksellisen elämismaailman momenttina. Siksi olenkin etsinyt käsitteellis-kuvallista ilmaisua, jonkinlaista luonnon ja artefaktien sekoittumisen pienintä yhteistä nimittäjää, jonka alueella artefaktin luonto kohdataan. Nimitän tuota maailmaa *yöpäiväksi*. Tämä käsite ei esiinny fiktiivisessä tekstissä, mutta se vaikuttaa taustalla.

Artefaktikokemus

Fiktiivisen tekstin luontoartefaktilla oli myös omakohtainen kokeuksellinen esikuva. Se juontaa juurensa tapahtumasta, jossa aloin muokata luontoa, tarkemmin sanottuna korpikaislan lehteä. Lehti sai käsissäni fiktiossa kuvatun kaltaisen esineellisen muodon (ks. liite, 425, 481, 502). Siitä tuli veden pinnalle laskettava orgaaninen artefakti, jota myöhemmin valokuvasin². Alusta lähtien se oli myös pohdintojen kohde. Leikittelin antamalla sille kulttuurisia merkityksiä, joita siltä puuttui tuntemattomuutensa vuoksi ja joita se hylki ontologisen häilyvyytensä takia. Se herätti kysymyksiä, jotka koskivat luonnon ja artefaktin suhdetta.

Kun luomukselleni ei tahtonut löytyä nimeä eikä luokkaa, tyydyin aluksi kuvaamaan sitä vain ”veden pinnalla kelluvaksi artefaktiksi”. Se oli keinotekoinen, vaikka lehti olikin hetki sitten napsaitu elävästä kasvista. Mutta missä vaiheessa se muuttui artefaktiksi ja kadotti luonnonobjektiutensa, kun pakotin sitä muotoon?

Tietosanakirjamääritelmissä artefakti mainitaan yhtenä kulttuurin kolmesta entiteetistä symbolisen ja toiminnallisen rinnalla. Tieteen diskursseissa se on heikko ja ohitettu konsepti. Sanoja keinotekoinen ja luonto käytetään silti arkipuheessa hyvin luontevasti, jonkinlaisella intuitiivisella varmuudella. Kumpakaan ei pyritä palauttamaan toiseen, kuten tieteessä, jossa termejä viljellään puhtaina, ja keinotekoisena ja luonnollisena ristiriita nähdään joko luonnon tai artefaktista käsin. Kaikki on luontoa, kuten ihminenkin ruumiillisena olentona, tai kaikki on ihmisen muokkaamaa ja merkitsemää ja siten keinotekoisista. Jälkimmäinen liittyy myös kielen ongelmaan ja siihen että merkitykset ovat keinotekoisesti konstruoituja.

Oli helppo havaita, että ”kaikki on luontoa” -teesi tarkoitti luontotieteen luontoa, luonnon modernia järkiperaistämistä. Sille lankeaa yksinoikeudellinen konstituutiovalta. Se vie runouden artikulaatioistamme ja ohjaa tapaa, jolla lapsille puhutaan muurahaisista.

Orgaanisen artefaktini kanssa etäännyin yhä kauemmaksi biologis pohjaisesta luontokonseptista. Se liukeni kokemuksen taustalta

kokonaan. Luonto oli nyt jotain käsin kosketeltavaa, yksityiskohdissaan affektoivaa. Se oli sekä moniaistisesti osa ruumiillisuuden kokemustani että haastavaa kognitiolleni. Se sekä pani vastaan että tarjosi mielteiden kuroutumispaikkoja. Järvi muuttui gigantiseksi pisaraksi, jolle laskin muotoilemani, taitoksissaan vielä elinneeitään tihkuvan kaislanlehden. Veden kalvon jännitteisessä välitilassa liikkui artefaktini ohella vain vesimittareita – ja taruissa nymfejä, vedenjumala Thetyyn tyttäriä.

Mutta oliko tässä tuntemattomassa sortaalissa³, joka johdatti minut kokemukseeni, tosiaan kyse artefaktista, saman luokan ihmistekoisesta aineellistumasta kuin esimerkiksi niissä laitteissa ja välineissä, joiden kautta suurin osa kommunikaatiosta nykyisin tapahtuu. Modernit artefaktit verkottuvat inhimillisen kanssa hybridisiksi kollektiiveiksi emmekä aina tiedä mikä tätä kaikkea ohjaa.

Minun artefaktini ei ollut hybridinen suhteessa inhimillisyyden tiedollisiin ja kommunikatiivisiin puoliin, vaan suhteessa luontoon. Inhimillisen identiteetin pystyttäminen on useimmiten ollut sen samastamista järkeen, transsendentaaliseen egoon, merkitykselliseen kommunikaatioon. Huolestutaan, kun selväjärkisyyden hedelmät, artefaktit, karkaavat käsistä ja pelästyään, kun ei kyetä enää erottamaan itseä siitä mikä käy hallitsemattomaksi. Koko ajan tämä tulkitaan tiedolliseksi tai tiedon sisäisen etiikan kysymykseksi. Mutta teknologian dominoima käsistä karkaaminen ei sisällä suhdetta aineelliseen sen immersiiivis-kokemuksellisessa muodossa.

Kaikkiin vieraantumishuoliin, jotka kohdistuvat hallitsemattomaan keinoympäristöön, liitetään oletus tiedollisesta identtisydestä. On palautettava *teknologinen* sivilisaatiomme tasapainoon *ekosysteemin* kanssa. On saatava koneet tiedolliseen – tai johonkin transsendentaalista etiikkaa muistuttavaan – hallintaan, muuten älykkäät koneet ottaisivat vallan. Tämä skeema kertoo ehkä enemmän tieteen ja teknologian asemasta kuin teknologisen ympäristön (artefaktien) todellisesta symmetriasta tiedollisiin kykyihin nähden. Oikeastaan tiede ja teknologia kirjoittavat vieraantumisen muotoon: tämä kaikki on ihmistekoista, ja konstruoitua, siis periaatteessa tiedettävissä, mutta rajallisten kykyjen tähden sitä ei voi

aina tietää; siitä ahdistuminen ja vieraantuminen. Tai vapautuksen muotoon: ollaan lähempänä kuin luullaankaan; kieli on jo valmistellut havaintoja, se on käsitteellisesti pedannut kokemuksia maailman kulloisenkin konstruoinnin muotoihin.

Aineellisuuden kokemusta ei voi tavoittaa pelkällä identifioivalla tiedollisella. Miksi siis sen yhteydessä ei kärsitä vieraantuneisuudesta? Miksi päinvastoin affektoidutaan? Jos sosiaalisissa konstruktioissa ja kulttuurissa käytännöissä artefaktit olisivat vain merkkejä elämäntyylisiä ja identiteettistä tai käyttötarkoituksiinsa tyhjeneviä entiteettejä tai valmistamiseensa liittyvien intentioiden jatkeita tai analysoitavissa olevia fysikaalisia ominaisuuksia tai kaikkea tätä yhdessä, ne herättäisivät meissä yhtä paljon mielenkiintoa kuin differentiaalilasku pikkulapsessa.

Tieteen valtavirta ei ole ollut kiinnostunut artefaktin luonnosta niin kuin se ei ole ollut kiinnostunut luonnostakaan muuta kuin luonnontieteellisenä konstituutiona. Tiede on käyttänyt artefaktin referenttejä käsitteen jatkeena. Jos teknologia on kuin matematiikkaa joka löytää omat lauseensa olioina, taloudelle riittää yksi funktio: ekvivalenssi.

Materiaalisuuden käsitteellistäminen

Edellistä vasten oli vaikea ymmärtää, miten tieteen vallitsevat käytännöt tarjoaisivat oikotien artefaktien materiaalisuuteen. Ongelmana oli materiaalisuuden käsitteellistäminen. Materiaalisuuden alueelle ei voinut syntyä mitään vastadiskurssia, koska siellä ei ollut diskurssia lainkaan. Halusin silti kiihkeästi käsitteellistää kokemukseni, mutta niin että se olisi muutakin kuin osa diskursiivista järjestystä. Olin varma, että avoin, itse tehty ja heikon tuulenvireen viemä ”aineistoni” sisälsi hiljaista tai paremminkin ilmaisematonta tietoa. Kokemus tarjosi käsitteelliselle kuroutumispaikkaa niin kuin elämäntunne runoudelle.

Artefaktitapahtumani oli avoin paitsi merkityksiltään myös sikäli, että kaikki siinä oli ontologisesti häilyvää. Kaislan lehti oli

paitsi luontoa ja orgaanista aineellisuutta myös mietiskelyn apu-neuvo. Vastaanhangoittelevuudessaan se loi konkreettisemmän yhteyden sitä muotoon pakottaviin *technē*-oivalluksiin kuin useimmat muut artefaktit, joiden ajateltiin tavallisesti vain *välittävän* käsitteellisiä konstruktioita ympäristöön.

Ontologia häilyi myös kulttuurisesti. Koko ajan artefaktini teki siirtymää taidosta taiteeseen; tuntui että silmiäni alla tapahtui juuri se prosessi, johon taiteen etymologiassa viitattiin. *Technē* oli antiikissa merkinnyt sekä taitoa että taidetta.

Artefaktini kohdalla ei voinut puhua uudelleentulkinnasta, koska se oli tuntematon, eikä ensimmäistäkään tulkintaa ollut tehty. Sen kontekstualisoinnissa ei voinut viitata yhteiseen kokemukseen, käytäntöön tai kielipeliin. Se ei ollut löydettävissä yhteisestä ympäristöstä, vaikka se oli ollut olemassa ja saattoi pienen hetken olla olemassa jollain järvellä, varsinkin jos oli elokuu. Sen niin kutsuttu representointi oli lähes mahdotonta ilman kuvaa. Sen synty oli vain heikossa mimeettisessä suhteessa arkisen elämän tuttuihin ilmiöihin (kuten veneisiin) tai luontoon (kuten vesimittareihin ja malluusiiniin, jotka liikkuvat eri puolilla samaa pintajännityksen vyöhykettä). Artefaktitapahtuma oli kuin itsestään allegorinen. Allegorian tapaan se ei kuljettanut kohti symbolista vaan kohti aineellista ja luonnonhistoriallista. (Benjamin 1994, 182–183, 166, 178.)

Veden kalvolle laskettava artefakti synnytti minussa yksinkertaisen ilon. Aivan toisenlainen ilo kumpusi hybridisen voimattomuuden koomisesta kuvaelmasta. Olin päähenkilöni tavoin rannalla hyödyttömän leikin pauloihin joutunut Sisyfos. Uhrasin luonnon kanssa tapahtuvaan symboliseen vaihtoon sivilisaation kalleinta: sen tarkoin annostelemaa, kestosta etäännytettyä aikaa. Mutta ei voinut olla vain romanttisen asenteen ilmaus tuottaa yhä tehokkaammin ja innovatiivisemmin hyödyttömiä tavaroita, jotka lyhyen elinkaaren jälkeen toimitettiin, kuin kaatopaikalle, pienen elämyshakuisen hetken jälkeen, yhden luonnonelementin vietäväksi. Kaikki tapahtui lähes häpeillen, piilossa toisten katseilta, mutta artefaktiani ei ollut abstrahoitu yksinäisyyteen, solipsismiin, maail-

maan ilman toista. Sen alkuperä vain sattui olemaan yksinäisyydessä.

Friedrich Nietzsche kirjoittaa, miten mikään lehti ei ole täysin samanlainen toisen kanssa, ja miten käsite ”lehti” muodostetaan keinotekoisella abstraktiolla näistä yksilöllisistä eroista. *Nietzschen mukaan sanasta tulee käsite sikäli kuin se ei palvele muistona [Erinnerung] ainutlaatuisesta ja täysin yksilöllisestä kokemuksesta.* Mutta yhtä vähän kuin rehellisyyttä voidaan johtaa käsitteestä rehellisyys, lehtien moninaisuutta voidaan johtaa käsitteestä lehti.⁴

Nietzschen vertaukseen nähden olin täysin poikkeuksellisessa tilanteessa. *En voinut johtaa yksilöllistä lehteä lehden käsitteestä, mutta pakottaessani lehteä technē-ovalluksen kaavaan sen yksilöllisyys korostui.* Samalla lehtien yksilöllisyys tuntui juuri palvelevan herääviä käsitteellisyksiä muistona. Lehdestä ei missään vaiheessa tullut edes käsityöläisen raaka-ainetta, vaan jokainen lehti vaikutti yksilöllisesti siitä valmistettavaan artefaktiin. Luonto ja artefakti sekoittuivat (toisin kuin niistä kuroutuvat käsitteet). Tämä tapahtui nopeassa tahdissa. Välillä improvisoiden kolusin lukemattomia yksilöllisiä lehtiä läpi. Ne kriisiyttivät niiden taittamisen ideat ja antoivat uusien tulla.

Lehdellä mutta myös sen yksilöllisyyden paljastaneella orgaanisella artefaktilla oli joka tapauksessa edessään Nietzschen mainitsema keinotekoinen abstrahoituminen. Kadonneen artefaktin ja kadonneen kokemuksen piti ilmetä kielessä, kulttuurissa ja ehkä tieteessäkin, ellen halunnut sen lipuvan ueneen, privaatiksi osaobjektiksi, jota kukaan muu ei tunne. Ongelma oli kaksijakoinen: voisiko kokemus ylipäättään tulla ilmennetyksi ja millainen olisi tuon ilmentymisen paluu luonnon ja artefaktien keskelle. Tässä minua vaivasi jo epämääräinen tunne siitä, että kysymykseni olivat väärin asetettuja. Paradigma kehotti luottamaan kontekstuaalisuuden kirkaan valon ihmeitä tekevään kykyyn generoida ilmausten eroista luonto- ja artefaktipuhetta luonnon ja artefaktien keskelle. Mutta kielellisesti määrittäneessä tieteellisessä todellisuudessa artefaktiani ei olisi alun perin rekisteröity edes kuriositeettina, koska sitä ei

olisi voinut kohdella käsitteellis-kielellisenä konstruktio- tai purkutyönä.

Ihmistieteet tekevät lähes automaattisen diskursiivisen rajauksen. Kielellistä kytköstä ja kääntämistä odotettiin kaikilta asioilta, ja ne haluttiin nähdä aina jo valmiiksi diskursiivisina. Ilmaisematon tai ei-vielä-ilmaistu sai usein jäädäkin ilmaisematta, eikä sen ilmaisematta jättämistä edes mainittu. Meitä täällä oli lupa luonnehtia ainoastaan meidän täällä tuottamiemme ilmaisujen sisällä; niiden kesken luotiin erot ja vaihdettiin kontekstit, ne organisoivat meidät täällä ja konstruoivat todellisuuskäsityksemme⁵. Discursus ja semiosis vallitsivat. Kieli käsitti kaikki merkitykset, vaikka jokapäiväinen elämämme oli tulvillaan merkityksellisiä kielelliseen sfääriin identifioitumattomia ilmiöitä.

Artefaktini synty ja kehitys oli ollut täysin ei-diskursiivista. Se oli ollut heikosti mimeettistä, voimakkaasti affektoivaa, mutta voitaisiinko sitä koskaan luonnehtia – minkään diskursiivisen muostelman yhteydessä – edes esidiskursiiviseksi.

Ihmistieteiden asenne on kielikeskeinen, lingosentrinen. Ihmetelinkin, miksi tämä kanta ei joutunut ristiriitaan luonnontieteellisen luonto- ja teknologisen artefaktikäsitteilyn kanssa. Konfliktit latistuu kun luonnontieteiden naturalistisen maailmankuvan ankara epifenomenaalinen yksisuuntaisuus nähdään vain rinnakkaisena konstruktiona humanitaan omalle kielelliselle käänteelle. Ei haittaa, vaikka toinen konstruktio viljelee naiivia tieteellistä realismia ja sulkee pois kulttuurisen ja inhimillisen. Se juhlii vapautta pääsyään aineeseen, luontoon ja ruumiiseen. Kieleen se ei yritä, vasta siellä se tuomittaisiin ideologisena.

Luonnon logo- ja kulttuurin lingosentrinen tulevat toimeen keskenään. Objektivistisen ja diskursiivis-semiologisen välillä vallitsee sävyisiä puuttumattomuus. Vallitseva tiede näyttää löytävän niin lajin sisäisen solidaarisuuden kuin itsensä uusintamisen ideologiset muodot.

Epifenomenaalinen ei tunnusta mitään välikäsitteitä, sellaisia kuin tietoisuus tai oleminen, yrittäessään perustaa suoran selitysyhteyden, joka ylittäisi fyysikaalisista ja materiaalisista konseptuali-

saatioista aina monimutkaisiin kulttuurisiin ilmiöihin. Tässä suhteessa se muistuttaa kielikeskeistä kantaa, joka on kyllä muodollisesti antireduktionistinen, mutta yhtä uskollinen omalle rajaukselleen, yhtä kaikkivoipa rajauksessaan ja yhtä vihamielinen välikäsitteitä kohtaan.

Mutta enhän minäkään – artefaktini kanssa – voinut lähteä klassisista logosentrisistä käsitteistä. Tässä Nietzsche, Derrida ja Foucault olivat jo tehneet peruuttamattomat havainnot: ei voinut palata lehteen suoraan lehden käsitteestä, rehellisyyteen suoraan rehellisyyden käsitteestä, eikä voinut valjastaa puhujan läsnäoloa metafysiikalle, neutraalille subjektirakenteelle. Affekti hajotti minun rannalla oloni ja yksittäisen kaislanlehden, eikä yhteiseksi asetettu olemisemmekaan tuntunut kannattelevan kokemusta. Heideggeriläinen inessiivi alkoi vuotaa aineellisuuteen affektiivisena elatiiviina: on hulluutta tulla vaikutetuksi yksittäisistä kaislanlehdistä.

Mitä siis tehdä, kyselin käytännöllistä asennetta tavoitellen, kun epifenomenaalinen luontokäsite, tieteellinen realismi, transsendentaaliset välikäsitteet, konstruktivismi sekä tuttu ja turvallinen kielellinen rajauskin olivat design-heinä-eksplikaatiolle käyttökeltotomia. Minua ei kiinnostanut teknologian filosofien dynaaminen ja relationaalinen artefaktikäsite sinänsä. Se jäi kieppumaan inhimillisen tiedollisiin hybrideihin. Se junnasi intentionaalisuuden ja fyysikaalisuuden dualismissa.

Pitäisikö unohtaa koko juttu? Ja pitäisikö unohtaa luonto, tuo ongelmallisista ongelmallisista, jonka ohjelmallinen postmoderni oli kuopannut niin kuin vuonna 1990 ilmestyneen kohukirjan otsikko *The end of nature* antoi ymmärtää (McKibben 1991)⁶. Intellektuaalinen taivas oli sen ilmestymisen aikoihin revennyt otsoniaukoistaan peruuttamattomasti samalla kun oli alkanut näyttää siltä, että modernin projekti oli saatettu päätökseen. Postmoderni samasti ihmistekoisien kielimielteiden ihmistekoisuuteen, eikä luonnolle jäänyt enää tilaa muuna kuin ekologisen katastrofin eskatologiana. Luonto, enemmän-kuin-inhimillinen-ja-erämaahansa-ihmisen-sisällyttävä (Curry 2008, 60)⁷, on luonnollisesti myös kielellinen konstruktio. Mutta ovatko aivan toisenlaiset kielelliset konstruktio

– keinotekoisuuteen vedoten – samalla tulleet esittäneeksi perusteettoman yhteyden aineellisiin artefakteihin? Tämä epäily löi kielen ja teknologian, kielen ja aineellisten artefaktien sidokseen. Se herätti kysymyksen muustakin kuin kielen sisäisestä kontekstuaalisuudesta käsin identifioitavista merkityksistä ja muustakin kuin kielellisen ilmaisun tulkintaan sisällytetystä materiaalisuudesta, muustakin kuin mediumin ilmaisumateriaalisuudesta.

Minä artefakteineni saatoin juuri ja juuri viitata luontoon kaislanlehtien yksilöllisyyden ja kahden luonnonelementin, ilman ja veden, keskeytymättömän rajankäynnin kokemuksessa. (Ks. liite, 381, 393, 438–439.) Vain lehtiä ja rajankäyntiä en kyennyt palauttamaan mihinkään ihmiselle merkittyy. Ymmärsin kuitenkin, ettei niihin – sen paremmin kuin ihmiselle merkittyy – ripustautuminen auttaisi minua käsitteellistämisen ongelmissa.

Luonnosta ei oikein voinut puhua, kun se sekoittui artefakteihin. Artefaktit taas hämärtyvät niitä käsitteellisesti konstituoivan kielen artefaktisuudesta. Näin ymmärrettyinä ne antoivat yrityksille tautologisen klangin. Jotkut teoretisoijat haluavat selittää kaiken olevaisen olevan artefakteja. Toisin sanoen kaiken on tarkoitus olla tiedettä – ja ehkä myös teknologiaa. Siellä, missä talous, teknologia ja tiede muodostavat kiinteitä liittoutumia, artefaktin käsitealan laajennus politisoituu kysymyksenä patentoinnista. Vain artefakteja, ei luontoa, on perinteisesti voitu patentoida. Mutta luonnon mieltäminen artefaktisesta näkökulmasta on epäilemättä synnyttänyt ajatuksen myös (geenimanipuloimattoman) luonnonobjektin, kuten erään Amazonin sademetsän kasvin⁸, patentoitavuudesta.

Tieteellinen ja runollinen esitystapa

Runouden fabuloinneissa symboliseen siirtyminen jää enemmän kiinni konkreettiseen, aistittuun lähteeseensä. Tieteellisessä reflektiossa lähde on valmistellumpi. Se on eksperimentaalinen tai eksemplaarinen ja se voidaan rakentaa vaikka kokonaan uudelleen

puhtaasti symbolisen piiriin*. Itseriittoiseksi ja ”väliaineettomaksi” aineellis-ruumiillis-artefaktisesta irrotettu symbolinen on tämän tutkimuksen mukaan sulkeuma. Sulkeumana voi näyttäytyä ja voidaan esittää subjektirakennelma, järjestelmä, kielijärjestelmä, kalkyyli jne., vaikkei se lähemmässä tarkastelussa sitä olisikaan. *Liike on kuitenkin maailmasta-katkeamatonta, ei ajattelusta-katkeamatonta*. Avoimuuskin – sulkeutumattomuuden merkityksessä – kumpuaa aineellis-ruumiillisesta⁹.

Aineellisen käsitteellistämisen ongelmat vaihtuivat liitteen fiktiivisessä tekstissä sen ilmaisemisen ongelmiksi. Fiktio kirjoittaminen tarkoittaa abstraktioiden karistamista. Jopa filosofisista jaksoista, joita halusin sisällyttää tekstiin, piti tulla käsin kosketeltavia. Niin runoudessa kuin tieteessäkin merkityksen syntyalueet jäävät huomiotta, mutta kun toisella on mahdollisuus pysyä avoimena kiteytymisissään, toisella on tendenssi sulkeutua. Tutkimuksen kokonaisuudessa sen liitteen, joka koostuu kirjoittamani *Pakoranta*-romaanin katkelmista, onkin tarkoitus olla avoimeksi jäävä ja alati vaikuttava ”aineisto” teoreettiselle artefaktin ongelmalle.

Tieteellinen ja runollinen esitystapa erosivat aihepiirinsä mukaan toisistaan varsin myöhään. Varsinaisesti se tapahtui vasta 1800-luvulla. Palaan modernia edeltävään vaiheeseen siinä mielessä, että runollinen lähestymistapa on mukana tutkimuksen liitteenä. Työ ja sen liite myös hieman liikahtivat lomittain toisiaan kohti: fiktioliitteessä on filosofisia jaksoja ja teoreettisen tutkimuksen tyyli yltyy paikoin esseistiseksi. Itse tutkimus asettuu kuitenkin yhä tiukasti edellä mainittuun modernin jakoon.

Fiktiota ei ole tarkoitus raskauttaa kaikella sillä, minkä ajattelulta tulkitaan puuttuvan. Kaunokirjallisen synnyttämä lajin, näkökulman ja moodin vaihdos ei saa heikentää ajattelulle asetettavia vaatimuksia. Viime kädessä se on mukana tuomassa *kaksoisvalotusta*,

* Itseriittoiseksi ja ”väliaineettomaksi” aineellis-ruumiillis-artefaktisesta irrotettu symbolinen on tämän tutkimuksen mukaan sulkeuma. Sulkeumana voi näyttäytyä ja voidaan esittää subjektirakennelma, järjestelmä, kielijärjestelmä, kalkyyli jne., vaikkei se lähemmässä tarkastelussa sitä olisikaan.

ei itse symboliseen, vaan siihen siirtymisen lähteisiin. Sekä filosofia–tiede että runous ovat mukana siirtymissä. Kun toinen painottaa yleistä, konsistenssia ja reduktiivista sulkeumaa, toinen jää enemmän yksilölliseen tai erityiseen, moniäänisyyteen ja heterogeeniseen avoimuuteen. Toinen pyrkii yksiselitteisyyteen, toinen räjähtävään monimielisyyteen, toinen tahtoo johtaa eri sfäärit omaan piiriinsä, toinen kaivelee ontologisia käytäviä. Toinen pyrkii konstituimaan aineellisen, toiselle se on toiseuden rakennusainetta. Mutta yhtä kaikki, materiaalisen lähteen – ja sen unohtamisen kannalta¹⁰ – molemmissa on kyse liikahduksesta aineellisesta symboliseen. Ja tuon liikahduksen yhteisen lähteen valotusta myös tämän tutkimuksen rakenne liitteineen palvelee.

Kaupunkitila, artefakti

Eräänä syyskuun päivänä astuin Piazza della Santissima Annunziataalle, Firenzessä. Aukiolla ei ollut puita, ei pensaita, eikä mitään luonnonmuotoja voinut hahmottaa. Täysin ihmistekoinen kaupunkitila oli jonkinlainen aineellisuuteen imeytyvä näky. Ajan kuluminen oli tehnyt siitä hämmentävällä tavalla tunkeilevan. Rakennusten hitaasta vuosisataisesta muutoksesta kohti rauniota oli jo aavistus, mutta Walter Benjaminin kuvaamasta vaiheesta, jossa historia yhtyy luonnonhistoriaan, (Benjamin 1994, 182–183) ei ollut vielä merkkiäkään. Muista vastaavista aukio erosi siinä, että luonnonobjektit puuttuivat. Sen valmistuttua mitään siitä tai sen osista ei ollut vaihdettu joksikin toiseksi.

Aukiota ympäröivässä kaupunkitilassa nämä piirteet heikkenivät tuskin havaittavasti. Jossain katseelta kätkeytyvällä sisäpihalta yksinäinen keisaripuu piiritettiin yhtä tehokkaasti muureilla ja seinillä kuin turistien kehot kaupunkitalojen ja palatsien fasadeilla. Täysin kivetty maa, pylvästarhat, patsaat ja keskiaikaisten kirkkojen renessanssihameisiin puetut portaalit – koko vanhan kulttuuriympäristön ylenpalttisuus oli läsnä. Piazza della Santissima An-

nunziata oli tihentymä, jota sen ympäristö ei kontekstualisoinut kuriositeetiksi tai reliikiksi.

Astuessani tilaan me, jotka satuimme silloin olemaan siellä, olimme ainoat elävät. Aivan toisenlaisen ympäristön kasvattina minusta tuntui, että tulimme historialliseen, hitaan muutoksen kourissa olevaan artefaktiin.

Taide- ja taloushistorialliset diskurssit olivat hetkeksi asettuneet aineellisen rinnalle, eivätkä ne ottaneet siihen ylikontekstuaalista asennetta. Tiedettiin, että Firenze ”nivoo maiseman taiteeseen, joka täällä tuntuu versovan suoraan maaperästä” (Simmel 2005, 155). Tiedettiin, että taiteen ja arkkitehtuurin spektaakkeli oli feodaalisten raharuhtinaiden propagandamuoto. Tiedettiin, että kaikista kaupungeista juuri tämä oli käynyt globaalia kauppaa jo viisisataa vuotta sitten ja kehittänyt modernin kapitalismin ehdon ja aihion: finanssipääoman. (Ks. Sée 2004.)

Aukion maailmassa rakennusten (Santissima Annunzian kirkko, orpojen sairaala Spedale degli Innocenti, Loggia dei Servi di Maria, Palazzo Grifoni) organisoitu muoto oli jätetty kuin elostelemaan ajan ja organisoimattoman materian – taivaalta satavien vesipisaroiden ja muiden partikkeleiden – kanssa. Tilaa ei voinut tulkita museaaliseksi, sillä aukiolla liikuskelevia kehoja ei mitenkään eristetty tästä prosessista ja artefakteista. Artefaktien ei-vaihdettavuus korosti niiden aineellisuutta.

Diskursiivisesti ottaen Firenze oli saanut maailmansa valmiiksi, konservoinut sen. Kokonainen city ilmaisi surkuhupaisasti näkevänsä vain suureen menneisyyteen. Mutta kokemuksessani se näyttyi yhtä hyvin nykyisenä kuin tulevana *artefaktin luontona*.

Ikuinen vaihdettavuus

Toisin kuin Firenze, modernit artefaktit kelluivat omassa vaihdettavuudessaan. Kulutustavarat, käyttöesineet, kulkuneuvot, koneet, (verkottuvat) laitteet ja elementeistä kootut rakennukset. Tavarat olivat aina uusia ja iättömiä, niillä tuntui olevan sosio-kulttuuri-

nen vaihdettavuustakuu. Tämä ei ollut vain esineiden hankkimista toisten/vanhosten/rikkoutuneiden tilalle tai alkuperäisen vaihtamista kopioihin. *Ajattelu–kieleen* sulkeutuva tieto siitä, ”miten tämä on tehty” konstituoivat artefaktien aineellisuudenkin osaksi ikuista vaihdettavuuttaan.*

Funktiolle voidaan antaa merkitys, että *jotain on*¹¹, ja kun *jotain on*, se voidaan myös vaihtaa saman funktion piirissä. Mutta tällöin ei oteta huomioon, että ideaalinen artefakti on jo luovutettu artefaktin luonnolle, eikä mitään aineellisuuden sivuuttavaa ontologis-tiedollista yhteyttä enää ollut. Sellainen oletus on perustunut vain ikuisen vaihdettavuuteen.

Koneet ja tavarat menevät rikki, kadottavat informaatiotaan ja muuttuvat joka hetki hitaasti.¹² Ne ovat petollinen osa sulkeuman logiikalle tuntematonta jatkumoa.¹³ En todellakaan lakannut kyselemästä, miksi artefaktin konstituutio ei ollut kriisiytynyt sivilisaation ekologisen kriisin myötä.

Funktio määrää, että *jotakin on* – yhä nopeammissa tahdissa, sysäyksittäin. Ikuinen vaihdettavuus on kuin Kierkegaardin kuvaama ”väärä ikuisuus”, puhtaan ajattelun luomus. Se perustuu hänen mukaansa puhtaan ajattelun pyrkimykseen syrjäyttää eksistenssi.

Myöhemmin eksistenssi saattoi tarkoittaa metafysiikan kieltoa ja kielellisestä käsin vaillinaisesti identifioitavia merkityksiä, tai vailla merkitystä olevia affekteja. Komeat klassiset käsitteet ovat retorisia, niin kuin uudemmatkin. Retorinen generaattori suojelee toisaalta naiivilta realismilta, toisaalta transsendentaaliselta narsismita¹⁴, mutta jos se ei missään suhtautunut destruktiivisesti itseensä, se myös peittää ongelman näkyvistä. Kielellisessä sfäärissä saatetaan keinotekoisuuden periaatteen pohjalta automaattisesti olettaa ontologis-tiedollinen yhteys artefakteihin ja artefaktin luontoon, vaikka yhteyttä ei vahvassa mielessä ole koskaan ollutkaan.

Bruno Latour toteaa modernin projektista, että on käynyt mahdottomaksi pitää tiedettä ja teknologiaa erossa sosiaalisesta prosessista (Latour 2006, 13–16). Luonto, kulttuuri, tiede, teknologia

* Käsite *ajattelu–kieli* mahdollistaa ajattelun ja kielen tarkastelun yhdessä, ilman toisen ensisijaisuutta.

ja sosiaalinen prosessi sekoittuvat keskenään. Havainto tuntui virkistävältä. Mutta oliko siinä puhe vain luonnontieteen rationalisoinnasta luonnosta? Noteerasiko se ollenkaan artefaktin luontoa? Olin huomaavinani, miten tällaisia kohteja väritti se, että ne oli lausuttu sellaisesta tieteestä käsin, joka yhdisteli itseään ja ulkopuoltaan omasta identifioivasta sisäpuolestaan käsin. En ajatellut vain tieteellisten diskurssien subjekteja muodostavia valtasuhteita. Tämä koski mielestäni myös tieteen diskursiivisuutta itseään. Kaikki sai olla vain sitä, minkä tiede itse valmisteli itselleen tai mikä oli jo rekisteröity sen piiriin, kuten diskursiivinen diskursiiviselle.

Tiedettä ei voi enää ajatella omana alueenaan, jonka käsitevaltaa lajin autonominen rajaus kammitsoisi. Se itsessään on nyt osa sosiaalista prosessia ja elämä-immanenssia, siitä itsestään on tullut elämää – kun se samalla on menettänyt muodollistakin autonomiansa taloudelle.

Ihmettelinkin, miksi tieteen muotona yhä oli logo- tai lingosentrisen sulkeuma. Se on ajattelu–kieli-sulkeuma. Tai humanitaan piirissä paremminkin ajattelu–kieli-sulkeuman kielisulkeuma.

Tiede luo itselleen tiedollisen toisen luonnon vain tiedollisina otettavine artefakteineen. Tähän se saattaa uppoutua ja kieltää virtuaalisuutensa ulkopuolen, jolla tuskin on elävää kohtaamista varten edes yhteistä rajaa sen kanssa. Sekoittunut tiede muodostuu referentiaalisia tuomioitaan jakelevan sulkeuman maailmassa, jonka tiede kuvaa omaksi sekoitelmakseen.

Lingosentrisen ajattelu tulkitsee fenomenologiaksi kaiken ei-kielellisen tai esidiskursiivisen. Sille vieras saa näin sitä muistuttavan muodon: signifioija ja signifioitu, joiden kaksinaisuus on pyritty ylittämään (Derrida), saa peilipuolella vastinparikseen *noesiksen* ja *noeman*, joiden kaksinaisuus on niin ikään pyritty ylittämään (Heidegger). Merkitys kiinnittyy ilmaisuihin, ja tämän ainut media on kieli(järjestelmä). Fenomenologiassa ilmenevä ja ideat kiinnittyvät merkityksenantojen tajunnallisiin akteihin ja tämän ainut media on ajattelu (jäännöksettä jaettuna sulkeumatietoisuutena).

Jos vallitseva tiede on sulkeuma, niin siellä mistä sulkeudutaan, tiede saatetaan kohdata ideologiana. Tätä tiede ei voi ymmärtää, varsinkaan jos se itse harjoittaa ideologiakritiikkiä.

Luontoartefakti todellisuuden siirtymässä

Kirjoittaessani kaila-kokemuksesta ja sen synnyttämistä artefakti-mielteistä en halunnut palauttaa kokemustani jo-tiedettyinä-ilmais-tuihin ja siten konstituoituihin suhteisiin, joissa julki-ilmaisemat-omat ei-enää-merkitykset ja ei-vielä-merkitykset vain pokahtai-sivat sulkeuman piiriin. Tiedediskurssi / diskurssin tiede, joka pa-nee epäilemään ei-diskursiivista kokemusta on väistämättä ideolo-ginen. Silloin kun vain diskurssi noteerataan kokemuksen piiristä, kielellisellä ei ole edes ulkoreunaa.

Etsin ilmausta ja ajattelua, joka olisi yksinkertaista ja korutonta kuin arkikielen sanat tai kuin runous, mutta joka sisällyttäisi itseensä artefaktin ja luonnon. Sekoittuneena niin kuin ne olivat artefak-tissani. Käsitteen käytön pitäisi vapauttaa artefaktista ja luonnos-ta ja artefaktin luonnosta puhumisen tapa. Niiden mieltämisen pi-täisi vapauttaa konstruktionismista, joka samastaa produktiivisuus-den sen kuvailuun. Artefaktin, luonnon ja artefaktin luonnon pitäisi vapautua modernin eksklusiivisesta rationaalisuudesta, tyypistävästä diskursiivisuudesta, lingosentrisyydestä, logosentrisyydestä. Toisin sanoen tehtävä tuntui mahdottomalta, ja ahtaan kontekstuaalisessa mielessä se oli järjetön.

Etsin kokemukselleni, ja elämäntunteelle, nimeä tai ilmaus-ta, sellaista joka jäisi *ilmaisemaan ilmaisematonta* (Adorno 1992, 108–110)¹⁵, joka ei kontekstualisoituisi niin kuin kovan valon selvärajaiset ja loputtomat ja loputtomuudessaan selvärajaiset aina jul-kilausutut ilmaukset, joita ei ole missään muualla kuin sulkeuman tieteessä, mutta joista merkityksiinsä kontekstualisoituvan maail-man sanotaan muodostuvan. Konteksti on pikemminkin kuin va-lokuvan *bokeh*, epätarkka vyöhyke, jota eri linssit piirtävät eri ta-voin terveysalueen ulkopuolelle. Epäoleellinen ei ole taustalla, se

on potentiaalista terävää. Se ei ole vain sumeaa – muuten olisi samantekevää miten linssi sen piirtää. Terävä ei ole olemuksellista, eikä välttämättä edes tärkeää; se saattaa olla virhe, sattumaa, mutta useimmiten se näyttää affektin kohteen.

Artefaktinikin oli esineiden joukossa vailla nimeä ja luokkaa. Se ei oikeastaan ollut edes esine, vaan jotain ei enää elävää mutta ei vielä kuolluttakaan. Jos olisi sellaista sanaa, se olisi *eline*, englanniksi *livject*¹⁶ (ks. liite, 472).

Artefaktini oli hybridinen suhteessa ei-rationalisoituun luontoon. Aristoteelisessa traditiossa artefaktit ovat ajattelijan luonnosta löytämän rationaalisuuden jäljittelyä, platonisessa traditiossa sekä luonto että artefakti (kuten taidekin) jäljittelevät ideamaailmaa epätäydellisesti. Empiiristä tai ei, sulkeuma on aina etsinyt inversiostrategioita – ja kelpuuttanut vain korrelaatioita, välittymiä ja kaiken nieleviä konstruktioita. Harvemmin se on nähnyt ympärillään mitään sellaista kuin bergsonilainen kesto, joka pyrki yhdistämään jatkumoksi muiston, havainnon ja materian (ks. Bergson 2004).

Olin antanut artefaktilleni nimen kuin kutsuna kieleen. Joku toinenkin ehkä käyttäisi tuota sanaa ja sitä käytettäisiin kielessä ja jossain sosiaalisessa tilanteessa, ja ilmausten eroista konstruointiin ”veden pinnalla kelluva kaislataitos”. Tässä yhteydessä annettu nimi *kaila* tekisi sen todelliseksi myös toisille kielimediuumin paradoksaalisessa välittömyydessä. Sen sijaan kielen sisäisyyteen identifioitumaton kailatapahtuma kuittautuisi triviaalina. *Ajatus kielellisen (välittäjän) välittömyydestä perustelee lausutun ja ajatellun yhteyttä sulkeumaan, jonka ilmauksissa merkityksen synty katoaa merkityksen konstruktioon.*

Olematta vielä symbolinen ja palautumatta aineelliseen kaila tuntui olevan kaiken välissä. Kun se oli nimetty, mutta sen nimeä ei ollut vielä edes lausuttu, se oli kielen ja reaalisen siirtymässä. Se oli oman muotoon pakottamisensa idean ja muotoa vastustavan, siihen taipuvan ja siihen ohjaavan yksilöllisen lehden välissä (liite, 448–449). Se liikkui – oli läsnä ja pian katosi – kahden luonnonelementin jännitteessä (liite, 438). Korpikaisla (*Scirpus sylvaticus*) muo-

dosti kasvustoja pohjoisten järvien mataliin lahtiin. Jo muinaisessa Egyptissä kaislikko oli merkinnyt elämän ja kuoleman välitilaa.

Kysyin yksinkertaisesti ja käytännöllisesti, miten voin ilmaista ilmaisemattoman puhuessani/kirjoittaessani avoimesti ja yhtä aikaa luonnosta ja artefaktista, noista toisiinsa sekoittuneista. Tiesin että tämä kysymys oli käymässä filosofisesti hyvin mutkikkaaksi, mutta tavoittelin silti sitä yksinkertaisuutta, jolla arkikieltä puhutaan täysin avoimina aineellisen kontekstiin. En tietenkään uskonut siihen sisältyvän mitään aitouden metafysiikkaa, saati että olisin halunnut glorifioida luonnollisen asenteen. Kysyin kysymykseksi maailmassa, joka resurssien hupertessa oli herännyt siihen, ettei se ollutkaan ajattelusta ja kielestä tehty. Etsin ontologisesti avoimia, sulkeumaan nähden negatiivisia käsitteitä, jotka väläyttäisivät itsessään artefaktin luonnon, ja jotka vapauttaisivat minut niistä kirjoittaessani sekä modernin yksipuolisesta rationalismista että lingosentrisyydestä.

Runollisessa ilmaisussa (ks. liite, 369–502) ei kuitenkaan tarvita sellaisia käsitteitä. Itse asiassa niiden nimeäminen ja viljeleminen voisi olla jopa haitallista. Ehkä sanataiteellisessa moodissa oli vain päästettävä kieli tapahtumana yhä lähemmäs, etsittävä eronnon polkuja aineellis-ruumiillisen ääreltä, annettava erontoisen kehittyä ja rikastua lähteidensä läheisyyden täyteyteen...

II ARTEFAKTI LUONTONA VAI ARTEFAKTIN LUONTO

JOHDANTO

Tutkimuksen lähtökohta ja tavoitteet

Materiaaliselle on alettu myöntää yhä itsenäisempi rooli sosiaalisissa konstruktioissa. Teoriasta pois peratusta aineellisesta artefaktista on tullut oma toimijansa. Se nähdään inhimillisistä ja esineellisistä toimijoista koostuvissa rakennelmissa, toimijoiden verkoissa. (Ks. esim. Latour 2006, 21–22.)

Mutta aineellisuus tajutaan välittömästi myös esidiskursiivisena ja osaltaan ruumiillisena. Sen immersiiivisyys alkaa siellä, missä sen aktiivinen ajattelu lakkaa. Tämän kokemuksen huomioon ottaminen teoriassa, luonnollisen asenteen ulkopuolella, on vaativa tehtävä, jonka otan haasteekseni. Se merkitsee aineellisen käsitteellistämistä niin, ettei materiaallinen palaudu vain symbolisen momentiksi.

Aineellista ei voi identifioida symboliseen sinänsä. Symbolinen täysin omana piirinään on kulttuurinen doxa, johon esim. diskursiivisen tai kielellisen ylikorostamisessa voidaan tietoisesti tai liiallisella helpvoudella syyllystyä*. Käsite ei kata objektiaan (Adorno, 1992, 5), ja aineellis-ruumiillinen sekaantuu ajatteluun ja kieleen jo ennen konstituoitumistaan. Edes tiedetystä tehty ja tehdystä tiedetty ei välttämättä ole jäännöksettä hallussamme.

Opponoin tutkimuksessani sosiaalisen konstruktionismin ohella kulttuurintutkimuksen diskursiivista tapaa lähestyä aineellisuutta. Diskursiivinen kuittaa käsitteellistämisen ongelman tekemällä siitä vain nimen nimien joukkoon. Jo lähtökohdissaan se tulee laukaiseeksi aineellisen ja symbolisen jännitteen symbolisen domianssin hyväksi.

Pyrin avaamaan uuden näkökulman siihen, mitä kulttuurisesti¹⁷ voidaan kutsua aineellisen ja symbolisen suhteeksi. Edellä hahmotellun kokemuksen synnyttämästä esiymmärryksestä käsin lähestyn materiaalisuuden kysymyksiä filosofisesti. Aineellisen ja symboli-

*Tässä tutkimuksessa symbolinen nähdään pikemminkin episodimaisen ajattelu-kielen jatkuvana erontamistehtävänä immersiiivisestä aineellis-ruumiillisesta, johon ”symbolisen” yhteys näin säilyy.

sen suhteen monet kysymyksenasettelut tiivistyvät artefaktin ongelmassa. *Artefakti on prisma, jossa luonnon¹⁸ ja kulttuurin ja symbolisen ja aineellisen säteet kohtaavat.*

Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Aineellisen kokemus on ollut paljolti sen muokkaamisen koke-
musta, ja materiaalisen mieltämisen symboliset muodot läheisessä
kosketuksessa aineeseen. Modernin varhaisessa vaiheessa tapahtui
kuitenkin käänne toisaalta muokkaajasubjektiin itseensä ja toisaal-
ta tämän subjektin markkinoille saattamiin artefakteihin. Pian länti-
nen maailma oli täynnä samanlaisia teollisesti tuotettuja *sinikopio-
artefakteja*¹⁹, joiden tuotanto voitiin organisoida konttorissa eril-
lään niiden työstämisestä. Niille annettiin muoto piirustuspöydällä,
erillään niiden aineellisesta vastaan panevuudesta. Niitä kulutettiin
tuotteina vaihdon ekvivalenssin kaikkialle tunkeutuvassa symboli-
saatiossa, erillään niiden tuottajista. Aineellisen kohtaanto murtui
ja maailmasta tuli filosofian ja uuden toimeliaisuuden subjektiivivi-
selle käännteelle puhdas konstituutiotehtävä.

Analysoinkin artefaktin historiallisia mieltämisrakenteita spe-
kulatiivisesti, sen konstituution täydellistymisprosessina. Kysyn,
onko immateriaalinen maailmakonstituutio vähitellen syrjäyttä-
mässä *maailman*. Onko tiedollisen periaatteellinen jäännöksettö-
myys ihmistekoisessa²⁰, jolle olemme rakentaneet merkityksellistä
maailmaamme, aineellisen pois sysäämistä ideaalisten konstitu-
tiokytkösten mieltämisrakenteista. Emmekö enää hahmota artefak-
tin luontoa? Hallitseeko ajatteluamme idealisoitu esine ja esineel-
listetty ideaalisuus? Kärsimmekö konstitutiivisesta harhasta? Kulu-
tammeko maailmaa ja luontoa symboliseksi ty pistettyinä?

Materia ajetaan symbolisen porteille – ja niiden läpi – vain muo-
kattavana resurssina. Kun materiaalille onnistutaan antamaan uusitta-
vissa ja vaihdettavissa oleva symbolisen *osoitus–muoto*^{*}, se lue-

^{*}Symbolisen sulkeuman aineellisessa kohtaamaa muotoa kuvataan täs-
sä filosofisella ”suureparilla” osoitus–muoto. Symbolinen *osoittaa* itsensä
aineellisessa, kunnes on kohtaavinaan siellä suoraan ja identtisesti oman
muotonsa.

taan oitis symbolisen piiriin. Kysyn, tarjoaako perinteinen, luontoa symboliseksi konstituiva materialismi operaatiolle vastavoimaa. Eikö se redusoikin luonnon sen rationalisoinnin symboliseen sulkeumaan. Eikö humanistisissa tieteissä olekin mahdollista päästä lähemmäs materialismia silloin, kun aineellisuuden kokemusta ei sivuuteta.

Paitsi subjektiivista, käsittelen myös niin kutsuttua kielellistä käännettä konstituution täydellistymisprosessin kannalta. Kielellisen käänteen viimeisimmässä vaiheessa, kielen ylikorostumisen ajassa, kulttuurinen *ideoepisteemi** siirtyy aktiivisesta konstituoinnista konstituution sisäiseksi prosessiksi. Se puhuu artefakteista älykkäinä viitatessaan *informaatioon*, joka läpäisee ja ohjaa niitä yhä kattavammin.

Olemme ideaalisista artefakteista koostuvien kytkösten päässä luonnon aineellisuudesta, jota muokkaamme kiihtyvään tahtiin. Ihmistekoisien ja luonnon konstituutiot yhdistyvät. Kojeiden algoritmit ja luonnon biogeneettinen informaatio julistetaan elämäksi. Kysyn, nähdäänkö ei-inhimillinen toimijuuskin jo valmiiksi inhimillisen symbolisaation piirissä.

Väitän, että vallitsevan ideoepisteemin muutos on tehnyt aineellisen ja symbolisen välisen suhteen erityisen haastavaksi. Kysyn, onko kulttuurintutkimuksen vanha diskursiivinen paradigma vain vaihtanut nimen puhuessaan aineellisen diskursista. ”[O]nko materiaallinen vain uusi symbolinen?” (Hassinen 2015, 27.)²¹ Seminaareissa ja konferensseissa voi pettymyksekseen havaita, että aineellinen-termin tilalla voisi olla mikä tahansa muu symbolinen vaihdettavuus. Tutkimukseni asettuu tällaisia helppoja tematisointeja vastaan.

Kysyn, ”[m]iksi tutkimuksen käsitteellisen välineistön pitäisi tietien tahtoen tuhota jännite aineellisen ja *symbolisen*[²²] välillä? Eikö tuo jännite juuri synnytä tutkimusta. Ehkä ymmärrämme jotain materiaalisuudesta vain ymmärtäessämme, mistä tulimme

* Uudissanaa ideoepisteemi käytetään tutkimuksessa kuvaamaan ideologisen muodon saavaa episteemiä, joka antaa katkelmalliselle ajattelulle ja kielelle jatkuvuuden tunnun.

symboliseen. Voimmeko välttää sekä banaaliuden että poissulkevuuden suuntautumalla siihen häilyvään rajankäyntiin, jonka symbolisen sulkeutumisyriytykset aineellisesta synnyttävät.” (Hassinen 2015, 27–28.)

Joidenkin edellisten hahmotelmien muoto on sellainen, että esitän kysymyksiä, joihin tunnun jo tietävän vastaukset tai joissa vähintään uumoilen löytäväni niitä. Tämä on kuitenkin sisällöllisesti näennäistä. Vaikka suuntaviittoja on oltava, kuljen aidosti tuntematonta päin. Teoreettisen tutkimusprosessin erityisluonne paljastanee edetessään, että en ole voinut esimerkiksi valita jotain enemmän tai vähemmän satunnaista tai muodollisen temaattista käsitteellistä kontekstia, jota vasten teoreettinen sisältö sitten mutkatomasti täsmentyisi. Tämä olisi mahdotonta jo siitä yksinkertaisesta syytä, että perinteinen kontekstin käsite tulee tutkimuksessa kyseenalaistetuksi.

Ero ja immersio on kulttuurifilosofinen ja kulttuurintutkimuksellinen tutkielma aineellisen artefaktin ongelmasta ja tähän liittyen filosofinen tutkielma aineellisen mieltämisen ehdoista. Se noudattaa filosofista esitystapaa, joka keskustelelee ajattelijoiden ja paradigmojen kanssa, joskus poleemisestikin. Filosofisessa esitystavassa voidaan lähteä liikkeelle muutamasta perusväittäämästä ja katsoa, mihin ajattelu–kielen polut niistä katsoen ajattelua ja kieltä vievät. Reduktiivisesta näkökulmasta tai dedusoinneista ei kuitenkaan ole kyse. Monet lähtökohdista liittyvät ajattelun sinänsä kannalta negatiivisuuksiin tai ”antifilosofien epäkäsitteisiin”. Prosessissa tarpeeseen syntyneiden uudiskäsitteiden määrä kielinee lähtökohtien hedelmällisyydestä.

Teoreettinen viitekehys ja keskeiset käsitteet

Tämä tutkimus ei hyödynnä muodollis-temaattista viitekehystä. Se ei osoittautunut hedelmälliseksi. Tutustuttuani esimerkiksi artefaktikirjallisuuteen temaattisten hakujen opastamana huomasin, ettei siitä ole kysymyksenasetteluissani juurikaan hyötyä. Temaattisuu-

den korostuminen ylipäättään joutuu työssä kritiikin kohteeksi. Sellaiset artefaktiteoreetikot kuten Michael Brian Schiffer ovat useimmiten arkeologeja, antropologeja, joskus etnologeja tai sosiologeja. Toisin kuin Schiffer, artefakteista ja ihmisen esineellisestä ympäristöstä kirjoittaneet Tim Dant, Ian Hodder, Daniel Miller, Bjørnar Olsen ja Nigel Thrift jäävät ansioistaan huolimatta vain viittauksiksi tai kokonaan viittausapparaatin ulkopuolelle.

Teksti keskustelee kontinentaalisen filosofian, kulttuurifilosofian ja kulttuurintutkimuksen alueisiin luettavan kirjallisuuden kanssa. Alat vaikuttavat laajasti, vaikka vaikutus ei aina näkyisikään tarkasti kohdennettavina viittauksina. Laaja-alaisuus auttaa välttämään ulkokohtaisen temaattisen lähestymistavan ansat, joita myös kommentoin tutkimuksessa.

Olen antanut uusia merkityksiä käsitteille ja ottanut tarpeen vaa- tiessa käyttöön uudiskäsitteitä. Käsitteet ilmaantuvat tekstiin tutkimuksen omien polkujen ehkä ennakoimina, mutta ilman että leipä- tekstiin liimattaisiin heti sopiviksi havaittuja, lukkoon lyötyjä etu- käteismääritelmiä tai viitekehysblokkeja. Käytäntö selittyy myö- hemmin syvällisemmin, tutkimuksen luonteen paljastuessa. Luki- jaa helpottamaan olen kuitenkin liittänyt tutkimuksen alaviitteisiin keskeisten käsitteiden ja uudiskäsitteiden selityksiä ja tarkennuksia.

Tutkimukseni ottaa mukaan aiheen kannalta kiinnostavia mo- dernin filosofeja sekä eksistenssiä, aineellisuutta ja ruumiillisuutta eri tavoin esiin tuoneita antifilosofeja. Theodor Adornon *ei-identti- nen* ja hänen teoksensa *Negative Dialektik* (1966) ovat keskeinen osa tutkimuksen kriittistä viitekehystä. Ei-identtinen toimii sekä symbolisen sisäisen kritiikin lähteenä että henkilökohtaisemmin, oman intellektini kriittisenä elämäntunteena, joka on auttanut hah- mottamaan monia aineellisen ja symbolisen, luonnon ja kulttuurin sekä emansipaation kysymyksiä tässä ajassa. ”Ajan immanenssis- sa” Adorno-vaikutteeni kääntyivät kuitenkin toisaalle ja yritykseni ajatella aineellista eivät enää nojanneet kuin yhdeltä jalaltaan Ador- non negatiiviseen dialektiikkaan. Hyödynsin omaksumaani uudes- sa valossa. Täyttymättömyydessään ei-identtinen on kuitenkin ollut jatkuvasti liikkeelle sysäävä voima ja rokote helppojen ja helppou-

desaan valheellisten vastausten varalta. Hyökkään sellaista ajattelua ja käytäntöä vastaan, jota nimitän artefaktin *konstituutioharhaksi*. Konstituutioharhassa ajattelu-kieli löytää omat lauseensa olioina; se on itselöydöslaaajennustensa vallassa ja identifioi itsensä aina-jo-idealisoimansa ja merkityksellistämänsä maailman aistinsisällöistä. Adorno on myös kulttuurintutkimuksen linkki filosofiaan ja päinvastoin, kuten myös Adornolta vaikutteita saanut Slavoj Žižek.

Käyn pitkin kirjaa keskustelua sen kysymysten äärelle kutsumieni teoreetikkojen kanssa. Ajattelijat toimivat sekä symbolisen liikahduksissa* aineellisen poluilla että henkilökohtaisen reseptioni kautta: ohjaavina muistoina symbolisen ja aineellis-ruumiillisen laaja-alaisemmasta kohtaamisesta.

Edmund Husserl toi tutkimukseen keskeisen, alun perin kantilaisen konstituution käsitteen. Se mahdollistaa kriittisen näkökulman, joka kohdistuu yhtä aikaa symbolisen ekspansioon ja esineiden määrän hallitsemattomaan kasvuun. Jean-Luc Nancy antoi vaikutteita käsityksiini ruumiista²³, toiskehoisuudesta ja ontologisissa välitiloissa liikkumisesta. Henri Bergsonin ajatukset kestosta ja jatkuvuudesta liittyvät tässä tutkimuksessa immersiiiviseen aineelliseen ja ovat apuna siirryttäessä *immersion* epäkäsitteeseen. Tutkimuksen ”immersio” ei liity sanan perinteiseen merkitykseen, ”virtuaalitodellisuuteen uppoutumiseen”, ellei virtuaalitodellisuutta siten nähdä immersoivan aineellisen maailmana. Immersio on ajattelua ja kieltä immersoivana niiden aineellis-ruumiillinen lähde – ei-vielä tai ei-enää ajattelua ja kieltä.

Tutkimuksessani *ajattelu-kielen*** episodimaisuuden korostaminen on paitsi symbolisen sinänsä dekonstruoimista myös tapa hahmottaa aineellis-ruumiillista. Tältä pohjalta suhteellistan myös viitekehysten kestonä. Søren Kierkegaardille ajattelun jatkuvuus

* Symbolisen liikahduksilla ei tarkoiteta symbolisen sinänsä sisäisiä liikahduksia, vaan aineellisen erontoina välittyviä erontonoemaattisia liikahduksia.

** Sekä ajattelua että kieltä tarkastellaan defereniaalisenä erontavuutena immersoivasta aineellisesta.

on vain eksistenssin mahdollistama illuusio. Adornolle ajattelun fragmentaarisuuden myöntäminen palvelee liikettä yleiskäsitteiltä kirpoaviin partikulaarisuuksiin.

Tässä tutkimuksessa ajattelu–kielen oletettua jatkuvuutta analysoidaan ideopisteemisesti ylläpidettynä tilana. Sillä näyttää olevan taipumus epistemologis-ideologisesti syrjäyttää aineellisuuden kokemus.

Havaintoni mukaan ajattelun ja kielen episodimaisuuden myöntäminen paljastaa puolestaan aineellis-ruumiillisen immersiiivisyyden. Päädynkin nimittämään aineellisuutta ja sen kokemusta aineellis-ruumiilliseksi immersioiksi tai vain immersioiksi²⁴. Immersiossa, josta ajattelu ja kieli ovat hetkeksi kirvonneet, ruumis uppoutuu aineellisuutensa ulkopuoleen. Kuvaan immersion lähteeksi, taustaksi ja intervalliksi ajattelu–kielen eronotoille. Kyseessä on uppoutumisen syntetisoima ja siitä riippuvainen erontaminen. Siinä ei vielä siirrytä symbolisen sinänsä piiriin, jollaisen sulkeumana identtiseen lopputulemaansa saatettu ajattelu ja kieli on usein tapana esittää. Analysoin immersiota ruumiiden tunnon ja aineen tunnon yhteytenä²⁵. Uumoilen, että immersoivasta aineellisestä kumpuaa myös sosiaalinen. Sen avoimuudessa elolliset ja elottomat ovat yhteydessä. Käsitteenä immersio on dekontekstuaalinen ja dekonstitutiivinen epäkäsitem, mutta tarkastelen sitä myös filosofian kontekstuaalisen harson ja erityisesti Gilles Deleuzen *puhtaan immanenssin* läpi. Toinen erontoinen ja dialoginen viittauskohde immersion epäkäsitemen sisäänajossa on Maurice Merleau-Ponty ja hänen postuumisti ilmestynyt teoksensa *Le Visible et l'invisible, suivi de notes de travail*.

Antaakseen jatkuvuuden vaikutelman ajattelu–kieli näyttää tarvitsevan konstituoimaansa maailmaan konstruoimiensa artefaktien idealisointia. Tämän sidoksen avaamiseen tuskin riittää, että kuviteltuun jatkuvuuteen vain liitetään artefaktit toimijoiksi. Jäävätkö esimerkiksi Bruno Latourin aktantit juuri sen konstituution vangiksi, johon niitä kieltäydytään puhdistamasta?

Alaviitteissä sekä luvussa ”Möbiuksen nauha” kommentoin Mikko Lehtosen teosta *Maa-ilma*, joka alaotsikkonsa mukaisesti

ti käsittelee materialistisen kulttuuriteorian lähtökohtia. Opponoin teoksen käsityksiä symbolisen ja reaalisen yhteen kietoutumisen tavasta. Lehtonen tiivistää kietoutumisen Möbiuksen nauhan esineelliseksi kuvaksi.

Käsittelen Jane Bennettiä ja erityisesti hänen teostaan *Vibrant matter – A political ecology of things*, jossa hän esittelee vitaalisen materialismin teoriaansa. Mielenkiintoisesti hän sallii Deleuzeltä vaikutteita saaneen olio-voiman käsitteensä (*the force of things*) liikahtaa Adornon *ei-identtisen* suuntaan.

Edetessään artefaktin kulttuurisesta ongelmasta sen synnyttämiin kulttuurifilosofiin ja filosofiin kysymyksenasetteluihin tutkimus hylkää kulttuurintutkimuksessa paljon käytetyn diskursiivisen lähestymistavan mukaan lukien myöhemmän, aineellisen diskurssin. Tutkimus ei myöskään kiinnity Deleuzen uusmaterialismiin, vaan ottaa sen aineellisen metafysiikan yksinkertaiseen myöntöön etäisyyttä, joka ”yksin olisi läheisyys”²⁶. Kieltä ei kuitenkaan esitetä Deleuzen kammoksumana poissaolevan kaipuuna ja puutteena, koska ei tiedetä, eikä voida olla tietävinään, mitä siltä puuttuu. Tämän lisäksi – toisin kuin referentiaalisuus – tutkimuksessa esittelemäni *deferentiaalisuussa* antaa mahdollistaa kielelliselle eronnolle hybridisen täyteen. Deferentiaalisuuden suunta on vastakkainen referentiaalisuuteen nähden. Edellinen on lähteestään erontavaa ja ei-identtistä, jälkimmäinen kohdettaan identifioivaa ja identtistä.²⁷

Kommentoin aineellisessa näkemäni avoimuuden suhdetta Julia Kristevan *semioottisen* avoimuuteen kuten myös hänen *symbolisensa* sulkeutuvuuteen.

Käsitteellisen ensimmäisen version jo valmistuttua tutustuin Quentin Meillassoux’n spekulatiiviseen materialismiin, sen kuvaamaan ylimuistaisen maailman²⁸ ongelmaan ja ongelmaa esillä pitävään korrelationismin kritiikkiin. Havainnosta riippumattoman maailman olemassaolo on muuntunut pelkiksi ilmenemis- ja merkityskorrelaatioiksi, jotka joutuvat turvautumaan filosofiin väistöllisyyksiin läsnä olevasta inhimillisestä havainnoijasta riippumattomien luonnonhistoriallisten tosiasioiden mieltämisessä. Meillas-

soux'n viljelemä korrelationismin kritiikki kohdistuu Kantiin ja koko Kantin jälkeiseen ajatteluun. Kritiikkiä seuratessa huomasin, että kirjoittaessani filosofian subjektiivisen käänteen jälkeisistä konstituutioidentisyysistä olin tullut arvostelleeksi samaa modernin ilmiötä, mutta eri näkökulmasta: artefaktin ja aineellisuuden näkökulmasta. Olin nähnyt korrelaation aineellisten artefaktien idealisointina, jossa – toisin kuin Meillassoux'lla – logiikka ja matematiikka ei edustanut korrelationismista vapaata absoluuttia, vaan korrelationistisen konstituution ydintä, laajenevaa symbolisen sulkeumaa. Valitsemani näkökulma oli vaatinut erilaisen filosofisen kannan ja kummunnut erilaisesta filosofisesta traditiosta. Luvussa ”Meillassoux ja korrelationismin karikat” pyrin vastaamaan Meillassoux'n minussa herättämiin kysymyksiin: onko deferentiaalinenkin ajattelu ”kolmas tie” vai onko se viime kädessä heikkoa korrelationismia²⁹? Onko immersioista tietä ylimuistoisuuden välittömään mieltämiseen?

Tutkimuksen edetessä artefaktista avautuvat filosofiset kysymykset saavat seurakseen – kuin varkain – uudenlaista käsitteistöä. Alussa olen tietoisesti pyrkinyt välttämään käsitteitä lukitsevaa ja johonkin tiettyyn viitekehykseen ankkuroituvaa määrittelyä. Olen antanut niiden paljastua käytössään. Ennenaikainen määräytyminen muistuttaisi aineellisen konstitutiivista samastamista symboliseen. Se ei pysäyttäisi itsessään jo muutenkin jähmeitä käsitteellisyyskäsitteitä, vaan jäädyttäisi aineellisen ja symbolisen välisen liikkeen omiin konstruktioihinsa. Tämä liike, jota vain aineellinen kannattelee, kääntää ajattelun suunnan. Lähtökohdissaan siitä tulee aineellisesta käsin symboliseen viittaavaa³⁰. Kuitenkin – jo ennen symbolisen sisäisiä refleksiivisiä pakkoliikkeitä – se on myös kaksisuuntaista. Aineellis-ruumiillisesta irti päästämätön deferentiaalinen ero synnyttää immersiossa väistämättä myös kohdentumisen olioistuvaan itseensä.

Aineellisen metodi

Diskursiivinen lähestymistapa häivyttää aineellisen symboliseen, vaikka aineellinen on jo mukana paitsi ilmaisuissa, myös kaikessa siinä, mistä ajatteluun ja kieleen tullaan (ks. Hassinen 2015, 27–28; Merleau-Ponty 1992, 153)³¹. Voimme välttää materiaalisuuden käsitteen kulttuurisen neutraloitumisen ja symboliseen palautumisen kohdentamalla materiaalisien ja symbolisen rajankäyntiin itseensä. Arjen käytännötkin ovat toimimista symbolisen ja aineellisen rajoilta. (Ks. Hassinen 2015, 27–28.) Vaikka rajankäynnin kuvauksissa ”symboliselle” annetaan muotoiluissa itsenäiseltä näyttävä konseptuaalinen asema, se ei ole mikään yksinkertainen aineellisen vastapooli.³²

Kohtaamamme artefaktit ovat symbolisen muodon saanutta aineellisuutta, jota nimitän formaaliseksi aineellisuudeksi³³. Niitä ei voi vain lukea symbolisen piiriin, kuten antropologiassa, arkeologiassa ja etnologiassa usein tehdään. Ne ovat syntynsä unohtaneita ja aineelliselle luovutettuja. Ne ovat avaamattomiksi jääviä kirjoja kirjaston kätköissä, hyvin organisoitua lämmennyttä piitä³⁴ koneen uumenissa. Pii itsessään vaatii luonnon rationalisoinnin ja teknologisen järjenkäytön konstitutiivisia ajatuspyrähdyksiä siirtyäkseen symbolisen piiriin, mutta sen pienet virrankatkokset loihitivat multimodaalisia maailmoja, joissa symboliset muodot tyrkyttyivät symbolista aineellisesta erontaviin mielteisiimme.

Aineelliseen lauennut symbolinen ei siis ole eronottojemme kannalta enää lainkaan symbolista, vaan symbolisen osoitusmuodon saanutta aineellista, jota eronnetaan kohti ajattelu-kieltä aivan niin kuin muutakin aineellista. Deferentiaalisuudessa ei siis nähdä – toisin kuin antropologiassa, semiologiassa tai dataismissa – minkään valmiiksi saatetun symbolisen suoraa (lue: dominoivaa) yhteyttä aineelliseen. Siinä ei myöskään sulkeuduta minkään symbolisen välitysjärjestelmän ja sille konstituoidun jatkuvuuden piiriin.

Ajattelu-kielen ja artefaktin yhteys liittyy (kulttuurisesti ilmaisten) pikemminkin aineellisen ja symbolisen kohtaamisen hybridiseen muotoon. Se on erilaista kuin Latourin edustama hybridi-

syys, joka ei luonnollisen asenteen siivittämänä malta jäädä aineellisen äärelle. Tällöin hybridisyydestäkin tulee luonnon, yhteiskunnan ja artefaktin diskursiivinen mix, jossa aineellinen löpöttelee konstruktion symbolisessa sulkeumassa. Radikaali hybridisyys korostaa kuitenkin säröä aine–luonto–kulttuuri–artefaktissa, joka tulkitaan usein sinänsä symboliseksi, vaikka se jääkin vahvasti aineellisen piiriin.

Formaalisen aineellisuuden koneiden ja laitteiden ylläpito vaatii ajattelu–kielen deferentiaalisia eronottoja aineellis-ruumiillisesta immersioista. Immersio itsessään ei tee eroa aineellisuuden ja symbolisen muodon saaneen formaalisen aineellisuuden välillä. Hybridisyys piilee niissä tapahtumissa, joissa aineellinen ja sen (symbolinen) *eronto*³⁵ kohtaavat. Juuri tuohon kohtaantoon keskityn tutkimuksessani.

Tapani kirjoittaa teoreettista tutkimusta on ajoittain syklinen. Palaan artefaktin, aineellisen ja symbolisen sekä luonnon ja kulttuurin kysymysten äärelle yhä uudelleen. Paluu on joka kerta hieinan erilainen.

Toisto tapahtuu tiedottomasti immersiossa. Ajattelu–kielen piirissä sen viimekätinen mahdollisuus kertoo immersoivan aineellisen keskeytymättömästä liikkeestä, joka symbolisen ideoilta ja käsitteiltä puuttuu.

Aineellisen metodi hyödyntää aineellis-ruumiillisen uppoutumisen syntetisoivuutta. Immersiossa, josta ajattelu–kieli lakkaamatta erontuu ja johon sen konstituutiot vaipuvat, kohtaamme välittömässä muodossaan aineellisuuden kerroksellisuuden. Tutkin erontavia liikahduksia aineen liikkeen jatkumosta kohti deferentiaalista erontoa, joka kulttuurisesti ymmärrettynä on liikettä kohti symbolista.

Tutkimuksen rakenne

Tutkimukseni jakautuu kahdeksaan päälukuun, joista prologi- ja johdantoluvun jälkeen tuleva kolmas luku on otsikoitu ”Moder-

nin konstituutioharha”. Se sisältää spekulatiivisen katsauksen artefaktin mieltämiskäytännön historiaan. Kolmannessa pääluvussa eli varsinaisen tutkimuksen alussa konstituution täydellistymisen historiaa seurataan Immanuel Kantista Ludwig Wittgensteiniin, subjektiivisesta käänteestä kielelliseen käänteeseen. Yhdeksänentoista vuosisadan teollistumisen rinnalla kuljetetaan väistyvää käsitteellisyttä. Mukana on myös runouden ja taiteen vastavaikutusta käsittelevä romantiikkaluku, jossa pohdin symbolista ja allegorista ja viittaa myös tutkimuksen liitteenä oleviin katkelmiin kaunokirjallisesta tekstistä, kirjoittamastani *Pakoranta*-romaanista (Hasinen 2020).

Neljäs pääluke ”Aineellisuuden esillä pitäminen” keskittyy artefaktin uudelleentulkintaan ja radikalisointiin. Neljännen pääluvun aloittaa kriittinen Latour-tulkinta otsikolla ”Hybridien keskivaltakunta”. Latourin kvasiobjektien lisäksi tässä luvussa käsitellään ajan filosofiaa ja julkista aikaa kelloartefaktin näkökulmasta, kunnes tullaan toiseen enigmaattiseen ja historialliseen artefaktiin, valokuvaan. Väitän, ettei valokuvassa ole kysymys katkoksesta, vaan pysähdyksen paljastamasta jatkumon täyteydestä. ”Se on inhimillisten häilyvyyksien ja toisiinsa hitsautuvien materiaalien yksityiskohtien satunnaisotos, joka vetää puoleensa kiinteitä merkityksiä. Sen pysähdys on kuin symbolisen tyhjää, mutta ’syväjäädyttävää’ läsnäoloa.” Neljäs luku päättyy lopulta digitaalisen maailman ja formaalisen aineellisuuden kysymyksiin. Esitän siinä myös dataismin kritiikin.

Viides pääluke puhuu aineellisuuden sivuuttamisesta ja symbolisen ylikorostumisen seurauksista. Pääluvun toinen luku alkaa virkkeillä: ”Modernissa maailmassa aistinsisällöt tulkitaan usein jo edeltä käsin symbolisiksi. Tällöin syntyvä nominalistinen vaikutelma symbolisen mutkattomuudesta on oikeastaan sen kohtaamattomuutta ulkopuolensa kanssa. Ja ”ulkopuolihan” on viime kädessä symbolisen sulkeumamuodon tuottamaa. Löydämme ympäristöstämme vain sen minkä haluammekin löytää.” Tässä pääluvussa käsitelen osin ongelmalliseksi käyntyä ja kriittistä potentiaaliaan menettänyttä nominalismia. Väitän, että diskursiivisen nominalis-

min taustalta löytyy aineellisen konstituution täydellistymisprosessi ja muokkaamamme maailman idealistinen tulkinta. Tältä pohjalta viidennessä pääluvussa käsittelem sitten emansipaatiota, populismia, identiteettipolitiikkaa, Adornoa ja sademetsien artefaktisoinnista joitakin aiheita mainitakseni.

Kuudes pääluku paneutuu aineellisen metodiin. Sen alaotsikkona on ”Tyhjyydestä erontojen intervaleihin”. Tässä luvussa tulen esittäneeksi aineellisen metodista jopa yksinkertaistetun erontomaattisen kaavan käsitellessäni immersoivaa aineellisuutta historiallisen mielikuvituksen lähteenä. Esimerkkinäni on Lissabonin maanjäristys ja Voltairen *Candide*-teos.

Päättöntöä edeltävän seitsemännän luvun otsikko kuuluu: ”Aineellisuuden haasteen vakavasti ottaminen”. Luvun alaotsikkona on ”Filosofiset seuraukset”. Tässä luvussa artefaktin historiallinen ja kulttuurinen lähestymistapa antaa vähitellen yhä enemmän tilaa filosofiselle. Hahmottelen aineellis-ruumiillisen radikaalin myöntämisen filosofisia ehtoja. Perustan kehittelyni käsitykseen ajattelun ja kielen episodimaisuudesta ja aineellis-ruumiillisen immersioivyydestä. Todellistuessaan symbolinen on episodimainen ajattelun ja kielen tapahtuma. Sillä ei ole samaa jatkuvuutta ja kestoa kuin aineellis-ruumiillisella. Katkelmallinen symbolinen lainaakin jatkuvuutensa muokkaamaltaan aineelliselta. Filosofiset kysymyksenasettelut ja immersion epäkäsité syventyvät tässä pääluvussa. Ne sisällyttävät aineellis-ruumiillisen näkökulman kulttuuriin, kieleen, toiseuteen, universaaleihin ja partikulaarisuuksiin, subjektiin, etiikkaan, luontoon ja totuuteen pyrkimiseen.

Kirjan pääluvut koostuvat pienistä alaluvuista, ja erityisesti seitsemännessä, filosofisessa pääluvussa on lukuisia pikkulukuja. Tämä on tietoinen valinta. Rakenteeseen on vaikuttanut käsitykseni ajattelun episodimaisuudesta ja esityksen muotoon pyrkimykseni välttää symbolinen sulkeuma.

Pyryn tutkimuksellani avaamaan symbolisen ylivaltaa modernin kulttuurissa ja yhteiskunnassa. Tässä tarkoituksessa tahdon valottaa mahdollisimman monipuolisesti artefaktin ja aineellisen kysymyksiä ja lähestyä niitä kaikin tarjoutuvin keinoin. Lähestymista-

voissa tavoittelen sitä monipuolisuutta ja rikkautta, joka liittyy tutkimukseni kokemukselliseen taustaan. Tätä johdantoa edeltävät sivut jo varasinkin teoreettisen kehitykseni kokemuksellisen taustan kuvaukselle. Kyseessä on Prologi-luku ”Kokemus, esiymmärrys, oivallus”. Se on tutkimuksen ensimmäinen pääluku, jossa esittelin minua askarruttaneen luontoartefaktin. Sama luontoartefakti esiintyy myös tutkimuksen liitteessä.

Työn liitteenä on katkelmia yhdestä sen inspiraation lähteistä, *Pakoranta*-romaanista³⁶. Kertomuksessa seurataan ruohonkortta sivilisatorisen prosessin kourissa. Nuori kesätyöläinen, uimavalvoja, pitkästyty tyhjällä rannalla kylmänä kesänä. Hän alkaa taitella kaislanlehdistä veden kalvolla keikkuvia artefakteja, joita hän myöhemmin nimittää *kailoiksi*. Kailat ovat tutkimuksen kysymyksenasettelujen kannalta keskeisiä luontoartefakteja. Luonnon ja ihmiskoisen rajatilaan asettuvien artefaktien kuvaus muodostaa ”aineiston”, jossa aineellisen ja symbolisen kysymykset tihentyvät. Kyseessä olevat artefaktit ja niiden sanataiteellinen kuvaus ovat toimineet innoituksena koko tutkimukselle. Tutkimuksessa viitataan niihin, mutta katkelmat toimivat myös omana kokonaisuutenaan. Ne havainnollistavat tutkimuksen alkuvaiheen ja tekevät sen prologin ymmärrettävämmäksi. Ne pureutuvat sanataiteellisesti moniin tutkimuksen kysymyksiin ja tarjoavat lukijalle sen kanssa, sen liitteenä parallaksin: näkökulman vaihdoksia artefaktin ja aineellisuuden kysymyksiin.

III MODERNIN KONSTITUUTIOHARHA

SPEKULATIIVINEN KATSAUS ARTEFAKTIN MIELTÄMISRAKENTEIDEN HISTORIAAN

Aristoteles puhui niistä olevista, jotka ovat olemassa luonnostaan ja niistä, jotka ovat olemassa muista kuin luonnollisista syistä (ks. Aristoteles 2012, 26). Mitä tälle jaottelulle, joka vasta paljon myöhemmin (uudella ajalla) poiki *artefaktin** käsitteen³⁷, on aikojen saatossa tapahtunut? Samalla kun tieto ”luonnostaan olevista” on lisääntynyt, noiden olevien ymmärtämiseen käytetyt välineet – jotka ovat niihin vaikuttamisen välineitä – ovat tulleet yhä teknisemmiksi. ”Muista syistä” olemassa olevan suhteellinen osuus ympäristössämme on kasvanut räjähdysmäisesti³⁸. Kasvu on ollut niin rajua ja pitkälle muokattujen artefaktien yhteen liittyminen niin elementaarista ympäristössämme, että artefaktikäsitteen merkitys on neutraloitunut. Samalla kun sosiaalisen elämän artefaktisoituminen on lisännyt yksilön toiminnan ja käyttäytymisen autonomiaa, se on myös pidentänyt ihmisten keskinäisen riippuvuuden ketjuja (ks. Dant 2006, 302) ja tehostanut heidän käyttäytymisensä valvontaa.

Artefakteja on kaikkialla eikä oikein missään erityisesti. Eroa tekemättä niillä näyttää olevan pääsy niin aineellisen esinemaailman kuin ajattelun ja kielen sisäisyyden konstruktioihin. Niihin näyttäisi tiivistyvän aineellisen ja symbolisen suhde³⁹, kiteytyvän luonnon ja kulttuurin aineenvaihdunta. Siksi aloitan a:sta, artefaktista.

Keinoympäristömme on rannaton, käsite ei tapaa rajojaan.⁴⁰ Nykyään artefakteja syntyy jo organismien perimään molekylaarisella tasolla tai uusiin materiaaleihin atomien tasolla. Tavarakuljetukset hoituvat globaaleilla logistiikka-artefakteilla ja tieto- ja kommunikaatioteknologian artefaktikonnektiivit liittävät ihmiset maailmanlaajuiseen verkkoonsa.⁴¹ Syynä rajattomuuden kokemukseen ei ehkä ole artefaktisfäärin laajuus sinänsä, vaan sen idealis-

*Artefakti-sana tulee latinan taitoa, kätevyyttä, käsityötä, ammattia, taidetta ja tiedettä tarkoittavasta sanasta *arte*, joka on *ars*-sanana ablatiivi ja *factum*-sanasta, joka on tekemistä tarkoittavan sanan *facere* partisiiipin perfekti.

tiset mieltämistavat ja yhäkin laajenevat rajat: myöhäismoderni on osa modernin laajenemisvaihetta. Sikäli kuin modernin ekspansioivainen vaihe hidastuu, kääntyy sisäänpäin ja lopulta lakkaa (ks. Latour 2012; 2018, 9), artefaktin käsite voi tulla aivan uudessa valossa ajankohtaiseksi? Martin Heidegger kiinnitti filosofiassaan huomiota olemisen käsitteen unohtamiseen länsimaisen ajattelun historiassa⁴². Artefaktin käsite on historiallisesti nuori ja nykyään sitä käyttävät enimmäkseen antropologit ja arkeologit (ks. esim. Miller 1994, 396–419), mutta voisi olla mielenkiintoista paneutua artefaktin neutraloitumisen ja sisäistymisen kulttuurisiin prosesseihin. Osallistuuko aineellinen artefakti piilomuodoissaan jälkiodernien mieltämISRakenteiden itsestäänselvyksiin? Onko ihmisen omatekemä aina kaikkein välittömimmin hänen tiedossaan? Kuuluisiko teoreettisen antihumanismin johdonmukaisen seuraamisen johtaa antiartefaktumismiin? Idealisoimmeko omat esineelliset jälkemme?

Kun kirjoitan artefaktista, en varsinkaan alussa halua nimeämällä lukita sen viitekehystä. Se ei esimerkiksi voisi olla fenomenologista käsitteen selvitystyötä. Se ei ole semioottinen skeema, jossa artefaktimerkitsijät tuottavat artefaktin merkittynä käsitteellisyytenä. Se ei myöskään ole käsitteen ymmärtämistä vain artefaktidiskurssin ilmauksena. Neljäs käsillä oleva vaihtoehto olisi pitää ihmistä Bruno Latourin tapaan eräänlaisena koosteena, johon kuuluvat myös artefaktit luonnollisina toimijoina. Käsitys on mielenkiintoinen, mutta jättää jotakin ei-konstruoitavissa-olevaa⁴³ artefaktin aineellisuudesta ja siten myös aineellisen suhteesta *symboliseen* käsittelemättä.

Symbolisen ja aineellisen suhteessa symbolinen ei edusta mitään aineellisen vastapoolia, ja vaikka tutkimus on luonteeltaan filosofinen, se ei ota lähtökohdakseen symbolista sinänsä. Käsittelemääritys ei irtoa käsitteen käytöstä, mutta väärinkäsitysten välttämiseksi on syytä jo tässä vaiheessa todeta jotain siitä, mitä tarkoitan, kun puhun symbolisesta. Käsitteeni symbolisesta on laaja, se ottaa käyttöön koko ajattelu–kielen ja ei-kielellisetkin symboliset aktit, jotka näen kuitenkin jatkuvana erontamistehtävänä aine–

ruumis-jatkumosta. Symbolinen ei ole kuitenkaan sillä tavalla laaja, että antropologien, etnografien ja monien kulttuurin tutkijoiden tapaan se nähtäisiin suoraan aineellisessa. Symbolisen suhde aineelliseen on erontoinen, eron ottava tapahtuma, mutta samalla se on jakamastamme aineellisen jatkumosta eli immersoivasta aineellis-ruumiillisesta irti päästämätön.

Alun määrittelemättömyydessä ei ole kyse teoreettisen haasteen välttelystä saati teoreettisuuden hylkäämisestä maailman vivahteikkouden edessä, vaikka yksipuolisuus onkin ominaista sulkeutuville teorianuodostelmille sinänsä. Alussa – ennen teesejä – on tärkeää olla lukitsematta ajattelua ja kieltä käsitelmäritelmiin, jotka vain veisivät aineellisen mutkattomaksi osaksi *symbolista sulkeumaa*. Käsitteen merkitystä ei voi tulla ennen sen käyttöä – sekä toisia käsitteitä että maailman vivahteikkoutta vasten. Symbolisen ”lopputuleman” ja siten myös pysähdyksen painottaminen tekee siitä sulkeuman⁴⁴.

Niinpä kirjoitan vain ”artefakti”, joka nimenä on kompakti, mutta merkitsijänä, merkittynä käsitteenä sekä sen viittaussuhteenä vielä hahmoton. Juuri käsitteen häilyväisyydestä tutkimus lähtee liikkeelle päätyäkseen laajempiin kysymyksiin aineellisen ja symbolisen suhteesta – ja tuon suhteen filosofiseen analyysiin, jossa symbolinen sinänsä problematisoituu.

Aloitan historiallisella katsauksella artefaktiin, sen mieltämistapoihin ja siihen liittyviin mieltämISRakenteisiin. Pysin luonnostelemaan artefaktin *unohduksen* historian. Huomaamattomuus ja unohdus näyttävät – eri syistä – leimaavan sekä käsitteen esihistoriaa että sen myöhäisimpiä vaiheita. Työn edetessä joudun perustelemaan hyödyntämiäni kulttuurifilosofisia kantoja ja luonnostelemaan uusia.

Sokean pisteen tukijalka

Filosofit eivät enää puhu ”tuosta juomalasista tuolla pöydällä”. Kokemuksen nyt-hetken ja siihen viittaavan filosofoivan egon sidos

mielletään vain retoriseksi (ks. esim. Derrida 1982, 25–26). Niin sanottu läsnäolon metafysiikka on paljastunut ja murtunut, referentiaalisen viittauksen välittömyyden illuusio romahtanut. Nykyään onkin hämmentävää ajatella, kuinka kätevästi ja intuitiivisesti abstrakteja ajatusrakennelmia kiinnittämään tarkoitettu referentiaalinen akti aiemmin tapahtui. Viittauksen kohteena oli useimmiten jokin artefakti, kuten pöytä tai tuoli, joita oli nähtävillä puhujan lähistöllä. Juuri koskaan puhuja ei viitannut toiseen ihmiseen, tämän ulkoiseen kehoon, johonkin luonnonobjektiin tai muokkamattomaan aineeseen. Ne olisivatkin vain aiheuttaneet uusia filosofisia ongelmia. Viittaus ihmistekoiseen elottomaan ulottuvaiseen oloon – sen jatkuva ilmeneminen (Husserl 2011, 99) puhujalle ja kuulijoille – riitti ankkuroimaan filosofisen subjektin ulkoiseen todellisuuteen.

Filosofiassa on sokeita pisteitä. Eräs sellainen saattaa olla artefaktin viattoman tuntuinen valikoituminen siksi väistyväksi tukijalaksi, joka pitää pystyssä spekulatioita. Ehkä filosofi valitsee mielellään tuolin tai pöydän, koska se oli tuttu ja modernisti työstetty. Teollisen tuotannon aikana mutkikkaankaan artefaktin valmistus ei edellyttänyt enää vaikeasti omaksuttavaa, ammattikunnan puolislaisiksi julistamaa käsityötaitoa saati käsityöläisen etiikkaa. Prosessi oli ainakin periaatteessa läpinäkyvä. Se voitiin pilkkoa tarkkarajaisesti eri vaiheisiin, joita hoitivat eri ihmiset. Käsityöläisyyteen verrattuna teollinen tuotanto erotteli jyrkästi muodon aineesta, raaka-aineen työstämisen vaiheista. Raaka-aine ei teollisessa tuotannossa määritellyt työstämistä, vaan päinvastoin. Käden taidoista siirryttiin sinikopioiden eksplisiittiseen tietoon (ks. Sennett 2008, 84). Elämisrealiteettien aineellinen hankaus ei muodostanut enää jatkumoa ihmiselämässä, vaan teollinen työ erotti siitä tiettyyn aikatilaan sidotun mekaanisen työsuoritteen. *Saman, symmetrian* ja *vaihdettavuuden* käsitteet olivat ensi kertaa musertavana voimassa sekä työssä että työstettävässä kohteessa. Tämä merkitsi ei ainoastaan sosiaalisen vuorovaikutuksen ja ihmisen itseilmaisun, vaan myös materian ja ihmisen välisen vuorovaikutuksen köyhtymistä.

Karl Marxin muotoilua mukaillen voisi puhua ihmisen vieraantumisesta artefaktin luonnosta – ei pelkästään työnsä tuloksista.

Työläinen järjen ja subjektin vuosisadalla

Jo 1800-luvun työläiselle oman ositetun ja mekaanisen, toisteisen työn rooli maailmassa olisi ollut käsittämätön, ellei hän olisi omaksumut jotain siitä *modernin subjektin* ideasta, jonka katveessa hän joutui elämään. Kekseliäät toimen miehet organisoivat hänen työnsä uudelleen, liittivät sen kehrittelemäänsä koneeseen ja saivat työläisen tarjoamaan työvoimaansa markkinoilla. Työ ja sen sisältö ei ollut enää osa, jonka luonto oli määrännyt kullekin ihmiselle ikäikäisten tehtävien piiristä. Työ saattoi nyt olla minkä tahansa mielivaltaisen tuntuisesti valikoituneen tavaran teettämistä. Työntekijän elämäntehtäväksi saattoi langeta vain jokin vaihe tavaran työstämisessä. Tuotettavan tavaran puolestaan määritteli viime kädessä vain se, että joku oli päättänyt tarjota sitä markkinoille ja jotkut olivat sitä ostaneet.

Kuinka epäoikeudenmukaisia ja kohtuuttomia uudet elämänjärjestelyt 1800-luvun työläiselle olivatkin, ne eivät olleet järjenvastaisia. Käsitys järjestelystä oli muuttunut. Sekä tiedon varmaa perustetta että sen mahdollisuuden ehtoja alettiin etsiä ajattelevasta subjektista itsestään.⁴⁵ Sikäli kuin filosofien saarnaama subjektiivinen käänne tihkui työläisen maailmankuvaan, hän ymmärsi, ettei tuotantovälineiden omistaja tarvinnut enää vanhan herruuden laillistamispuheita asemansa ja toimiensa perustelemiseen. Päinvastoin, teollistumisen subjekteille niistä oli tullut kiusallinen este. Tarvitsiko niitä siis työläinenkään. Hänen vapauttamisestaan alettiin kirjoittaa subjektiivisen käänteen jälkeisessä tilanteessa, uuden ajattelun määrittämällä ehdoilla. Vaikka hänen kokemuksensa ilmaukset nousivat jaetusta aineellis-ruumiillisesta, hänen emansipaationsa luonnosteltiin kollektiiviseksi, idealistisen subjektin idealisella nurinkääntämisellä.

Armolahjasta alkusäädökseksi

Cogito oli ollut jumalan armolahja, jonka tehtäväksi jäi kuvata ja luokitella luomistyön ihmeitä. Näin Linné vielä ajatteli. Pian jumala itse oli siirtynyt ajattelun perusperiaatteista vain filosofian hankalimpien käsitteiden, kuten äärettömyyden ja absoluutin tai olion sinänsä takaajaksi. Häneen – muutama vuosikymmen ennen kuin Nietzsche julisti jumalan kuolleen – viitattiin filosofian piirissä korkeintaan noiden käsitteiden johtamisen funktioissa. Ajattelun säännöt järjestettiin siitä itsestään käsin ja noista säännöistä generoitiin idealisoitu maailma, jota filosofiassa testattiin kriitikkillä ja luonnontieteessä hallitusti annostellulla empiirisellä datalla. Se jumalan armo, jonka sekä ylhäinen että alhainen joutuivat keskinäisessä vuorovaikutuksessaan tunnustamaan, ei enää koskenutkaan samalla tavalla toimeliasta rationaalista yksilösubjektia. Hän oli vapaa – järjellisen substantiaalisuuden puitteissa – matematisoimaan luonnon ja *konstituoimaan* maailman. Subjekti oli asettava, se generoi maailman muodot.

Uusi subjektin idea ei sisältänyt armoa, eivätkä sen käyttämät käsitteet sitä jakaneet.⁴⁶ Se vaati ihmisiltä säätyyn katsomatta sitoutumista valistuksen projektiin. Edistys voisi armon sijaan antaa yhtäläiset mahdollisuudet kaikille ja tuoda tasa-arvon jo tässä maailmassa. Tähän uskoivat vain radikaaleimmat ja idealistisimmat. Kehittyvässä yhteiskunnassa, kuten Suomessa, alemmilta luokilta oli kuitenkin lupa odottaa luku- ja kirjoitus- sekä yksinkertaista pääsälaskutaitoa, minkä Johan Vilhelm Snellman totesi jo 1850-luvulla⁴⁷. Ylemmillä tasoillaan sivistys oli suurta spekulatiivista vapautta, jonka palvelijat ruumiillisella työllään mahdollistivat. Alemmillä oppineisuus sisälsi lähes metamorfoosin tapaisen ajatuksen: saada oppia oli yhtä kuin muuttua, tulla herraskaiseksi, nähdä maailma tykkänään eri tavalla. Mutta oppimattomiltakin edellytettiin vielä jotain, jota ei aiemmin ollut edellytetty. Järki ja sen saavutukset vaativat heiltä yhä suuremman, maailmaan putkahtaneen tosiasiajoukon sisäistämistä. Prosessin alusta lähtien myös niiltä, jotka eivät ymmärtäneet, vaadittiin sellaisten elämänseikkojen notee-

raamista, joiden legitimaatio lepäsi esimerkiksi fysiikan, koneenrakennusopin, oikeusopin, spekulatiivisen filosofian tai matematiikan varassa. Konstitutiivisen prosessin mukainen toimintakenttä ei voinut jättää osaakaan väestöstä kokonaan ulkopuolelle. Työläinen joutui tavallaan elämään keskellä uutta, monelta osin vierasta todellisuuden konstituutiota, jossa vapaat, oppineet subjektit kehittivät uusia järjen ehtoja ja perusteita yhä uusille käytänteille. Filosofian spekulantti saattoi olla kaukana enterprenööristä, mutta sama uusia ideoita testaava ja toimeenpaneva henki kulki läpi valistuneen järjenkäytön.

Konstituutio ja luonnollinen asenne

Valistuksen henki suosi ja synnytti teorioita ja ulotti ne ihmisten arkiseen maailmaan. René Descartes oli hakenut järjelle varmaa perustetta ajattelusta itsestään. Kant kysyi, mitkä ovat meissä olevat rationaaliset ehdot maailman ilmenemiselle. Millainen maailma voidaan koota ideaalisesta ja ideaaliselle ilmenevästä? Tämänlaisista kysymyksistä tuli Kantille polttavia (ks. esim. Kant 2005, 179–181). Hän oli poleeminen suhteessa David Humen skandaalimaisiin käsityksiin, joiden mukaan ulkoinen todellisuus oli vain aistimussikermiä ja filosofiset kysymykset psykologistisia. Kant halusi yhdistää järjen ja kokemuksen ja kehitti oman transsendentaalifilosofiansa kriittisessä rajankäynnissä loogisen psykologismin kanssa. Kysyessään metafysiikan mahdollisuuden ehtoja hän tuli konstruoinneeksi omasta filosofointitavastaan loputtoman viittauskohteen, eräänlaisen modernin alkusäädöksen. Hänen jälkeensä tulleet pyrkivät spekulatiivisin keinoin ideaaliseen konstituutioon, jonka laajeneviin kehiin tai spiraaleihin ilmiöt sitten asettuisivat.

Konstituutio on hyödyllinen käsite mietittäessä, mitä oikeastaan tapahtui modernissa suhteessa artefakteihin. Käsite nousee ennen muuta Husserlin fenomenologiasta. (Ks. esim. Sokolowski 1970.) Husserl sulkeisti maailman olemassaolon kysymykset ja niin kutsutun luonnollisen asenteen, joka ottaa meistä riippumattoman to-

dellisuuden, sen objektiivisuuden, itsestään selvänä ja tiedettynä. Hänen merkityksiä antava subjektinsa oli nimenomaan konstituoi-va. Se tunnusti avoimesti maailman ideaalisen rakennelman filosofiseksi ja kulttuuriseksi projektiksi. Mutta samalla se kieltäytyi samastamasta luonnollista asennetta siihen, mikä oli konstituoitu. Näin se paljasti jännitteen luonnollisen asenteen ja tieteen konstituutioiden välillä. Molempiin Husserl kohdisti Krisis-katseensa⁴⁸: luonnollisen asenteen tieteellisyydet ja tieteellisen asenteen luonnollisuudet joutuivat mittavan selvitystyön kohteeksi.

Husserlilla konstituoitu nojasi luonnolliseen asenteeseen, mutta hänen mukaansa ankara tiede ei voinut käyttää kannaltaan yhteen sopimattomia, redusoimattomia aineksia suoraan; luonnollinen asenne ei kelvannut tieteen teon perustaksi, vaikka siitä esimerkiksi luonnontieteissä oli tullut sellainen. Ulkoisen maailman kokeelliset likiarvomittaukset samastettiin ulkoiseen maailmaan sinänsä, jonka kausaaliketjuissa – jonkinlaisessa tiedottomassa objektiivisen konstituutiossa – tieteen tekijä sitten puuhasteli, tajua-matta toimintansa luonnetta, ehtoja tai perusteita. Lähtökohdistaan käsin hän ei ymmärtänyt myöskään käyttämäänsä välinettä: matematiikkaa. (Husserl itse oli alkujaan matemaatikko.) Kuvattuaan sillä ensin luontoa hän palautti siihen luonnon – oman itsetiedotto-man matematisointiprojektinsa hedelmänä.

Samalla kun Husserl suomi luonnontieteen itsetiedottomuutta ja filosofista naiiviutta, hän nimitti sen uudella ajalla syntyneitä saavutuksia tieteen suurimmaksi ihmeeksi. (Husserl 2011, 64.) Luonnollinen asenne, toistettavat kokeet ja niistä kerätty empiirinen data, joka vahvisti tai kumosi luonnon matematisoinnin teoriarakennelman osasia – kaikki se oli kyhätty kokoon subjektiivisen käänteen epädogmaattisuutta hyödyntäen ja samalla se unohtaen. Miten oli mahdollista, että kartesiolainen tiedon varman perustan etsintä olikin poikinnut kaksi eriperustaista piiriä, matemaattis-teoreettisen ja kokeellisen, jotka sokeina viipaloivat maailmaa toisilleen? Miten oli mahdollista, että Humen kaikkia ulkomaailman varmuuksia aistisisäisyydestämme käsin epäilevä filosofia olikin tuottanut konstitutiivista varmuutta ulkoisista objekteista, joi-

den piti olla viime kädessä harhaa. Varmuus selitti olevansa luonnollista. Maailma ja maailmankaikkeus oli kirjoitettu matematiikan kielelle. Me vain emme modernissa laajenemisvauhdissamme vielä täysin osanneet lukea tuota kirjoitusta, emmekä ymmärtäneet kuin osan. Kaikki olisi kuitenkin (joskus) ymmärrettävissä, ei Husserlin tavoittelemassa fenomenologisessa *täyteydessä* (Husserl 2011, 39), vaan konstituutiodeterminismin kauniissa ja ristiriidattomassa teorialäyteydessä. Kun maailma oli kirjoitettu matematiikaksi, sen konstituution ongelmat saattoi unohtaa, maailma oli oma konstituutionsa. Luontoa konstruointiin keinotekoisesti ja esitettiin että oliin löydetty se⁴⁹.

Kysymys ”mistä tämä on tehty” yhtyi kysymykseen ”mihin tämä on tehty” – konstituutiosta, joka puolestaan laajeni kysymykseen: *mistä* (jo konstituoidussa) maailmassa tämä on tehty ja *mihin* (jo konstituoidussa) maailmassa tämä tehdään. Ikivanha myyttinen ja animistinen tai käsityöläisen taitoon perustava käsitys esineestä siirtyivät runouteen ja vapaa-aikaan. *Modernissa intentionaalinen ja fysikaalinen olivat kietoutuneet yhteen totalisoivaksi konstituutioprosessiksi*. Tieteen ja teknologian ei tarvinnut enää vaatia kansalaisia tunnustamaan konstituoidunsa maailma. Pieni päännyökäytys jonkin viimeisimmän artefakti-ihmeen äärellä riitti kuitaamaan tieteellis-teknologisen maailmankuvan legitimaation. Sitä saattoi seurata vakuutus: tiedän, vaikka tietäjälle olisi yhtä hyvin voitu esitellä *pienimmät* alkeishiukkaset *jakautuvina* ja piilottelevina ”lurkkeina” kuin kvarkkeina.⁵⁰ Useimmilla ei ollut eikä ole harmainta aavistusta siitä, mitä ollaan käytännöllis-ideologisesti tietävinään. Yksilöllä oli aavistus siitä, että yksinomaan hänen omien tietojensa varaan rakentuva maailma eläisi kivikautta. Tietämättömyyttä pidettiin usein vieraantumisena, vierauden sinänsä kokemuksena tieteellis-teknologisessa ympäristössä. Todennäköisesti tieteen ja teknologian ahdistavuus näyttäytyi kuitenkin paljon läpinäkyvämmässä, määrällisemmässä ja mahdollisuutta korostavammassa muodossa: tämän kaiken minäkin voisin *periaatteessa* tietää, mutta en tiedä.

Romantiikan täydentävä vastavaikutus

Järjen yhdeksästoista vuosisata käänsi myös kolikon toisen puolen valistuksen järjeksuskolle. Runous oli eriytynyt tieteen ja filosofian kielestä⁵¹, eikä tutkielmia enää kirjoitettu silosäkeillä. Yhä harvemmin argumentaatio esitettiin dialogin muodossa. Runouden oma kieli ja taiteen autonomiset tendenssit saivat romantiikan elämäntunteen ja sen taiteelliset ilmaukset näyttämään silkalta vasta-vaikutukselta yksipuoliselle järjen eetokselle.

Yhteistä filosofian ja tieteen tendenssien kanssa oli kuitenkin kääntyminen yksilöön, subjektiin, yksilösubjektiin. Kaikkea epäilevä, havaintoja tekevä, aistiva, itseään refleктоiva ja suhteita, asiantiloja ja olioita asettava subjekti sai taiteessa vastinparikseen levottoman, ambivalenteissa tunteissaan piehtaroiavan egon, joka loi oman maailmansa tai ainakin väritti sitä mielensä mukaan.

Symboli erosi symboloimastaan; se alkoi väreillä omaa itseään symboloimatta välttämättä enää mitään. Luonnon tilalle astui ihmislunto. Myyttiä korostettiin järjen vastapainona, mutta siitä tuli esteettistä materiaalia tai taiteellinen järjestelyperiaate. Myyttiin päätyminen ei ollut tilaajalähtöistä tai konformistista, vaan siinä näkyi taiteilijan subjektiivinen valinta.

Myöhäisromantiikan esteetikot vanhoivat jo *symbolisen* nimeen. Mutta tälle symboliselle ei Walter Benjaminin mukaan löytynyt nimeään enempää yhteistä termin alkuperäisen merkityksen kanssa, jossa kummitteli materiaallisen ja transsendenssin yhteys.⁵²

Romantiikan esteettisenä kategoriana symbolinen vaati muodon ja sisällön jakamatonta yhteyttä (Benjamin 1994, 160). Taiteen kuului etsiä yleistä yksityisestä (Benjamin 1994, 161). Yleisessä symbolinen tuntui löytämisensä jälkeen riittävän itsenäisen. Benjaminin mukaan romantiikka tyypisti teologian paradoksin: transsendenssin ja materiaallisen objektin yhteyden, vain ilmenemisen ja olemuksen väliseksi suhteeksi. Symbolisen kehä muodostuu kulttuurin säteilystä täydellistyvästä ihmisyksilöstä.⁵³

Romantiikan taiteen symbolisella oli myös kilpailija: ”Samanaikaisesti symbolisen maallistuneen käsitteen kanssa klassisismi

kehitti sen spekulatiivisen vastineen: allegorisen”, mutta allegorienkaan ei säilyttänyt alkuperäistä merkitystään, vaan valjastettiin uudeksi spekulatiivisesti omaksuttavaksi käsitteeksi – ”tarjoamaan tummaa taustaa, jota vasten symbolin kirkas maailma voisi nousta”. (Benjamin 1994, 161.)⁵⁴

Allegoria kuitenkin julistaa olevansa kauneuden tuolla puolen.⁵⁵ Se ei tahdo olla ”mitään vähempää kuin kadotetun ontologisen sisällön allegorista loihkimista” (Adorno 1989, 62). Alkuperäisessä liikkeessään⁵⁶ se löytää – toisin kuin symbolinen – yleisestä yksityistä. Benjaminille allegoriat olivat ”ajatusten maailmassa sitä, mitä rauniot olioiden maailmassa” (Benjamin 1994, 178). Allegorinen ilmaisumuoto syntyi luonnon ja historian oudossa kombinaatiossa. (Benjamin 1994, 167.)

Mutta vanhoille inkarnaation ja redemption tavoille ilmentää aineellisuutta ja (kärsivää) ruumista ei enää löytynyt sekulaaria muotoa järjen vuosisadalla. Kun uuttakaan tapaa ei kehittynyt, aineellis-ruumiillista alettiin vain massiivisesti palauttaa tiedonintressien henkistyviin ja korrelationistisiin, aineellisen pelkkänä konstituutiotehtävänäan ottaviin, muotoihin. *Ilmestys aineellisessa vaihtui ilmenemiseksi symbolisessa*. Transsendenssin kohtaamisen paradoksista aineellinen siirtyi uuden symbolisen etäispäätteeksi, joka tarjosi sille rajattomia mahdollisuuksia.

Mahdollisuus syrjäyttää todellisuuden

”Höher als die Wirklichkeit steht die Möglichkeit”⁵⁷, Heidegger kirjoitti teoksessaan *Sein und Zeit*. Hän väitti päinvastaista kuin Aristoteles, jolle aktuaalisuus oli ensisijaista potentiaalisuuteen nähden (Aristoteles 1990, 1050a4–b6). Aristoteleen todellisuus tekeytyi valmiiksi potentiaalisuuksistaan. Aineen ei-satunnainen potentiaali oli syy olioiden olemassaoloon – ja aktuaalisuus potentiaalisuuksiensa täyttymystä. Mutta oli mahdotonta olla rakentaja ellei ole rakentanut mitään. Syntyynsä nähden myöhäisempi oli Aristoteleelle ensisijaista.

Kun aristoteelinen teleologia hellitti otettaan uudella ajalla, mahdollisuus alettiin mieltää subjektin tai muiden minä- ja me-ins-tanssien ominaisuutena, ei olioiden eikä artefaktien. Kantille mah-dollisuus merkitsi jo matematiikan ja logiikan aksiomaattisuudesta kumpuavaa ja kokemusta edeltävää ymmärryksen kategoriaa. Hei-deggerilla puolestaan se ankkuroitui tulevaisuuteen ja kuolemaan päin olevaan Daseiniin.

Modernin maailman käytännöissä kohtaamme mahdollisuuden pikemminkin maailman järjestämiseen kuin sen ymmärtämiseen liittyvänä käsitteenä. Paradoksaalisesti sen korostuminen taivutti länsimaista ihmistä yhä tiiviimmin teknologian, luonnon matema-tisoinnin ja yhteiskunnallisen olemisen ideologisoinnin maailmoi-hin. Modernin ytimen ”mahdollisuudessa” oli viime kädessä kysy-mys korvattavuuden ja vaihdettavuuden ideoista – sekä modernin kertakaikkisuuden ideasta.

Kauppataivaramuoto oli käynyt jo 1800-luvun alussa vallitse-vaksi inhimillisissä suhteissa. Rahan ekvivalenssi, kaiken mahdol-lisen rinnastaminen keskenään ja vaihtuminen toisikseen kietoutui tekniikan tehostettuun ontologiaan. Seuraavalla vuosisadalla siitä kehkeytyi sosio- ja tekno-ontologinen kone, jonka tehokkuus mo-ninkertaisti koneen hallintaan kytkeytyneen subjektin päätökset. Konstruoiminen ja tuhoaminen ja konstruoimalla tuhoaminen saa-vutti käsittämättömät mittasuhteet.

Elettiin teknisen uusintamisen aikakautta. Referenttioliot oli-vat menettäneet erityisyytään, partikulaarisuuttaan⁵⁸. ”[E]sinee-seen liittyvä historiallinen todistusaines joutuu kyseenalaiseksi. Ja [--] itse esineen arvovalta” (Benjamin 1989, 143–144). Kopioitumi-sen lisäksi esineen arvovalan vei sen konstituutio. *Konstituutio on yleistä tietoisuutta esineen teknisestä uusinnettavuudesta*. Benja-minin kuvaama auraattisuuden kato ei koskenut vain taidetta, vaan artefakteja yleensä. Taide tosin säilytti kysymyksen keskiössään⁵⁹.

Inhimillisessä kokemuksessa mahdollisuus painottui todellisen kustannuksella hieman samaan tapaan kuin tulevaisuudesta huoleh-timinen painottuu läsnäolon ja nyt-hetken kustannuksella. Teknolo-gisten mahdollisuuksien maailmat rakentuivat luonnon matemati-

soinnin pohjalle, sen objektiiviselle, täydentyvyydessään pysyväksi ja jatkuvaksi ymmärretylle konstituutiolle. Pelin sääntöjä ja reunaehtoja ei määrittänyt vastaan iskevä todellinen, vaan sen konstituutio, jota mittalaitteiden määräämässä muodossa annosteltu empiria testasi ja korjasi. Konstituution sisällä mahdollisuusavaruus oli koskematon.

Mahdollisuus ja artefakti

Lopulta mahdollisuudesta tuli kuitenkin myös koneen itsensä ominaisuus. Tällä voi tehdä mitä vain, mainostettiin jo modernin tietotekniikan varhaisessa vaiheessa. Mahdollisuus sai artefaktisen luonteen, paljon ennemmin kuin tiedettiin, mitä tekniikalla oikeastaan voitiin tehdä, ennen kuin artefakti lunasti edes pientä osaa mahdollisuuksistaan. Itse asiassa jo lennättimeen, puhelimeen ja radioon suhtauduttiin niiden alkuvaiheessa myös puhtaana mahdollisuutena, ei pelkästään välittäjänä ja konnektiivina.

Mahdollisuusartefaktien kehityksen rinnalla tekninen suhtautuminen ihmisenä olon kysymyksiin yleistyi. Kysymyksiin yritettiin vastata elämistekniikalla. Vanhat elämänviisaudet eivät riittäneet uusissa, nopeasti vaihtuvissa tilanteissa, eikä syvälliseen pohdiskeluun ollut aikaa.

Elämänvalintojen mahdollisuusavaruuden pitäminen avoimena olikin oleellista modernille elämäntunteelle.⁶⁰ Valinta, joka loukkaisi pelin sääntöjä ja tekisi paluusta mahdottoman, sulkisi tulevaisuudelta toteutumisreittejä, sellaisia joista useimmat eivät kuitenkaan voisi toteutua, ainakaan samanaikaisesti, mutta joiden avoimena pitäminen olisi tulevaisuudenuskon ylläpitämistä, mahdollisuuden koskemattomuuden ylläpitämistä. Toivon horisontti oli yhtä kuin leiriytyä elämättömien elämien porteille.

Artefakti lupasi länsimaiselle ihmiselle mahdollisuuden, se tuntui kantavan sitä lukuisissa olomuodoissaan, todellistavan sen. Ihminen vapautui fyysisten kappaleiden reunaehdoista, kun fyysiset

kappaleet itsessään alkoivat kannatella mahdollisuuksia siinä määrin että ne saatettiin jopa samastaa itse mahdollisuuteen.

Kierkegaardin mukaan *valinta* tekee potentiaalisuuksista aktuaalisuuksia (Kierkegaard 1987, 74, 168), joissa sitten eksistimme. Mutta modernille ihmiselle oli yhä vaikeampi tehdä valintaa edes kahden artefaktin välillä. Valinnan skeema tuntui turhan peruuttamattomalta, kun mahdollisuus muuttui väreileväksi läsnäoloiksi itse aktuaalisuudessa. Sitä ei ehkä vielä tohdittu sanoa virtuaalisuudeksi, mutta mahdollisuusartefaktien ilmaantuessa oli selvää, että teknologian *mahdollisuus* ei ollut vain sen edistymisestä avautuvia tulevaisuuden näkymiä tai sen tavaramuodossa tarjoama ehdollista helpotusta arkeen.

Teknologia-tiede loi ulottuvaiseen maailmaan tekniselle järjelle tyhjentyviä konstruktioita. Sellaisina identtisyysinä⁶¹ maailmaan tuotetut artefaktit oli nyt mahdollista kohdata. Kaiken ihmistekoisien saattoi mieltää lähtökohtaisesti tiedettynä, sen pohjalle rakentuneena, joka jo tiedettiin matematiikaksi kirjoitetusta luonnosta. Vasta tämän tiedetyn laajentunut alue nosti mahdollisuuden todellisuutta korkeammalle. Tekijän tieto tuntui helposti ylittävän symbolisen ja aineellisen rajan. *Mahdollisuus teki viekkaasti paluuta Aristoteleen kuvaamaan olioiden todellisuuteen, mutta matkalla kaikki oli muuttunut.* Ihmisestä tuli nyt kaiken mahdollisen konstruoi-ja, enää hän ei ollut niinkään tuntemattoman kartoittaja tai tutkimusmatkailija. Tiedetyssä ja taidetussa muodossaan ihmistekoinen ulottuvainen oli kaikkialla välittömästi läsnä olevaa ja siis mahdollisuuden piirissä. Se ylitti luonnonobjekteja tutkivan luonnontieteen dualismin, joka oli vallinnut sen empirian ja apodiktisen teorioisuuden välillä.

Artefaktin luonto – sen materiaalinen luontoperusta ja vuorovaikutus luonnon kanssa esineen tuottamisessa ja käyttämisessä – palautui kysymykseksi artefaktin kokoonpanosta ja tuon kokoonpanon yhteydestä muiden artefaktien kokoonpanoon. (Ks. liite, 457–467.) Konetta rakennettiin sekä ajatteluun että materiaaliseen maailmaan, mutta ei niinkään luontoon, joka abstrahoitii raaka-aineksi tai johon projisoitiin mekaniikkaa. Insinööri löysi irronneelle

koneen osalle ensin paikan mielteistään, vasta sitten konkreettisesta artefaktista (Husserl 2011, 28).

Käsityöläisyyden välisoitto

1800-luvun puolivälin viktoriaanisessa Englannissa pelkkä keskenään samanlaisten teollisten artefaktien *määrä* aiheutti ensimmäistä kertaa huolta siitä, että se tylsistyttäisi aistit. Teollisten tuotteiden täydellisyys samankaltaisuudessaan ei lähettänyt sympaattista kutsumaa tai synnyttänyt persoonallista vastakaikua. (Sennett 2008, 109.) Kirjailija John Ruskin jopa esitti, että moderni yhteiskunta voisi ja sen pitäisi palata esiteolliseen menneisyyteen. Ruskinin aikana teolliset tuotteet eivät niinkään hyödyntäneet uudesta teollisesta artefaktista itsestään lähteviä mahdollisuuksia kuin korvasivat vanhoja käsityöläisyyden muotoja.

Artefaktien tuotannossa käsityöläisen työ kävi tarpeettomaksi halpenevien hintojen ja uuden arvostetun tasalaatuisuuden vuoksi. Käsityöläisten vuosituhantinen dialogi materiaalisen kanssa, valmius ongelmanratkaisuun työssä, jonka etiikka perustui työskentelyyn työn itsensä vuoksi – kaikki se oli uhattuna tai jo menetetty. (Ks. Sennett 2008, 9, 37, 90, 114.) Samoin kävi työpajakulttuurin. Se oli autoritaarista, mutta auktoriteettia ei siinä vielä erotettu etiikasta. Yhteisön arvostus ja vakaa taloudellinen asema nosti käsityömasterin nykyistä keskiluokkaa vastaavaan asemaan.

Teollistumisessa käsi ja pää erosivat toisistaan; se mitä Marx oli *Grundrissessä*⁶² kuvannut ”muotoa antavaksi aktiviteetiksi”, siirtyi teollisesti pilkottujen työvaiheiden loputtomaan monotoniseen toistoon.⁶³ Tavallaan työläisestä tuli osa *mekaniikkaa*, joka oli jo Descartesista ja Isaac Newtonista lähtien ollut myös vallitseva projektio luontoon, sen ajateltu olemus. Luonnon rationalisoinnin heidelmät ja työläinen kohtasivat ironisen syvällisessä merkityksessä.

Platon oli vielä kadehtinut käsityöläistä. Käsityöläinen oli demiurgi, sijaisluoja, joka näytti saavan maailman neljästä elementistä lähtöisin olevat ja niihin palaavat materiaalivirrat joksikin ai-

kaa hallintaansa, synnyttävän pysyvyyttä kaaoksen keskelle. Platon vertasi käsityöläisiä (*poiein* = kr. tehdä) runoilijoihin. Molempia ajoi intohimo kvaliteetteihin. Käsityöläisen työ oli paljon konkreettisempaa kuin filosofin ajatustyö, mutta ikuisuusperspektiivissä filosofia vei voiton. Fyysiset asiat katosivat, vain niiden muoto tai idea kesti.

Teollisen ajan konstituoivat artefaktit poikkesivat platonilaisen käsityöläisdemiurgin tuotoksista siinä, että ideat eivät enää olleet aineellisuuksien kanssa kilpailevia ja niiden yläpuolelle asetuvia tosiolevia, vaan ne oli pudotettu meissä oleviksi ehdoiksi aineellisuuksien ilmenemiselle. Ajatusprosessi oli ehkä ymmärretty häilyväksi, mutta sen tuotoksia, ideoita ja muotoja pidettiin ikuisina. Nyt transsendentaalinen ego olikin tuomittu kärsimään – kantilaisittain ilmaisten – käytännöllisen järjen skandaalista: kykenemättömyydestä todistaa jumalan olemassaolo ja näin myös idean ikuisuus. Idean ja muodon tilalle olivat astuneet käsite ja havaintomuoto. Ajatus tarvitsi olevaisuuden suhteellista pysyvyyttä, se tarvitsi konstituimiaan artefakteja, jotta voisi luoda kiistattoman suhteen tähän maailmaan, luoda vastaavuuden artefaktien ilmenemiselle.

Käsityöläinen ei juuri konstituoivartefakteja. Mahdollisuuden artefaktien kohtaamisen sijaan ”kaikki taidot, jopa kaikkein abstrakteimmat, alkavat ruumiillisina käytäntöinä [--] [T]ekninen ymmärrys kehittyy mielikuvituksen voimin” (Sennett 2008, 10). Käsityöläisyyttä luetaan siis katkeamattomana prosessina, joka tuntuu jatkuvan vielä käsityönä tuotetun esineen käytössä ja kohtaamisessa sekä käytön ja kohtaamisen esteettisyydessä.⁶⁴ Siinäkin se muistuttaa taidetta, joka käsittää aineellisen sekä ilmaisuna että ei-ilmaisuna. Se on taiteen tavoin lähempänä mielikuvitusta kuin mahdollisuutta. Merkityksen tasolla käsityö on kiinteämpi, käyttötarkoitukseen sidottu, eikä niin kuin taide, joka onnistuu olemaan yhtä aikaa sekä ei-merkityksen piirissä että sellaisten monimerkityksellisyksien piirissä, jotka räjäyttävät koetun teoksen *ontologisiksi käytäviksi* keskenään erilaisiin ontologisiin sfääreihin. Paradoksaalisesti juuri merkitysavaruuksensa eksplosiivisuuden vuoksi taide tun-

tuu olevan pääsemättömissä paikkasidonnaisuudestaan tai yhteydestään aineellis-ruumiilliseen. Sikäli kuin esimerkiksi bittiavaruus koetaan aineettomana ja epäauraattisena, sille rakennetaan usein käytävä johonkin aineellis-ruumiillisen kannalta reaalisempaan.⁶⁵

Taidetta ja käsityötä yhdistää pyrkimyksellisyys, *conatus*, mutta käsityö ei pyri ”käsityöhön” niin kuin taiteen tekeminen pyrkii taiteeseen. Ero on kuitenkin historiallinen ja esitettiin julkilausutuna vasta 1700-luvulta lähtien. Sitä ennen kumpikin sanoi pyrkivänsä taitavuuteen, ei taiteeseen. Käsityötä luonnehtii julkinen produktiviteetti, taide ammentaa henkilökohtaisesta. Edellisen prosessiin kuuluu autonomia, jälkimmäisessä autonomia luetaan yleensä myös teoksen ominaisuudeksi.

Metafyysikassaan Aristoteles alensi Platonin kadehtiman sijaisluojan, *demiourgosin*, pelkän kädentaidon *kheirotekoniksi* (*χειροτέκτων*). Aristoteles kohotti arkkitehdin rakentajakäsityöläisen yläpuolelle, koska tämä tietää niiden asioiden syyn, jotka tehdään. (Aristoteles 1990, 981a24–30.)

Moderni teknologiakin kehittyi käden ja pään erottamista korostaen. Materiaalisen taivuttelu, suostuttelu, sen kanssa jatkuvassa ongelman ratkaisun ja uuden löytymisen rytmissä (ks. Sennett 2008, 11) tapahtuva vuorovaikutus⁶⁶ oli saanut väistyä. *Raaka-ainneiden jalostus ja homogenointi teki materiaalisesta siihen kohdistetun pakottamisen momentin*. Valistus ja moderni tarkoittivat materiaalisen kokemuksen köyhtymistä samalla kun materiaalisesta avautuvat mahdollisuuden kasvoivat eksponentiaalisesti.

Teollistumisen alkuvaiheessa käsityöläiset nousivat vielä kappinaan. Napoleonin sotien aikoihin 1810-luvulla Englannissa nk. *luddiitit*, militantit langan kehrääjät ja käsin kutojat hyökkäilivät tekstiilitehtaisiin ja tuhosivat koneita. Heidän aineellinen yhteisönsä⁶⁷, jossa sosiaalinen muotoutui dialogissa aineelliseen ja kanssaihmiisiin, oli murenemassa.

Mutta aineellisesti menetetty nousi symbolisemmassa muodossa⁶⁸. John Ruskin lanseerasi 1800-luvun puolivälissä romanttisen käsityöläisyyden, jossa antikapitalismi yhdistyi konevastaisuuteen. Ruskinille oli olemassa oikeita ja vääriä artefakteja, käsin tehdyn

taiteen romanttisen haltioitumisen kvaliteetteja ja teollisuuden ka-
vahduttavia kvantiteetteja. ”Jos mökkejä on vielä tarkoitus raken-
taa viisaasti, talonpojan on nautittava mökistään ja oltava itse sen
taiteilija, sellaisena kuin lintu on.” (Ruskin 1900, 220.) Teollisuus
simuloi käsityöläisyyden aikana syntyneitä tyylejä, kertasi ruskini-
laisia nostalgian kohteita anakronistisena massatuotantona. ”[T]ie-
tämättömyys, tyytymättömyys ja nokkelana, oppimassa sitä mitä se
ei voi ymmärtää ja jäljittelemässä sitä mistä se ei voi nauttia, tuot-
taa kaikkein epämiellyttävimmät valmistusmuodot, jotka voivat hä-
väästä ja harhaanjohtaa ihmisyyttä.” (Ruskin 1900, 102.)

Arts and Crafts -taideliike, joka arvosti käsin tehtyä sekä käsi-
työläisyyttä sosiaalisena ja yhteiskunnallisena muotona ja vaikutti
aina 1900-luvun ensimmäiselle vuosikymmenelle, haki innoitusta
Ruskinin kirjoituksista. Käsityö oli pitkään alue, josta sekä ammen-
nettiin vaikutteita teolliseen tuotantoon että haettiin siihen täyden-
nystä ja sosiaalista erottautumista. Myöhemmin kulutusyhteiskun-
nassa se kääntyi vapaa-ajan marginaalissa tapahtuvaksi elämänhal-
lintatekniikaksi, joka ruokki itsetietoisuutta materiaalien kohtaami-
sesta. Mutta käsityöläisyys on epäilemättä ollut sitkasta laatua sekä
sosiaalisena että aineellisen yhteyden muotona. Richard Sennett lu-
kee sen piiriin jopa Linuxin avoimen ohjelmakoodin kehitystyön
(Sennett 2008, 24–25). Käsityöläisyyden vaikutus on ollut histo-
riallisesti väistyvää, mutta sen olemassaolo näyttää ylihistoriallisel-
ta. Nostalgian sijaan se voi tarjota kokemuksen vahvistamista. Se
levittää aineellisen kautta tietoisuutta aineellisuudesta.

Aineellis-ruumiilliset toiseudet – aineen työstämisestä toiskehoisuuteen

Kun ihmiset puhuvat keskenään tekemästään työstä ja kohtaavat
siinä yhdessä materiaalisen, he ovat *rinnakkaiserontoisia*⁶⁹ toiseuk-
sia sen äärellä. Kun he eivät jaa työtä, heidän vain puhuessaan toi-
silleen, he ovat *vastakkaiserontoisia*⁷⁰ toiseuksia. Vastakkaiseron-
toiset toiseudet saattavat kokonaan unohtaa olevansa myös ulkois-

tuneita toistensa ihoina, vaikka aineellis-ruumiillinen kokonaisuudessaan on kaikkea mahdollista kehojen materiaalisesta äärellä, niiden keskinäisen spontaanin puheen äärellä ja niiden työstämisen, vuorovaikutteisen aineellisen äärellä. Unohduksessaan vastakkaiserontoiset toiseudet saattavat kuvitella, että abstraktiot voisivat välittyä ilman aineellisen mukanaoloa ja sekaantumista. (Ks. liite, 418.) Silloin toiseuksilla on taipumus nähdä myös aineellisuus ja luonto vain tiedon ja tietotaidon muokkauksena, konstituution ja vaihdettavuuden funktiona.

Symbolisten *eronottojen* aineellinen intervalli, ei mikään identifioiva itsetietoisuus tai symbolinen välitysjärjestelmä sisäisine viittauksineen, on se mistä toiseus – sekä vastakkainen että aineellisen äärellä rinnakkainen – nousee tunnistettavana. Toiseus rinnakkais- ja vastakkaiserontona on toiselta saadun sanan ja kosketuksen⁷¹ jatkumo meidän eronotoissamme. Symbolisen episodimaiset eronotot puhkeilevat maailmaan eriparisina, mutta aineelliseen uppoutumisen ja eronnon intervallien kautta tunnistettavina.

Eronotto ja lähes samaa tarkoittava⁷² *eronto* ovat tämän tutkimuksen keskeisimpiä käsitteitä. Kyseessä on epäkäsitemäinen, joka ei löydä paikkaansa pelkästään symbolisen sisäisyydestä, mutta ei myöskään referentiaalista kohdetta. Se löytää *deferentiaalisen lähteen* aineellis-ruumiillisen maailmasta. Eronto kuvaa siis mitä tahansa noemaattista eronottoa mistä tahansa aineellis-ruumiillisesta immersioista nousevasta deferentististä, eronnon lähteestä. Samalla eronto on immersioista viriävää ja erillisyytensä momentista risteävää *kohdentumista* siihen täyteyteen ja niihin merkityksellisiin olioisuuksiin, jotka hahmottuvat juuri eronotosta itsestään. Kohdentuminen suuntautuu eronoton deferentiaalisen ”lähdekohteen” ja eronottaneen noemaattisuuden eroon. Puhtaan noemaattisesti otettuna eronto on tyhjä käsite, mutta sen tyhjyys on myös suhteellista siinä mielessä, että se panee meidät kohdentumaan immersion aineellis-ruumiillisuuksiin, joissa käsitteet eivät vallitse.

Toiseuden analogia tai samastamis- ja tunnistamisaktit eivät onnistuisi subjektin itsetietoisuudesta käsin, kuten eivät ajattelu-kieli-järjestelmän sisäisyydestäkään käsin. Ne eivät onnistu toiseu-

den absolutisointeina. Ne kaikki vaativat immersoivaa aineellisuutta, josta ne ovat vain eronottoja. Inhimillisyyden impulsseihin tullaan aineellisuuden kautta.

Tuhon artefaktit

Massatuotannon ja teknisen uusintamisen aikakausi merkitsi mahdollisuutta esineen tuottamiseen, hankkimiseen ja samanlaisten kohtaamiseen. Aiemmin artefaktin erityisyys ja auraattisuus symboloi jäykkiä yhteiskunnallisia suhteita ja hierarkioita. Niiden erityisyyden kadottua jokin lisätty astui kuvaan ja hävitti artefakteilta luonnon. Artefaktit olivat nyt läpiajatteltuja, eivät niinkään ihmeteltyjä, päiviteltyjä, surkuteltuja – eivät luonnon ja taidon välisessä hankauksessa väistämättä yksilöllistyneitä.

Luonnon matematisoinnin edetessä matematisoinnista itsestään oli tullut kieli, jota artefakti totteli. Ajattelu hyödynsi konstituttiivisesti tätä kaikkialle putkahtavaa referentiaalista läsnäoloa, joka siltä aiemmin – ainakin yhtä vahvana ja identtisenä – oli puuttunut.

Kaiken ihmistekoisien saattoi mieltää lähtökohtaisesti tiedettyinä, sen pohjalle rakentuneena, joka jo varmasti tiedettiin luonnosta. Minne päänsä käänsikin, siellä näkyi jo ajateltu ja ajattelun mukaan tarkasti työstetty artefakti: kone tai laite, joka tutussa toisteisessa hahmossaan ilmensi toimintaperiaatettaan – tai pelkistetyksi muotoiltu esine, joka ei kätkenyt geometrista alkuperäänsä, vaan päinvastoin korosti sitä materiaalisen alkuperän himmentyessä näkyvistä.

Artefaktit eivät enää asettuneet aineellis-ruumiilliseen, jos ne vaihdettavina ja korvattavina ymmärrettiin vain niiden valmistuksen organisointiin liittyvän tiedon funktioina. Ne kadottivat aineellisuutensa jos ne ymmärrettiin yksisuuntaisina ajattelu-kieli-järjestelmän identifiointina tai jos niitä käsiteltiin järjestelmän sisäisyyden ilmentyminä. Tällöin ihmistekoiset artefaktit asettuivat symbolisen piiriin niin kuin niitä käyttävät, niihin kytkeytyvät kehotkin. Toiskehoisuudesta ja aineen vastaanpanevuudesta, vuorovaikutuksesta aineellisen kanssa tuli symbolisen sisäisen konstituution funktio.

Modernit artefaktit hävittivät vanhaan käsityöläisyyteen kuulunutta ymmärrystä materiaalisuudesta. Olemassaolonsa putkahtaneisuudella ne tuntuivat kätkevän myös omat materiaaliset ehtonsa. Materiaalien tasalaatuisuus oli tietysti teollisen tuotannon perusedellytys. Mutta tämä kävi yksiin myös sen kanssa, mitä tässä tutkimuksessa on nimitetty konstituutioksi: oli tunkeuduttava aineen rakenteeseen, luotava mieleen konstituoidut ja referentissä ilman ylijäämää identifioitavat materiaalit. Modernit artefaktit korostivat lopputulemaa: niiden ainesosista tuli raaka-aineita, luonnon-ehdoista luonnonvaroja ja resursseja. Kauppatavaramuodon välittämien artefaktien häikäisyssä luonnonehtoja ei tarvinnut enää ajatella, vaikka juuri riita luonnonvaroista oli syössyt imperialistiset suurvallat ensimmäiseen maailmansotaan.

Suursodassa artefaktien tehokas tuottaminen ja niiden vielä tehokkaampi tuhoaminen, sekä ruumiin muuttuminen tuhon artefaktin jatkeeksi – konetuliaseetta käyttävän sotilaan tapaan – kietoutuivat erityisellä tavalla toisiinsa. Tavallaan sota oletti, että ihminen alistuu idealisoidulle artefaktille kuin elottomaksi tulemiselle. Sota oletti, että artefakti tekee ihmisen kautta sodan tuhoa. Ihminen oli kuolemaa kylvävän aseensa orgaaninen teline, joka osuman saatuaan, kuolemassa, valahtaa kauhistuttavalla tavalla artefaktinsa kaltaiseksi – ja artefaktin luonnon kaltaiseksi sotkeutuneeseen silpoutuneena maan ja rikkoutuneiden artefaktien kanssa⁷³. Se on edeltävä, vastakkainen kuva proteesia käyttävälle ihmiselle tai kyborgille, jossa artefakti tukeutuu elävään kehoon.⁷⁴

Reifikaatiosta

Marx kirjoitti kauppatavaramuodosta sosiaalisten suhteiden esi-neellistymisen muotona.⁷⁵ Marxille reifikaatio oli sellaista vieraantumista, jossa artefaktit alkoivat elää subjektin tavoin omaa elämäänsä niiden valmistajien, vaihtajien ja käyttäjien kykenemättä enää näkemään niitä tuotannollisen ja sosiaalisen toimintansa kohteina. Marxin kritiikkiä nurin kääntäen: sosiaalisille suhteille täysin

alisteiset artefaktit olisivat kuitenkin olleet epätodellisia, nekin olisivat olleet vain osa artefaktien materiaalisuuden ideaalista konstituutiota.⁷⁶ Materiaalinenhan kietoutui deferentiaalisesti erontuvaan ja sulkeutumishakuiseen symboliseen joka tapauksessa sellaisenaan. Kauppatavara-artefaktit, hybridisessä kietoutuneisuudessaan, näyttäytyivät väistämättä myös jonain muuna kuin *tiedetyn* sosiaalisen todellisuuden konstituentteina.

Paradoksaalisesti saman tavaramuodon välittämät esineellistymät tuntuvat nykyään olevan elimellinen osa yhteiskunnallisia suhteita. Myöhäiskapitalistisessa yhteiskunnassa Marxin aikainen sosiaalisista suhteistaan vieraantunut omaa elämäänsä elänyt esineellisyys on tehnyt ironisen paluun Marxin kritiikin perustoihin. Aineellinen esine on palautettu osaksi kielennettyä ja ”tiedennettyä”, se on palautettu konstituoituihin sosiaalisiin suhteisiin ja sosiaalisen todellisuuden konstituutioon. Se rakentuu yhä puhtaammin symbolisista aineksista. Esineelliset aineellisuudet luetaan aina-jo-nominalistisesti eli aina-jo-nimensä-päältä symbolisiksi.

Näyttää kuin Marxin sosiaalisista suhteista ja aineellisesta todellisuudesta olisi tullut diskursiivisen momentti. Luonnon katastrofiehdot ja aineen niukkuuden ehdot sille, että artefakteja ylipäättään on olemassa, välittyvät yhä monimutkaisempien ja itseensä sulkeutuvien kielipelien kautta. Tässä prosessissa aineellisuus saa luvan olla väistyvää, triviaalia ja symboliseen palautettavaa. Sosiaalisesti jaettu ja välittyvä kokemus aineellisuudesta tulkitaan kielimateriaiksi, samantapaiseksi kuin ne raffinoitujen materiaalit, joista modernit artefaktit muotoillaan.

Mutta diskursiivisella on sokea pisteensä siellä, missä aineellisen kummittelee sen substraattina lukemattomissa muodoissa.

Materiaalisuudesta

1800-luvulle asti ihmisillä, heidän kohdatessaan jonkun esineen, oli yleensä käsitys sen materiaalisuudesta, vaikka materiaali ei aina välttämättä ollut edes näkyvissä. Ihminen tunnisti materiaalin ja

ymmärsi, että jos hänellä olisi enemmän *taitoa* ja jos hän olisi esimerkiksi saanut koulutusta jonkun artefaktin työstämiseen hän olisi pystynyt tekemään sen itse. Hän olisi osannut muotoilla esineen ja hioa sen pinnan, ja jos hän olisi sattunut olemaan hollantilaisen tai saksalaisen maalarin kisälli, hän olisi jopa voinut maalata kyseisen artefaktin puhtaan valkoiseksi lyijyvalkoisella, jonka hän itse olisi valmistanut. Hän olisi asetellut spiraalimaisesti kierrettyjä lyijysuikaleita etikkahöyryiseen astiaan ja laittanut astian lantakasaan. (Doerner 1954, 37.) Kun hän olisi noutanut astian lantakasasta, lyijysuikaleiden pinnalta olisi voinut rapsuttaa valkoista väriainetta, jonka olisi sitten hiertänyt tuttuun sideaineeseen.

Nykyihminen kohtaa materiaalit hyvin puhtaina tai puhtaasti sekoittuneina, uusina ja käsittämättöminä. Monesta esineestä, jonka valmistusmateriaalit ovat tunnistamattomia, tietää vain ettei sen näkymättömiin katoavan valmistusprosessin päähän kätkeydy ihmettä, vaan tiedollisen välittyneisyyden rannattomuus. Jos ihmisellä olisi enemmän *tietoa*, hän voisi ehkä konstruoida sen mielessään... Tällainen etäännyttää häntä materiaalis-kokemuksellisesta, joka siirtyy – toisaalta ahdistavasti, toisaalta turvallisesti – sellaiseen maailmaan, jossa idea ja sen toteutus kulkevat rinnakkain.

Joka käänteessä on kysyttävä, mitä ainetta tämä on. On luettava tuoteseloste. Kaikissa esineissä on tuoteseloste, joka sisältää jollakin tavalla jotain meille materiaalistien prosessien kohtaamisen kannalta saavuttamatonta, mutta tiedollisena potentiaalisesti saavutettavaa. Artefaktit on loppujen lopuksi viritetty jonkinlaiseen materiaaliseseen muuttumattomuuteen, tehty yhdisteistä, jotka pyrkivät vaikkapa siihen, että esine kestää loputtomiin kosteutta. *Vaihdettavuutensa ja maatumattomuutensa kautta esine, jonka materiaaleja emme tunnista, lähestyy äärettömyyttä.*

Materiaalisen valmistamisen kätkeytyminen tehdassaleihin ja laboratorioihin ei ole vain työnjaollinen kysymys, vaan kysymys siitä, miten materiaalisuus kohdataan ja miten sitä ei kohdata. Taidollisessa mielessä on aina ihmetelty jotain käsittämätöntä ja arvokasta. Kultaseppien kädenjäljessä on ihasteltu tavoittamattomia materiaaleja ja saavuttamattomia työstämisen vaiheita. Mutta tus-

kin koskaan on oltu tässä paradoksissa: mitä spekulatiivisempia esineen materiaalisuudet ovat, sitä halvempia ne usein ovat ja sitä vaikeampi on olla ilman niitä.

Olemme ympäröineet itsemme artefakteilla, joista meillä on vain ymmärryksen mahdollisuus ja joita ilman emme voi olla. Materiaalien tunnistamattomuus etäännyttää meitä niiden aineellisuudesta. Materiaalien outous muutetaan tuoteselosteessa kieleksi: tämä on tehty siitä ja siitä yhdisteestä. Nyökkäämme kielen edessä, joka ei lopulta sano meille mitään. Yritämme lähestyä artefaktia kielellä, koska se tuntuu olevan ainut keino. Aiemman käsin tunnstelun tapaan, joka kertoi materiaalisuudesta ja siirtyi aistisuudesta merkityksiksi, me lähestymme esineeseen ulkokohtaisesti liitettyä kieltä. Ainoastaan valmistaja tietää aineen koostumuksen, johon valmistaja voi myös lisätä nanokerroksittain uuden tuntuman.

Kun meille puhutaan artefakteista, meille puhutaan aina tulevaisuudesta. Saamme sellaisia aikamääreitä, että viiden vuoden kuluttua kyetään tekemään jo jotain ennennäkemätöntä. Meidän on eletävä myös sellaisessa tietoisuudessa – ja samalla luottamuksessa – että esineet aineellisuuksina tulevat etäännyttämään meistä yhä vain lisää. Silti esineiden käyttötarkoitukset tihenevät. Meidän on valmistauduttava ottamaan käyttöön kaikki, mikä syntyy siinä maailmassa, josta olemme etäänntyneet. Kaukaisten tiedollisten potentiaalisuuksien päässä oleva maailma luo odotukset puhumalla aina vain uusista odotuksista. Emme luo enää omia odotuksiamme. Artefaktit ovat konstituoituneita ja ne kielellistyvät – niiden kohtaaminen on kielellistynyttä.

Materia käy yhä joustavammaksi yhä näkymättömämmässä materiaalisuuden kokemuksessa.

Sekoittumisilla ja koosteilla on artefaktihistorialliset juuret. Kyse on materiaallisen maailman ja sen mieltämisen kirjosta. On seurattava niitä kulttuurisia ja tiedollisia sedimenttejä, joiden halkeamien kautta kuljetaan nykypäivään.

Teollisten artefaktien mallinnettu maailma

Muinaisuudessa ei juuri kohdattu muita puhtaan geometrisia muotoja kuin aurinko, johon ei voinut edes katsoa. Horisontti oli häilyvä ja vertikaalisuus puiden kasvun suunta. Näiden mukaan ihmisasumukset asettuivat ja katto ehkä kolmioksi väliin, mutta harvoin mitään puhtaasti. Jos säännöllisiä monitahokkaita tehtiin, ne olivat pyhiä. Platonin luolavertauksen tapaan ne kuuluivat ideoiden paisteiseen maailmaan, jota olevainen jäljitteli vain varjoina luolan seinillä. Pyramidi, tuo vaikuttava särmäkartio, oli niin ikään pyhä, kunnes pyörä astui kuvaan käytännöllisenä artefaktina tai sellaisen osana. Kreikkalaiset loivat kehittyneen kolmiulotteisen geometrian, mutta tuo maailma oli olevaisen mallinnusta eikä olevaiseen itseensä – aistinsisällöiksi – juurikaan ilmaantunut noita mallinnuksen täydellisiä muotoja, ei ainakaan abstrakteina ja puhtaina – eikä kopioituvina. Aikojen saatossa luonnon hallitsematon monimuotoisuus ja kulttuurin heterogeenisuus tyytyivät seuraamaan järjen puhuttaita ideoita niiden – nykykatsannossa tehottoman – käytön perässä kuin valtavana laahuksena, jonka salaisuuden jumala yksin tiesi⁷⁷. Esinemaailmassa ja arkkitehtuurissa luonnon moninaisuuden jäljitely sekaantui koristeellisuutena abstrakteihin suhteisiin ja niiden modulaatioihin, suhteita ei esitetty paljaina kuten modernin aikana, eikä vailla vaihtelua, vaikka jo keskiajalla esimerkiksi piirtämisen käytännöt olivat geometrialähtöisiä⁷⁸. Renessanssi tutki luontoa ja presentoi tutkimuksensa tulokset ennennäkemättömänä taiteena ja taidepropagandana, sitä ei piinannut vielä uuden ajan halu luonnon kattavaan matematisointiin. Barokki tahtoi pakottaa suurieläisesti ulkotilan, puutarhan, symmetrisiin ja geometrisiin muotoihin, ja sisätilojenkin suurikokoisissa maalauksissa ja freskoissa – koristerappauksia myöten, allegoriset aiheet saivat ilmauksensa barokin lukemattomien sääntöjen, luokittelujen ja ideaalien rationaalisessa ilmapiirissä.

Kun Kant näki ideat meissä olevina havaintomuotoina, oltiin teollistumisen ensimmäisessä aallossa. Yksi Kantin määrittelemistä hahmotuksen muodoista, *määrä*, olisi pian musertavan kohdallinen

uusia artefakteja vilisevän maailman kanssa. Pian maailma täyttyi – kenties samanlaisiksi lyötyjen kolikoiden ja painettujen kirjojen lisäksi – ensimmäistä kertaa lukemattomista keskenään täsmälleen samanlaisista esineistä, joiden arvon mitta, raha, alkaisi elää omaa elämäänsä. Pian olisi yhä vaikeampi erottaa maailmaan putkahtaneita aistinsisältöjä eräästä toisesta (Kantin mukaan meissä niin ikään myötäsyttyisesti olevasta) havaintomuodosta, *analogian* tajusta. Kantilla analogia on dynaaminen prinssiippi, joka koskee ole-massaoloa ja olioiden välisiä suhteita (Kant 2013, 153–154). Nyt siihen hyökyivät ensimmäistä kertaa teollisesti tuotettujen, keskenään identtisten artefaktien aikaansaamat aistinsisällöt⁷⁹. ”Tuossa on kaksi *täsmälleen* samanlaista esinettä” on eksistenssi väite, mutta *eksaktiudenhan* ei pitäisi olla empiirisen maailman saati luonnon ominaisuus, vaan puhtaan järjen sisäiseksi jäävä konstitutiivinen konstruktio. ”Tuossa on n-määrä täsmälleen samanlaisia esineitä” vie jo hulluuden partaalle valistuksen lapsen, joka on kasvanut transsendentaalisen subjektin mieltämistapoihin. Esineiden hulluus, artefaktien hulluus ottaa vallan modernista ihmisestä. Eikä artefaktinen hulluus tunnu hellittävän historian saatossa.

Artefaktidiskurssi, artefakti ja diskurssi

Artefaktin ristiriitaisuus näyttäytyy artefaktikirjallisuudessa artefaktiin asetettujen intentioiden ja sen passiivisten fysikaalisten ominaisuuksien välillä. Ristiriitaisuus on kuitenkin tätä dikotomiaa monimutkaisempi; sen käsitteistöä ravistelee kielen ja merkitysten artefaktinen luonne. Kieli erojen järjestelmänä alkaa kuin varkain vaatia, että puhunnan pitäisi alistua sille ja tunnustaa rajansa sen sisäisiksi, ikään kuin kielen tapahtumana kuuluisi olla joka hetki tietoinen kielestä järjestelmänä ja tuon järjestelemän konstruoidusta, keinotekoisesta luonteesta, jonka vanki se viime kädessä on. Konstruoitu kielikäsite liudentaa kaiken käsitteellistettävän artefaktisuudeksi tai kaiken artefaktisuuden käsitteellistettävyydeksi. Luontokäsite, josta artefakti erottautuu, voi puolestaan marginali-

soitua transsendenssin jäänteeksi tai laimentua luonnon luonnontieteelliseksi rationalisoinniksi.

Ludwig Wittgenstein typisti viime vuosisadan alussa filosofian alaa. Hän teki merkittävän rajauksen, joka vaikuttaa yhä ihmistieteissä ja tulee esille luonnontieteissäkin. Hän pani alulle kielellisen käänteen. Kielellisen ensisijaisuus vahvistui, kun saman vuosisadan loppupuolella niin kutsuttu läsnäolon metafysiikka murtui jälkistrukturalismissa, joka puolestaan perustui oivallukseen aiemmin annettuna otetun puhtaan havainnon kielellisestä määräytyneisyydestä. Wittgensteinin ensimmäisen maailmansodan aikana *Traktatukseensa* kirjoittamat sanat: ”*kielen* (ainoan kielen, jota ymmärän) rajat merkitsevät *minun* maailmani rajoja” (Wittgenstein 1996, 68) ovat kaikuneet viime vuosikymmeninä yhä useammin muodossa ”diskurssien rajat ovat maailmojeni rajat”.

Diskursiivisuudessa maailma teemoittuu ja asettuu rakenteiden ja yksilöllisten puhuntojen väliin. Ollaan irrallaan sekä kielen epistemologiasta että kielellisestä eksistenssistä. Diskurssi näkee kielen sen käyttöä rajaaviin päätöksiin saatettuina resurssirakenteina, jotka määrittävät sen tulevaa käyttöä teemoittaen ja muotoillen sekä kulloisenkin tiedollisen kohteen että subjektin (Lehtonen 2014, 170–171). Tämä tarjoaa mahdollisuuden kielellisesti ilmenevien valtasuhteiden ja diskurssipuhunnasta syntyvien subjektiasemien analyysiin, mutta diskursiiviselle maailman aineellisuus voi olla vain *puhetta* aineellisesta maailmasta – puhunnassa, joka saa luvan olla aineellinen maailma. Diskursiivisuudelle todellisuus on sen oman teemoittavuuden ala. Sosiaalinen todellisuus ei sisällä aineellisen hankausta ja vuorovaikutusta, sillä se on diskursiivisesti tuotettua ja rajatussa, diskurssin sisäisessä välittömydessä⁸⁰ ilmenevää. Yleiskäsitteet palautetaan nominalistisesti niiden käytön kielellisiin akteihin. Yksittäisillä asioilla on nimi jo ennen kuin ne saavat aineellisen hahmon, minkä jälkeen niistä puhutaan vain niminä. Diskursiivisuus on temaattisuutta ja nimiä. Maailmaan ilmaantuvana ja siellä käyneenäkin se on vain niitä – ennen ja jälkeen. Diskursiivisuus näkee merkityksen lopputuleman, mutta ei

sen syntyä, ei sen kumpuamista ”jaarittelun”⁸¹ ohi lankeavasta aineellis-ruumiillisesta.

Kaiken artefaktisuus

Viitattaessa artefakteihin tiede ja teknologia tuntuvat julistavan: *Asiat ovat tiedettyjä ja tiedetystä tehtyjä ja tehdystä tiedettyjä*. Näin synnytyelle ”kaikelle” moderni olettaa *samanpiirisyyden*. Samanpiirisuus on symbolisen sulkeumassa yhteismitalliseksi tehtyä ja ”ontologiselta” statukseltaan yhtä ja samaa, riippumatta sen yksiköiden vaatimien erontojen *erisfäärisyydestä*. Se on kenttä, jolla aineellinen voidaan identifoida jäännöksettömästi symboliseen – tai jo identifioitu aineellinen nähdä symbolisen konstruktion symbolisena toimijana. Konstituoitavaan artefaktisuuteen riittää tietosubjektin itselleen merkitsemisen akti. Omaksi lukeminen sivuuttaa käsitteet *aine*, *aineellis-ruumiillinen* ja *luonto* muuna kuin niiden rationalisointina symbolisen sulkeuman piiriin, jonka (väistämättä) episodimaiselle ajattelemiselle annetaan katkeamattomuuden leima. Mutta kumpuavatko ajattelun katkeamattomuuden ja pysyvyyden esitykset niiden artefaktien katkeamattomuudesta ja pysyvyydestä, joita katkelmallinen ajattelu on muokannut?

Merkitsemisen sillanpääasemat jatkavat konstituoimisprosesia. Vain puhtaus toisaalla – vieras ekstraterrestiaalinen tai transendenttinen – voisi haastaa tiedetyn laajentumista kaiken tiedetyn täydellistymisen prosessina. Tällainen tiede- ja teknologiakäsitys vaikuttaa yhä modernin laajenemisen myöhäisessä vaiheessa. Koska se ei kohtaa ainoaa tunnustamaansa vastavoimaa – samankaltaista itseensä palauttavaa puhtautta – toisaalla, se katsoo voivansa unohtaa syntynsä ja liikkeensä aineellis-ruumiilliset lähteet vyöryessään konstituutioharhaisena niiden yli. Niiden vaikuttavat kvaliteetit ovat korkeintaan epätodennäköisyyksiä, ja siten jo todennäköisyyksien laskennallisessa piirissä, laatunsa ulkopuolella.

Kaiken teoria artefaktisuudesta kertoo tahattomasti luontokonstituition väistämättömästä, symboliseen sulkeutuvasta käytöstä,

ei niinkään itse luontokäsitteen ja sen artefaktisuuteen sekoittuvan lähteen/kohteen täydellisestä näköpiiristä hiipumisesta.

Kielen artefaktisuus – artefaktin kielellisyys

Jos kieli määritelmän mukaan ymmärretään keinotekoisena suljetuna symbolijärjestelmänä, tullaan lähelle konstituoitavan sinikopioartefaktin (ks. esim. Sennett 2008, 84) ideaa. Kielen artefaktisuus on sen konstruktiivisuudesta kumpuavaa artefaktisuutta. Se liittyy pikemminkin tiedettyyn käsitykseen (ja tietämisen oimiin konstruktioihin) kielestä kuin sen käyttöön (Saussure 2014, 83). Sekä kieli että aine saavat sinikopioartefaktin kautta osakseen samaa, identtiseksi strukturoituneen muodon käsitteellistä pysyvyyttä. Muutokset eivät enää ole aineen hallitsemattomia metamorfooseja, vaan löytöjä, vaihtoja, korvaavuuksia. Käsitteellinen muoto korostuu, artefaktin aineellisuus unohtuu tai se palautetaan symboliseen.

Käsitys kaiken relevantin artefaktisuudesta kehittyi aluksi esitetismin piirissä (Oscar Wilde).⁸² Käsitys kaiken relevantin kielellisyydestä puolestaan syntyi filosofiassa, tutkittaessa logiikan ja maailman välisen yhteyden edellytyksiä (Ludwig Wittgenstein)⁸³. Mutta onko esitetty relevanttia kysymystä siitä, mikä näitä käsityksiä yhdistää? Edellyttävätkö artefaktisesti ja kielellisesti (yli)korostuneet maailmat toinen toisiaan? Oliko teollisen artefaktin domnanssi edellytys kielelliselle käänteelle? Toisin kuin Husserl Wittgenstein ei sulkeistanut maailmaa ja sen olemassaoloa ja etsinyt sitten puhtaan järjenkäytön identifioivia muotoja. Wittgenstein näki mielekkäät lauseet ulkoisen maailman asiantiloja *vastaavina* loogisina kuvina samalla kun julisti kielen rajat maailman rajoiksi. Muusta, sen ulkopuolelle jäävästä, oli vaiettava. Mutta oliko maailman ja logiikan yhteys jo perustettu logiikan ja sinikopioartefaktien yhteytenä? Edellyttikö Wittgensteinin varhaisfilosofian vastaavuuskäsitys teollisia sinikopioartefakteja? Pohjautuuko se jopa jonkinlaiseen konstituutioharhaan muokkaamastamme aineellises-

ta maailmasta? Vai tarkoittaako sinikopioartefaktien realisoitunut muoto kielelle samanlaista pysyvyyttä kuin mitä ajattelulle merkittävät ideat?

Yllättävän helposti kaiken relevantin artefaktisuus kääntyy kaiken relevantin kielellisyydeksi. *Maailman rajat ovat kielen rajat, maailman rajat ovat tiedetyn ja tiedetystä tehdyn ja tehdystä tiedetyn rajat.*

Kielen dominanssi alkoi määritellä käsitystä ajattelusta, mutta saattoiko kieleen samastetun ajattelun yksikkö olla sittenkään vain kuva asiantilasta.⁸⁴ Myöhemmin Wittgenstein hylkäsi yksinkertaisen vastaavuuden idean. Siinä pitäytyminen olisi ehkä pakottanut ottamaan kantaa olioiden olemiseen, mikä taas jäi Wittgensteinin mielekkäiden lauseiden ulkopuolelle.

Ehkä Wittgenstein oli aluksi olettanut mielekkäät lauseet yksinkertaisena kuvavastaavuutena juuri siksi, että eli jo aikaa, jolloin maailma oli täytymässä sinikopioartefakteista ja niiden järkiperäisestä käytöstä. Siinä ympäristössä artefaktien konstituutio, joka aktualisoitui niiden korvattavuutena ja vaihdettavuutena, käveli jo esineiden aineellisen vastaanhangoittelevuuden yli. Puhuiiko Wittgenstein itse asiassa järjen järjelle – ja myös kielelle – konstituoi-
masta maailmasta? Koostuivatko sen asiantilat vain konstituution puhdistamista, eikä enää olemassaolon likaamista objekteista? Oli-
ko aineellisesta tullut symbolista?

Käsitteellisesti löydettävissä oleva ympäristö tekee metafysiiset kysymykset tarpeettomiksi. Tiedollisen artefaktin maailmassa ei juuri neuvotella aineellisen kanssa, kuten käsityön aikakaudella kauttaaltaan – materiaalien, työkalujen ja tuotteidenkin kohdalla – tapahtui. Kieli, jopa artefaktia kuvaavan sanan tasolla, muuttui yhä enemmän analyttiseksi ja tiedolliseen konstituutioon viittaavaksi sen sijaan että ilmentäisi maailmassa olon kokemusta ruumiiden, artefaktien ja luonnon lomassa.

Myytin ja metafysiikan hylännyt moderni etsi vielä kiinnekoh-
taa asettavasta subjektista ja läsnäolosta (fenomenologia), kunnes samasti ajattelun kieleen ja teki kielestä rajan ja mitan.

Möbiuksen nauha

Kieleen konstruoitu artefaktisuus samastetaan aineellisuuteen konstruoidun artefaktisuuden kanssa. Kielen metaforinen ja metonyminen ulottovuus tarjoaa tähän varannon. ”Analogiat ja metaforat ovat tärkeä osa ihmisen suunnistamista maailmassa. [...] Metaforaa voi pitää perustavana todellisuuden merkityksellistämistä ajatellen.” (Lehtonen 2014, 166.) Kulttuurisesti metaforat ymmärretään symbolisina. Ne ovat todellisuuden merkityksellistämisen välineinä, kuten analogiakkin. Mutta symbolisen välitön liikahtus, sen metaforinen loikka, metaforan etymologiaankin jo kätkeytyvä ”yli kantaminen”, ei tulisi edes ymmärretyksi puhtaana symbolisen kytöksensä saati puhtaana symbolisen referentiaalisenä viittauksena metaforan sisältämien elementtien ”’omille’ alueille”⁸⁵.

Mikko Lehtonen, joka kritisoi kielen ylikorostunutta asemaa (Lehtonen 2014, 10–11), tarjoaa – hieman ristiriitaisesti – materialistisen kulttuuriteorian lähtökohdaksi ajatusta dynaamisesta merkitystuotannosta. Teoksessaan *Maa-ilma* hän samastaa ”merkityksellisten artefaktien *tuotannon*” välittömin ruumiillisin keinoin tapahtuvaan *merkitystuotantoon*. (Lehtonen 2014, 163–164.) Aineellinen symboliseen siirtymisen lähteenä ja sen ylijäämäisenä⁸⁶ kohteena jää täysin puuttumaan hänen skeemastaan. Koska ”artefaktit ovat materiaalisen maailman kappaleita, jotka on muokattu sitä silmällä pitäen, että niistä voi tulla osa ihmisten toimintaa”, ne ovat Lehtosen mukaan ”sekä ajatuksellisia että materiaalisia esineitä”. (Lehtonen 2014, 134.) Ty pistetyimmillään aineellisuus palautuu vain ”symbolisen tuotannolliseksi tehtäväksi”. (Lehtonen 2014, 163–164.)

Lehtonen puhuu symboleista artefakteina ja tekoina, jotka ”myös tuottavat maailman” (Lehtonen 2014, 169). Deferentiaalisuuden kannalta meidän tietoiset tekomme ja käytännöllinen toimintamme kohdentuvat kuitenkin *hybridiseen erontoon*, eikä aineellisia artefakteja ja symbolista voi samastaa symbolisen piiriin. Artefaktit eivät missään vaiheessa ole vain symbolisen piiriin rekisteröityviä. Ne eivät ole vain symbolisia eivätkä sekä aineellisia että symbolisia symboliseen palautettavina. Ne ovat symbolisen

tarvitseman *eronnon* aineellisia lähteitä, joista kirpoaa artefaktin luontoa. Eronto-käsite sanana juontaa suomen kieleen kuuluvasta sta-sijasta, elatiivista. Suomenkieliseltä nimeltään se on *sisäeron-to*⁸⁷. Pelkkä *eronto* tarkoittaa kieliopissa nta-sijaa, eksessiiviä, joka on käytössä vain murteissa (”kotonta”) ja jota ei virallisesti lasketa sijaksi. Kuinka ollakaan eksessiivi ilmaisee kieliopin mukaan muu-
tosta jostakin olotilasta ja jonakin olemisen päättymistä. Tämän tut-
kimuksen filosofisena (epä)käsitteenä se asettuu kuvaamaan muu-
tosta, jossa (aineellis-ruumiillisesta) immersioista siirtytään defe-
rentiaalisesti merkityksellisiin olioisuuksiin. Eronto ilmentää pää-
tymistä vain sen kautta, että sen irtoaminen aineellis-ruumiillisesta
lähteestään – ajattelun jatkuvuuden illuusiassa – luo käsityksen it-
seriitteisestä symbolisen sulkeumasta. Maurice Merleau-Ponty kir-
joittaa: ”Emme myönnä ennalta konstituoitua maailmaa, logiikkaa,
paitsi että olemme nähneet niiden syntyvän raan olemisen koke-
muksestamme, joka on meille kuin tietämyksemme napanuora ja
merkityksen lähde.” (Merleau-Ponty 1992, 157.)

Koneet ja laitteet, jotka muokkaavat maailmaa sijaitsevat ai-
neellisessa. Aineelliseen on tuotettu symbolista muotoa juuri koh-
dentumisestamme siihen hybridiseen erontoon, jonka symbolinen
ottaa aineellisesta ja aineellinen otattaa symbolisella. Koneessa ei
toimi ”symbolinen”, laitteessa itsessään ei ole erontoa. Artefakti si-
nänsä on symboli vain antropologille.

Lehtoselle symbolisen ja aineellisen suhde on kitkaton, jatku-
vasti toisikseen vaihtumisen suhde. Hän esittääkin siitä kuvan, joka
sekä idealisoi esineellistä että esineellistää ideaalista. Kyseessä on
niin kutsuttu Möbiuksen nauha. ”Nauha on tuotettu siten, että sen
toinen pää on käännetty ympäri, minkä jälkeen nauhan päät on lii-
tetty yhteen. Tuloksena on kappale, josta on mahdoton sanoa, kum-
pi sen puolista on ulko- ja kumpi sisäpuoli.” (Lehtonen 2014, 38.)
Esineellisyydestään huolimatta nauhasta tulee ytimeltään symboli-
seksi mielletyn maailman kuva juuri siksi, ettei se ota aineellisuut-
ta haasteellisuutena.

Artefakti ajattelun kittinä

Ovatko aineelliselle *luovutetu*⁸⁸ mutta henkisesti mielletyt sinikopioartefaktit näkymätöntä kittiä mieltämistavoissamme? Voisivatko artefaktien ylenmääräisyys ja artefaktikonstituution täyteys olla yhteydessä kielellisen sfäärin tyydyttävyyteen? Ajattelussa on helppo jäädä symbolisen sulkeumaan, jonka sisällä rajat aineellis-ruumiilliseen tuntuvat aina jo ylitetyiltä, eikä ilmaisematoman ilmaisemiseen – johon runoudessa, filosofiassa ja taiteessa vielä harvakseltaan pyritään – tarvitse nähdä mieltä. *Lopulta riittää kun jo konstituoidusta puhutaan ”nimensä päältä”*. Silloin *likaisen maailman sulkeistaneet puhtaat konstituioimisprosessit jäävät pimentoon. Maailma on äkkiä kielestä tehty*. ”Olioita voin vain nimittää. Merkit edustavat niitä. Voin ainoastaan puhua niistä, en voi ilmaista niitä.” (Wittgenstein 1996, 15.)

Tämä on loogista siinä mielessä, että kielellä – järjestelmäksi ymmärrettyinä – on myös osallisuutensa aineellisesta maailmasta. Teoriassa kieli sanoo ratkaisseensa kysymyksen aineellisesta. Sen perusrakenneyksikköön, merkkiin, kätkeytyy nimittäin ilmauksen materiaalisuus. Tosin diskursiivisuudessa tämä semiotiikan ja lingvistiikan yhteys kielen materiaaliseen perustaan jää epäselväksi. Diskursiivisen alueella ollaan aina merkityksen piirissä, mutta materiaalisessa niin ei välttämättä ole.

Elämän tapahtumista ja tilanteista tullaan kuitenkin yhä uudelleen materiaalisuuden kysymyksiin, jotka eivät palaudu kysymyksen esittämiseen käytettyjen perusyksikköjen ilmaisumomentin oletettuun materiaalisuuteen. Merkeissä ”pihanpuoleiset” ikkunat ovat aina suljettuja. Merkki yrittää päästä merkkimassana aineellisen alueelle. Onko niin, että ilmaus vain atomisoi *transsendentaalisen sulkeuman*, mutta ei pura sitä? Voimmehan puhua atomeista tai hiukkasistakin täysin idealistisesti, tehdä maailman perusrakennusaineista vain skientistisen mielen rakennussarjan⁸⁹. Sitä paitsi kysymystä materiaalisuudesta ei voi ahtaa merkkeihin siksi, että materia ei välttämättä edes ole ilmauksen piirissä. Materia itsessään voi

olla pontimena symbolisille akteille, samalla kun se itsessään näyt-
täytyy ei-merkityksenä ja ei-ilmaisuna.

Mainitseminen ei halkaise objekteja, vaan pikemminkin pro-
jisoi jotain niihin. Ilmaus kertoo valjastavansa aineen kitkattomasti
momentikseen. Mutta entä jos talouden, tieteen ja teknologian kie-
li lakkaisi jatkuvasti puhdistamasta artefakteja ja jättäisi ne väärään
paikkaan, omaan ulottuvuuteensa makaamaan, mitä tapahtuisi?
Adornon mukaan nimenomaan ”aine, ei ajattelun organisoiva pyr-
kimys, tuo meidät dialektiikan piiriin” (Adorno 1992, 144). Dialek-
tiikka on hänelle sen ristiriidan ottamista ajattelun lähtökohdaksi,
”etteivät objektit sisälly käsitteisiinsä jättämättä ylijäämää, joka on
ristiriidassa vastaavuuden säännön kanssa” (Adorno 1992, 5). Ajat-
telussa todellisuus ilmenee negatiivisuutena⁹⁰. Se, mihin ajattelun
pitäisi Adornon mukaan pyrkiä, on samalla kognitiivinen utopia:
”käyttää käsitteitä avaamaan ei-käsitteellinen käsitteellisellä, teke-
mättä siitä niiden vastaavuutta” (Adorno 1992, 10). Dialektiikka on
viime kädessä ”olioiden väärän tilan ontologiaa. Olioiden oikea tila
olisi siitä vapaa: ei systeemi eikä ristiriita” (Adorno 1992, 11). Mut-
ta ”tyytymättömyys [--] käsitteellisyysiin on osa niiden merkitys-
tä” (Adorno 1992, 12).

Adornon käsitykset kelpaavat mielestäni lähtökohdaksi tai taustae-
taetokseksi artefaktin käsitteen radikalisoimisessa ja sinikopioar-
tefaktin unohdetun, aineellisen puolen jatkuvassa esillä pitämises-
sä. Aineellinen ja symbolinen eivät palaudu toisikseen, eikä symbo-
linen säily itsenään. Silti sinikopioartefaktit herättävät yhä uudel-
leen kysymyksen, miten aineelliselle luovutettu tai aineellisessa an-
nettu voidaan nähdä sitkaasti vain symbolisen sisäisenä. Kannatte-
leeko sinikopioartefakti ajattelun sisäisyyden epätotuutta? Se näyt-
tää toimivan symbolisen kanssa kahdessakin aivan erilaisessa sfää-
rissä: sekä talouden että rationalisoidun luonnon sfäärissä. Ja vie-
lä näitä yhdistävässä teknologiassa. Artefaktikäsitteen radikalisoin-
ti saattaa olla avain aineellisuuden jatkuvaan esillä pitämistä nois-
sa sfääreissä. Esillä pitäminen ei saa olla vain muistutus. Mukana
kulkee se, mihin ajattelu kaikesta huolimatta pyrkii silloin kun se
ei keskity vain sisäiseen puhtauteensa, itselleen kuromaansa sym-

bolisen sulkeumaan. Jos artefakti toimii oletetun symbolisen jatkumon takaajana, se voi toimia myös kääntäen: aineellisen jatkumon mukana olona siinä, missä episodimainen kielellinen kulloinkin sen kohtaa.

Sinikopioartefaktissa symbolinen ja materiaallinen risteävät synnyttäen lukuisia filosofisia ongelmia ja kaivaten ympärilleen laajempaa kulttuurifilosofista ja filosofista selvitystyötä.

Tieteen käytännöissä puhe materiaalisesta kääntyy helposti symboliseen jäännöksettömästi palauttaviin konstituutioihin ja tematisointeihin. Aineellinen on kuitenkin läsnä paitsi tutkijan omassa *ruumistunnussa** myös aineistossa, joka joko on aineellista tai sisältää symbolisia *eronottoja* aineellisesta. Symbolinen ei tulisi edes ymmärretyksi ilman aineellisen mukana kuljettamista tai kulkeutumista. Aineellinen on kaikkialla ja silti epävakasti ja häilyvästi läsnä ajattelun ja kielen tapahtumissa. Sen jatkuvuuden paikan yrittää koko ajan ottaa symbolinen, joka ei kuitenkaan tule toimeen ilman ruumistuntua ja proteeseja ja aineellisia artefakteja.

* Erotan toisistaan käsitteet *ruumistuntu* ja *ruumistunto*, joista edellinen liittyy ruumiin yhteyteen materiaalisen ympäristönsä kanssa. Eronno on sekä eroa erillisyytenä: *ruumistuntuna* että eroa *eroavuutena*: *ruumistuntona*. Eronnossa symboliseen eronnetaan, mutta ei missään vaiheessa katkaista suhdetta aineellis-ruumiilliseen immersioon tai siitä nousevaan eronnon lähteeseen.

IV AINEELLISUUDEN ESILLÄ PITÄMINEN

ARTEFAKTIN UDELLEENTULKINTA JA RADIKALISOINTI

Hybridien Keskivaltakunta

Tutkimukseni on seurannut artefaktin mieltämistapoja historiassa. Mutta miksi kuljettaa koko valistuksen ja järjen loisteliasta ja raskautettua historiaa mukanaan? Asetinhan tutkimuksen primääriksi tehtäväksi nimenomaan artefaktikäsitteen radikalisoinnin ja mahdollisen konstituutioharhan paljastamisen. Modernit sinikopioartefaktit ovat globaalisti levittäytynyt ilmiö, mutta länsimaisen rationalismin historia on vain tieteenideologinen kehys sille, mitä lännessä ja sen dominoimassa maailmassa tapahtuu. Sitä paitsi modernejakin on monia (esimerkiksi Montaignen moderni). Subjekti voi olla muutakin kuin Descartesilta periytyvä – esimerkiksi ensyklopedisti Diderot'n subjektikäsitys.

Bruno Latourin mukaan rationaalisen kulttuurimme moderni Perustuslaki erottelee perusteettomasti ei-inhimillisen ja inhimillisen alueen. Moderni puhdistaa tämän erottelun lähtökohdistta Luonnon ja Yhteiskunnan. Vastapoolit ovat sokeita toisilleen. Luonto ja yhteiskunta näyttäytyvät toisiinsa palautumattomina ja toisiaan kohtaamattomina, kun yhteiskunnallisesta on abstrahoitu pois ei-inhimillinen. Sosiaalinen konstituoidaan irrallaan aineellisista toimijoista, *kvasiobjekteista*, (Latour 2006, 178, 145) vaikka ne juuri välittävät sen. Hybridit, inhimillisen ja ei-inhimillisen sekoitelmat, tekevät sosiaalis-aineellisesta Kollektiivista⁹¹ voimakkaan jo pelkällä lukumäärällään. Hybridien alati laajeneva Keskivaltakunta on Latourin mukaan juuri se, mistä modernin poolit työläästi puhdistautuvat. (Latour 2006, 178.)

Teoksessaan *Emme ole koskaan olleet moderneja* Latour hahmottelee symmetristä antropologiaa, jossa puhdistusprosessien tulokset eivät näyttäytyisi irrallaan ulkoisen luonnon objekteina tai yhteiskunnan subjekteina⁹². Aiemmat vastakohtat nousisivat nyt vain vähän eri puolille aluetta, jota kansoittavat Keskivaltakunnan

hybridit ja jossa myös ei-inhimillinen voi olla toimija, agentti, akanttii.

Latour tunkeutuu moderniin Keskivaltakuntaansa antropologin ja etnologin tavoin. Antropologit eivät tee eroa merkkien ja asioiden (oliot) välillä. He ryhtyvät yksinkertaisesti kuvaamaan luontokulttuureja niiden olemassaolon kokonaisuudessa – käyden läpi asiat artefakteista uskomusjärjestelmiin. Silloin kun tällainen tieteenalalle luonteva konstruoiva metodi hylätään ja fokusoidaan tutkittavan kulttuurin reuna-alueille, länsimaisen rationaalisuuden ”Suuri sisäinen jako” näyttäytyy ”Suurena ulkoisena jakona”. Modernin puhtaanapito siirtää omat ongelmansa siihen, miten esimodernit ja luontokulttuurit mielletään. (Latour 2006, 166.)

Latourin asenne hybridisiä kvasiobjekteja kohtaan on mutkaton. Se muuntaa artefaktifilosofian antropologian kenttätöksi. Konstituutioharhasta puhuminen olisi Latourille vain puhdistusprosessien ylikorostusta, parhaimmillaankin se jäisi puhdistuksen immanentiksi kritiikiksi, joka ei myönnä hybridisten kvasiobjektien Keskivaltakunnalle sille kuuluvaa asemaa.

Latour itse suorittaa hybridien maailman myönnön pelkän luonnollisen asenteen pohjalta, eikä tavoittelekaan ajattelun keinoin radikaalia hybridisyyttä. Hän yksinkertaisesti toteaa, että kyse on sekamuodoista ja konstruoi sitten antireduktionistisesti Keskivaltakunnan. Mutta tuleeko hän samalla hylänneeksi lanseeraamansa hybridisyyden haasteen? Vai onko Keskivaltakunnassa kaikki hyvin, kun siellä hallitsevat laboratoriokäytännöt ja luonnollinen asenne?

Latour ei analysoi sitä, mikä symbolisessa kietoutuu ei-inhimilliseen ja mikä aineellisessa on inhimillistä. Hän ei kysy, onko aineellisessa kohdattu symbolinen todella symbolista vai vain kykyämme löytää täsmälleen se mitä etsimme. Latourin viljelemä modernin Perustuslain kritiikki on tyystin eri asia kuin konstitutiivisuuden kritiikki. Juuri konstitutiivisuus yhdistää Latourin Yhteiskuntaa ja Luontoa. Eikö siis hybridisyys ole tavoittamattomissa, elleivät tiedoitsemisen⁹³ muodot ymmärrä konstitutiivisuuttaan tavoitellessaan hybridiä? Suuri hybridien myöntö vaatisi suurta ai-

neellisuuden myöntöä, joka kuitenkin lävistäisi sekä Latourin Yhteiskunnan että Luonnon ja lankeaisi niiden ohi ja yli. Se puhkoisi ei-konstitutiivisesti yhteiskuntadiskurssin ja luonnontieteellisen diskurssin. Se *dekonstitutionalisoisi* hybridien konstitutiiviset jään- teet. Tällöin ylittyisivät puhtaan ajattelun piiriä ylläpitävät ja siihen syntetisoivat aktit, jotka nyt dekonstituotaisiin eronnoksi aineelli- sesta. Aine–ruumis-jatkumo nähtäisiin immersiivisenä ja ”sen kes- keltä alkavaa” ajattelua syntetisoivana.

Kun todetaan, että aineellinen on immersoivaa ja symboliseen nähdn jatkumo, ei kiistetä modernin luonnontieteen havaintoja sen konstituoidun aineen epäjatkuvuuksista. Kiistetään paremminkin luonnontieteen oma itseymmärrys sen omien erontojen suhteen. Ai- van kuten muukin käytännöllinen inhimillinen toiminta myös luon- nontieteen kokeet ovat erontoisia silloin, kun ne eivät ole aineelli- seen immersoitunutta ajatuksetonta ja kieleltöntä toistoa. Uppoutu- minen on jatkuvassa liikkeessä, mutta se ei ole siinä mielessä tule- mista, että tulemisen rekisteröimisen paikka on jo erontoinen. Im- mersio ei ole tyhjä ei-mikään. Se on symbolisten erontojen tyh- jentymätön lähde. Se ei ole objekti, vaan kohdentumistemme ”läh- deobjekti”. Se tarjoutuu joksikin, josta eronnutaan, josta kulloinkin on eronnuttu, jonka jatkuvuudesta erontonoemaattisuuksien hybri- disyydet kumpuavat, joihin siitä osoitetaan.

Latourin hybridikäsitekin on väistämättä osa puhdistamises- sa käytettyä käsitteellistä logiikkaa. Niinpä se ei voi luonnollisesta asenteesta huolimatta langeta yhteen niiden hybridien kanssa, joi- hin se viittaa. *Se voi vain ottaa niistä eron*, ja antaa niiden sel- laisenaan viitata itseensä erontavana käsitteellisyytenä, olla niistä käsin, olla käsitteellisesti niistä käsin.* Hybridisen entiteetin mate- riaaliseen momenttiin subjektilla ei ole suoraa tietä, ellei haluta li- puttaa transsendenttisen luonnontieteen puolesta. Se olisi kuitenkin vierasta hybridisyydelle – kuten on aineellisen momentin hukkaa-

* Eronoema on deferentiaalinen noemaattisuus, jolla eronnetaan ja johon erontuu jotakin aineellis-ruumiillisesta, jotakin johon sieltä viitataan. Ero- noema ei ole tajunnallisten aktien korrelaatti, vaan immersion liikettä yh- teyteensä ohjannut ero.

minen pelkkään diskursiiviseenkin. Ajattelu–kieli, joka ei myönnä sen paremmin kielelle kuin ajattelullekaan ensisijaa⁹⁴, voi viitata hybridin radikaaliin aineellisuuteen vain välillisesti: kohdentumisessa oman *erontonoemaattisuutensa* ottamaan eroon.

Fenomenologiassa noema on olioille mielen antava merkityksen ideaalinen rakenne⁹⁵, joka ilmenee tietoisuuden noettisissa akteissa (*noesis*). *Eronoema* ei ole fenomenologinen käsite. Se on aineellis-ruumiillisesta immersioista kohti symbolista, kohti ajattelu–kieltä kehkeytyvää erontoa. Jo-eronnettuna se on myös erontavaa erontonoemaattisuutta. Sen liike ei tule puhtaista tajunnallisista akteista, vaan aineellis-ruumiillisesta immersioista, joka aiheuttaa erontonoemaattisia liikahduksia. Deferentiaalisuuden ”noesis” on aineellis-ruumiillisen immersion ja viime kädessä immersioivan aineellisen liikettä. Deferentiaalisuuden ero- eli *deferenssinomat* ovat ajattelu–kielen ei-konstitutiivisia erontoisuuksia ja erontavuuksia aineellis-ruumiillisesta immersioista. Eronoema ei puhdistu fenomenologiseksi noemaattisuudeksi aineellis-ruumiillisesta immersioista, koska sen episodimaiset erontamiset ovat riippuvaisia jälkimmäisen avoimuudesta, kestosta ja jatkumosta. Tämä riippuvuus koskee myös erontavien noemojen ”kontekstuaalisten” keskinäisviittaavuuksien pyrkimystä symboliseen sulkeumaan. Eronoton lähde säilyy mukana tässä *deferentiaalisessa** muodossa tehden siitä hybridisen. Eronnon lähteen (*immersio/deferentti*) säilyminen mahdollistaa käytännöllisen toimintamme ja ajattelumme kohdentumisena erontonoemaattisiin hybrideihin (*deferendum*).

Aineellista kuvataan usein referentiaalisesti, mutta symboliselle ei kuuluisi hakea suoraan reaalista eikä ideaalista referentiaalista kohdetta, koska silloin haetaan vain jotain identifioitavaa ja sulautettavaa symbolisen sulkeumaan. Episodimaiselle noemaattisuudelle pitäisi päinvastoin myöntää sen eronnon aineellis-ruumiilli-

* Terminä deferentiaalisuus on johdos referentistä/referentiaalisesta, johon nähden sen tapahtumasuunta on käänteinen. Referentti tulee latinan sanasta *referentem*. Se on akkusatiivi-muotoinen preesensin partisiippi verbistä *referre*, joka tarkoittaa: kuljettaa takaisin. Etymologisesti ottaen jotain on siis jo ”kuljetettu pois paikaltaan”, ”deferoitu” jonnekin, jotta se voitaisiin kuljettaa takaisin, ”referoida”.

nen lähde, sillä tuon lähteen säilyttävään hybridiseen erontoon me maailmassa suuntaudumme.

Olioiden havaitseminen ei ole meille annettuna otettavaa ja kielellisestä määräytyneisyydestään vapautunutta, mutta ei myöskään kielellisen välittyneisyytensä vanki. Merkitykselliset oliot – sekä käytännöllisen että ajatuksellisen suuntautumisemme kohteina – kehkeytyvät täytydessään vasta, kun erontonoemaattisuudet erontavat immersioista deferenttejään, eronnon lähteitään, jotka immersioista noustessaan myös *eronnuttavat* itsensä .

Latourille itse puhdistusprosessi ei näytä sisältävän hybridisiä piirteitä. Toisaalla myönnetty hybridinenkään ei käänny pohdinnaaksi sen konstitutiivisista ja ideologisista jäänteistä. Sellainen olisi hänelle vain epistemologiaa, ja epistemologia on Latourin mukaan loppu, sen perusta kumoutunut. ”Verkostojen suhteellinen kaikenkattavuus” tekee niissä olevista universaaleista sellaisia, etteivät ne enää tarvitse samoja ”olemattomia syitä” olemassaololleen. ”Hengen materialisaatioiden” maailmassa, sen tietoverkoissa ”*tosiasioiden* reittiä” on yhä helpompi seurata. ”Verkostot tulevat päivänvaloon. Keskivaltakunta on saanut sijansa. Kolmannesta säädystä, joka ei ollut mitään, tulee kaikki.” (Latour 2006, 222.)

Kun Latour puhuu hengen materialisaatiosta, tarkoittaako hän hybridejä? Hän tuntuu näkevän vastaavuuden yksinkertaisten tosiasioiden ja niitä kuvaavien lauseiden välillä (lähes nuoren Wittgensteinin tapaan). Toisaalta hän löytää sekä yleiskäsitteiden reaalisuudelle että tosiasioille uuden kodin verkostoista, niiden suhteellisesta kaikenkattavuudesta. Mutta ajatteleeko ihminen esimerkiksi internetissä surfatessaan *tietoverkkoa*? Onko verkon konstituutio silloin osa ajattelun tapahtumaa? Eivätkö kyseessä olekin yksittäiset sivut ja sivujen sarjat, joskus siirtymät niiden välillä. Harvalta on edes taustalla jatkuvaa tietoisuutta siitä verkostosta, jonka ne muodostavat. Verkoston yhtäjaksoinen mieltäminen suhteellisena kaikenkattavuutena vaatisi ajattelulta jatkuvaa konstituioimisaktia. Mutta emme oikein saa ajatusta kestämaan, emme voi ilman erityistä ponnistelua liittää tällaista kestoa ja jatkumoa niihin symbol-

lisen eronottoihin, joita konnektiiviset artefaktit ja niiden tuottamat kuvat meissä synnyttävät.

Kartoitettuaan modernia Perustuslakia, kysyttyään mitä se kiel-
tää ja mitä sallii ja tutkittuaan hybridien tuotantoa ja samojen hybri-
dien eliminointia, Latour päätyy kirjoittamaan: ”En ole taantumuk-
sellinen, vaikka toteankin, että [--] vain vähäiset seikat erottavat
meidät muista kollektiiveista” (Latour 2006, 82), emmekä ”kos-
kaan ole kunnolla jättäneet taaksemme vanhaa antropologista mat-
riisia”, eikä ”toisin olisi voinut ollakaan”. Kun Ranskan vallan-
kumousta ja bolshevikivallankumousta ja koko modernia maail-
maa tarkastellaan *verkostoina*, ne ovatkin vain laajentaneet ”hiukan
käytäntöjen alaa”, kiihdyttäneet ”hiukan tiedon kiertoa”, laajenta-
neet ”vähäisessä määrin yhteiskuntien alaa”, lisänneet ”aavistuksen
verran toimijoiden määrää” ja muuntaneet ”hiukkasen vanhoja us-
komuksia”. Moderni, menneisyyden hävittävä ajan riento, jolle ei
ole olemassa tulevaisuuttakaan, panee postmodernit menettämään
uskonsa ”niihin syihin, jotka sallisivat heidän ylenkatsoa ja suutah-
taa”.⁹⁶ Postmoderneihin ajattelijoihin liittyy Latourin mukaan hu-
vittava piirre: ”he väittävät tulevansa sellaisen aikakauden jälkeen,
joka ei koskaan ole koittanutkaan.” (Latour 2006, 81.)

Latour ironisoi yhteiskuntatieteilijöitä, jotka ovat liioitelleet tai
totalisoineet puhdistusprosesseja. Yhteiskuntatieteilijät näyttävät
toisaalta paheksuvan tavallisten ihmisten uskomuksia, joissa luon-
nollistetaan yhteiskunnallisia pyyteitä ja tarpeita ”olioiden sisäisik-
si ominaisuuksiksi”, vaikka kohteet ovat vain ”inhimillisten kate-
gorioiden kiinnitysalustoja”. Toisaalta he tuntuvat pilkkaavan ih-
misten ”naiivia uskoa inhimillisen subjektin ja yhteiskunnan va-
pauteen”, jota todellisuudessa olioiden luonto ”määrittää, ohjaa ja
muovaa”. ”Luonnollistaminen’ ei enää ole kirosana, vaan iskulau-
se, jonka avulla yhteiskuntatieteilijät voivat liittoutua luonnontie-
teiden kanssa.” Ihmiset saavat olla sätkynukkeina niille objektiiv-
isille voimille, jotka ”vain luonnontieteilijät tai yhteiskuntatieteilijät
sattuvat tietämään”. (Latour 2006, 88–89.)

Kasautuvien hybridien puhdistustaakan alla kärvistelevä länsi-
mainen tiede paljastaa Latourille hätkähdyttävän asian: emme ole

koskaan olleet astumassakaan moderniin aikakauteen, emme ole koskaan olleetkaan moderneja.

Tarkoittaako tämä myös, että merkit eivät ole koskaan eronneetkaan olioista omaksi piirikseen? Ideologis-arkitajuisessa maailmassamme tämä tuntuisi aika käsittämättömältä väitteeltä. Merkit eivät ole pelkästään eronneet olioista ja irronneet referenteistään. Symbolisen sulkeuma on pyrkinyt syrjäyttämään ”asioiden ja olioiden” maailman pitkälle viedyillä ja arkipäiväistetyillä konstituutioillaan⁹⁷, joille itseriittoisen symbolisen sisäisyydet ovat sitten rakentuneet. Jos niin halutaan, aistinsisältö voidaan ottaa pelkkänä merkinä ja aineellinen samastaa konstituoidun merkki-ajattelu–kielen kanssa. Voidaan unohtaa *puhdistavasti*, että olio on muutakin. Jos niin tahdotaan, sinikopioartefaktin pinnanalaiset ”elimet” voidaan kohdata silkkana *puhdistettuna* tietoisuutena sen konstituutiosta, kunnes voidaan unohtaa konstituutiokin. Merkki ja käsite sementoivat oliota ajattelun sisäisyyteen ja symbolisen sulkeumaan, vaikka se ei ole hetkeäkään ollut siellä. Modernin projekti näyttää olleen paljon tehokkaampi ja esimodernin ja luontokulttuurin *erottelemattomuus* paljon erisfäärisempi kuin se kevyt konstruointi, jolla Latour kuvaa molempia: ”Eikö yhteiskunta rakennukin kirjaimellisesti – ei metaforisesti – jumalista, koneista, tieteistä, taiteista ja tyyleistä?” (Latour 2006, 92.)

Välillä Latour on kirjaimellinen, välillä diskursiivinen hybridi- sen luonnollisessa myönnössään. Hänen tavoitteenaan näyttää olevan yhdistää luonto, yhteiskunta ja kielenkäyttö hybridisaatiassa (Latour 2006, 107–108). Mutta luonnollinen asenne on ideologinen siinä mielessä, että se tekee maailma-ajatuksista keskenään hybridisen jatkumon, ei maailmasta ja ajatuksista. Latourin ulottuvaiset diskursiiviset aktantit ovat viime kädessä hybridisiä Luonto–Yhteiskunta-akselilla, ja sekä Latourin Luonto että Yhteiskunta ovat konstitutiivisia. Kuinka niiden yhdistelmä, jollaiseksi hybriditeetti esitetään, voisi siis viedä radikaaliin hybridisyyteen. Eikö hybridin mieltämisen pitäisi jotenkin rikkoa inhimillistä konstituutioperiaatetta vastaan?

Latourin symmetriaperiaate tarkoittaa Yhteiskunnan ja Luonnon selitysmallien asettamista samalle viivalle tai paremminkin samaan suppiloon (sentrifugiin!). Latourin omat selitysmallit ovat esineellisiä malleja, niissä toistuvat fyysisten esineidemme metaforiset kuvat. Mutta voiko luonnollisella asenteella hypätä sekoitelman tieteellisen konstituution yli ja unohtaa kysymyksen itse konstituutiosta? Konstituution unohduksen paikan ottaa hybridi, josta puhdistettujen käsitteiden ajatellaan generoituneen, vaikka kyse on sekoitelman konstituutiosta.

Latour näkee hybridin osana luonnollista asennetta, osana maailman ulottuvaisuuden annettuna otettavuutta. Hän ei kuitenkaan pohdi luonnollisen asenteen ja konstituution tai edes luonnollisen asenteen ja diskursiivisuuden välistä suhdetta. Ehkä hän leimaisi pohdinnat epistemologisiksi. Silti hybridisyyden käsite tuotetaan hänen mallissaan sekä luonto- että yhteiskuntakonstituutiosta. Sekoitelman ajatus olisi käsittämätön ilman niitä; se ei olisi suoraan kohdattavissa ja nimettävissä. Ja kuitenkin hybridi ja hybridisyys tulee ennen niitä.

Edes epistemologian julistaminen kuolleeksi ei vapauta näiden kerrosten esiin kaivamiselta. Latourilta jää noteeraamatta se, miten konstituutio ehtii läpäistä hänen luonnollisten hybridien maailmansa. Olisi mentävä pidemmälle huomatakseen, missä ja miten jokin symboliseen-sulkeumaan-vielä-asettumaton kohtaa aineellisen. Hybridisyys on kirjoitettu *tiedoitsemisolemiseemme* – vaikka kuinkakin luonnolliseen – paljon ennen verkostoihin liitettyjä konstitutiiivisia identifioimisakteja ja niiden diskursiivisia sisäänsä sulkemisia.

Me olemme häilyvästi esimoderneja joka hetki, kun aineen ei-merkitys ja ei-ilmaus keskeyttää osallisuutemme ajatuskonstruktiioihin – taas sysäten meidät jossain verkostojemme äärellä yhä uudelleen aloittamaan alusta. Luontokulttuureilla puolestaan on moderneja piirteitä. Jos eivät erottelekaan merkkejä ja olioita omiin sfääreihinsä, puhdistavat niitä kuitenkin transsendenssin kuvajaisiin. Eikö transsendenssi yksin muka kykenisi puhdistautuneena hallitsemaan metamorfoosihybridien kollektiivia.

Sanotun⁹⁸, konstituoidun, ideologisoidun maailmat voivat olla moderneja. Niihin on tultu, ne edustavat jotain päätökseen vietyä, mutta radikaalissa hybridisyydessä, joka viime kädessä muotoutuu meille aineellis-ruumiillisen ja ajattelu–kielen kohtaamisesta, emme tosiaan ole koskaan olleet moderneja.

Artefaktin purkutalkoot

Jouluna villi pikkupoika rupeaa hajottamaan lahjaksi saamaansa artefaktia. Hän aloittaa purkutyön kuusen juuren laboratoriossaan, yhdessä pikkusiskonsa kanssa, joka myös on suostunut oman lelunsa ruumiinavaukseen. Äkkiä lapsisubjektien (minä-minä) yhteiskunnallisesti määräytynyt (miten kuuluu) leikki lakkaa. Hetki on seisauttava. Lelujen hajotessa niiden osat ovat yksi kerrallaan launneet käsittämättömään aineelliseen. Vasta nyt lasten pitäisi vapautua toisaalta yhteiskunnallisten, toisaalta luonnontieteellisten selityshokemien maailmasta, joista ei ole päässyt... katsomaan sisälle. Vasta nyt – hävityksen keskellä ja artefakteja identifioineen puheen tauottua – he voisivat hajonneiden lelujen osien kanssa muodostaa Keskivaltakunnan Kollektiivin (elollisista ja elottomista koostuvan), jonka äärille luonto, teknologia, tiede ja yhteiskunnallinen subjekti vetäytyisivät. Hybridin pitäisi siis yhä olla itsenkin diskursiiviseksi paljastuva välittäjä Luonnolle ja Yhteiskunnalle, joiden puhuntaan se puhdistetaan ja sitä palastellaan. Sen pitäisi olla olioiden luonnontieteellisten selitysten ja niiden yhteiskunnallisten käyttöohjeiden sekoitelma.⁹⁹ Mutta aineellisen äänetön diskurssi paljastaakin, ettei hybridi ole suoraan luettavissa siitä aineellisesta, johon se on lauennut. Kääntämisen ja puhdistamisen sijaan meidän pitäisi nyt turvautua radikaaleihin *deferentiaalisiin erontoihin* kuusen juuren laboratorion hajonneista osista. Samalla joutuisimme kohdentumaan noihin *erontoihin*, jotka ovat (vain aineellis-ruumiillisessa yhteydessään miellettyjen) *eronoemien* ja niiden (vain aine-ruumis-jatkumoon sisältyvien) *lähteiden* eroja. Vain niin hiljentyneiden diskurssien valtakuntaan, aineellisen äärelle,

syntyisi edes etäisesti jotain sen kaltaista kuin yhteiskunnallinen (lapsi)subjekti.

Symbolisen suora lukeminen hybridiseksi ymmärretystä aineellisesta painottaa ongelmattomasti symbolista. Latour tuntuu luovan hybridisyydestä merkin kaltaista perusyksikköä, joka laukaisee aineellisen *sfäärin* ja symboliseksi määritellyn *piirin** ristiriidan symbolisen hyväksi – tai käärii ristiriidan, koteloi sen symboliseen. Käytännöllinen toiminta Latourin hybridisessä laboratoriossa tarkoittaa erilaisia perustoimijoita voimakentällä tai voimien ja tulkintojen kentällä. Perustoimijat ovat itsessään hybridisiä. Se, mikä niitä kannattelee, on symbolis-luonnollinen asenne. Latour kuvaa sekoittuneiden toimijaysiköiden käytäntöjä (reflektioimattoman, dekonstruoimattoman, dekonstituomattoman) luonnollisen asenteen näkökulmasta. Hän haluaa välttää dikotomian luonnontieteellisen transsendenssin ja yhteiskunnallisen subjektin välillä ja hypää hybridiseen kollektiiviin. Hän puhkuu luonnollista asennetta joutuessaan toisten hybridisten olioiden sekaan, joiden luennan vaiuttomuus on symbolis-luonnollista. Mutta luonnollisen asenteen ulottuvaisuudet, sen koko aika-tila – suoritusta ”hybridihypystä” huolimatta – on yhä myös konstitutiivis-ideologista luonteeltaan.

Vain dekonstituoitu aineellinen voi olla hybridin ei-inhimillinen ainesosa. Eikö muu olekin silkkää inhimillistä projektiota tai etsityn täydellistä löytymistä itsenäistyneen merkityksen omasta piiristä? Tiedollisen ja materiaalisen täytyy kietoutua toisiinsa jo eksplikoitujen symbolisen lähteillä – tai aineellisen jälkikuvissa – paljon ennen Latourin Keskivaltakunnan hybridistä kollektiivia.

Koska Latourin ajattelun manööverit hybridisyyden myönnössä ovat luonnollis-konstitutiivisia, hän tavallaan aina jo inhimillistää aktanttinsa, hybridinsä, kvasiobjektinsa. Ne tulevat osallisiksi samasta inhimillisestä järjestä, joka suorittaa konstituomisaktin ja

* Tässä tutkimuksessa *sfäärillä* on konnotaatio aineellisesta, ruumiillisesta, avoimuudesta sekä jatkumosta ja *piirillä* puolestaan symbolisesta, symbolisen sulkeumasta. On kuitenkin muistettava, että ne molemmat ovat myös erontoja perinteisesti ymmärretyistä viittaavuuksistaan.

sen pohjalta kehkeytyvän sisäisen diskurssin. Ne ovat osa laajennettua symbolista sen toiminnassa.

Artefaktit ovat lopulta vieraita sekä yhteiskunnalliselle konstituoidulle subjektille että toiselle Latourin käyttämän *mixin* poolille: tieteellisen subjektin konstituovalle Luonnolle. Onko siis hybridisyyskään näiden kahden välistä, näiden kahden välisenä ilmaista-va? Eikö se ole olemassa riippumatta Latourin tematisoinneista? Eikö se saakin kysymään filosofisia peruskysymyksiä hybridisessä, esitietoiseen kurkottavassa muodossa?

Elegantti yksinkertaisuus, jolla antropologi tutkii ihmisyyhteisöä, on Latourille esimerkki siitä, miten modernia yhteisöäkin olisi tutkittava. Mutta ihmisyyhteisö – olkoonpa luontokulttuuri, esimoderni tai moderni – sisältää myös luonnollista asennetta ylittävät käytännöt. Latour ei käy arkipäivän realismissa vaikuttavan konstitutiivisen kimppuun. Hänen puhdistusprosessin kuvauksensaakaan tuskin vielä paljastuu symbolisen sulkeuman ja aineellisen ristiriitaa. Missä ovat aineen ajattelemattomat hetket? Kaikki mainittava tuntuu jäävän puhtaasti luonnollis-diskursiiviseksi. Eikö radikaali hybridisyys kaikkoakin tällaisesta skeemasta. Jo kertaalleen konstituoidussa maailmassa se saa luvan olla vain aineellisen puolensa kadottanut inhimillis-symbolinen: diskurssien *mix*. Eikö radikaali hybridisyys piilottelekin jossain muualla?

Jatkuuko ajattelu? – konstituutioharhan filosofisista perusteista

Søren Kierkegaardin sanoin ihminen ”ajattelee hetkittäin, hän ajattelee edeltä käsin ja jälkeen päin. Ehdotonta jatkuvuutta hänen ajattelunsa ei voi saavuttaa. Vain kuvitelmissaan eksistoiva ihminen voi olla kaiken aikaa *sub specia aeterni*.”¹⁰⁰ (Kierkegaard 1993, 334.) Tämä Johannes Climacuksen¹⁰¹ sivallus, jonka Kierkegaard kohdisti aikansa hegeliläisiä spekulanteja vastaan, on nykyään lähes unohdettu kanta. Ja kuitenkin vallalla on käsityksiä sekä ajattelusta olemiseen ulottuvana jatkuvuutena että olemisesta jonakin ai-

van muuna kuin ajattelun konstituuttina. Miksi siis ajattelun jatkuvuudeksi mieltämisten ja sen katkelmallisuutta todistavien olemismuistutusten välillä ei näy jännitettä ja ristiriitaa. Olisimmeko nykyään Kierkegaardin mielestä sokeita?

Kristillis-nihilistinen Kierkegaard puhuu ”vääärstä ikuisuudesta”, jonka spekulatiivinen filosofia ja ”suora tiedottaminen” ovat synnyttäneet. Väärä ikuisuus ottaa vallan, kun puhdas ajattelu ja suora tiedottaminen, jonkinlainen objektiivoina asiaproosa vyöryy inhimilliseen eksistenssiin ja tuhoaa äärellisen olemassaolon¹⁰² kokemuksen. Nykyään puhdas ajattelu ja suora tiedottaminen yhdistyvät jonkinlaiseksi ”informaatioksi”¹⁰³. Olemassaolosta tulee vain ajattelun momentti. Jotta näin todella voisi käydä, ajattelun kuuluisi olla keskeytymätöntä jatkuvuutta, mihin se ei kuitenkaan kykene. ”Jos ajattelemine voi tuottaa todellisuutta todellisuuden merkityksessä eikä vain ajateltua todellisuutta mahdollisuuden merkityksessä, niin silloin ajattelemine voi myöskin poistaa olemassaolon.” (Kierkegaard 1993, 337.)

Kierkegaard uskoi *epäsuoran* tiedottamisen, kuten runouden mahdollisuuksiin välittää inhimillinen eksistenssikokemus. Kun kommunikoimme eksistenssistä suoraan, kommunikoimme sekä itsemme että muut esineellistävällä tasolla, emmekä aidosti keskenämme, mikä puolestaan tarkoittaisi epäsuoraa kommunikaatiota. Kierkegaardin suorassa tiedottamisessa olemme symboliseksi sulkeutuneessa piirissä, emme symbolisen ja aineellisen. Pelkällä suoralla tiedottamisella – kuvitellussa ajattelun jatkuvuudessa – me välittäisimme toisillemme maailman, jossa meillä kenelläkään ei lopulta olisi sijaa. Me välittäisimme vain ajattelun ja siitä tiedottamisen, täysin irrotettuna eksistenssistä.

Modernille ominainen ylenmääräinen suora tiedottaminen, joka Kierkegaardin päivistä on vielä kasvanut eksponentiaalisesti, ei ratkaise ajattelun epäjatkuvuuden ongelmaa, vaikka lisäksi konstitutiivisten aktien määrää ja monipuolisuutta – ja samalla symbolisen sisäisyyttä. Tiedottaminen tunkeutuu myös yksilöllis-aineellis-ruumiilliseen koko itsereflektion voimalla. Se terapoimieidät ruumiillisuuden ulkopuolelle¹⁰⁴. Mutta konstituutioprosessi jää silti vailli-

naiseksi. Eikö konstituutio olekin *materiaalisen ytimen*¹⁰⁵ kannalta vain loputon sarja alkuja, joissa aineelliselle jo luovutettu yritetään lukea puhdistetun symbolisen piiriin?

Tuotamme tiedollisesti miellettyjä artefakteja. Niiden ylenmääräisyys näyttää olevan yhteydessä tiedottamisen ylenmääräisyyden kanssa. Nuori Wittgensteinin haaveili, kierkegaardilaisittain ilmaisten, kielen rajoihin asettuvasta suoran tiedottamisen valtakunnasta. Siellä noteerattavat lauseet olisivat kaikesta spekulatiosta puhdistettuja asiantilojen kuvia.

Mutta tiedottamisen ylenmääräisyydessä kävikin niin, että itse asiantilat saivat spekulatiivisia piirteitä. *Kuvien* tulva alkoi 1900-luvun loppupuoliskolla ottaa elämä–eksistenssin täydentämisen roolin. Eikä vain täydentämisen. Marxilais-avantgardisti Guy Debord väitti, että ”todellisuus syöksyy *spektaakkeliin*”. Spektaakkeli, joka Kierkegaardille olisi parhaimmillaan ollut epäsuoraa tiedottamista todellisesta eksistenssistä, olikin nyt itse todellinen. (Debord 2005, 32.) ”Spektaakkelissa kieli ja kommunikaatio ovat ottaneet tavaran muodon” ja ”[e]lämän kaikista piirteistä irtautuneet kuvat sulautuvat yhteiseen virtaan, jossa elämän aiempaa ykseyttä ei voida enää palauttaa” (Debord 2005, 30).

Kierkegaardin termin: Debordin aikalaisdystopiassa ei vain puhdas ajattelu ja suora tiedottaminen uhkaa eksistenssiä, vaan myös eksistenssin kommunikatiivinen toivo: epäsuoran tiedottamisen resurssit. Tavallaan ne yhdistyvät: ”Spektaakkeli ei toteuta filosofiaa, vaan tekee todellisuudesta filosofista. Se rappeuttaa kaikkien ihmisten konkreettisen elämän *spekulatiivisuuden* maailmaksi.” (Debord 2005, 36.)

Debord ei olisi voinut päätyä aukottomaan aikalaisdystopiaansa ilman tuttua oletusta ajattelun jatkuvuudesta, johon hän ei kohdista immanenttia kritiikkiä, kuten Kierkegaard. Kierkegaardin väärä ikuisuus on Debordin skeemassa vaihtunut valheelliseksi paratiisiksi: ”Spektaakkelin tekniikka ei hylkää enää taivasta, vaan majoittaa sinne elämän absoluuttisen kiellon, valheellisen paratiisinsa.” (Debord 2005, 37.)

Käsite ja merkki otattavat itsensä vastaan aineellisen maailman ”jatkuvasti ajateltuina” artefakteina ja kuvina. Ne kiinnittyvät kaikille vyöryvään speaktaakkeliin sen totalisoivana kieltona tai mukavuudenhaluisena nominalistisena myöntönä, taivas-helvetinä. Välittävyytensä sisäisyydessä diskurssien ajatellaan ratkaiseen materiaalisen ytimen ongelmat. Ylimääräytyneet merkitykset, sinikopioartefaktit ja abstraktit aistinsisällöt näyttäytyvät – kun ei siirrytä pois nimeämisen mukavuusalueelta – suhteellisen jatkuvuuden, jopa kaikenkattavuuden maailmana.¹⁰⁶ Merkki ja käsite ovat sementoineet *olion* (ja *ruumiin oliona*) tehokkaasti ajattelu–kielen sisäisyyteen.¹⁰⁷ Olio näyttää lahjoittaneen niille jatkuvuuden. Ja jos ei mikään muu, niin speaktaakkeli saa lahjoittaa niille olion. – Kaikki tämä vain sillä edellytyksellä, että ajattelu–kieli nähdään keskeytymättömänä jatkuvuutena. Ja sellaiseksi se yllättävän usein mielletään.

Tehtynä tiedetty

On vaikea puhua enää konstituutiosta. Pitäisi ehkä kirjoittaa reguloitumisesta ja yrittää ottaa filosofiseen tarkasteluun maailman konetta ohjaavat algoritmit. *Mutta miten matemaattisesta immanenssista olisi voitu organisoida aineellis-käytännöllinen toisto, ellei se itse perustuisi toistettuihin eronottoihin aineellisesta?*

Algoritmit, jotka ohjaavat yhteiskunnan toimintoja, eivät ole läsnä matemaattisena ajatteluna, jonka konstituutiosta me olisimme joka hetki osallisia, jos haluaisimme. Tällainen ajattelun jatkuminen on illuusio, jolla konstituutioharha lepää. Tähän illuusioon koneäly, koneen äly, liitetään. Se toimii ajattelun sisäisyyden identifioimana viittauskohteena aineellisessa maailmassa, vaikka todellisuudessa se on eronottojen päässä materiasta oleva ajattelu–kieli-sulkeuman intellekti. *Artefaktin aineellinen luonto on ajattelun sisäisyyttä tuottavan eronoton lähde, ei ajattelun kuvitteellisen jatkumisen konstituutiokytkös.* Puhtaan ajattelun immanenssi on eronottoja toistetuilla ja toistuvilla *erontopoluilla*. Polut muodostu-

vat aineellis-ruumiillisen kannattelemista erontojen sarjoista, joille aineellinen tarjoaa siirtymien intervallit. Niitä voidaan tarkastella myös erontofunktioina. Puhtaaksi viljeltyinä abstraktioina erontopolut mielletään lopulta pelkiksi funktioiksi ajattelu–kieli-sulkeumassa.

Epäjatkuvuus tarkoittaa ajattelun lähtökohdissaan epäpuhdasta katkelmallisuutta. Ajattelu on aina valmiina valumaan aineellisille lähteilleen, *aineellis-ruumiilliseen immersioon*, jossa aineen tuntu ei eroa ruumiiden tunnosta.

Immersion käsitettä käytetään tavallisesti, kun puhutaan mieltä kiinnittävästä audiovisuaalisesta luomasta tai interaktiivisesta pelistä, johon uppoudutaan niin täydesti, että käsitys uppoutumiselle ulkopuolisesta maailmasta katoaa. Uppoutuminen ylittää kokonaisvaltaisuudessaan pelkän intensiivisen läsnäolon kokemuksen. Kun sitä sovelletaan tässä tutkimuksessa aineellis-ruumiilliseen maailmaan, päällisin puolin aivan erilaisessa yhteydessä¹⁰⁸, se tuntuu oireellisesti paljastavan siellä läsnäolon ja poissaolon suhteellisuuden. Perinteisen immersion tavoin siellä katoaa selväpiirteinen käsitys ulkopuolisesta maailmasta. Aineellis-ruumiillisen immersion tapauksessa tuo ulkopuolinen vain on ajattelu–kielen maailma, symbolisen maailma, josta uppoudutaan yhä uudelleen aineellis-ruumiilliseen aina kun episodimaiseksi tuomittu ajattelu lakkaa.

Immersion on epäkäsitemuotoilu, joka ei sano symbolisen sulkeuman piirissä muuta kuin että kyseessä on käsitteetön ja merkittömän uppoutuminen aineelliseen, josta merkitykset eronnetaan ja josta symbolisen sulkeuma erotetaan. Immersion on paremminkin uppoutumista *ei-identtiseen* (Adorno) kuin Merleau-Pontyn *näkyvän lihaa*¹⁰⁹. Ilmauksessa ”aineellis-ruumiillinen immersion” myös aineellinen ja ruumiillinen toimivat epäkäsitteen tavoin, sillä niissä aineellinen ja ruumiillinen eivät vielä tai enää ole erontuneet. Uppoutuminen ei ole olioiden välistä niin kuin affektin voidaan ymmärtää olevan. Aineelliseen uppoutumisessa *ei-merkityksen* vetovoima on jotain muuta. Immersion ruumis on vailla ajattelua ja kieltä, se on ajattelu–kieleton ruumis immersiivisissä kytköksissään, jotka tulevat tai eivät tule eronnetuiksi.

Immersio viime kädessä yhdistää meidät, ei ajattelu. Ihminen on kytkettyä algoritmin ohjaamaan koneeseen kuin Prometheus kalliin. *Kone käy, mutta ajattelun organisoiman toiminnan jatkuminen ei ole ajattelun jatkumista.*

Tehtynä tiedetty ja aina jo tiedettynä myönnetty maailma ei tahdo kestää ajattelun epäjatkuvuutta. Aina kun epäjatkuvuus kurkottaa psykologismien tai solipsismien ulkopuolelle, mikä sen on pakko tehdä, se ilmentää ajattelun sisäisyyden epätotuutta. Epäjatkuvuus ilmaisee ajattelun ytimiä koskettavaa riippuvuutta siitä, mitä ajattelu ei ole.

Tehtynä tiedetyn ja aina jo tiedettynä myönnetyn maailman rakentumista on tässä tutkimuksessa voinut seurata sen konstituomisen genealogiana. Tämä ei ole vain ideoiden historiaa, jos lukija ottaa avoimesti mukaan materiaalsen, joka koko ajan lainaa konstituomiskertomukselle kestoaan ja jatkuvuuttaan. Slavoj Žižekin mukaan parallaksi, näkökulmien vaihdos, sisältyy aineelliseen itseensä, ja epistemologinen liikahdus (*shift*) subjektissa osoittaa ontologiseen liikahdukseen objektissa (Žižek 2006, 17).

Mutta ajattelu–kielen taukoaminen vie aineelliseen, ei keskeytymätön ajattelupuhekirjoitus materiaasta. Vaikka aineellinen onkin koko ajan ollut mukana sekoitelmissa, se ei ole näyttäytynyt lopputtomiin toistuvan ideaalisen perustamisensa alta. Ajattelemattomuus on poistettu konstituoivan subjektin ja konstituoidun objektin *semiosamanpiirisyden* maailmoista.

Luonnollinen asenne sortuu naiiviuteen. ”Ei-naiivi ajattelija tietää, kuinka kauaksi hän jää ajattelunsa kohteesta, ja kuitenkin hänen täytyy aina puhua kuin hänellä olisi se hallussaan kokonaisuudessaan” (Adorno 1992, 14). Tavallaan tämä koskee myös absoluuttista relativistia. Mutkaton selväjärki ja ei-naiivi haltuun ottaja ovat siis kolikon kaksi puolta. Haltuunottoesitys vie ajattelijan ”ilveilyn rajoille. Hänen ei kuitenkaan pidä kieltää ilveilijän jälkiään, kaikkein vähiten siksi että yksin ne voivat antaa hänelle toivoa siitä, mikä on häneltä kielletty” (Adorno 1992, 14).

Sekä konstituution totalisuus että sen ylijäämä alkavat taas hahmottua. Jos ajattelu–kielen vaillinaisen kesto on totta, se on sel-

vässä ristiriidassa konstitutiivisten saavutusten kanssa. Jos ajattelu–kieltä ei ole olemassa jatkuvuutena, sen koko konstituutio on ollut riippuvainen materiaalisen avusta. Miten on mahdollista, että tieteen arjessa ja arjen tieteessä meille riittää fenomenaaliseen tai kielelliseen samanpiirisyyteen pakotettu yksinkertainen identifioimisakti. Pelkkinä ajattelevina ja puhuvina ja kirjoittavina olentonaakaan emme voi mieltää maailmakonstituution olottuvaisuuksissa piileviä tiedollisia artefakteja sisäisiksi identtisyysiksi – vaikka aika ajoin pääsisimmekin niistä jyvälle. Ei vaikka venyttäisimme tiedollisen sisäisyyttä äärimmilleen.

Kun keskustelemme aineellisen kanssa, olemme siihen *deferentiaalisessa* suhteessa. *Ajattelu on heräämistä aineellisesta aineelliseen*. Aineellisen punctum saa hahmottomuutemme kohdentumaan symbolisesta eronnosta syntyneeseen olemistiedoitusemisemme hybridiin. Miten tällainen – jo elävästä käytännöstä joka hetki löytyvä – suhde aineellis-ruumiilliseen, joka ei edellytä ajattelulta keskeytymätöntä jatkuvuutta, muuttuu äärettömiin omaan piiriinsä osoittavaksi symboliseksi? Emmehän ole kokeneet olevamme vankeilassa. Miten hybridisyys on puhdistunut vain aineen *merkityksiin*, miten symbolisen *keskinäisviittaukset** pelkkinä nimeämisinä ottaneet vallan?

Olion erottelemattomuus sen konstituutiosta on tuonut olion osaksi esineellistyneen kielen tiedotussulkeumaa.¹¹⁰ Moderni konstitutiivinen kokemus on ollut saavutettavissa vain aineen ylijäämää noteeraamattoman merkityksellistämisen, hybridisyyden unohtamisen ja pakotetun samanpiirisyyden ehtojen täytyessä. *Käytännössä se on merkinnyt kaiken ihmistekoisen tulkittamista luovuttamattomaksi tiedolliseksi sisäisyydeksi*. Yksinomaan konstituoituna luontokin on liitetty saman ihmistekoisuuden piiriin. Mutta ajattelu ei jatku. Ajattelu–kielen prosessit sinänsä eivät kestä, eivät ainakaan missään sellaisessa merkityksessä, joka edes etäisesti muistutaisi olemista tai aineellista jatkumoa¹¹¹.

* Keskinäisviittaavuudella tarkoitetaan ajattelu–kieli-sulkeuman samanpiiristen yksiköiden väliaineetonta ja ylijäämätöntä keskinäistä toisiinsa viittaavuutta.

Kertaus ja toisto

On katsottava neutraalisti tai myöntävästi sitä, että ajattelu ei kestä. Ei tarvitse Deleuzen kritisoidaan tapaan pitää kieltä vain puutteena tai Adornon tapaan tehdä ohjelmaa sen fragmentaarisuudesta. *Puhun ajattelu–kielestä, koska otan mukaan sekä merkin että käsitteen. En mieti symbolisen sisällä, tuleeko kieli ennen ajattelua vai päinvastoin, vaan keskityn symboliseen.* Totean ajattelun epäjatkuvuuden. Kysyn, sisältyykö ajattelun kestättömyys itse asiaansa olemistiedoitsemisen muotoihin. Kyseenalaistan käsityksen artefaktista vain osana laajennettua symbolisen sulkeumaa. Artefaktin rooli on aina jotain muuta silloinkin kun se näyttää tulevan koti-ovelle saakka ajattelua vastaan. Kysyn, liittyykö ajattelun ja artefaktien läheisyys paremminkin ajattelun omaan hybridiseen muotoon kuin artefaktikonstituution täyteyteen tai aineellisen tyhjäksi tekevään lukutapaan. Vielä epävarmana siitä, tarjoutuuko mitään tilalle, kyseenalaistan Latourin hybridin aidon hybridisyyden.

Deleuze ja jatkuva ajattelu

Kun mahdollisuuden artefaktit valloittivat maailman älykkäänä teknologiana, ajattelussa alettiin nähdä artefaktien ja artefakteissa ajattelun piirteitä. Mahdollisuusajattelusta, jota peilattiin mahdollisuuden artefakteista, tehtiin eräänlaista mahdollisuusaineellisuutta, virtuaalisuutta. Ajattelu konstituoiti sen filosofian ja ihmistieteiden ”pimeäksi aineeksi”. Ajateltu todellisuus oli nyt keston ja kehkeytymisen virtuaalisuutta, mutta tämä ei tietenkään luonnehtinut koko todellisuutta kaikkialla. Mahdollisuuden hengen itsevierautuminen materiaaliseksi mahdollisuustodellisuudeksi on vaillinaista. Meille on olemassa myös jähmeiksi todellistuneita ulottuvaisia asioita.

On hankala pitää virtuaalista kestoja yllä silloin kun ei ajattele – ja ajattelu–kieli itsessäänkin on katkelmallista. Jotta ajattelu–kieli saisi toteutuksensa ja voitaisiin sen jälkeen havaita kaikkialla, sen

on väistämättä oltava pysäyttävää tai rakenteita painottavaa eikä dynaamista. *Ongelmista piittaamatta ajattelu halutaan kuitenkin nähdä jatkuvuutena sen aineellisen jatkuvuuden konstituomiseksi, johon nähden ajattelu juuri näyttäytyy epäjatkuvuutena.*

Virtuaalisuuden paradoksi on valmis. Eivätkö virtuaalisen keston merkityksellistetyt voimakentät romahdakin aineellis-ruumiillis-immersiiviseen aina kun ajattelu lakkaa? Eikö väreilevä kesto vaadikin tunkeutumista ja ylläpitoa? Eikö se vaadikin symbolisen rajoittamatonta lukuoikeutta, virtuaalisuuden ajatuslähetyksiä vastaanottavia ja vahvistavia aktuaalisuuksia, mahdollisuutta ylläpitäviä artefakteja? Eikö se vaadikin jotain näennäismateriaalista, kuten merkkejä? *Merkit ottavat ajattelun pysähdyksen sisäänsä.* Niiden on määrä – värähtelevänä merkityksellistettynä aineellistumisena – konstituoida dynamiikka, joka niiden ajattelemiselta puuttuu ja jota niiden ajatteleminen ei voi niille luovuttaa. Todellinen, vaikuttava dynamiikka on lopulta unohduksissa ajattelulta juuri siellä, missä virtuaalisuuden metafysiikka lakkaa (ja immersio alkaa).

Ajatus virtuaalisuudesta on kuitenkin dynaaminen. Virtuaalisuus on tila ajattelun tunnistaman *aktuaalisen* ja ajattelulle myönnetyn *mahdollisen* välissä. Siinä ajattelu ylittää itse synnyttämänsä dikotomian, kun se palautetaan tunnistamaansa aineelliseen ulkopuoleen, kunnes ulkopuoli häivytetään aineelliseksi tulkittuun immanenssiin, jonka metafysisesti tiedämme virtuaalisuuttaan väreileväksi kaiken liittymiseksi kaikkeen. Sellaisesta virtuaalisuudesta ajattelun on määrä syntyä, tai paremminkin: sellaista virtuaalisuutta ajattelun on määrä olla. Mutta sellaisen tilan, jota Gilles Deleuze kutsuu virtuaalisuudeksi, täytyisi olla täysin dekonstitutiivinen. Se ei voisi saada ajattelulta edes attribuuttia dynaaminen.

Kaiken asettavan ja maailmalle lait säätävän voimme suhteellistaa vain ottamalla ajattelu–kielen keskiöön myös valumisen pois sen piiristä, sen lähteille. Ajattelu–kielen ytimestä pitäisi löytyä se tosiasia, että ajattelu kykenee vain hetkeksi kaappaamaan tiedoitsevan huomiomme. Ajattelu ei pysty pitämään meitä sisällään. Valuminen ja uppoutuminen ei ole kieltoa, negatiivisuutta, joka veisi ajattelun yleisyyksien ulkopuolelle partikulaarisuuksiin Adornon

ei-identtisen tapaan. Se ei ole uuden immanenssin, virtuaalisuuden kuvailevaa myöntöä Deleuzen tapaan; se ei konstituoisi ajattelun lähteelle ja ulkopuolelle dynaamisuuksien ja eroa tuottavien intensiteettien määreitä.

Ajattelun lähde itsessään voidaan kuvata vain radikaalin dekonstitutiivisesti. Uppoutumisessa odottaa todennäköisesti kaikki se dynamiikka, mistä ajattelu on vain haaveillut. Uppoutumisessa itsessään on myös kaikki se sisäinen jatkuvuus, joka ajattelulta puuttuu. Mutta spekulointi on turhaa, sillä tiedoitusmisen lakkaa immersiossa. Me voimme tietää läsnäolevasti vain hapertumisen, sen miten kieli ja käsitteet väistämättä päästävät läpi ja helittävät. Kunnes ruumiiden tunto ja aineen tunto ovat yhtä. Jo seuraavassa heräämisen hetkessä meitä odottaa varmuus siitä että, täältä, olemistiedoitusmisen unohtamalta jättömaalta heräämiset kumpuavat, ja ajattelu alkaa aina uudelleen. Tänne, jossa ei varsinaisesti ole ajattelu–kieltä ja jonne voin tietää vain vajonneeni ja josta voin tietää vain heränneeni – sekunnin kymmenyksiksi tai tunneiksi – tänne ajattelun viittausapparaatit eivät yllä. Tämä ei ole ajattelun viittaama ulkopuoli, tämä on se mistä viitataan ajatteluun, kun ajattelu–kieli ottaa tästä eron¹¹². Ja tämä on se, mihin olemistiedoitusmisen hybridit syntyvät, kun niihin kohtaannutaan siitä mistä on tuleva ajattelua.

Ei viittaamisen ulkopuolta, vaan kohtaamisten, ristiin kohdentumisten hybridit. Ei immanenssia – sitä mikä olisi täältä puuttuvalle, täältä katkenneelle ajattelulle läsnä. Vain *eronnon kohtaantumishybrideissä** jokin täältä läsnä heräävälle ajattelulle. Eronnosta me muodostamme symbolisen sulkeumaa unohtaen eronnon ajattelematomaa, mutta symbolisen muodoista täytyvän lähteen, joka symbolisen on ollut luovutettava aineelliselle ajattelun lakatessa. Episodimaisen ajattelun lakkaaminen, ei sen kuviteltu konstitutiivinen jatkuminen, on tae sille, että symbolisen on tultava luovutetuksi aineelliselle, että uusien aineellisen muotojen on tultava uudelleen eronnettaviksi. Juuri ajattelun episodimaisuus ja vaikuttavuus

*Eronnosta kohtaantumishybridinä käytetään myöhemmin nimitystä *deferendum*.

kertoo meille, että on erontoa, joka vaipuu lauenneisuuteensa ja on uutta erontoa tuosta lauenneisuudesta.

Ne materiaalisen muodot, jotka antropologi tai sosiaalinen konstruktivistit lukee suoraan symbolisiksi ja vain sellaisina identifioitaviksi, ovat itse asiassa aivan uuden eronnon lähteitä aineelliselle luovutetusta symbolisesta eli symbolisen muodon saaneesta aineellisesta. Me voimme yrittää lajitella ja luokitella maailmaa, identifioida sitä yhä monimutkaisempiin konstruktioihin, joihin luemme myös itsemme, mutta todellisuudessa teemme paljon yksinkertaisempia erontoja – tai vain katoavan syntaktisen rinnakkaisuutensa kannalta mutkikkaita erontoja – monimutkaisemman muodon saaneesta aineellisesta, jonka muoto – kannattelemta konstitutiivista ajattelua – kertoo, että on ollut erontoa, joka on uponnut lauenneisuuteensa ja että on oleva erontoa tuosta lauenneisuudesta.

Virtuaalisuus on käsitteellisen ajattelun aktissa työläästi pysytettävää kestoa, joka pysyäkseen voimassa vaatii samaa kestoa myös sen ajattelemiselta. Onko Deleuzen virtuaalisuuskin siis keskeytymättömän ajattelun jatkuvuuden konstituentti?

Immersio ei edellytä ajattelun keskeytymättömyyttä jatkuvuutta, sen konstituoimattomuus piilee ajattelun välttämättömän episodimaisuuden myönnössä. Immersio on erontuja yhdistävä edellytyksetön tila, josta herätään ajattelemaan ja käyttämään kieltä. *Se on erontojen tausta ja intervalli.*

Immersio ei ole ilmenemistä. Mille maailma oikein ilmenisi upoutumisessa? Immersion kannalta kantilaisen *fenomenaalisen* takana oleva *noumenaalinen*, olion sinänsä maailma, on ajattelun ulkopuolta viime kädessä sen konstitutiivisena kaipuuna. *Ajattelu-kielettömänä immersio läpäisee olioistuneen maailman eikä sitä konstituoida.* Tämä ei kuitenkaan tarkoita, ettei siinä maailmassa olisi olioita, jotka panevat erontamaan itsensä merkityksellisiksi, jotka viittaavat symbolis-erontoiseen.

Me olemme jo siellä, immersiossa, kun emme ajattele tai käytä kieltä ja me viemme sieltä jotain mukaanamme alkaessamme ajatella tai käyttää kieltä. Se on siinä mielessä virtuaalinen, ettei se edel-

lytä subjektia eikä aktuaalista ekstensiivisyyttä. Siinä ei ole *mahdollisuutta* jonakin ajatteluun sisältyvän mahdollisuuden kaltaisuu-
tena.

Kun ajattelu-kieli tuottaa jotain itseensä, se on riippuvaista eronnoista ja näin myös omista katkoksistaan. Se kuitenkin yrittää ymmärtää itsensä yhtäjaksoisesti jatkuvana, jollainen sen viittaama maailmakin näyttäisi olevan. Se siirtyilee pois omasta piiristään vain itseään tietämästä. Sen pitäisi olla käänteinen paroni von Münchhausen (joka nostaa itsensä tukasta ojaan) ja tehdä itsestään materiaalisena momentti. Sen pitäisi alistaa erontoja ja *ajatushybridejä** tulvillaan olevat lähtökohdat ajattelemansa jatkuvuuden momenteiksi. Sen pitäisi ajatella sitä vain kerran ja kuitenkin uudessa muodossa – jatkuvuutena. Sen pitäisi lainata jatkuvuus, jota sillä itsellään ei ole, vain kerran ajatellulle materiaalis-virtuaalisen jatkuvuudelle, jonka momentiksi se haluaa.

Latour II – konstruktiosta kompositioon

Bruno Latour perusti ajattelunsa sosiaaliseen konstruktionismiin, jonka piiriin hän toi uutena tekijänä ei-inhimillisen toimijan, aktantin. 2000-luvun alkupuolella hän on kuitenkin kääntynyt konstruktionismia vastaan ja – hieman ristiriitaisesti – yrittänyt pelastaa sen. Konstruktivismissa¹¹³ on hänen mukaansa kiinnostavinta juuri sen vastakohtaisuus sille, mitä se ensi alkuun näyttää merkitsevän. Konstruktivismissa ei olekaan ”tekijää, mestaria, luoja, jonka voitaisiin sanoa hallitsevan materiaaleja [--]”. Niinpä ”[k]äyttää sanaa ’konstruktivismi’ ja unohtaa tämä rakennustoiminnalle niin perustava epävarmuus on hölynpölyä.” (Latour 2003, 32.) Latourin mukaan kysymys siitä, mikä on konstruoitua ja mikä ei, on irrelevantti. Rakentaminen ei ole konstruointia, siinä on aina kyse

*Ajatushybridi on itseasiassa erontonoemaattinen ajatus-kieli-deferentti-hybridi, josta käytetään myöhemmin nimitystä *erontonoemaattinen hybridi*, *erontohybridi* ja se on vain näkökulman päässä käsitteestä *deferendum*.

huonosti tai hyvin rakentamisesta (Latour 2003, 34). Konstruoimisessa niin kuin rakentamisessakin piilee epävarmuus, ja juuri siksi kukaan ei ole koskaan ottanut vastaan itse tekemäänsä todellisuutta (Latour 2003, 36). Tuloksena on toisin sanoen aina myös jotain muuta kuin konstruoiduksi nähty ja diskurssin tuottama sosiaalinen todellisuus. Konstruoitu todellisuus on kuitenkin Latourin mukaan sekä konstruointua että todellista. (Latour 2003, 34–36.)

Paitsi rakentajaa myös rakennusmateriaalia, ainetta, on kohdeltu epärealistisesti, kun se on määritelty Platonin savenvalajan *ex nihilolle* käänteisesti, ”määrätietoisena ja itsepäisenä sokeana voimana”¹⁴ tai sitten ”pelkkänä tukena ihmisten mielikuvitukselliselle kekseliäisyydelle” tai jonakin, joka tarjoaa jonkin verran ”vastustusta” inhimilliselle toiminnalle. (Latour 2003, 32.)¹⁵ Edellisestä poiketen mielenkiintoisiksi ovat Latourin mukaan osoittautuneet ne välipositiot, jotka aineelliset, ei-inhimilliset toimijat ovat pystyneet simultaanisesti valtaamaan (Latour 2003, 33). Tämä on Latourin keskeinen oivallus, mutta konstruktion komplementaarinen sekoitelma herättää kysymyksen, onko ei-inhimillisten tekijöiden aineellisuus jo konstituoitunut puhdistetusta inhimillisestä aineksestä ja muuttunut pelkäksi konstruktion toimijuudeksi. Pitäisikö ei-inhimillisen toimijuuden teorian avata kysymys materiaalisesta myös ei-merkityksenä ja ei-ilmaisuna? Pitäisikö teorian avata kysymys materiaalisesta kohtaamisesta jonakin ei-identtisenä, joka antaisi tilaa myös materiaalisuuden nimeämättömille puolille? Pitäisikö teoriaan sisältyä muistutus siitä, että toimijuuden konstituutio jää väistämättä kesken ja vajavaiseksi aineellisuuteen ja sen kohtaamiseen kuuluvan ilmaisu- ja merkitysvajeen vuoksi? Miksi perinteisen inhimillisen sfäärin ulkopuolelle lankeava aineellisuus hahmotetaan niin usein vain toimimisen ja tuottamisen metaforilla tai itseään ilmauksissaan generoivan aineellisen metaforilla, joista näyttää kerta toisensa jälkeen olevan tie yksinkertaisiin identtisyysiin symbolisen piirissä? Miksei aineellisuuden toimijuus näyttäyty jo prekonstitutiivisuudessa?

Latour tekee uudelleenmäärittelyjä ja korjausliikkeitä konstruktivismiinsa, mutta hylkää konstruktion lopulta kokonaan korvaten

sen *kompositiolla*. Komposition käsitteeseen (jota Deleuze on käyttänyt jo ennen Latouria) sisältyy lähtökohtaisesti konnotaatiot taitteen ”sommitelmaan” ja kierrätyksen ”kompostiin”. Latour korostaa samaa, minkä hän totesi jo konstruktion uudelleen arvion yhteydessä: kompositio, sommitelma, voi myös epäonnistua. Se voi olla hyvin tai huonosti sommiteltu. Kompositio voidaan myös milloin tahansa hajottaa. Vuonna 2010 ilmestyneessä kirjoituksessaan ”An Attempt at a ’Compositionist Manifesto’” Latour julistaa, että hänen kirjoituksellaan on hatara yhteys *Kommunistiseen manifestiin*, mutta usko radikaaliin kritiikkiin¹¹⁶ ja ”täysin idealisoituun materiaaliseen maailmaan” on kaikonnut. Luottamusta poliittiseen taloustieteeseen, dialektiikkaan, negaatioon ei enää ole. Täydellinen poliittisten vapauksien hylkääminen liberalisminkin kritiikin varjossa tai varovaisuuden täydellinen huomiotta jättäminen eivät ole enää optio. Mutta yhden yhteisen piirteen Latour löytää manifestien välillä: Yhteisen etsinnän. (Latour 2010, 473–474, 487–488.)

Kompositionismi on ennakoivaa ja ennalta varautuvaa (Latour 2010, 473) objektiivisuuden rakentamista maailmassa, jossa ekologia on sinetöinyt luonnon lopun (Latour 2010, 476)¹¹⁷. Kompositionistille luonnon ”väärä jatkuvuus” on sommiteltava epäjatkuvuuden palasista (Latour 2010, 484). Sommiteltavuuden takana ei ole jakamaamme todellisuutta, jota Latour kritisoi piilotranssendenssista. Olemme lopullisesti menettäneet modernissa vielä vaikuttaneen varmuuden maailmasta maailman takana. Edistys on täysin käännettävissä, olemme kadottaneet selvänäköisyyden, erityisesti sen akateemisen, ajan väistämättömästä ja peruuttamattomasta etenemisestä uutta ennakoivan muodon. (Latour 2010, 473–474.) Kompositionismikin hyväksyy universalismin tehtävänä, mutta ”uskomatta, että universaalisuus on jo olemassa, odottaen paljastumista ja löytämistä”. Ei, ”tämä yhteinen maailma on rakennettava [relativismista käsin] täysin heterogeenisistä osista”. (Latour 2010, 474.) Latourin mukaan kompositionistit haluavat ”immanenssin ja totuuden yhteen”. ”[H]aluamme huolenaiheita, ei vain tosiasioita.” (Latour 2010, 478.)¹¹⁸

Myös käsillä olevassa tutkimuksessa varmuus merkityksellisestä objektiivisuudesta puuttuu tykkänään, mutta siellä missä välitysjärjestelmän, kielen ylikorostus hellittää ja missä käsitteellinen ajattelu väistämättä taukoaa, on jotakin, jonka jaamme – ei objektiivisena maailmana, vaan aineellis-ruumiillisena uppoutumisena. Immersio on ruumiiden tunnon ja aineen tunnun yhdistävä lähde ja tausta ajattelu–kielelle. Uppoutumisen keskeltä objektiivista maailmaa ei sommitella. Se eronnetaan ja pikemminkin *konstruktoidaan*¹¹⁹ kuin konstruoidaan, jolloin konstruktiolle välttämätön eronotto on tietoinen rakentuvuudestaan aineellis-ruumiillisten lähteidensä päälle ja rinnalle. Oireellisesti Latour puhuu siitä, miten sommittelun on saavutettava sulkeuma (Latour 2010, 478). Mutta eikö sulkeuma merkitse symbolisen ylivaltaa, sen ideologista muotoa, jotakin josta käsin aineellinenkin maailma nähdään lopulta vain symbolisena?

Onko materiaalisen konstituutio projisoitu maailmaan niin täydellisesti, että välittävän ”kielimaterian” sisäisyyteen syntyy kuvitelma vapaasti konstruoitavista maailmoista ja diskursseista, jotka tuottavat sosiaalisia todellisuuksia? Kaikki on konstruointua, eikä uudelleen konstruointu välttämättä eroa konstruoidusta. Mutta edellyttääkö tällainenkin käsitys ajattelulta jatkuvuutta, jonka sille ovat antavinaan sen sommittelemat artefaktit, mutta joiden immersioivan massaan se episodimaisuuttaan luhistuu.

Aika-artefakti – esimerkin johdanto

Ajatusesitykset kaipaavat toisinaan esimerkkejä. Esimerkit kuvailevat kouraantuntuvasti jotain joka näyttää sisältyvän abstraktioon. Ajattelu voi tulkita esimerkkinsä sekä sidokseksi aineelliseen että paluulipuksi takaisin itseensä. Retorisesti esimerkki voi luoda kestävyyden, konkreettisuuden, erityisyyden tuntua ja voimistaa ajattelun keskeytymättömän jatkuvuuden vaikutelmaa. Eron ja immersion kannalta esimerkeissä kuitenkin palataan kuvailemaan jotakin, joka on noussut aineellis-ruumiillisesta immersioista – deferentiaa-

lisuutensa, deferentiaalisen lähteensä säilyttäen – ja josta abstrakti ajatus on erontunut kohti symbolista¹²⁰. Koska eronto on näin kehkeytyvälle ajattelulle myös kohde, se synnyttää ajatushybridin, johon ajattelu tosiasiallisesti kohdentuu – oman sisäisyytensä ja ulkoisen kohteen sinänsä sijaan.

Kuvailevuudestaan huolimatta esimerkki itsekin on saman eron ja immersion piirissä – sikäli kun deferentiaalinen suhde hyväksytään ajattelu synnyttäväksi lähtökohdaksi. Esimerkissä se, minä eronotto nostaa esiin, vain on erityisempää, partikulaarisempaa. Esimerkissä ei nousta symbolisen piiriin suurin piirtein koko immersioniasta, vaan immersion puhkeavista epäpuhtaista *partikulaarisuuksista*¹²¹. Siinä ei rakenneta eronotoista – tieteelle tyypillistä – eronottojen toisiinsa viittaamisen järjestelmää: symbolista sulkeumaa, vaan runouden tapaan toisiinsa liittyville eronotoille voidaan antaa avoimempi muoto.

Olen siirtynyt kuin varkain artefaktin radikalisoinnin filosofisiin perusteluihin. Vaikka niihin syvennyttään varsinaisesti tuonnempaan, tässä vaiheessa tutkimuksessa voitolle näyttää jo pääsevän kanta, etteivät sen paremmin suuret yleiskäsitteet (totaliteetti) kuin pienet nominaaliset käsitteetkään (tuoli) tule ajattelulle suoraan läsnä oleviksi¹²².

Ajattelu on puhtaaseen, keskeytymättömään läsnäoloon liian katkelmallista. Tämä synnyttää epäilyä, ettei ylipäätään ole olemassa abstraktia ajatusläsnäoloa. Ei ajatusten sinänsä välittömyyttä ja niiden suoraa välitöntä kommunikaatiota, ei puhtaita systeemejä, konstruktioita, merkitysrakenteita. Kaikki ajatusläsnäolo on aineellis-ruumiillisesti välittynyt¹²³. Se ei kuitenkaan tarkoita että välittyminen voisi olla vain *konstitutiivisesti* aineellis-ruumiillista. Ideat, käsitteet, nimet ja merkit ovat *ajatushybridivälitteisiä*. Ne tarvitsevat eronottoihinsa aineellis-ruumiillisen jatkuvaa läsnäoloa jos ei muuna niin ruumistuntona. Eronnon lähteen katkeamattomuus deferentiaalisessa suhteessa aineellis-ruumiilliseen perustelee käsitteen ajatushybridi – tai erononomaattinen hybridi – käyttöä. Suhde ei kuitenkaan ole korrelaatio, vaan sekä eronto että kohtaanto. Se

on ajattelu–kielen episodimaisuuden paljastama erontoyhteys ajattelu–kielen ja aineen välillä.

Perinteinen referentiaalinen viittaus ajattelu–kielestä objektiin altistaa itsensä objektin läsnäoloon tai poissaoloon. Deferentiaalinen – aineellis-ruumiillisesta symboliseen osoittava suhde – sisältää immersion kautta *deferenteiksi*, eronoton kohteiksi tai pikemminkin lähteiksi kehkeytyvät ”objektit”. Eronoton lähde säilyy koko ajan läsnä olevana ruumistunnossa. Deferentiaalisessa suhteessa objektin poissaolo siis suhteellistuu. Saman erontonoemaattisuuden lähteitä voi myös olla useita ja ne voivat liikkua eri ontologisissa sfääreissä, kun referentiaalisen identifioivuuden kohde on aina yksi entiteetti kerrallaan – ajattelu–kielen symboliseen sulkeumaan pakotettavana. *Eronnon moneus on sen lähteen moneutta, ei moneuden periaatteen toimimista lähteessä*. Deferentiaalisuus vapauttaa identtisyysperiaatteesta. Immersiosta voi nousta yhtä hyvin muisto kuin meneillään oleva kehityskulku, yhtä hyvin koko uppoutumisesta eron ottava idea kuin ekstensiivinen objekti, joka on läsnä vain immersion kaukaisella rannalla.

Vastaavasti läsnäolo suhteellistuu, sillä uppoutumisen tilassa kaikki on tavallaan jo läsnä, vaikka ilman merkitystä – jopa menneisyys ja tulevaisuus. Tämän vuoksi läsnäolon intensiivistä piiriä ei tarvitse synnyttää fundamenttina ajatteluun eikä erottaa siitä ekstensiivisestä. Asiat voidaan nähdä immersioista kohoavien erontojen *erisfäärisyksien* läsnäolona: erontovuudet ja erontovuukien hahmottomat moninaisuudet ja tarvittaessa vaikka koko immersio eronottojen lähde–kohteina.

Erisfäärisyys on deferentiaalisen maailmasuhteen kyky kohdata eri ontologiset tasot deferentiaalisuuden polunvarren rinnakkaisuuksina tai peräkkäisyyksinä. Edellytyksenä tälle on se, ettei ajattelu–kieltä mielletä sulkeumana, vaan erontonoemaattisena varantona, jonka ”noemaattisuus” on itsessään erontoa.

Se, mitä nousee immersioista yleisempään käsitteellisten ja erityisempään nimellisten merkitysten maailmaan, ei kuitenkaan ole itsessään mitä tahansa, vaikka ajattelu sellaista väittäisi. Immerisio ei ole vapaan merkityksenannon tyhjä ja passiivinen alusta. Se

on vuoroin erohybrideihin sysäävää ja vuoroin ajattelu–kielen pyrähdykset upottavaa vellontaa. *Se on pinnanalaisen, ajattelu–kieltä vailla olevan koneen toimintaa, johon ajattelu–kieltä vailla olevat ruumiit kytkeytyvät.* Immersiossa *havainto* on liian tietoinen, *aistimus* liian analyttinen. Uppoutumisessa on rakennelmiemme ajattelu–kieletön väliaine, käytännöllisen toimintamme sitkas ylijäämä ja liikkeen, muutoksen takaaja. Immersio on pääasiallista olemistamme aina silloin kun ruumiillis-aineellinen ei eronnu. Se on materian ei-merkityksen läpätunkevuutta, joka kumoo ja vahvistaa merkityksen sisäisyyksinä esitetyt totuudet.

Esimerkistä tulee helposti vain ajattelun jatkuvuuden ilmentymä, jollei se ota huomioon omaa, erityistä eronottoaan – kohti symbolista. Muussa tapauksessa esimerkki toimii vain sinikopioartefaktin tavoin ajattelun piirin laajentamisena kohti konstitutionaalista näennäisaineellista. Sinikopioartefaktista tulee esimerkki ja esimerkistä sinikopioartefakti. Mutta rinnakkaisina eronotot – (lähes) koko immersiossa tai siihen eronotoissa putkahtavista *erontovuuksisista*¹²⁴, eronnon kautta eroavista ja erillistyivistä merkityksellistyivistä olioisuuksista – ovat osa aineellis-ruumiillisen välittyneisyyden laajaa ja rikasta skaalaa.

Aika-artefakti

Konstituimme yhdessä intersubjektiiivisesti sinikopioartefaktin. Tai sitten jäännöksettä jakamamme ajattelu–kieli konstituoii sen. Kumpikin lähestymistapa lähes hävittää aineellisuuden sen asettaessaan tai sitä lukiessaan – sen omakseen mieltäessään. Esimerkini konstituutioharhasta on kuitenkin astetta vahvempi. Kyse on vanhasta hyvin itsestään selvänä otetusta ja hyvin ideaaliseksi tulkitusta artefaktista, joka kummitelee lupaa kysymättä käsitteellisen maailmamme sydämessä, vaikka on vain yksinkertainen koneisto.

Referentiaalinen suhde osoittaa ajattelu–kielestä kohteeseen, joka esimerkkitapauksessani on aikaa mittaava artefakti. Konstitu-

tionaalisessa referentiaalisessa suhteessa haetaan *ajalle ja sen mittaamiselle* kiinnekohtaa jo valmiiksi idealisoidusta aika-artefaktista, joka kuitenkin voidaan tunnistaa vain materiaalisessa maailmassa. Ajattelu-kieleen syntyy kuin luonnostaan käsiteperhe – toisiinsa viittaavat: aika, ajan mittaaminen, julkinen aika. *Sisäisyys synnyttää referentiaaliseen jonkinlaisen ideaaliartefaktin, joka tuottaa meitä sitovan julkisen ajan ja kuuluttaa aineellisuuden symbolisuutta.* Tai näkökulmaa vaihtaen: alun perin vuorovaikutuksesta aineellisen kanssa syntynyt ja sille luovutettu itseään mittaava koneisto otetaan osaksi kielellis-käsitteellistä sisäisyyttä. Artefaktin materiaalisuuden sulkeistavat idealisoinnit tuottavat meitä sitovassa muodossaan julkisen ajan. Liikkeen itseään mittaavuuksien määrä ja tarkkuus helpottaa sen liittämistä ajan koontiin, sen materiaalisesta kumpuavaan kollektiiviseen voimaan, joka tulkitaan ideaalisesti.

Tälläkin hetkellä maailman 350 atomikelloa ovat takaamassa ajan todellisuutta jonkinlaisena etenevänä pilkkoutuneisuutena. Kellojen valvojilla ei ole oikeutta virheisiin, koska lineaarisessa ajan riennossa ei voi mennä taaksepäin. Nuo toisiinsa synkronisoidut kelloartefaktit yhdessä miljoonien muiden kellojen kanssa tarjoavat artefaktisen referentin julkisen ajan ideaalille ja kokemuksemme kaikkia sitovalle nyt-hetkelle. Kello ja aika samastetaan modernissa aikakäsityksessä (Pohjanen 2002, 12). Elektromagneettiset signaalit valjastetaan ajatukseen kvantitatiivisesta simultaanisuudesta, joka jakaa maailman ja yhdistää sen. Viimeistään kahdennenkymmenennen vuosisadan alusta lähtien – päivittäin ilmestyvien sanomalehtien, lennätin ja radiosignaalien maailmassa – maanosat ja kansat ovat alkaneet elää tätä samaa aikaa; kaikille yhteinen ”nyt” on irronnut paikasta, tilasta. Paikka on väistynyt ajan tieltä, aika ”on tuhonnut” paikan, kaikille yhteistä on nyt vain mittattu ja synkronisoitu aika, kaikille yhteinen ”nyt” (Pohjanen 2002, 181–182). Mutta ennen modernia ei ollut näin, vaan aika koettiin sykliseksi. Ja sitäkin ennen – kuten luonnonkansojen käsitykset antavat ymmärtää – aika oli pikemminkin pistemäistä kuin syklistä.

Sitä ei alkuunkaan mielletty irrallaan paikasta. ”Nyt” saattoi olla vain ”tässä”. (Pohjanen 2002, 93; Harvey 1992, 241, 266, 270.)

Nykymaailmassa ideaalisen ajan vakuutena – sen häiriösatunnaisessa tai joskus strategisessa ohjauksessa – aineellisen maailman tietokoneet kellottuvat, liikenne ohjautuu, tuotanto ja kauppa järjestyvät, lepo ja työ rytmittyvät. Julkisen, meitä koskevan ajan ideaali on riippuvainen viittauksistaan koneen sekvensseihin, loputtomiin jaollisiin sarjoihin nyt-hetkiä, joihin sekä tulevaisuus että menneisyys tuntuvat häviävän.

Mutta immersioistamme nouseekin aivan eri deferenttejä toisaalta ajan käsitteelle, toisaalta eronotolle aika-artefaktista, joka on omaa liikettään ilmentävä aineellinen artefakti. Lukemattomia ajan käsitteen eronottoja, joiden piiriin ruumiillisuudessa ja maailmassa vellovaa muutosta herätään tajuamaan. Lukemattomia eronottoja aineellisista artefakteista, joiden erityiseen olemassaoloon herääminen vie niiden ympäriltä mukanaan paljon muutakin. Toisin kuin konstitutiivisessa logiikassa ajan eronotot ja eronotot aika-artefaktista eivät voi rakentaa käsitystään ajasta irrallaan aineellisesta välittyneisyydestä. Ajallisuuden kokemuksen *erontonoemaattiset hybridit* tuovat mukanaan häilyvän tietoisuuden myös menneiden heräämisten välisestä uppoutumisesta aina uppoutumisen ja siitä heräämisten jatkuvuudeksi uumoiltuun tulevaisuuteen saakka.

Aika, se mikä vain on

Aika tuotetaan luonnollisen asenteen muodossa: jokin, jota nimetään ajaksi, on. Ja tätä luonnollisella tavalla miellettyä mitataan keskenään synkronoitujen kelloartefaktien liikkeellä. Vakautetun liikkeen tulkitaan mittaavan aikaa (joka siis on) sille merkityistä nyt-katkoksista käsin.

Mutta julkisen ajan *kokeminen* ei palaudu sen sosio-kulttuurisen konstruoinnin ehtoihin. Se ei palaudu fysikalismiinkaan, joka on vain yksi tekijä konstruoinnissa. Aika, ajallisuuden kokemus ja jopa *aika-artefakti*, tuntuvat pakenevan kaikenlaisia episteemejä.

Maurice Merleau-Pontyn mukaan filosofiakaan ei voi antaa realistista eikä idealistista ratkaisua ajan ongelmaan, se ei onnistu sijoittamaan sitä sen paremmin olioihin itseensä kuin tietoisuuteenkaan.¹²⁵ Uusimmankin aikakäsitteen piirissä aika vain on, vaikka jo Einsteinin teoriassa se pudotettiin apukäsitteen asemaan ja suhteellistettiin Newtonin fysiikan absoluutin paikalta. Merleau-Ponty vertaa itsestään pakenevaa ekstaattista aikaa suihkulähteeseen¹²⁶, josta voidaan puhua vain sikäli kuin se säilyttää muotonsa. Temporalisaatio avautuu puoliunesta, jostakin, joka johtaa meidät moneuksien äärelle. Esiobjektiivinen aika perustaa spontaanisuuden, jonka mitta se on elämän yhteen punoutuvassa sosiaalisuudessa. (Merleau-Ponty 2002, 489, 495, 497, 503.)

Henri Bergsonin mukaan ajan suhteen tiede laskee hetkiä ja ottaa huomioon simultaanisuudet mutta on *täysin vailla otetta siihen, mitä tapahtuu intervallien aikana*. (Bergson 2002, 213.)¹²⁷ Intervallit kellon laskennallisten ja numeroitujen nyt-hetkien välillä ovat elämisen kestoja ja jatkumoa. Mutta kellon toistotyö on abstraktissa, sille konstituoidussa tilassa etenevää, homogeenistä, vääjämätöntä ja takaisin kääntymätöntä (Heidegger 1999, 18, 18E).

Idealisoidulla aika-artefaktilla ei ole enää laadullista jatkumoa, sillä ei ole aikaa, jota mitata. Se on oman jaksollisuutensa ääretön jaollisuus ja monikerta. Sen laskennallisten ”nyttien” on käytännöllistä olla identifioivinaan alati liikkeessä oleva *elämäjatkumo*¹²⁸, vaikka kyseessä on vain kelloartefaktin jatkuvuus osana aine-ruumis-jatkumon immersiota.

Heideggerin kelloartefakti

Martin Heidegger tunsi epäviihtyvyyttä modernissa. Hän ei kuitenkaan halunnut nähdä julkisen ajan objektiivivaa sitovuutta modernina kummajaisena, joka tunkeutuu yksiölliseen tai luonnolliseen ajallisuuden kokemukseen. Päinvastoin hän katsoi että ”*ajanlaskussa* ajallistuu ’varsinainen’ ajan *tuleminen julkiseksi*.” Ihminen on maailmaan heitetty ja ”*täälläolon heitteisyys on syy siihen, että*

julkinen aika 'on'” (Heidegger 2000, 487.) Julkisessa ajassa käsillä- ja esilläolevat¹²⁹ asiat kohdataan.¹³⁰ Huolehditu aika¹³¹ on maailman aikaa ja maailman ajalla on sama transsendenssi kuin maailmalla. (Heidegger 2000, 494.) ”Suorastaan transsendenssi”, kuten Heidegger *Sein und Zeit* -teoksensa alkupuolella toteaa, on oleminen itse (Heidegger 2000, 62).

Omaan piilevyyteensä unohdettu ja kahdennellakymmenennellä vuosisadalla ajateltu *olemisen* käsite johtaa inhimillisen sfäärinkin siellä-*olemisesta*. Autenttisuutensa ja varsinaisuutensa kautta olemisen ajattelu kokee saavuttavansa jatkuvuuden olemisessa. Ajattelu ei siis katkea toisin kuin Heideggeria inspiroineella Kierkegaardilla.¹³²

Heidegger käsittelee *kellon* olemista suopeasti ja pitkämielisesti. Kello on tavallaan yhteydessä *Sein und Zeit* -teoksen suureen ja kesken jääneeseen projektiin, joka antoi sille nimenkin, mutta joka huipentui vain kirjan lopun kuuluisaan kysymykseen: ”Osoittautuuko *olemisen* horisontiksi itse *aika*?” (Heidegger 2000, 514.)

Heidegger pohjustaa ”kellon” puhumalla ”huolehtivasta valmistautumisesta” ja ”esihuolehtivasta” tavasta määritellä ajankohhta ”sitten”. (Heidegger 2000, 488.) Hän ottaa lähtökohdaksi *käsillä olevan auringon*, joka ”ajoittaa huolehtimisessa tulkitun ajan”.¹³³ Kun Dasein antaa itselleen aikaa, tuon ajallisuuden myötä ”*on jo myös paljastunut jotain sellaista kuin 'kello', siis käsilläoleva, joka säännöllisessä toistossaan on tullut lähestyttäväksi valmistautuvassa läsnäoloistamisessa.*” (Heidegger 2000, 488.)

Heidegger luonnollistaa kellosta idealisoidut nyt-katkokset. Hän luonnollistaa idealisoidun kelloartefaktin puhtaan laskentatoimen. Heidegger on läheisyys-/autenttisuuskonstitutiivinen. Hän lukee symbolisen piiriin asioita käsitteellä, jonka pitäisi olla enemmän kuin symbolinen, jonka pitäisi olla niin lähellä autenttista kohdettaan, että oleminen suorastaan tihkuu aiemmin unohdettuun tai sivuutettuun yleistyksensä. Tästä filosofian historian unohtamasta käsitteestä, olemisesta, olevaiset määrittävät ja vain tähän nähden niitä tarkastellaan.

”Heitetty oleminen käsilläolevan äärellä perustuu ajallisuuteen. Se on kellon peruste.” (Heidegger 2000, 488–489.) Ajallisuus siinänsä kietoutuu kelloon, se on Heideggerin hieman kantilaisessa ilmauksessa ”ehtona kellon faktisen välttämättömyyden mahdollisuudelle” samalla kun se on ”edellytyksenä kellon paljastumisen mahdollisuudelle”. Ajallisuuden ”luonnollinen kello” mahdollistaa sitten ”vielä kätevempien kellojen valmistamisen ja käytön”. Heideggerilla luonnollinen kello säilyttää yhteyden ajan paljastumiseen ja ”keinotekoisien’ kellojen on oltava ’sovitettu’ tähän ’luonnolliseen kelloon’”, jossa aika ensisijaisesti on paljastunut. (Heidegger 2000, 489.)

Ajan sulkeuma

Heidegger toteaa, että suuntautuminen ajan mukaan ja kelloon katsominen on ”nyt-sanomista”. (Heidegger 2000, 492.) Heideggerilla kellon ”nyt” ei luonnollisestikaan ole eronottoa – hetki sitten kellonkin itseensä sisällyttäneestä – immersioista. Se ei ole myöskään kohdentumista nyt-sanomisesta syntyvään ajanottohybridiin, joka on aina siepannut jotain mukaansa, jotain kulloisestakin näkymästä, tunnelmasta. Kielellisessä rinnakkaisuudessa elämäjatkumon kestosta on eristetty mitattu aika. Heideggerin nyt-sanominen on referentiaalista ja identifioivaa viittaamista mitatun ajan ideaalisesta konstituutiosta käsillä olevaan kelloon. Se synnyttää ja pitää yllä aika-artefaktin ideaalisuutta.

Ajan mittaamisen sulkeumasta voi yrittää transsendentaalisesti etsiä ratkaisuja ajan ongelmiin, voi koettaa ylittää kaikki dikotomiat, voi selittää, että olemme tuomittuja mitatun ajan numerojärjestelmän sisäisyyteen, sen diskurssiin, käsitteelliseen *kieleen*.

Mutta siinä vaiheessa ajan on aina jo pitänyt sulkeutua. Meidän on pitänyt sulkeutua itseensä viittaavaan, mitattuun aikaan, lukemattomien sulkeutumisaktien aikaan. Niin että nyt-ajanoton toisosta voidaan tuottaa *itse ajalle* ajatuksellinen läsnäolo, immanenssi, ja tehdä idealisoidusta artefaktista itsestään tuota aikaa. Reaa-

linen kelloartefakti ei yksin siihen kykenisi, mutta sen idealisatio ja artefaktin samastaminen idealisatioonsa tuottaa mitattujen nyt-hetkien aikasulkeuman. Me hyväksymme tämän kaiken lukemattomia kertoja ja yhtä lukemattomia kertoja me unohtamme sen. Toisin sanoen me teemme immersion ajallisuudesta lukemattomia kertoja massiivisen eronoton ja yhtä lukemattomia kertoja me vaihumme takaisin immersioon – ehkä jotain uutta ajankohdan toisteisuuden muistiin lisänneinä.

Kellosta on tehty nyt-hetken mittaamisen formaalisen toiston kuva siinä määrin, että sen identifiointi ajan kanssa, joka on, saa meidät unohtamaan siihen sisältyvän aineellisuuden. *Kello vaikuttaakin olevan kaikkien idealisoitujen artefaktien artefakti, aineellisen ja symbolisen välistä sementtiä, niiden uskomuksellinen ja käytännöllinen lukko. Se sopii esimerkiksemme idealisoinnin voimasta.*

Idealisoitu aika-artefakti toistaa formaalisesti itseään, mutta identtisyysdet eivät palaile kestosta sen piiriin. Kuinka voisivatkaan; vain numerot palaavat sen yksisuuntaisessa riennossa, mutta numerot eivät ole *ennen* ja *jälkeen*, sillä ne eivät ole ajassa ollenkaan (Heidegger 1999, 18, 18E). Deleuzen mielestä vain myöntäminen voi palata – ”Eron ja Erilaisen” (Deleuze 1994, 299) muodossa.

Bergson puhuu kestosta, joka on moneutta ilman jaollisuutta, perättäisyyttä ilman erottelua. Meillä ei olisi ajan ideaa ilman sellaista välittömänä havaittua kestoa. Vain tälle kestolle voi hänen mukaansa perustua spatialisoitu luonnontieteellinen ja julkinen aika. Merleau-Pontyn mukaa intuitio ajan pysyvyydestä vaarantuu arki ajattelussa, joka tematisoi sen tai objektivoi sen, ”mikä on varmin tapa kadottaa se. Ajan myyttiset personifikaatiot ovat enemmän totta ajan suhteen kuin tieteellisesti konstituoitu ajan käsite [–]” (Merleau-Ponty 2002, 490.)

Bergson kysyy, kuinka me siirrymme sisäisestä ajasta olioiden aikaan. ”Me havaitsemme fyysisen maailman ja tämän havainto näyttää, oikein tai väärin, olevan meidän sisä- ja ulkopuolellamme yhteen ja samaan aikaan”, hän toteaa. ”Yhdellä tavalla se on tietoisuuden tila, toisella aineen filmipinta, jossa havaitsija ja havaittu yhtyvät.” (Bergson 2002, 205.)

Kestoon uppoutuminen vie ajattelun nyt-hetken pois; oikeastaan nyt-hetki ei ollut ihan vielä ja oli jo mennyt ennen kuin tulikaan. Kun unohdan ajan, vajoan pois sen nyt-sanomisten materiaalista maailmaa identifioidusta sulkeumasta. Inhimillisen ajan on välityttävä tuon sulkeuman sanomisena, mutta immerssiivinen kesto ei lakkaa, niin kuin ei liikekään lakkaa. Se vain unohdetaan sulkeumassa. Kunnes ajan sulkeuman on vuoro unohtua, niin että unohtaessamme kellonajan me valumme immerssiiviseen kestoan, julkisen ajan kannalta ajattomuuteen, nimettömyyteen.

Aikadiskurssit itsessään, niiden muodostelmat, eivät voi tuottaa julkisen ajan sosiaalista todellisuutta. Nyt-hetken sanomisen kielellisestä sulkeumasta ei ole välitöntä pääsyä kestoan. Elämäimmersio on aineen ei-merkitystä ja ei-ilmaisua meissä – kuin aineen näyttämö, jossa itse on, ottaisi sisälleen.

Kun emme voi palata Samaan, emme voi pitää taukoja samanaisten välillä. *Elämän paluukielto on näin myös jatkumoa ja kestoa.* Se on herkeämätöntä liikettä sekä ruumiillisen itsemme että ympäristömme osalta, vaikka mitattu aika onkin pysähdyksiä.

Ajan shiftaus

Kelloartefaktin toimenkuvan idealisointi toisaalla ja julkisen ajan luonnollistaminen toisaalla ei käy yksin niiden hyvin epäluonnollisten järjestelmämuutosten kanssa, joita koettu aika saa kohdattavakseen. Laskennallisen symbolisen piirissä tapahtuvat muutokset vaikuttavatkin yllättäen kaikkeen, aina inhimillisestä toistosta ruumistuntoon saakka. Kaikki on äkkiä toisin, sekä yksittäisissä eronotoissa että koko laskentasulkeuman synnyttävässä eronossa. Yllättäen nyt-sanomisen eronotto ei seuraakaan järjestyksessä toista. Kellon pitäisi olla kolme, mutta se onkin jo neljä. Ja juuri kun uuteen numeroitujen nyt-eronottojen seuraantoon on sopeutunut, sen pitäisi olla neljä, mutta se onkin vasta kolme.

Järjestelmämuutoksissa julkinen aika irtoaa lähes täydellisesti luonnollisen kellon kulusta. Artefaktin laskentavoimaa käytetään

nyt päinvastoin nipistämään taloudelle valoisaa aikaa yön ja päivän vaihtelulta. Maailman kahdestakymmenestäneljästä aikavyöhykkeestä on tullut yhä säännöttömämpiä poliittisten, maantieteellisten muutosten ja yhtiövallan vaatimusten myötä.

Vanha julkisen ajan järjestelmä tarjosi mimeettisen kiinnekohdan ja kaikille avoimen intuitiivisen ymmärtämisen paikan, josta se myös haki legitimaationsa. Kunkin aikavyöhykkeen kansalaisille pikkuviisari kellotaulun korkeimmalla kohdalla osoitti auringonkehrää taivaan laella. Kesäaika otettiin käyttöön hyödyntämään valoisia tunteja sotatalouden pirstämiseksi. Ensimmäisen kerran se tapahtui ensimmäisen maailmansodan aikaisessa Saksassa. Britannia seurasi perässä. Sodankäyntiin sovitettu käytäntö ja kokeilu otettiin uudelleen käyttöön rauhan vallitessa – nyt energiakriisiin vedoten. Ajan ”shiftauksesta” tuli pysyvä käytäntö monissa maissa, vaikka sen hyödyt ovat kiistanalaiset ja haitat ilmeiset.

Kesäaikaan siirryttäessä kelloa, joka toistossaan tarjoaa identtisen ajan seuraannon, käytetäänkin nyt poistamaan väkivaltaisesti yksi intervalli. Kaikki poistettua siirtymää seuraavat intervallit indeksoidaan uuteen sarjaan puolen vuoden ajaksi. Kunnes talvi-aikaan siirryttäessä noiden toistossa seurattujen intervallien joukkoon vastaavasti lisätään yksi tyhjyyden intervalli, kuin elämätön olematon jakso, joka kuitenkin järjestää ja merkitsee seuraavan puolen vuoden intervallit ja niihin viittaavat pysähdysmerkin­nät taas uudelleen.

Keväinen ajan korotus toimii aukottomasti: on kuin joku olisi käskenyt ihmisiä tulemaan töihin tuntia aikaisemmin ja kaikki tottelevat häntä. Jako talvi- ja kesäaikaan korostaa kellonajan sosiaalista sitovuutta. Paradoksaalisesti ajan laskutavan häiritsevä muutos saattaakin vahventaa sitä, mistä jo Heidegger puhui: kello osoittaa kanssaoloon maailmassa. Mutta nyt kyseessä ei ole aika-artefaktin tuottama horisontti olemisen huolelle, vaan oleminen välittyy ajan pilkkomana informaationa, jossa se vain reitittyy konnektiivisesti ja merkityksellistetään symbolisessa järjestelmässä samanpiiraisesti: eri ontologisten tasojen syntaktisena vaihdettavuutena. Kun olemisen intervaleja pilkkova aika tulee näkyväksi, sillä on – aivan

kuten hyödykkeet välittävällä rahan ekvivalenssilla – kollektiivista voimaa. Se voi siirtää kokonaisia maanosia, kuten Venäjän, joka siirtyi puoleksi vuodeksi aikavyöhykkeen mitan verran länteen.¹³⁴

Kesäajassa inhimillinen aikakokemus liittyy häiriön tai kriisin kautta julkiseen aikaan ja sitä tuottavaan aika-artefaktiin, kelloon. Häiriö on rekisteröity laajasti ja siitä on ollut tapana puhua biologisen kellon ja sivilisaation kellon välisenä jännitteenä. Kollektiivinen ajankorotus on aiheuttanut terveydellisiä ja kansanterveydellisiä ongelmia. Mutta biologinen kello -käsite ei tee oikeutta yksilöllisesti koetuille, luonnonajasta hyvinkin poikkeaville sosio-kulttuurisille rytmeille, jotka joutuvat samanlaiseen ristiriitaan korotetun kellonajan kanssa kuin luonnolliset, auringonvaloon kiinnitetty levon ja aktiivisuuden vaihtelut.

Elimistön normaalitila on siis ajan suhteen hyvin kulttuurisesti välittynyt.¹³⁵ Biologiasta ja luonnonkierrosta riippumattakin jostain merkittävä tapahtuu inhimilliselle ajallistamiselle kellon siirtämisen aikoihin. Ajan korotus (kuten sen palautuskin) synnyttävät ajallisuuden kokemukseen kaksi kelloa: toiseen katsomme intervalleista käsin ja toisesta katsomme intervalleihin¹³⁶. ”Mitä, eikö kello ole vielä...” -tyyppiset lauseet kuvaavat intervallista kellon-aikapysähdykseen katsomista. Kellon laskennallisten ja numeroitujen nyt-hetkien väliset intervallit ovat (Bergsonia mukaillen) elämisen kestoa ja jatkumoa. Mutta kellon hetkeä – kellonaikaa inhimillisenä kokemuksena, tietoisuutta kellonajasta – ei voi kuvata vain intervallien välisyydeksi. Tällainen komplementaaristen vastakohtien suhde sieppaisi jatkuvuuden fenomenologiseen sisäisyyteen, jolla ei kuitenkaan ole tarjota kestoa ideaalisen ja materiaallisen jatkumona.

Ymmärtääkseni ajan shiftauksen paljastamaa ajallista eronottoa, minun on yhdistettävä Heideggerin nyt-sanominen ja Bergsonin intervalli ja perustettava niiden yhdistymiselle uusi näkökulma ajallisuuden kokemukseen julkisessa ajan juoksussa. Nyt-sanominen ja intervallit eivät esiinny toisiaan täydentäen, rinnakkain. Me katsomme kelloa, automaattista artefaktia, otamme siltä luvun sanoessamme: nyt. Katsomme tuon luvun läpi: maailmani kello kuu-

si. Luku ei vain indeksoi kokemustamme, indeksoiminenkin olisi jatkumon ja katkoksen samansfääristä, toinen toistaan täydentävää rinnakkaisuutta. Kellonajan liittäminen elämänjatkumoon nyt-sanomisena on lähempänä päällekkäisyyttä kuin rinnakkaisuutta. Se on eronotto, joka synnyttää häilyvän kokemushybridin: ”maailmani juuri nyt, kello kuusi”.

Kellonaikaeronottojen toisteisuus paitsi mahdollistaa katkoksilta seuraannon myös luovuttaa niille elämänjatkumon sisältöjä immersioista. Tästä syystä joudun paitsi yhdistämään nyt-sanomisen ja intervallin, myös hylkäämään ne. Aika ja ajallisuus piileskelee jossain muualla kuin sen koneita ja maailmaa synkronoivassa pysähdyksessä. Se ei löydy myöskään sen itsensä, ajallisuuden sinänsä ajattelusta jatkumosta, intervallista. Ajallisuus sinänsä ei nimittäin ole ajateltavissa muuta kuin immersioista heräämisenä, nousemisena, eronottona, jolloin se ei ole enää jatkumo muuta kuin lähteensä kautta.

Nyt-sanominen kelloon katsomisena on eronotto uppoutumisesta piilevästä ajallisuuden jatkumosta. ”Nyt” ottaa eron, mutta se ei viittaa, vaan siinä maailma *viittaa* symboliseen erontoon, pysähdysten immersioväliitteiseen seuraantoon. Yksittäisenä eronottona se ei ota eroa mistään erityisestä vaan (lähes) kaikesta. Erityisyys palautetaan siinä aineellis-ruumiillisesta immersioista esille nostettavaan liikkeeseen, joka on osa koko uppoutumisesta aistittavaksi nousevaa liikettä tai liikkeen lepoa. Nyt-sanominen siis ottaa eron koko immersion ajallisuudesta, mutta viittaa itsessään ajan symboliseen, abstrahoituun sulkeumaan¹³⁷. Sulkeuma on mahdollista ajatella vain immersioista käsin. Vain massiivisen eronoton kautta ajallisuuden sulkeuma on ylipäättään mahdollista asettaa. Muuten kaikki entiteetit olisivat pelkkää aikaa ei-missään leijuvan ajallisuuden sulkeuman sisällä.

Kun suuntaudumme elämäjatkumoon idealisoidun aika-artefaktin kautta, sen itseensä sulkeutunut laskentatoimi löytää vähitellen – ajan järjestelmärukkausten jälkeen – jatkumon kiteytyneenä mittattujen nyt-hetkien pysähdyksiin. Muutokseen sopeutuminen ei tapahdu häiriöttä, ilman viivettä, vailla sekaannuksia. Paradoksaali-

sesti korotetusta kellonajasta katsottaessa aika tuntuu etenevän hitaammin, vaikka kelloa on siirretty eteenpäin. Mutta elämänrytmien hakeutuminen korotetun kellonajan määräämiin intervaleihin vahvistaa julkista aikaa *aikana*, jota idealisoitu aika-artefakti on sitten mittaavinaan.

Toisesta, ”häiriökellosta” ei suuntauduta elämäjatkumoon, vaan *siihen* suuntaudutaan elämäjatkumosta käsin. Kun otan keväisin ja syksyisin vastaan tiedon ajan muutoksesta, saatan katsoa kaaoksen odotuksesta kelloa kuin joku esittäisi väitteen ja minä vastaväitteen. Retorisesti olen vielä aikalaskennan sulkeuman, sen itseensä viittaavuuden piirissä: eikö kello olekin jo..? Tieto korotuksesta unohtuu pian, mutta jokin outous elämäjatkumossa, sen rytmeissä ja rytmien vaihdoksissa saa hätäisesti tarkistamaan kellonajan, katsomaan mikä on ”tämän” ”nyt”. Määrittelemätön outous voi pistää joistakin kohdin silmään sanallistettavinakin yksityiskohtina: ihmismassojen oudot konstellaatiot¹³⁸ ja kävelyrytmi kauppa-keskuksessa, ihmisten suuremmat ja kirkkaammat silmät aamulla (kun unen intervalli sattui kauemmaksi), voimattomuuden tunne, joka ei ole koskaan liittynyt juuri tähän katettuun kaupunkitilaan.

Kesäajan parallaksissa katson kahteen toisiaan kohtaamattomaan, väärää aikaa käyvään kelloon; korotetusta kellosta näen talvikellon likaiseen intervalliin¹³⁹ ja päinvastoin. Elämäjatkumo, elämäkesto on väliaikaisesti irronneena uskonvaraisesta aika-artefaktin idealisoinnista, julkisesta *ajan* mittaamisesta. On syntynyt kuilu, jonka umpeen kuromiseksi käytännöllinen mielikuvitus joutuu ponnistelemaan, jotta elämäjatkumo näyttäisi taas asettuvan sulkeuma-ajan, itseensä viittaavan ajan laskentatoiston määrittämiin intervaleihin.

Kuilu on sekä elämäjatkumon ja nyt-sanomisen että nyt-sanomisen ja intervallien välinen. Kelloartefaktin idealisoidun käynnin ja elämäjatkumon keston välillä ei ole syntetisoivaa *aikaa* sinänsä. Onko siis niin, että niihin voi kohdistua vain Slavoj Žižekin parallaxin näkökulma. Žižekin mukaan *parallax view* on ”täsmälleen analoginen sen kanssa, mitä Kant kutsui ’transsendentaaliseksi il-luusioksi’. Harhaluulon mukaan on mahdollista käyttää samaa kiel-

tä ilmiöistä, jotka ovat keskenään kääntymättömiä, vaikka ne voidaan ymmärtää vain jonkinlaisen parallaksinäkymän avulla, jatkuvasti vaihtaen näkökulmaa kahden sellaisen pisteen välillä, joille mikään synteesi tai välittyminen ei ole mahdollista.” (Žižek 2006, 4.)¹⁴⁰.

Välisoitto

Aineellis-ruumiillinen on ytimeltään immerssiivistä, käsitteetöntä ja merkittöntä. Tämä käsitys syntyi ja vahvistui siitä yksinkertaisesta oivalluksesta, ettei ajattelu-kieli jatku tuottamiimme artefakteihin, ja siitä kierkegaardilaisesta perustellusta vakaumuksesta, ettei ajattelulla ylipäätään ole mitään eksistenssiin verrattavaa jatkuvuutta. Ajattelu ei jatku, eikä tietoisuus (ajatteluun samastettavana) jatku. Kontinuiteetti tihkuu reflektioon vain aineellis-ruumiillisen upottavista intervaleista.

Kelloartefaktin esimerkissä hahmoteltiin, millaista herkeämättömyyttä aineellisen artefaktin idealisointia moderni ajan käsite vaatii, jotta sen pysähtyneet nyt-hetket voisivat tuottaa meitä kaikkia sitovan julkisen ajan kulun identtisyyskonstituution. Saman idealisoinnin voidaan todeta – osin Latourin havaintoihin vedoten – olevan eri muodoissaan vallalla myös suhteessa muihin tuottamiimme artefakteihin. Se saa näkemään ylijäämää vailla olevan yhteyden aineellisten artefaktien ja *noemaattisten*¹⁴¹ elementtien välillä. Idealisoidut aineelliset artefaktit jäävät *ideoepisteemisiin*¹⁴² ulkokehiin, joissa artefaktin aineellisuus on vain symbolisen seisahtunut funktio¹⁴³, vaikka symbolinen itsessään on liikahdustensa liikevoiman aineelliselta lainaavaa pysähdystä.

Valokuva – häiriö sfäärien rajoilla

Liikkeen lähteen, aineellis-ruumiillisen immersion sivuuttaminen on ajattelu-kielelle, sen kehittyneelle välineistölle, suhteelli-

sen vaivatonta. Ideologisessa mielessä maailmamme jopa perustuu paljossa tuolle sivuuttamiselle. Aineellinen esitetään vain symbolisen konstitutiivisten ideoepisteemien itselöydöksinä. Ilmaisuistaan riippuvaisen merkin sidoksena symbolinen kyllä hyväksyy materiaalisen, mutta pakottaa sen järjestelmäsulkeumansa funktioksi. Ja kuitenkin symbolinen on joka käänneessä riippuvainen ruumiin *seuraantotunnosta* ja materiaalisen liikkeestä. Ruumiin seuraantotunto on myös seuraantotuntua sekä aine–ruumiin immersioivista tuntoa itsestään liikkeessä että liikkeen tuntua siinä, mihin se on immersoitunut.

Kuvitellusta puhtaiden merkitysten itseliikunnasta saamme konstruoida – välittömästi identifioitavana kulutettavaa – maailmamme kaikessa rauhassa. Symbolinen sinänsä uskottelee liikuttavansa aineellista, ja kaikki näyttää olevan sen määräämässä liikkeessä. Siksikö liikkumaton hämmentää? Siksikö mekaanisesti jäljentävä pysähdyskuva lähes vailla intentiota ja merkitysrakenteiden tuolla puolen saattaa yhä herättää levottomuutta. Kun hetki sitten kuvasin ajan noemaattista puolta, kellonajan nyt-sanomista suhteessa elämäjatkumon keston, päädyin käsitykseen, että julkisen ajan nykyksittäisissä muodoissa liike oli lainassa jatkumolta. Valokuva ilmentää pysähdystä hieman eri tavalla: paradoksina ja häiriönä sfäärien rajoilla. Valokuvalla tuntuu olevan ominaista, että se väläyttää jatkumon täyteen siinä, mikä on päinvastoin ideaalisen mielteille ominaista: pysähdyksessä, liikkumattomuudessa.

Pysähdyksestä keston, kehosta pysähdykseen

Valokuvalla on kyky laittaa mielikuvitus liikkeelle ja synnyttää pohdintoja arvoituksellisuutensa ympärille, mutta pohdinnat eivät ole tahtoneet löytää kotia tieteen diskursseista. Valokuvaa on usein sysitty pois filosofian ja tieteen yhteydestä, sen haastetta on kieltäytytty kohtaamasta tai se on leimattu merkityksettömäksi. Mutta ehkä olisi aika kääntää kysymyksenasettelut ja kysyä, mikä tiedettä vaivaa, kun se ei ymmärrä tai halua ymmärtää valokuvaa.

Roland Barthes, palatessaan valokuvan yhteydessä referenssiin vastoin muuta ajatteluaan, puhui jäljentämisen ja ilmaisun ris-tiriidasta¹⁴⁴, ”samanaikaisuuden yksinkertaisesta mysteeristä”, joka näyttäytyy ”yhdellä kertaa menneenä ja todellisena” (Barthes 1985, 90). Mutta pikemminkin kuin jäljentämisestä tai edes referenssistä, nykyisin puhuttaisiin ehkä deleuzelaisittain näkyvän deterritorialisoitumisten reterritorialisoitumisista valokuviin.

Ei-käsite, ei-merkitys ja ei-ilmaisu törmäävät valokuvan sosiaalisessa koneessa ilmaisuun ja merkityksiin. Deleuzelaisen virtuaalisen elämä-immanenssin aika-tilat ovat dynaamisia ja bergsonilaisen keston jatkumo rikkumaton, mutta valokuva ilmaisee pysähdystä.

Valokuva on kyllä päivittynyt lähemmäs Deleuzen metafysisiä käsityksiä, kun se on astunut fysikaalis-kemiallisesta vaiheestaan fysikaalis-digitaaliseen vaiheeseen. Kuvankäsittelyn ja uusien mediumien ansiosta valokuvaa on helpompi ajatella myös tuotettuna, konstruoituna ja virtuaalisena. Näkyvän koodiksi tuleminen ja koodin kuvaksi tuleminen, aistitiedoitseva liittymisemme osaksi tätä alati muotoaan muuttuvaa materiaalisen virtuaalista ja immanenttia, välitöntä ja uutta luovaa spinozalaista substanssia – tämän kai-ken voi tulkita osaksi uutta valokuvausta, jonka teknologinen perusta on muuttunut viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana.¹⁴⁵ Mutta missä tässä on valokuvan pysähdys? Ei edes lepo, vaan pysähdys. Valokuvat ovat yhä pysähdyskuvia, tietysmä mielessä ne eivät ilmennä ollenkaan deleuzelaista dynamiikkaa. Mutta pysähdys valittujen referenttien äärellä on yhä valokuvan ytimessä.

Valokuvan keksiminen synnytti aikoinaan levottomuutta. Ensimmäisen daguerrotypian ilmaantuminen julkisuuteen 1839 oli ehkä vain silmäkääntötempu tai camera obscuran¹⁴⁶ taianomaisia jälkiä maalaustaiteen palveluksessa, mutta kun kuvia kertyi ja vuosia kului, kuolleet alkoivat katsoa kuvista. Ja elävät eivät ainoastaan antautuneet tuolle jäljentävän tuottamalle objektille, vaan heistä itsestään tuli objekteja; kameran irvokkaan ja tunkeilevan katseen alla he muuttuivat subjekteista objekteiksi.

Levottomuus toimi generoivana: tarvittiin yhä enemmän kuvia, että kuvan järkytyksestä voitaisiin toipua, että näkyvää elämää jäljentävän koneen synnyttämästä traumasta vapauduttaisiin senkin jälkeen kun se oli jo kahdentanut kuvattavan, kaapannut tämän sielun tai ainakin paljastanut sen häpeällisesti, ilman maalarin kädenliikkeisiin ylevästä kielestä tihkuvaa sovitusta.

Kuvien tulva auttoi vain sen verran kuin onnettomuuden jälkeinen puhetulva, joka suhteuttaa, objektivoi ja banalisoi shokkia, mutta ei poista sitä. Päinvastoin: Barthesin *tämä-on-ollut* (Barthes 1985, 86–87) katsoi nyt mieltä kiihottavasti kokonaisten kansojen albumeilta. Kuvattu ihmisobjekti saattoi lainata katseensa tuleville polville, mutta tallentumisen hetkessäkin oli enemmän levottomuutta kuin lohtua. Ja katselijat kulloisessakin nykyhetkessä olivat ihmisobjektien potentiaalisia ”adoptiovanhempia”. Tässä sinulle todiste: kasvoni ja kehoni ja vaateparteni ja ympäristö johon kuulin tai kulissi johon kerran astuin; rekonstruoi minulle menneisyys ja ikuinen elämä mielikuvituksessa tai muistamisessa.

Taittuvan tulokulmat valokuvaan

Jos pitäisi mainita kaksi modernia elämää jo kauan leimannutta seikkaa, jotka ovat epävakaita ja ristiriitaisia, sisältönsä muualta lainaavia, täyttyviä, mutta samalla hulluuteen saakka dominoivia ja kyltymättömiä, toinen niistä olisi epäilemättä kapitalistinen tavarastuminen ja toinen – valokuva. Epäsymmetrisessä käsiterinnastuksessa kauppatavaraistuminen on vain tyhjä muoto, jonka on sanottu kuitenkin välittävän kaikkia yhteiskunnallisia suhteita, jopa niin että sen ideologiasta voi vapautua vain vaillinaisesti ja hetimitäin – jonkinlaiseen olemisen unohdukseen tai skitsofreniaan¹⁴⁷.

Myös valokuva voitiin lukea kauppatavaran piiriin, mutta sen omana periaatteena oli olla tyhjä osoitin, joka tähtäsi maailman sielä-oloon. Se oli kertautuva ostensiivinen ele, joka iski niin suurella tarkkuudella ja altistumisherkkyydellä maailmaan, ettei se itse enää kunnolla eronnut omasta referenssistään (ks. esim. Barthes 1985,

11), vaan referenssi alkoi katsoa meitä kuvasta. Pysähdys – kuin idea – katsoi meitä aineen ja ruumiin dynamiikan keskeltä. Valokuva oli kemiallis-fysikaalinen alusta, joka vangitsi näkyvää ja tarjoili sitä. Se oli pimeä huone, jonne annosteltiin näkyvää. Vaikka ”valokuvan havainto” saattoi olla tyhjä ilman kielen tuomia merkityksiä, valokuva myös paljasti, kuinka kieli liioitteli omaa merkitystään¹⁴⁸. Kieli unohti, miten merkitys ja ei-merkitys, ilmaus ja ei-ilmaus sekoittuivat, miten näkyvä todellinen sekaantui niihin. Valokuva oli tästä unohduksesta vapaa, koska se ei ollut kieltä.

Barthes myönsi valokuvan sitkaan referenssiluonteen (Barthes 1985, 12). Kaikki se mikä tuntui kuvaavan modernia tiedettä: asioiden tarkastelu käsitteelliselle ilmenevänä tai kielen välittömyydessä ilmaistuna, kaikkosi valokuvan olemusta tavoitettaessa. Valokuvaa itseään oli vaikea kiistää, ja niinpä sitä alettiin käyttää tekstin alaisena todisteena; *sillä kuitattiin oleva symboliselle*. Tai sitten siitä itsestään yritettiin tehdä pelkkää merkityksenantoa tai pelkkää ilmaisua, jonkinlainen signifioijan materialisoitumisen ylimääräinen lisälehti, joka vapautti kieltä sen omista mimeettisistä riippuvuuksista ja antoi sille generointi- ja konstruktiovoimaa.

Paradoksaalisesti niin kutsuttu kielellinen käänne hyödynsi valokuvaa. Valokuvasta tuli *studium*, luennan kuva-aines, joka suosutteli katsojaa myyttiseen tiedolliseen sovitukseseen (Barthes 1985, 34). Valokuvasta tuli osa teksti-kuvan ideologisia muotoja. Kuvan ja koneen artefaktina se oli nyt myös kiinteä osa arkea, perhettä, elämismaailmaa. Valokuva jalkautui ammattikuvaajien studioista satunnaisten hetkenkaappaajien aika-tilaan, jossa kuka tahansa saattoi elää valmiudessa omalle tai toisen impulssille päättää ottaa kuva. Kuvan ottamisen valintaa kuitenkin liioiteltiin. Mennyt intentio tai paremminkin katsojan tulkinta siitä ei välttämättä johdattellut valokuvan maagiseen intensiteettiin sen enempää kuin sattumakaan.

Valokuva demokratisoitui ja banalisoitui ja sen itsenäinen merkitys heikkeni, mutta samalla se kasvatti tunkeilevuutensa ja väkivaltaisuuksensa (Barthes 1985, 97) massaa. Kuolevaisuuden aurasuus himmeni dokumentointivimman tihenevissä kuvaportaissa,

jotka veivät kohti ikuistettavuutta. Määrä toi lohtua ominaislaadun levottomuuteen¹⁴⁹, mutta tuon puolinaisen lohdon johdonmukainen seuraaminen olisi vaatinut kaikkien yksittäisten hetkien kuvaamisesta ja siten valokuvan loppua (ks. Berger 1987, 19).

Valokuvan sidosvoima oli kohtuuton, kun ajatellaan sen fragmentaarista luonnetta. Vaistottiin, että yksin representaatioon se ei voinut perustua, eikä naiivin realismin sitkauteen. Valokuva ei menneissäkään diskursseissa heijastanut todellisuutta, vaan oli jollain maagisella tavalla osa sitä. Todellisuuden heijastamisen väärentäminen ei olisi koskaan kiinnostanut valtaa niin kuin jonkin konstruoimattoman toden palasen, todelliseksi koetun väärentäminen. Valokuva oli aina altistunut näkyvän valolle kuten iho altistuu auringolle. Tämä oli tapahtunut useimmiten hallituissa olosuhteissa, kulttuurisessa ympäristössä ilmaisun konventioiden piirissä, mutta itse altistuminen oli tuottanut avointa ei-ilmaisua merkityksen yhteyteen.

Kielen ja merkkijärjestelmien ilmaisuluonne kielsi ulkopuolensa – tai paremminkin ulkopuolelleen jättämänsä – sitovan esittämisen omassa immanenssissaan, usein kieltämällä koko ulkopuolen käsitteen. Mutta valokuva, jossa Barthes näki ilmaisun ja jäljentämisen ristiriidan (Barthes 1985, 11), ei astunut sisäpuolelle sen enempää oman mediuminsa kuin referenssiluonteensa suhteen. Se ei asettunut fenomenalisenkaan karsinaan: se piirsi enemmän kuin meille ilmeni. Mikä on tuo todellisuus? Mikä tuo yksityiskohta joka laajenee mielessäni? Oliko silloin/siellä tuollaistakin? Pelkäksi fyysikalismien empiiriseksi tosiasiaksi palauttamiselle valokuva oli aivan liian runollinen ja merkityksellinen sosiaalinen kone.

Usein kuvan ottamisen motiivi lähes samastettiin kuvan kansa ja valokuva nähtiin merkityksenantona näkyvälle todellisuudelle. Toisto ja tapa ja kuvan hallitsematon aines, johon kehitämme ei-merkityksen affektiivisen suhteen – ehkä jo kuvatessa, ehkä kuvaamisen jälkeen – ei mitenkään tue tällaisia käsityksiä. Valokuva näyttää merkityksellistyvän valokuvana vain oman erityisyytensä säilyttäessään, ja tuohon erityisyyteen kuuluu myös sen ei-mer-

kityksellinen ja ei-ilmaisullinen aines, intentioihin ja sosiaalisen konstruktioihin nähden ohilankeava.

Valokuvan konteksti ja sen käyttö tarjosi kovalle tekstuaalis-käytännöllistä luentaa. Valokuvalla ei ollut tietenkään mitään alkuperäistä merkitystä, mutta sen merkitys ei myöskään konstituoitunut vain eroina sitä edeltäviin kuviin nähden. Tällainen eron leikki ajattelu-kielen-sulkeuman sisällä on absurdi, koska kuvalla on oma materiaalisen dekontekstinsa: kaikki se mikä sattui piirtymään kuvaan, mikä paloi siihen tietoisien rajoituksen siunauksella tai siitä huolimatta, aivan huomaamatta. Barthes kiinnitti huomiota valokuviin, joissa jokin yksityiskohta suorastaan pisti esiin *punctumina*, eräänlaisena kuvallisena osaobjektina. Hänen mukaansa punctumilla, joka vain nimeämättömänä voi todella pistää, on metonyymistä laajentumiskykyä kuvan ulkopuolelle. (Barthes 1985, 51, 57.)

Materiaalinen dekonteksti, joka ei ole ”tekstuaalinen” ja johon sekä kuvattu että kuva kuuluvat, antaa myös erottaa itsestään jonkun erityisen yksityiskohdan. Erotettu nojaa myös siihen immerssiiviseen suhteeseen, mikä alun perin rajattiin kuvan ulkopuolelle, ei mahdollisena kuvallisena kontekstina, vaan materiaalisen jatkumona.

Kontekstin bokeh

Žižekin mukaan vanhoissa Hollywood-elokuvissa projektorilla tuotettujen kömpelöiden taustojen merkitys oli nimenomaan etualan päähenkilön subjektiviteetin korostaminen (Žižek 2006, 44-45). Valokuvassa (kuten elokuvassakin) linssin katse piirtää suurta himmenninaukkoa käytettäessä sumeaa taustaa. Mutta sumeneminen voi alkaa jo kohteessa – sen etu- tai takapuolella – ja jatkaa kontinuumina hajoten lopulta valopalloiksi tai helmiäispuuroksi terävyysalueen tuolla puolen. Esiin nostettu, erotettu, määrittääkin sitä, mihin ja miten dekonteksti piirtyy. Tarkka vyöhyke voi osoittaa merkityksen paikan tai affektin kohteen, se voi olla sattuu-

maa tai virhe kuvaajan intentioihin nähden. Se voi näyttää infantiililta maagiselta tarrautumiselta yksityiskohtaan. Terävän paikka kuitenkin määrittelee syvyysuunnassa, miten terävyysalueen ulkopuolinen missäkin näkyy. Ja eri linssit tekevät tätä aktiivisesti eri lailla; niillä on kullekin ominainen *bokeh* (Berger 1987, 31). Tämä vaikeasti määriteltävä kvaliteetti on linssien valmistuksessa ja valinnassa yhtä tärkeää kuin piirtokyky tai vääristymien korjaus, jotka saavat joskus väistyä sen tieltä.

Bokeh on oikeastaan terävän ja terävyysalueen ulkopuolisen siirtymän jatkumo, jossa subjektiviteetti on osallisena. Jos pitäisi kuvitella perinteiselle merkityskontekstille referenttikuva, se olisi tapauskohtainen ja siten ei ulkopuolelleen viittaava, se olisi tarkka, kirkas ja kaksiulotteinen, se ilmentäisi peliä eikä leikkiä, se piirtäisi kaiken tarkasti aivan kuin nimeäisi sen. Mutta voitaisiinko ajatella, että konteksti muodostuisikin syvyysuuntaisten eronottojen suhteista ja että nuo eronotot olisivat lähtökohdissaan osa jatkumoa ja että kokemuksellinen jatkumo liittäisi subjektiviteetin materiaaliseen. Materiaalisen kontekstilla olisi lähtökohtaisesti eri suunta, eri pakoviivat. Tällöin bokeh olisi maailmasta olon asfäärinen dekonteksti, jossa eronotot viittaavat toisiinsa, mutta eivät voi muodostaa yhtenäistä, pelkän symbolisen keskinäisviittaavuuden tasoa.

Pysähdyskuva jatkuvuudesta

Valokuva eristää katkaistun silmänräpäyksensä, tallentaa hetken ja estää seuraavia hetkiä pyyhkimästä sitä pois; se avaa pohjattoman kuilun kuvan hetken ja katsomishetken välillä (Berger 1987, 34), kuten John Berger väittää. Mutta huimaako katsojaa lopulta tuo kuilu vai jatkumon avoimuus, joka pysähdyksestä avautuu. Valokuvaan pysähtynyt hetki saa merkityksensä kun katsoja liittää siihen keston, joka ulottuu sen itsensä ulkopuolelle (Berger 1987, 35). Mutta onko kesto merkityksen kesto vai jotain johon merkitys tarttuu. Muisti kietoutuu ajan narratiivisiin merkityksiin, joita valokuva hylkii kunnes alkaa dominoida muistia. (Lapsi saattaa muistaa

mieleensä juolahtaneen ajatuksen, sylissään olleen lelun ja sen miten oli istunut tuolilla, jolta hänet pyydettiin kuvaan. Kuvanottohetkeä hän ei muista, mutta sitä hetkeä joka sen ottamista edelsi kuva tuntuu venyttävän.)

Valokuva on portti (immersiivisessä mielessä) pinnanalaiseen jatkumoon, joka saa meidät ihmettelemään, ei niinkään paljon sitä että tuollaista on ollut, kuin sitä että tähän on tultu ja sitä, että tämä jatkuu yhtä avoimena ja täytenä – sakeana muodonmuutoksista. Kuvan objektien samanhetkisyys pysähdyksessä implikoi aika–tilojen jatkumoon toisten samanhetkisyysien lomittaisuuden ja täyteen. Kuvaan tuleva ja siitä lähtevä kesto on materiaalisuuksien avointa jatkuvuutta. Siinä ei juhli vain heterogeenisuus ja jatkumo (Deleuze 1991, 37), vaan heterogeensyyden jatkumo. Valokuva palauttaa poissaolon, jopa kuoleman jatkumoon, joka muhii sen oman pysähdyksen alla.

Valokuva ei siis ilmennä katkosta, vaan jatkumon täyteyttä pysähdyksessä. Se on inhimillisten häilyvyyksien ja toisiinsa hitsautuvien materiaalistien yksityiskohtien satunnaisotos, joka vetää puoleensa kiinteitä merkityksiä. Sen pysähdys on kuin symbolisen tyhjää, mutta syväjäädyttävää läsnäoloa aineellisen kohtaamisessa.

Välisoitto II

Ajattelu–kielen jatkuvuuden *ideoepisteemi* kätkee meiltä valokuvan olemuksen ohella tavallaan koko aineellisen. Se on epistemologis-ideologinen, symbolisesta toisteisuudestaan elävä ajattelu–kielen osoitus–muoto, joka pyrkii konstituimaan ajattelu–kielen pysyvyytenä ja jatkuvuutena irrallaan aineellis-ruumiillisesta jatkuvuudesta otettavista eroista. Sen suojissa sinikopioartefaktin sidos on vahvistunut koneälyn tapaisista käsitteistä. Koneen kieli on nähty välittömässä yhteydessä ajattelu–kielen sulkeumaan ja ihmisen ja koneen olemassaolon funktioihin. Aineellinen artefakti ja ruumis ja artefaktiruumis tottelevat teknologisten näkyjen kieltä. Taloudel-

lis-tieteellis-tekniseen jargoniin vedoten on helppo osoittaa globaalisti paisuneen diskursiivisen järjestyksen ylivalta.

Artefaktin ja käsitteen välittömän yhteyden illuusiota on pitkin matkaa nimitetty konstituutioharhaksi. Se dominoi käsitystämme aineellisesta. Konstituutioharhassa autonomisen käsitteen ja aineellisen artefaktin välillä ei havaita kuilua, vaan potentiaalisen tekijän tiedon katsotaan ylittävän katkoksen. Koko kuilukysymystä saate-taankin pitää irrelevanttina – täysin piittaamatta siitä, että välittömän jatkuvuuden illuusio joudutaan tuottamaan konstituioimattomasta tai – konstituution kannalta – aineellisen ylijäämästä käsin.

Näyttää siis vahvasti siltä, että ajattelun konstituivat muodot eivät toimi niin kuin ne esittävät toimivansa. Täsmen: konstituutiivisuuden voi tässä ymmärtää sekä modernin transsendentaalisina merkityksenantoakteina että postmodernin kielellisenä sulkeumana. Näistä jälkimmäinen – niin ikään hieman projisoivaan tapaansa – *näkee kieltä kaikkialla* ja viittaa vain kielennettyyn maailmaansa. Molemmat identtisyydet pyrkivät kääntämään kehiinsä senkin, mikä ei ole subjektista konstituotavissa tai sulkeuman piirissä (erona) identifioitavissa.

Fenomenologinen viittauksen ilmiövälitteisyys vaihtuu diskursiiviseen viittauskiellon kielivälitteisyyteen. Edellisessä ajattelu jatkuu sulkeistamaansa maailman olemassaoloon. Jälkimmäisessä kieli jatkuu sen oman sulkeuman jo sisältävään maailmaan. Molemmat kurkottavat samanpiirisyyksistään kohti aineellisen ydintä tavoittamatta siitä juurikaan luonnontieteellistä konstituutiota enempää. Mutta ajattelu ei jatku sulkeistamaansa maailmaan, eikä kieli edes maailmansa sulkeumaan.

Vaikka merkityksellistä maailmaa tuottavat indentifikaatiot päätyvätkin aineellista läheystyessään kuilun reunalle, joku yhteys meillä silti on oltava olioihin. Ehkä kuilussa vain todentui se, että ihmistekoinenkin kuului jo lähtökohtaisesti konstituioimattomalle ja ohjautumattomalle aineelliselle.

Merkityksen yliarvostus hukkaa – kulttuurisesti ilmaisten – symbolisen ja aineellisen kohtaamisen, se kääntää katseen pois merkityksen synnystä, siitä mikä ei vielä tai ei enää ole merkitys-

tä. Merkityksen omassa rakenteessa ylikorostus unohtaa kokonaan, että aineellista ei voi redusoida vain ilmausten aineellisuuteen. Sekä tyhjä ilmaus että ei-ilmaus kuuluvat aineen ei-merkitykseen, siihen, mikä vain immersiiivisesti *on*, vielä vailla merkitystä tai ei enää merkityksen piirissä. Konstituomattomalla ja samaan piiriin erona identifioimattomalla aineellis-ruumiillisella on deferentiaalinen, eronottoihin perustuva läsnäolo kielen merkkijärjestelmässä ja koko ajattelu–kielessä. Ilmaus pinnistää symboliseen vain aineellisuudesta, johon ruumiskin kuuluu¹⁵⁰.

Deferentiaalinen ero, joka ei täysin irtoa aine–ruumis-jatkumosta, synnyttää immersion keskelle puhjetessaan väistämättä myös kohdentumisen itseensä. Kohdentuminen deferentin ja eronoeman eroon, erontonoemaattiseen hybridiin, saa vallitsevissa ideopisteesmissä oloissa kuitenkin konstitutiivisen tulkinnan. Jo ennen kehkeytymistään *kohdentuja* julistetaan symbolisen sulkeuman kaltaiseksi instanssiksi, joka vain identifioi aineellis-ruumiillista itseensä. Kohdentuja – nyt Systeemin, Kielijärjestelmän, Tietoisuuden tms. kannattelijana – viittaa jäännöksettömästi ulkopuolelleen tai identifioi vain erontonsa sisäpuolta, kunnes lakkauttaessaan viimein eronnon kokonaan ylittää itse tuottamansa dualismin ja liittää ulkopuolenkin itseensä.

Tämän tutkimuksen uusilla käsitteillä olen pyrkinyt horjuttamaan edellä kuvattua järjestelmä- ja välitysjärjestelmäidenttisyyttä piirittäessäni niillä ei-merkityksen *materiaalista ydintä*¹⁵¹. Käsitteet ovat ilmaantuneet tekstikohtiin omalla painollaan ja niiden merkitys on kuoriutunut esiin tai sitten vajonnut lähes tavoittamattomiin. Ajattelu–kielen pyrähdyksillä minun on kuitenkin täytynyt selvittää koko se filosofia ja ne käsitteet, joiden avulla artefaktikonstituution kritiikki alkoi terävöityä. Tavallaan tässä edetään nurinpäin, historiallisesta aineellisen artefaktin instituution kuvauksesta kohti instituution näkyväksi tehnyttä ja sitä purkavaa ajattelua.

Aineellisuuden unohtaminen ja sulkeuman itselöydökset

Tiede ja filosofia voivat olla ilmiöidenttisesti konstituioivia tai kielten ilmaisuihin sulkeutuvia. Ne voivat kieltää tai sivuuttaa epäoleellisina mitään refleктоimattomat hetkemme mitään refleктоimattomassa aineellis-immersiivisessä maailmassa. Mutta hukkaavatko ne samalla itseltään tiedoitsemisen, cogiton lähteen? Jähmettävätkö ne sen moodin, jossa tutkijalla on likeinen, yllätyksiin valmis ja yhä uusia erontoja (ja niihin kohdentumisia) vaativa suhde aineistoonsa?

Tutkija saattaa paradoksaalisesti käyttää teoriaa vain sivuuttaakseen tutkimuksestaan oman aineistonsa aineellisen momentin. Hiipaistuaan teoriaa hän käyttää sitä tekosyynä pakottaakseen aineiston samanpiiriseksi, rajatakseen ja pilkkoakseen sen. Samalla hän rajaa itsensä ulos tekemästään tutkimuksesta ja neutraloi omat toimensa viitekehukseen vedoten. Aineisto muuttuu materiaalisuuden kannalta tunnistamattomaksi, kun tutkija esivalmistelee sen siihen kohdistettavia yksinkertaisia identifiointeja varten. *Pahimmillaan teorian suhde aineistoon on illusorisesti aineelliseen maailmaan jatkettuja ajattelu-kieli-sulkeuman itselöydöksiä.* Sulkeumalla tuntuu olevan sekä kielijärjestelmän konstituution että kielijärjestelmän ja konstituution antama lupa löytää loputtomasti itsensä ja lupa palata itseensä.

Konstituution katkos ei ole psykologinen seikka, vaan se vaikuttaa *cogito-kielen* ja *kieli-cogiton*¹⁵² koko hahmoon. Ajattelu unohtaa yhä uudelleen, että se on juuri noussut immersioista, joka on aineellis-ruumiillista ei-vielä-ajattelua. Uppoutumien aineelliseen ei ole unohtusta, vaan refleктоimattomuutta. *Sulkeuma* on sivuuttamista täynnä unohtusta.

Puhtaassa sulkeumassa ajattelu unohtaa oman aineellisen lähtensä jatkuvuuden, joka siltä itseltään puuttuu. Todellisuudessa sulkeuma on häilyvä kuin meduusan supistus, kun se työntää *vettä* ulos. Silti tämä meduusan hetki julistetaan vallitsevaksi maailmassa. Itse teossa, itseään koskevana, ajattelu yrittää implikoida pysyvyyttään. Kun se viittaa johonkin, sanoo jotain maailmasta, se

olettaa, että sanottu aktina jää voimaan. Tätä vaikutelmaa varten se piilohyödyntää konstituoiimiaan artefakteja ja immersiota, jota se ei tunnusta. Se sulkeutuu aineelliseen uppoutumisesta symbolisten keskinäisviittausten piiriin. Tieteen ideologisesti tässä loksahattaa ajattelu–kielen vankila. *Olemme paradoksaalisesti aina jo vankilan ulkopuolella immersiossa, mutta kärsimme sulkeuman synnyttämästä katkoksesta. Ongelmamme on symboliseksi mielletyn piirin ja materiaalisen välisen yhteyden heikkeneminen ja lopulta katkeaminen.*

Älyn aktit ja instanssit

Ellei aineellista nähdä immersiivisenä *dekonstituutiona*, aineellis-ruumiillinen maailma ja toiseus siinä on yhä helpompi kohdata vain ajattelu–kieli-sulkeuman funktiona. Maailmamme valloittaneet artefaktit mielletään sekä älyn suoriksi jatkeiksi ja akteiksi että sen uusiksi instansseiksi. Artefakti konstituoituu, se löytyy aineellisessa maailmassa ja samastetaan konstituutioonsa, tai sitten se identifioituu abstraktiin kieleen, joka ohjaa sen virtuaalista mallintamista, sen tuottamista ja lopulta sitä itseään.

Tekoäly on kuitenkin konstituoitu käsitteellisyys, jonka todellistuminen vaatii (eronotoistaan, lähteistään irrotetun) sulkeuman samastamista ohjelmointikielen aineellisiin muotoihin. Kun keinoäly nähdään saumattomana osana sulkeumatietoisuutta, artefaktin aineellisuuden lisäksi näköpiiristä katoaa myös inhimillinen toiseus. Subjekti-instanssikin, jolle toiseus muodostui ongelmaksi, menettää asemansa viimeistään siinä vaiheessa, kun edellä kuvatulla tavalla ymmärretyt kojeet ohjelmoivat kojeita – toisiaan. Tiedeutopioissa intellekti, joka mielletään kapeasti ajattelu–kieli-sulkeumaksi, näyttää pyrkivän jonkinlaiseen meitä ja artefaktejamme ohjaavaan software-singulariteettiin (ks. Lanier 2010, 37).

Totalitaarisen dataismin apologeetat, joita israelilainen historioitsija Yuval Harari kuvaa, hyppäävät mielellään suurenmoiseen ihmisen ja hänen artefaktiensa sovituskertomukseen (ks. Hara-

ri 2017, 376–405). *Inhimillisen episodimaisen ajattelun pyrkimys luoda artefakteista kestäviä, maailmaan laajenevia identtisyyskiä muuttuu dataisteilla pyrkimykseksi yhdistää koko ajattelukieli artefakteihin.* Myös Harari turvautuu ne samastavaan konstituutioon luodakseen dataismin historiallisen näyn. Dataistit julistavat ihmisen aivotoiminnan olevan biologinen algoritmi, johon pätevät samat lait kuin tietotekniikan (Harari 2017, 377) elektronisiin – eron tonsa hukanneisiin ja aineelliselle luovutettuihin – algoritmeihin. Mutta miten nämä oikeastaan voidaan yhdistää?

Eronoton kannalta ”biologinen algoritmi” tarkoittaa noemaattista eronottoa biologisesta sfääristä ja tietotekninen algoritmi noemaattista eronottoa *formaalisesta aineellisyydestä*. Puhdas aineellisuus eli formaalinen aineellisuus on eronnon kannalta aineellisesti luovutettua ja aineellisessä kohdattavaa symbolisen muodon saanut aineellisuutta, jota tiede ja teknologia meille tuottavat.¹⁵³ Eri eronnot ja niiden lähteet/kohteet* voivat olla samaa algoritmijuurta vain eronotoista kokonaan irrotetussa sulkeumassa, joka on aineellisuuden kannalta pelkkä kuvitelma. Tästä piittaamatta aineellinen palautetaan iloisesti symboliseen sikäli kun niiden välillä edes tehdään mitään eroa. Kyse ei siis ole edes siitä, missä määrin ihmisen aivotoiminta muistuttaa algoritmia, vaan siitä, mitä tällainen väite jo lähtökohtaisesti sanoo tai on sanomatta symbolisen sinänsä ja aineellisen suhteesta.

Hararin näyssä, kuten dataismin teknologiutopioissa/-dystopioissa yleensä eronottoinen akti biologisesta sfääristä tosiasiallisesti samastetaan eronottoiseen aktiin artefaktin toiminnasta. Eronnot syntetisoituvat kuitenkin *aineellis-immersiivisen lähteensä*, eivät noemaattisten momenttiensa kautta. Niinpä aineellis-ruumiillisesta kokonaan irrotettu sulkeuma saa toimia tämän identifioimisaktin kuviteltuna kohtauspaikkana. Reaalialgoritmien yhdistäminen syrjäyttää aineellisen, joka on ne välittänyt. Aivojen ja – ilmeisen epifenomenaalisesti – myös tietoisuuden malli haetaan artefakteihin kuuluvan elektronisen käskytyksen konstituutiosta.

* Immersiosta nouseva eronnon lähde säilyy kohdentumisessa sen eronno-
noemaattiseen hybridiin.

Aineelliseen projisoitu sulkeuma on näin kierrätetty aineellisesta meitä vastaan. Sulkeuma on löytävinään itsensä aineellisesta maailmasta, vaikka siellä on tuskin muuta kuin aineelliselle luovutettuja tai deferentiaalisuuden lähteeksi/kohteeksi joutuvia mykkiä artefakteja.

Artefakti nähdään vain konstituojan ja konstituoidun vastavuutena, josta meillä on jatkuvan ajattelun jatkuva tieto – vähintään jatkuvana mahdollisuutena. Artefaktin konstituoitu ja aineellinen puoli samastetaan. Tällä ei kuitenkaan ole sen enemmän perustaa kuin tiedolla oliosta sinänsä. Tunnistetun artefaktin jäännöksien paluu ajattelu–kieleen on mahdotonta.

Kielennetyt ja konstituoidut hegemonia hävittää muokkaamattamme aineellisesta maailmasta sen syvyyden. Aineellisuuden kokemus heikkenee. On vaikea yhdistää ruumiillis-aineellista uppoutumista toisaalla ja aineellisen kanssa käytävää ”mykkää dialogia” toisaalla. Artefaktin aineellisuus typistyy reunahuomautuksiksi sitä ohjaavaan kieleen. Vuorovaikutus artefaktin kanssa ymmärretään sen tuottamista mukailevana performatiivisuuteva, jolloin interaktion suorittaminen on artefaktin *kohtaamisen tuottamista* samaan symbolisen sulkeuman rikkumattomaan piiriin, jossa sen *materiaalinenkin tuottaminen* halutaan nähdä.¹⁵⁴ Olemme lukevinamme muokkaamattamme artefakteista suoraan symbolisen, vaikka kirjoituksenkin lukeminen vaatii eronottoisuuden momenttia dekoaukselta ja uutta eronottoisuutta ymmärrykseltä.

Puhdas ajattelu–kieli-sulkeuma on häilyvä ja pystytettävyydessään lähes mahdoton. Se on epävakaa ja jatkuvasti riippuvainen niistä deferentiaalisista akteista, jotka se järjestelmänä negeeraa, mutta joita sen lukemattomat uudet alut eivät voi välttää. Aineellis-ruumiillinen on juuri tällä tavoin koko ajan sekaantunut ajatteluun. Se on joka hetki läsnä symbolisessa.

Kieltä ei voi *avata* ilman erontoja. Sulkeuma on jatkuva pystytysprojekti. Siksi sulkeuman ulkopuolelle ei näytä olevan pääsyä. Ja kuitenkin me olemme jo siellä – ja symbolinen vain yhden eronnon päässä siitä. Kielenkin varasto hahmottuu vain viimeisimmän eronnon luoman sulkeuman kautta.

Humanisti, luonnontieteilijä ja tekniikko

Humanisti lukee paljon, herää oivallukseensa, kirjoittaa jotain, unohtaa kirjoittamansa, tapaa kollegansa, joka myös on lukenut, herännyt oivallukseen, ehkä soveltanut sitä näkökulmana laadulliseen aineistoonsa, kirjoittanut, unohtanut kirjoittamansa – ja nyt vaihtaa hänen kanssaan käsityksiä, kunnes molemmat kirjoittavat jotain – ehkä yhdessä – lukevat, unohtavat kirjoittamansa, löytävät sen uudelleen lukemansa valossa, heräävät ajatteluun ja oivalluksiin. Pitkin matkaa he ovat kirjoittaneet ja puhuneet käsityksensä symbolisten keskinäisviittausten sulkeumaan¹⁵⁵, *jonka piirissä he eivät ole hetkeäkään olleet, mutta jonka käsitteellisesti mahdottoomaan ulkopuoleen heillä ei myöskään ole pääsyä.*

Luonnontieteilijä tekee kokeita ja likiarvomittauksia, yrittää sulkeistaa tutkimusvälineen vaikutuksen, jotta faktat ja niiden numeeriset määreet paljastuisivat. Hän kerää lisää dataa, unohtaa osan keräämästään, lukee teoriaa, liittää keräämäänsä dataa teoriaan, törmää epäjohdonmukaisuuksiin, tarkistaa mittauksia, kriisiyttää teoriamuodostelman, päättyy uuteen täsmennykseen tai hypoteesiin, soveltaa sitä jo unohtamaansa aineistoon, kirjoittaa teoriaa kauniiseen matemaattiseen muotoon, simuloi keräämäänsä numeerista dataa sen mukaan, unohtaa suurimman osan matematiikaksi kirjoitetusta teoriablokistaan, tekee lisää täsmennettyjä likiarvomittauksia tarkentaakseen simulaatiota, kriisiyttää koko paradigman ja unohdettuaan sekä suuren osan teoriablokkia että viimeisimpiä mittaustuloksia päättyy uuteen hypoteesiin. Se on *synteettinen katkos, eronto kaikesta hänen asian tiimoilta kokemastaan ja muistamastaan.*

Tekninen henkilö soveltaa jotain, oivaltaa, unohtaa oivalluksensa. Järjestelmä toimii eri lailla. Tekninen henkilö ajattelee järjestelmää, oivaltaa järjestelmässä jotakin, unohtaa järjestelmän, palaa järjestelmän solmukohtaan, muistaa järjestelmän oivaltamisen, soveltaa jotain solmukohtaan, mutta *ei ole koskaan päätenyt kestävään käsitteelliseen ratkaisuun siitä, mikä on hardwaren ja softwa-*

ren suhde. Hän ei ole konstituoinut sitä, eikä koje itse ole tuonut sitä julki.

Puhdas aineellinen

Teknologisen humuksen artefaktit eivät auta ajattelemaan, vaan tuovat ajattelun eteen yhä monimutkaisemmat kojeiden kytkökset ja vain immersiiivisessä toistossa kohdatut, ajattelu–kieleen erontumattomat inhimillisen ja ei-inhimillisen sommitelmat¹⁵⁶. Kytkeytyneiden aineellisuuksien päältä – ja kytköksistä voimaantuneina – voimme siirtyä niin kutsuttuun symboliseen.¹⁵⁷ Proteesit eivät kuitenkaan tuo koneen ”älyä” meihin. Ne vain laajentavat *formaalisen aineellisuuden* aluetta ruumiilliseen. Meidän on herättävä yhä uudelleen artefaktimeren valtaamasta aineellis-ruumiillisesta eronotuisuuden piiriin ajattelemaan. Mutta herääminen ei voi olla siirtymistä minkään dualismin toiselle puolelle. Pystelemme koh- ti symbolista koko uppoutumisen voimakentästä tai sietä pistävästä punctumista¹⁵⁸. Merkityksellinen aineellis-ruumiillinen maailma rakentuu ei-konstitutiivisesti. Se syntyy eroyhteytenä *deferentiaali- hybridien*¹⁵⁹ muodossa.

Puhdas, formaalinen aineellisuus on sellaista materiaalista, joka on alun perin muokattu jonkin symbolisen kokonaisuuden muotoon. Se ei ole symbolisen mutkaton, täydentävä kääntöpuoli, vaan sen aineellisessa tavattava, aineelliselle luovutettu muoto, jota symbolisen sisäisyys ei pystyisi pitämään yllä. *Eronnosta hahmottuva symbolisen muodon ohjaama ja aineellista muokkaava käytäntö tuottaakin vain uuden muodon saavaa immersoivaa aineellisuutta, joka vaatii uusia erontoja. Toisin sanoen sen kohtaaminen ei voi olla yksinkertainen symbolisen sisäisen piirin laajennus, kuten usein väitetään. Eronnon muotoa antava symbolinen tulee eronnon lauettua luovutetuksi sen muokkaamalle immersoivalle aineelliselle.*¹⁶⁰

Puhdas aineellisuus voi olla esimerkiksi algoritmin muotoon toteutettuja virrankatkoksia aineellisen piireissä. Pala palalta symbo-

lisen alueen kautta on rakennettu algoritmia. On laajennettu mielikuvaa algoritmin symbolisesta sulkeumasta, vaikka aineellisesta otettujen erojen valokeilat ovat pyyhkineet ajattelu–kielen piiriä, kunnes algoritmin *osoitus–muoto** – yhä uusilla eronnoilla täydennettynä – on viety yhä uudelleen aineelliseen. Inhimillisissä käytännöissä on kohdennettu algoritminoemaattisesti aineellisesta otettuihin eroihin. On tuotettu algoritmiartefaktit valmiuksineen. Ja ”toisen asteen” eronnoilla formaalisesta aineellisesta ja noihin erontoihin suuntautumisilla on luotu edellytykset automatiikalle ja immersioon painuvalle toistolle, jossa ajattelu–kielettömät (ja suoraan identifioimattomat) ruumiit kytkeytyvät aineelliseen ”virran katkoskäskytykseen”¹⁶¹.

Formaaliseen aineelliseen luovutettu muoto ei ole joutunut sinne luovuttamisaktin, vaan hybridisten erontoihin kohdentumisten eli *deferendum*-käytäntöjen** kautta. Se on koodi, joka toimii aineellisessa, mutta on dekodattavissa ajattelu–kieleen erontoina immersiosista.

Algoritmin osoitus–muotoa ei lueta suoraan aineellisesta mihinkään algoritmin määrittämään sisäisyteemme. Se voidaan dekodata vain erontojen kautta, totalisoivan algoritmieronnon ”sisäisydessä”, joka kuitenkin deferentiaalisuuden kannalta on erontojen erisfääristä syntaktista rinnakkaisuutta. Ajattelu–kieli liikkuu hurjaa vauhtia aineellis-ruumiillisen immersion ja *hybridinoemojen*¹⁶² rajapinnalla. Aineellis-ruumiillisesta immersiosista heräilevä eronottoisuutemme vaihtaa suvereenisti kokoluokkaa, määrää, yleisyyden astetta.

Mutta lopulta artefaktiketjujen ja kytkösten immersiiivisessä päässä eronto ja siihen kohdentuminen voi olla pelkkä näppäimen painallus, joka saa ohjeen osoitus–muotoon¹⁶³ työstetyn formaalisen aineellisuuden toimimaan kojeen lailla. Puhdas aineellisuus toi-

* Symbolinen *osoittaa* itsensä aineellisessa, kunnes on kohtaavinaan siellä suoraan ja identtisesti oman *muotonsa*.

** *Deferendum* on sekä eronnon lähteen että sen synnyttämän erontoisuuden hybridinen yhteys. Se on eronnon lähde (deferenti) sen kohteena (*deferendum*). *Deferendum* on deferentin ja (erontavan) noeman eroa.

mii halutuissa erontopuitteissa pinnan alla, uppoutumisessa. Se jatkaa toimimistaan immersiossa joltain erontotarkoitusta varten.

Puhdas, formaalinen aineellisuus syrjäyttää niitä symbolisen rakenteita, joita ei voi pitää yllä ajattelu–kielen tapahtumassa. Juuri puhdas, formaalinen aineellinen tehdään symboliseksi, älyllistetään ja inhimillistetään teknologisissa utopioissa. Sanotaan, ettei älyn tarvitse olla enää sidottu *kehoon, aikaan, paikkaan* eikä edes *inhimilliseen*. Tämän tutkimuksen näkökulmasta siinä kuitenkin unohdetaan, että ne kaikki ovat sekä erontoisesti *konstriktoituja** että vain erontoisesti ymmärrettäviä käsitteitä.

Lukkiutuminen algoritmiin

Amerikkalainen internet-teoreetikko Jaron Lanier puhuu toistensa yhteyteen rakentuvien tietojärjestelmien ja ohjelmien *lukkiutumisesta*. Lukkiutuminen vaivaa hänen mukaansa sekä digitaalista kulttuuria että inhimillistä kokemusta. Ohjelma- ja tietojärjestelmärakennelmien synnyssä ”[m]itättömän pienten, alussa merkityksettömien päätösten seuraukset usein vahvistuvat elämäämme määrittäviksi muuttumattomiksi säännöiksi” (Lanier 2010, 18). Tähän tutkimukseen soveltaen: sääntöjen muuttumattomuus pohjautuu siihen, ettei niitä edes kohdata sääntöinä, vaan typistetyn näppäimenpainalluseronnon päässä odottavana formaalisena aineellisuutena. Painallus on ehkä ainut erontoisuuteen asti nouseva osa immersion piiloon lukituista kytköksistä, joista meille näkyvät usein vain muutokset näyttöjen aineellisuudessa. Noihin muutoksiin siten reagoimme eronnoilla (ja alamme kutsua kaikkea representaatioksi) välillä immersoituen näytölliseen ympäristöömme ruumiillis-aineellisesti (eli kaikkea muuta kuin uppoutuen todentuntuiseen, tietoiseen representaatioon).

Lanier kirjoittaa: ”Lukkiutumisen prosessi on kuin elämän sääntökirjan yli asteittain vyöryvä aalto, joka hukuttaa joustavien

* *Konstriktio* on erontoluonteestaan tietoinen konstruktio, ei sulkeumasta syntynyt ja siinä aina ollut, vaan sen eronnoistaan ”kuroma”.

ajatusten monimerkityksisyyden, kun yhä useammat ajatusrakennelmat kiinteytetään käytännössä ikuiseen todellisuuteen.” (Lanier 2010, 19.) Lanier ottaa MIDI-nuottiohjelman, UNIX-käyttöjärjestelmän ja yleisen tiedostomuodon esimerkeiksi suorista lukitsevista manipulaatioista. Kehittäjä on sattuman oikusta, käyttäjän kanssa neuvottelematta ja sen syvällisempiä ajattelematta sattunut täyttämään lokeron, joka sittemmin osoittautuu valloittamattomaksi (Lanier 2010, 18). Sen pohjalle muut kehittäjät ovat joutuneet rakentamaan.

”Nikkaroimme filosofiaasi siten, että manipuloimme suoraan kognitiivista kokemustasi, emme epäsuoraan väitteillä.” (Lanier 2010, 15.) Artefaktien esineellinen muoto kummittelee näiden lukitsevien manipulaatioiden taustalla. MIDI on joskus tullut otta-neeksi lähtökohdakseen kosketinsoittimen, UNIX sekä kirjoitusko-teen että tiedostomöhkäleet, joista se esittää inhimillisen ilmaisun koostuvan.

UNIX-käyttöjärjestelmä ilmentää Lanierin mukaan ”liian suurta uskoa erillisiin abstrakteihin symboleihin, eikä riittävää uskoa ajalliseen, jatkuvaan, ei-abstraktiin todellisuuteen”. ”Se muistuttaa enemmän kirjoituskonetta kuin tanssikumppania.” Sillä on ”taipumus haluta kytkeytyä todellisuuteen ikään kuin todellisuus olisi nopeiden konekirjoittajien verkosto.” (Lanier 2010, 21).

Lanier, joka on sekä ohjelmien kehittäjä että muusikko, valittaa: ”Ennen MIDI:ä musiikin nuotti oli pohjaton ajatus, jota ei voinut määritellä absoluuttisesti. [--] Se oli mentaalinen työkalu, joka oli erotettavissa musiikista itsestään.” Sittemmin, digitaalisessa elämänpiirissä, nuotista on tullut jäykkä, pakollinen rakenne. MIDI on alusta, jolla yhtä hyvin artefaktimeren laitteistoäännet kuin lähes kaikki populaarimusiikki tuotetaan. Sen ”jälkeen musiikin nuotti ei ole enää idea”. MIDI on esimerkki siitä, kuinka ”[I]ukkiutuminen poistaa ajatuksia, jotka eivät sovi voittaneeseen digitaaliseen esitystapaan”. ”[S]e poistaa selvittämättömän merkityksen puolivarjon, joka erottaa luonnollisen kielen sanan tietokoneohjelman käs-kystä.” (Lanier 2010, 19.)

Tutkimuksen aika-artefaktia käsittelevissä luvuissa ajan intervallit nousivat esiin nyt-pysähdysten alta, joilla julkisen ajan las-
kentatyö operoi. Kosketinsoitinta mallintava nuottiohjelma latistaa
moniakin soivan musiikin ja siihen liittyvän erontoisen käsitteel-
lisyyden muotoja. Yksi ilmeisimmistä on silti tässäkin intervalli.
Kosketinsoittimen konstituutio on ”laattamainen mosaiikkimaail-
ma”¹⁶⁴. Sen työstämien sointujen välistä elämätöntä elämää iden-
tifioidaan formaalisen aineellisuuden osoitus-muodoksi musiikille.

Vaikka erontoisuus lukkiutuu formaalisen aineellisuuden muo-
toihin, muotojen jatkaminen, niille rakentaminen vaatii kuitenkin
uutta erontoisuutta. Ei auta, vaikka työ esitetäänkin yhtenäiseksi ja
samanpiiriseksi sulkeumakoodin jatkamiseksi, konstituutioksi, jon-
ka nyt koodina sanotaan läpäisevän tietoisuuden, aineen, toiseuden
ja luonnollisen kielen.

Dataismi

Globaalin tietoverkon ja robotiikan yhdentyminen on synnyttänyt
utopistisen ajatuksen digitaalisesta singulariteetista, joka olisi pait-
si jotain inhimilliseen tietoisuuteen verrattavaa, myös tarjoaisi sille
kuolemattomuuden ruumiittomalla alustallaan. Kyseessä ei ole mi-
kään dataismin hybridimalli, vaan aineellisen ja symbolisen mutkat
suoristava, ideaaliseksi puhdistettu rakennelma. Tässä tutkimuk-
sessa omaksutun deferentiaalisuuden kannalta se vaatii sekä eron-
noistaan irrotetun sulkeumatietoisuuden konstruoimista ja ylläpi-
tämistä että tuon tietoisuuden projisoimista formaaliseen aineelli-
suuteen. Se vaatii katkomaan välttämättömän aineellis-ruumiillisen
välittyneisyyden jäänteetkin ja luomaan utooppisen ekvivalenssin,
jota vastaan koko maailmastaolomme sotii – maailmassa rummu-
tettavaa ideopisteemistä jargonia lukuun ottamatta.

*Tietoisuuden käsite ajattelun eksplikaatioita sisältävänä jatku-
vuutena ei kestä.* Jatkuvuuden saavuttaminen merkitsisi vain tie-
toisuuden täydellistä loppua vajoamisena ajattelu-kielettömään ai-
neelliseen. Ajattelu alkaa kuitenkin aina uudelleen ja alkaessaan

se voi käynnistää paitsi itsensä, myös kasautuvan sarjan kojeiden kytkösten tapahtumavirtoja. Kojeden kielioppi ei ole kuitenkaan täysin sen käytettävissä. Paitsi että teknosfäärin ideoepisteemi olisi ajattelu–kielen tapahtumalle liian massiivinen, ajatussulkeumalta puuttuisi myös yhteys liikkeeseen. Ajattelu–kielessä asiantilojen muutoksia kuvaavat symbolit ovat reaktiota liikkeeseen, johon eronossa herätään immersioista, puhtaan symbolisen itsensä tuottaman sulkeuman tuolta puolen.

Jos algoritmi osaisi ajatella, kuinka se voisi mieltää kontinuumin liikkeen muunakin kuin jähmeiden symbolikonstellaatioiden vaihdoksina. Kuinka se voisi mieltää tyhjän tai herätä reflektoi-maan ei-merkityksen ei-ilmaisua, joka on immersioivisen olemisen kokemuksemme ytimessä. Ja mitä oikein tarkoitetaan algoritmilla? Episodimaista erontoa, eronottoa algoritmin idealla, sulkeuman algoritmikonstruktioita (joka joudutaan rakentamaan mieleen yhä uudelleen) vai formaalisessa aineellisuudessa toimivaa, sinne luovutettua algoritmimuotoa? Vai tarkoittaako algoritmi eronnon lukkiutumista, kun sen sanotaan ilmentävän ajattelua? Kuinka algoritmi välittyy aineellisen kautta ja välittää meille aineellisen, jos se itse on aineellisuutta tai jos se itse on pelkkä idea.

Lanierin mukaan tietokonetta ei edes ole ilman inhimillistä kokemusta siitä. ”Siinä on lämmin, hahmon saanut piimassa, jonka läpi elektronit virtaavat, mutta bitit eivät tarkoita mitään ellei sivistynyt ihminen tulkitse niitä.” (Lanier 2010, 39.) Lämpimällä piimassalla Lanier tulee lähelle sitä, mitä tässä tutkimuksessa on kuvattu käsitteellä puhdas aineellisuus. Hän ei kuitenkaan näe, että puhdas aineellinen – muodon saaneena mutta konstituioimattomana – olisi jotenkin osallisena ajattelussa. Hän harjoittaa osuvaa kritiikkiä kybertotalitarismin kvasiuskonnollisia ajatusmuotoja kohtaan, mutta ei puhu siitä, miten aineellinen sekaantuu ajatteluun.

Konetta ohjaava algoritmi ei pysy osana puhtaan symbolisen sulkeumaa, sillä kokonaisuutena se on aina jo luovutettu aineelliselle. Sen osoitus–muoto, joka ei voi olla ajattelussa koko ajan voimassa, on artefaktisoitunut, materialisoitunut. Niinpä symbolinen joutuu kehkeytymään yhä uudelleen myös muokkaamansa maail-

man immersiosta. *Me ohjaamme kojetta erontoina kojeen formaalisesta aineellisuudesta.* Emme ole kytkeytyneinä älykkään koneen jatkuvasti ajateltuun ja keskeytyksettä ajattelevaan muotoon. Immersioriippuvuudessaan symbolinen on syvästi hybridinen, vaikka esittääkin oman lopputulemansa puhtaana jatkumona, ikuisen pysähdyksen jatkuvuutena, prismaana ilman valonsäteitä.

Formaaliseen aineellisuuteen projisoitu, eronnoistaan irrotettu sulkeumatietoisuus ottaa yksipuolisen, tiedollis-konstitutionaalisen muodon. Siitä tulee informaatiota, joka Lanierin mukaan on vieraantunutta kokemusta (Lanier 2010, 39). Ihmisen ja koko hänen todellisuutensa näkeminen informaatiojärjestelmänä, jossa kokeiden laskentavoima tuottaa ylivoimaisimmat tulokset, on vieraantumisen huippu. Konstituutioharha on muuttunut kielentämisharhaksi, joka esityksissään laajenee kattamaan ohjelmointikielet ja esittää universumin rakenteen informaationa.

”Jotta järjestelmä toimisi kitkatta”, sen maksimina on oltava, että ”mahdollisimman suuren informaatiomäärän pitää virrata mahdollisimman vapaasti” (Harari 2017, 378–379). Dataismin käsitys on yhdenmukainen uuden valvontakapitalismin arvonmuodostuksen logiikan kanssa, jota Shoshana Zuboff on tutkinut. Sen ”radikaali välinpitämättömyys tarkoittaa, ettei ole väliä, mitä on putkitoissa, kunhan ne ovat täynnä ja niissä virtaa jotain”. Sen kiinnostuksen kohteena on sosiaalisten prosessien instrumentalisoinnin koodi, jolla päästään käsiksi käyttäytymiseen ja sen muokkaukseen kauppatavarana. Sillä on pakkomielteenään totaliteetti; ”totaalinen informaatio kallistuu kohti varmuutta ja lupausta varmoista tuloksista”. Mysteeri korvataan varmuudella. Privatisoitu ja instrumentaalinen sosiaalinen järjestys on uutta kollektiivisuutta. Valvontakapitalismin radikaalissa yhdentekevyydessä ”positiivista ja negatiivista pitää tarkastella toisiaan vastaavina riippumatta niiden selvistä moraalisisista merkityksistä ja sosiaalisista seurauksista”. Googlen ja Facebookin tapaiset yhtiöt itse asiassa hyötyvät vihapuheesta, korruptoituneesta informaatiosta, jopa demokratian heikkenemisestä. Klikkausmäärien ekvivalenssi korvaa tasa-arvon, sisällön toidellisuuden ja vastavuoroisuuden periaatteen, se anastaa inhi-

millistä kokemusta. Talouden vanha ja uusi, vaihdon ja informaation ekvivalenssi yhdistyvät symboliseksi sulkeumaksi, joka tekee koko maailmasta koronkiskonnan ekosysteemin vain harvoille globaaleille toimijoille. (Zuboff 2019, 512, 420, 497, 504, 506, 510, 505, 513.)

Samaan aikaan dataismi tarjoaa edellä kuvatulle kehitykselle kvasiuskonnollista legitimaatiodiskurssia – ylevöittämillä informaatiovirrat. Elämä on informaation liikettä, ja ”meidän tulee laajentaa, syventää ja voimistaa informaation virtaa maailmankaikkeudessa. [--] Ihmiset ovat vain työkaluja, joiden avulla luodaan kaikkien asioiden internet, joka saattaa lopulta levittäytyä Maa-planeealta käsittämään koko galaksin ja jopa koko maailmankaikkeuden. Tämä kosminen datankäsittelyjärjestelmä on Jumalan kaltainen.” (Harari 2017, 389.)

Informaation ylikorostus on sekä kielen ulottuvuuksien tyypistämistä että *kieleen tulon** aineellisen taustaehdon unohtamista. Maailman aineellisuus ja minän ruumiillisuus mielletään vain sen informaatiojärjestelmän eri puoliksi, jolla niitä kuvataan. Informaatiossa tieto maailmasta kääntyy *maailmantiedoksi*, joka on maailmaa informaationa ja informaatiota maailmana. Maailmantiedon esitysmuoto on tykkänään irrottanut ruumiillis-aineellisen kokemuksen lähteistä, joita se kuitenkin manipuloi. Kohdattavassa muodossaan se on *puhtaan sulkeuman* ylivaltaa. Eikä symbolisen puhtaassa sulkeumassa ei ole enää mitään käsitystä siitä, mistä se on sulkeutunut.

Julistaessaan maailmantietoa informaatio paradoksaalisesti negeeraa inhimilliset suhteellisten erisfäärisyyksien kokemukset, jotka ovat viime kädessä *seurausta* eronotoista ja siten myös välttämätön apuneuvo juuri tuohon symbolisen sulkeumaan, jonka informaatio ottaa annettuna. Informaatiossa kohdentuminen, intentio ja pyrkimys esiintyvät vain päättyneessä, sanotun muodossa. Informaatioon ei kätkeydy sisäisen epäilyn muotoja, sitä voidaan vain täydentää tai se voidaan vain osoittaa vääräksi ja korvata uudella –

* Kielessä ei olla, sinne tullaan kielen tapahtumassa ja viime kädessä toiselta saatujen sanojen kautta.

sillä oikealla. Kaksi viimeksi mainittua ovat tosin heikentyneet informaation määrän määräävyyden ja vapaan virtaavuuden oloissa ja valvontakapitalismin kurimuksessa.

Pyrkiessään symboliseen aine–ruumis-jatkumo synnyttää suhteellista erisfäärisyyttä (häilyvä eronto) ja uutta erisfäärisyyttä (häilyvä toiseronto). Suorassa ylijäämättömäksi miellettyssä välittömyydessä tätä ei ymmärretä. Järki ja intellekti julistautuvat tietämättömiksi tai piittaamattomiksi omista ehdoistaan, joita tässä tutkimuksessa on luonnehdittu ajattelun katkelmallisuuden, immersion, eronoton ja sulkeutumisen ehdoiksi.

On samantekevää, vaikka referentti unohdettaisiin ja maailmasta rekisteröitäisiin vain helppo, jäännöksetön, teemoitettu puhe. Joka tapauksessa identtisyys on jo valmisteltu ylikävelemisen, väistöliikkeen tai läpikäyvyyden ideoilla. On samantekevää, julistetaanko yksinkertaista identtisyyttä partikulaarisemmin, hetki hetkeltä, vai onko suuri identifikaatio jo tapahtunut ja koko maailma – sisäinen ja ulkoinen – muutettu algoritmiksi tai algoritmin taloudeksi. *Naiivi identifikaatio tai vain sisäisille eroille identifioitu kielellinen sulkeuma odottavat nurkan takana banaaleina totaalisuuksina.* Tämän logiikan syvässä oivaltamisessa Adornon ei-identtisellä on yhä paljon annettavaa.

Formaalisen aineellisuuden järjestelmäylläpito

Ideoepisteeminen sulkeuma yrittää pakottaa maailman osoitusmuotoihinsa. Se ei ainoastaan löydä laajentunutta itseään noista muodoista, vaan myös samastaa sekä itsensä että maailman *itselöydöslaajennuksiinsa**. Tämä tapahtuu siitä huolimatta, että ajattelun ja kielen irralliset tapahtumat ovat kykenemättömiä järjestelmäylläpitoon.

Ylläpito siirtyykin väistämättä formaalisen aineellisuuden muotoihin. On turha vaivata päätä täydellisellä olioiden konstituoinnil-

* *Itselöydöslaajennus* on ekspansiivisen modernin tapa ottaa maailma haltuun ja nähdä se ytimeltään symbolisena tai symboliseen palaavana.

la ja asiantilojen konstruoinnilla. Toisaalta ei myöskään voida ottaa puhdasta, formaalista aineellisuutta annettuna, lukita ajattelua sen muotoihin, alistua sen ohjattavaksi. Ajattelua vaaditaan joka tapauksessa dekodeauseronottoihin, eikä edes reguloituvaksi antautuminen kykene poistamaan ajattelun vaatimusta, ainoastaan tyypistämään sitä.

Formaalisen aineellisuuden kasvu ja tehostuminen saa eronnot tapahtumaan yhä enemmän artefaktin päältä, niiden välityksellä. Se saa ne tapahtumaan niiden sisältä, formaalis-aineellis-ruumiillisesta immersioista. Tämä sävyttää erontoihin kohdentumisia, kun formaalisen aineellisuuden kitkattomat muodot pyrkivät nyt lukitsemaan eronnot sellaisten kohtaamisten toistoiksi, joita voidaan ohjata ulkoapäin.

Formaalisen aineellisuuden lisääntymisen sinänsä ei tarvitse aiheuttaa ajattelu–kielen *deferenssin** lukkiutumista ja tyypistymistä. Pikemminkin syynä ajattelun alasajoon on formaalisen aineellisuuden ideologinen tulkinta. Polttava kysymys kuuluukin: miten kohdata ideoepisteemin hegemonia? Kyseessä ei ole enempää eikä vähempää kuin inhimillisyyden haaste, joka antihumanismin ajassa kääntyy myös ei-inhimillisen haasteeksi. Miten välttää erontojen tyypistyminen itsereguloituvassa ja lukkiutuneessa formaalisessa aineellisuudessa, jolle ideoepisteemi antaa talouden ja teknologian itseisarvoisiksi mielletyistä tarpeista lähtevän tulkintansa?

Homogeenisuuteen ja sulkeutuneisiin muotoihin pakotettu aineellinen toisaalta sulauttaa itseensä inhimillistä toimintaa ja toisaalta voimistaa immersion päältä – immersiiivisten ruumis- ja artefaktikytkösten päältä – tapahtuvien päätösten vaikutusta. Valinnat perustuvat inhimillisiin erontoihin, joita ohjaavat artefaktien materiaalisesti kannattelemaat formaalisen aineellisuuden muodot: binäärikoodiksi kirjoitettu ja kirjoittuva piimeri. Se on symbolisesta formaalis-aineelliseen muotoon saatettua aineellista. Se on itseohjautuvaa, -organisoituvaa ja itseään generoivaa ja se adaptoi mui-

* Deferentti on se mistä otetaan ero eli deferentiaaliseen olioisuuteen nousevaa/noussutta immersiiivisyyttä, *deferenssiin* kohoaa monikollisuuksia, laajempia tai epämääräisempiä eronoton kohteita.

ta aineellisen impulsseja. Tarvittaessa se mahdollistaa interventiot tyvistettyihin erontoihin. Massiivisen samastamisen (lue: samastamis-deferenssin) alle ideopisteemi kokoaa informaatiota poliittisiin ja kaupallisiin tarkoituksiin.¹⁶⁵

Verkostot ja ajattelu–kieli-tapahtuma

Vikatiloissaan, väärinkäytöstensä muotokatveissa, inhimillisten koodausten syötteissään, koodinsiirron solmukohdissaan ja artefaktiriippuvuudessaan binäärisfääri joutuu aina inhimillisten erontojen lähteeksi. Keskimäärin se ei edes välity binäärisfäärinä, vaan se tarjoaa pääteartefaktinsa kautta *ontologisen käytävän*¹⁶⁶ inhimillisille eronnoille immersoivasta aineellisesta, sen kaukaisimmiltakin rannoilta.

*Verkostot ovat ajattelu–kielen tapahtumalle pikemminkin Verkosto-deferenssejä ja niistä erontuviin merkityksellisiin deferendumeihin kohdentumisia formaalisen aineellisuuden pääte- ja solmukohdissa.*¹⁶⁷ Järjestelmän kannalta eroutumat romahtelevat käyttämättömiin, aineellisen piiriin jääviin eronoemakoodeihin. Ne liukuvat kuvallisten simulakrumien sykkeeseen. Ne eivät voi pitää yllä ideaa verkostosta, niin että verkosto voisi olla koko ajan konstitutiivisesti totta siihen kytkeytyneille. Sillä kytkeytyminen on immersioivista, ja verkostot (kuten kollektiivit ja sommitelmatkin) formaaliselle aineellisuudelle eikä ajattelu–kieli-tapahtumalle luovutettua. Verkostokuvauksissa vallitsee usein tämä käsitesekaannus. Varsinaisesti verkostot kytkeytyvät ajattelu–kieli tapahtumaan vain immersoivaan aineelliseen painuvan formaalisen aineellisuuden kautta, johon ajattelun on luotava deferentiaalinen suhde.

Demagogin nappi

Pahimmillaan formaalisen aineellisuuden kohtaamisen toisessa päässä saattaa olla inhimillisiä impulsseja äärettömiin voimis-

tava täystuhon kaikukammio ja toisessa ydinasenapista affektoitunut presidentti. Kohtalostamme päättäjän ajatuksettomasta immersiosista nouseekin ydinnappi-, napinpainallus- ja ydinnappien vertailueroutumia¹⁶⁸, vaikka on totuttu historia-, maailmanpolitiikka-, kansainvälinen järjestelmä- ja turvallisuusjärjestelmäkonstruktiioihin (lue: -dekonstellaatioihin), joihin pitäisi liittyä vielä toiserontuvan kansalaisuuden vuorovaikutteiset suhteet.

Äänessä ovat demagogit, jotka kehottavat hylkäämään todelliset dekonstellaatiot maailmasta, jossa elämme. Tiedeuskossa samastamisakti on kurinalainen, oikeistopopulismissa holtiton, mutta molempia yhdistää samastamisaktin sumeilematon käyttö, identiteetin ensisijaisuus eroon nähden ja piittaamattomuus siitä, miten symboliseen tullaan. Latistunut, lukkiutunut, typistynyt järki onkin ruokkinut perusteetonta tiedevihamielisyyttä ja yksinkertaistettuja vastauksia, joiden rummuttaminen tekee maailmastamme vielä äärettömän paljon monimutkaisemman.

Välineellisessä empiriassa todellisuus on sillanpääasemistaan pakotettu yhtäpitävyyteen yksinkertaisten totuusväittämien kanssa. Deferentiaalisuuden kannalta se on alistettu funktioksi. Syntyy kuvitelma maailmasta, joka generoidaan logiikan lauseista, kuvataan matematiikan kielellä ja rakennetaan binäärikoodilla. Mutta samastava ei kuitenkaan kykene synteisiin. Funktion vimma konstruoida puhdistettu maailma hävittää kohteen/lähteen vapauden ja tuottaa hahmotusongelman. Olemme kuin vitsin kaksi englantilaista herrasmiestä junamatkalla. Kun junan ikkunasta näkyy lampaita, toinen toteaa, että ne on juuri keritty. Toinen lisää siihen: ”ainakin tältä puolelta”.

Materiaalisen maailman jatkuva ja immersoiva saatavilla olevuus suhteellistaa aktuaalisen havainnon olemassaolon verifioijana. Aineellis-ruumiillisesta immersiiivisyydestä väreilevä yhteys vain muuttuu *erontoyhteydeksi**, kun alamme ajatella, kun ajattelu-kieli kohtaa aineellisesta nousevat deferenttinsä. Ilman aineel-

* Koska eronon lähde ja poissaolevankin lähteen immersiiivinen jatkumo säilyy erononomaattisuuteen kohdentumisessa, voimme puhua erontoyhteydestä.

lis-ruumiillisesta kumpuavaa symboliseen päin vetäytyvää liikettä ei voisi olla mitään, mikä löytää kohteen, mikä kohdentuu noeman ja deferentin muodostamista erontonoemaattisista hybrideistä täytyttyvään maailmaorientaatioon. Deferentiaalinen akti ei ole identifioiva. Sen suuntakin on vastakkainen samastamiselle. Ja eroutumaan itseensä, noeman ja deferentin eroon, kohdentuminen vapauttaa sekä objektin että käsitteen yksinkertaisen identifikaation ulottumattomiin. Aineellisen elämäntähtäminen hankaus korjaa herkeämättä kulloistakin *deferendumia** ja siihen kohdentumista. Tämä tekee identtisuudesta riittämättömän verrattuna vapaaseen kohdentumiseen, jonka kohteena on eronoeman ottama ja deferentin otattama ero – eronoeman deferentistään avaama erontovirta.

Deferentiaalinen ajattelu-kieli voi aloittaa yhä uudelleen ”tyhjistä”, koska sen ei tarvitse kuvitella puhtaan ajattelun jatkumoa. Arkikokemus tyhjistä aloittamisesta ja vaivattomasta siirtymisestä monimutkaisiin ja vivahteikkaisiin ajatuskulkuihin tukee omalta osaltaan käsitystä ajattelun immersoivasta ja syntetisoivasta aineellis-ruumiillisesta lähteestä. Samalla käy ymmärrettäväksi jo aiemmin esitetty tulkinta: ajatteluun kuuluu kohdentuminen noihin lähteisiin niiden erontonoemaattisissa muodoissa. Ajattelu voikin suosiolla luovuttaa jatkuvuuden synteesisä immersoivalle lähteelleen, joka on samalla eronottoisen tiedoitsemisemme lähde.

Ylimääräytyneisyys, ylivälittyneisyys

Husserl kysyi *Krisis*-teoksessaan, missä on mieli eurooppalaisessa tieteessä, jolle itselleen sen oma menestyksen perusta on täydellinen mysteeri. Nykyään olisi kysyttävä: *mikä on aineellisuuden ja symbolisen piirissä esitetyn suhde tieteen mielen rakennusosina?* On kuljettava Skyllan ja Kharybdiksen välistä. On vältettävä sekä

* *Deferendum* tarkoittaa itse eronottoa suuntautumisemme kohteena, mutta ei reflektiivisenä ja puhtaasti käsitteellisenä kohteena, vaan sellaisena, jossa yhteys deferenttiin, eronoton immersioista nousevaan kohteeseen voi venyä ja etäännyä, mutta ei kokonaan katkea.

yksinkertaistettu materialismi että inhimillisyyden korotus joksikin sellaiseksi olemuksellisuudeksi (Lanier), joka merkitsee pelkkää symbolisen sulkeumaa suhteessa muihin elollisiin olentoihin, luontoon ja aineelliseen maailmaan. Muutenhan aineellisia ja ruumiillisia erisfäärisyyksiä ei voitaisi liittää välttämättömäksi osaksi inhimillistä kokemusta ja sen symbolisten ilmausten muotoutumista.

Paitsi Skyllaa ja Kharybdista joudutaan välttämään myös kielellisen ylivälittyneisyyden seireenejä. Ferdinand de Saussuren mukaan ”kieli on järjestelmä, joka tuntee vain oman järjestyksensä” (Saussure 2014, 99). Silti kieli järjestelmänä on Saussurellekin jotain, jota emme hahmota puhunnassa, vaikka puhunta noudattaaikin likiarvoisesti kielijärjestelmämme säännönmukaisuuksia. Kielijärjestelmän sanotaan olevan virtuaalisuus, joka aktualisoituu puhunnassa, mutta kuinka me tulemme siitä tietoiseksi *järjestelmänä*. Mikään täydentyvä tieto, informaatio sen grammatiikasta ja rakenteesta ei vie meitä ymmärrykseen järjestelmästä, ja kuitenkin meille riittää pieni palanen kielen ideaa, jotta oivaltaisimme sen järjestelmäksi. Emme vain kykene pitämään systeemiä mielessämme, vaikka likiarvoisesti noudattaisimmekin sen sääntöjä. Miten tämä on selitettävissä muulla kuin eronnolla: käsite *kieli* kykenee ottamaan eron kaikista kielellisen eronnon tilanteista. *Koska viittausuhde olioihin on deferentiaalinen, yleiskäsitettä ei kuitenkaan palauteta sen paremmin erityisiin oleviin kuin ideoiden maailmaan.*

Erontoon kohdentuessamme ymmärrämme, mistä on kysymys, vaikka emme kykenekään jähmettämään kieltä abstraktiksi järjestelmäksi keskelle ajattelun tapahtumaa. Kielen intuitiivinen tajuaaminen järjestelmäksi on esimerkki aine–ruumis-immersion syntetisoivuudesta eronnoissa. *Ajattelu eksplikaationa ei jatku, ei edes kielen ajattelu, ei edes kielessä.*

Immersion syntetisoivuus paljastuu muissakin maailmastaolon välttämättömissä erisfäärisyyksissä. *Samanmuotoisuuksista** ja samanpiirisyyksistä kyetään vain konstruoimaan ja rekonstruoimaan,

* Samanmuotoisuus on symbolisen sulkeuman yksikköjen keskinäisviittaavuuden edellytys, joka projisoidaan usein myös sille ulkoiseen, vaikkakin symbolisen muodon saaneeseen aineelliseen.

ei syntetisoimaan. Jos immersoiva aineellisuus halutaan säilyttää kuvassa, Kantiin kuuluisaan kysymykseen ”Miten synteettiset arvostelmat a priori ovat mahdollisia?” olisi haettava vastausta niin, että apriorisuus ymmärrettäisiin erontoisesti. Kyky uuteen tietoon ei riipu tietystä käsittein määriteltävästä ja verifioituvasta kokemuksesta, sillä myös *a priori*, ennen kokemusta tuleva, jää velkaa ruumiillis-aineelliselle deferentilleen ja sille aine–ruumis-jatkumoon uppoutumiselle, joka seuraa meitä latenttina kaikkialle ajatteluun. Eronnoista syntyvät ne maailman ankkuripaikat, joiden mukaan suunnistamme. Ei apriorisesti lisätty, vaan immersoitunut todellisuus on meidän deferiaalinen lähdeobjektimme aina kun heräämme ajattelemaan. Ja meidän suuntautumisemme kohde on erontavan *eronoeman** ja immersiiivisen tarjoimuksen ero niiden hybridinä.

* Mikä tahansa ajattelu–kielen yksikkö tai ideaalisuus, jonka on eronnetta-
va aineellis-ruumiillisesta immersioista ollakseen symbolista.

V AINEELLISUUDEN SIVUUTTAMINEN

DISKURSIIVINEN NOMINALISMI JA SYMBOLISEN YLIKOROSTUKSEN SEURAUKSET

Vaikuttaa siltä, että aineellisuus on uhanalaistunut mieltämistavoissamme. ”Kielellä on merkitystä. Kulttuurilla on merkitystä. Vain materiaalilla ei enää näytä olevan merkitystä.” (Barad 2003, 803.) Näin kirjoitti fyysikko ja feminismin teoreetikko Karen Barad. Mutta materiaalisuuden suhteen kysymystä ei voida asettaa vain merkityksen tai merkityskäsitteen piirissä. Olisiko aineellinen pikemminkin vapautettava ylenmääräisestä merkitysten sinänsä taakasta, joka tarkoittaa symbolisen ylivaltaa kulttuurissa aineellisen ja aineellis-ruumiillisen ylitse? Ihmiskunta on ilmastonmuutoksen takia ajautunut pahimpaan eksistentiaaliseen kriisiinsä. Siihen johdannut kehitys on ollut myös symbolisen ylikorostumisen tie. Onko näillä kahdella jokin yhteys? Olisiko ylenmääräiseen merkitys(välitys)rakenteisiin keskittymisen sijasta kysyttävä, miten aineelliset le annettuihin merkityksiin, tullaan – aineellisesta?

Valituksen dialektiikassa Max Horkheimer ja Theodor Adorno kuvaavat ajattelun ja kohteen eron syntyvaihetta. He kirjoittavat maagisen ajattelusta. Äkkiä ”puusta ei puhuta enää puuna, vaan todisteena muusta” (Horkheimer & Adorno 2008, 35). Puu on todiste *manasta*¹⁶⁹, jonka asuinsija se on. ”Kieli ilmaisee ristiriidan: jokin joka on se itse, on samalla muu kuin se itse, sama eikä silti sama.” (Horkheimer & Adorno 2008, 35.)¹⁷⁰ Etymologiansa mukaisesti symbolinen heittää (*syn ballein*) nämä erot yhteen, mutta miten se sen tekee ja voidaanko tapahtuma ymmärtää aineellisen emanaationa, jolloin aineellista ei tarkastella vain siitä yhteen heitetystä käsin, ei vain henkistettyjen sfäärien sulkeutuneista rakennelmista käsin. On paneuduttava liikkeeseen ennen niin kutsuttuja representaatioita. *On fokuoitava symbolisen syntyyn ja tuottamiseen ennen kuin representaatiot itsenäistyvät lähteistään ja alkavat edustaa niiden poissaoloa.* On jäljitettävä materiaallisen emanaationa eikä kuljettava mukana symbolisen identifikaatioissa. Enää eivät riitä myöskään ohjelmallisen postmodernin kuvitelmat, että pelkän pinnoilleen merkityn maailman, joka itse asiassa mielletään osak-

si symbolisen sulkeumaa, hajottaminen olisi elämän suuri myöntö. Myöntämisestä tulee entistä hankalampaa, sillä tuskin haluamme affirmoida vain symbolisen sulkeuman jälkiä aineellis-ruumiillisessa¹⁷¹.

Petämme aineellisen emanaationa, jos vain lukitsemme sen epämääräiseksi ja mukautuvaksi kääntöpuoleksi symbolisen sulkeutuvan merkitysjatkuvuuden sisään. Ei voida sulkea silmiä symbolisen itseensä palauttavuudelta ja itseensä sulattavuudelta. Päinvastoin, sen analyysi saattaa tarjota keskeisen avaimen mieltämisongelmiin ja niistä seuraaviin tai niihin yhteydessä oleviin ongelmiin.

Jos emme näe artefaktin luontoa, näemme vain symbolisen. Mutta yhteen heitetty, syntynsä kadottanut symbolinen ei voi palata itseensä aineellisessa, vaikka se olisi kuinka ekspansoitunut, pureutunut ja penetroitunut siihen. Onko meidät siis vain ehdollistettu kuittaamaan symbolista aineellisessa?

Nominalismin ambivalenssi

Modernissa maailmassa aistinsisällöt tulkitaan usein jo edeltä käsin symbolisiksi. Tällöin nominalismi* ei välttämättä enää tavoita erityistä, eikä kykene vastustamaan niitä symbolisen yhteen palauttamisia, joita yleiskäsitteellisyydet – nyt erityisyyksiin ekspansoituneina ja niistä löydettävänä – suorittavat¹⁷². Tällöin nominalistinen vaikutelma mutkattomuudesta voi olla vain symbolisen kohtaamattomuutta ulkopuolelleen rajaamansa kanssa. Löydämme ympäristöstämme vain sen minkä haluammekin löytää. Nominalistit, ”[h] eidän filosofiastaan tulee mytologiaa, kun uskoessaan johonkin lopulliseen tietoon – he lopettavat reflektion lyhyeen” (Adorno 1992, 127). ”Reflektion lopettava” nimen ja olion sidos kumpuaa ajattelun fetisoinnista ja aineellisen artefaktin idealisoinnista. Yleiskäsitteet näyttäivät olevan diskursiivisuuden sisällä vain nominalisti-

*Nominalismi kielsi universaalien eli yleiskäsitteiden toden olemassaolon sillä perusteella, että yleisen sanan (esim. ”Ihmiskunta”) käyttö ei tarkoita sen nimeämän yleisen asian olemassaoloa.

sia diskursiivisuuksia. Yleiskäsitteet ovat kuitenkin piilokäsitteellisesti tyypistetyssä ja valikoidussa käytössä. Ne häivähtävät vain yksilön tietoisuuden varaan lasketussa rationaliteetissa tai kielijärjestelmän funktioissa. Syntyy vaikutelma, että diskursiivisuuden nominalistisen kehän ylittäviä ovat vain Individin ja Kielijärjestelmän superuniversaalit. Poliitikassa sellainen merkitys annetaan yksinomaan Ihmisoikeuksille.

Silloin kun nominalismi ei pura essentialismia ja olioiden palauttamista Yhteen, siitä itsestään tulee symbolisen ekspansoituneen tilan ylläpitäjä ja – nyt nimeen lukitun – refleктоimattoman apu-universaalin annostelija¹⁷³. Nominalistinen tietoisuus saa vahvistua, koska se on viatonta ja konkreettista, nimen ja erityisyyden jäännöksetöntä yhdistämistä ajattelu–kielessä. Adornon aikaan se oli kohdattavissa Wittgensteinin, positivistien ja behavioristien ajattelussa sekä massakulttuurissa, mutta hänen tulkintansa soveltuvat myös diskurssinomialismin aikaan. Adorno kirjoittaa: ”Pitäytymällä olemassa olevaan tosiasiatietoon, peruslausumiin ja siihen mitä ajalla on tarjottavanaan, inhimillinen tietoisuus vapautuu kaikesta sellaisesta, mikä voisi uhmata sen ulkoista asemaa.” (Adorno 1992, 216.)

Keskittyminen tällaisiin identtisyiden nominalistisiin osoitusmuotoihin on korruptoinut ajattelun ja sen välineet. Refleктоimaton nominalismi on pahimmillaan vain ”ajatuksetonta, uppinkiskaisesti käsitteellistettyä itsesäilytystä” (Adorno 1992, 127). Nominalismi on marginalisoinut yleisen, käsitteellisen ja ideaalisen, joita se on estänyt uudistumasta ja irtautumasta vanhasta transsendentalismista. Se on palauttanut yhteiskunnan diskursseiksi ja taiteen kulttuurin tuotteiksi. Se on relativisoinut totuuden yli sen rajan, missä tämän tutkimuksen kuvaama käsitteen erontava ja erontavan* ja

*Erontavaksi mielletyllä käsitteellä on vastakkainen ja aineellista ”mukaansa sieppaava” suunta verrattuna siihen vallitsevaan tapaan, jolla aineellis–ruumiillista identifioidaan symboliseen sulkeumaan tai siihen tapaan, jossa aineellis–ruumiillinen nähdään vain symbolisessa sulkeumassa. Hybridisyyttä synnyttävässä deferentiaalisuudessa aineellista ”eronneen viittaamaan” symboliseen.

aineellisen kohtaantoa esiin tuova velvoittavuus häviää kokonaan. Vaihdon ja idealisoitujen artefaktien dominoimassa maailmassa, elämän suuri myöntö on sammunut nominalistisiin kiinnittymisiin. Myönnämmekö elämää, jos myönnämme ekspansoituneiden yleiskäsitteiden piilonominalistisia muotoja maailmassa?¹⁷⁴

Ekspansoitunut ideopisteemi voi esitellä maailman pelkinä itselöydöksinään. Löydökset voivat vaihtua toisiin tai liittyä eri konstruktioina yhteen, mutta ne eivät tunnusta sitä, minkä ne ovat sysänneet syntynsä ulkopuoleen, ylijäämään, ohilankeavuuteen. Ilmiötuotteistaminen pakatoi idean impotenssin. Käsitteet pakataan nominalistisesti tyhjenevään osoitus-muotoon. ”Yleinen periaate on eristäminen. Eristäytyneille eristäminen vaikuttaa ilmiselvältä varmuudelta; heidät on kuin noiduttu, olemassaolonsa kadottamisesen uhalla, olemaan havaitsematta, miten välittynyttä heidän eristäytymisensä on.” (Adorno 1992, 312.)

Maailmaa kulutetaan sen typistyksenä. Erisfäärisyydet latistuvat samanpiiriseen. Diskurssien itseriittoinen, nominalistinen temaattisuus annostelee yhteiskunnallisen keskustelun sfäärit. Sen näytteillepanot ovat nominalistisessa muodossa tunnistettavaa dramaturgiaa – jo sivuutettuja, mutta näytteillepanon ylläpitämiä näennäisantagonismeja¹⁷⁵ tai olioihin ja toiseuksiin kohdistettua temaattista väkivaltaa. *Kuplat ovat symbolisen sisäisiä, mutta tätä rajoitetta ei tunnisteta, vaikka yhteys toiseen ja aineelliseen piilee symbolisen sisäisyyden murtamisessa.* Diskursiivis-nominalistinen eetos banalisoi esteettisen elämyksen. Taideteoksen ei-identtisen räjähdysvoiman yli kävellään nimi kainalossa. Se kiinnitetään ja tyhjennetään (kauppa)nimeensä. Sen synnyttämät affektit pyritään siirtämään elämysten ulkopuolelle, elämystuotannon yleisöä heimottamaan. Epämääräinen yhteiskunnallinen angsti leijuu vapaasti kopattavana – nimiinsä tyhjenevän maailman yllä.

Emansipaatio, universaalit ja nominalismi

Ajattelun lupaama emansipaatio on turvautunut yleiskäsitteisiin, jotka on ymmärretty jollain tapaa reaalisiksi. Niiden luomat utopiat

ovat pettäneet lupauksensa, sortuneet ennen näkemättömään regressioon. Mutta emansipaation prosesseissa universaalit ovat myös relativisoituneet, korjautuneet, rajautuneet, kääntyneet nurin, ajateltutaneet itseään vastaan – suhteessa partikulaarisuuksiin.¹⁷⁶

Sen sijaan nimi, se voi vain lukkiutua. Poliitikasta tulee identtisyyspolitiikkaa, parhaimmillaankin identiteettipoliitiikkaa. Se toimii vähemmistöjen oikeuksien tekemisessä näkyväksi, saavuttaa merkittäviä voittoja ottamalla nimen ja yhdistämällä identiteetin siihen ainoaan universaaliin, joka tuntuu olevan jäljellä: jakamattomiin ihmisoikeuksiin. Tämä universaalin ja nominalismin liitto on samantapainen kyselemätön toimivuus kuin luonnontieteen teorit ja niitä verifioivat ja testaavat likiarvomittaukset. Joskus se esitetään valistuksen viimeisenä henkäyksenä, niin kuin sen jälkeinen tulevaisuus voitaisiin kuvitella vain puhtaana nominalismina.

Historiallisesti todellista emansipaatiota on tapahtunut vain universaalin ja partikulaarisuuksien jatkuvana uudelleen yhdistymisinä, rinnakkaistumisina ja rajankäynteinä. Silloin, kun nominalismi ei käänny ajattelua vastaan suoranaiseksi ”’Ei sellaista ole olemassakaan’ -silmäniskun ideologiaksi” (Adorno 1992, 49), se voi tuoda esiin partikulaarisuuksien redusoimattoman moninaisuuden. Tässä Adorno näkee kritisoimansa nominalismin kääntöpuolen ja kriittisen potentiaalin. ”Ykseyden ja moninaisuuden ei-identiteettisyydellä on sellainen muoto, että Yksi ottaa etusijan systeemin identtisyysnä, jättämättä mitään ulkopuolelleen. Ilman yksilöllisiä spontaanisuuksia ykseyttä ei kumminkaan olisi syntynyt, ja se olisi synteesinä toissijainen. Nominalismi oli muistutus tästä.” (Adorno 1992, 315.)

Nominalismin populistinen kurimus

Vallitseva ideopisteemi vaatii meitä alistumaan samaan tavaroita ja ihmisiä ympäröivään nominalismiin. Mutta nimen ja partikulaarisen hyvän sidos itseensä palauttelevaa Yhtä vastaan katkeaa lopullisesti, kun reaktionistiset tendenssit alkavat hyödyntää sitä. On koettu yhteiskunnallista epäoikeudenmukaisuutta paljolti en-

tisten etuoikeuksien menettämisen merkityksessä. Sen synnyttämän vihan ja ahdistuksen on löydettävä nimi, jota oikeistopopulismien analyyseissä on kuvattu Ernesto Laclau'n *tyhjän merkitsijän* (ks. Laclau 2005) käsitteellä. Poliittinen vastakkainasettelu tuotetaan jakona kahteen, jota ”ei synny, elleivät riittävän monet erilliset ryhmät ja agendat voi löytää affektiivisesti latautuvaa, yhdistävästi panostettua merkitsijää, jossa tarkkaa nimeämistä pakenevat ja toisiinsa linkittyvät tyytymättömyydet ja vaatimukset voivat saada nimen ja kohdata.”¹⁷⁷ Tällaisen ideologisen muodostelman piirissä ”vannotaan nimeen”. Löydetyn vastakkainasettelun asemista keran nimettyyn ei voi enää vaikuttaa dialogilla, käsitteellisellä purkamisella, kriittisellä analyysillä.

Nominalismin relativismi kääntyy irvikuvakseen, kun Nimi hoitaakin käsitteellisen Yhden tehtävää ja perääntyy käsitteen rajoilta yhä uudelleen oman identtisyytensä sidokseen. Käsite ei vain pyri kattamaan kohdettaan, se on oma objektinsa, koska se on sen nimi. Nimen piirissä ei tarvitse tunnustaa sitä, mikä ei ole nimeä, mikä ei ole nimettävissä. Ajattelu pysähtyy ennen kuin sillä on edes mahdollisuutta oivaltaa jotain omasta negatiivisuudestaan. Nimetön yhteiskunnallinen ahdistus pyrkii löytämään yhä kiihkeämmin juuri nimen, jonka ympärille ryhmittä. Nimi edustaa infantiilia vapautusta¹⁷⁸, kiinnittymistä Johtajan nimeen ja hänen nimeämiinsä vastustajanimiin, joihin luetuista kuoriutuua syntipukkeja¹⁷⁹. Nominalistinen identifikaatio lennähtää kohteisiinsa, johtajan käyttämien sloganien osoittamana.

Nimi ohjaa ahdistuksen identifioitavaan muotoon, joka antaa ymmärtää olevansa käsiteltävissä tämänhetkisenä ulkoisena olemassaolona. Sosiaalisen median alustoilla ei voi olla törmäämättä hahmottomille toiseuksille singottuihin vihanimiin. Koneen kelloitus välittää lausumien sisältä ja nimien päältä reaaliaikaistuksia, joissa tilallisuuden kokemus typtyy. Olemassaoloa kantava nimi lukitsee vastakkainasettelut. Se jämähtää paikalleen. Se edustaa maailman rakennetta, joka muodostuu *nimen kieleen* liukenevista artefakteista ja siihen paketoituista mielikuvista, joiden päälle on aina kirjoitettu nimi. Nimi tuntuu olevan maailman moodi, yhtä

itsestään selvä kuin kauppatavaramuoto kapitalismille. Nimen loogiikka väijyy jopa niissä elämäntaito-oppaissa, joista monet ihmiset hakevat sille vastapainoa: kontemplatiivista elämää, tyhjentyvätöntä syvähenkisyttä. Elämistekniikoiden käsitteet ottavat iskusanojen nimimuodon ja saavat vanhojen uskontojen runollista konkreettisuutta tavoittelevan jumalapuheen vaikuttamaan raskas-soutuiselta spekulatiivisen teologian rakennelmalta.

Nimen identifikaation dominoidessa ja ottaessa Yhden paikan kysymys yleiskäsitteestä unohtuu tai se kohdataan valikoiden, nimellisesti¹⁸⁰. Esimerkiksi kansasta tai autenttisuudesta puhuttaessa identifioitava ja sille vastakkainen tai sen ulkopuolelle jätetty löytyvät kuin itsestään. Universaalin nominalistinen käyttö on kyselemätöntä varmuuden saamista nimestä ja sen kantajasta. Ei kysytä yleiskäsitteiden suhdetta partikulaarisuuksiin, saati käsitteellisen suhdetta aineellis-ruumiilliseen, sillä nimi ottaa universaalin muodon ja universaalia käytetään kuin nimeä. Jos universaalit ovat vain kuvitelmia yksilön tietoisuudessa tai kielijärjestelmän funktioissa, miten voidaan puhua niistä voimista, jotka epäilemättä vaikuttavat meidän jokapäiväiseen elämäämme ylitse tietoisuuksiemme ja kielenkäyttöjemme? Nominalismin neuvottomuus tällaisten kysymysten edessä on sukua niiden vastausten heppoudelle, jotka reaktionistisessa nominalismissa ollaan saavinaan. Adornon kuvaama nominalistinen silmänisku ”ei sellaista ole olemassakaan” vaihtuu silmäniskuun ”kaikki kyllä tietävät, mistä puhun kun sanon, että näin tämä asia aidosti on; joka muuta väittää ei kuulu kansaan”. Valikoidut universaalit liimautuvat kohteisiinsa nominalistisina patenttivastauksina, joihin pitäisi tyytyä ja joihin monilla on tarve pakonomaisesti lukkiutua. Ne ovat nominalistinen tie samastettavaan maailmaan – kuin pelastukseen, kuin idealisoidun artefaktin sisäisyyteen.

Identtisyys, identiteetti, politiikka

Mutkattomassa muodossaan käsitys ajattelusta identifioimisena kummittelee *identiteetin* sosiaalisissa konstruktioissa. Identiteetti on tapana kuvata kuin se olisi yksinkertainen tunnistautumisasiaksi omassa määritelmässään tai sitten kokoelma esineellistyneen toiseuden idealisoituja aineellisuuksia. Sekä itseymmärryksen että poliittisen kuvauksen muotona identiteetti latistuu useimmiten nominalistisesti konstruoitaviksi ylijäämättömiksi identtisyyksiksi. Se on jo aikaa sitten siirtynyt eteenpäin vallan hyödyntämien universaaliolomuksien nominalistisesta kritikoinnista. Pahimmillaan siitä itsestään on tullut hallinnan muoto.

Paradoksaalisesti identtisyysidentiteetille maailmassa toimimisesta tulee nominalistista tunnistautumista sellaisessa yksittäisessä ja erityisessä, jonka yleinen on jo läpäissyt. Nominalistisiin identtisyyskäsitteisiin vapautetut inhimilliset kohteet puhkeavat yhä uudelleen valittamaan: olen kyllä sitä mutta olen muutakin. Ja yksilöllistävää aineellis-ruumiillisen kohtaannosta herätään paradoksaaliseen oivallukseen: olen myös jotain yleistä. En siksi, että alistuisin sille, samastuisin siihen, johtaisin siitä itseni ja muut, vaan siksi että minusta suuntaudutaan maailmaan sillä otetulla erolla. Universaalilla otettu ero on *hetken subjekti* kohdentumassa maailmaan, toimimassa siinä. Se on ”hetken subjekti”, koska se on häilyvä ja se on eronossa ja siitä voidaan lopulta puhua vain eronnon kautta.¹⁸¹

Identiteetti pitäisi ymmärtää jaetun, toisteisen eronnon häilyvänä, yksilöllistävänä muotona. Identiteetti tulisi vapauttaa käännteisestä nominalistisesta identifiointipakosta, jonka purkamiseen ei riitä pelkkä intersektionaalisuus, vaikka se on askel eteenpäin. Mutta mikäli sektioiden erisfäärisyttä ei tunnusteta, intersektionaalisuuskin vain lukee ne – hieman vivahteikkaammin – samaan diskursiiviseen piiriin. Diskursiivisen latteus estää näkemästä nimiä ja universaaleja kuten käytännössä: rinnakkain yhteydessä aineellis-ruumiilliseen todellisuuteen, hybridistä yksilöllisyyttä tuottavissa eronnoissaan. Se estää näkemästä erontoyhteyttä jakamaamme aineellis-ruumiilliseen. Juuri tuosta yksilöllisyyttä tuottavasta

eronnosta universaalini emansipatorinen voima kumpuaa. Essentiaalisista binäärioppositioista, joilla maailmaa on pantu puihin vuosisatoja, ei vielä emansipoiduta, jos ero jää vain identiteetin nominalistiseksi identifiointitehtäväksi. Mitä olet missäkin viiteryhmässä, sille on löydettävä nimi. Jos nimeä ei tunnusteta ja tunnisteta, sinun kuuluu saada emansipoitua, mutta vain nimen osalta, nimen identifioimassa muodossa – jonkun nimeen.

Voit myös identifioitua nimien kirjoon ja yleisellä yhteiskunnallisella tasolla voit juhlia muiden mukana tuota kirjoa. Voit saada tukea nominalistiselta tyypistetyltä diversiteetiltä, mutta se on vain pilkkovan nimeämispakon alaisia identtisyyskiä. Yleiset yhteiskunnalliset ja ekologiset kysymykset eivät kulje nominalismien rinnalla niitä syventäen, vaan saman logiikan mukaan ne pilkkoutuvat uusiin nimettävyysiin tuossa kirjossa. Niille käy kuin kuluttajaliikkeen kuluttajaeettisille valinnoille, jotka saavat aikaan siellä täällä identifioitavaa nominalistista hyvää, mutta eivät kyseenalaista itse kulutuksen käytäntöjä ja ideologiaa. Reilu kauppa saakin unohtamaan, että kaiken kaupan kuuluisi olla reilua.

Maailmaa pakottanutta konservatiivista universaaliolemusta vastaan suunnattu identiteettipolitiikka häkeltyy saadessaan vastaansa ”olemusnominalismia”. Yhä uusia nostalgis-reaktionistisia ja populistisia olemusväitteitä ilmaantuu nominalistisesti ymmärrettyä identiteetin, nominalistisen diskurssin ja ”populistisen arvorelativismia” muodossa. ”Tämä vain sattuu olemaan minun mielipiteeni, meidän mielipiteemme. Kaikki mielipiteet ovat yhtä oikeita, koska ne ovat omia”, koska ne lausutaan nominalistisesti identifioitavan kansan suulla. Ei ole mitään yhteisesti jakamaamme arvostelun sfääriä, ei ole totuudellista tulkintaa, ei edes aitoa pyrkimystä siihen. On vain autenttiseksi julistautuvuuksia ja sitten niitä, jotka eivät julistaudu, eivätkä selvästikään kuulu autenttisiin eivätkä kansaan.

Mikäli syntynyt antagonismi jätetään nominalismia sisäiseksi, edessä on katastrofi, inhimillisten pyrkimysten tyypistymisen arvottomuuden tunnetta ja neuvottomuutta hyödyntäviin poliittisiin ideosynkrasioihin, joiden panttivankeja olemme kohta kaikki. Mitä

muuta meille silloin jää kuin uskon nominalistinen hyppy fanitetavaan johtajaan toisaalla ja reimmersiivinen kytketyminen itsereguloituvien koneiden formaaliseen aineellisuuteen toisaalla.

On tehty suunnaton virhe, kun on hukattu universaalien ei-identtinen potentiaali. Olemme jääneet neuvottomiksi symbolisen edessä – kiinnostuksen kohteena pelkät diskurssit, aseinaamme vain ideopisteemin ohjaamat yksinkertaiset tunnistamis- ja identifiointimekanismit. Olemme luoneet yhä aktiivisemmin unohtamamme aineellis-ruumiillisen immersion päälle valtavan symbolisen massan. Se on nominalistisesti toimivaa *reimmersiota**. Se on tieteellis-teknologis-ekonomisen ekspansoituman symbolisen itsekohtaannon maailmanhuone. Aineellis-ruumiillisen ”ulkopuolen”, lähteen symboliselle, piintynyt diskursiivinen nominalisti kykenee kohtaamaan vain klaustrofobian tunteena.

Synnyttämänsä dualismin väkivaltaisessa ylittämisessä symbolinen on kuin onkin saavuttanut historiallisen voiton aineesta. Vain nominalistiselle tietoisuudelle tämä maailmakonstituution itsereguloitumisvaihe voi olla rikkumaton pelikenttä.

Universaliakiista – ei tämän tutkimuksen ongelma

Nominalismi–käsiterealismi-antinomiat eivät piinaa tämän tutkimuksen filosofista kehitelmää, jonka on tarkoitus vaalia aineellisuuden haastetta. Ajattelun jatkuvuuden kiellon ei tarvitse johtaa nominalismiin, eikä deferentiaalinen suhde ”objektiin” palauta sitä yleiskäsitteen Yhteen.

* Reimmersiolla ei ole paljontaan tekemistä aineellis-ruumiillisen immersion kanssa. Reimmersio on muodoltaan, mutta ei sisällöltään immersion muistuttava tapa uppoutua ideopisteemiseen tulkintaan aineellisesta, joka saa aistinsisällötkin näyttämään abstrakteilta. Symbolinen on laajentavinaan itseään ja löytävinään itsensä osoitus-muotoihinsa pakottamista aineellisuuksista. Paradoksaalisesti reimmersiossa symbolinen, joka nousee eronnosta, uppoutuukin ulkoisiksi ja erillisiksi tekemiensä objektien mereen – ideopisteemien ohjauksessa.

Universaalit eivät todellistu ideoiden maailmassa tai yksilöobjektien yleistä ylläpitävissä, mutta maailmasta eristävässä tietoisuuksissa. Ne todellistuvat erontuvuuden ja immersiiivisyyden maailmoissa, loputtomiin toistuvissa, moninaisuuksiin käyvissä, niitä kunnioittavissa eronnoissa. Ne kiinnittyvät erontonoemaattisiin hybrideihin, käytännöllisen suuntautumistemme kohteisiin.

Symbolista ei ole olemassa itsessään sellaisena sulkeumana, jollaiseksi se formaalisesta aineellisesta käsin luetaan. Episodimaiseksi tuomittu ajattelu vaatii ontologista luentaa, *noemaerontoa* olioistuvasta aineellis-ruumiillisesta immersioista. Symbolinen on erontoa. Noema ei vaadi käsitejärjestelmää sinänsä, ei symbolisen sisäisesti verifioitavia viittauskohteita, vaan kohdallista erontoa aineellis-ruumiillisesta immersioista todellistuaakseen erononomaana. Tässä skeemassa nimi itsessään kuuluu samaan erontonoemaattiseen piiriin kuin käsite, idea tai merkki. Kaikilla niillä me eronamme immersioista deferentin, eronnon lähteen, joka säilyy mukana, kun noemaattisuuden sinänsä hahmoton tyhjyys täytyykin eronnon synnyttämästä ajatushybridistä, ja meillä on sekä ajattelun että käytännön suuntautuminen deferendumien maailmaan. Nominalistinen yhteys nimeen on yhteyttä jo nimettyyn, yhteys eronnon lähteeseen on aineellisen säilyttämistä mukana nimeämisessä. Nominalistinen suuntautuminen nimeen on suuntautumista kohteeseen nimenä. Suuntautuminen erontoon on kohdentumista deferendumin sidokseen aineellisen ja siitä otetun* eron välillä.

Tämä kaikki on itse asiassa kirjoitettu aineellisen huomioivaan käytäntöömme, jossa ei tulisi mieleenkään suuntautua tyhjöpäähän aineelliseen sinänsä tai jäädä teoretisoimaan sen ääreen – sulkeutuneena puhtaasti symbolisen piiriin, joka hukkaa immersiiivis-aineellisen välittyneisyytensä. Itseään korjaamaan valmis käytäntö on valmis liikahtuksiin sekä erontoisessa symbolis-erontoisessa että sen välittämässä aineellisessa. Miten ihmeessä tämä on hävinnyt lopputulemansa ilmauksista? Kuinka paljon ideoepisteemistä kertausta deferentin häivyttämiseen tarvitaankaan. Ajattelu py-

*Ero on tarkasti ottaen sekä symbolisella otettua että aineellisen otattamaa.

sähtyy ja tuo pysähdyksensä ja lukkiutumisensa maailmaan, jos se ei säilytä mukanaan aineellis-ruumiillista lähdeään, josta sen liike kumpuaa.

Yleiskäsitteet eivät ole olemassa omana piirinään, vaan kollektiivisesti jakamamme aineellis-ruumiillisen immersioon kautta – siihen kohdistuneiden erontojen sarjoina, muistissa, joka on jakamamme käytännöllisen elämänhankauksen yhä uusista eronnoista avautuva noemaattisuuden lähde. Yhä uusista immersioivien jatkumon kohdista deferentti säilyy mukana, koska itse aineellis-ruumiillinen taittuu deferentiaaliseen noemaattisuuteen tullakseen tuon hybridisen eron sidoksena, eron erillisyytenä ja eroavuutena, käytännöllisen suuntautumismme kohteeksi. *Käsitteet tulevat todeksi vain sidoksina deferentteihinsä.* Nimet eivät ole aina-jo-nimetyyn identifioivia kutsuja ajattelun ja kielen sisäisyyteen yksilöllisessä tietoisuudessa. Ja niin kuin universaalitkin ovat deferentiaalisia noemaattisuuksia, niiden olemassaolo ei palaudu yksilön tietoisuuteen tai tietoisuuksia edeltävään Kielijärjestelmään. *Universaalien kommunikoitavuus on käytäntöjemme toistettujen erontojen erontonoemaattista immanenssia jakamassamme aineellis-ruumiillisessa immersiossa.* Kommunikaatio ylijäämättömän identtisuuden sulkeumassa on harha.

Materian, luonnon, hybridin ja symbolisen sulkeuman paradoksi

Tämän tutkimuksen keskiössä on ollut materiaallinen maailma, jota ei voi asettaa, ja luonto, jota ei voi konstituoida. Toisaalta on myös immersioivisesta aineellisesta sukeutuvia erontoja. Ja toisaalta taas erontojen generoimia konstruktioita, joista puhutaan ajattelun saavutuksina, mutta jotka voivat olla kokonaisina ja pysyväisluonteisina olemassa vain aineelliselle luovutetussa – erontoihin kohdentuneiden aineellista muokkaavien käytäntöjen kautta ”luovutetussa”-muodossa, formaaliseen aineelliseen säilöttyinä ja siitä luettuina.

Kehittelyn mukaisesti meillä on kyllä eronottoja, joilla pidämme yllä koko ajattelu–kielen symbolista piiriä, mutta ajattelemme vain toisinaan ja ajatellessamme olemme riippuvaisia eronnoista ja niiden rinnakkaisuuksissa välähtävistä *dekonstellaatioista**. Ideaalisen maailman pysyvyyttä konstituiva merkityksenanto ei tee oikeutta aineellisuuden kokemukselle ja ajattelu–kielen kontingenttiudelle. Eikä sitä tee ilmauksen aineellista sidosta hyödyntävä merkkikään. Spinozalais-deleuzelainen materiaalisen substanssi, jonka ilmauksina kaikki sen attribuutit nähdään, on deferentiaalisuuden kannalta vain salakuljettanut jo valmiiksi *tiedettyyn* aineelliseen sen, minkä episodimaiset eronnot ovat pilkkoneet esiin ei-vielä- tai ei-enää-tiedetystä. Immersoivassa aineellisuudessa, joka on eronnon lähde eksplikoidun ajattelun sinänsä tuolla puolen, ei kuitenkaan ymmärretä puhtaiden erojen filosofiaa saati ”kaikkien vaikutusta kaikkiin”.

Aineellinen on vapautettava yksipuolisista toiminta-, (itse)ilmais- ja tuottamiskonstituutioista. Jos kyseenalaistamme tiedetystä tehdyn ja tehdystä tiedetyn naiivin yhteyden, emme voi ajatella aineelle vain produktiivista muotoa jossain aineellisen substanssin totaliteettisulkeumassa¹⁸². Aineellisuutta on lähestyttävä pikemminkin ei-identtisesti, sillä se luo kytköksiään ajattelu–kieletömän immersion ”pinnanalaisuudessa”. Merkityksellinen, olioistuva maailma on erontamistehtävä eikä aineellisen olemuksellisuudesta suoraan tuottama. Tässä mielessä joudunkin hylkäämään tuottamisen, jopa ilmaisun metaforisena muotona. *Maailmamme ei ole tuotettu, vaan erontoon kohdentuen muokattu*.

Hybridisyys on tutkimuksen edetessä purkautunut helposta aineellisen ja symbolisen liittymästä toisaalta artefaktin luonnoksi, toisaalta häilyviksi ajatushybrideiksi. Olen seurannut konstituutioitehtävästään vapautunutta symbolista sen deferentiaalisille lähteille, jakamaamme aineellis-ruumiilliseen immersioon. Liikkuminen erontotapahtuman ja erontojen lähteen eri sfääreillä on paljastanut, että *hybridi ymmärrettynä konstituution tai diskurssin sisäiseksi ei ole hybridi*. Käsitteen pyrkimys objektiinsa vaatii autenttisuutta,

* Dekonstellaatio on eronotoista koostuva konstellaatio.

negatiivisuutta, totaliteettia, poeettista ilmaisua, mutta ilmentyäkseen radikaalisti ontologisella tasolla objekti vaatii niiltä kaikilta defereniaalisuutta.

Hybridisyys on purkautunut tutkimuksen kehittämissä diskursiivisesta tulkinnastaan. Diskursiivinen rajausta tuhoaa hybridin idean, radikaalisti erilaisten ontologisten tasojen häilyvän yhteen lankeamisen. Kielen ylikorostus esiintyy nykyään sekä diskursiivisiksi rajattujen maailmojen jäännöskettömänä nominalismina – diskursiivisen valheellisenä helppoutena liittämällä nimetyt aineellisuudet itseensä – että kaikki ontologiat ja esiontologiat ylittävänä konekielenä.

Esineiden siirtäminen ajatuksen voimalla

Žižek puhuu mielen ja ulkoisten objektien eron katoamisesta neuroteknologiassa. (Žižek 2017.) Tämän ikäiseksi luullun eron geneeriva vaikutus huipentui Kantissa. Kyky siirtää esineitä ajatuksen voimalla on yksinkertaisimmissa muodoissaan jo lähellä, ellei todellisuutta, ja tämä mahdollisuus tarkoittaa eron katoamista tietoisuuden ja ulkoisen maailman väliltä.

Žižek siis ymmärtää eron ylittämiseksi esineen siirtämisen ajatuksen voimalla. Siirtyminen on kuitenkin algoritmin päässä niin kuin aiemminkin, ja mielen samastaminen formaalisen aineellisuuden muotoihin on enemmän kuin ongelmallista.

Vaikuttaa siltä, että Žižek sekoittaa tässä materiaalisuuden sen symboliseen konstituutioon. Mielen raja materiaalisen konstituutioon on ylitetty ennenkin. Sitä paitsi meillä on jo yhteys (tosin ennen ajattelu–kieltä) ensimmäisen asteen ruumiillis-materiaalisessa immersiossa, josta ajattelu–kieli erontaa – ja se deferoi myös formaalisen aineellisuuden neuroimmersiosta. Neuroteknologian sisäiseen proteesiin kytketty erontava mieli kohtaa yhden modifikaatiossa tuosta uppoutumisesta ja ottaa jostakin siinä eron – kohdentuakseen noemaattisen sinänsä tyhjyydestä deferendumiinsa ja liikuttaakseen ulkoista (ulkoiseksi tullutta) objektia.

Puhtaassa sulkeumassa ei voi ajatella, eikä ideoepisteemistä esitystä ajattelusta olisi ilman sulkeuma-deferenssiä. Objekti ei alun perinkään ole ulkoinen ennen sen sulkeuman asettamista, josta ideoepisteemi identifioi maailmaa. Erontoon kuuluu ajattelun eroyhteys deferenttiin, johon nähden vain sulkeumaksi eksplikoitu ajattelun piiri edustaa katkosta, sitä, mikä on sitten ylitetty esineitä ajatuksen voimalla siirreltäessä.

Reimmersio

Epätoivoinen yritys liittää ulkoisiin objekteihin sama sulkeutuvuus, johon on päästy niistä eristäytymällä, saa totalisoivan ideoepisteemisen luonteen. Ideoepisteemi esittää muovanneensa konstituomastaan aineesta idealisoimansa artefaktit, joiden myriadit kahdessa arvossa vaihtelevat jännitteet samastetaan inhimillisen ajattelun kanssa, koska niihin on koodattu informaatiota ja sen käsitteilyn sääntöjä. Mitä monimutkaisemmista symbolisiin osoitusmuotoihin pakotetuista aineellisuuksista on kysymys, sitä helpommin symbolinen on laajentavinaan itseään ja löytävinään itsensä ulkoiseksi ja erillisiksi tekemistään objekteista. ”Eronoton kaikesta” suojissa symbolinen kuvitellaan pysyvän, sulkeutuneen ja artefaktien tuottamisessa realisoituvan ajatusjärjestelmän muotoon.¹⁸³

Mutta ajattelu-kieli ei sulkeumana voi kohdata objektiaan, referenttiään. Sen on sisäistettävä lähteensä – ja lähteensä kohteena – deferentiaalisesti, erontona aineellis-ruumiillisesta immersiosista. Immersiossa itsessään ei reflektoida, vaan sieltä välähtää deferentin (eronnon lähteen) ja deferendumin (erontokohteen) yhteys.

Myöskään puhtaassa symbolisessa me emme reflektoi. Emme ajattele sulkeumassa, vaikka ajattelun eksplikaatioita ei ehkä olisi ilman formaalisesta aineellisuudesta luettavaa sulkeumaa, ilman koodattujen vastaavuuksien yhtäaikaiksi ajateltuja osoitusmuotoja. Paradoksaalisesti ne eivät silti, deferendumiaalisissa käytänteissä aineelliselle ”luovutettuina”, muodosta ideoepisteemistä sulkeumaa. Ja niin ikään paradoksaalisesti: edes ohjelmointikieli

ei muodosta sulkeumaa materiaaliselle luovutettuna. Sulkeuma jää kaikissa eronotoissa viime kädessä Sulkeuma-deferenssin päähän pelkäksi *conatukseksi*, sulkeutumispyrkimykseksi. Se on olemassa ideoepisteemin julkisesti, välittömyytenä jakaman ”sisäisyytemme”, ajattelu–kielen vankilana.

Olemme konstitutiivisen harhan lähteillä seurattessamme ideoepisteemiä, joka samastaa symboliseen tulemisen – sulkeuman muodossa – siihen mistä symboliseen on tultu. Näin se, mitä ajattelu–kieli-sulkeuma ei tunnusta, mutta mistä sen piiriin siirrytään, vain kadotetaan täysin. Ideoepisteemin hegemonia synnyttää olemisemme virityksen, jota voisi nimittää *reimmersioksi*, jolla ei ole juurikaan tekemistä aineellis-ruumiillisen immersion kanssa ja jonka se on totaalisesti sivuuttanut.

Objekteihin sisällytetty symbolinen on vailla ylijäämää kohdatavaa ja kitkattomalle taustalle siirtyvää. Sen kanssa toimiminen ei edellytä syvempää eronotoista ymmärtämistä. Kerran ajateltu ja aineelliseen tuotettu tuntuu ajattelevan meissä ja meidän puolestamme, vaikka erontomme olisivat vain typistyneet ja vaikka käytännöstämme olisi vain hävinnyt kitka.

Se että jokin, josta vetäydymme ajattelemaan, olisikin jo sisäisyyttämme, on reimmersion tila ja ideologinen virhepäätelmä. Deferehtiaalisuuden kannalta reimmersiokin turvautuu Samanpiirisyys-deferenssiin. Paradoksaalisesti se on eronto kaikesta, mikä voidaan väittää maailmakonstituution sisällä identifioitavan. Suuntauduttaessa noemalla vietyyn eroon painotetaan vain Samanpiirisyysferonoemaa ja nähdään muut eronnot – niin ikään noemaattisuutta painottaen – Samanpiirisyysferonoton dominoimassa funktiossa. Ideoepisteemi tulkitsee jaetut itselöydöslajennukset sisäisyytensä kaikenkattavuudeksi. Ajattelu–kieli-sulkeuma ilman ylijäämää vallitsee niin intensiivisessä kuin ekstensiivisessä, niin sisäisyytemme sinikopioissa kuin niiden mukaan tuotetuissa artefakteissa. Deferehtiaalisuuden kannalta kyseessä on kuitenkin jäänköksettömän, puhtaan vastaavuuden kuvitelma.

Pyrkimys nähdä eronnot vain samaan piiriin ehdettuna identtisyysfunktiona on symbolisen sulkeuma. Pyrkimys identifioida ja

ottaa sulkeumaan mukaan myös formaalisen aineellisuuden muodot, jopa luonto konstituutioon ja tekoäly ulkoistuksessa käyneenä sisäistyksenä, on reimmersio. Defereniaalisuuden kannalta siinä identifioidaan erontojen noemat – aineellisuutta kyselemättä – deferentteihinsä. Se mikä on, on jaetun sisäisyyden löytämistä ulkoisessa. Eikä siinä ajatella.

Reimmersiivinen ideologia

Slavoj Žižek puhuu ideologian nykyaikaisesta *immersiivisestä* muodosta, sen arkipäivän ”todesta”, jonka rakenne tarvitsee fantasiaa tuekseen¹⁸⁴. Jokin psyykemme alistettu taso nousee oirehtimalla tällaista alistumista vastaan. Hänen mukaansa kääntyminen repressiota vastaan merkitseekin paradoksaalisesti täyttää identifioitumista *fantasiaan*, ”nimittäin siihen, mikä strukturoi ne fantasian rajanylitykset, jotka vastustavat päivittäiseen elämään immersoitumista”. (Žižek 2007.)

Tämän tutkimuksen yhteydessä *immersio* on varattu aineellis-ruumiilliselle symbolisen erontamisen lähteelle. Arkeamme hallitseva ideologia ja sen aistinsisältöjä symboliselle valmisteleva ideopisteemi toteuttavat *reimmersiivisen* tilan, joka negeeraa tai sivuuttaa aineellis-ruumiillisen immersion tai pyrkii antamaan sille puhtaasti symbolisen sisällön. Reimmersio ei ole immersiota missään muussa mielessä kuin sen representaation tilana.¹⁸⁵ Symbolinen tuntuu kokonaan vallanneen aineellisen, niin että symbolisen defereniaalinen lähde, aineellis-ruumiilliseen uppoutuminen, tulkitaan jo edeltä käsin ja jälkeenkä päin symboliseksi – vaikka immersiiivisyyttä ei voidakaan välttää.

Ideopisteemisessä rummutuksessa aineelliselle annetaan läpeensä symbolinen merkitys. *Ajattelua ei kuitenkaan ole ilman erontoa aineellis-ruumiillisesta*. Kohteen symbolisaatio – ennakolta valmisteltu ja jälkikäteen varmistettu – ei myönnä kiinnittymistään konstituomaansa ja formalisoomaansa aineelliseen. Se on

omien piiloon jäävien puhdistamis- ja kääntämisaktiensa maailma-konstituutio.

Hybridistä sekoittumista tapahtuu jo siellä, missä ajattelu syn-tyy, ei siellä missä se on saatettu valmiiksi. Ja ajattelun synnyn kan-nalta, ajattelu–kieli-tapahtuman kannalta, *formaalinen aineellisuus on yhtä lailla aineellista kuin muukin, muokkaamattomampi aineel-lisuus.* Ideopisteemi ei vain tahdo nähdä artefaktin luontoa, mikä tarkoittaa, ettei se on valmis myöskään ekologiseen korjausliikkeeseen.

Ideopisteemi on maailma sulkeumana – se on eronnon loppu-tuleman idealistinen, aineellisesta kokonaan irrotettu piiri, joka ei sisäistä pätevyyttään korostaessaan huomaa riippuvuuttaan Sisäi-syys-eronotoista. Ideopisteemi valmistelee ja tuottaa tilan, jota kutsutaan tässä tutkimuksessa reimmersiiviseksi.

Ideologialla ei ole immerssiivistä luonnetta pelkän tavan muo-dossa. Emme uppoudu yhä syvemmälle arjen yhdenmukaistaviin, alistaviin ja sen jouhevaa mutta kestäväntöntä kulkua edistäviin ra-kenteisiin vain sen pohjalta, että opportunistisuuttamme alamme käyttäytyä ikään kuin uskoisimme (ks. Žižek 2012, 117–118). Ideo-logian reimmersiivinen tila on myös jälkikäteen nurinkäännettyä, läpeensä symboliseksi miellettyä aineellis-ruumiillista immersio-ta. Ideologian immerssiivinen luonne sisältää sisäisesti ristiriitaisen myönnön sille, ettei ajattelu pääse pakoon lähdettäen.

Tässä tutkimuksessa, joka ei juurikaan hyödynnä psykoanalyysiä, Žižekin ”syvän fantasiaidentifikaation” tilalla on aineellis-ruu-miilliseen uppoutumisen ja ajattelun episodimaisuuden radikaali myöntäminen. Vain tältä pohjalta immerssiosta erontuva ajattelu voi asettua vallitsevaa ideopisteemiä ja ideologiaa vastaan. Samalla myönnetään myös aine–ruumis-jatkumon ja aineellis-ruumiillisen immersion syntetisoivuus ja vapaudutaan niistä hallinnan muodois-ta, joissa symbolisen massaa vain kasvatetaan äärimmilleen. Irrot-taudutaan symbolisen yksikköjen sulkeutuneesta sisäisyydestä. Sa-noudutaan irti asiantilojen ja olioiden jatkuvasta palauttelusta epä-määräiseen, koskaan realisoitumattomaan ajattelukielen järjestel-

mämereen, joka on vain yksi rinnakkainen eronotto muiden joukossa – kulloisillekin käsiteltävänä oleville symbolisen yksiköille.

Ilman aineellisen sekaantumisen *ekologista korjausta* ajattelu ei voisi saada emansipatorista ja käytännöllistä, kohteessaan aina uudelleen muovautuvaa luonnetta. Ekologinen korjaus ei välttämättä ole *ekologinen* eikä *ekologinenkaan*, vaikka se on saanut nimensä havahtumisesta, joka ei tapahdu yksin symbolisen piirissä. Toisin kuin identifiointiin lukittuun objektiin, erontonoemaattiseen hybridiin sisältyy nimittäin mahdollisuus tavata suuntautumisen kohteessa, deferendumissa aineellisen elävä liike ja muutos. Deferentiaalisuus implikoi mahdollisuutta löytää heti uusi eronto, uusi eronemien sarja. Muutos aineellisessa synnyttää välttämättä erontonoemaattisen liikahduksen, koska kohdentuminen deferenssiin ei ole identifiointia, jossa löydettäisiin ehkä vain jotain muuta identtistä vanhan ajatuksen identifioitavaksi objektiksi/referentiksi. Erontonoemaattinen deferentiaalihybridi muuttuu peruuttamattomasti jopa silloin kun noema pysyy samana. Niin kutsutulle symboliselle tämä merkitsee paluuta ajattelun itselöydöskehistä sen synnyn lähteelle, alati uusiutuviin erontamisiin.

Ajateltu versus ajattelun tapahtuma

Tapahtumana ajattelu–kieli yllättää oman eksplikaationsa, lopputulemansa sisäissulkeuman. Näin käy juuri siksi, että ajattelu–kielen tapahtuma tunnustaa sidoksensa siihen, missä sen aineellis-ruumiillinen puoli sijaitsee. Periaatteessa mikä tahansa immersioista nouseva impulssi voi romahduttaa *ajatellun* konstruktioit. Immersiosista erontumisessaan ajattelu–kieli-tapahtuma ei tarvitse kuin yhden noemaattisen liikahduksen tai yhden *immersiivideferentin*, aineelliseen uppoutumisesta eronnolle tarjoutuvan deferentin.

Ideoiden ylihistoriallisuus joutuu erontumaan lakkaamatta uudistuvissa historiallisissa eroyhteyksissään. Se löytää tahtomattaankin vastakarvan vallitsevan todellisuuden ideologis-reimmersiiviseen tilaan. Ajattelun deferentiaalisuudessa aineellinen on jatku-

vasti läsnä aivan muuna kuin symbolisen massan konstitutiivisena kasvatuksena, johon luonto ja pyrkimyksemme lopulta hukkuvat. Epämääräinen vetoaminen symbolisen massaan on rationaalisuuden hylkäämisen lähde ja ajattelun loppu toisin kuin sen myöntäminen, mistä ajattelu alkaa, missä se on ennen syntyään ja syntynsä jälkeenkin ”ulkopuolellaan” – alati reagoimassa deferentiaalisen lähteensä/kohteensa ja eronoeman liikahduksiin omana sisäisenä hybridisenä ”rakenteenaan”.

Uudet ja yllättävät noemaattiset liikahdukset tarjoavat uutta deferenssiä niin kuin muutokset siinä aineellisessa ja ruumiillisessa, johon olemme immersoituneet. Niin kauan kuin eronnon toisteisuus on voinut jatkua, niin kauan kuin formaalisesta aineellisesta luetut erontonoemaattisuudet on voitu erontamisessa uusintaa ja niin kauan kuin ihmisen aineellinen maailma on pysynyt, me olemme ajattelukielenlääneet yhä uudelleen ideoitamme noemaattisten sarjojen immersiodeferentiaalisissa syntakseissa.

Luovuttaa voi vain aineelliselle, ei symboliselle

Aineellista symboliseen erontavat ruumiit – tehdessään paluuta ajattelu–kielen katkelmallisuudesta jatkuvuutensa lähteelle – eivät aina löydäkään takaisin. Ne jäävät limbukseen immersion ja reimmersion välille. Reimmersion tulkinnallisessa tilassa suuntautumisen kohteeksi eivät enää tarjoudukaan eronnot jakamastamme immersioista noemilla, joita tarjoamme toisillemme.

Eronto voi muuttua vaillinaiseksi, suuntautumistemme kohde voi typistyä idealisoidussa aineellisessa. Erontomme deferentiaalinen lähde voi hiipua symbolisen sulkeuman sisäiseksi identifikaatioksi. Se voi korvautua pelkillä kytkeytymisillä läpeensä ideopisteemisesti tulkittuihin, luontonsa hukanneisiin artefakteihin. Yksinkertainen itse tehdyn identifikaatio voi jähmettää kohdentumistemme ekologisen korjauksen, johon sisältyy deferendumiaalisen olioistumisen ei-identtinen momentti. Eronnon lähteen muutokset

muuttavat eronnon deferentiaalista luonnetta ja/tai aiheuttavat sille noemaattisia muutospaineita.

Lopputulelman prosessikaaviot tunkeutuvat ajattelua uusintaviin alkuihin. Erontamispolkujen syntakseja demonstroidaan lauenneina kytkeytymisidentifikaatioina. Artefaktit ovat aineellisia vain itselleen tyhjistä tietoisuudesta käsin aineellisiksi konstituoituina. Tästä konstituovasta mutta itselleen tyhjistä tietoisuudesta on siten välitön, jaettu, kestävä yhteys muihin tyhjistä konstituoviin tietoisuuksiin. Tietoisuudet jakavat samat idealisoidut artefaktit ja symbolisen ylivallan aineellis-ruumiillisen yli. Inhimilliset ja ei-inhimilliset toiseudet käyvät yhä vaikeammin miellettaviksi, ja myötätunto heikkenee.

Ongelma ei ole symbolisessa sinänsä, vaan ideopisteemin idealistisessa ohjauksessa, joka jättää huomiotta materiaalisen lii-
kahdukset. Eron suuntautuminen lähenee symbolien suoraa identifiointia. Symbolisen on kuitenkin pitänyt ensin erontua ja erontamisen tulosten tallentua formaaliseen aineelliseen – tullakseen siten uudelleen tulkituksi uusissa erontamisissa. Olemme kytköksissä aineen ideopisteemiin ja ajattelun kuviteltuun keston. *On kuin kuluttaisimme vain symbolisen sulkeumaa, vaikka kulutamme sen kautta maailmaa.*

Mutta ajattelu on loputtomien alkujensa emanaatiota. Ajattelu-
kieli hellii sitä ja kieltää sen, mitä se ei ole. Keskellä sosiaalisia tehtäviään kieli tulee kuitenkin yllätetyksi – häilyvyytensä ja haavoittuvuutensa kurimuksesta. Se turvautuu sanovan sijasta sanottuun ja ajattelun sijasta ajateltuun, niiden eksplikaatioon. Deferentiaalisuus vaihtuu sulkeumaan ja immersio ideopisteemin pohjustamaan reimmersioon. Ajattelu hukkaa eron erillisyytenä, jonka se on ylittävinnään konstituimassaan aineellisessa ja idealisoimissaan artefakteissa. Se hukkaa myös eron eroavuutena, kun se katkaisee yhteyden aineellis-ruumiillisesta immersioista kohottamiensa deferenttien kvaliteetteihin. Se unohtaa velkansa sille, mikä ei sitä – sen sisäisyytenä – ole, sille missä ei vielä ajatella eikä konstituoida.

Ajattelu jäljittelee immersion syntetisoivuutta ylitulkitsemalla symbolisen yksikköjen massan kasvamista ja ajatteluprosessin

näytteillepanoja. Reimmersiivisessä ajattelussa on kuin meidän pitäisi vain suoraan identifioitua ja kytkeytyä siihen, mikä on jo meidän kaikkien puolesta idealisoitu.

Me rekisteröimme, tunnistamme ja samastamme, leikkaamme ja liimaamme meille valmiiksi eronnetut rekisteröinnin, tunnistamisen ja samastamisen kohteet, joissa meidän on määrä interpassiivisesti (ks. Pfaller 2017; Žižek 1998, 483–513) kuluttaa meille rakentunutta sulkeuman ekspansoitumaa. *Me näemme ideopisteen läpeensä tietämää ja tuntemaa aineettoman aineellisen unta.*

Mutta palautukset symboliseen jäävät epävakaisiksi. Niiden subjekti joutuu viime kädessä turvautumaan pakkokeinoihin säilyttääkseen symbolisen oman mutta reimmersiivisesti kohdattavan järjestyksen.

Reimmersiokin jää epävakaisiksi; aineellisessa ei ole symbolista sinänsä, siellä on vain formaalisen aineellisuuden symbolinen osoitus–muoto. Me eronnamme, emme vahvassa mielessä identifioi, emme kestäviä valtakuntia luoden. Luovuttaa voi vain aineelliselle, ei symboliselle.

Symbolinen ei ole oma valtakuntansa. Symbolinen on erontamistehtävä aineellisesta – samasta aineellisesta, jonka se usein ottaa pelkkänä muokkaustehtävänä. Ideologian ja ideopisteen ”tautofoniasta” ei ole jatkumoksi. Heti kun se lakkaa kuulumasta, joudumme jatkamaan erontumistamme aineellisesta symboliseen.

Älyn voittokulku

Deferentiaalinen yleiskäsitteellisyys ottaa huomioon ajattelun episodimaisuuden. Olioiden viittaavuus yleiskäsitteisiin päin saa meidät rekisteröimään myös ohilankeavuuksia, joiden ylijäämästä *maailmailmaintervallien* syntetisoivuus koostuu. Syntetisoiva aineellis-ruumiillinen immersio tihkuu episodimaisten erontojen intervalleista.

Kuten Latour on todennut, luonnontieteen sisäinen symbolilogiikka ei sisällä sitä ekologista näkökulmaa, josta se puhuu. (Ks.

Latour 2012.) Vain eronnon yleiskäsitteellisyys yhdessä deferenssiin kohdentumisen hybridisyyksien ”ainepuolen” kanssa voi pelastaa luonnon ajattelulle. Se voi olla ajattelun osalta pelastamassa sitä meille. Tarvitaan sekä deferentiaalista yleiskäsitteellisyyttä että yksittäisyyksiä erontavia nimiä, ja tarvitaan jatkuvaa ekologista korjausta. Emme voi enää rämpiä symbolisen sulkeuman suosa tai sen projisoinnin ja ekspansoinnin reimmersiivisessä kohtaanossa – kuluttamassa iloisesti idealisoituja artefakteja symbolisen dominoimassa maailmassa.

Aineellis-ruumiillinen ei kytkeydy symboliseen symbolisen sisältä, pelkkänä aine–ruumis-puhuntana. Aineellinen ei ole myöskään symbolisen kääntöpuoli. Liian monet polttavat kysymykset lukkiutuvat näköalattomiin kieli- tai konstituutiojärjestelmien ylikorostumisiin – formaalisen aineellisuuden näkymättömällä mutta suosiollisella avustuksella. Luonnontieteen konstituutioharha on laboratoriossa testattua symbolisen sulkeumaa. Ideopisteeminen näky esittää koneen reguloitumiskielen jonkinlaisena aineen kieleinä, mutta todellisuudessa se on puhtaan symbolisen dominanssia.

Dataismi visioi automaatiota koneen älyn voittokulkuna, joka samastetaan naiivisti aivojen älykoneeseen. Ajattelu on ajattelun kytköksiä. Symbolinen sulkeuma on formaalinen aineellisuus ja formaalinen aineellisuus on symbolinen sulkeuma. Tällaiseen reimmersiiviseen tilaan ideologia tarjoaa – symbolisen ryhdin.

Eroonsa suuntautuminen pelkkänä refleksiivisenä identifikaationa pettää aineellis-ruumiillisen maailman. Identtisyys kadottaa ajattelulta pyrkimyksellisyyden ja ekologisen korjauksen horisontin, kuten myös aineellis-ruumiillisen kanssa vuorovaikutuksessa olemisen horisontin. On kuin taiteilija ei pyrkisi taiteeseen, vaan kulttuurin reimmersiiviselle kentälle. On kuin rakentajalla olisi materiaalisesta jäljellä vain elementtien vaihdettavuus (mikä on itse asiassa symbolista). On kuin käsityöläisen ei äkkiä tarvitsisikaan olla dialogissa materiaalinsa kanssa. On kuin merkitykset syntyisivät täysin irrallaan maailmasta vain uusina yhdistelminä merkkejä, jotka jakaisimme ja joilla operoisimme, myötäsyntysisessä symbolisen sulkeumassa.

Kulutamme valloilleen päässyttä symbolista. Uskaltaudumme vain sen nominalistisiin identtisyyskäsitteisiin, nimen mielikuvajärjestelmään tuotettuihin hyödykkeisiin. Ne ovat aineettomasti aineellisia, aineellisen perustansa hyvin kätkeviä. Ne näyttäytyvät ideopisteesäisen näennäistiedon symbolisina tarjoomuksina.

Mutta eivätkö sekä käytäntömme että keskustelumme olekin erontopohjaisia? Eikö tiede olekin erontopohjaista, eikö teknologian kehittäminen ja ylläpito olekin erontopohjaista – niin kuin yhteiskunnallinen muutoskin. Se on käytännöllinen tehtävä, ei symbolisen sulkeuman sisäinen uudelleenjärjestely, joka pakottaa vain formaalisen aineellisen uuteen muotoon, pyrkien lukitsemaan samaan osoitus–muotoon myös sosiaalisen – ja yksilöllisen.

Riittää että tyhmistymme

Reimmersio on jälkimodernin länsimaisen yhteiskunnan jatkuva redundanssitehtävä. Se on yhtä piittaamaton uusintamisensa lähteistä kuin se on levoton jatkumisestaan. Riittää että tyhmistyy sen suhteen sopivasti, niin että kohtaa sen erontolähteet, sen pohjalla odottavan aineellis-ruumiillisen. Alkaa ajatella. Keskittyy sisältöihin sen sijaan että koko ajan typistäisi sisältöjä miettiessään, miten niitä välittävä kone toimii. Alkaa keskustella, kylläkin tietoisena käsitteiden määrittelyn tarpeellisuudesta, mutta yhtä kaikki ymmärtäen symbolisen sisäisen konstituutiotoivotomuuden ja viime kädessä valheellisuuden. Loogisesti, mutta myös koko ajan logiikkaan tullen, syvästi tietoisena siitä, että looginenkin on eronto, joskaan ei vähäisin muiden joukossa. Ja tietoisena siitä, että logiikka ei ole symbolinen maailman järjestys tai järjestys, joka siltä puuttuisi, johon se pitäisi pakottaa. *Sillä logiikka on erontofunktion¹⁸⁶ looginen järjestys suhteessa Logiikka-erontoon.*

Palaan yhä uudelleen toisen ensin lausumiin tai formaalisesta aineellisesta luettuihin, eronnoissaan todellistuviin noemiin. Kammitsoivat, velvoittavat piinaavat, jähmettävät, luokittelevat, redusoivat, ikuistavat, emansipatoriset, utooppiset, idealisoivat ide-

at ja universaalit ovat erontumia immersiodeferentiaalisuuksiensa edessä. Ne muodostavat erontoyhteydestään yhä uusia hybridisiä ajatuserontumia. Näin ymmärrettynä ideat ja universaalit eivät pakota vaikka velvoittavat. Pyrkimys totuudelliseen tulkintaan on alati uudistuvaa pyrkimystä eronnon deferentiaaliseen kohteeseen, siitä otetun totuusnoemaattisen eronnon pohjalta. Se elää ja muuttuu sen mukaan, minkälaisen aineellisen muutoksen deferentti sisältää kulloisessakin eronnoissa.

Mutta kun tyhmisty sopivasti ja myöntää ajattelun episodimaisuuden ja aineellis-ruumiillisen immersion, huomaa että olemus on siinä erontonoemaattisuudessa, joka saa deferentin erontumaan immersioista kohdentumisen merkityksellistyvää *olioisuutta** kantavaksi kohteeksi. Merkityksellisen olioisuuden häilyvyys on olioiden hybridisenä häilyvää deferentiaalista erontovuutta aineellis-ruumiilliseen uppoutumisestamme, sen aine-ruumis-jatkumosta. Olioiden olemukset ovat immersioista nousseita, siitä eronnettuja, sen keskeltä kohdentumista tarjoavia ja siihen ajattelun merkityksellisyydestä kirpoavia.

Universaalieronnoissa torjutaan essentialismi jonakin pysyvän tai ikuisen muodon sisältävänä ilmiöiden takaisuutena. *Olemus jää immersion eteen erontonoemaattisuudeksi, ei ilmiön takaiseen maailmaan essentiaksi.* Olemus on ilmiön edessä. Tai paremminkin ei-enää-olemus on ei-vielä-ilmiön edessä. Eronoema immersion edessä.

Kun yleiskäsitteellisyys ymmärretään erontoisesti, se ei vie perinteiseen transsendentalismiin. Essentialismisyytöksiltä katoaa pohja. Toisaalta ontisen nimi erontoisena tuo yksittäisen esiin muunakin kuin diskursiivisen järjestyksen määräämänä nominalistisena identtisyytenä, jonne olioiden aineellisuus hukataan. Erontoisina

*”Olion” sijasta tässä käytetty ”olioisuus” ei tarkoita, että oliot vain konstituoitaisiin, että tietoisuus niistä tekisi ne, tuottaisi ne.” Olioisuus” korostaa immersiota, joka läpäisee perinteisesti konstituoidun olioistuneen maailman. Se ei kuitenkaan tarkoita, ettei merkityksellistyvien olioisuuksien” maailmassa olisi *olioita*, jotka viittaavat erontoiseen, jotka pakottavat erontamaan itsensä ja joista tulemme episodimaisesti tietoisiksi.

nimi ja yleiskäsite kunnioittavat olion toiseutta ajatteluun nähden. Sellaista ei tarjoa mikään ensisijaisesti vain välittävän kielijärjestelmän sisäisyyteen mielletty yksikkö.

Mutta diskursiivisen nominalismin vallatessa alaa yhteiskunnassa kielen ylikorostuksen (lue: symbolisen välitysjärjestelmän ylikorostuksen) mukanaan tuoma universaalit sivuuttava henki kadottaa sekä sisäisen piirinsä ekonomian että kritiikkinsä ulkoisen kohteen. Universaalien nominalistisista dekonstruktioista tulee voimattomia. Diskursiivis-nominalistisissa identifikaatioissa kohde hyväksytään vain siihen ennalta projisoidun tai siihen ekspansoituneen käsitteellisyyden kautta, ei aineellisen ja/tai ruumiillisen radiikaalin myönnön kautta.

Episodimaisesti – yksin ja yhdessä

Formaalinen aineellisuus on symbolisen muodon saanutta ei-vielä-eikä-enää-symbolista. Sen samastaminen symboliseen on kaikkien idealistis-ekspansiivisten virhepäätelmien lähtökohta. Samastamisen hyväksyessäni en kohtaa aineellis-ruumiillista enkä eronnon lähdeä, en ymmärrä symbolisen syntyä enkä aineellisen emanaatiota, en ajattelu-kieleen tulemistä. En ymmärrä edes formaalisen aineellisen ylläpitoa, jota ei ainakaan tähän asti ole voitu luovuttaa formaaliselle aineelliselle itselleen. Ja siinäkin tapauksessa että koneet ottaisivat vallan dystooppisessa tulevaisuudessa, symboliseksi mielletty on mahdollinen vain ajattelu-kielen erontona aineellis-ruumiillisesta. Tämä koskee yhtä hyvin symbolisen muodon saanutta formaalista aineellisuutta eronnon lähteenä kuin symbolisen muodon materialisoitumisista luettuja noemaattisuuksia, joiden on eronnuttava materiaalisen ytimestä.

Me olemme episodimaisesti yksin ja yhdessä erontomme kanssa, mutta joka hetki pääsemättömissä aineellis-ruumiillisesta. Ajattelu alkaa yhä uudelleen symbolisen erontona yhä monimutkaisempien materiaalisuuden kerrostumien päältä ja seasta. Kaikki, mitä formaalisesta aineellisestä ei silloin lueta eronoemaksi havaintoon

ja ajatteluun, on – symbolisen kautta annetusta muodostakin piittaamatta – osa materiaalisen ytimen kerrostuneisuutta ja lomittaisuutta. Emme kohtaa konstituutiota kohdatessamme aineellisen. Konstituiva ajattelummekin on erontofunktioita aineellisen kerrostumien päältä ja seasta, ei jotain johon ajattelu – ajatteluksi ymmärrettyä – yhtyisi monitoroidessaan aineelliselle joskus antamaansa muotoa.

Aineellisuus ja formaalinen aineellisuus, artefaktin luonto ja sen symbolisesta aineelliselle luovutettu muoto lomittuvat samaksi, noemaattista erontoa yhtä aikaa vaativaksi ja tyrkyttäväksi aineellisuudeksi. Me kohtaamme sen aine–ruumis-immersiossamme.

Aineellisen synteisiin kasautuu yhä monimutkaisempien artefaktikytkösten tapahtumavirtojen ja aineellisuuden muodostelmien kokonaisuuksia. Erontojen sarja tähän kasaamaan kohdistuneena tuskin on monimutkaisempi kuin se olisi lähempänä luontoa¹⁸⁷. Sarjat ovat ehkä alttiimpia ohjautumiselle tai ohjautuminen on erilaisista. Eronnon polut ja erontofunktiot avautuvat ehkä helpommin noemaattiseen käyttöönsä massiivisesta määrästä formaalista aineellisuutta. Materiaalisuuden nimitön synteesi, ajattelun sille omassa alussaan luovuttama synteesi, ehkä kasvaa ja voimistuu. Mutta eri kohdistaan se yhtä kaikki avautuu vain eronnoille ja erontojen sarjoille, niiden seuraantotunnolle, *erontopoluille*. Viimeksi mainitut esitetään funktioina, vaikka erontopolut ovat rinnakkaisten ja toisteisten ”erontoetappien” polkuja aine–ruumis-immersiassa. Juuri niistä sekä erontofunktiot että ajattelu–kielen totaalierontoisessa sisäisyydessä puhdistettuina tarkastellut funktiot nousevat. Funktioiden dekonstellaatioissa yritämme episodimaisesti ymmärtää muokkaamaamme ja uudelleen muokata ymmärtämäämme maailmaa.

Se maailma on hybridinen symbolisen muodon saaneena luontona, artefakteina ja artefaktin luontona – aina ajattelun itsensä hybridisestä muodosta lähtien. Erontoon uppoutumisesta nouseva lähde säilyy mukana takaamassa noemojen liikettä, ajattelu-tapahtuman episodimaista kestoa ja synteisiä. Aineellis-ruumiillinen on eronnon muodossa osa symbolisen jatkuvaa tuottamista. Se säilyy erontonoemaattisuutta synnyttävänä eronnon lähteenä, vaik-

ka symbolinen yrittääkin esittää itsensä *omanpiirisenä** eksplikaa-
tiona. Symbolinen on onnistuvinaan, pärjäävinään omana itsenään,
kun noemia luetaan formaalisesta aineellisesta, mutta noemat voi-
vat olla olemassa vain erontona aineellis-ruumiillisesta, eivät sym-
bolisen hermeettisessä, väliaineettomassa piirissä.

Vapauttavaa

On itse asiassa äärimmäisen vapauttavaa havahtua aineellisuuden
vallitsevaan jatkumoon**. Jatkumo on immersiiivis-kokemukselli-
nen aineellis-ruumiillinen ”tämyys” ja immanenssi. Ilmaantunei-
suudet, putkahtaneisuudet, häviämiset ja katoamiset immersiossa
eivät synnytä katkosta itse uppoutumiseen. Suurin osa siitä, minkä
todellisuutta kyllästävä ideopisteemi identifioi jäännöksettä sym-
boliseen, onkin jo vapautunut häilyvästä eronnostaan aineellisen
puolelle. Vain niin se voi olla yhä uuden eronnon lähde, muodos-
taa uutta symbolista; ja me pysymme avoimina kvaliteeteille eron-
toon kohdentumisen vuorovaikutuksellisissa ekologisissa korjaus-
liikkeissä.

On sekä perusteltua että vapauttavaa nähdä modernin teknolo-
gian tuomat kytkeytymiset lisättyyn todellisuuteen, virtuaalitodel-
lisuuteen, jopa neuroverkkoon, osana samaa aineellis-ruumiilliseen
uppoutumista. Immersion kautta ne ovat eronnon lähteitä siinä mis-
sä erontoon immersiossa tarkasteltaviksi nousevat merkityksellisik-
si ulottuvaisiksi olioiksi muotoutuvat deferentitkin. Niitä ei tarvit-
se ottaa ajattelua tyypistävänä lukkiutumisenä. Ajattelua ei kuulu ah-
taa niihin formaalisen aineellisuuden reguloituviin muotoihin, jotka
ajattelu itse on ohjelmoinut. Nuo muodot ovat syntyneet aineellisen

* Omapiirisuus on symbolisen puhtaaksi viljelty sulkeuma. Piiri kuuluu
eriateisesti sulkeumaan, sfäärit eronnon eri ontologisiin tasoihin, jotka
vaihtuvat erontopoluilla suvereenisti.

** Luonnontieteen kuvaamat aineen katkokset ovat erontoisen, symboli-
sen instanssin oman sulkeumakatkoksensa piirissä rekisteröimiä katkok-
sia.

yhteydestä loputtomaan erontoon. Formaalisen aineellisuuden uusille kerrostumille rakentuu uudenlaista deferenssiä. Tässä immersion kohdattavassa kerrostuneisuudessa juuri piilee osa aineellisen syntetisoiivuudesta. *Ajattelu-kieli ei herää kytketymisaktista, vaan erontoyhteydestä aineelliseen. Symbolinen on erontoa, tietoisuus häilyvää eronnon ylläpitoa ja aineellisuuden symbolisimmatkin muodot immerssiivisiä.*

Me vapaudumme reguloitumisregression lisäksi myös tuohon tuomitusta konstituutiotehtävästä, jonka ideaalina on kokoaikaisesti ymmärtää aineellisen maailmamme tosiasiallinen symbolisuus. Läpimuokattu aineellinen näytti tekevän suuren paluun ideopisteemiin. Ja äkkiä maailmamme olikin ideopisteemin sulkeutuneessa piirissä tapahtuvan hengenviljelyn luomus.

Ja meidän osamme oli olla tuon kaiken raskauttamia. Meidän kuului olla ahdistuneita siitä, mikä oli periaatteessa tiedettävissä – symboliseen palauttavuutena – mutta mitä emme tieneet. Tietämisen mahdollisuuden rajattomuus ja sille luotu rikkumaton kesto sysäsivät aineellisen marginaaliin, kadottivat artefaktin luonnon. Ne pystyttivät itse luonnon uudelleen symboliseen sulkeutuneena konstituutiona.

Eronnon lähteen avoimuus kummittelee kuitenkin jo ideopisteemin luomassa mielikuvassa tällaisesta symbolisen sulkeumasta. Ilman erontoon kuuluvaa avointa immerssiivisyyttä¹⁸⁸ ei olisi sulkeumaa, jonka sisäinen järjestys nähdään ekspansoituneena aina-jo-tiedettyyn maailmaan. Mutta kun luontomielteet ja artefaktimielteet kohtaavat sisäisen järjestyksen sulkeutuneessa piirissä, onko koko maailmasta tullut sittenkin symbolinen?

Naiivi materialismi hukkuu luontokonstituutioon, joka on itseensä käpertyvän tiedetyn, tutkitun ja verifioidun epifenomenaalisuutta¹⁸⁹ ja josta tulee kuin varkain osa puhdasta symbolista sulkeumaa.

Pitää tyhmistyä suhteessa ideopisteemiin, jotta näkisi sen rinnalta ja sen läpi aineelliseen, jotta symbolinen suhteellistuisi ja voisi reagoida aineellis-ruumiillisen elintärkeisiin muutoksiin. Niin että noemaattisuudet herkistäisivät aineellis-ruumiillisen kohtaan-

nolle, eivätkä selittäisi sitä rikkiviisaasti pois tai rajaisi identtisyyspyyteistä mielenkiintoaan vain sen poisselittäviin diskursiivisiin akteihin. Jälkimmäisestä löytyy kyllä yhteys maailmassa sanotun, mutta ei yhteyttä sanotun erontamaan maailmaan¹⁹⁰.

Diskursiivinen ajattelu ei pääse alkamaan siitä, minkä keskeltä ja minkä sisältä ajattelun on yhä uudelleen alettava. Immersio jatkuu jossain, mutta ajattelun uni muuntaa muotoaan. Se on reimmersoitumista jo-ajatellun symboliseen massaansa sinänsä. Se on eronnon tuottamien symbolisten *jälkikäteisyysien*¹⁹¹ ylivaltaa. Symbolinen sulkeuma konstituoituu jälkikäteisyysinä erontojen synnyn peittävässä ideopisteemisessä rummutuksessa. Jälkikäteisyysdet heijastetaan ideaaliseksi identtisyudeksi siihen, missä odottaisi eronnon ehtymättömyys ja käytännöllisessä suuntautumisessa mukana kulkeva ei-identtisyys.

Adorno ja ajattelun epätotuudet

Adornolle olio on jo lähtökohtaisesti ei-identtinen ajattelun käsitteisiin nähden. Hän jakaa Hegelin kanssa paitsi ajatuksen tästä riskitiriidasta myös käsityksen siitä, että ajattelu on identifioimista. Hän ei kuitenkaan Hegelin tavoin löydä identtisyyttä hengen – tai materian – itsevierautumis- ja itsestään tietoiseksi tulemisprosessin kautta, vaan hänelle oliot ovat viime kädessä ei-identtisiä. Niiden partikulaarisuus paljastuu negatiivisessa ajattelussa. Samalla ne tulevat paljastaneeksi identifioivan ajattelun epätotuuden. Aidon identtisyysden puuttuminen puolestaan on oire inhimillisestä ja yhteiskunnallisesta vapaudettomuudesta.

Adornolle ajattelu on fragmentaarista ja negatiivista, mutta se ei luovuta immanenttia kestoan aineellis-ruumiilliselle, vaan on negatiivisesti riippuvainen Hegelin järjestelmästä. Siihen viitaten Adorno haluaa vapauttaa partikulaarisuudet, joihin nähden hän kehittää äärimmäisen esteettis-kvalitatiivisen erottelukyvyn. Adorno pyrkii palauttamaan ajattelun ja kielen välittämien olioiden aidon partikulaarisuuden. Hän tekee sen negatiivisesti ajatteluvälittynei-

syiden päältä, ei ajattelu–kieli–välittymisen alati uudistuvasta immersioivisesta alusta käsin. Jälkimmäisen tapaista on yritetty tässä tutkimuksessa.

Partikulaarisuudet ovat puhjenneet noemaattisena erontona uppoutumisestamme aineellis-ruumiilliseen. Suuntautumisen kohteen hybridisyys, joka kumpuaa eronnon aineellisesta lähteestä, jättää sekä käytännössä että ajattelun tapahtumassa aineellis-ruumiillisen immersion voimaan syntetisoivuutena. Käsitteen ja olion hybridinen kohtaanto onkin sekä käytännöllisen että teoreettisen suuntautumismme kohde. Se on jotain eronnessa merkitykselliseksi olioistettua. Se sijaitsee itseään siitä käsin uusintavan symbolisen ja aineellis-ruumiillisen immersion välillä. Se saatetaan tulkita totaliteetiksi silloin, kun noemaattinen – rakentaessaan sisäiseen puhtauteensa sulkeutuvaa järjestelmää – ottaa eron koko immersioista.

Adornon ei-identtinen on olion poissaolevuutta ajattelun sisäisyydelle. Se kertoo ajattelun epätotuudesta ja vapauttaa ajattelua olioon päin, mutta ei kuitenkaan pidä kiinni oliosta, jonka se – tämän tutkimuksen mukaan – on erontanut. Adorno ei luonnollisesti myöskään näe oliolla immersion venyttämää läsnäoloa ajattelun hybridisyydessä. Sillä on vain sen huutavan poissaolon läsnäolo ajattelun negatiivisuudessa.¹⁹²

Identtisyys kuten sen kieltokin on järjen sisäinen periaatti synteisissä, joka joutuu kuin huomaamatta turvautumaan aineellis-ruumiillisen immersioviin maailmoihin. Kuten identtisyys myös ero – ajattelu–kieli–järjestelmän sisäisyydessä – sivuuttavat aineellis-ruumiillisen uppoutuneisuuden kerrostuneen syntetisoivuuden. Ne hukkaavat omat toistuvat alkunsa, jotka ovat riippuvaisia tuosta syntetisoivuudesta. Ero pelkkänä kielijärjestelmän sisäisyytenä unohtaa autuaasti, ettei sille ominainen merkitys tai ilmaisu tai edes ilmaisuuden materiaalisuus ole välttämättä materiaalisuuden sinänsä sisältyviä asioita.

Käytännöllinen erontoon kohdentuminen ei ole minkään järjestelmän sisäisen eron identifioimista. Ajattelu–kielen myriadien *erontopolkujen*¹⁹³ sarjatkaan eivät sitä ole. Aineellis-ruumiillinen immersio mahdollistaa ajattelu–kielen episodimaisuudelle uudet,

täyteiset alut ilman massiivista formaalista konstituutio- tai kontekstualisaatiotehtävää. Immersiosta noussut merkityksellinen olio on eroavaisuutensa erillisyyteensä yhdistänyt hybridisyys, aine-ruumiin sisäisen eroavuuden ja aine-ruumiiden välisten erillisyyksien hybridinen entiteetti. Juuri siksi se ei ole identifikaation, vaan kohdentumisen ja ekologisten korjausten instanssi. Se on ajattelun ja käytännön tyhjentymätön kohtauspaikka: immersiiivistä kerrostuneisuutta hyödyntävien, yhä uusien erontojen synnytyssali. Se on merkityksen väreilevyyttä sen omien sulkeutumispöyrkimysten ja erontoaineen avoimen haastavuuden välillä¹⁹⁴.

Se jokin tuolla ei ole annettuna otettu¹⁹⁵ olio, ei myöskään kielen määräämä, vaan aineellis-ruumiillisesta eronnettu. Me emme identifioi eroja saati yhtäläisyyksiä, vaan kohdennumme erontoihin.

Sademetsien artefaktisoitumisesta

Partikulaarinen ei – katkaistuaan yhteytensä aineellis-ruumiilliseen – kohtaa universaalia. Reflektiossa luonto yleiskäsitteenä lähes kuolee samalla kun elämän edellytykset maapallolla näyttävät romahtamisen merkkejä. Luontouniversaalinkin oletetaan sisältävän nominalistisesti kertautuvan viittaussuhteen maailmaan ja sen merkkeihin, jotta se voitaisiin ottaa todesta.

Erämaan merkityksessä luonto tulee hylätyksi sillä perusteella, ettei sitä ole koskemattomana löydettävissä enää mistään. Käsitteen alaa on katsottu menetetyksi heti, kun havaitaan ihmisen tuottama jälki sen referentistä. Sademetsät artefaktisoituvat. Niiden kaukaisimpaankin sopukkaan ihmislähtöiset, ihmisen työstämät partikkelit ja molekyyliarakenteet löytävät tiensä. Pienikin sillanpääasema riittää siihen, että symbolinen voi merkitä luonnon omakseen: osaksi luontokonstituutiota, osaksi sitä symbolista, jonka osoitusmuotoon olemme pakottaneet aineellisen.

On kuin kokonainen sademetsä olisi otettu haltuun, symbolisen tuttuuden piiriin. Tiedollinen uskoo lähettäneensä etäispäätteitään aineena ja pyrkii palauttamaan syntyneen sekoituksen taas puh-

taaseen tiedolliseen, joka ymmärretään merkitysrakenteena. *Se on ajatteluamme hallitseva idealisoitu artefakti ja artefaktisoitu ideaalisuus.* Haltuunoton epätäydellisyys on vain pikkuhiljaa täydellistyvän konstituution asia. Luonnon aineellisesta yhteydestään irrotetut palaset neutraloidaan identifioimalla ne likiarvojensa määrämärkityksiin.

Nominalistisessa luennassaan luonto yleiskäsitteneä kadottaa merkityksensä. Se käy epäilemättä yksiin vallitsevan kehityksen kanssa, ja tässäkin tutkimuksessa uskaltaudutaan useimmiten puhumaan vain artefaktin luonnosta.

Tuhon maisemassa, erämaansa kadottaneella hukkamaalla, ihmillisen toiminnan tyhjentyneiden, loppuun kaluttujen jälkien äärellä – luonto villin erämaan merkityksessäkin löytää elävän käsitteellisen ilmaisun nykyhetkessä. Ihminen löytää sen vaikka artefaktin luonnosta juuri siksi, ettei yleiskäsite ole pakotettu etsimään referenttiään tai luomaan representaatiota muuta kuin naiivin referentiaalisuuden kuvitelmissa. Luontoa ei ajatella luontokonstituution sisäisyydessä, eikä se ole pakotettu palaamaan sen sulkeumaan. Sen sijaan se etsii kriittistä deferenttiään, se etsii luontodeferenttiään.

Noema säilyy deferenttinsä poissaolosta huolimatta, ei siksi että ideaalinen sinänsä säilyisi ajattelussa, vaan siksi että ajattelu–kielen deferentiaalinen lähde on viime kädessä aineelliseen uppoutuneisuus eikä noeman vastaavuudeksi todettu olio tai asiantila, ei suuren konstituutiotehtävän päälle liimattu kokonaisuus, ei läpeensä kielellistetty ja merkkeistetty todellisuus.

Luonto-käsitteen käyttö on malliesimerkki siitä, miten erontaesamme jo kohdennumme erontonoemaattiseen hybridiin. Tavaltaan olemme lukeneet itsemme luontoon erämaana jo immersiossa. Eronto siitä on sekä sen noemaattisuutta kannattelevan ruumistunnon erillisyyttä että ruumistunnon ja -tunnon luontodeferenssiä aistivaa yhteyttä. Siinä toteutuu sekä tyhjää noemaattisuutta sinänsä erontoon tarjoava toisen ruumistunto sanoina ja minun katkenneena ruumistuntunani että meitä yhdistävä immersio tuntojen ja tuntejen yhteytenä jakamaamme aineelliseen¹⁹⁶.

”Luontoon vetoamisella” on raskautettu historia. Sen konstruktivistinen demystifiointi voi kuitenkin sisältää antroposentrisen harhan, jossa unohtuu se, mitä Jane Bennett kutsuu ”olio-voimaksi”. Hän kirjoittaa: ”Kulttuurista, kielellistä tai historiallista konstruktivismia kohti suuntautuva impulssi, joka tulkitsee kaikki olio-voiman ilmaisut kulttuurin vaikutukseksi ja ihmisen voimien leikiksi, politisoi moralistisen ja sortavan vetoamisen ’luontoon’. Ja hyvä niin. Mutta konstruktivistinen reaktio maailmaan myös hämärtää näkyvistä mahdollisen olio-voiman.” (Bennett 2020, 46.)

En tee noemaattista paluuliikettä, jossa ihminen on lopulta osa luontoa, koska se tarkoittaa vain että ihminen on osa luonnontieteen konstituutiota. Ihminen mieltää itsensä osaksi luontoa erontonsa lähteiltä. Symbolisen läpi hän katsoo luontodeferenttiin valmiina korjaamaan erontoaan sen liikkeistä. Luonto – enemmän-kuin-inhimillinen-ja-erämaahansa-ihmisen-sisällyttävä.

Taas kerran uppoutuminen suhteellistaa poissaolon. Eikä se tarvitse siihen uskoa, kuten Kierkegaard *Muruissaan* hänen pohdiskellessaan Kristuksen läsnäolon todistusta aikalaisodistajien ja myöhempien aikojen uskovien keskuudessa (Kierkegaard 2004). Immersio kannattelee koko erontoa. Tunnon ja tunnun yhteys vetää meidät yhä uudelleen siihen keskeytymättömään tapahtumiseen, joka ei tunnusta käsitettä eikä nimeä, mutta josta noemojen deferentit puhkeavat maailmaksi, merkitykselliseen olemassaoloonsa. Niin tekee myös luontokäsite sekä deferentiaalisessa yhteydessä aineelliseen että deferentiaalifunktion yhteydessä kriittisiin elämän ehtoihin planeetalla.

Ekologisten korjausten sarjat ovat aina jo läpäisseet kohdentumisen deferendumeja. Luontouniversaalin deferentiaalinen radikalisoituminen auttaa tihentämään luontodeferenttiä maailmaan suuntautumisen muodoissa. *Deferentiaalinen yleiskäsitteellisyys**

* Universaalit ”ovat olemassa” vain deferentiaalisesti, aineellis-ruumiillisen poisviittaavuutena. Erontopolkujen syntaksissa ne eivät yritä epätoivoisesti kattaa objektejaan, vaan sysäävät lähteensä hybridiseen, merkityksellisen *erontohybridiseen* olemassaoloon ajattelu-kielen tapahtumassa ja käytännössä.

luo kaikille avoimen eronnon puhua konkreettisesti suuntautumisen kohteesta, se luo eronnon toimia maailmassa.¹⁹⁷

Reimmersio ja ideologia

Erontoonsa kohdentumisen symboliset liiakahdukset voivat muuttaa maailmaa. Tapamme olla siinä, hegemoninen tilanne, koko elämäntunne voi äkkiä muuttua. Mutta noemaattiset liiakahdukset eivät voi irrottautua symbolisen erontoluonteesta, eivätkä siis myöskään aineellis-ruumiillisesta. Yhteiskunnalliset muutospyrkimykset kirjautuvat formaaliseen aineellisuuteen. Ne toteutuvat erontoihin kohdentumisen käytäntöinä. Eronnotot immersiiivisten vallitsevuuksien ajatuksettomasta toistosta ovat deferendumiaalisien suuntautumisen kohteita. Suuntautumisen entistä kumoavia ja uutta luovia kohteita. Aineellis-ruumiillinen katsoo yhä uudella tavalla noemaattiseen niiden erontokohtaannossa.

Deferentiaalinen yleiskäsitteellisyys väistää neutraloitumisen symbolisen kriittiseen massaan, jonka ideopisteemin sisäiseen muotoon pakottamiset ovat eräs ongelmiamme väistämätön syy. Immersiosta ei ole noussut deferenttiä, vaan trivialisoitu tai pakotettu elämäreferentti. Se on symbolisen-sinänsä kuolleeseen ja itseriittoiseen, tyhjentyvästi sulkeutuneeseen keskinäisviittaavuuden muotoon pakotettu ja siinä mielletty elämä.

Moderni ideologia kohdataan ekspansoituneena nominalistisessa ja symboliseen uppoutuvassa reimmersoituneessa muodossaan. Siihen ei tarvitse uskoa, jotta se toimisi, ei edes Žižekin tarkoittamassa ”toimin kuin uskoisin” muodossa. Se on tykkänään uudenlaista ideologista ainesta – ja kuitenkin se on aina valmis muuttamaan siksi vanhaksi symboliseen muotoon pakottamisen immanentiksi eetokseksi, joka on historiassa ollut monien yhteiskunnallisten ja inhimillisten katastrofien käyttövoimaa.

Mutta aivan niin kuin on olemassa eronnon aineellisia ja erontonoemaattisia liiakahduksia, on olemassa sekä ontiseen olionimeen erontuvaa yleistä immersiota että yleiskäsitteen esiin houkuttele-

maa partikulaarisuutta. Eronto yksilöllistää meidät tehdessään, ei yleisestä, vaan *yleisen eronnosta* suuntautumisemme kohteen. Se myös yhdistää yksilöllisyyksiä, sillä ne kumpuavat jakamastamme aineellis-ruumiillisesta immersioista, uppoutumisestamme aineelliseen.¹⁹⁸

VI AINEELLISEN METODI

TYHJYYDESTÄ ERONTOJEN INTERVALLEIHIN – IMMERSOIVA AINEELLISUUS HISTORIALLISEN MIELIKUVITUKSEN LÄHTEENÄ

Rinnakkainen, ei sisäkkäinen

Moderni konstitutiivisuus tahtoo samastaa tiedollisesti sekä aineellisen että symbolisen oman sulkeumansa pysyvyyteen. Mutta sulkeuma on todellisuudessa heikko, häilyvä ja episodimainen *dekonstellaatio**, jota erisfääristen erontojen sarja häthätää pitää yllä. Sulkeumaa tekevä ”kaikki” on eronottoisuudessa *rinnakkain*, ei sisäkkäin, sulkeumaa tekevän ”jonkin” kanssa. Tähtikuvioon kuuluu eri ikäisiä, eri etäisyyksistä tuikkivia, ja jo tuhoutuneitakin, mutta matkaan lähtenyttä valoa yhä säteileviä tähtiä!

Eronto pelastaa nimet yleiskäsitteille ja yleiskäsitteet nimille. Arkielämässä niin on aina tapahtunut. Arjessa teoreettinenkaan mieli harvemmin kokee, että puhunnan aktit jäisivät nominalismin vangeiksi tai sortuisivat naiiviin essentialismiin. Puhun ja kirjoitan sekaisin molemmissa sfääreissä; pysähdyn nimeämiseen tai etenen yleistävään käsitteelliseen. En ajattele koko ajan, että nyt kyse on vain referenttittömästi *kielestä*. En viittaile epätoivoisesti vain toisiin puhunnan akteihin saati että yrittäisin palauttaa käyttämiäni sanoja olemassa oleviin referentteihin. En myöskään yritä ymmärtää totalisoivilla yleiskäsitteillä kaikkea sitä, minkä osana kaikki muu sitten näyttäytyisi. Mutta kaikissa edellä mainituissa tapauksissa liikun ruumiillis-aineellisesta immersioista kohti sitä, mikä siten on tapana esittää puhtaan symbolisen piirinä.

Ajattelun pitäminen yllä käy työlääksi, jos se ei myönnä immersioivista lähdeään; maailman pitäminen yllä ajattelun avulla on puolestaan toivotonta. Puhdas, puhtaana syntyvä ja sellaisena jat-

*Dekonstellaatio on aineellisista lähteistään irti päästämätön, erisfäärisyyksissä kulkeva ajatus- tai paremminkin ajattelu-kielen kuvio, joka esitetään virheellisesti symbolisen sinänsä samanpiirisinä identtisyyskinä.

kuva symbolinen on illuusio. Mutta miten sitten jokin ajattelu–kieli-sulkeuman kaltainen on meissä ja miten tuon abstraktion sisäinen loogiikka kykenee vaikkapa ohjaamaan kojetta?

On selvää, ettei ajattelu pysty luomaan suoraa ja kaikinpuolista yhteyttä muokkaamaansa todellisuuteen. Sen sulkeumaa tekevät aprioriset keskinäisviittaukset voivat kehkeytyä vain erontoina aineellis-ruumiillisen uppoutumisen reflektiomattomuudesta. Itse ajatus symbolisesta piiristä joutuu ottamaan häilyvän eron – aivan kuten piiriin kuuluvat symbolit, jotka myös ovat erontoja. Sulkeuman kokonaisuus on itse asiassa sarja, se on maailmainsensioon syntetisoivuuden kautta kohdennuttavaksi kuroutuva erontojen sarja. Jos dekonstellaatio yritetään mieltää sulkeumaksi, sulkeumasta tulee vain uusi eronotto muiden erontojen joukkoon, joiden ajateltiin sisältyvän sulkeumaan. Rinnakkaisia ajatushybridejä pitkin sfäärien raja ulottuu – koko immersioista aina yksittäisiin deferentteihin. Lauseen syntaksi jää hetkeksi pinnalle kuin aalloissa välkehtivä vana nopean uimarin jäljiltä. Vettä ei ajatella että se kantaisi. Sen kannattelua hyödyntävät liikkeet olisivat järjettömiä kuivalla maalla. Väliaineettomina niillä olisi mahdoton tehtävä konstituoida vesi. Jos annamme ajattelu–kielelle sille kuulumattoman jatkuvuuden, se on *ruumis–aineen* todellisen jatkumon syrjäyttämistä. Se on immersio- ja deferenttiriippuvaisuutensa ymmärtävän *dekonstellaationaarisin synteesin* mahdollisuuden hukkaamista konstruktiivisen järki–koneen hyväksi.

Yksittäinen ja yleinen ovat deferentiaalisessa eronnossa lähempänä toisiaan kuin järjen sisäisesti ajatellaan. Synnyttämme yhä uusia erontonoemaattisuuksia, joihin siirrymme entisistä, jo himertyivistä. Kuljemme maailmojen rajaa, joka syntyy *juuri nyt* eronnoistamme niitä lävistämään.

Historiallinen mielikuviutus

Uppoutumisen jatkuvuudesta käsin erontojen sarjat voivat piirittää kadonneita aika–tiloja ja varioida niihin kiinnittyneitä *toiseronot-*

*toisuuksia**. Muodostettujen dekonstellaatioiden avulla myös men-
nyt voidaan kuvitella täyteydeksi erontojen immersiivisestä läh-
teestä. Dekonstellaatioissa funktiotkin – muiden eronottojen rin-
nakkaisissa sarjoissa – ovat riippuvuuden ideaa ilmentäviä eronot-
toja. Dekonstellaatio rakentuu yhä uusista erontoaineksista ja kään-
tyilee niiden kourissa. Immersioriippuvuudessaan se olettaa ai-
neellisia jatkuvuuksia. Se rekisteröi aineellisuudessa ja sen kanssa
erontoyhteydessä olevassa symbolisessa tapahtuneita muutoksia.
Historiallinen, merkitysten täyteyttä hakeva mielikuvitus kumpuaa
immersiivisestä aineellisuudesta, aineellis-ruumiillisesta, aine–ruu-
mis-jatkumosta.

Vanha valokuva pyrkii läsnäolon merkitykselliseksi artefaktiksi
(Seppänen 2014, 177). Se on jäljentänyt kadonneen läsnäolon py-
sähdykseensä. Jo kadonneeseen ei ole kuitenkaan muuta tietä kuin
eronoemien suhteellinen ylihistoriallisuus, aineellisuuden jatkumo
sekä läsnäolon ja poissaolon suhteellistava uppoutuminen. Eronto
aineellisesta saa kuvittelemaan menneisyyden immersion eronnot.
Immersiivisen aineen pimennetylle laidalle syntyy jo kadonneita
erontoja vanhojen dokumenttien paljastamalla eronoemilla, niiden
aikalaisyhteydestä koottavilla dekonstellaatioilla, joissa erontoihin
haetaan jatkuvuutta – todistettavasti tänne keskeytymättä muodon-
muutoksissaankin jatkuneesta – immersoivasta aineellisestä.¹⁹⁹

Olemisen täyteys kuvitellaan menneeseen, ei mielivaltaisesti,
vaan noemaattis-eronottoisesti siitä ainoasta jatkumosta käsin, joka
meillä on. Analogiat ja erot menneisyyden kanssa eivät ole ajatte-
lu–kieli-järjestelmän sisäisesti ilmaistavia funktioita, vaan ne syn-
tyvät analogian ja eron käsitteiden itsensä ottamien erojen rinnak-
kaisuudesta *mailmadekonstellaatiossa*. Sen tähtikuviokokonai-
suudessa deferentit loistavat syttyvinä, sammuvina, räjähtävinä ja
muotoutuvina tähtinä. Kuvion ideaalisuus – itsekin ”rakenteena”
eronto – on vain erontojen seuraannon polku. Tällä tavalla mennyt
vaikuttaa meissä historiallisesti – muutenkin kuin toistona, tapoina,
konventioina ja niitä ylläpitävinä instituutioina²⁰⁰.

* ”Toiseronottoisuus” muistuttaa hieman filosofian Toista, toiseutta, vaika
ei immersiiivisen sidoksensa takia olekaan sama asia.

Edellä kuvattuun tapaan historian narratiivit todennäköisesti syntyvät. Miten ne voisivatkaan putkahtaa vain diskursiivisen kiel-
len sisäisyydestä konstruoituina? Miten ne voitaisiin rakentaa väli-
aineettoman informaation tosiasiakokoelmasta? Miten ne voitaisiin
konstruoida, jos niistä puuttuisi symbolisen piiriksi emanoituvan
lähteen jatkuva myöntäminen?

Menneisyyttä ei lopulta hahmoteta ajattelu–kieli–sulkeuma-
konstruktiolla, vaan noemat ja nimet on löydettävä erontoihin –
tälläkin hetkellä jakamamme aineellis-ruumiillisen immersion jat-
kumosta. Tässä mielessä immersion aine–ruumis-jatkumo on ym-
märryksen ja historiallisen mielikuvituksen lähde. Ajattelu–kielen
kysymykset eivät ole vain kysymyksiä siitä, mitä tällä ja tällä noe-
maattisuudella sinä ja sinä historiallisena aikana tarkoitettiin. Ne
kääntyvät myös kysymyksiksi, mistä meidän päiviimme jatkunees-
sa aineellis-ruumiillisessa immersiossa tällä ja tällä noemaattisuu-
della otettiin ero. Ja minkälaisia inhimillisen toiminnan suun-
tautumiskohteita ja käytäntöjä siitä kehkeytyikään.

Asioilta, jotka voivat näyttäytyä jopa pelkkinä noemaattisuuksi-
na, on voitava kysyä: mistä nämä ovat ottaneet eron? Minkä eron-
topolun millaisesta immersioista tämä historiallinen rekonstruktio –
ymmärrettynä erontoisuuden dekonstellaatioksi – ottaakaan eron?

Lissabonin maanjäristys – erontojen polut ja immersoivan aineellisen liike

Kuvitellaan satunnainen katse pöydälle. Kirja! Yhtä aikaa eroval-
miutta ruokkiva tarjoomus kuin valmius siirtyä siitä kohti symbo-
lista, yhtä aikaa eronto ja sen sidokseen kohdentuminen. Ajatel-
laan sitten Voltairea ja Lissabonin maanjäristystä. Tuo oman aika-
kautensa luonnonkatastrofi järkytti aikalaisia vuonna 1755. Voltai-
ren suhde tapahtumaan²⁰¹ ei ole konstruoitavissa täältä käsin kie-
len sisäisenä diskursiivisena suurena ja siirtymänä. Sen ymmär-
täminen edellyttää aineellisen erontonoemaattista siirtymää – Va-
vahtelun erontoa immersioista esiin nousevasta maasta, Romah-

duksen erontoa immersioista esiin nousevista rakennuksista, Murskautumisen erontoa immersioista esiin nousevasta toisen ruumiista, Sielu-erontoa immersioista herättävistä toiseuksista ja kohdattavista toiseronottoisista ihmisruumiista, Jumala-erontoa koko immersioista, Kaos-erontoa immersion elämäntilasta, Etiikka-erontoa immersioista esiin nousevasta myötätunnosta jne.

Eronnot ovat deferentiaalisia, "objektista" "symboliseen" päin viittaavia aineellis-ruumiillisen ajatusliikahtavaisia suhteita. Koska eronnot eivät edusta tajunnallisten aktien korrelaatioita, referentiaalisuuksia tai merkin sisäisiä vastaavuuksia, käsitteetkään eivät enää identifioi niitä. Kaos-erontoa vastassa voi olla immersiojärjestys. Jos Romahduksen eronto ottikin joskus aiemmin vastaan jonkin välittömän kokemuksellisen romahduksen, nyt Romahdukseen saa viitata immersioista nouseva vakaus. Lissabonin maanjäristyksen ajattelemisen sisältää *erontonoemaattisen liikahtuksen*, joka tukeutuu immersiojärjestelmään: romahdus - Romahdus → vakaus - Romahdus, jossa Romahdus-eronto immersiojärjestelmän aineellisuuden romahduksesta siirtyy erontonoemaattisella liikahtuksella Romahdus-eronnoksi immersiojärjestelmän aineellisuuden vakaudesta. Tässä deferentiaalisessa skeemassa ajattelu-kieli ei olekaan enää komplementaarinen, sisäisten erojen ja vastakohtaisuuksien järjestelmä, vaan immersiojärjestelmän aineellisuuden jatkumossa itsessään tapahtunut muutos alkaa syntetisoida ajattelua.

Eronnossaan käsite täytyy läsnäolevasti aineellis-ruumiillisen immersion jatkumoon sisältyvästä muutoksesta, vaikka itse muutos juuri meneillään olevan romahduksen mielessä ei olekaan läsnä. Jos turvauduttaisiin referenttiin, sen pitäisi olla sama. *Deferentti puolestaan voi olla myös eri ja viitata immersioläsnäolevasti samaan erontonoemaan. Kohteen lähteenään tavoitettava deferentiaalisuus voi jäljittää sen poissaoloa aineellis-ruumiillisesta jatkumosta.* Deferentiaalisuus erontaa muutosta, liikettä, jota leimaa mennyt läsnäolo ja tämänhetkinen poissaolo. Uppoutumisen jatkumossa poissaolo ei ole tyhjän kohtaamista, sillä erontaminen tapahtuu joka tapauksessa immersioista, joka vain liukuu läsnäolosta poissaoloon, kunnes siirrymme seuraavaan, ehkä täysin erisfääriseen

erontoon, mahdollisesti samalla erontojen polulla, samassa erontojen sarjassa.

Episodimainen ajattelu kykenee muodostamaan dekonstellaatioita erisfääristen erontojen sarjasta. Dekonstellaatiot syntetisoituvat uppoutumisesta käsin, sieltä käsin, mistä eri deferentit voivat viitata samaan eronoemaan ja mistä käsin noemilla otetut erot – olioistuvat eronnot – voivat muodostua dekonstellaatioiksi, eroihin kohdentumisen syntaktisiksi sarjoiksi, joiden vastaavuuksia ei säätele abstrakti Asettaja, jokin Puhdas Ensimmäinen tai lihaton ja luuton Lähtökohta, vaan eronnon lähteen ja erontokohteen sidoksen, *deferentin* ja *deferendumin* yhteys. Useamman deferentin kohtaaminen samalla eronoemalla avatussa erossa on aineellis-ruumiillisen täyteen tihkumista ajatteluun. Se ilmenee myös erisfäärisyyksien rinnakkaisuutena, ajattelu–kielen ja immersoivan aineellisuuden häilyväisinä erontonoemaattisina hybrideinä, niiden syttyvinä ja sammuvina tähtinä, jotka ovat enemmän kuin konstellaatioita, sillä niiden kautta ja niissä, niihin kohdentuen kuljemme maailmassa.

Episodimaisen ajattelun tapahtumassa, sen vaihtuvissa sarjoissa ja dekonstellaatioiden vaihdoksissa, ei ole muuta kaavaa kuin synteisin luovuttaminen aineellis-ruumiilliselle immersiolle. Se rinnakkainen, sisäänsä sulkeva ja kattava erisfäärisyys, joka ajattelussa esitetään totaliteettina, kaiken nielevänä ajattelun läsnäolona, generoivana absoluuttina, ontologiat läpäisevänä merkkijärjestelmänä tms., on vain erontoisen katseen kääntämistä laajempaan immersioivis-aineellis-ruumiilliseen synteisiin. Ajattelu–kielen tapahtumat ovat erontojen rinnakkaisten, erisfääristen sarjojen ja vaihtuvien dekonstellaatioiden liikettä. Immersiosta kumpuava liike purkautuu erisfääristen erontojen noemaattisten rinnakkaisuuksien poluille.

Tähän tapaan, mutta paljon monimutkaisempia erontojen teitä ajattelumme viuhuu eri sfääreistä kokoontuvien, kääntyilevien ja reunoistaan hämärtyvien dekonstellaatioiden liikahteluissa. Tällaisista deferentiaalisuuksien sarjoista, aine–ruumis-immersion kautta, on mahdollista jäljittää myös vuoden 1755 maanjäristystä vuosisadan katastrofina. Siitä tihkuvat tiedot tuleen ja raunioihin jää-

neistä, tauteihin ja nälkään kuolleista lähes sadasta tuhannesta ihmispolosta panivat Voltairen kirjoittamaan *Candidensa*. Järjestys sai hänet satirisoimaan Leibnizin filosofisen järjestelmän postulaattia, jonka mukaan elämme parhaassa mahdollisessa maailmassa. Katastrofi aiheutti siis myös valistusfilosofisen tapahtuman, jossa Jumala-eronnon rooli filosofisen järjestelmän takaajana alkoi horjua.

Viimekädessä jakamamme aineellis-ruumiillinen immersio tuottaa Lissabonin maanjäristyksen tapahtuneena totena. Vain sen kautta se voi vahvassa mielessä yhä tulla kommunikoiduksi. Up-poutuminen kantaa meitä myös mieltämään yhden aikalaistoisuuden, Voltairen, eronnot. *Välittäjänä ei toimi kielijärjestelmä, joka on vain oma eronnottonsa, vaan eronnot mahdollistava immersoivan aineellisen liike, joka on jatkunut luonnonhistoriasta historiaan ja meidän aikaamme.*

Puhdas ajattelu–kieli-sulkeuma ei mahdollista kuvitteellistakaan pääsyä ruumiillis-aineelliseen kokemukseen. Ajattelu–kieli-sulkeuman ideologisten muotojen, *ideoepisteemien* väliaineeton konstruointi ei itsessään sisältäisi jatkuvuutta eikä sen vavahdusta. Empatiassakin tieto kohteesta sekoittuu lähteeseen, joka on tässä lihaa ja verta ja kivimurskaa – kärsimyksen kärsityksi tekevässä eronnotsaan. Kärsimys – mennyt, nykyinen ja tuleva – ei välity totalisoivan käsitteen sisään. Se ei siirry merkitysten sisäkkäisiin kehiin, käsitteelle ja sen käyttäjälle alisteiseksi (ks. Reiners 2001).

Kärsimys ei välity kielen nominalistisesti ymmärrettyinä suhteena. Sitä ei paloitella nimiensä sisään nimien käyttäjälle, itsekin nimitylle. Se ei suostu nimeäjän kohteeksi nimettävän paikalle, mikä viime kädessä tarkoittaisi vain kielijärjestelmäyleiskäsitteen illusorisen keston alaisuutta.

Metodin uumoilua

Ideoepisteemilta on kysyttävä: *Mistä uppoutumisen rannattomuudessa nousevat ne deferentit, jotka nämä käsitteet erontoisuudessaan ovat ottaneet vastaan? Mistä päin ei-enää ajatellun immer-*

siota nämä käsitteet noemaattisuuksina ovat ottaneet eron? Mistä merkityksellistyneestä olioisuudesta käsin nämä käsitteet ovat todellistuneet? Mistä näillä on eronnuttu?

Tällöin käsitteellinen kokonaisuus ymmärretään dekonstellationa, joka koostuu muistakin eronnoista. Erontonoemaattinen kokonaisuus, joka itsessään on vain eronto, ohjaa rinnakkaisissa erisfäärisyyksissään liikutettavaa ja liikkuvaa ajattelua. Kysymys kysytään siis episodimaisen ajattelun rinnakkaisista erisfäärisyyksistä käsin. Se kysytään aineellisuuksien syntetisoimalta todelliselta²⁰². Deferentiaalinen riippuvuus tekee symbolisen piiriin hädetystä merkitykselliseksi olioistunutta todellisuutta, johon voimme aktiivisesti kohdentua.

Kun kysytään, mistä tämä on ottanut eron, se voi johtaa yhä uusiin erontoihin. Vastausyrityksessä itsessään joudutaan turvautumaan erontoihin ja kohdentumaan niihin, mutta kyseessä ei tällöin ole äärettömiin jatkuva regressiivinen sarja ajattelun sisäisistä puhtauksista lähteviä erontoja, ei mikään symmetrisen suhteen äärettömiin monistuva prisma, ei sulkeutuvien merkitysten loputtomat hierarkiat. Kysymyksessä oli mukana sekä immersiiivisesti että noemaattisesti avoin tyhjiys. Reflektiivinen eronto eronnosta olisi vain erontonoemaattisuuden sinänsä avointa tyhjiyyttä immersion nähdessä, josta jotain on määrää erontua. Uppoutuminen pelkkänä käsitteenä osoittaisi referentiaalisesti omaan tyhjiyteen immersion ei-enää tai ei- vielä-ajateltavuudessa. Immersio erontona olisi kohdentumatonta tyhjiyyttä, ajattelua siellä, missä ei enää tai ei vielä ole ajattelua.

Immersio ja eronto eivät ole epäkäsitteitä derridalaisessa mielessä yliviivattavina tai ruksattavina. Ydinkäsitteiden referentiaalisuutta ei yliviivata, jotta yliviivauksen jälkeen muita käsitteitä voitaisiin käyttää deferentiaalisesti. Niiden epäkäsitteellisyys ei ilmene kieli- tai kirjoitusjärjestelmän sisäisyydestä. Pikemminkin se on referentiaalisen viittauksen puolelle siirtymätöntä tyhjiyden täytyvää avoimuutta. Se on representaation vastaista avointa yhteyttä siihen, mitä ei vielä ajatella, mitä ei vielä eronnetta. Se on episodimaisen ajattelu-kielen häilyvää, sulkeumassa pysymätöntä, vie-

lä-ajattelemattoman erontovalmiutta. Se on jotain, joka estää käsitteen mutkattoman siirtymisen sulkeumaan. Uppoutuminen ei ole ajattelun konstituoitavissa eikä ajattelu ajattelun konstituoitavissa. Immersio on aine–ruumis-jatkumon kannatteleva tila, johon vajuutaan, kun reflektio ja ajattelu–kieli lakkaa.

Immersiiviset ja noemaattiset *erontotyhjät* eivät ohjaa kysymystä mihinkään omiin piirieihinsä sinänsä, vaan kulkevat dekonstellation muiden erontojen rinnalla epäkäsittelinä avaamassa kysytyn eronnon lähdettä aineelliseen uppoutumisestamme. Eronnossa voi painottua se eronoema, jolla ero otetaan, tai se deferentti, joka immersioista nousee.

Yksittäisillä eronnoilla ja siten myös eronoemilla voi olla keskinäinen yhteys vain toisten eronoemien ja siten erontojen kautta ja viime kädessä siis vain immersion kautta. *Käsite, joka pyrkii puhtaasti viittaamaan vain kahden eronoeman väliseen suhteeseen, voi olla tuon suhteen ilmaus sillä edellytyksellä, että se itse ottaa eron niiden välisestä immersioista.*

Kysyttäessä syntetisoivuus siis luovutetaan aineellis-ruumiilliselle immersiolle, sen jatkumolle, ainoalle tulemiselle, joka ajattelussa on. Tällöin ajattelua puretaan eronottojen sarjoiksi, jotka paljastavat, mitä aineellis-ruumiillinen immersio on erontokohdentumiseemme syntetisoitua.

Toistettu ero on aineellis-ruumiillisen syntetisoivuuden immanssina. Se on erontojen käytäntöjä, joissa ihmiset puhuvat toisilleen aineellis-ruumiillisen immersion syntetisoivuuden päältä, osittain yhteen lankeavissa erojensa toisteisuuksissa.

Kysyessäni siis puran kohdentumista eronottoisteisuuksien aineellisiin lähteisiin, aineellisessa jatkumossa. Siirryn kysymyksen ”Eronotto-eronoton” noemaattisesta tyhjiydestä – jonka on pitänyt täytyä eronnon lähteestä ja samalla vajota siihen – ”Immersion-eronoton” tyhjiyteen, joka antaa immersion täytyä siihen puhkeavan kysymyksen eronottoa varten – pelkän identifioinnin ulottumattomiin.

En tee kysymystä puhdistakseni maailmaa, redusoidakseni sitä ajatteluun, vaan kysyäkseeni, millaisia erontojen sarjoja kohdentu-

miseeni on koodattu. Ymmärrykseni ei jäljitä eronottojen sarjaa, vaan jatkumon, joka saattaa paljastua vaikka vain kahden eronoton välisenä tilana.

Käsitteet luetaan erisfäärisissä dekontekstualisuuksissa. Ne ajatellaan rinnakkaisten dekontekstualisuuksien syntaktisina sarjoina. *Käsitteet on mahdollista kontekstualisoida samaan sulkeutuvaan piiriin vain rinnakkaisella ajattelu–kielen Konteksti-eronotolla.* Ideoepisteeminen sulkeuma kuitenkin murtuu, sillä ajattelu–kieli ei pysy hetkeäkään kontekstinsa sisällä. Ajattelu on velkaa ja vastuussa sille, mitä se ei ole. Se dekontekstualisoi itseään pois kontekstista yhä uusiin erontoihin.

Erontojen häilyvät hybridit ovat keskenään täysin yhteismitattomia puhdasta kontekstia varten, jota reaalisen ajattelun episodimaisuus ei saa edes pidettyä yllä. Ne eivät löydä todellista yhteyttä kontekstin merkityssulkeumasta. Ne voivat rekontekstualisoida ainoastaan erontonsa lähteestä. Aineelliseen uppoutumisessa merkityksen ja ilmaisuuden puute väreilee unohtuneissa, launneissa, kadonneissa eronnoissa kuin symbolisen aikaansaamat muodot formaalissa aineellisuudessa.

Erovalmius väreilee immersiossa, sielläkin missä ei (vielä) ole ajattelua, ei (vielä) ole merkityksiä, ei (vielä) ole ilmaisuja. Tämä valmius on aineellis-ruumiillisen dekonteksti. Se on myös jotain, mihin kuroudutaan, kun pyritään kohti jotain pakottavan hahmotonta, kun yritetään ilmaista ilmaisematonta. Onnistuttaessa sitä ei voisi kuvitella enää peruutettavan. Se on jo todellistunut eronnoksi ja sen deferendumiin kohdentumiseksi.

Dekontekstissa ei suinkaan leikitä ajattelu–kieli-järjestelmän kontekstipalikoilla. Joku palikoista veisi väistämättä pois kontekstin piiristä, erisfäärisyyksien mustaan aukkoon. Mutta kun aineelliseen uppoutuminen otetaan ymmärryksen deferentiaaliseksi lähtökohdaksi, paljastuu, miten se syntetisoi eronottojen synnyttämät, yhteismitattomien käsitteiden sfäärit. *Syntetisoijan nimi ei ole Subjekti eikä Kielijärjestelmä, vaan immersoiva aineellisuus.*

Herää kuitenkin kysymys, eikö metodisesti ajatellen eronoton syntetisoiva lähde jääkin ajattelu–kieli-sulkeuman vangiksi? Eikö

kielen ja ajattelun sulkeuman kannalta ulkopuolinen karkaakin sulkeuman sisäisesti välttämättä konstituoituvan metodin ulottumattoomiin? Eikö se aineen ja ruumiin alue, jota ei vielä kielennetä, eikä enää ajatella, jota ei vielä ajatella, eikä enää kielennetä, ilmene vain metodin epäonnistumisena, kuten Adorno väittää²⁰³?

Metodi – tyhjyyden kysymykset

Eronnossa aineellista ei neutraloida, ei puhuta pois. Erontokoh- taanto on siinä, mihin kehkeytyvä merkityksellinen olioisuus itse viittaa kun siitä eronnutaan. *Eronto tapahtuu noemalla, joka avaa sitä itseään liikuttavan deferentin eron virraksi aineellis-ruumiillisesta immersiossa, kunnes meillä on merkityksellisiä olioisuuksia ja maailma, johon suuntautua*. Noema suhteutuu erontona muihin seuraantotunnon poluista kehkeytyviin ja erontofunktioita muodostaviin erontoihin sekä niissä käytettyihin noemiin. Uppoutuminen suhteuttaa eronnon noemaattisuudet kestoonsa ja jatkumoonsa.

Kun kysytään metodisesti, mistä immersiossa tämä ja tämä noemaattisuus ottaa eron, ei kysytä sitä abstraktilta immersiolta, vaan väreilevältä aineelliseen uppoutumiselta, johon lukemattomat eronnot ovat lauenneet. Immersio kätkee ruumiin muistin, jota symbolinen on yrittänyt pakottaa loppuun ajateltuihin osoitus-muotoihinsa ja rakenteisiinsa, mutta jossa koko ajan toteutetaan ajatuksettoimia toistoja²⁰⁴.

On kysyttävä metodinen kysymys uppoutumisemme noemaattisilta lauenneisuuksilta ja langenneisuuksilta. Immersion upottavia pinnanmuotoja monitoroiva erontonoemaattinen mieli hyödyntää sen *tuntotuntua*, sen moniaistisesti ja aineellis-kiinnikkeisesti kohdattua syntetisoivuutta. Metodisessa kysymyksessä analysoidaan tuon syntetisoivuuden kohtaantokohtaa. *On analysoitava sitä liikettä ja muutosta, jonka samalla noemalla avattu ero immersiossa kohtaa ja sitä liikettä ja muutosta, joka on pakottanut turvautumaan toiseen noemaan*.

Miksi kaiken mainitseminen, kaiken johtaminen yhdestä prinssiipistä, kaiken ideaalinen rekonstruktio tekee aineellisesta vain symbolisen funktion? Miksi kaiken välittymisen järjestelmä ja sen dekonstruktioakin sortuvat samaan? Miksi mitään ei tihku ulos eikä sisään siitä keskinäisviittaavuudesta, joka julistautuu puhtaaksi symboliseksi? Miksi se vain rakentaa konstituutionsa kaiken ylle tai näkee aineellis-ruumiillisen pelkkänä kytkeytymisenä suureen välitysjärjestelmäänsä?

Puhdas symbolinen omaksi sisäisyydekseen ymmärrettyinä on eronto aineellis-ruumiillisesta sinne, mitä kutsutaan symboliseksi. Mutta se on eronto muiden erontojen joukossa. Sen puhtaus säteilee rinnakkaisuuttaan, ei sisäänä ottavuuttaan, muihin erityisempiin symbolisen erontoihin.

Sanat tuntuvat vain tyhjenevän toisistaan symbolisen sisäisyyden piirissä. Ja kun sanojen välillä on tyhjää – maailman määrittely-yritysten raukeamisista, miksi ne vasta silloin täytyvätkin jostain, eivätkä äkkiä kolise tyhjiyytään? Syynä on eronto, syynä on aineellis-ruumiillisen täyteisyys.

Metodinen kysymys, miten se esitetään?

Erontonoemaattinen tyhjä avautuu aineellis-ruumiilliseen immersion ja immersoituneeseen ruumiin muistiin. Se on intensifioituvaa, tietämisen metodisen tyhjän erovalmiutta. Tässä tullaan lähelle intuitiota, mutta intuitiota, jossa *kysymyksen noemaattinen tyhjiys hyödyntää synnyttämänsä laajaa erovalmiutta.*

Tietämisen, kysymisen noemaattinen tyhjiys on sukua itselleen olevalle tietoisuudelle tyhjiytenä (vrt. Sartre), mutta sitä ei oikeastaan edes ole itsensä tyhjän puhtaana ideana. Puhtaina, loppuun ja voimaan saatettavina esitetyt symbolisen rakennelmatkin joutuvat tunnustamaan erontolähteensä: *tutut deferentiaalisuuden pinnanmuodot, niitä monitoroivat seuraantotunnnot, erontojen tampatut polut, funktioiden erontoiset lähteet.* Puhdas symbolinen on vain jonkun rinnakkaisen eronnon symbolista sulkeutuvuutta, ei jonkun

sisäänsä ottavan järjestelmän – ei edes erojen järjestelmän – sulkeutuvaa piiriä, ei tuolle sisäänsäsulkevuudelle luotua keinotekoisia olemassaolon kestoja, ei eronnon lähteen aktiivisesti unohtavaa sulkeumapiiriin sisäistä puhtaanapitoa, ei maailman pakottamista sen sisäisen puhtaanapidon muotoihin, ei maailman ylijäämätöntä identifiointia sen sisäisen puhtauden muodoissa, ei symbolisen ylivaltaa, ei symbolisen sulkeuman itsensä luoman dualismin väkivaltaista ylittämistä.

Symbolinen ei voi identifioida suoraan aineellis-ruumiillista lähdeään, mutta symbolinen erontona voi tarjota omaa erontoyhteyttään suuntautumisen kohteeksi ajattelu–käytännölle. Se on noemaattisuuden ja defereniaalisuuden erontoa, niiden immersioista nousevaa erontoyhteyttä. Eronnon lähteen muodossa aineellis-ruumiillinen on mukana siinä, mikä esitetään symbolisena.

Fenomenologian mukaan tietoisuus on aina tietoisuutta jostakin. Tuosta jostakin tulee fenomenologiassa ilmenevyyksien ja ideaalisuuksien keitos. Mutta jos ilmenevyydet ovatkin aineellis-ruumiillista immersiota ja ideaalisuudet erontoa siitä, niin mistä me silloin olemme tietoisia, mihin me kohdennumme? Meidän suuntautumismme kohde on tietenkin jotain, joka sisältää myös eronnon lähteen. Kohteemme on lähteestä noemalla avattu ero. Lähde osoittaa erontoonsa, se osoittaa sinänsä tyhjään noemaan erontona, jonka se täyttää, joka koskee sitä itseään, mutta ei identifioitavuutena vaan erontona – ei identifioitavuutena subjekti- tai järjestelmäinstanssin piiriin, vaan mitä erilaisimpien erontojen syntaktisina sarjoina ajattelu–kielen erisfäärisyksissä.

Metodisen kysymyksen koko voima

Käsitteellinen tyhjyys ja käsitteellistä ympäröivä noemaattinen tyhjyys kääntää sulkeumaan vievyyden kohti aineellis-ruumiillista mahdollistaen metodisen kysymyksen koko voiman.

Metodinen kysymys kääntää huomion siihen jaettuun immersioiviseen kokemukseen, josta jokin saa poisviittaavuuden nimen²⁰⁵

eronnossa. Siinä asetutaan tämän nimettömän, symbolisista eronnoistaan launneen ja niitä tuottavan immersiiivisen kokemuksen puolelle, sillä tuo kokemus jaetaan ymmärryksen lähteenä.

On käännäyttävä uudelleen aineellis-ruumiillisen immersion puoleen. Aineellis-ruumiillinen tuottaa omalta osaltaan suuntautumisen käsitteellisenkin kohteen. Se välttää konstituution ja kielivälitysjärjestelmän sudenkuopat venyessään deferentin ja deferendumin yhteytenä kohti suuntautumisiämme, kohti erontoisen ja aineellisen täyteyttä. Aineellis-ruumiillisen ekologiset korjaukset aiheuttavat paradigmojen ja tieteellisten konventioiden murtumisia. Ne ovat mukana käsitteellisessä itsessään, sillä käsitteellinen ei ole koskaan itseriittoista. Se on erontoa. *Se, mitä kutsutaan symboliseksi, on kokonaisuudessaan erontoa.*

Käsitteellinen tyhjiys erovalmiuden ja deferentiaalisuuksien intensifiointina

Onko semiologian *ilmaus ilman merkitystä* vain merkkijärjestelmän sisäisyyden tyhjiää? Sille annetaan kuin annetaankin aineellisuuden merkitys²⁰⁶, mutta eikö tällainen merkitys ole itsessään aineellisuuden unohtavaa symbolista. Sehän ei ole mitään, mistä eronnuttaisiin symboliseen, vaan paremminkin jotakin, jota yritetään lisätä symbolisella symboliseen. Merkitykseen kuuluu ei-merkitys ja aineelliseen ei-merkitys ja ei-ilmaus, mutta merkkiin ei kuulu ei-merkki.

Ei tule painottaa noemaattista, vaan purkaa sitä kohti eronnon aineellis-ruumiillista lähdetä. Ja noemaattisuus voi purkautua myös erontonoemaattisen itsensä tyhjästä kaikesta. Silloin puretaan jotakin, joka siirtymällä noemaattisen tyhjän puolelle, pyrkii ottamaan eron yksilöimättömästi koko immersioista – tuota uppoutumista, eikä erontonoemaattisuutta painottaen. Vain tämän verran meillä on jäljellä totaliteetista – ei absoluuttiiin, ei merkityksiin, ei edes erontoon yltävänä.

Tyhjä palauttaa lopulta itseriittoisen erontoisuuden takaisin sen lähteelle: aineellis-ruumiilliseen immersioon ja siihen lauenneisiin symbolisen interventioihin sekä launneisuuksien ajatuksettoimiin toistoihin. Symbolisen tyhjän kautta eronnoista vapautuneelta ja erontovalmiuteen intensifioituneelta immersiolta *voidaan aidosti kysyä, mistä tämä ja tämä noemaattisuus ottaa eron aineelliseen uppoutumisessa.*

Näin esitetään kysymys ainoalle tulemiselle, joka ajattelussa on. Puretaan kohdentumiset erontojen sarjaksi, joka paljastaa, mitä aineelliseen uppoutuminen on kohdentumiseen ja erontoihin syntetisoitunut. Toistettu eronto on aineellis-ruumiillisen syntetisoivuuden immanenssia. Se on erontojen ja niihin kohdentumisten käytäntöjä, joissa ihmiset puhuvat toisilleen immersion syntetisoivuuden päältä, osittain yhteen lankeavissa erontojen toisteisuuksissa.

Metodi – vielä kerran

Metodisesti ideopisteemi ja sen reimmersiivinen kohtaanto siis sulkeistetaan. Sitten puretaan kohdentumista erontotoisteisuuksien aineellisiin lähteisiin aineellisen jatkumossa. Liikahdetaan ensin suuntautumisesta kohti erontotoisteisuuksien noemaattisuuksia. Siirrytään ensin kohti niitä sinänsä tyhjyyksiä, joiden on pitänyt tyytyä. Ei siksi, että redusoitaisiin maailmaa niihin, vaan siksi, että voitaisiin tutkia, millaisia erontoja, erontopolkuja, erontofunktioita kohdentumiseen on koodattu, millaisia erontopolkujen seuraantotuntoja niihin on kirjautunut.

Kysyttäessä noemaattisuudet itsessään näyttävät keskinäisviittaavuuksiansa tyhjänä. Symbolisen sulkeumaan lähteistään kokonaan irronneina ne eivät enää – viitatessaan vain toisiinsa – kulje erontojensa kautta. Noema näyttää itsensä tyhjänä. Mutta olematta absoluuttinen ei-mikään, se voi intensifoida erontokysymyksen deferendumiaalisen kohteen deferentiaalisenä lähteenä. Kysymys vaeltaa langenneiden, launneiden, luovutettujen erontojen, ei-vielä tai ei-enää -erontojen maailmassa. Ja me ymmärrämme ky-

symyksen kovin vähästä, sillä sen immersiiiviset tarjokkaat eronnon deferentiaalisiksi lähteiksi ja deferendumiaalisiksi kohteiksi ovat aina jo syntetisoituneet osaksi aineellis-ruumiillista immersiota. Yksilöllistävien erontojen välillä kulkee ajatuksettomia, toisteisia polkuja. Ne siirtyvät ajattelu–kieleen polkujen funktioiksi ja edelleen ajattelu–kielen polkujen funktioiksi, kunnes pelkkä tapa ja ajattelun episodimaisuus luovuttavat ne taas aineelliselle, ruumiin muistiin ja immersion langenneiksi toisteisiksi ja toisteisesti langenneiksi poluiksi.

Ajattelu ei voi puhdistautua aineelliseen uppoutumisesta muuta kuin rinnakkaisten elementaaristen erontojen verran, joille se löytää niin ikään deferentiaaliset lähteet. Se löytää laajat immersiiiviset erontolähteet yleiskäsitteille, jotka erontuvat elämästä ja joiden synteesi on elämässä, ei sen itseriittoisesti ajatuksellisissa konstruktioissa.

Ajattelu on erontojen rinnakkaisten erisfäärisyyksien sarjoja, joissa immersiota kumpuava ja uppoutumisen syntetisoima liike ohjautuu erisfääristen erontojen rinnakkaisuusien syntaktisille poluille.

Ajattelu kuvataan puhtaina ajattelu–kielen funktioina, typistetyinä syy–seuraus-suhteina, symbolisen massan sisäisesti sitovana paradigmaattisuutena. Episodimaisten erontojen intervaleja täyttää kuitenkin erontovalmius ja ajatukseton seuraantotunto. Jään *erillistuntoon* siitä, minkä nimeän, ja eronnon erillistunto selvärajaistaa deferentin, eronnon lähteen. Jokin nimetty ei ole seurausta jostakin toisesta nimetystä – nimeämisensä kautta ja nimeämisensä sisällä. Jokin eronto on pikemminkin seuraantotunnon kautta *seuraantoa* jostain toisesta eronnosta. *Toisto immersiona erontojen välillä on seuraantoa. Se on ymmärryksellemme välttämätön intervalli.* Uppoutumiseen langenneet, lauennet ja luovutetut muotoon pakottamiset väreilevät muun aineellis-ruumiillisen rinnalla, erontojen välillä ja niiden taustalla. Kaiken symbolinsa hukanneen tai sitä vailla olevan keskellä eronto puhkeaa yhä uudelleen.

Erontoisuus on jotakin, joka jää sinänsä olevan ja itselleen olevan väliin. Se ei asetu itselleen olevan merkityskehiin eikä sinän-

sä olevan mykkyytteen. Eronnon lähteenä on ei-merkityksen ja ei-ilmauksen ei-vielä-ajattelu, joka immersoi merkityksiä ja ilmauksia. Sen lähteenä on formaalinen aineellisuus, jolle symbolinen on antanut muodon, mutta jota inhimillinen episodimainen ajattelu ei kykene ylläpitämään. Eronnon lähde on samalla ajattelun syntetisoivuuden lähde: aineellis-ruumiillinen immersio, aineelliseen uppoutuminen.

Kuvitellaan, että voitaisiin yksinkertaisesti identifioida immersiota ja siitä kehkeytyvää eronottoa, vaikka uppoutumisen ei ole varsinaisesti merkityksen piirissä eikä eronnon suunta identifikaation suunta. Tällöin sitä, kuinka seuraantotunto toistuu erontopoluksi ja läsnäolon erontopolku suhteellistuu ”erontofunktioksi” kuvailtaisiin kuin mitä tahansa tapahtumaa. Kuvailussa jouduttaisiin kuitenkin pysähtymään puhtaan funktion rajalle. Pelkkä funktio on kuvailun ulkopuolella, se on enää vain Funktion eronto, ja symbolinen järjestelmä pysyvyytenä jo itsensä ulkopuolella formaalisessa aineellisuudessa. Kaikki edellä mainitut deskriptiot ovat tietysti itsessäänkin erontoja, mutta myös itsessään tyhjän symbolisen pysähdys- ja katselupaikkoja rannattoman uppoutumisen tapahtumakenttään. Mutta puhdas ideaalisuus ei heuristisestikaan löydä mitään kuvailtavaa, koska se on silkkaa noemaattisen erontoa ja riipuvainen erontonsa aineellis-ruumiillisesta lähteestä.

**VII AINEELLISUUDEN HAASTEEN VAKAVASTI
OTTAMISEN FILOSOFISET SEURAUKSET**

KULTTUURIN JA ARTEFAKTIN ONGELMASTA AINEELLISEN JA KÄSITTEELLISEN KYSYMYKSIIN

Immersiivinen versus episodimainen

Artefaktin analyysi on vienyt käsitykseen artefakteille kulttuurisamme annetusta roolista jonkinlaisina ideaalisuuksien ja käsitteellisyyksien sillanpääasemina. Ihmistekoisien idealisointi hukkaa tutkimuksen mukaan artefaktin luonnon ja kolonisoii aineellisen ja ruumiillisen niin, etteivät ne enää näyttäytyä ajattelulle itsenään, vaan pelkkinä symbolisen projektioina tai vaihtoehtoisesti – symbolisen massan kasvaessa – sen kaiken-läpäisevyytenä, jossa projektiota ei voida enää erottaa symbolisen sisäisen identifioinnin keskeltä.

Edellä kuvattu on tehnyt polttaviksi paitsi kulttuuriset kysymykset aineellisen ja symbolisen suhteesta myös filosofiset kysymykset keinoistamme hahmottaa käsitteellisesti aineellista, ruumiillista, aineellis-ruumiillista. Kysymykset ovat paitsi velvoittavia myös vaativia. Erityisen vaativiksi ne tekee omaksumani kanta, jossa aineellista ei suostuta – esimerkiksi Deleuzen tapaan – näkemään vain sen substanssin (itse)ilmaisuna, vaan aineellinen halutaan myöntää myös ei-ilmaisuna ja ei-merkityksenä ja hahmottaa se ajattelu-kieleen nähden radikaalisti koko ei-identtisyydessään (vrt. Adorno). Samalla kun hyödynnän hybridisyyttä, siirryn hybridisyyden diskursiivisista konstruktioista lähemmäs aineellisen ja symbolisen – ja filosofisesti ilmaistuna – käsitteellisen ja aineellisen varsinaista kohtaantoa, jolle diskursiivinenkin käsitykseni mukaan rakentuu.

Ennen aineellisen immersion kuvausta esitän niiden *erontojen* koonnin, joihin tähänastisesti tutkimuksessa on päästy. Viime kädessä dekonstellaationa ymmärrettävä johdanto immersiolle kuuluu seuraavasti:

Aineellis-ruumiillinen on immersiiivistä, ja ajattelu-kieli katkelmallista. Puhtaan symbolisen eksplikaatioissakin me olemme koko

ajan myös niiden ”ulkopuolella”, artefaktien ja luonnon aineellisuudessa. Me olemme jo siellä, minne ajattelun ja kielen sisältä ei sanota olevan pääsyä. Me olemme jo siellä, minkä mieltämisen ehtoja kielellisen sanotaan määrittävän aina sen wittgensteinilaiseen itseensä sulkeutumiseen saakka. Lähteillään ajattelu ja kieli ovat jo ulkopuolellaan. Ne nousevat luonnon, ruumiiden ja artefaktien aineellisuudesta. Ne esittävät itsensä kestona ja jatkumona, mutta ovatkin episodimaisia erontoja viime kädessä ajattelu–kieltä vaille jäävästä immersoivasta aineellisesta.

Ajattelun ja kielen episodimaiset tapahtumat pyristelevät merkityssulkeumiinsa, mutta niillä on keskeytymättömänä taustanaan, intervallinaan ja upottavuutenaan oma aineellis-ruumiillinen lähteensä. *Ajattelu ja kieli ovat yrittäneet tehdä lähteestään välittömän kohteensa identifioinneissaan, ylityksissään ja konstruoinneissaan.* Mutta aineellinen on immersioivista ja ajattelu siitä irti päästämättömiä, siitä kestoja hakevia eronottoja. *Ajattelun on oltava deferen tiaalista voidakseen olla referentiaalista.* Immersoitonut ruumis kohdentuu ajattelu–kielen erontoihin, eronnoista syntyviin erontomaattisiin hybrideihin, eronnoista merkityksellistyneisiin olioisuuksiin. Aineellis-ruumiillisen sitkas ylijäämä on mukana kehkeytyvässä symbolisessa. Se on mukana puhtaimmissakin abstraktioissa. Ajattelu ja kieli aloittavat aina jostain keskeltä, tarkoin vedoin mutta vajavaisella konstituutiolla²⁰⁷. Ne aloittavat immersoivasta aineellis-ruumiillisesta, johon niiden konstituutiot taas vaipuivat.

Luonto ja artefaktit ovat siis lähteestään irti päästämättömiä eronottoja aineellis-ruumiillisesta immersioista. Itse uppoutuminen ei tee eroa niiden välillä, vaikka tarjoaakin molemmille eronoton lähteitä. Immersio itse ei erottele luontoa ja artefakteja, eikä se erottele runoutta ja tiedettä, jotka siitä eroavat.

Immersio ja esineiden liha

Selkeän viitekehyksen puuttuessa immersion epäkäsitetä voi tarkastella esimerkiksi Maurice Merleau-Pontyn myöhäisfilosofi-

an kudelman läpi. Uppoutumisessa ei kuitenkaan ole kyse Merleau-Pontyn ruumiin fenomenologisesta katseesta, joka pukee oliot ”omaan lihaansa”²⁰⁸. Uppoutumisessa ei ole kyse myöskään ”minun ruumiistani”, joka ensin ratkaisisi aistimisen yhteyden aistittavaan itsessään ja vasta sitten toisessa. Merleau-Pontyn mukaan oikean käteni koskettaessa vasenta itse aistiminen asettuu keskiöön kuin se olisi olioissa²⁰⁹. Tämän tutkimuksen *immersiossa* vasen käsi, jota oikea koskettaa, on pöydällä²¹⁰, eikä kuitenkaan mikään näistä (kädet, ruumis, pöytä) ole enää, tai ei vielä, merkityksellistyneen olioistumisensa piirissä! Merleau-Pontyalla aistiminen ylittää subjektin ja objektin, mutta ensin aistijassa itsessään, sitten toisessa aistijassa, jonka ulkopuolisesta katseesta aistija kahdentuu – aistimisessa. Aistittava sisältää lupauksen aistittavuudesta, näkyvyydestä, kuten Merleau-Ponty sen ilmaisee.²¹¹ Merleau-Pontyn rajattoman käännettävyyden periaatteen mukaisesti tämä kaikki on siirtymisiä puoliskolta toiselle²¹².

Toisen ruumiista tulee näin – myös subjekti–objekti-jaon ylittävälle aistimiselle – konstituutiotehtävä. Toinen, niin kuin oliot näkyvyydessään, konstituoituvat ”lihan tiheydestä näkevän ja olion välillä”²¹³. Näkyvyyden suhde itseensä ruumiin kohtauspaikalla konstituoivat Merleau-Pontyille myös toisen. Toiseuskin nousee lihan äärimmäisestä käsitteestä, joka on täysin lihan itsensä ajateltavissa. (Merleau-Ponty 1992, 140.)²¹⁴ ”Liha ei ole ainetta, ei mieltä, ei substanssi”, vaan ”Olemisen ’elementti’” (Merleau-Ponty 1992, 139; 2016, 562).

Omaa kättä koskettava käsi on Merleau-Pontyille tie olioiden lihaan. Molemmilla käsillä tartuttu esine puolestaan tie yhteen ja samaan ruumiiseen. Hänen esimerkeissään oman ruumiin yhteys toisen ruumiiseen kulkee kättelyn kautta. Hän korostaa, että yhteydessä ei ole kyse kuulumisesta ”samaan tietoisuuteen” alkuperäisestä aistimuksesta, vaan ”näkyvän paluusta itseensä”²¹⁵. Maisemaa katsoessa ja siitä toiselle puhuessa sama anonyymi visuaalisuus asuttaa molempia. Se on näkyvyys *yleensä*, lihan alkuperäisenä ominaisuutena. (Merleau-Ponty 1992, 142; 2016, 564.)

Mutta immersiossa ei (vielä) ole symbolista, joka joutuisi konstituutiotehtävän ääreen. Immersio on ruumiskonstituution, toiseuskonstituution ja poissaolevuudenkin konstituution liukenemista jakamaamme aineen tuntuun. Tämän tutkimuksen immersio ei siis ole uppoutumista merleu-pontylaiseen lihalliseen tekstuuriin, joka kielen tavoin sisältäisi ideoiden synnyn²¹⁶. Pikemminkin se on käsitteetöntä mutta (uudelleen) eronnettavissa olevaa *uppoutumista* siihen, mitä Adorno kutsuu ei-identtiseksi. Sen immersiivisuus, ruumiin itsetiedottomuus ruumisaineen ja sen ympärillä jatkuvan aineen välillä, on tasavertaisesti epäsymmetristen ja yhtäaikaisten erontojemme lähde. Ei ole ensin egonapaa, minun kehoani tai tätä aistimista, josta tulisi symmetrisesti ja vastavuoroisesti kohde ja konstitutiivisten kehien lähde.

Eronto vaipuu ja puhkeaa uudelleen, mutta immersiossa olemme epätietoisia, mikä on uppoutunut mihin – aivan kuten Merleau-Ponty näkee jaon dominoivuuden raukeavan: ”En katso kaaokseen, vaan olioihin – niin että lopulta en voi sanoa, määrääkö katse vaiko oliot.” (Merleau-Ponty 1992, 133; 2016, 556.)

Immersio, valmiina sekä eronnon lähteeksi että osaksi kohdentumisemme erontohybridisyyksiä, ei itsessään sisällä symbolista. Jos sisältäisi, emme voisi kohdata ruumiillisuuksia ja olioisuuksia niiden instrumentalisomattomina itsenään, vaan kaikki maailmassa olisi prekonstitutionaalisesti²¹⁷ valmisteltua identtisten merkitysten massaa tai jonkun kieltä muistuttavan elementaarisen periaatteen metamorfoosia.²¹⁸

On syytä säilyttää radikaali hybridinen ero, helliiä sitä joustavissa, aina uusiutuviissa, aina itseään korjaavissa kohdentumisissa. Toisin kuin Adorno utooppisesti väittää, ei-identtinen ei ehkä edes viimekädessä ole epävapaan yhteiskunnan tila, vaan Adornolle tärkeä ei-identtisen myöntö saattaa jäädä kalleimmaksi, mitä meillä on – vapautemme ja uusiutumismme pakenevaksi mutta yhä uusiin erontoihin valmiiksi lähteeksi, joka erontonoemaattisissa hybridisyyksissään saa materiaalisen ytimen kirpoamaan yhtä hyvin käsitteiden naiiveilta identtisyyksiltä kuin konstruointiemme perusyk-

siköiltä – vapauttaakseen häilyvän, mutta koko aineellis-ruumiillisessa rikkaudessaan merkityksellisen maailman.

Kielellis-käsitteellinen – aineellisesta erontunut – väijyy aineellisen immersiota, jossa ruumis, vailla symbolista, ei tahdo erota ulkopuolestaan eikä ”ruumiittomana” edes toisesta kehosta. Tälle kaikelle tyhjä symbolinen sinänsä on kuin toisen sähköinen kosketus, ei suinkaan vielä toinen – ennen kuin oma ruumis on erontoa (sekä erillisyytenä että eroavuutena), ennen kuin se erontaa oliot ja erontuu olioista, ennen kuin se erontaa toisen kehon ja erontuu toisen kehosta. Toisen kosketus on ei-vielä-toisen-ruumiin kosketusta ei-vielä-omassa-ruumiissani. Ei-vielä-toiselta saatu eronnon sana on ei-vielä-ruumiissani tunnettu ei-vielä-toisen kosketus, kunnes eronnon hiipussa immersioon ei-enää-toiselta saatu eronnon sana vaipuu ei-enää-ruumiissani tunnetuksi ei-enää-toisen kosketukseksi. Mutta yhäkin toisen kosketus on meidän erontoisten toiseuksiemme puhkeamista kehkeytyvien merkityksellisten olioisuuksien äärelle aineellis-ruumiillisesta, ajattelu–kielettömästä immersioista.

Immersio ja ”puhdas immanenssi”

Puhtaaksi symboliseksi oletetun yhteys aineelliseen on erontoyhteyttä, se on sekä *eroa* eroavuutena että erillisyytenä. Sulkeumaa taas kuvaa *ero erillisyytenä*. Jälkimmäisestä käsin maailmasta muodostuu pelkkä konstituutiotehtävä; siitä generoiden luonto on luonnontieteellisen jargonin symbolinen konstituutio. Sulkeuma unohtaa syntynsä yhteyden materiaaliseen tai tekee siitä vain sisäisen rakenneyksikkönsä (merkki) materiaalia (ilmauksen aineellisuus). Luonnontieteet tekevät sulkeuman puhtaiden reduktioiden konstituutiosta. Sulkeumaa testataan idealisoidulla artefaktilla, jonka luontoa²¹⁹nimitetään sulkeuman häiriön tai virheen merkityksessä ”artefaktiksi”. Tai sitten kielen nähdään jo ylittäneen rajan siihen aineelliseen, jota testattiin kokeissa idealisoiduilla artefakteilla.

Symbolisen eroyhteys aineelliseen tuntuukin katkeavan. Sulkeuman julistamisen hetkellä kaikki se, mistä se on sulkeutunut,

liukenee sen sisäisten viittausten välistä tai väistyy taustalle. Sulkeumaa koko ajan kannatteleva aineellis-ruumiillinen immersio ei kuitenkaan häviä minnekään.

Gilles Deleuze puhuu prereflektiivisestä transsendentaalisesta kentästä. Kenttä ei viittaa objektiin tai kuulu subjektille. Deleuze käyttää siitä nimitystä *puhdas immanenssi*. Se on ”asubjektiiivisen tietoisuuden puhdasta virtaa, esireflektiivistä persoonatonta tietoisuutta, tietoisuuden kvalitatiivista kestoja ilman minää”. (Deleuze 2001, 25.)

Deleuzen puhdas immanenssi²²⁰ tarjoaa tälle tutkimukselle erontonoemaattisen siirtymän rinnakkaiseen käsitetyhjyyteen²²¹. Uppoutumista ei voi kuitenkaan nimittää puhtaaksi immanenssiksi, sillä se suhteellistaa läsnäolon ja poissaolon. Sitä ei voi nimittää tietoisuuden virraksi, sillä se on liiaksi kiinni uppoutumisessa kohdatussa aineellisessä. Se on ajatusläsnäolon poissaoloa, mutta ajatusläsnäolo ei ole puhdasta itselleen olevaa, vaan jatkuvia episodimaisia erontoja immersioista.

Puhdas immanenssi tarkoittaa ajatusläsnäolevaa materiaalista maailmaa. Sen sijaan immersiossa on kyse ajattelu–kielettömänä läsnä olevasta materiaalisesta maailman jatkumosta. Uppoutuminen on puhdasta aineen immanenssia, josta ajattelu–kieli jää pois siksi, ettei se tosiasiallisesti jatku, siksi että se on episodimaista, siksi että episoimaisen ajattelu–kielen samastaminen tietoisuuteen jatkuvuutena on virhepäätelmä.

Deleuzella tyhjän ajan suunnattomuus intervaleissa luonnehtii elämää puhtaana immanenssina. (Deleuze 2001, 29.) Immersiossaakaan ei ole ajan eronottoja. Mennyt ja tuleva yhtä hyvin kuin nykyisyyskin ovat eriytymättömässä tilassa jatkumona, joka tarjoaa kohtaamispaikkoja ajattelu–kielelle. Noilta uppoutumisen eriytymättömiltä paikoilta – sen rannattomuudessa – ajattelu, kieli ja ajan eronotot kumpuavat. Noille eriytymättömille paikoille eronnon lähteet, deferentit syntyvät – tullakseen immersion keskeltä deferendumiaalisesti kohdennetuiksi, näyttäytyäkseen meille merkityksellisinä olioisuuksina. Kunnes taas vaipuvat vain olioisuuksiksi ja ajattelu–kieltä vailla oleviksi olioisuuksiksi immersion.

Transsendentaalinen on Deleuzelle välitöntä annettuna otettavuutta. Hän kuvaa sitä käsitteellä *transsendentaalinen empirismi*. ”Yksinkertaisen empirismin” aistihavainto olisi vain katkos absoluuttisen tietoisuuden virrassa, jota transsendentaalinen empirismi tavoittelee. (Deleuze 2001, 25.)

Uppoutuminen ei ole minkään jatkuvan transsendentaalisen erontotietoisuuden välitöntä annettuna otettavuutta, vaan vielä-ajattelemattoman jatkuvuutta. Jatkuvuus on rannaton, se edellyttää tunnon, tunnun ja aineen rajoilla tapahtuvia liitännäisyyksiä²²². Läsäolo ja poissaolo suhteellistuvat sen harmaalla vyöhykkeellä, niin että kaikkialta immersion ajattelemattomassa jatkuvuudessa voidaan erontua eli deferoidua. Kaikesta mistä on deferoiduttu voidaan sulkeutua, tai paremminkin yrittää tehdä sulkeumaa. Mistä tahansa immersiossa voidaan erontua ja mikä tahansa immersioista erontunut on siitä esiin nousseena kohdattavissa – merkityksellisenä, deferendumiaalisena oloisuutena. Mutta eronto, deferenssi ei tuota itseään puhtaana kehivää reflektiivisyyttä, eikä immersio, eronnon henkinen aineellisen edessä luovuttaminen, sisällä edes ruumistunnon momenttina mitään, mihin voitaisiin liittää ajatus absoluuttisen *tietoisuuden* virrasta. Se sisältää vain uppoutumisen, ruumiin tuntuun ja aineeseen vaipumisen ja alati uudistuvan lähteen uusille eronnoille. Meillä ei ole sellaista metafyyisistä tietoa, joka kuvaisi kaiken yhdestä spinozalais-deleuzelaisesta aineellisen substanssista johdetuksi liikkeeksi. Immersiossa emme tiedä, mistä olemme uponneet mihin, tuskin edes enää-tiedämme tai vielä-tiedämme immersoituneemme. Immersion empirismi ei ole yksinkertaista empirismiä, vaan uppoutumisesta nousevia erontojen lähteitä, jotka sekaantuvat samalla kehkeytyvään ajatteluun.²²³

Deleuzen transsendentaalisen kentästä tulee tosiasia vain kun subjekti tuotetaan samaan aikaan kuin objekti. Missä transsendenttia ei ole tietoisuudelle, ”siellä transsendentaalinen kenttä pitää määritellä puhtaaksi immanenssin tasoksi, koska se väistää subjektin ja objektin transsendenssin.” (Deleuze 2001, 26.)

Immersiosta kehkeytyvään symboliseen otettu ero luo *eronnon* lähteen kohteena eikä objektia. Kun eronnon lähteen sisältämään

erontoon itseensä kohdennutaan, se ei tuota objektin ja subjektin yhtäaikaisuuden identtisyttä tämänpuoleisen läsnäolon absoluutisessa välittömyydessä, vaan yhtäaikaisen eronnon ja erontoon, eronnon merkityksellistämään maailmaan suuntautumisen. Se säilyttää ajattelun alun tänne erontona välittyvänä lähteenä. Se aikaansaa objektin häilyvyyden ja epävakauden, mutta myös sen jatkuvan hybridisen korjauksen. Se säilyttää artefaktin luonnon. Samalla, kun eronnon lähteen sisältämään eronnon kohteeseen eli erontoon itseensä kohdennutaan, uppoutumisesta kehkeytyvälle kohdentumiselle on jo syntynyt erontohybridi, erontolähteensä aineellisuuden itseensä immersion kautta sisällyttävä erontonoemaattinen hybridi.

Kuten aiemmin todettiin, käytännöllinen toimintakaan ei suuntaudu suoraan sellaiseen objektiin, joka olisi korrelaatiossa subjektin kanssa. *Käytäntö on toimimista eron ja immersion, aineellisen* ja sulkeumana esitetyn symbolisen rajoilta.* Siinä ei suuntauduta suoraan *eronoemaan*, erontoriippuvaiseen, eronnessa ajattelu–kielen tapahtumana todellistuvaan noemaan (jolla ero lopulta otetaan) saati suoraan eronnon lähteeseen (joka on aineellis-ruumiillisesta immersioista nouseva deferentti). Siinä toimitaan hybridisessä välitilassa²²⁴, kohdennutaan niiden väliseen eroon.

Kelluntaa

Immersion aineellinen, materia – poissaolevuuksista läsnäolevuuksiin – vyöryy ruumistunnusta ruumistuntoon. Ruumiiden tunto puolestaan hyökyy tuntuun ja materiaaliseen ja sen yli immersion – erilaisia materiaalisia läsnäolevuuksia ja poissaolevuuksia

* Tässä ei viitata symboliseen ja aineelliseen sinänsä muuta kuin eron merkityksessä. Kyseessä on sulkeumaksi *esitetty* symbolinen ja sen identtiseksi kohteeksi *konstituoitu* aineellinen. Sulkeuma syntyy, kun jollekin sellaiselle (ajattelu–kieli) annetaan jatkuvuus, jota sillä ei ole, ja kun tuota ideaalista jatkuvuutta identifioidaan materiaalisesta maailmasta – jossa on kyllä (liikkeen) jatkuvuus, mutta joka ei ole symbolinen.

suhteellistaen. Ruumiiden tunto ja aineen tuntu tulevat toisikseen ylittäen toisensa. Ruumis ja aine ”avautuvat toisilleen”²²⁵ ja toisiinsa. Tässä liikutaan tietysti moniaistisuudessa²²⁶ kirjaimellisesti otettavien tuntojen ja tuntujen sijaan ja moniaistisuutta immersiiivisesti *ylittävässä* moniaistittavan aktuaalisen läsnäolon sijaan, sillä uppoutumisessa on kyse myös ärsyккеettömyydestä aineen ei-ilmaisun ja ei-merkityksen keskellä. Ja kaikki edellä mainitut uppoutumista kuvaavat käsitteet ylittyvät sen ajattelun ja kielen tapahtumia synnyttävässä käsitteettömyydessä ja merkitsemättömyydessä. Kelluja ja kelluttaja eivät koskaan kokonaan eroa kellunnasta, joka on ajattelulta kirpoava reflektioimattomuuden normaalitila. Se on tila, jossa jaamme kellunnan, emme kehojamme tai maailmaa irrallaan siitä. *Tässä mielessä eronnot kehräävät immersioista hybridisiä heteronomioita**, sen poissaolojen läsnäoloa.

Deleuzen absoluuttinen immanenssi on itsessään suhteessa vain itseensä. Se ei ole jossakin jollekin. Deleuze viittaa Spinozaan, jonka ajattelussa immanenssi ei ole immanenssia substanssille. Paremminkin *substanssi ja muodot ovat immanenssissa*. Deleuzen transsendentaalisen kentän määrittelee immanenssin taso ja immanenssin tason jokin elämä: *a life, une vie*. Epämääräinen artikkeli kuvaa tässä deleuzelaisia singularisuuksia, joissa ei kuitenkaan ole kyse elämien yksilöllisyydestä. ”Elämä sisältää vain virtuaalisuuksia. Se koostuu virtualiteeteista, tapahtumista ja singularisuuksista.” Ilmiöt ja singulariteetit antavat immanenssin tasolle kaiken niiden virtuaalisuuden aivan kuten immanenssin taso antaa virtuaalisille tapahtumille niiden täyden todellisuuden. (Deleuze 2001, 26, 28, 30, 31.)

Aineelliseen uppoutumisessa itsessään ei *tiedetä*, miten singularisuudet liittyvät toisiinsa, miten kaikki vaikuttaa kaikkeen elämäimmanenssissa ja miten jako mahdollisuuteen ja aktuaalisuuteen kumoutuu kestossa ja virtuaalisuudessa. Metafysiikaksi saakka tiedetty aineellinen tulisi siinä sivussa juhlineeksi ajattelu–kielen jatkuvuutta. Mutta jatkuuko se edes materian prosessiksi kuvattuna, jos kuvaukselta jää noteeraamatta sen oman liikkumattomuuden

*Tässä aineellis-ruumiillisen immersion vaikutuspiiriin hybridisesti jääviä.

momentti – jatkuvasti immersioista eronnut ja siihen romahtanut. *Ajattelu on vain enemmän tai vähemmän katkelmallisia erontoja aineelliseen uppoutumisesta. Symbolinen on erontoa?*

Uppoutumisessa esiontologia ja esiepistemologia eivät eroa toisistaan. Silloin kun ne alkavat erota, eronto on jo tapahtumassa. Silloin immersioista viitataan jo pois joksikin *itselleen olevaksi* kääntyvään. Immersiolla puhkeaa erontoon jotain, joka puolestaan tulee erontohybridisesti osaksi kehkeytyvää symbolista. Tässäkin immersioista kumpuavan liikkeen vaiheessa – ennen sulkeuman julistamista – kietoutuneisuus on maailman konstituoimaton valmius, sen ohjausta vailla oleva keskeneräisyys.

Ei maailmamme ole ajattelu–kieltä. Me olemme ajattelu–kielestäkin maailmasta. Parhaimmillaankin vain eronottojen päässä sieltä, minne ajattelu–kieli ei jatku: aineellis-ruumiillisesta immersioista. Mutta tieteessä, teknologiassa ja taloudessakin meidän kuuluu olla kuin olisimme Kertakaikkisen Eronoton perustamistöissä, niin mahtavan ettei siihen voisikaan kohdentua kuin erontonoemaattiseen hybridiin, vaan se olisi pakko mieltää pysyväksi sulkeumaksi. *Ja sulkeumasta sitten etsittäisiin yhteyttä konstituoimalla sen piirissä maailmaan, vaikka yhteys löytyisi sieltä, mistä se sulkeutui.*

Uppoutuminen on syövyttävää, samansykkeiseksi tekevää, se on aineen totalisoivia, viestittömiä kohdakkaisuuksia, limittäisyyksiä, tihtentymisiä. Uppoutuminen on koko olemassaolon aistimus, joka *ylittää tunnun ruumiillisen puolen aineeseen ja aistimuksen ruumistunnun sen lähteen venyvään poissaoloon*. Se on ajattelu–kielettömän aineellisen kestoa, joka murtumassaankin – eli liikkeessään kohti eronotojensa keskinäisviittausten sulkeumaa – säilyy taustalla.

Deleuzelle immanenssi ei ole Subjekti, jonka aktissa oliot syntetisoitaisiin (Deleuze 2001, 27). Puhtaan immanenssin tapaan immersioikin vie subjektilta synteessin mahdollisuuden. Ajattelulle sitä väijyvä immersio on puhtaan alun vaikeus ja keskinäisviittaavuuden sisäkehän seinämä. Se on kielen vankila ja päättelyn kehä, joita kumpaakaan ei todellisuudessa ole olemassa muualla kuin sulkeumassa. Samalla se on kaiken tiedollisen synteessin syvä, väistytävä

ehto. Uppoutuminen syntetisoi erontomme edeltä käsin. Se, miten Husserl konstituoii pöydän, on itse asiassa jo immersion ”silmänkantamattomassa täyteydessä”²²⁷.

Väijyvä immersio

Uppoutuminen on aidosti prosessi, joka ei ole vielä tai ei enää ja joka hetken ollessaankin jo kadottaa tämän sitä kuvaavan lauseen ajallisen seuraannon koordinaatit. Kun immersiota joudutaan aluksi kuvaamaan filosofisesti, on houkutus sanoa, että kuvauksen vaikeus todistaa immersion prosessiluonteesta ja itse kuvauksen deferentiaaliseen luonteesta. Jos käsitteet ovat eronnon yksikköjä, joilla ei ole käsitteen sisäistä liikettä, kuinka voimme kuvata käsitteellä uppoutumista, joka ei ole enää eikä vielä erontoa ja jonka liike upottaa myös ajanoton koordinaatit ennen, nyt ja jälkeen?

Vaikka immersiota ei ilmaista kieltona, se näyttäytyy epäkäsitteenä ja negatiivisuutena suhteessa puhtaaseen ajatteluun – silloin kun sitä yritetään ilmaista vain sulkeuman piirissä. Mutta se on koko ajan odottamassa avoimuutena eronnoista koostuvan *dekonstellation* intervalleissa tai sulkeumaksi ymmärretyn dekonstellation (konstruktio) taustalla. Se on erontojen yhteyttä, ei puhtaana keskinäisviittaavuutena, vaan erontojen lähteiden erisfäärisyyttä painottavana ”yhteentörmäyksenä”. Se tuottaa niille jatkuvasti liikkeen tai – puhtaan sulkeuman sisälle pakotettuna – illuusion liikkeestä. *Se voidaan myöntää siinä mielessä, että se millä sitä kuvataan, lakkaa siellä missä se alkaa.*

Immersiosta ollaan riippuvaisia symbolisen pystytystyön aikana. Vaikka immersion itseensä vajotaan heti kun symbolisen pystytystyö taukoaa, immersio ei ole symbolisena esitettävän kieltoa, se ei määriy ei-symboliseksi eikä (vain) reflektion lakkaamiseksi. Immersio on se, mistä symbolisena esitettävään tultiin ja tullaan ja se mihin symbolisesta siirrytään, kun eronnot taukoavat.

Immersio ei ole myöskään prereflektiivistä siinä mielessä, että sen merkitys olisi vain valmistella reflektiivistä. Sehän osallistuu reflektiivisen välittömiin synteeseihin.

Uppoutuminen ei ole immanenssi, ei oleminen, ei toiseus, vaan se sisältää piilevästi nuo kaikki niiden aineellis-ruumiilliseen romahtamisen rannattomuutena. Siihen, immersioon ajattelu-kieli on kirvonnut odottaen uutta puhkeamistaan. Siihen symbolinen, erontoisen sinänsä muotona, on luovutettu. Luovutettuna se kerrotaan immersioon ajattelu-kielen uusia erontoja syntetisoimaan.

Uppoutuminen on myös hyvin yksinkertainen, intuitiivisesti ymmärrettävä asia. Ajattelun katveessa olemme sen osa, siitä osallisia, sen osia. Emmekö oivallakin olleemme jo siellä – eksplikoitua ja valmiiksi saatun ajattelu-kielen ulkopuolella – kun eronnumme immersioisuuden kestosta ja jatkuvuudesta, sen rannattomuudesta. Emmekö tajuakin tämän erontuessamme ja viimein sulkeutuessamme kaikesta uppoutumisesta joksikin, jota sitten saataan sanoa merkityksiä antavaksi tietoisuudeksi tai kielen tietoisuutta ohjaavaksi välitysjärjestelmäksi tai kognition ruumiillisuudeksi tai siitä uudelleen ekspansoituneesti: kognitioksi, joka on hajaantunut materiaaliseen ympäristöön.

Vaikka käsitteellinen tietoisuus joutuu hahmottamaan aineelliseen uppoutumista omaan kieltoonsa tai destruktoonsa turvautuen, ajattelemattomuuden immersioiviset momentit ovat joka hetki piilevinä ruumiin muistissa. Itse asiassa aineellis-ruumiillinen immersio kannattelee muistia, eivät käsitteelliset konstruktiot tai kielelliset kontekstit. Me muistamme erontojen mikro- ja makrotasolla, mistä kaikesta olemme tulleet symboliseen ja mikä syntetisoi meidät merkityksen maailmaan. Me muistamme immersion niin kuin immersio muistaa meissä käsitteellisen – seuraantotuntoisten polkujen erontovalmiutena, paluun mahdollisuutena. Immersio on jotakin, josta eronnumme ja josta näemme erontoomme, josta käsin alamme erontotuntoisina kohdentua näkemäämme erontoon.

Immersio (epä)käsitteenä

Immersio käsitteenä on epäkäsité. Kuten Merleau-Pontyn ”lihaa”, uppoutumista ”ei pidä ajatella substansseista, ruumiista ja hengestä käsin, jolloin se käsitettäisiin vastakohtien yhdistymiseksi” (Merleau-Ponty 2016, 568)²²⁸. Puhdistettuna normikäsitteenä immersio vain siirtäisi ruumiillis-aineelliset ajattelu–kielettömät hetkemme sulkeuman piiriin. Se nollaisi aineellisen kokemuksemme ei-merkityksen ja ei-ilmaisun ja esittäisi kaiken nähtävissä olevan vain merkityksen laajenevien kehien ja ilmikontekstien kielipelinä. Ruumisbanalisoituisi vain merkityksistä kokoonpannuksi ruumiiksi, ilmaisuista harsitukseksi ruumiiksi.

Silloin maailmastamme todella tulisi silkkää merkitystä ja informaatiota. Mutta sehän olisi – ei käsitteellinen, vaan *käsitteen käytöllinen mahdottomuus*. Käsite on aina riippuvainen siitä, mitä se itse ei ole. *Ellei mikään muu, niin jakamamme, aineelliseen immersoituva, kaikkialle seuraava ruumistuntomme tarjoaa julkilausumattomat edellytykset merkityksen ilmaantumiselle erontona.*

Uppoutuminen ei kuitenkaan ole oleminen. Erotukseksi olemisesta immersioon kuuluu myös ajattelun olemattomuus ja olemisen ajattelemattomuus. Immersio on jotain materiaaliseen ytimeen, aineellis-ruumiilliseen liittyvää. Se on täysin refleктоimatonta, mutta jo menneistä eronnoista uuden erontoisuuden kohtaamiseen viritettyä. Aineellis-ruumiillinen *seuraantotunto* ei ole edes muistia, mutta sillä on silti valmius erontoon, valmius niin kutsutun symbolisen kohtaamiseen. Yleisyyden aste ei viritä sitä, kuten Heideggerin Olemista. *Se viritetty symboliselle, se viritetty yleisyyden asteelle, joka on eronnon päässä.*

Konstituutioissaan pyörivä ajattelu myös peittää aktiivisesti jotain siitä, minkä se jättää ulkopuolelleen: erottelemattomuuden ja erittelemättömyyden tilan, jossa ruumistunto ja -tuntu ovat yhtä, jossa aineellinen ja ruumiillinen ylittyvät toisilleen. Konstituutio peittää immersion, sen että meissä on läsnä meidän uppoutumisemme ruumiillis-aineelliseen ja siten myös meidän välitön pääsymme

kielen ”ulkopuolelle”. Tässä mielessä, immersioon verrattuna, oleminenkin on pelkkä konstituutio.

Ideopisteeminen yhteisö

Mutta nyt ollaan vielä immersion tapahtumassa, jonka liikkeelle ei ole todistajaa, sillä ruumis on uppoutumassa tai uppoutunut osaksi tunnon ja tunnun yhdistävää immersion aine–ruumis-jatkumoa. Juuri nyt ei ole enää havaintoa, eikä aistimustakaan kielen muokkaamassa merkityksessä. Miten on siis mahdollista että jossain odottaa vielä ajattelu–kieli? Aistinsisällöt täytyvät ei-merkityksen ja ei-ilmauksen aineesta. *Liikkuva aistija on aistitun liikkumista aistijaan*. Ei-merkityksen ja ei-ilmauksen aistitut telakoituvat ei-vielä-ja-ei-enää-aistijaan. Tämä ei ole määritelmällistä liikettä eikä filosofista spekulatiivista liikettä, vaikka kaikki onkin väreilevässä liikkeessä, jota varsinainen pysähdys (ja liikkeen hahmotus) odottaa vain symbolisen eronnon tuolla puolen.

Jos katsottaisiin immersioista erontoihin, nähtäisiin erontojen dekonstellaatiot ja niistä tislatus sulkeumat myriadien eronottojen päässä syttyvinä ja sammuvina tähtinä alati vaihtuvissa tähtikuviossa. Vaistottaisiinko silloin, että niiden synnyn lähde ja niitä liikkuttava voima onkin täällä, kaikkialla ympärillämme, eikä missään ideoiden ikuisessa sfäärissä?

Informaation ja tieteen tuotokset, niiden koko pedagogiikan esitykset lähtevät siitä ajatuksesta, että käsitteet voisivat välittyä jäännöksettä, että niistä voitaisiin päästä yhteisymmärrykseen niiden puhtaan keskinäisviittauksen kautta. Harvemmin törmää päinvastaiseen käsitykseen, että niiden *jäännöksellisyys* olisi ehto niiden välittymiselle.

Symbolinen voi olla ehjä ja kaikinpuolinen vain aineelliseen romahtaneena erontovarastona: kirjoituksesta binäärisoftaan, softan sähköistä liikettä kannattelevan hardwaren unohtuneisiin kytköksiin. Se ei voi olla kokonaisena läsnä ajattelussa. Kuinka idean, käsitteen ja merkin katkelmallinen seisahuneisuus pystyisikään vä-

littymään suoraan ruumiillisten olentojen kesken. Käsitys ajattelun jäännöksettömästä jatkuvuudesta luo *ideoepisteemisen yhteisön*, jonka jäsenet ovat pöydästä vuoron perään nousevia, maljaa Symboliselle ehdottavia – muutaman valitun sanan sanojia. Sellainen tiedeyhteisökin, joka keskittyy pääasiassa vain valmistelemaan noemaattisen järjestyksensä identtistä kohtaamista tiedon objektisnaan ja huolehtii kriisiytymiskyvyttömänä vain omasta uusintamisestaan, on ideoepisteeminen yhteisö. Sillä on vähän tieteellistä, totuutta tavoittelevaa merkitystä. Mutta ideoepisteemisellä yhteisöllä voi olla ideologista kysyntää, mihin käsitteen alkukin viittaa.

Puhdas sulkeuma on referentiaalisen konstituution kuvitteellinen apuneuvo. *Deferentiaalisuuden* kannalta sen puhtaus jo sisältää materiaalisen ytimen kiellon, eikä eronnosta itsestään enää ole suuntautumisen kohteeksi: erontonoemaattiseksi *deferentiaali-hybridiksi*. Aine–ruumis-jatkumosta nouseva deferentti hybridisoi-tuu eronnolle siitä noemaattisuudesta, johon se viittaa ja joka tarvitsee sitä erontamiseensa ja jolla erontaminen tapahtuu. Hybridisoi-tuminen on edellytys sille, että erontoon voidaan kohdentua *defe-rendumina*.

Eronto, johon ei enää suuntauduta, on sulkeuma. Mutta sulkeu-maan liittyvät ideablokit ovat kokonaisuksiensa laidoilta aina jo romahtaneet materiaaliseseen. Sulkeumaa varten ne voidaan lukea materiaalisesta, toisin sanoen uppoutumisesta, vain erontoina. Im-mersio ei suostu väistymään puhdistetun ajattelu–kielen taustalta eikä seasta. Kuvitteellinen puhdas sulkeuma on erontojen ymmär-ryksen hylkääjänä vain pelkistävä ideologinen erokone, paljon yk-sinkertaisempiin ja totalisoivempiin erontoihin kykenevä kuin mitä sen sisäisyydessä pysyväksi julistettu kokonaisuus antaa ymmärtää. Ymmärryksemme hybridiset käytännölliset muodot²²⁹ ovat jatku-va muistutus ideoepisteemisten sulkeumien epätotuudesta. Se, että puhtaan symboliseksi esitetty on paljossa aineelliselle luovutettua, tarkoittaa että sitä luetaan aineellisesta vain erontoina. Eronoema on tyhjä, noemojen käsitteelliset konstruktiot tyhjiä sulkeumassa.

Mutta ehkä immersioista heräämistä onkin siirryttävä kuvaamaan mahdollisimman läheltä, sulkeuman järjestystä haastavia

eroimpulsseja seuraten. Sieltä missä eronto on konkreettisimmillaan, missä nimi, sana – joskus jopa foneemi erontonoemaattisena äänne-elementtinä – on kaikkein lähimpänä eronnon kohdetta, missä ne melkein valuvat affektaationa immersioista paljastuviin olioihin. *Poissaolevinakin oliot loihditaan esiin erontoina ruumistunnosta, meitä aina mukana seuraavasta mielikuvituksen lähteestä.*

Puhtaan symbolisesta ei hahmoteta sellaista mitä ei ole. ”Faktaalisuus ja fiktiivisyys” sekoittuvat välttämättömässä suuntautumisessamme maailmaan,²³⁰ mutta vaatii lähdeään mukana kuljetavaa erontoa aineellis-ruumiillisesta kuvitella todelliseksi sellaista mitä ei ole. Kuvitella ei-mitään vaatii puolestaan noemaattisen *keskinäistyhjän*²³¹ jäämistä kokonaan vaille erontoa defereniaalissa valmiudessaan väreilevästä todellisen immersioista.

Symbolisen sulkeuma a là Kristeva

Julia Kristevalla on käsitepari symbolinen–semioottinen. Hän pitää niitä kahtena eri modaaliteettina samasta merkityksellistymisprosessista (signifying process). (Kristeva 1984, 23–24.) Hän liikkuu ajattelussaan koko ajan kielensisäisessä (ja siten merkityksen) piirissä, mutta hänen kielikäsitteensä on hyvin laaja. Kun ”symboliset operaatiot ovat riippuvaisia kielestä merkkisysteeminä”, ”*semioottisen* kineettis-funktionaalinen taso edeltää merkkien järjestelmää”. Niinpä se ei ole Kristevan mukaan ”kognitiivinen siinä mielessä, että tietävä ja konstituiva subjekti olettaisi sen”. (Kristeva 1984, 27.)

Semioottinen avaa subjektissa ”toisen, symbolista edeltävän funktioiden näyttämön”. (Kristeva 1984, 27.) Symbolinen merkitsee Kristevalle lakia, asettavaa subjektia, Oidipusta. Symbolisella on sulkeutunut muoto toisin kuin semioottisella, joka on avointa. Semioottisen avoin ei kuitenkaan ylitä signifiointiprosessia. Kielen materiaalinen aspekti, semioottinen *chora*²³², genoteksti, kiinteiden merkitysten puuttuminen, tekstin musiikillisuus, rytmisyys, selittämättömyys ja salaperäisyys – kaikki ne ovat Kristevan laajuuteen-

sa avautuvan ja laajuudestaan avoimeksi ymmärretyn signifiointiprosessin puolia. Ne ovat hänelle osa kielen perustana olevan laajan merkityksellistymisprosessin avoimuutta. Esimerkiksi mimeettinen on vain teettisen transgressiota, kun ”totuus ei enää ole viittaus objektiin, joka on tunnistettavissa kielen ulkopuolella” (Kristeva 1984, 58).

Semioottinen edeltää symbolista, mahdollistaa sen ja tuo sen piiriin luovuuden impulssin. Semioottinen täydentää ja tukee jonkinlaisella ilmaisumateriaalisuuden konseptilla sitä, mitä tässä tutkielmassa on sanottu ajattelun ja kielen episodimaisuudeksi ja symbolisen sulkeutumispyrkimyksiksi, symbolisen piiriksi ja lopulta sulkeumaksi. Kristeva ilmaisullistaa sen, mitä sanotaan tässä tutkimuksessa ajattelua ja kieltä vailla olevaksi ruumiiksi. Ajattelu–kielton ruumis osallistuu Deleuzen kuvaamiin sommitelmiin immersoivan aineellisen kanssa. Mutta *Erossa ja immersiossa* ei ole deleuzelaista metafysiikkaa, jonka piirissä vain identifioisimme sommitelman (halu)koneen liikkeenä. Tässä tutkimuksessa ei esiinny kristevalaista ilmaisun kaikkiallevievyyttä eikä deleuzelaisen metafysisen hypyn jälkeistä nimeämishelpoutta.

Tutkimuksen suunta on käänteinen. Se on deferentiaalisuuksia kohti ajattelu–kieltä. Se on ajattelua ja kieltä vailla olevan aine–ruumis–jatkumon deferentiaalisuuksia. Symbolinen ei projisoidu kuin jälkikäteen, ideologisessa muodossaan. Se immersoituu, niin että erontamistehtävä on aina edessä riippumatta siitä, millainen tai miten kehittynyt osoitus–muoto muokatuilla aineellisuuksilla satuu olemaan. Vaikka kristevalainen signifiointiprosessin kuvaus hylkää merkin kaksinaisuuden korrelaationa matkallaan kohti aineellisuuksia, se on yhtä kaikki riippuvainen merkin projektiosta, sen vyörystä maailmaan symbolisen* eteentyöntyneenä yksikkönä.

*Symbolinen on tässä tutkimuksessa sekä aine–ruumis–jatkumosta eronottavaa tulemistä symboliseen että semioottisen deferentiaalista liikettä. Se on niistä ideologisesti muodostuvan sulkeuman järjestelmäreferentiaalisuutta. Symbolinen on aine–ruumis–jatkumon mitä tahansa (semioottisia, kielellisiä, merkityksellisiä) pyrkimyksiä sulkeumaan, jota kulttuurisemmalla painotuksella nimitetään tässä työssä sanalla symbolinen. Yhteiskunnallis-psykoanalyttisellä painotuksella ilmaisten meillä on pait-

Tykkänään muuta kuin representaatiota

Tässä tutkimuksessa merkki, kuten semioottinenkin luetaan eron-toiseksi ja erontoisen itseriittoisessa muodossa symboliseksi, koska merkki – kiinteää merkitystä vailla olevanakin – on osa merkityksellistymisprosessia ja viime kädessä osa semioosiksen järjestelmää. Ilmaisun aineellisuus nähdään vain symbolisen järjestelmäyksikön puoliskona, ei minään sellaisena, joka asettuisi aineelliseen, kääntyisi sen puoleen, kohtaisi sen myös ei-merkityksellisydessään ja ilmaisemattomuudessaan. Antropologiselta kannalta merkki nähdään aineelliselle luovutetuksi. Sitä ei sellaisenaan voi lukea erontoiseen, eikä siten myöskään symboliseen kuuluvaksi – aivan niin kuin ei niitä aineelliselle luovutettuja symbolisia muotojakaan, jotka kohtaamme artefaktissa.

Mutta mitä tapahtuisi, jos ajattelu–kieltä ei vielä olisi? Symbolisen katkelmallinen häilyvyys, sen pystytystyön herpaantuminen, ei olisikaan syynä immersioon, vaan immersioista liikahdettaisiin *ensimmäistä kertaa* kohti symbolista. Olisiko se pelästyksen ja aggression tyyppinen havahtuminen johonkin, joka saa äännähtämään kohti ei-vielä-symbolista? Vai olisiko se immersiossa toteutumassa olevasta – ja jo monta kertaa toteutuneesta – mielihyvän virtaamisesta annettu merkki, sellainen joka erottaa immersioista *haluajan* – tahtomaan sitä jo nyt? Vai olisiko se immersioita toisteisuuden hämärästä erottumaan pyrkivä tapahtuma, jonka mieleen palautus vaatii jonkinlaisen muiston esi-idea kehkeytyäkseen esiin ruumistunnon tämänhetkisyydestä? Emme voi tietää, mutta joka tapauksessa eronnon aihiot symboliseen olisivat jotain tykkänään muuta kuin representaatiota – niin kuin ne ovat silloinkin, kun oikullinen seuralaisemme ajattelu–kieli astuu kuvaan koko kattavuudessaan. Jotain immersiossa tulee itsekseen, erottautuu itsenään, kun ajattelu–kieli, alun perin toiselta saatu, ottaa eron siitä, mikä paremminkin otat-

si symbolista myös semioottista järjestystä. Semioottinen järjestys ohjaa sitä, miten merkki eteen työnnettynä yksikkönä vyöryy kohti konstituoi-
van tai ”ainetta läpäisevän” ajattelu–kielen symbolista yksinomaisuutta maailmassa.

taa eron itsestään ajattelu–kielen kohdallisella eronoemalla. *Ja ennen kuin huomaammekaan olemme keskellä tilaa, jossa ruumistunto on silkkaa maailmastaoloa ja sen symboleja ylläpitäviä erontoja.*

Kielellinen spontaanisuus puhkeaa erontoina synnyttäen käytännöllisen suuntautumistemme kohteita. Ne ovat deferentiaaliyhrideinä todellistuvia merkityksellisiä olioita. *Se että on kieltä jo tarkoittaa, että on myös erontoja, jotka jaamme immersioistamme käsin.* Aineellis-ruumiillinen välittää meille eronnot ja jää niihin kohdentumisen momenteiksi. Deferentiaalisilla, erontonoemaattisilla ajatusyhrideillämme, niin ruumiin muistamalla kuin uusilla, juuri nyt syntyvillä, eläydymme toistemme eroihin.

Maailma itse on ”konstituoitunut” immersiiivisen yhteyden tioloissaan jo ennen kuin ajattelu–kieli herää siitä erontoihin. Immerssiivisen reflektioimattomuuteen ilmestyneet symboliset katkokset eivät olisi voineetkaan syntyä tyhjistä. Eivätkä ne saattaisikaan jäännökseltä välittyä toisilleen, eivät edes toistensa reflektioituna suhteina. Ne eivät leiju hengenfilosofian ja kielijärjestelmän aineettomassa eetterissä. Ne kuvataan omaan piiriinsä puhdistetuiksi, mutta jos yrittäisi liikkua puhtaassa sulkeumassa, koodin kokonaisuus vain romahtaisi aineelliseen.

Varhainen eronto

Kieli on heräämisiä ja kieli merkitsee erontoja. Vaikka olen kirjoittanut siitä teoreettisesti, mielessäni on usein väikkynyt kuva todellisesta pikku tapahtumasta, johon tiivistyy jotain siitä, mistä deferentiaalisuudessa ja eronnossa on mielestäni kyse:

Pieni, vasta kävelemään oppinut lapsi askelsi puistossa äitinsä edellä. Äkkiä lapsi huomasi maassa sepelekyhkyn. Lapsen olemus jähmettyi. Aineellisuudessaan loputon maailma äidin suopeuden ja aina saatavilla olevuuden katveessa aivan kuin katosi hetkeksi yhden eloisian tihentymän tieltä. Näyn vangitsevuus jähmetti pienen kehon, kunnes kätönen heilahti sitä kohti – hieman liian holtittomasti.

masti, jotta sormi olisi varsinaisesti osoittanut sitä, minkä tulkitsemme luontokappaleeksi lapsen ja oman havaintomme kohteena.

”Hauva!” lapsi sanoi.

Hän käytti ehkä ensimmäistä kertaa sanaa aivan itsenäisesti niin. Ei haittaa, vaikka se meni vähän väärin.

Joku tulkitsisi sen referentiaalisuuden varhaiseksi harjoitukseksi. Mutta mistä käsin lapsi olisi viitannut, identifioinut? Minuutensa hän tuntui menettävän jatkuvasti ympäristölleen; kieli oli hänelle eri tilanteisiin puhkeavia soinnullisia rytmejä, ei suljettu järjestelmä, jonka ilmaus hakisi kontekstisidonnaiset merkityksensä.

Lapsi ei kommunikoinut sillä hetkellä, ei vilkaissut äitiinsä: katso äiti, pulu. Hän ei sanonut sitä itselleenkaan; sen sanominen pikemminkin herätti itseyden tunnon – linnusta käsin. Hän viehättyi kyyhkyn eloisuudesta, mutta myös erikoiset kivet olivat hänelle eloisia. Aineellis-ruumiillisen maailman upottavilla aisti-ihmeiden kentillä oli äkkiä jotain, joka nousi sieltä ja alkoi korvata tunnon ja tunnun yhteyttä pelkällä tunnulla, näön ja kuulon hypähtämisellä linnun maata tikkaavaan askellukseen. Ruumistunnon ja aineen tunnun hajamielinen upottavuus täyttyi silkasta linnun tunnusta kuin kaikki olisikin ollut jotain täyttymistään odottavaa tyhjää, ja se tyhjä olisi itse muuttumassa linnuksi. Mutta olo aineen kentillä ei voinut olla lintu.

Tiessään oli maailman hyväntuulinen ajatuksettomuus. Lapsi ei voinut olla tyhjä eikä lintu, mutta täyttyi koko ajan siitä, mikä loihdutti sanoiksi: hauvuudesta/puluudesta. Siitä, puluudesta – hetkesikään irti päästämättä – sen, hauvuuden, sanova otti eron. Ja näki kehonsa aistimusten ”hauvuuseroavuuksissa” myös ”hauvuuserillisyyden”. Sen sanovana hän katsoi sanomisensa synnyttämään erillisyyteen linnusta-täyttymisen-tuntona. *Hän katsoi tunnun erillisyyteen tunnon eroavuutena.*

Lapsi ei voinut enää olla pelkkä erillisyyksiä noteeraamaton eroavuuksien kantaja. Lapsi itse muuttui joksikin erilliseksi, johon hauvan sanominen kutsui nyt yhä olioisemmaksi käyvää pulua viittaamaan. Linnun lasta kohti ponnahtava liike tuntui identifioivan tämän immersioista nousevan erontotietoisuuden eikä päinvastoin.

Linnun irti päästämätön vangitsevuus synnytti immersioon kohtaantotunnon, jonka kohdentumisen alle tekeytyi sen oman eronnon lähde koko eronnossaan, sanottuudessaan. Ei enää identifioitavuuspakkoista – kohdetta symboliselle valmistelevalle idealisointia. Ei enää kohteen pakottamista joksikin puhtaalle symboliselle ilmeneväksi tai puhdasta symbolista ilmentäväksi.

Lapsi katsoi puluun sen sanovana. Hän katsoi uppoutumisen tiedottomaan liikkeeseen putkahtaneeseen eroon, joka oli syntynyt symbolisen – nyt vasta alkuperäisessä eronnon merkityksessä – pysähdyksestä. Merkityksellinen oleminen linnusta käsin maailmassa oli alkanut. Tästä lähtien kaikki asiat siinä olisivat hänen kohdentumistaan niihin sanottavina: eronnettavina ja eronnettaviksi tarjoutuvina. *Hän olisi tukevasti maailmassa, irti pääsemättömissä erontojensa lähteistä.*

Ensimmäinen eronto

Noemaattinen eronto, johon tässä tutkimuksessa keskitytään, on liukuvaa lapsen kehityksessä, jossa mimeettinen suhde (ks. McCafferty 2008, 147), aineellis-ruumiilliseen ympäristöön muuttuu kielelliseksi. Kielellinen suhde ympäristöön puolestaan käy maagiseksi. Sanovan maailma, kieli tapahtumana näyttää tuottavan uusia, ennennäkemättömiä olioita ja valmistautuvan niiden rajuihin muodonmuutoksiin, joihin vielä kehittyvä kieli antaa luvan. Kielen kyky puhtaasti itsenään tuottaa noita maailmoja on kuitenkin kyseenalainen. Edellisen kappaleen varhainen eronto on lähtökohhta huomattavan todellisille, haptisista ja erittelemättömistä moniaistisuuksista kumpuaville mielikuville ja mielikuvitusolennoille, joiden deferentti on äärimmäisen todellinen, mutta samalla valmis äärimmäisiin noemaattisiin liikahduksiin. Mielikuvituksessaakaan kieli ei irtoa immersiiivis-todellisesta, vaan tehostaa sitä, ottaa sen olioisuuden voiman käyttöönsä.

Paul Ricœur löytää kerronnan mimeettisen todellisuussuhteen uudelleen järjestystä ajasta ”[K]ertomus tuo ajan kieleen. Kerron-

nallisen kielenkäytön ja ajallisen kokemuksen oletettu vastaavuus nostaa heti alkuun kysymyksen viittauksesta tai uudelleenahmottumisesta. Lainatakseni Aristoteleen *Runousopin* sanastoa, kyseessä on kerronnan mimeettinen funktio.” Viittausta hahmottaessaan Ricœur tunnustaa perustelluksi vakaumukseksi sen, ”että kieli kohdistuu lopulta aina johonkin, siihen mikä on olemassa. Näin on silloinkin kun kieli ottaa leikin hahmon ja iloitsee vain itsestään.” Melkein erontoisesti, mutta silti kielen referentiaalisuudessa pysyen Ricœurille kuvailee, miten metafora ja kertomus näyttäytyvät rinnakkaisina kielenkäytön muotoina: ” Molemmista yhtäältä viedään merkkien ja asioiden välinen repeytyminen lähelle ratkeamispiirettään ja toisaalta viedään viimeiseen saakka myös pyrkimys korjata tämä katkos aina vain intensiivisemmällä ja epäsuoremmalla uskollisuudella todellisuudelle.” (Ricœur 2005, 164–165.)

Deferentiaalisuudessa ei ole puhtaasti kielellisen viittauksen suuntaa, koska siinä kieleen viitataan. Deferentiaalisuudessa mimeettisyydestä voidaan puhua, kun olioisuuksien deferenssit viittaavat ruumiillisen ”toisen kielen” (eleiden ja ilmeiden) mahdolliseen ”ensimmäiseen” erontoisuuteen. Ajattelu–kielettömästä aineelliseen uppoutumisesta nouseena se liukuu – nyt immersio-taustaisena – ajattelu–kielen erontonoemaattisuuksiin. Toisen kielen alussa, ”ensimmäiseen kieleen” liukuvana, eronto on mimeettistä. Käsitteelliseen jää aina jotain mimeettisyydestä. Adorno kirjoittaa: ”Edustaakseen mimeettistä, jonka se syrjäyttää, käsitteellä ei ole muuta keinoa kuin omaksua jotain mimeettisestä omaan käyttäytymiseensä, luopumatta itsestään.” (Adorno 1992, 14.) Tälle tutkimukselle kielen ja ilmaisun mimeettisyys on sekä eronnon deferentiaalista emanaatiota että genealogiaa. ”Matkija” tulee nopeasti erillistuntoon matkimisen lähteestä, ja häilyvärajaisesti syntyy mimeettistä erontoa. Mimeettistä voidaankin tarkastella myös erontona aivan kuten rinnakkaisten ja vastakkaisten kehollisuuksien syntyä ruumistuntona ja aineen tuntuna, joka sähköistyy niitä läpäisevästä kosketuksesta.

Mimeettisyys kuitenkin mielletään usein vain kysymykseksi kielen ja kielijärjestelmän mimeettisistä piirteistä. Mimeettisyy-

destä puhutaan jonakin, jonka kieli järjestelmänä identifioi. Toisin kuin esimerkiksi Ricœurillä, mimeettisyys nähdään ulkokohtaisesti objektiivisen identtisyysperiaatteen jäljittelynä. Kuin jäljiteltävä ja jäljitelty asetettaisiin samaan identtisyysperiaatteen, toinen sen epätäydelliseen pyrkimysmalliin ja toinen sen varsinaisesti identifioitavaan identtisyysmalliin, ja ajattelu–kieli jonakin järjestelmän kaltaisena sitten identifioisi ”kaltaisuuden copulan²³³” vaillinaisuudesta johdetun mimeettisen jännitteen. Mutta rekisteröisikö se silloin olioissa vaikuttavaa mimeettisyyttä? Eikö se identifioikin ajattelu–kielettömään maailmaan asettamaansa pyrkimystä samankaltaisuuteen?

Jäljitellä, matkia toista/jotain, tulla toiseksi on eronossa kulkevaa uppoutumisen liikettä, jossa symbolisen identtisyysperiaatetta ei olisi voitu edes asettaa ennen jäljittelijän ja jäljiteltävän välillä syntyvää erontoyhteyttä. Jäljittelyn eleet saavat ajattelu–kielessä eronoeman muodon, mutta aivan niin kuin noemaattisella Valkoisella eronnetaan yhä uudelleen uppoutumisen ”valkoista”, jäljittelyn samankaltaisuuspyrkimys nousee kehkeytyvästä eronnosta ja on kaukana samastamisesta.

Metatasollakin eronnan jotakin osaksi tulevaa erontotuntoani deferoidessani sen sellaisesta, jonka sisällöksi muodostuu ”mimeettisyys”. Vapautan eronnon lähteen toimimaan – kohdallisesti tai ei – vain *erontoni* sisältöön nähden, ilman että säätäisin sille identifioimalla verifioidun mimeettisyysperiaatteen, jota se noudattaisi. Tämän erontoisen kuvauksen alla mimeettisyys kuitenkin toiminee – mimeettis-erontoisesti. Defereentiaalisuus sisältää tämän mahdollisuuden, koska se käynnistyy aineellis-ruumiillisesta immersioista niin kuin mimeettisyyskin.

Ei-inhimillinen eronto

Tässä tutkimuksessa affekti ei ole Substanssiin kuuluvien olioiden kesken vaikuttavaa vetovoimaa, vaan erillistuntojen ja erontotuntojen välistä immersiovetovoimaa. Se on inhimillisen ja ei-inhimilli-

sen erillistuntojen affektiivista hakeutumista ”eronnon” lähteelle, sinne mistä ne ovat nousseet ja minne ne taas uppoavat, immersion todellisuuteen, joka on vailla jatkuvaa viittausta kieleen ja ajatteluun.

Enaktivismi on kognitiotieteen suuntaus. Enaktivismissa, jossa on korostettu organismien autonomiaa, kognition käsitettä halutaan laajentaa inhimillisyyden ulkopuolelle, aina yksisoluisiin eliöihin saakka. Sen mukaan organismien keskinäinen affektiivisuus ja vuorovaikutuksellinen suhde ympäristön kanssa tulee näin ymmärrettävämmäksi. Kognition ja affektin laajennus tarkoittaa vähintään ei-välinpitämättömyyttä affektina ja jonkinlaista reagoimista kognitiona. (Miksi yksisolainen bakteeri siirtyy korkeamman sokeripitoisuuden alueelle?)²³⁴

Deferentiaalisuus ei taivu ”enaktivististen itseyksien” tielle. Ei siksi, että ”itseys” tai autonomia tai autopoiesis varattaisiin vain inhimilliselle, vaan siksi että juuri eronnon episodimaisuus kytkee ”eronto-organisminkin” viimekätisesti ympäristöönsä. Se on aineellis-organistisen immersion olioisuuksia läpäisevä ympäristö, ei enaktivististen itseyksien keskeytyksettä jatkuva vuorovaikutus ympäristön kanssa. Olioisuuksien erillistunut olisivat jatkuvuuden konstruktion liian häilyväisiä.

Aineellisuuteen uppoutuminen on tie maailman olioisuuksiin, olioisuuksien kesken. Erillistuntu ja eroavuuksien tunto ovat tie immersion erontoon. Ja eronto on tie merkityksiin niiden välillä.

Affekti edellyttää heräämistä erillistuntoon lajitoverin tai lauman tai vieraan lajin *pellikulasta*²³⁵, sen *toiserillistuntoisuuden pinna*. Kun apina varoittaa käärmeestä aivan tietynlaisella äännähdyksellä, ihmiset kyselevät vain, onko sillä merkkijärjestelmää, kieltä? Onko sillä sellaista tietoisuutta ja kykyä kommunikoida lajitoveriansa kanssa ympäristöön viitaten, jonka vain kielen kaltainen merkkijärjestelmä voi tuottaa? Unohdetaan, että meillä on sama immersioivisen olioisuuden yhteys, jonka elolliset jakavat. Ja meillä on nousemista siitä varoitusäänellä tai filosofisella käsitteellä. Ja meillä on erillistuntu, jonka se synnyttää ja eroavuuden tunto, joka saa näkemään maailmassa laadullisia merkityksiä. Ja yh-

teys, vetovoima, alituinen immersion uhka, sen houkutus ja välttämättömyys.

Olioisuutta läpäisevän immersion voi erontaa ihmisen solidaarisuudeksi muiden eläinten ja kaiken elollisen kanssa. Uppoutumisesta käsin jaettu erillistuntu implikoi herkkyyttä pienen pienille elollisen värähtelyille, joita ei ensimmäiseksi vain eristetä kysymällä niiden yli, onko niillä vaikutusta elollisen konstituutioon symbolisessa sulkeumassa.

Täyteinen toiseus – immersio ja rakastavaiset

Kysymys ”mistä eronto alkaa?” saa seurakseen kysymyksen toiseudesta. Toiseuteen törmätään teoreettisena ongelmana, sillä ajattelun mallit symbolis-kielellisessä sulkeumassa eivät kykene yhdistämään toisen pintaa hänen sisäisyyteensä.

Välittyneisyys, johon olemme tuomittuja ja josta vapaudutaan vain uusiin erontoihin, on aineellis-ruumiillis-immersiivistä. Siitä nouseva puhdas ajattelu ei ole jäännöksetöntä edes silloin, kun immersion absoluuttisesta kaikesta otetaan ero. *Kaikkein yleistävinkään eronto koko uppoutumisesta ei lankeaisi täysin yksiin toisen kanssa. Olemme jo eri ruumiiden pintoina ulkoistuneina*²³⁶ *toistemme erontoihin.*

Yleisyyden aste tarkoittaa vain eronoton laajuutta. Paradoksaalisesti, mitä enemmän eronoemat ottavat eron, sitä puhtaampina ne näyttävät välittyvän. Onko tässä selitys yleisyyteen liitetyleisyydelle ja käsitykselle siitä, että järki puhtaana asustaa tiedoitsemissä yksilösubjekteissa.²³⁷ Looginen konnektiivi, joka tavallaan ottaa eron kaikesta yhteen liitettävästä, saa dekonstellaation, erontojen konstriktion, näyttämään konstruktiolta. Sen, minkä pitäisi liittää yhteen erontoja, tai paremminkin: luoda kielen tapahtumalle reittejä erontojen välitilaan – se rakentaakin ideoiden ja kielen sisäisyyden muuria.

Toiseus on tunnun takaisen toisen tunnon lisäksi myös immersionsta heräävän spontaanin kielen toiserontoisuutta. Mikään subjek-

tin tai minän kaltainen ei voi sitä asettaa. Tuskin edes hyppynä ensin tulevaan toiseen (Ks. Levinas 1996, 75). Toinen ei ole sosiaalisten voimakenttien suure, josta eronnon jäänteet on siivottu pois. Sosiaalista toiseuttakaan ei voi irrottaa immersoivasta, vastaan tulleesta ja momenttina säilyneestä aineellisesta. Se ei kehkeydy ylikorostetun kielellisen kontekstikentässä. Se ei ole tyypistettävissä subjektiaseman hakemiseksi, puhunnan funktioksi.

Kieli on heräämistä. Kieli herättää meidät immersioista. Tuodessamme toisillemme kielen (ero erillisyytenä, kosketus) olemme ulkoistumassa toisillemme immersiossa, josta otamme sillä eron (ero eroavuutena). Ilman yhteyttä erontonsa lähteeseen ajattelu-kieli välittäisi vain abstraktin itsensä. Kielen jokaisessa heräämisessä me vaistoamme uppoutumisemme aineelliseen. Uppoutumisen sanaton synteesi ja välittyneisyys on (esi)ontokonteksti ennen kielen konteksteja. Se on immersion avoimuutta²³⁸ ennen merkityksen keskinäisviittaavuuksien sulkeuman rakentamista. *Kieli tuo eronnon vaateen mukanaan, ei niinkään välitä itseään, maailmoja itsessään²³⁹ tai edes viittaa ulkopuolelleen.* Aineellis-ruumiillinen osallistuu ajattelu-kielen. Sen ja ajattelu-kielen kohtaaminen puhkaisee deferenttejä, eronoton lähteitä, immersioon.

Toiseuksien keskeltä, immersion ”molemmin puolin”, syntyy eronottoisuutta reflektoimattomasta maailmasta. Ero otetaan tunnon kietoutuneisuuksista toinen toisensa ihoilta. *Rinnakkaistuntojen eronnot* puhkeavat yhtä aikaa sieltä missä oli vain tunnun rinnakkaisuudessa ylitetty raja aineeseen ja toisen ihoon.

Mitä uppoutumisessa tapahtuu, jotta voimme nähdä sen rannattomuuteen syttyvät toiseronntoisuudet kaikinpuolisina täyteyksiinä? Toiseus kohdataan yhtäaikaisena erontona toisen ihon tunnun takaisesta immersioista, joka on myös toistensa vielä erillistymättömiin ruumistuntoihin ylettyvää immersiota. Uppoutumisessa me ulotamme toistemme ruumistunnoiksi erontumassa oleviin sisäisyysksiin, jotka ovat yhtä lailla toistemme ruumistunnuiksi aineelliseen erontuvia ulkoisuuksia. Sisäisyydet ja ulkoisuudet, erillisyydet ja immersiivisyydet kumpuavat aineelliseen uppoutumisen erontoyh-

teydestä. *Immersiossa ylittynyt raja toiseen on osa eronnon defentiaalihybridin.* Immersio tuntuu takaavan toiseuden täyteyden.

Ja kosketuksen erovalmiudessa me olemme yhtä. Eriparisina, mutta jaetun immersion rannattomuudesta yhteen tulleina. Up-poutumisen synteettinen passiivi sykkii tunnun takaisesta aineesta ei-vielä-edes-toisen-ruumistuntona – ja kuitenkin jo aineen vä-rähtelyinä – matkalla kohti *toiserontoisuutta*, kohti toiseutta toisen eronnotoina. Ja kosketus, vastavuoroisesti eriparinen, muuttumassa hyväilyiksi niin kuin rakastavaisilla.

Se, mikä oli tunnun rajan ylittymistä aineeseen, palaakin osaksi ruumistuntoa. Ja näin yksinäinen iho on jo valmisteltu vuoro-vaikutuksen vyöhykkeen häilyväksi rajaksi, sellaiseksi jonka kie-toutuneisuudesta rinnakkaisuuksia kehkeytyy molemminpuolisten hyväilyjen *immersiivisynteetistä**, ei vain aineen tuntuina ruumiis-sa, vaan myös ruumiin tuntoina sen aineessa – toinen toisilleen²⁴⁰. Meidän välisemme on hänen lahjansa, minun lahjani pyrkii koske-tuksessa toiselle puolelle häilyvää rajaa, kalvoa – hänen ruumistun-toonsa.

Ja rajalta, epidermiksestä²⁴¹, jäsenten solmiutuneisuudesta... Juuri sieltä syntyy tulevaa eroyhteyttä väreilevä ruumistuntojen rin-nakkainolo.

Me olemme rinnakkaiserontoisia ja vastakkaiserontoisia ruu-miillisuuksia käyttämässä kieltä, toimimassa keskenämme, koh-taamassa yhdessä aineellisen ympäristön. Materiaalisuus on mu-kana sosiaalisessa maailmassa itsenään, ei konstituution muodos-sa. Se on mukana ihmisten välisessä maailmassa nimenomaan toi-sen ulottuvaisena ruumiina, osana aineellista maailmaa. Toisaal-ta se on mukana siinä, mitä tässä tutkimuksessa on nimitetty rin-nakkaiserontoiseksi toiseudeksi, jonka vaikutuspiirissä me yhdes-sä kohdennumme aineelliseen ja aineelliselle luovutettuihin arte-fakteihimme.

Yhteytemme on täytynyt syntyä jo uppoutumisessa aineelli-seen. Ruumistunnosta avautuvan tunnun rajan on täytynyt ylittyä

* Yhäkin immersoivaa, vaikka eronnon lähteeksi ihona ja eronnon ottajak-si kosketuksena tarjoutuvaa.

kosketuksessa aineeseen ja toisen ihoon. Tunnut ovat kohdanneet kosketuksessa ja liittyneet tuntoihin hyväilyissä. Immersio on aineellis-ruumiillisen uppoutumisen prosessi, mutta myös tuntojen heräämistä kohti eronottoisuutta, sitä mikä ei vielä ole erontoa.

Toisen spontaanissa puheessa toiseus puhkeaa eronoemiksi omien erontojen rinnalle. Ero otetaan eläytyen myös toisen erontoihin, toisen lahjoittamalla sanoilla, toisen kautta sisäistyneillä eronoemilla.

Mutta toiseus ja empatia ei aidosti esiinny abstraktissa ajattelu–kieli–sisältöjen maailmassa. Tieteen ja filosofian konstituutio ei kykene ymmärtämään yhteyttä toisen ulottuvaisen kehon ja hänen spontaanien ilmaustensa välille. On vain kielen sisäisyys tai ajattelu–kielellä konstituoidut ulkoiset objektit, jotka viime kädessä ovat teoreettisen ajattelun sisäisyyttä. On vain aineen konstituution epifenomenaalisuutta.

Toiseuksien täytydessä piilee arkipäivän käytännöllinen etiikka. Uppoutumisen rannattomuuksista heräävät eronottoisuudet ovat eroyhteydessä aineellis-ruumiilliseen. *Me emme rakenna yhteyttä toiseen käsitteellisesti, vaan kohtaamme immersiiivisesti.* Uppoutuminen syntetisoi irralliset eronnotkin immersoivan aineellis-ruumiillisen ja symbolis-erontoisen hybridisiksi täytyyksiksi, joina toiset kohdataan. *Me olemme heräilleet uppoutumisen rannattomuudesta toiseuksiksi toisillemme.* Meitä ei ole asettanut Subjekti, jolle toiseudesta tuli ongelma. Ei edes toiseuden kopernikaaninen kumous, absoluuttinen Toiseus²⁴², pelasta meitä toisillemme. Puhumattakaan semioottisesta tilasta, jossa leijumme merkkisulkeuman sisäisyydeksi tulkitussa kielen eronotossa. Ensiksi mainitussa pelastumme vain itseltämme ja viimeksi mainitussa meidät määrittellään vain symbolisiksi tai vain symbolisen toisilleen välittämiksi olennoiksi.

Yhteys piilee aineellis-ruumiillisessa immersiossa. Sieltä toisen täyteys kumpuaa. Täyteys on mahdollinen posthumanistisessakin mielessä, eikä sitä tarvitse johtaa persoonallisuuden, sielun tai olemuksen filosofisista käsitteistä.

Ei muuta representaatiota – ruumis muistaa

Ideoepisteemi palauttelee aineellis-ruumiillista täyteyttä vain symbolisen piiriin. Puhtaan symbolisen totalisoiva eronotto redusoi tu samanpiirisiin keskinäisviittauksiin, vaikka vain sotkuisen maailman kosketus ja jäämä voi tehdä symboliseksi asetetusta itsestään kohteen. Sotkuisen maailman jäämä liittyy käsitteet yhteen ja panee ajattelu–kielen liikkumaan erontojen välillä.

Kieli ei sosiaalisesti täydelliseksi ajateltunakaan (Saussure) ole mikään konstituoituva järjestelmä. Se on ajattelu–kielen alkuperäinen sulkeutumisasi ja riippuvainen eronotostaan. *Kieli on heräämisiä*. Se jää velkaa ”deferenttömälle”, koko immersiota koskevalle eronotolle yhtä hyvin kuin *immersiodeferenteille**, immersiota kieltä vasten nouseville erityisyyksille.

Kieli järjestelmänä voidaan siis asettaa vain immersiodeferentiaalisena ideana. Tutkimuksen seuraannon pohjalta emme lopulta tiedä muuta puhunnan aktualisoinnin (virtuaalista) lähdettä kuin eronnot ja niihin kohdentumiset. *Uppoutuminen syntetisoi immersiodeferentiaalisen sulkeuman entiteettejä*.

Käsitteiden immersiodeferentiaaliset lähteet ovat sekä hyvin erityisiä että kuten ilma ja vesi: samalla tavalla fundamentaalisia ja pelkistäviä. Ne nousevat vaikka sisäisestä ruumistunnosta tulakseen välitetyiksi. *Ruumis muistaa eronnoissaan ja ajatushybrideissä*.

Eronoton kohde / eronnon lähde ei ilmene kuvitteelliselle puhtaiden ideoiden piirille. Asiat eivät ilmene ajattelun merkityksenannon. Pikemminkin jotain immersiota kohtaantuu symbolis-eronotoisten aktien kanssa. Jokin aineellis-ruumiillisessa immersiossa kohtaannuttaa itsensä ajattelu–kieleen, jokin otattaa itsestään eron.²⁴³ Ajattelulla on häilyvä yhteenkuuluvuus aineellisen kanssa. Mikään ei ilmene ja kaikki on osittaista paluuta.

* Immersiodeferentti-käsite tavallaan kuvaa koko prosessia immersion näkökulmasta: immersiota erontovalmiuden kehkeytymiseen aina erontonoemaattiseksi lähteeksi, deferentiksi.

Deferenttinsä hukannut puhdas idea on paradoksaalisesti romahtaneena formaaliseen aineelliseen. Sen ikuisuus on aineellisuuteen kirjautunutta ikuisuutta, mutta ikuista elämää sillä ei ole. Se puhkeaa elämään vain eronnoissa.

Sosiaalinen ja sosiaalisen kokemus artikuloituvat pienten ja suurten rinnakkaisten erontojen kautta, jotta ne voisivat tulla ymmärretyiksi. Ajattelu ei kestä, mutta ei myöskään voi syntyä tyhjästä. Me kuljemme immersioon kehkeytyvällä rajavyöhykkeellä. Ideat ja käsitteet, nimet ja merkit, kiellot ja konnektiivit seuraavat toisiaan. Ne kahmaisevat itseensä maailmaa ja kutistavat itseään maailmasta. Erontojen rinnakkaisuudessa, ei niiden hierarkkisessa tai samanpiiristävässä sisäkkäisyydessä piilee niiden kyky tulla ymmärretyiksi ja kommunikoiduiksi. Kieli ei olisi mahdollinen ilman erontoja. Eronnoissa organisoituu vastakkaiserontoinen kohtaaminen ruumiillisen kanssa sekä rinnakkaiserontoinen kohtaaminen aineellisen kanssa. Syntyy sitovia erontoihin kohdentumisten käytäntöjä.

Erontoreittejä kielen tapahtumalle

Sulkeumassa sinänsä ei ole erontonoemaattisia hybridejä, sulkeuma itsessään ei ole kohde, eikä lähde, eikä se itsessään sisällä lähteitä eikä kohteita. Ajattelu-kieli kuvataan usein valmistuneena. Se on saatettu valmiiksi omassa piirissään. Se ilmentää pysyvyyttä, jatkuvuutta, jopa ikuisuutta, mutta ilman aineellis-ruumiillisen kohtaamista se olisi vain puhtauteensa jähmettyneiden, väliaineettomien keskinäisviittausten vankila, jonka paras ratkaisu ontologisiin ja tietoteoreettisiin ongelmiin on laajentaa vankilaansa ideaaliseksi luettuun formaaliseen aineelliseen tai paisuttaa sitä konstitutiivisesti koko aineellis-ruumiillisen sfääriin²⁴⁴. Tässä joudutaan kuitenkin yhä uudelleen aloittamaan alusta ja turvautumaan laaja-alaisiin käsitteellisiin eronottoihin, vaikka deferiaalista riippuvuutta ei tunnustetakaan, vaan päinvastoin, referentiaalisesti identifoidaan maailmaa sulkeumalle.

Paradoksaalisesti sulkeutuminen näyttää olevan *kielen sinänsä* ainut tapa *viitata* todellisuuteen ja olla osa sitä – ja viittaaminen sen ainoa suhde. Mutta avoimuus piilee sen uusintamisen/uusiutumisen lähteillä. Kielen avautuminen on deferentiaalisuuden kannalta sulkeuman purkamista erontonoemaattisuuksiksi ja yhä uusiksi tulemisiksi sille pystytettyyn piiriin, ei sulkeuman itsensä synnyttämän dualismin väkivaltaista ylittämistä tai sulkeuman sisäisiin eroihin jäämistä.

Ajattelu-kielen sinänsä sisäinen kokonaisuus jää velkaa massiiviselle eronotolle koko aineelliseen uppoutumisesta, toisin kuin sen sulkeutunut malli antaa ymmärtää. Deferentiaalihybridit luovat konkreettisia käytäntöjä, koska niihin ja siis myös aineelliseen maailmaan niissä voidaan kohdentua. Käsitteet on kastettu, jotta ne tulisivat näkyviksi, hybridisoituisivat kohteiksi, loisivat käytäntöjä ja palauttaisivat meidät taas formaalisen aineellisuuden määräämään toistoon.

Toistoista on kuitenkin aina noustava ottamaan episodimainen ero, liikahtettava kohti niin kutsuttua symbolista. Niinpä puhdas aineellisuutta vasten asettuva eronoema vaatii eronoton aineellis-ruumiillisesta immersioista tullakseen ymmärretyksi, muotoutuakseen lähteestä kohteeksi, ollakseen häilyvä erontonoemaattinen hybridi, luodakseen reittejä kielen tapahtumalle²⁴⁵. Ajattelumme ei voi vain kytkeytyä formaaliseen aineellisuuteen, koska silloin eronotot lakkaisivat. Hauras, erisfäärisyysien välille yhä uusista eronnoista syntyvä, reitti katkeaisi. Toisin kuin dataistit väittävät, oltaisiin vain keskellä loputonta aineellis-ruumiillista immersiota tai ideologista reimmersiota, joka pyrkii siirtämään aineellisen jatkuvuuden symbolisen sinänsä attribuutiksi.

Jos ylipäättään ajattelempa, me otamme tekoälyyn kytkeytyneenäkin eron ja niitä seuraavia toisia eroja, joihin erisfäärisyysien rajapinnat meitä ohjaavat. Ymmärryksemme konteksti ei ole konstruoitava rakennussarja, vaan pikemminkin tuntemattomissa dimensioissa viuhuva köysirata. Myös erontojen konteksti vaatii uutta erontoa, uutta käsitteellisen eronnon rinnakkaisuutta. Tämän deferentiaalisen momenttinsa kautta konteksti, tai pikemminkin dekon-

teksti, on rinnakkainen eikä sisäänsä ottava – synnyttämässään erisfäärisyyksien ajatus–kieli-radoissa. Dekoodaus on dekontekstuaalista poiskoodaamista, merkityksen eronottoisuutta, erisfäärisyyksien rajankäyntiä yhä uusilla eronnoilla tekstin puhdasta aineellisuutta, siihen muotoutuneita grafeemeja vasten.

Kirjat eivät ole ajattelu–kielelle olemassa muuta kuin tekstin formaalisesta aineellisuudesta luettuina erontoina. Artefakteihin ulkoisesti liitetyt konstituutiot ja niihin sisäisesti kytketyt ja niitä reguloivat formaalisen aineellisuuden muodostelmat eivät viime kädessä ole ajattelu–kielelle olemassa muuna kuin ruumiillis-materiaalisesta immersioista nousevina erontoina – ja erontojen dekontellaatioina. Silti konstituution itselöydökset ja diskursiivisen itselöydökset uhkaavat tehdä olemisestamme vain osan suurta merkityssulkeumaa. Ensin mainitut löytyvät sopivasti automaattiseksi työstetystä formaalisesta aineellisuudesta, jälkimmäiset ”sanottujen asioiden sosiaalisesta todellisuudesta”²⁴⁶.

Sulkeuma on jotain, jota ei lopulta horjuteta kielen sisäisillä dekonstruktioilla. Dekonstruktiohan edellyttää ajattelu–kielen mieltämistä konstruktioksi ja sen merkitysyhteyden näkemistä vain kontekstuaalisuuksina. Koska konstruktio joutuu kuitenkin koko ajan pystyttämään itseään eronotoilla, siihen pitää käydä käsiksi *dekontellaation* keinoin. Eronotot yrittävät pystyttää sulkeumaa ja pitää sitä voimassa – siinä onnistumatta. *Käsitteiden keskinäinen suhde on lopulta niiden erontojen suhde ja ajattelu–kielen kokonaisuus vain kokonaisuuden eronotto, ei erontojen kokonaisuus.*

Dekoodauksessa sinä haet eronoemaa, jonka voit tosin ymmärtää vain erontoisesti. Koodauksessa tuotat eronoeman, mutta vain erontoja varten.

Mutta immersio, josta ajattelu nousee, ei voi olla vain ajattelun ruumiillisuutta tai merkityksen ruumiillisuutta. Se ei voi myöskään olla vain intentionaalista, merkityksen ruumiillisuuden yhteyttä ruumiin apuvälineisiin ja instrumentteihin, joihin meillä on automaattinen ilmaisuun ja suoritukseen liittyvä yhteys. Silloin se olisi vain *merkityksen* yhteyttä, valmiiksi tiedetyn ruumiin valmiiksi tiedettyä yhteyttä valmiiksi tiedettyihin apuvälineisiin.²⁴⁷

Yleisyyden aste

Aineellisuutta ei kohtaannuteta symbolisen kanssa merkityksen kehiiä laajentamalla. Merkityksen kehien laajentuminen ei voi ilmentää symbolisessa aineellisuuden kohtaamista. Pelkällä merkityksellä askarteleminen jättää merkityksen itsessään jonkinlaiseksi *jäännöksettömästi jaetun tiedollisen itseiden kuvitelmaksi*. Sellainen ei ota mukaan sitä, mitä vielä kehkeytymässä olevia *meitä viittaava* deferentiaalinen lähde(objekti) voi merkityksen ilmaantumisen jälkeen olla. Pelkällä merkityksellä askarteleminen ei ota huomioon sitä, minkä se on ulkoistanut, mutta mikä todellisuudessa ei ole ulkoista, vaan paremminkin hybridistä siihen nähden.

Referenttiobjektin muuttunut luonne on sidoksissa merkityksen poiskiitävyyteen. Immersion virta avautuu deferentististä eronomaan, eikä ajattelu voi palauttaa sitä sille, vaan ajattelun kohde on eronaisuudesta hybridinen. ”Ruumis” ottaa eron immersoituneesta ruumiista, mutta ”immersio” ei voi ottaa eroa immersioista muuta kuin noemaattisena tyhjyytenä.

Olemisen yleisyys näyttää tuovan mukanaan sen mielen. Mutta niin kutsuttu yleisyyden aste tarkoittaa vain eronoton laajuutta. Deferentiaalisuuden kannalta on itse asiassa paradoksi, että mitä enemmästä eronemat ottavat eron, sitä puhtaampina ne näyttävät välittyvän.

Tästäkö kumpuaa perinteinen käsitys siitä, että järki asustaa puhtaana tiedoitsevilla yksilösubjekteissa, jotka sitten jakavat jäännöksettömästi saman puhtaan käsitteellisen. Jopa minimalistinen deferentiaalinen akti, kuten looginen konnektiivi, joka tulee otaneeksi eron kaikesta yhteen liittyvyydestä, saa dekonstellaation näyttämään konstruktiolta. Sen, minkä pitäisi tarjota reittejä muille eronnoille, mahdollistaa aineellis-ruumiillisen liikkeen pääsy eronotoja lävistäville rajapinnoille, luoda erisfäärisyksissä vaihtuvia dekonstellaatioita, se rakentaakin kielen ja sisäisyyden muuria.

Mutta pelkästään jonkin yleisyyden asteen sisäisyyden piiri, olkoon sitten vaikka järki, kieli, ideologia tai filosofia, ei riitä. Se on

tyhjä ilman eri yleisyyden asteista heittelehtivien sfäärien rajoja. Niille erontonoemaattiset hybridit syttyvät. *Niitä, deferendumeja kohti suuntautuessaan kieli puhkeaa ja ajatus syttyy.*

Käsitteen deferentiaalinen käyttö

Tietomme ja olemisemme lähteille – aistimelliseen, ruumiilliseen, olevaan, aineelliseen – tähyävä filosofia jää inkompetentiksi, inkonsistentiksi, impotentiksi, ellei se ota huomioon ajattelu–kieleen sisältävyä pyrkimystä täysin vastakkaiseen suuntaan: *pyrkimystä luoda käsitteellisten keskinäisviittausten järjestelmä, pyrkimystä samaan sfääriin, pyrkimystä ”piiriytyä”, pyrkimystä sulkeutua.*

Käsitteen deferentiaalinen käyttö ei kuitenkaan vaadi sulkeuma tuekseen eikä ”talokseen”. Päinvastoin, sehän vain hämärtäisi sulkeuman omaa erontoa: puhtaan järjen erontoa, kielijärjestelmän erontoa, matematisoidun luonnon erontoa, diskursiivisten suhteiden erontoa, sosiaalisten konstruktioiden erontoa, kognition erontoa. Eronto ei asetu ideologisen kauppakassin sisältöön tai vain sanotun noteeraavaan diskurssikudelmaiseen pakkopaitaan tai merkin, pienimmän itseensä lukkiutuneen sulkeumayksikön, semioosis-pallomereen tai luonnontieteen epifenomenaaliseen teoria-aineeseen tai järkisulkeuman apodiktisiin teoreemoihin. *Sulkeuma, ajattelu–kielen jälkinäytös, on luettavissa vain formaalisesta aineellisuudesta jatkuvina erontojen sarjoina.* Eronnot eivät kuitenkaan enää kuulu samaan, formaalisen aineellisen kannattelemaan sulkeumaan, jota yritettiin konstruoida ajatteluun.

Viimekädessä sulkeuma on käsitteen muille käsitteille, muille eronnoille rinnakkainen totalisoiva eronotto. Se ei siis ole vain totutun ajattelu–kielen piiri, jonka ulkopuolelle meillä ei sa notaa olevan pääsyä, jonka lähteestä meillä ei sanota olevan ymmärrystä.

Deferentiaalisuus – ontologiaa, epistemologiaa ja havaintoa, eikä mitään niistä

Tämän tutkimuksen lukijalle on ehkä jo välittynyt kuva siitä, miten deferentiaalisuus suhteellistaa ontologian ja epistemologian. Ei niin, että epistemologia dominoisi, kun ei uppoutumista uskalleta nimittää suoraan olemiseksi. Eikä niin, että (esi)ontologia veisi voiton, kun olemista (immersio) varjellaan reflektiolta ja aineellista ajautumiselta symbolisen kääntöpuoleksi. Eronto on paitsi ilmennemisen ja havainnon käsitteet materiaalisesti ylittävä cogiton lähde myös *erosta-olemista*, aineellisen kannattelemaa eronottoisuuden suhteellista kestoa.

Se, miten maailmasta ollaan, kun ei olla enää pelkästään immersiossa, tarjoaa olemiseen liittyvän mielen, mutta vain deferenttiin, eronnon lähteeseen, eronnon täyteyteen nähden. *Oleminen on erontotuntoista erosta-olemista, eikä sitä voi asettaa.*

Erostaolo on edellytys sille, että voin puhua (entiteetin häilyvyyttä korostaen) myös eron kohdentujasta – jostain subjektin kaltaisesta. Perinteinen subjekti, myös objektille alistaisessa merkityksessään, on sisäkkäisten reflektiivisten kehien päässä – vain itsestään. Olenkin päätyneet käsitykseen, jonka mukaan ajattelu ei ole suhde itseensä ja sitten maailmaan, vaan sillä on jatkuva suhde erontoonsa, ja se itse on erontojen välisyyttä – maailmassa, joka on aineelliseen uppoutumisen ja siitä erontamisen välisyyttä. Deferentiaalisessa suhteessa ei voi olla kyse asettavasta tai merkityksiä antavasta tai representoivasta subjektista, vaan eronnoistaan riippuvaisesta kohdentujasta. *Subjekti itse ei astu esiin niin kuin deferentti, koska subjektia itseään ei voi samalla tavalla erontaa.*

Erostaolo on aineellis-ruumiilliseen immersioon puhkeavaa, suhteellisessa jatkuvuudessaankin episodimaista *sieltä-oloa*. Sen käsitteellisessä muotoilussa tunnustetaan deferentti- ja immersio-riippuvuus. Siksi se on *erosta-olemista*. Se on sitä sekä suhteessaan yksittäisyyksiin, partikulaarisuuksiin että kaikkein yleisimmällä olemisen tasolla, jota Heidegger nimittää filosofian historiasa unohdetuksi.

Voimme puhua sieltä-olosta tai erosta-olosta siksi, ettei eronto ole katkos. Eronto ei irrota otettaan deferentiaalisuuksista niin kauan kuin ajattelu–kieli tapahtumana jatkuu. Siksi deferendum, eronto suuntautumisen kohteena on yhtäaikaista eronnon kanssa. On oltava jotain kokonaisvaltaista (immersiosta noemalla johdatettu ero), että voisi olla kokonaisvaltaista (sekä käytännöllistä että ajattelu–kielen) kohdentumista siihen (ja ylipäätään johonkin). Lähteestään riippuvaisena se muodostaa deferenttinsä kanssa (eronoeman avulla) erontonoemaattisen hybridin, jota tässä tutkimuksessa kutsutaan deferendumiksi. Liikkeensä aineellis-ruumiilliselta lainaava deferendum-symboliikka joutuu – yhä uudelleen, ellei täysin keskeytyttä – kohtaamaan erontonsa lähteen. Ilman ero-yhteyttään se poksahdaisi olemattomiin kuin tyhjä, epäonnistunut idea.

Tutkimuksen viitekehysten, ei niinkään itse tutkimuksen kielellä ilmaisten: olemme tässä sekä symbolisen synnyn että symbolisen ja aineellisen kohtaannon ihmeen äärellä. Immersion vellonnassa eronnon muisto luo epätahtisuutta tunnon ja tunnun välille. Aistivan ruumiin liike ei eroa immersioista, mutta ounastelee eroa. Sattumusten seuraantotunto vasta virittelee passiivista synteesiään. Tunnon ja tunnun yhteydessä liikkuva ruumis ei vielä herää noemaattiseen erontoon. Mutta jossain kaukana immersioivien toiston päässä odottaa havahtuminen, valinta, valinnan pakko. Sen virtuaalinen mahdollisuus ei vielä ole ajatus, ei vielä edes taju, vaan seuraantotunnon tarvittaessa erisfäärisyyksiä kannatteleva (”tuossa aloin eilenkin ajatella ikuisuutta”) kohta, josta venyttiin ja taas venyttään erontoon.

Aivan kuten fenomenologiassa on silti painotettava, ettei kyse ole psykologiasta. Ruumiinemme ja aineen tuntuinemme, ilmaismattomuudessa ja merkityksettömyydessä me olemme yhtä uppoutumisen rannattomuuksissa, emme psykologisessa yksinäisyydessä tai kahdenvälisyydessä. Kohtaamme toisen synnyttämät aallot meitä yhdistävinä. Jos liikkeellä on suunta ja kesto, se on asteittaisesta olemattomuudesta eronnon kautta vaiheittaiseen poissaoloon vir-

taavaa immersiiivistä aikaa – eri aikaa kuin symbolisten pysähdysten julkinen aika.

Reflektomattomaan aineellis-ruumiilliseen immersioon puhkeaa eronottoista sieltä-oloa, jota ei voi johtaa Olemisesta. Se on kosketuksen ja sanan defereniaalisuutta affektaation ja materiaaliselle luovutetun tarjoomuksen rajalla. Ajattelun ja kielen tapahtuma kehkeyttää eroamisen prosessin deferentistä kohti itseriittoiseksi julistautuvaa symbolista – periaatteessa aina jo toisten lahjoittamilla sanoilla. Symbolinen on mitä omimmiksi ja sisäisimmiksi koettuja mutta aina jo toisten lahjoittamien noemojen synnyttämää erontoisuutta. Sana ja käsitteet astuvat kuvaan eronottoisesti, eronnon lähteestä käsin. Sfäärit kohtaavat ja toisaalta syntyvät vasta kohtaamisesta, joka on eronto. Immersiosta esiin astuva, esiin kutsuva ja kutsuttu deferentti laukaisee noemaerontonsa. Silloin alkaa eroyhteyden katkeamaton liike kohti sen symbolisena esitettävyyttä. Syntyy kosketuksen ja sanan eronto ruumiintunnon ja aineentunnon immersiiiviseen yhteyteen.

Sana on toisen kosketus, jossa raja omana ruumiina toiseen ja maailmaan syntyy. Mutta sana, toiselta saatu, on yhtä aikaa erillisyyttä ja maailmaa erontavaa sisäisyyttä. Sana–kosketus luo maailman ruumiiden rajalle. Ruumiin liikkeenä kosketus on lähempänä sanaa kuin ensi alkuun saattaisi kuvitella. Kosketus sysäyksenä erontoon kääntyykin liikkeen kohteettomuuden puolella kieleksi.²⁴⁸ Sana–kosketus ei tuota maailmaa ruumiin sisäisyydestä tai ruumiiden välisyydestä, ei myöskään koskettavan ja kosketettavan käännettävyydestä, kuten Merleau-Ponty²⁴⁹. Se ei ylipäättään tuota, vaan se erontaa, luo erontoyhteyden. Toisen epidermiksen ja oman ruumiintunnon yhteys on alkuperäinen hybridisyys. Ajattelu–kielettömässä aine–ruumis-jatkumossaan maailma jo odottaa uutta erontoa ja toinen toistemme kohdentumisia sen hybridiseen täyteyteen, sen toiserontoihin ja merkityksillisiin olioisuuksiin. Maailman ja oman ruumiin ero kohteena on erillisyyden eron ja eroavuuden eron yhteyttä. Samalla tavalla noemaattinen eronto deferentistä on erontoyhteyttä. Se on sidos eronnon ja siihen – symbolisen tyhjistä de-

ferendumin täyteyteen – puhkeavan kohdentumisen välillä. Se on erontoyhteys deferentin ja deferendumin välillä. Se on eronnon lähteen yhteyttä erontoon kohteena. Sanaeronto, aivan kuten kosketuskin, tekee ruumiin ja maailman erontolähteestä kohteen, jossa radikaali materiaalisen ydin on mukana.

Deferentiaalisuus pyrkii irrottautumaan klassisista filosofian käsittepareista tai liittämään niitä yhteen tarjoten uutta tulokulmaa ja sitkasta eroyhteyttä, jossa *ennen kokemusta on eronnon jälkeen*. Kielen elatiivi kummittelee ajattelun uuden suunnan eronottoisena sfäärisarjana: maailmasta. Klassisen fenomenologian mukaan tietoisuus on aina tietoisuutta jostakin. Se ei ole objektiton, oli objekti sitten olioiden ilmenemistä tai idea. Deferentiaalisuudessa puolestaan viime kädessä toiselta saadun noeman tyhjiys kääntyy samanaikaiseksi kohdentumiseksi sillä immersioista viedyn eron deferendumiaaliseseen täyteyteen, sillä ajattelu–kieli on erontoa, kohdentuu erontoon sitten koko aineellis-ruumiillinen immersio tai siitä esiin astuva yksittäinen deferentti. Ideaalinen on eronnostaan riippuvainen eronoton agentti, ei sen kohde.

Elatiivi saa kantaa eronnon materiaalisen lähteen katkeamattomaa paikkaa ajattelu–kielessä. Jos muuttaisimme elatiivin esimerkiksi inessiiviksi (*maailmassa*), se tulisi vain projisoineeksi käsitteen sisäisiksi tulkitut erot maailmaan. Tahtomattaan se korostaisi vain eron toista puolta: eroa erillisyytenä. Kun ero eroavuutena unohtuisi ja aineen tuntu irtoaisi ruumistunnosta, ajattelun oman episodimaisuuden taju ajattelussa lakkaisi – niin kuin ne ovat Kierkegaardia ja Adornoa ehkä lukuun ottamatta pääsääntöisesti lakanneetkin. Immersiota ei noteerattaisi ja ajattelu julistettaisiin jatkuvaksi ja erosta-olo hypähtäisi konstitutiiviseen siellä-oloon. Erosta-olon kannalta kaikki muuttuisi ei-erossa-oloksi, josta vanhat käsitteet voitaisiin johtaa puhtaan ajattelun jatkuvuuteen inessiivin paikallissijan muodossa. Oleminen olisi *ei-erossa-oloa*, tietoisuus *erossa-ei-oloa*, transsendenssi *ei-erossa-ei-oloa* ja olio sinänsä *erossa-oloa*.

Deferentti tulee käsitettä vastaan

Ilman immersioista nousevaa deferenssin oliolähdettä meillä olisi vain tyhjiä, väliaineettomia konstruktioita. Sellaiset rakennelmat eivät puhtaaseen ajatteluun tukeutumisessaan kestä yhden mielessä pysymisen vertaa.²⁵⁰ Tai sitten meillä ei olisi mitään muuta kuin kytkeytymistä formaaliseen aineelliseen, jonka kai jumalat – ja sen jälkeen jumalalliset koneet – olisivat meille valmistaneet.

Ehkä ajattelun sisäisyyden negatiivisuus, johon monet filosofit ovat viitanneet, onkin eronoton lähteen säilymistä. Ehkä se on tämän erontositeen katkeamattomuutta, maailman myöntämistä eronnon lähteenä ja ajattelun riittämättömyyden jatkuvaa täyttymistä siitä riippumattomasta eronoton lähteestä²⁵¹.

Käsite ei kata objektiaan. Tämä voidaan käsittää paitsi ajattelun sisäisyyden negaationa myös eronoton täyttymisenä sen deferen tiaalisesta kohteesta suuntautumisemme ei-identtiseksi kohteeksi. Deferendumiin syttyvä kohdentuminen on väistämätöntä havah tumista aineellis-ruumiillisesta immersioista alati täyttyvään eron toon, sen erononimiä saaneisiin olioistumisvirtoihin, omien maailmaan suuntautumisemme käytäntöihin.

Eronnossaan ilman instanssia – ajattelu, käytäntö ja subjekti

Käytäntö totuuden kriteerinä korruptoituu idealisoitujen artefaktien maailmassa. Siitä tulee toimimaan pannun kohtaamattomuutta ja kitkattomuutta. Deferen tiaalisuuden kannalta sen ei kuitenkin kuuluisi olla reimmersiivistä kiinnitystä maailman toimivuuteen, vaan erontokohtaannon mukana kuljetusta.

Aineellisuus ei ole pelkkä symbolisen saama muokkaustehtävä, vaan jatkuvia korjausliikkeitä vaativa sulkeumapyrkimysten ylijäämä. Se on ajattelun ”ulkopuolen” mukanaoloa eronnon lähteessä, sen ajatteluun päin viittaavuutena. Tässä mielessä ajattelu ja käytännöllinen toiminta ovat huomattavan lähellä toisiaan.

Ajattelua ei siis tule nähdä perinteisesti ymmärrettynä reflektiona, sillä ei ole olemassa sellaista pysyvää instanssia, joka suuntautuisi itseensä eronottoaktien vaalijana ja päätyisi tästä positios-ta loputtomiin merkitysmaailmojen sisäkkäisiin piireihin. Sellainen instanssi hajoaa deferentiaaliin kohtaamisiin, ajattelu–kielen noemaattisen erontamisen hetkiin, joiden synnyttämä täyteys hakee kohdentujansa eikä päinvastoin.

Aivan kuten ajattelu on episodimaista, millään yksilösubjektilla ei vastaavasti ole pysyvyyttä ylitse episodimaisen Subjektieronoton – ja ylitse sille rinnakkaisen erontamispolkujen. Ei myöskään kollektiiviseksi, yliyksilölliseksi ajatellulla subjektilla ole pysyvyyttä ylitse jakamansa, yksilöllisissä eronnoissa todellistuvan erontonoemaattisuuden. Yhteiskunnallinen subjekti on jaettua subjektierontonoemaattisuutta yhteiskunnallisuuden immersioon lauenneisuuksista. Ei ole olemassa ideaalista subjektipysyvyyttä ylitse sen Subjekti-noeman, jonka voin noemaattisimmillaan siepata toisen spontaanista puheesta, mutta joka on ”dekoodattava” aineellis-ruumiillisena erontumisena, jotta se olisi olemassa omassa erontamisessaan.

Yleisen ja historiallisen, ihmisjoukkoja ja vähemmistöryhmiä koskevan subjektinkin on eronnuttava aineellisesta ja samalla kohdennuttava käytännöllisesti erontoon muodostuakseen siksi vaikuttavaksi voimaksi, jota sillä kuvataan. Sen yleiskäsitteellisyys on käytännöllinen, yksilöllisyyttä synnyttävä deferendumiaalinen erontamistehtävä, eikä symbolisen sulkeuman alistamaa kollektiivista inhimillisyyttä. Vain näin siitä tulee se mikä se on: *subiectum deferentialis*, ja siten eronsa täyteyteen kohdentumisen lähde. Se ei taivu pelkäksi ideologiseen sulkeumaan palauttamisen muodoksi, jossa sulkeuma yrittää nähdä saman immersion jakamat, erontavat ruumiit niiden päiden yli. Se ei taivu terroriin tai terroriksi, jossa sulkeuma yrittää palauttaa erontavat ruumiit omaan – ideopisteesmistä rummutusta vaativaan – kuvitteelliseen pysyvyyteensä.

Yksilöllisyys ei kannattele symbolista, vaan aineellisen ja symbolisen kohtaaminen erontamisessa synnyttää yksilöllisyyttä. Me jaamme immersion tilan ja me jaamme – erontumisestaan irtoa-

mattomassa mielessä – noemat. Noemat eriävät, mutta niiden it-
sessään- ja sinänsäotettavuuden tyhjistä merkityksettömyydes-
tä on myös virta kohti niiden erontamisissa syntynyttä deferendu-
miaalista vangitsevuutta ja merkityksellisen olioisuuden täyteyttä.
*Se on erontamisen lähteen ja erontamiseen kohteena suuntautumi-
sen yhtäaikaaisuutta. Se on suuntautumista merkitykselliseksi eron-
tamaamme maailmaan.*

Minä yksilöllistyn vasta noemojen deferentiaalisessa ”luennas-
sa” aineellis-ruumiillisesta immersioista. Noemaattiset liikahtukset
ovat immersioriippuvaisia, mutta noemaattisimmillaan ne ovat toi-
sen spontaanissa puheessa, joka pakottaa minut yhä uusiin, yllättä-
viin eronottoihin. *Noeman sinänsä merkityksettömyys on sen sano-
van, sen ajattelevan kohdentumisliikettä sillä otetun eron merkityk-
sellistyvään täyteyteen.* Toisen puhe on konstituoi-matonta. Se ei
konstruoi. Se tulee ymmärrettäväksi vasta jakamamme immersion
eronnossa. Toisen puheen noemaattisuudet vetoavat heräämiseen
samasta refleктоimattomasta ja konstituoi-mattomasta aineellis-im-
mersiivisestä tilasta, josta se itse on astunut esiin.

Välitys versus järjestelmävälitys ja arjen suhteellistuttamiset

Filosofian historiassa puhtaan (yksilö)tietoisuuden paikalle astui
myöhemmin kielijärjestelmä sisäisine eroineen. Ajattelu–kielen
ja aineellisen jännite laukesi ajattelun sijasta kielen hyväksi. Mut-
ta kielen välittävyys hiipui keskellä sen järjestelmävälityksen si-
säisyyttä, keskellä ekspansoituneen symbolisen – tai paremminkin
symboliseksi tulkitun – massan nominalistista kasvatusta. Sen ym-
märttäminen, mistä ajattelu–kielen tapahtumat kumpuavat, kävi yhä
vaikeammaksi.

Deferentiaalisessa suhteessa vältetään ajattelujärjestelmän ikui-
suustaustahakuinen essentialismi. Mutta ei sorruta myöskään puh-
taaseen tietoisuuteen tai ylikorostuneeseen välitysjärjestelmään.
Samaan tapaanhan me arjen suhteellistuttamisissakin orientoidum-

me. Välitöntä kohdettaan tavoittamattomat yleiskäsitteet ja viitaukset läsnä oleviin ja poissaoleviin olioihin kulkevat rinnakkain, sulassa sovussa. Molemmat lähestymistavat ovat valmiita perään-tymään tahattomista vaatimuksista sulkeutua tai palauttaa asiat itsensä. Näin tuntuu olevan, oli kyseessä sitten eksklusiiviset tematisoinnit kielijärjestelmästä, tietoisuudesta tai puhtaasti symbolisen konstituomasta materiasta.

Niin kuin tässä tutkimuksessa on jo useampaan kertaan väitetty, disiplinaarinen rinnakkaiselo ja yhteisymmärrys ei voi perustua muuhun kuin ajattelu–kielen deferentiaalisuuteen ja aineelliseen uppoutumisen syntetisoivuuteen. Ajattelun norsunluutonitettut pilvilinnat eivät voi löytää metasulkeumaa symbolisen ja aineellisen kohtaannolle. Se kun on osa olomme deferentiaalisuutta, joka liikkuu ”intersektionaalisesti” eri sfääreissä ja sisällyttää itseensä niin merkityksen kuin ei-merkityksen. Maailma ei palaudu eikä ajattelu sulkeudu ihmisen fenomenologiaan tai luonnon epifenomenaalisuuteen, se ei ole silkkaa välittymistä paisuvissa symbolijärjestelmissä. Deferentiaalinen interdisiplinaarisuus ei ole diskursiivinen mix, vaan symbolisen mix aineellisuuden erontona.

Deferentiaalisuudessa on mahdollista fokusoida immersioista nouseviin erityisyyksiin ja ontisuuksiin. Kommunikoidessamme erontonoemilla voimme tulla ymmärretyiksi, koska jaamme erontoa edeltävän uppoutumisen – kaikkine symbolisten muotojen aineellisine lauenneisuuksineen. Ei haittaa vaikka samaa noemaa toisaalla todellistava erontamishaku ei löytäisikään siihen yhtä konkreettista ja toisteisuudessa koeteltua symboliseen päin viittaamisen eli erontumisen lähdeä kuin viestin lähettäjällä oli.

Deferentiaalisuus jättää yleiskäsitteet ”olemaan”, mutta vain erontamisessaan. Aineellisuus säilyy koko ajan mukana eronnon lähteen sitkautena. Me eronnamme aineellista sen rikkaassa varioivuudessa, jaetun toisteisuuden kokemuksellisuudessa. Erontamismielikuvat puhkeavat eronnon ja erontolähteen hybridisyyteen. Ne hyödyntävät kaikkialla läsnä olevaa ja kaikkialle seuraavaa immersion jatkumoa.

Deferentiaalisuus kulkee mukana ruumiissa. Ruumis ei ole vain erillinen, vaan immersiiivisessä yhteydessä muuhun aineellisuuteen. Se on tunnon ja tunnun yhteyttä, ensimmäisen tason yhteyttä toisiin immersoituviin ruumiisiin. Se on toisen tason hybridistä yhteyttä siihen erontoiseen, jolla puhumme, kirjoitamme ja ajattelemme, jolla kommunikoimme ja joka muokkaa käytäntöjämme.

Negatiivisuuden ja vastakohtien tuolla puolen

Ajattelu–kieli omana piirinään tulee parhaimmillaankin vain tietoiseksi omasta negatiivisuudestaan. Mutta eikö deferentiaalisuus ylitäkin ajattelun sisäisen negatiivisuuden? Äkkiä on kuin valkoinen olisi valkoisen ”vastakohta”* ja musta mustan ”vastakohta”. Tai paremminkin: Valkoinen olisi valkoisen ero ja Musta mustan ero. Orientaatiomme ei löydä valkoisuuden ideaa vain havainnoivasta sisäisyydestämme. Se ei hahmota valkoisuuden kvaliteettia luonnollisesti, sitä kannattelevista ulkoisista olioistakaan. Valkoista ei tavata annettuna otettuna aistinsisältönä.

Valkoisuus on toisteinen eronto, yhtä hyvin riippuvainen aineellisuuden kuin noemaattisuudenkin liikahduksista. Sillä suuntautumismme kohde on pakostakin deferendum, valkoisen ja Valkoisen ero immersion välittämänä ulkoisena erillisyytenä ja sisäisenä eroavuutena. Se on valkoisuuden erontuvaa näkemistä. Se on valkoisesta tietoiseksi tulemista, sen sanovassa, sitä ajattelevassa ruumiissa – käsitteellä, jonka noemaattisuus alun perin tarjoutui toisen spontaanista puheesta.

Noema avaa yhteyteensä immersioista tulvivan valkoisen. Ero-noema voidaan kuvitella ideaaliseksi puhtaan symbolisen yksiköksi vain erontoa varten välittymisensä hetkestä – ennen jaettua erontamista tai noemien rinnakkaista eronottoa väreistä yleensä. Eronto kirjoittuu ruumiin muistiin. Noema täytytty eronnoistaan viitattuna, mutta se myös purkautuu niistä tullakseen ”koodatuksi” puhtaan

* Vastakohta toimii tässä vain heuristisena ajattelu–kielen sulkeumaan jäävänä retorisenä kuviona.

symbolisen muotona formaaliseen aineelliseen. Noema voi tässä prosessissa päästä ”uudelleen luetuksi” formaalisesta aineellisesta toisaalla. Se voi olla noemaattisen tai aineellis-ruumiillisen lii-
kahduksen agentti. Immersion aineellinen tila jatkuu syntetisoiva-
na sen eronottoistojen intervalleissa.²⁵²

Deferendumiaalinen valkoisuus täyttyy erontoina jaettujen ja toistettujen erontojen immersioista paljastamasta valkoisuudesta. Se täyttyy eronnon toistoista ja on aina valmis avautumaan uppoutumisen rannattomuuksista – sieltäkin, mistä valkoisuuden deferenttiä ei vielä tai ei enää tai ei juuri nyt löydy.

Valkoisuuden puhdas idea voi olla vain eronnon noemaattinen puoli, sen pysähdys, sen takaisinluovutuksen hetki. Ilman symboliseen erotumistaan idea ei voisi olla idea. Juuri ideaalisuutensa vuoksi se ei voi kokonaan irrota erontonsa lähteestä, aineellisesta.

Erontonoemaattisuus deferoi erontoa. Immersoitetun valkoisuus ja – toisen spontaanissa puheessa lahjoittama – valkoisuuden nimi ja noema ovat elimellisesti mukana deferentin synnyssä. Osa samaa aineellisesta erontumisen prosessia on myös immersoitetun ruumiiden kosketus, jossa kehkeytyi, epidermiskalvon molemmille puolille, kokemus omasta ja toisen ruumiillisuudesta. Siinä kehkeytyivät myös toiseudet – itseyden ja toiseuden noemia sinkoilevissa erontavuuksissa. Kosketus tekee ruumiin ja maailman eroavuudesta kohteen, luo deferendumiaalisen maailman ruumiiden rajoille, synnyttää toisteisista eronnoista sekä rinnakkaiserontoiset ruumiit että vastakkaiserontoiset toiseudet.

Eettinen conatus

Kohdentuessani hyvään en ole kiinnittynyt hyviksi ja oikeiksi kokemuksi asiantiloihin, joita yrittäisin vain nominalistisesti tunnistaa muualla. Kohdentuessani hyvään pelkkä hyvän idea on minulle tyhjääkin tyhjempi. *Pyrkimykseni hyvään riippuu koko ajan noemaattisen eronnon lii-
kahduksista, ei noemaattisesta tai ideaalisesta itsestään.* Pyrkimys johonkin suurempaan ei väiky projektiona

transsendenssissa, vaan laajempänä tai tiheämpänä erontona, joka ei kävele maailman moninaisuuksien yli, vaan eronnon lähdeettä kunnioittaen ja sitä vapauttaen kohdentuu siihen suopeasti.

Hyvä ei ole symbolisen toteuttama identifioimis- eikä muok-kaustehtävä. Etiikka ei voi perustua rationaalille yksilösubjektile, ei jäännöksettä symbolisen sulkeuman piirissä välittyville kä-sitteille, ei subjekti–objekti-jaolle eikä millekään luonnontieteellis-tä syy–seuraus-suhdetta muistuttavalle teoreettiselle rakennelmal-le. Ei absoluuttiselle erolle. Se voi perustua vain inhimilliseen sis-äistetyn ei-inhimillisen kunnioittamiselle. Sellainen etiikka – mil-loin minkäkin nimissä tapahtuvia sulkeutumispyrkimyksiä hylkivä – voi olla mahdollinen.

Etiikan vaatima toiseus ei toteudu symbolisen sisäisesti. Tällöin hyvä niin kuin toiseuskin asettuisivat vain vulgääriin binäärioppo-sitioon vastakohtiensa kanssa. Ne ilmentäisivät vain symbolisen sulkeuman synnyttämää dualismia – ja parhaimmillaankin enem-män tai vähemmän väkivaltaista yritystä toteutuneen jaon ylittämi-seksi. Symbolisen sisäisestäkin ilmaisten kyseessä on pikemminkin Hyvän ja hyvän vastakohta. Symbolis-erontoisen ja aineellisen ra-jankäynnin piirissä puhumme siitä hyvän ja Hyvän erona tai hyvän erontona.

Deferendumiaalisen täyteen vangitsemisena me kohdennumme – jo paljon ennen sitä, mikä on ollut tapana liittää konstituutioon tietoisuuden virraksi – sellaisiin immersion liikkeestä noemaatti-siin liikahduksiin avautuviin eroihin, jotka säilyttävät suuntautu-misemme kohteena sekä deferentin että sen eronoeman, sekä hy-vän että Hyvän. Kyse on kohdentumisesta niissä aktualisoituvaan eroon, joka on lähteestään irti päästämätöntä erontoa.

Jokin toteutuva hyvä viittaa sitä vastaan tulleeeseen, sen eron-taneeseen symboliseen Hyvään. Meillä ei ole kuitenkaan instans-sia, josta viitattaisiin hyvän tapahtumaan kattavasti. Meiltä puuttuu kestävä positioperusta, jonka piirissä symmetrisesti verrata tapah-tunutta muihin tapahtuneisiin hyviin – kätevästi kuin samanpiirisiä eidoksia symbolisen sulkeumassa. Hyvän eronto on paljon arvaa-mattomampaa. Häilyvyydessään – kohdentumisessaan deferendu-

miaaliseen deferentin ja noeman eroon – se on raskautettu mahdollisuudestaan kääntyä vastakohtakseen: sulkeuman hyvän nimissä tehtäväksi pahaksi. Samalla se on valmiudessa – deferendumiaalisuuden hybridisen ei-identtisyuden ansiosta – *eettiseen korjaukseen**.

Hyvässä on refleksiivistä ja käytännöllistä suuntautumista sikäli kuin siinä on ruumiin muistiin jäävää eronnon toistoa. Hyvässä on hyvän teoriaa sikäli kuin Hyvän eronnon rinnalla välähtää Samastamiseronto differentiaalisessa lausefiguurissa, tähdenlentojen eettisessä dekonstellaatiossa.

Iho, kieli ja empatia

Toiseus ja empatia tulee vain sen kautta, että me olemme kohdentumisia erontoihimme toistemme ihoilta. Hyvään kohdentujat kehkeytyvät heidän eronnostaan, kun eronnon ajattelu-kieli läpäisee kohdentujien ruumiit.

Ruumistunto kohtaa toisen kielikutsuna ja ihona. Kielellä on toiseusluonne. Sanoessaan olion nimen toinen erontaa itseään immersioista paljastuvasta deferentistä pikemminkin kuin viittaa joltain jaetulta yhteiseltä instanssipohjalta olioon. Sellaista pohjaa on tuskin alkusäädetty, kun jakamastamme aineellis-ruumiillisesta immersioista jo puhkeaa toisen erontoa jostain tietystä deferentistä. Ja vain tuohon deferenttiin nähden syntyvällä itseydellä – toisaalla – on vain tuo eronto kohteenaan.

Aina ennen kuin sana esittää itsensä kielessä, kielijärjestelmässä, se esittää itsensä spontaanissa toiseudessa puhkeavana erontona, joka on muotoa: *tuosta erontuneella on jotain tuon varalle*.

Toisen lahjoittama sana luo rinnakkaiset tai vastakkaiset erontoitseydet. Toisen kosketus erottaa hahmottoman ruumistunnon ulkopinnaksi oman ihon ja toisen epidermiksen.²⁵³

* Deferendumiaalisuuden hybridinen ei-identtisyys mahdollistaa *ekologiset korjaukset* ja *eettiset korjaukset*.

Toiseus ei ole ääretöntä tai absoluuttista, vaan se on kehkeytnyt kosketuksista, otetuista eroista, kohdatuiksi kehkeytyneistä olioista. Immersiosta tulevien kosketusten tie kosketettuihin kulkee alkuperäisenä erontoyhteytenä. Se kulkee ajattelu–kieltä valmistelevien ruumiiden (ulkoisiksi käyvissä) tunnuissa ja (sisäisiksi käyvissä) tunnoissa. Kunnes on syntynyt kehojen ja organismien ja niitä/niissä kosketuksen tavoin erontavien kielten erontohybridisiä, deferendumiaalisia muodostelmia.

Kielen juuret ovat näin ymmärrettyinä spontaanissa toiseudessa. Toiseus selittää eronnon voiman ja kommunikativuuden samalla kun noemaattisessa sisäistettävyydessään myös eronnon idealisointikyvyn. Nyt viimeistään näyttäytyy, miksi tässä tutkimuksessa on puhuttu ajattelu–kielestä. Kyse ei ole vain kielen ylikorostuksen neutraloimisesta. Tarkoituksena ei ole vain välttää perinteisiä jakoja: sisäisyys–ulkoisuus, välittömyys–välittyneisyys, intensiivisyys–ekstensiivisyys. Motiivina ei ole vain aineellisen ja symbolisen häilyvän kohtaannon tarkastelu – vapautuneena mielen ja kielen ja fenomenologian tai jälkistrukturalistisesta itselleen valmistamista positioista tai jälkistrukturalistisesta position kiellosta. Kyse ei ole vain sen painotuksesta, että jatkuvuutta esittäessään sekä tietoisuus että kielijärjestelmä kumpuavat aineellis-ruumiillisesta immersioista ottamastaan erosta. Nämä kaikki voivat olla perusteluja, mutta erontonoemaattisuus myös läpäisee meidät – saattaessaan meidät työntymään esiin immersioista sekä toisillemme eronnossa ulkoistuviksi ruumiiksi että toistemme erontoihin kohdentuviksi erontotunnoiksi.

Erontonoemaattisuus juuri ajattelu–kielenä ilmaisee deferentin ja deferendumin, eronoton lähteen ja erontokohteen katkeamattoman yhteyden. Minun sanani ovat sinun ajatuksiasi ja sinun sanasi ovat minun ajatuksiani – maailmasta oloa, sen immersion meille jakamasta aineellisesta deferentteinä paljastuvasta eronnosta. *Sinun sanasi, minun ajatukseni ja heidän formaalisesta aineellisesta luetuina meissä puhkeavat äänensä – meidän erontamistehtävinämme.*

Maailma erontuu

Tämän tutkimuksen erontopolun mukaan deferendumiaalisuus, erontoon kohdentuminen mahdollistaa meidän liikkumisemme ja selviytymisemme maailmassa. Immersio jää aineruumiina voimaan. Se jää voimaan synteesinsä jatkuvana paluuna ja toistonsa ajatuksettomuutena, erontojen intervaleina. Vasta deferendumiin kohdentumisen jälkeen voimme puhua havainnosta tai vielä senkin jälkeen kokemuksesta. *Kieli ei siis ”vielä” muokkaa havaintoa, vaan ”jo” erontoa ja deferendumia.*

Aineellis-ruumiillinen ei ilmene, ei välity merkkijärjestelmän sisäisyyden eroina, vaan se immersoi. Maailma ei ilmene merkityksen annolle. Se erontuu merkityksiin. Merkitys syntyy, jos on syntyäkseen, jo eronnossa ennen kuviteltua pysyvää ego-instanssia²⁵⁴ tai välitysjärjestelmän ajatuksellista kestoa.

Olen maailmassa, joka koko ajan eriytyy, kun siitä eronnutaan. Erontotunto rinnakaistuu erontotunnulle, eron ottava sen otattajalle. Aineen tunnun ja ruumiiden tunnon rajoille erontuu immersioista deferenttejä. Tuntoon pesiytyvä noema erontuu, liikahtaa deferentistä kohti noemaattista, liikauttaa deferenttiään immersioista kohti niin kutsuttua symbolista – jos ei muuta niin erontavien noemojen sarjan deferenssiirippuvaisen seuraannon merkityksessä. Siinä siirytään myös kohti muita erontoja ja eronottoja, kohti muiden eronnoemojen joukkoa. Erisfäärisinä erontoinakin ne rinnastuvat noemaattisen kiinnityksensä vuoksi erontopoluiksi ajattelun episodimaiselle lennolle.

Aineelliseen uppoutumisesta viriävä kohtaantotunto on kohdentumista erontotuntuun kehkeytyneisiin deferendumiaalisuuksiin. Eronto tuntuna kääntyy samanaikaisuudessaan kohti ottamaansa eroa, kohti noeman ja deferentin eroa, kohti Valkoisen ja valkoisen eroa, kohti Hyvän ja hyvän eroa, kohti erontomerkityksellistyvää olioisuutta. *Ei ole valmistelevaa erontoa ennen siihen kohdentumista, koska noeman ja deferentin hybridisyys on jo deferendumiaalisuutta, on jo niiden eroon kohdentumista. Merkityksellistyyvä olio, johon suuntaudutaan, on itse asiassa noemalla jännitetty ero*

sen *olioisuudesta*. Mutta subjektia, egoa, *kohdentumisitseyttä*²⁵⁵ ei ole kuin ajattelun häilyvyydessä ja episodimaisuudessa kamppailevan eronnon verran.

Deferentiaalisuus kääntyy noemalla jännitettyyn eroon kohdentumiseksi, koska immersioyhteydestään nousseen eronoton lähde jatkuu aina hybridiseksi erontokohteeksi asti. Se on eronoton lähteen jatkumista erontotunnon ja erontotunnon välillä. Tässä merkityksessä se on myös erontoyhteyttä deferentin ja noeman välillä, aineellis-ruumiillisen ja symboliseksi eronnettavan välillä, aineen ja idean välillä – itseyden ja toiseuden välillä.

Vain jostain käsin olevuus voi olla maailmaan kohdentuva kohtaantotunto niin kuin erontotunnon välttämättömän lähdekkin. Deferendum on deferentin ja siitä noemalla avatun eron hybridinen yhteys, johon kohdennumme. Suuntaudumme eroon, joka venyttää deferenttiä kohti noemaattiseksi miellettyä toisteisuutta. Kohdentumisemme on kuin koko ajan olisimme nähneet aineelliseen uppoutumisestamme siihen eron avautuvaan liukahdukseen, johon virta samaisesta aineellis-ruumiillisesta immersioista ohjautuu.

Olioiden voima ja jähmeys

Kun *ajattelemme, kielennämme* olioisuuksia, olemme yhtä hyvin erontaneet ne kuin että olioisuudet ovat tarjoutuneet immersioista eronnettaviksi. Jane Bennettin lanseeraaman vitaalisen materialismin *olio-voima* näkee oliot sommitelmina, joihin sekä inhimillinen että ei-inhimillinen toimijuus osallistuvat. Bennett kuitenkin toteaa itsekriittisesti, että olio-voima-termin heikkous saattaa olla ”siinä, että sillä on taipumus liioitella materiaalisuuden olioutta tai kiinteää vakautta” (Bennett 2020, 48)²⁵⁶. Hänen pyrkimyksensä on esittää sellainen teoria materiaalisuudesta, joka olisi ”yhtä paljon voima kuin entiteettikin, yhtä paljon energiaa kuin materiaa, yhtä paljon intensiota kuin ekstensiota”. Bennettin mukaan ”termi *ulko-puoli* saattaa osoittautua osuvammaksi.” (Bennett 2020, 48.) Ulkopuolta hän tarkastelee Adornon ei-identtistä vasten. Kyseessä on

cogiton usein väkivaltaisesti haltuun ottama kokemuksen ulkopuoli. Bennett kuvaa sitä väreilevinä olioina, ”joilla on tietty oma tehoisuutensa, ehkä pieni mutta palautumaton aste riippumattomuutta niiden meissä herättämistä sanoista, kuvista ja tunteista” (Bennett 2020, 19). Adornossa yhdistyy sekä kielteinen käsitys ulkopuolen suorasta teoreettisesta tavoittamisesta että pyrkimys ilmaista ilmaisematonta. Se on materialistinen conatus ”hapuilla kohti objektin vallitsevuutta” (Adorno 1992, 183). Toinen ongelma on Bennettin mukaan se, että olio-voima esittää ”vitaalisuuden liian individualistisesti (vaikka yksilöt eivät olekaan ihmisolentoja)” (Bennett 2020, 19).

Tämän tutkimuksen esittelemässä immersiossa murtuvat sekä olioisuus että yksilöllisen kokemuksen rajat.²⁵⁷ Aineellisen eronossa murtuu puolestaan nimeävä identtisyys, jota uusmaterialisminkaan inhimillinen, inhimillisen ja ei-inhimillisen sommitelmaan osallistuvana, ei voi välttää. Sommitelmien osaobjektit identifioidaan aineellisen substanssiin, metafysisen identtisyysaktin sisälle, sen momenteiksi. Mutta identtisyys heikentää aineellista, ei-inhimillistä toimijaa, jota on refleктоitu mutkattomasti kuin sitä ei reflektotaisikaan, joka on nimetty kuin sitä ei nimettäisikään, jonka ykseyden sisäinen identtisyys on perustettu aineellisen substanssina kuin sitä ei perustettaisikaan.

Deleuzelta ja Guattarilta peräisin oleva *sommitelma* on häilyvä, mutta dynaaminen (tai Bennettin termein:itaalinen) liittouma, joka sisältää sekä affektiiviset ruumiit että ei-inhimilliset toimijat. Aineellisen metafysiikka identifioi sen osaobjektit²⁵⁸ osaksi aineellisen substanssia, sisällyttäen substanssiin luonnollisesti myös itsensä. Ei-identtinen erontona korvautuu yhdellä totalisoivalla identifioimisaktilla, jonka sisällä liittoutumat syntyvät ja purkautuvat. Mutta miksei tuon metafysisen identtisyysaktin tilalla voisi olla olioisuuksista otetuille eroille rinnakkainen materiaalisen substanssin eronto, joka repeää ajattelu–kielen syntakseista lähteisiin. Miksei inhimillinen, maailmassa episodimaisesti ajattelevana ja kielentävänä, voisi olla sekä immersiossa että eronossa. *Meillä on sekä immersiossa tapahtuvia kytkeytyvyyksiä että syntaktisesti rin-*

nakkaisia erontoja niistä, sekä formaalisen aineellisuuden toimijuutta että erontoihin kohdentuvia käytäntöjä. Aineellisuuden substanssi saa kulkea syntaktisesti rinnakkaisena erontona sommitelma-, osaobjekti-, virta- ja virrankatkoserontojen kanssa.

Immersiossa me kohtaamme eronnoistaan kirvonneita ei-enäämerkityksellisiä olioisuuksia, jotka tarjoavat olioisuuttaan eronnoille, otattavat eron. Me kohtaamme ne immersiossa, erontojen ulkopuolella, erontojen, jotka ajattelu-kieli esittää identtisyyskinä. Vasta immersiossa niiden vaikuttava aineellinen toimijuus tapahtuu niiden omilla ehdoilla ja vasta eronnossa sen on tarkoitus tulla ajatelluksi niiden omilla ehdoilla.

Deleuze versus Adorno

Bennett tuntee tarvetta yhdistää deleuzelainen *sommitelma* adorno-laiseen *ei-identtiseen*. Se mikä Adornon ja Deleuzen ajattelua mahdollisesti yhdistäisi – materiaalisuus, representaation vastaisuus, partikulaarisuuksien tai monikollisten erojen ensisijaisuus laajoihin käsitteellisiin haltuunottoihin nähden – joutuu väistymään filosofien muissa, lähes antagonistisissa (Nesbitt 2005, 75) kannoissa.

Adorno on hegeliläistä sovitusta vaille jäävän, mutta hegeliläislähtöisen negatiivisuuden pauloissa. Deleuzen koko filosofinen projekti alkaa Hegelin dialektiikan hylkäävällä kritiikillä²⁵⁹ Negatiivisuuden ja ristiriidan sijaan Deleuze turvautuu nietzscheläiseen myöntöön, affirmaatioon, jonka ytimessä on massiivinen identtisyys, spinozalainen käsitys siitä, että Oleminen on Yhtä.

Olemisen yksiselitteisyyteen²⁶⁰, sen totaalisen identtisyyden sisälle Deleuze perustaa puhtaan immanenssinsa kentän. Siellä valitsee sisäisille eroille pohjautuva ontologia. Hän näkee maailman toistoina ja jäljentyvyyksinä, inhimillisinä koneina ja moneuksina, jotka pohjautuvat hänen mukaansa eroon itseensä, eivät vain ajateltuun eroon kuten Hegelillä. Hänen ”sisäinen eronsa” on kuitenkin ensin-ajatellun-itsessään-olevuuden sisäistä differentiaatiota. Se on aineellisuutta *ajatellun* samuuden sisäisyytenä. Se on jo-ajatellun

eroa, eikä esimerkiksi tämän tutkimuksen tyyppistä erontoa, jota olen kuvannut ei-vielä- tai ei-enää-ajateltavuuden erontona.

Deleuze kritisoi Hegeliä ”ulkoisesta erosta”, mikä sopinee arvosteluksi myös Adornoa kohtaan. Mutta istuisiko se tähän käsillä olevaan, Adornon *ei-identtisestä* vaikutteita saaneeseen tutkimukseen? ”Artefaktifilosofian” *lähtökohtahan* ei ole ajattelun sisäisyyden negaatioissa. Se ei ala tunnustamalla *ajattelun sisältä* käsin ajattelun velkaa sille, mikä ei ole identtistä, mikä ei ole ajattelua, vaan *jo ajattelu–kielen aineellis-ruumiillisilla lähteillä* se myöntää *ei-identtisen*. Se myöntää sen *jo/vielä* ajattelu–kielettömän aineellisen immersoivuudessa. Immersion häilyvytydessä ei ole olevaisen substanssin kaltaista alkuidenttisyyttä. ”Ulkoinen erokaan” ei ole lähtökohtaisesti ajattelun sisäinen oivallus, vaan immersioista puhkeavaa, ruumiiden ulkoisuutta ja sisäisyyttä lävistävää eroa. Se on kosketuksen ja kielen erontoisuutta immersoivasta ja ylyksilöllisestä aine–ruumis-jatkumosta.

Onko Deleuzen sisäinen ero itse asiassa sellaisen identtisyyden muoto, että se hukkaa totaalisesti adornolaisen pyrkimyksen ei-identtiseen? Ei-identtinenhän hyväksyttiin erääksi tämän tutkimuksen lähtökohdista. Adornon näkökulmasta deleuzelainen ero on auttamattomasti sen alkusäädetyin identtisyyden sisäistä? Entä onko adornolainen ero *vain* ulkoinen siksi, että kaikessa identtistä ajattelua vastaan suuntautuvuudessaan, kaikkine ei-identtisyys-constituksineen ja kaikilla hienosyisillä kvaliteettierotteluillaan ryyditettynäkin se jää *vain* ajattelun sisäisyyteen? Jääkö se siis sisäisyyslähtöiseksi pyrkimykseksi ulko-puoleen? Tosin Adorno on ajattelun historiallisille lähtökohdille uskollisena myös varoittanut sapekkeasti niistä filosofisista näennäisratkaisuksista, joita esimerkiksi autenttiseksi²⁶¹ tai materialistiksi tai nominalistiksi julistautumiset hänen mukaansa merkitsevät. Hän löytää pakotettuja ideologisia identtisyyskäsitteitä kaikkialta epävapaasta yhteiskunnasta. Mutta hänen analyysinsä on yleensä äärimmäisen hienosyistä. Ei-identtisyys-eetoksen mukanaan tuoma vivahteiden kunnioitus onkin hänen arvokkainta perintöään.

Alain Badiou kuvaa deleuzelaisen ajattelun ennakkoehtoa ”hiljaiseksi suprakognitiiviseksi tai mystiseksi intuitioksi” (Badiou 1997, 31). Näin Badiou tulee itse asiassa hyökänneeksi Deleuzen substantiaalista alkuidenttisyyttä vastaan. Hän itse pohjaa ajattelunsa kuitenkin osaidenttisyysiin, joukko-opista kimmokkeensa saaneisiin identtisyiden asteisiin.

Mutta Adornolle tuskin riittäisivät Badioun identtisyyttä suhteellistavat eleet, niin väkevä on hänen oma conatuksensa ei-identtiseen. Eikä Badiou edes näe ei-identtistä, vaan ainoastaan *identtisyiden asteita*. Badiou puhuu asteiden järjestelmästä, joka sallii asteiden välisen vertailun. ”[K]aikki jonkin olion elementit voidaan asettaa suhteeseen kaikkien muiden kanssa sen avulla mitä [--] kutsumme identtisyiden asteeksi.” Badiou nimittää identtisyiden järjestelmänsä *maailman transsendentaaliksi*. Hänen mukaansa ”on olemassa olioiden (moneuksien) ja identtisyiden asteiden välinen suhde”. Objekti on Badioulle ”moneus, jonka elementtien välisten identiteettien ja erojen suhteet on määritetty”. Tältä pohjalta hän tulee samastaneeksi olion objektiksi-muuttumisen sen olemassaoloon. Kahden maailmassa ilmenevän moneuden elementtiä täytyy vastata jokin identtisyiden aste. Niiden keskinäistä ”enemmän” tai ”vähemmän” identtisyyttä vastaa jokin identtisyiden aste maailman transsendentaalissa. (Badiou 2012, 135–136.)

”Näin siis objektien täydellinen logiikka koostuu yhtäältä rakenteellisena järjestyksenä ymmärretyn transsendentaalin muodon ja toisaalta moneuksien ja transsendentaalin välisen identiteettifunktion tutkimisesta.” (Badiou 2012, 136.)

Badiou päätyy jonkinlaiseen filosofisen identtisyiden intersektionaalisuuteen, mutta olisivatko ne Adornon aistimellisluudelle ja kvaliteettihakuisuudelle vain identtisyysperiaatteen ”ristiintaulukointia”.

Kaikkeen käyvä deferenssi

Sosiaalista koskeva universaali toteutuu vain deferentiaalisesti. Sen dekonteksti on korostetusti *jakamamme* immersio ja siihen lauenneet sosiaaliset eronnot.

Sosiaalisen universaali on sosiaalisen eronto. Se nousee aineellis-ruumiillisesta elämäkäytännöllisenä hankauksena. Sen immersiossa piilevä erovalmius, on ruumiin muistiin jäänyttä erontoa sosiaalisen tapahtumista – kehot läpäisseellä kielellä. Erontonoemaa kommunikoidessamme sinun sanasi ovat minun ajatuksiani valmistautuneina meissä yksilöllisyyttä tuottaviin eronottoihin, joiden noemaattisuus on kuitenkin jo syntetisoitu suhteessa toisiin erontoihin – läsnäoloa venyttävässä immersiossa.

Koska symbolinen on erontoa, noemat eivät koskaan täysin irtaudu aineellisesta. Symbolisen sulkeutuneesta, väliaineettomasta piiristä käsin universaali ei mitenkään voisi saada statustaan. Universaalin häilyvä kaikkeen käyvä eronto on samalla immersiiivisen erontumistunnon kaikkeen käyvää kohdentumista universaalilla otettuun eroon. Aineellisuuden sidos kummittelee häilyvässä universaalissa deferentiaalisten liikausten ekologisia korjauksina – ja jaetummin: toiserontoisuuden korjauksina. Universaalien statuksessa on koko ajan kysymys – aineellis-immersiiivisyyttä painottaen – siitä, mistä lopulta, mistä kaikesta, mistä vielä, mistä ei enää jne. se ottaakaan eron. Se on noemaattista erontoa kohti symbolista sfääriä, joka ei tule toimeen yksinään, ei puhtaasti itsenään. Niin kuin puhdas tietoisuus, se on itselleen – ja toiselle – täyttymätön tyhjä.

Totuudesta

Pyrkimyksissä totuudellisiin tulkintoihin on jatkuvasti kohdennettava Totuus-erontoihin. Tällaisessa deferentiaalisessa ajattelussa totuuden yhtäpitävyys ja koeteltavuus on aina immersioilla ja aineellisuuden ylijäämäliikahduksilla lisättyä. Se on ei-*vielä*-erontoon-läh-

teenä-olevan tai ei-*enää*-eronnon-lähteenä-olevan immersiiivistä ja syntetisoivaa läsnäoloa noeman esille ottamassa eronnossa. Totuusfunktion yhtäpitävyyskin on viime kädessä muille eronotoille rinnakkainen Yhtäpitävyys-eronotto samaisesta immersioista.²⁶²

Pyrkimystämme totuuteen kannattelee deferentin ja eronoeman kohdallisuus sekä deferentin ja deferendumin sidos. Sitä ylläpitävät noemaattisten liikahdusten ja immersiiivien liikkeen ekologiset korjaukset sekä niiden tuottamat noemaattiset liukahdukset. Se vaatii eronoton lähteen ja eronottoon kohdentumisen yhteyden katkeamattomuutta. Näistä eronnoista ei kuitenkaan *konstruoida* totuutta. Kohdallisuudet ovat mukana rinnakkaisina Totuus-erontoina. Ne pyrkivät totuudelliseen tulkintaan ”ontologis-intersektionaalisesti”, eri sfäärejä yhteen reitittävillä dekonstellaatioillaan, erontofunktioidillaan. Ne pyrkivät totuuteen maailmasta, joka erontuu symboliseen ja jota aineellis-ruumiillinen immersio viime kädessä relativisoi ja syntetisoi.

Totuus ei ole minkään ajattelu-kieli-sulkeuman sisäisen tulkinan yhtäpitävyyttä jonkun sille ulkoisen asiantilan kanssa.²⁶³ Symbolinen on ymmärrettävä jatkuvana käytännöllisenä erontona – ei minään lopullisen eron ottaneena symbolisen sulkeumana. Pyrkimys totuuteen on pyrkimystä Totuus-erontoon, se on eronoeman, deferentin ja deferendumin totuudellista yhteyttä, joka häivähtää universaalien deferentiaalisuudesta. Se on myös käytännöllistä metafysiikkaa, arkipäivän valmiutta kohdentua erontoon *koko* immersioista. Deferentiksi ei nousekaan vain jokin ontisuus, vaan koko maailma sen rinnalla, koko todellisuus, materiaalisen immersion ”kaikki”. Mutta aineellis-ruumiillinen ei nytkään hellitä otettaan ideasta, universaalista, vaan suhteellistaa sitä ja kannattelee sen häilyvyyttä koko immersiiivisellä voimalla.

Meillassoux ja korrelationismin karikat

Totuuden typistyttyä subjektin itselöydöksi tai vulgaarin pragmatismien koeteltavuusiksi totuudesta on pahimmillaan tullut vain

funktionaalinen valtasuhde. Siitä on tullut itse tuotetun ja konstruoidun ja tuon tuotetun ja konstruoidun muodollisen toimimisen toisuus tai vastaavuuksien rapistuva sinetti, jolla ei ole kannattanut elämöidä.

Pyrkimyksen kohteen banalisointi ja totuuskäsitteen korruptio on saanut jotkut filosofit kääntymään Platonin puoleen.²⁶⁴ Absoluutti on haluttu nähdä uudelleen matematiikassa ja luonnonlaeissa, jotka kuitenkin tahdotaan ymmärtää kontingenteina, mahdollisuuden mutta ei välttämättömyyden kannalta.

Quentin Meillassoux nimittää *korrelationismiksi* Kantin ja hänen jälkeensä tulleiden tapaa filosofoida. Kantin alulle panema subjektiivinen käänne on tehnyt työtään. Absoluutti ja havainnosta riippumattoman maailman olemassaolo on muuntunut pelkiksi ilmenemis- ja merkityskorrelaatioiksi. On väitetty mahdottomaksi ei pelkästään ”tietää mitään objektista ’itsessään’ eristettynä suhteestaan subjektiiin, vaan myös” mahdottomaksi ”tietää mitään objektista, joka ei aina jo olisi suhteessa johonkin objektiiin” (Meillassoux 2017, 19–20). ”[O]lemme suljettuina kielen ja tietoisuuden ulkopuolen sisälle, koska olemme siellä *aina jo* [--].” (Meillassoux 2017, 22.)* Samalla tiede on Meillassoux’n mukaan jättänyt absoluutin pelikentän uskontojen temmellyspaikaksi. (Meillassoux 2017, 79.)

Meillassoux ottaa luonnonhistorian aikajanan esimerkiksi korrelationismin ongelmista. Hän kuvailee niitä vaikeuksia ja selitteleviä ajattelun kaksoisliikkeitä, joihin korrelationistiset filosofit joutuvat turvautumaan tieteellisesti tunnustetun tosiasian, kuten maailmankaikkeuden tai maapallon iän, mieltämiseksi – korrelationistinen muotopuhkaus säilyttäen (Meillassoux 2017, 33).

Meillassoux’n korrelaation kritiikki sivuaa referentiaalisuuk-sien konstitutiivisuuden ja identtisuuden kysymyksiä, joita on käsitelty tässä tutkimuksessa. Se on kuitenkin omalla akselillaan, koska se asettaa absoluutin keskiöönsä. Absoluutti on kuitenkin tämän tutkimuksen kannalta puhdistetun ajattelu–kielen sulkeuma, vaikka

* Tässä tutkimuksessa ”kielen ja tietoisuuden ulkopuolen sisäisyys” on niiden omaa erontoisuutta aineellis-ruumiillisesta uponneisuudesta.

matematiikka ymmärrettäisiinkin detotalisoivuuden lähteenä Meillassoux'hun ja Badiou'hun tapaan (Meillassoux 2017, 178).

Tämä tutkimus ei etsi tiedollista absoluuttia, mutta joutuu kuitenkin vastaamaan joihinkin kysymyksiin, joita Meillassoux'n filosofia herättää.

Esille nousee uudessa valossa vanha realismin kysymys havainnoijasta riippumattomasta todellisuudesta ja erityisesti sen ylimuistoisuudesta, *ennen ihmistä* ihmisestä riippumattomasta todellisuudesta. Tähän olen tavallaan jo vastannut puhuessani aineellisuuden immersoivasta jatkuvuudesta, joka vie historiallisesta luonnonhistorialliseen ja kantaa erontavan ajatuksen aina luonnonhistorian ylimuistoisuuteen saakka.

Immersion on kuitenkin eri asia kuin luonnontieteellinen koe, jota käytetään vain referentialisoitavan totuusväittämän verifioimiseen. Deferențialisuuden suunta on eri. Deferențialisuus myöntää immersion riippumattomuuden subjektista siinä mielessä, että immersion on sulkeutuneen ajattelu–kielen ulkopuolella. Suhde immersoivaan aineelliseen ei ole korrelationalistis-identifioiva, vaan erontava. *Kohdentuminen eronnon kautta hybridisoituvaan deferdumiinkaan ei ole ajattelu–kielen sisäisyyden rajoissa.* Suuntautuminen erontonoemaattiseen hybridiin on mieltämistemme ja käytännöllisen toimintamme kohde. Sen hybridisyys on symbolisesta sulkeumasta riippumatonta. Se on osin myös eronoemastaan ja kehkeytyvälle subjektille ilmenemisestään riippumatonta olevaa.

Subjektia ja tietoisuutta tarkoittavat sulkeutumaan pyrkivät mieltämismrakenteet nousevat erontoina niiden kannalta ulkopuolisesta immersoivasta aineellisesta. Puhtaimmistakaan erontonoemaattisuuksista ei ole puhuttu absoluutteina, sillä intuitiivisina ja kaiken-keskeltä-alkuisina ne ovat mitä ilmeisemmin riippuvaisia eronnoistaan – ennen kuin niitä johdetaan erontopolkujen funktioista. Niiden sitovuus on niiden eronottojen toistettavuudessa ja kaikkeen käyppydessä, ei noemojen omaan piiriinsä identifioivuuden kaikkeen käyppydessä. Niiden funktioiden sitovuus kumpuaa niiden erontopolkujen toistettavuudesta ja kaikkeen käyppydestä, ei kaikkeen käyvän funktion kattamien asioiden vaihdettavuudesta.

Eronnossa *ero erillisyytenä* (kosketus, toinen, ulkoinen maailma) kannattelee eronoemaa, mutta erillisyyys on vain eronnon momentti. Eronnon toinen momentti, *ero eroavuutena* (ruumiiden tunto yhteydessä aineen tuntuun) kannattelee puolestaan noemien hybridisoituvaa suhdetta maailmaan. Kummassakaan emme ole symbolisen sulkeumassa, emme puhtaassa tietoisuudessa tai subjektissa. *Tietoisuus kulkee ja subjekti herää ”aineellisen syntaksissa”, erontopolkujen rinnakkaisuuksissa ja risteävyyksissä.*

Deferentiaalisessa ylimuistoisuudessa historiallista ja luonnonhistorillista jatkumoa ei konstruoidaisi symboliseen sulkeumaan redusoiduista ajattelun aineksista. Sitä kannattelisi aineen ja myöhemmän aine–ruumiin kontinueetti, joka historiallisena aikana nähtäisiin myös formaalisen aineellisuuden ja aine-ruumiin kontinueettina. Sen konstriktioivaa erontoisuutta kannattelisi mielteisiin yltävänä jatkumona immersoivan aineellisen tosi täyteys.

Heideggerin vasara

Kun tartun ”Heideggerin vasaraan”²⁶⁵ esimerkiksi hakatakseni sillä naulan parruun, en selvästikään kohdennu vasaraan, parruun, naulaan sinänsä. Toimintani ei palaudu myöskään ajattelu–kieli-järjestelmän käyttöohjeeseen tai intention, joka lopulta tekisi toimintani aineellisista kohteista ja hankauspisteistä triviaaleja. Kun en kohdennu ideaan enkä oloon, on oletettava jokin kolmas. Kun tuo kolmas ei näytä esiintyvän itsenäisenä, on oletettava, etteivät ensimmäinen ja toinenkaan sitä täysin ole. Perinteinen materialismi palauttaa ideaalisen *tiedettyyn*, *ontologisoituun* materiaan ja idealismi ideaaliselle ilmaantuvaan, näyttäytyvään, ilmenevään, paljastuvaan aineelliseen. Symbolinen järjestelmävalittuneisuus puolestaan tekee aineellisesta ilmaisun funktion. Se tekee siitä merkitysrakenteita ja/tai niiden purkamista tukevan funktionaalisen ei-merkityksen. Se tekee siitä järjestelmän ja sen purkamisen sisäisyydestä lausutun, lisätyn ja aina vähintään näytetyn aineellisuuden.

Kolmas ei siis voi olla itsenäisen välittyneisyyden funktionaalista sisäänsäottavuutta. Mutta immersio mahdollistaa symbolisen eronnon. Se mahdollistaa sen ei-vielä-ilmaisun ja ei-enää-merkityksen, ei-enää-ilmaisun ja ei-vielä-merkityksen immersiiivisessä liikkeessä. *Immersio mahdollistaa ajattelu–kielen tapahtuman kaiken keskeltä alkamisen täyteen.*

Symbolinen on erontoa ja ajattelun tapahtuma erontoista kohdentumista aineellis-ruumiillisesta lähteestä nousevaan deferendumiin. Immersio on ajattelu–kielen syntetisoiva dekonteksti. Se mahdollistaa ”keskuudestaan” yhä uudelleen alkavat erontotapahtumat. Symbolinen erontotapahtuma, se on ajattelua, kieltä ja erontavaa mieltä. Eronnon intervalleista pursuava immersio tekee mahdolliseksi ajattelun, kielen ja intension deferendumiaaliselle kohteelle sen vaatiman keston ja jatkuvuuden – eivät referenteistään puhdistettuina esitetyt konstruktiot, ei niihin projisoidut tai itseriitaiseksi julistetusta symbolisesta johdetut idealisoinnit, ei formaaliseen aineelliseen koodatut, pakotetut, loppuun saatetut – päättyneen ajattelun muodot.

Ei vasara eikä sen idea eikä niiden välitysjärjestelmäkäyttöohje, vaan vasaran idealla vasarasta otettu ja vasaran otattama ero kohdentumisemme immersiopohjaisena jatkuvuutena.

Immersiossa, symbolisen ja aineellisen siirtymien kohtauspaikassa, noemaattisen lähde kääntyy immersioista kehkeytyväksi suuntautumiseksi itse erontoon hybridisenä kohteena. Kohdentuminen tulee vangituksi aineellis-ruumiillisen ja symbolisen eroon. Kohdentumishuomion vangitsija on deferendum, erontonoemaattinen hybridi. *Immersiosta nousevan deferentin yhteys deferendumiin säilyy, koska symbolinen itsessään on erontoa.*

Suuntautumisemme kohde ei siis voisi olla symbolisen suuntautumista itseensä, sillä symbolista emanovaa erontoa ei olisi ilman aineellis-ruumiillista immersiota. Symbolista ei olisi, se ei realisoituisi eikä välittyisi, ilman erontoa, ilman deferentoituvaa aineellisen poisviittaavuutta aineellisen keskeltä. Filosofisesti ottaen merkityksellistyviä olioisuuksia ei olisi ilman käytännöllis-intentionaalista ja kielellis-ajatuksellista kohdentumistamme immersioista

avautuvaan erontoon. Kulttuurisesti ilmaisten niitä ei olisi meille ilman kohdentumistamme symbolisen ja aineellisen eroon. Ja se, mistä puhutaan subjektina on kohdentumistamme deferendumiaalisuuksiin. Häilyvä subjekti perustuu viimekädessä eronnon vangitsevuudelle, sen aineellis-ruumiillisen momentin mukana-säilymiselle. Me *identifioimme eroja* symbolisen ideopisteemisessä sulkeumassa. Ilman sulkeumaa me *kohdennumme erontoihin*.

Deferentiaalisuuden kannalta sitä suuntautumista, joka viriää immersioista kohdistuakseen syntyvään eroon, kutsutaan subjektiksi. Mutta miten voisimme subjektia itseään erontaa muuta kuin toisaalla, toisessa, toiseudessa. Vai eronnammekko subjektinoemalla oman kohdentumisviriamisemme immersiiivisen lähteen? Onko deferentiaalisuuden subjekti siis eronto erontoon-suutautumis-viriämisen immersiiivisestä lähteestä? Mutta loppujen lopuksihan emme voi erontaa omaa subjektiuttamme. Eronnammekko siis kehkeytymässä olevan toisen, joka tekee tuloaan kohdentumisviriamisen hämärästä? Tästäkö kumpuaa subjektin etymologia alistumisena?

Eronnosta ei voi hypätä pelkän symbolisen piiriin eikä palata suoraan aineellisen lähteille. Subjektin puhdas erontotunto olisi vain erontojen keskinäisviittausten suhteellista tyhjyyttä, erontoaineellisuudestaan tyhjentyneitä polkuja ja polkujen funktioita, väliaineettomia funktioita.

Immersiivinen erostaolon kohtaantotunto löytää itsensä – kulttuurisesti ilmaisten – symbolisen ja aineellisen häilyvältä, suhteelliselta rajalta. Se löytää erontonsa lähteen osana suuntautumisensa kohdetta ja itsensä osana symbolisen keskinäisviittaavuuden suhteellista tyhjyyttä. Immersiosta nousseiden deferenttien ja niiden noemilla otattamien erojen erontoyhteys synnyttää ne merkitykselliset olioisuudet ja erontoriippuvaiset deferentiaalihybridit, joiden mukaan suuntaudumme ja suunnistamme maailmassa.

Deferendumeihin kohdentuminen voi himertyä immersion sokeaan toistoon, se voi korostaa deferentiaalista puoltaan aineellisen liikkeessä, sen ekologisissa korjauksissa tai sitten se voi muuttaa noemaattisissa liukahduksissaan koko maailmastaolomme mieltä.

Eronnon kohtaanto, jossa aineellista ei neutraloida, puhuta pois, on siinä, miten immersioista kehkeytyvä erontotunto on samalla kohtaantotuntoa. Aineellis-ruumiillinen lainaa kehkeytyvälle symboliselle ja ajattelun fragmentaarisuudelle kestoaan.

Mikään kolmesta eronnon tekijästä ei muodosta selvärajaista sinänsä olevuuden tai itselleen olevuuden sulkeumaa. Deferentti, deferendum ja eronoema immersion ja differentiaalisuuden suojusta – yli ontologisten jakolinjojen. Olemis-noemaan päin immersioista erontunut oleminen on meidän immersioista suuntautumisemme, ei symbolisen sulkeumasta käsin tapahtuvan identifiointimme kohde. Se on immersiosynteettinen, ei konstituoitu, kohde. Se on se maailma, johon kohdennumme – ei rajoittuneena tai kaiken kattavana, vaan immersion suhteellistamana läsnäolona ja poissaolona.

Katsaus ennen yöpäivää

Erontopolullaan kirjoitus on tehnyt matkaa artefaktin ongelmas- ta materiaalisen ytimen problematiikkaan, itse tuottamastaan esi- neellisen maailman idealisoinnin kritiikistä symbolisen ylivalan ruotimiseen. Kirjoituksessa on siirrytty tieteen matematisoimasta luonnosta tarkastelemaan artefaktin konstituomatonta luontoa. On pureuduttu tarkastelemaan niitä ehtoja, joita aineellisuuden kysy- myksen vakavasti ottaminen ajattelulle asettaa. Osa tästä on luki- jalta ja kirjoittajaltakin jo unohtunut ja se on kokonaisuutena uu- delleen luettavissa ainoastaan tekstin aineellisyydestä. Ajattelun keston harhasta on suosiolla vajottu ajatuksettomaan aineellis-ruu- miilliseen immersioon, josta herätään differentiaalisesti episodi- maisiin merkityksiin ja ideoihin, eikä päinvastoin. On hylätty sym- bolinen ylivalta, joka tekee aineellisesta pelkän nimen tai konsti- tuution, joka väittää aineellis-ruumiillisen immersion kesto- a symbolisen järjestelmän kestoksi ja sen syntetisoivuutta vain ajattelu- kielen ominaisuudeksi. (Aineellis-ruumiillista erontavat noemaatti- suudet löytyvät nytkin tekstin aineellisyydestä, mutta eivät viedäk-

seen mihinkään sulkeuman kaltaisuuteen.) On pyritty elvyttämään uusi deferentiaalinen noemaattisuus, jossa nimi ja käsite kulkevat rinta rinnan referentiaalisen tai aineellisesta eristäytyvän identtisyyden hellittäessä.

Kaiken edellä kuvatun olen tehnyt tietoisena siitä, että myös oma analyysini symbolisen erontamisen ehdoista on episodimais- ta. Toisteisuudessaan se joutuu turvautumaan paitsi aineellisuuden symbolisiin muotoihin, myös synnyttämiensä deferentiaalisuuksien muistijälkiin immersiossa. En ole suostunut katkaisemaan eronnon aineellis-ruumiillista lähdettä ajattelusta, koska analyysini mukaan se on siellä joka tapauksessa²⁶⁶.

Olen analysoinut sitä, miten ajattelu–kielen kuvitteellinen kes- to identifioi ykskantaan, ja kokonaan vailla ylijäämää, symbolisek- si sellaisen aineellisuuden, jota on muokattu ja yhdenmukaistettu symbolisiin osoitus–muotoihin. Tällainen aineellinen ei ole kui- tenkaan kieltä–käyttävän–ajattelevan symbolisen muoto, vaan se on ajattelu–kielen valmiiksi saatettu, aineelliselle luovutettu muo- to. Nimitänkin sitä formaaliseksi, puhtaaksi aineellisuudeksi. *En- nen ajattelun episodimaista erontoisuutta tämä formaalisen aineel- lisuuden sfääri tavataan samassa aineellisen ja ajattelu–kielettö- män ruumiillisuuden immersiossa kuin muukin aineellisuus. For- maalinen aineellisuus ei sisällä sinänsä symbolista, se ainoastaan mahdollistaa symbolisen erontoluennan silloin, kun siihen koodat- tuja noemaattisuuksia eronnetaan.*

Itselleen oleva tietoisuus ja sen idealisoimat artefaktit tekevät formaalisen aineellisuuden tarkastelusta symbolisen identifioita- vuuden piirin. On kuin formaalinen aineellisuus itsessään osallis- tuisi ajatteluprosessiin, ei erontona, vaan osana symbolista. Ajatte- lu–kieli–välitysjärjestelmän kaiken kattavaksi mielletty kesto liittää sen suureen ilmaisun maailmanselitykseen. Eronto liudentuu sym- bolisen sisäisiksi eroiksi ja aineellinen noiden erojen ilmaisun mo- mentiksi.

Kielen häly ja kohina

Me elämme hälyn ja kohinan keskellä. Kielen tunnusmerkit täyttyvät vasta eronnessa ja kielijärjestelmän tunnusmerkit vasta järjestelmäeronnessa. Kielen häly ja kohina ennen erontoa on sekin aineelliselle luovutettua symbolista. Se on hajamielisyysytemme taustakumua, ei-vielä- tai ei-enää-merkitystä, se on osa aineellis-ruumiillista immersiota ja erontomme välttämätön lähde yhtä hyvin kuin eronnon impulssi, joka puhkeaa ei-merkityksen keskeltä eroonemaksi ajattelu-kieleen, kunnes meillä on erontonoemaattinen, hybridinen muoto, merkityksen selvärajaistama deferendumiaalisuus, johon kohdentua.

Immersion seuraantotunnosta, sen peräkkäisyyksien toisteisuudesta olemme juuri astumassa merkityksiin tai valumassa niistä pois. Merkitys on kuoriutumassa materiaalisen ytimen liikkeestä. Se on ilmaantumassa aineellis-ruumiillisen liikkeeseen. Symbolinen sinänsä, sen seisahtuneisuuden muisto, on tuon liikkeen hahmottamisen häilyvä tarkkailupaikka. Aineellisuus ja ruumiillisuus, artefaktit ja luonto, merkityksensä karistaneen kielen kohina, siihen liuenneet erontonoemaattisuudet juuri ennen kuin niihin tartutaan, juuri ennen symboliseen erontumistaan – kaikki se löytyy tulemissensa tilassa aineellis-ruumiillisesta.

Kanssaerontuminen ja kanssaerontoon kohdentuminen sisältävät merkitystä edeltävällä ja merkityksen jälkeisellä tasollaan sen, mitä nimitetään – siitä erontavasti – sosiaaliseksi maailmaksi, käytännöksi, verkostoksi. Jaettu aineellis-ruumiillinen immersio on mukana symbolis-diskursiivisessa neksuksessa. Se on mukana sosiaalista konstituoiivissa (eronto)eksplikaatioissa.

Jos vain identifoidaan materiaalista ydintä symbolis-diskursiiviseen neksukseen, ei voida säilyttää tuon identifioimisaktin piirissä – saati sen ulkopuolella – ymmärrystä ytimen dynamiikasta. Ei voida pitää yhteyttä tulemissymmärryksen lähteeseen. Aktiiviseksi ja dynaamiseksi määritelty diskurssivälitysneksus voisi nimetä piiriinsä inhimillistä ja ei-inhimillistä, elollista ja elotonta, luontoa ja artefakteja, mutta se ei tavoittaisi omaa erontodynamiikkaansa,

joka perustuu materiaalisen ytimen dynamiikkaan. Se vain laajentaisi symbolisen sinänsä piiriä, se vain nimeäisi uusia alueita itseriittoisen ja kestoaan kuuluttavan symbolisen rakenteen pysähtyneisyyteen. Materiaalisen ytimestä nousevat oliot saisivat huomenlahjanaan symbolisen sulkeuman staattisuuden, vaikka erontoyhteys ytimeen on mitä dynaamisin.

Diskursiivinen välitysjärjestelmäeronto esitetään kestonä. Se nähdään ilmauksiinsa sulkeutuvana piirinä, joka marginalisoi referenttinsä. Sen eronnon lähde on kokonaan unohtunut. Sulkeumaa propagoidaan kestonä. Se identifioi omia tulkintojaan. Sulkeuma samastaa olioita ja asiantiloja oman kuvitteellisen pysyvyytensä sisäisyyteen, jossa sitä vaivaa identifioinnin *obsessus compulsus*. Kaikki on merkitystä ja ellei ole, niin ainakin ilmaisua. Se, mikä alun perin oli diskursiivinen välitysjärjestelmäeronto, julistautuu paitsi kestoksi, myös dynamiikaksi, liikkeeksi omassa symbolisessa joka-hetki-välittyneisytydessään.

Välitysjärjestelmäeronto mielletään sulkeumaksi, jota symbolisen mukaan muokattu ja pakotettu maailmamme tukee. Aineellisu-ruumiillisen momentti katoaa toiseudestakin. Toiseronottoisuus häviää näköpiiristä. Jakamastamme immersioista erontuva toiseus mielletään nyt yhteisen symbolisen välitysjärjestelmän identtisenä funktiona niin kuin oma immersioivinen erontotuntokin, vaikka kyseessä on pikemminkin ohilankeavuuksiensa defereniaalinen välitysjärjestelmä.

Nimensä päältä oliot ja niiden tulkinnat samastetaan.²⁶⁷ Se, että meille merkityksellisiä olioita ei yksinkertaisesti olisi olemassa maailmassa ilman niiden tulkintaa, samastetaan käsitykseen, jonka mukaan oliot *sijaitsevat* tulkinnassaan ja *rakentuvat* välitysjärjestelmässään – ilmaisujen ektoplasmassa. Konstruoitu ja *ajattelu-kielessä konstruoitu* ovat merkityksellisen ja ilmaistavissa olevan välittyneisyyden kannalta sama asia. Ne ovat artefaktisten välittyneisyyden kannalta sama asia.

Aina kun välittyneisyys esitetään identifioitavuuksien piirinä, on pitänyt ensin irrottaa semiodiskursiivinen eronto aineellisesta ja

ruumiillisesta, on pitänyt anastaa immersiiivisen kesto ja katkaista deferentin ja deferendumin sidos.

Verkkoartefakti ja polut avoimuuden kentillä

Aiemmin – tässä kirjoituksessakin – moderneille artefakteille predikoitiin ominaisuus: niiden verkottuminen. Nyt predikoinnin tilalla on verkkoartefakti, itse verkko idealisoituna artefaktina. *Verkko on esineellinen – ei erontonoemaattinen – mielle formaalisesta aineellisuudesta*. Se on inhimillistä erontoa ja kanssaerontoa esineellistävä identtisyuden muoto. Se on erontonoemaattisuuden lopputulemiin tunkeutuva, aineellisuuden symboliseksi samastava välityskone, joka ei kuitenkaan toimisi ilman symbolisaation välähdyksiä, ilman erontoja aineellis-ruumiillisesta.

Käytännöllinen, toiminnallinen ja tietoinen yhteytemme artefakteihin rakentuu erontonoemaattisuudessa. Osana erontoa artefaktit eivät ole meille jatkuvan konstituotumisaktin alaisia, mutta niitä ei voi myöskään sieluttaa erontoisiksi toimijoiden verkkoon, kollektiiveihin, sommitelmiin. Aktanttien sommitelma on eronto formaalisesta aineellisuudesta, se on deferentiaalihybridinen muodostelma, joka tuottaa immersioista suuntautumista itseensä. Jokin symbolisen sulkeumassa nimetty, symbolisen konstituution sisäinen diskurssihybridisyys, ei itse asiassa kykenisi synnyttämään niitä polkuja, joita pitkin meidän sanotaan navigoivan idealisoidussa neksus-artefaktissa, suuressa artefaktien tuottamisen ja olioiden toisikseen välittymisen singulariteetissa. Sulkeuman sisään nimettyjen etappien välillä ei olisi polkuja, vaan väliaineettomia identtisyyskäyntejä väliaineettomissa funktioissaan.

Polut ovat erontojen välisiä halkeamia aineellis-ruumiillisen immersion ajatuksettomassa toistossa. Kulttuurisesti ne ovat siirtymiä aineellisen ja symbolisen rajankäynnin jatkumossa. Symbolisen sisään nimetty olisi sulkeuma, mutta aineellis-ruumiillisesta eronnettu avoimuus. Me liikumme avoimuuden kentillä²⁶⁸ – valmiina sekä reagoimaan erontavasti mihin tahansa aineellisen impul-

siin että vaihtamaan erontonoemaattisuudesta toiseen – suhteessa määrittelemättömään mutta kaiken aikaa jakamaamme aineellis-ruumiillisen immersioon.

Aineellisuus ei ole tiedettävissä ja muokattavissa vulgaariksi symboliseksi identifikaatioksi. Aineellisesta eronnettuihin entiteetteihin heräävä *kohdentuminen*, joka siis kumpuaa immersion tilasta, ei voi olla silkkaa identifioimista. Aineellinen ei asetu symbolisen etäispäätteeksi ajattelu–kielen kertakaikkisen välitysjärjestelmäeronnon sisäisyyteen. Siirtymiensä tiloissa aineellisuus kuljettaa symbolista muotoa erontoon ja siitä pois. Artefaktin luonto on ohilankeavuuden sitkas muistutus siitä aineellisesta, jolle symbolinen muoto on luovutettu. Kieli(järjestelmä) näyttäytyy merkityksettömänä kohinana ja tyhjinä merkkeinä, jotka katoavat materian ei-ilmaisuuksiin, kunnes ainut yhteys merkityksiin ja ilmauksiin on vain uusia erontoja odottava immersio.

Mikä onkaan se materiaalisen ytimen liike, joka saa sitä kuvaamaan käytetyn kielen vain erontumaan yksikköihinsä? Mikä on se aineellis-ruumiillisen immersion dynamiikka, joka tarjoaa meille ymmärryksen sitä kuvaamaan käytettyjen kielen yksikköjen erontoisesta suhteesta? Mikä on se aineellis-immersiivinen synteesi, joka pelkästä järjestelmäeronnon ja yksikköerontojen lausutusta rinnakkaisuudesta tuottaa meille intuitiivista ajattelua, joka tuottaa erontuvaa ajattelua ja kieltä häilyvinä polkuina – kuin valovanoinaan halkeamista aineen kuohujen ja kaasuuntumien keskeltä? Immersion seuraantotunnosta tulee erontojen sarjan myötä erontopolku. Symbolisen sulkeutuvassa piirissä se puhdistetaan erontofunktioksi, mutta pelkkä puhdas funktio on enää vain Funktion eronto, ja symbolinen järjestelmä pysyvyytenä jo itsensä ulkopuolella formaalisessa aineellisuudessa. Kaikki nämä kuvailut ovat tietysti itessään erontoja, mutta myös sinänsä tyhjän symbolisen pysähdys- ja katselupaikkoja rannattoman immersion tapahtumahorisonttiin.

Kaiken sen tuttuus, minkä olemme tehneet ja tehdessämme tienneet, on ymmärryksemme lähteillä sekoittuneena. Se on sekoittunut sen tuntemattoman ja tietämättömän ja ajattelulta kirvonneen kanssa, jota olemme aikojen saatossa nimittäneet luonnoksi villin

erämaan merkityksessä. *Käsitteet ovat vain erontaneet, eivät katta-
neet. Juuri siksi – lähteestään katkeamattomina eikä kohteeseensa
kytkettyinä – ne ovat tienneet vähemmästä enemmän.*

Aineellis-ruumiillinen immersio ei ole viime kädessä merkityk-
sen ja ilmaisun piirissä muutoin kuin lähteen jatkumona. Se kuljet-
taa eronnot ilmauksiinsa. Mutta erontoluonteensa hukannut kuvai-
lu irrallaan lähteestään on samalla jo hukannut kohteensa – eikä voi
muuta kuin pakottaa sen osoitus-muotoihinsa.

Yöpäivä

Erontavuudestaan tietoinen kuvaus olisi noemaattisesti sinänsä tyh-
jä, mutta se myöntäisi symboliset muodot aineelliselle luovutetuik-
si ja aineellisessa – luovutettuina – sekoittuviksi. Noemaattisessa
tyhjyydessään se painottaisi erontonsa lähdetä erontoa tuottavana
liikkeenä.

*Erantomme lähde kaikessa dynaamisuudessaan ja monimuotoi-
suudessaan on maailma, jossa luonto ja artefaktit, aineellisuus ja
formaalinen aineellisuus, oma- ja toiskehoisuus ovat sekoittunei-
ta ja kuitenkin itsenään eronnettavissa. Ne sekoittuvat maailmassa
muokkautuneina – jo tapahtuneiden erontojen jäljiltä, uusia odotel-
lessaan. Ne sekoittuvat fragmentoituneina, eroosion ja rappeutumi-
sen kourissa ja eronnon hylkääminä niin kuin kieli, joka on menet-
tänyt kieleytensä, joka on vain hälyä ja satunnaisuuksien kohinaa,
ilman merkitystä, vailla ilmaisua. Ne sekoittuvat kyselemättöminä
metamorfooseina, uuden resonoivina putkahtaneisuuksina.*

Jos sellaista maailmaa ja maailmadynamiikkaa varten olisi käsi-
te, sen olisi yritettävä karistaa konstitutiivisuutensa, tyhjentyä noe-
maattisista sidoksistaan, jopa erontopoluistaan.

Lähtökohtana voisi olla luonnontieteen konstitutiivisesti ym-
märretty pienin kosminen nimittäjä jatkuvassa liikkeessä oleval-
le maailmalle. Kaikessa banaalisuudessaan se voisi olla maapal-
lon pyörimisliike. Sen tyhjennettäisiin symbolis-konstitutiivisis-
ta sidoksista, jotta se dekonstelloituisi uudelleen erontavuudessaan

täyttyväksi noemaattiseksi tyhjäksi. Maapallon pyörimisliikkeestä näkökulma siirtyisi sen *nyktohymeraaliseen* erontoon ja siitä eronnon tuolle puolen – yöpäivään. Nyktohymeraaliset kasvit kukkivat yötä päivää. Yön ja päivän valo ja varjo ovat liian liukuvasti komplementaarisia ja vaihtelevuudessaan dynaamisia vain yöksi tai päiväksi. Erantomme lähde kuljettaa käsitteitä tulemisessaan. Miljardit keinovalot syttyvät valaisemaan varjoon vyöryvän maan pimeää puolta, ja valossa paistattelevan osan ikkunattomissa rakennelmissä pimeys alkaa vallita, kun sähkö loppuu artefakteilta.

Immersiosta erontuva maailma on liikkeessä, juuri kuoriutumassa merkityksiin ja nyt jo irrottautumassa niistä – painumassa aineellis-ruumiillisen immersion venyvään, merkitysmykkään läsnäoloon. Tai tyhjat noemat, pelkkänä hälynä, etsimässä immersioon kadonneita deferentiaalisia lähteitä. Sitä nimitän – noemaattisista merkityksistään tyhjentyneesti – *yöpäiväksi*. Tässä vaiheessa olen jo kadottanut apuneuvot: luonnontieteellisen konstituution, pienimmän kosmisen nimittäjän, kuvan maan varjoon vyöryvästä kuperasta pinnasta, jolle valot syttyvät.

Yöpäivä on noemaattisesti tyhjentynyt ihmistekoisena ja luonnon yhdistävä epäkäsitem. Tilallista ja ajallista ei voi siinä erottaa toisistaan. Yö ja päivä ovat niin vahvasti siirtymän tilassa, niin liukuvasti komplementaarisia, ettei toisen poissaolo ole vielä tai enää tai aivan toisen läsnäoloa.

Liikkeessään yöpäivä on täysin avoin, mutta ei mikään sulkeuman vastakohta, koska todellisuudessa sulkeuman ideat joutuvat yhä uudelleen erontumaan siitä, ottamaan siitä vauhtia pysyvyytensä iterointiin, ja ottamaan mallia sen syklisestä toisteisuudesta. Mutta yöpäivä immersoituneena aikatilana, sen itseliikunnan jatkuksena, on joka suuntaan täysin avoin upottavalta pinnaltaan. Vain sen jatkuvuuden toisto tarjoaa erontoon yötä tahi päivää.

Immersio on filosofinen, mutta yöpäivä kulttuurisesti ja artefaktisesti virittynyt epäkäsitem. *Yöpäivä on maailma ilman erontoa, maailma ilman sulkeuman erontoa ja elämisaailma ilman sulkeumaa*. Sulkeuma yrittää nähdä ongelmattoman yhteyden ja on tunnistavinaan aistinsisältöjen abstraktiuden ja sitä kautta itsensä niis-

sä, mutta yöpäivän immersiossa aineellisuus on hybridisten ja läpäisevyyksien ja upottavuuksien tila.

Aivan syntynsä lähteillä kieli tapahtumana kuuluu yöpäivään, kun merkitys ja ei-kielellinen merkitys eivät vielä ole täysin eronneet aineimmersion ei-merkityksestä ja ei-ilmauksesta. Yöpäivässä kielelytensä hukannut kieli läpäisee ontologiset tasot symbolisen rapautumana. Otetaanko ero juuri tällaisesta eronsa yöpäivän meenon hukanneesta, jos yritetään ottaa ero itse kielestä. Kieli esitetään funktioksi sulkeumassa, mutta yöpäivässä kielen erontopolun aihio on jo siinä rinnakkaisuudessa, johon kielenoema erontaa toisaalta aivan kaikesta kielennettävästä, toisaalta kielen kohdatuista esiasteista: hālinōistā ja notaatioviidakoista, grafeemeista, ei-merkityksen, ei-merkin, jopa ei-ilmauksen kieliaineesta, jota meille tulvii yöpäivän aistimuskimarassa. Ehkä kielen ylikorostuminen (kielellisen käänteen jälkeen) onkin yöpäivän epäkielen identifioimista ajattelu–kieli-sulkeuman kielisulkeumaan?

Yöpäivä on liukumia, siirtymiä kohti erontoja. Yöpäivässä käden heilautuksen ei-kielellinen, ei-käsitteellinen *ajatustuntu* – kuin toisen kosketus omalla ruumistunnolla – mahdollistaa erontavan yhteyden ja maailmastaolon kohti merkityksiä – olematta kuitenkaan mikään merkkien järjestelmä sulkeumassa.

Yöpäivässä ei vielä ajatella, eikä yöpäivä ajattele meissä. Se ajatteluttaa meitä. Yöpäivä on siinä, miten immersio kykenee kantamaan aineelliselle luovutetun symbolisen muodon niin, että *aineellinen* sysää sen uuteen erontoon. Jokin immersoituneissa meissä kohdentuu erontoonsa, kunnes löydämme tuon jonkin eronnon ”molemmilta puolilta”. Ja äkkiä valkoinen on valkoisen erontoa, ja immersioista katsotaan valkoisen ja valkoisen eroon. Väriä katsotaan valkoisuuden deferentiaalisuuden ja valkoisuuden noemaattisuuden erona, niiden erontonoemaattisessa hybridisyydessä. Ja lopuksi osana jähmeää olioisuutta.

Ajattelu–kieli tekee itse ja ylittää itse oman dikotomiansa. Filosofia ja tiede, ideat ja käsitteet, uskonto ja identiteetti, jopa luonnollinen asenne luovat itse omat ontologiansa. Yöpäivällä ei ole ontologiaa, se ei tarvitse sitä. Me olemme jo yöpäivässä; jos sinne voi-

si jäädä pysyvästi, me katsoisimme sulkeuman *ontologioihin* kuin Platonin tähtiin.

Yöpäivässä affektoidutaan ja jäljitellään. Yöpäivä on arjen piilotajuntaa. Se asettaa vain yhden ehdon: että sitä ei ole reflektoitu ajattelu–kieli-sulkeumaan. Siellä ollaan moniaistisesti suhteessa ympäristöön ilman moniaistisuuden fysiologista sulkeumaa ja ilman ympäristön fenomenologista sulkeumaa²⁶⁹. Siellä ei ole puhdasta immanenssia eikä lajin sisäisyyttä. Virtuaalisuus ja aineellisuus eivät eroa toisistaan kuin ruumiin paikan verran. Ja siirtymiä yöpäivä on tulvillaan, mutta ne eivät ole mediaatiota, jolla sulkeuma välittää itseään ympäristöön. Yöpäivä on täynnä erontumiskoh tia ilman erontoja, täynnä liukumia ilman liukumien erontoja. Se on täynnä palaamisia ja viivähtämisä, ajattelu–kielessä käyneiden paluita ja yöpäivään jäämisä. Yöpäivä on enemmän kuin heterogeenisuutta, pluralismia tai monikollisuutta, koska heterogeenisuuden, pluraalisuuden ja monikollisuuden kokoavat käsitteet ovat erontuneet siitä sulkeumaan.

Yöpäivän kuvauksen epäsymmetriassa ei ole mitään ohjelmalista, vaan se on itsestään selvä seuraus siitä, että sulkeuman kieli kohtaa yöpäivän.

Itsestään tiedoton yöpäivä odottaa aina vain uutta erontoa ja muistelee toisteisissa hahmoissaan menneitä erontoja. Arkikielessä näyttäytyvä totuudellisuus, joka puskee katkelmallisen julkilausutun merkityksen yli, on yöpäivän läheisyyttä. *Merkitys ei koskaan pysty selittämään syntyään sulkeumasta käsin.*

Rajata ensin kielellinen alue (ajattelu–kieli-sulkeuman kieli-sulkeuma) ja antaa sitten diskursiiviselle sosiaalisen todellisuuden merkitys, on affektiivisen ja kielellisestä käsin identifioimattoman syrjäyttämistä. Se on yöpäivästä kumpuavan liikkeen pysäyttämistä.

Lähteä liikkeelle olemisen käsitteestä ja asettaa kysymys esiontologiasta on yritys tavoittaa sulkeumasta yöpäivää. *Mutta yöpäivä on erontolähteen elämisaailma liikkeessä olevassa aineellis-ruumiillisessa immersiossa.* Se edeltää noemaattista sinänsä. Se panee meidät erontumaan artefakti–luonnon hybridisistä aineellisuksis-

ta, mikä on samalla kohdentumista erontonoemaattisiin hybrideihin. Ihminen, hänen käytäntönsä, voivat muokata yöpäivää, mutta eivät konstituoida sitä. Me katsomme yöpäivästä ajattelu–kieli-sulkeumaan kuin muinaiset astrologit taivaan ilmiöitä. Haluamme uskoa, että taivaankappaleiden vaihtuvilla, alati tarkentuville konstellaatioilla on suora vaikutus meihin, vaikka vaikutus liikkeenä kumpuaakin yöpäivästä, joka on osa kosmista immersiota.

Luonto ja symbolisen ideopisteemi

Symbolisen kaikenkattava dominanssi suhteessa aineelliseen köyhdyttää myös symbolisen piiriä itseään. Symbolinen sinänsä ei rekisteröi, ei näe aineellis-ruumiillisen ohilankeavuutta, ei herkisty sille eikä pyri ilmaisemaan sen ilmaiseamatonta. Symbolinen sinänsä ei kykene hyödyntämään lähteensä liikettä, eikä siitä kumpuavaa symbolisen erontoliikettä, välttämätöntä tulemista aineellisen ja yksinomaan symbolisena esitettävän välillä. Symbolisen ideopisteemi esittää eronnot omina lopputulemina ja muutokset omien tilojensa väliaineettomina vaihdoksina. Tämä ei olisi niin vakavaa, jos luonto ja materiaalisen muokkaamaton ydin haastaisi, suhteutaisi symbolisen, kykenisi ideopisteemisen pauhun alla dialogiin sen kanssa. Mutta symbolinen kokee jo käyneensä aineellis-ruumiillisessa, muokanneensa sen kaltaiseksi ja olevansa oikeutettu lukitsemaan itsensä omiin jälkiinsä, oman ekspansionsa identtisyysiin.

Kierkegaardin mukaan spekulatiivinen dialektiikan avulla pyritään saamaan toivottu vastaus. ”Mitä enemmän kysytään, sitä syvemmäksi ja merkityksellisemmäksi vastaus käy” (Kierkegaard 1992, 73). Aineellisen käsitteen sinnikäs esiin nouseminen on oire konstituomattoman aineellis-ruumiillisen joutumisesta dialektiikan tuolle puolen, puolustuskannalle symbolisen vyörytyksessä. *Historiallisesti uudessa tilanteessa aineellisen käsitteen mutkaton käytyö on antautumista symbolisen massan edessä.*

Ajattelun muokkausjälkien ympäröiminä me emme voi mieltää käsitteen velvoittavuutta enää transsendentaalisen puhtaana. Käsitettä ei reflektoida henkevässä dialogissa, kevyesti muokatun luonnon keskellä, käsityöläisyyden aineellisuusvuorovaikutteisuu- den ympäröimänä, vailla kehittyneitä aistien apuneuvoja tai muita ruumiin jatkoja. Noemaattisuus ei itseoikeutetusti ohjaa suuntautumistamme järkevään toimintaan. Idealisoitujen artefaktien keskellä ideat itsessään eivät kelpaa pyrkimyksemme (koskaan saavuttamattomiksi) kohteiksi. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että pitäisi tyytyä tyhjiin identifioimispakkoiseen sidokseen nimikäsitteen ja jo valmiiksi idealisoidun olion välillä. Tai diskursiiviseen nominalismiin, jossa identifioisimme eroja ja yhtäläisyyksiä ja identifioituisimme eroihin ja yhtäläisyyksiin sulkeumassa – merkitystä ylikorostavaan ”jaarittelujärjestelmään” hypänneiden olioiden keskellä.

Jos todella eläisimme symbolisten merkitysten keskeytymättömässä jatkumossa tai niiden ilmausten jatkumossa vailla eronnon lähteen ”ulkopuolta”, maailmamme olisi puuduttavan tylsä ja seisahnut, kuollut. Muistaminen keskittyisi noemanarratiiviin ja kadottaisi mykät aistimuskimarat. Erontoläsnäolo riistettäisiin menneeltä. Historialla ei olisi *historiadeferenssiä**, sen näihin hetkiin ja tänne asti jatkuneesta aineellisesta immersioista yhä uudelleen erontuvaa täyteyttä. Uusi ilmaantuisi vailla olioisuutta, vain uusina yhdistelminä, kuin banaaleimmissa ohjelmallisen postmodernismin kuvitelmissa.

Symbolisen *reaalikonstituutiot***, joita muokkaamamme maailman sanotaan tukevan, negeeraavat lähteensä ja toimintaohjeensa kohteen. Ne hylkäävät deferendumin, ne hylkäävät erontonoemaattiseen hybridisyyteen pohjaavan vuorovaikutuksen aineellisen ja ruumiillisen kanssa – ja juuri tältä pohjalta – myös toiserontoi-

* Historiallinen deferenti sisältää käsityksen historian aineellisesta jatkuvuudesta, joka välittyy erontoihin immersioista.

** *Reaalikonstituutio* on jotain, jossa reimmersoitunut luonnollinen asenne on identifioivinaan symbolista suoraan aineellisesta.

suuden kanssa, joka niin ikään hyödyntää symbolisen* ja aineellisen kohtaannon ehtymättömyyttä.

Kunnes vain luonnonkatastrofi tai yllättävä yhteiskunnallinen kriisi rimpuilee pois itseensä sulkeutuneen symbolisen pakkopaidasta. *Sulkeumaa kyseenalaistamatta voikin olla vaikeaa ymmärtää tähän tutkimukseen pesiytynyttä väitettä, että se, mikä tietees- sä on ollut reduktiota, onkin ollut erontoa, ja että se mikä on esi- tetty ideopisteemin toteutuksina, onkin ollut immersiopohjais- ta kohdentumistamme erontoihin.* Jos edellä kuvattu hyväksytään, se vaatii herkistymään aineellis-ruumiillisen kvaliteeteille, sen im- pulsseille. Ei siksi että näin kuunneltaisiin jotain järjestelmäsäi- syydelle täysin vierasta. Pikemminkin avauduttaisiin jollekin, joka tuottaa sitä ja syntetisoi sen kommunikoimista. Jokin, jonka im- mersio kiinnittää aine-ruumiin muistiin tarjoten meille käytännöl- lisen ja tiedollisen toimintamme erontohybridiset kohteet. Aika ajoin erontavia noemaattisuuksia julkilausuva ruumis, sen *immer- sioruumiista*** nouseva muisti, kannattelee erovalmiuksiksi painu- via deferendumien kimaroita yöpäivässä.

Edessä

Ajattelu on erontoa, ja noemaattisuudella on deferenttinsä, kos- ka ideat, käsitteet, ajattelu-kielen nimet ja merkit todellistuvat it- sessään symbolisina vain immersiodeferenttiensä tai rinnakkaisiin erontonoemaattisuuksiin kuuluvien deferenttien kautta. Erontoon kohdentumisen noemaattisesti ohjautuvat käytännöt muotoilevat ainetta, luovuttavat sille symbolisen muotonsa. Samalla ne luovut- tavat yöpäivälle erontonsa. Tässä mielessä omat jälkemme jäävät ajatuksellisesti vieraiksi. Yritämme kyllä konstituoida, konstruoi-

*”Symbolinen” on hieman kulttuurisesti painottunut ilmaus siitä, mistä filosofisesti olisi parempi puhua ”erontoisuutena”.

***Immersioruumis* on ruumistunnon ylitys ruumistuntuun ja ruumistun- nun ylitys aineelliseen vähän ennen kuin alkaisimme puhua vain immersio- osta, emmekä enää ruumiista.

da maailmasta viittauskohteita, joilla olisi esineellisen ajattelun esi-
neellinen takaisinkytkentä tai ideaalisen ajattelun idealisoiman esi-
neen takaisinkytkentä, mikä on identtisyuden kannalta lähes sama
asia.

On toivotonta ponnistella kohti autenttista objektia mistään
enemmän tai vähemmän sulkeutuneeksi mielletystä rakennelmasta,
joka vain identifioisi sen sisäiseksi viittauskohteeksi käsitteidensä
ja puhtaan noemaattisen merkkiluentansa joukkoon. *Autenttisuus,
omuuus, Eigentlichkeit on paljon lähempänä. Se on siinä hetkessä,
jossa ajattelu–kieli erontuu deferentistään. Ja samassa deferentti
onkin deferendum – avoin, hybridisyyttään reivaava, vuorovaiku-
tukseen ja dialogiin haastava kohde, immersioista heräävän merki-
tyksellisen ja käytännöllisen suuntautumistemme kohde.*

Me olemme aineellisuuksien, ruumiillisuuksien edessä. Me
olemme partikulaarisuuksien ja aineen immersiiivisen rannatto-
muuden edessä. Ja kun löydetään – tai kun ajattelu–kielen tapahtu-
ma meissä löytää – oikean idean, käsitteen, nimen sille mitä noista
aineellisuuksista eronnetaan kohti hahmotonta symbolista sfääriä,
sitä sanotaan olemukseksi. Olemukseen tullaan aineellisuuksien
edessä, niiden takana ei ole mitään. Niihin saavutaan niiden edes-
sä avautuvista erontopoluista, yöpäivään painuvien merkitysten de-
konteksteista, formaalisesta aineellisuudesta herätettävistä eronto-
polkujen pätkistä...

*Aineellisen deferenssi välittää toiseuden ja sitä kautta sosiaa-
lisen. Se kantaa jo tapahtuneen eronnon muotoilujälkiä itsessään.*
Me vain eronnamme aineellisuuden sen formaalisten kerrostumien
päältä, emmekä todellisuudessa kuvittele voivamme identifioida
sen annettuna otettua kompleksisuutta, joka syntetisoi erontojam-
me.

Meitä ei yhdistä toiseuksiin toisissa asuva tiedollinen konstitu-
tiokyky, vaan tietoisuus jakamamme immersion toisista eronnoista,
sen toiseronnoista. Yhteisen immersion luovutettu kerroksellisuus,
intuitiomme syvä lähde. Sieltä, aineellisesta, eroimpulsseistaan sa-
kea maailma katsoo meihin. Mahdottomana käsittää, mutta käsit-
teellisyuden tuolta puolen erontamaan pakottava, käsittämään pa-

kottava. Me jaamme sen muokattuna luovutetun kerroksellisuuden, maailmadeferenssin, josta löydämme toisemme väreilevään sosiaalisuuteen puhkeavissa merkityksissä.

VIII PÄÄTÄNTÖ

IDENTTISEN RÄJÄYTTÄVÄ AINEELLINEN

Tutkimukseni on synnyttänyt jotain aidosti uutta. Kirjoitus- ja ajatteluprosessin myötä yllätyin monesti itsekkin, mihin se minut vei. Valmiista tekstistä saa vain aavistuksen niistä lukuisista kriiseistä ja uudelleen ajattelemisista, joihin liian epämääräisiksi tai kestämättömiksi osoittautuneiden käsitysten romahtamiset minut veivät. Olen kuitenkin oppinut tervehtimään ilolla myös intellektuaalisia kriisiytymisiä, sillä juuri ne ovat olleet tie uuteen. Ne ovat olleet muistutuksena herpaantumattoman älyllisen integriteetin vaatimuksesta.

Olen osoittanut tutkimuksessani, että modernia aina sen viimeisiin vaiheisiin saakka voidaan tarkastella myös symbolisen maailmakonstituution täydellistymisprosessina. Käytännössä tämä tarkoittaa symbolisen ylivaltaa, sen herruutta aineellis-ruumiillisen yli. Symbolisen identtisyudet ovat hiljentäneet kohtalokkaasti aineellisen maailman vastauksia ja kysymyksiä ja tehneet elämästä – luulotellun saumattomana osana tätä rakennelmaa – määritelmällisen typistettyä. Symbolisen ylivallan ideopisteemi tuhoaa joka hetki elämästä ja orientaatiosta aineellisen ja symbolisen kohtaannon, sen aineellisesta meihin katsovan rikkauden. Vaihdettavuuksina aineellis-ruumiillinen alistuu symboliselle. Elämä kuitautuu ”kaiken alustalla”. Se kuittautuu vaihdon ja klikkausten ekvivalensseina. Elämää viedään symboliseen sulkeumaan, kunnes se näyttäytyy sulkeuman sisäisinä vaihtoina ja siirtyminä. Inhimillinen kokemus kolonisoituu, luonto ja artefaktin luonto puhdistetaan symbolisen sisäisyudeksi.

Käsitteellisyyskykien keskinäinen teräväräjaisuus identifioidaan koskemaan maailmaa. (Ks. liite, 460.) Maailmasta tulee yksi jättiläismäinen konteksti, jota monitoroidaan näkemättä enää erontoisien ja aineellisen kohtaantoon. On kuin yksilöllisyys ei enää tulisi tuosta kohtaannosta, vaan symbolisen sinänsä näennäisistä eroista, jäännöksettömästi jaettavista ja välitettävistä. On kuin puhtaan symbolisen suorasta kommunikoitavuudesta saataisiin myös yhteisöllisyys ja sosiaalisuus, vaikka yhteytemme lähteenä on uppou-

tunisemme aineelliseen. Kulttuurikin nähtäisiin vain aineellisuudet armollisesti rekisteröivän diskursiivisuuden kautta, oliokielen näennäisaineellisuuksien kontekstissa.

Taide opettaa aineellisen kohtaannon väistämättömyyttä symbolisessa. Kielenkin muokkaaminen taitona on sen aineellisen momentin kohtaamista, mikä ei tarvitse ilmaisua eikä merkitystä. Ilmaisemattoman ilmaiseminen on siten paljon konkreettisempaa kuin yleensä ajatellaan. Adornolle taide merkitsi vapauden aluetta epävapaaassa yhteiskunnassa. Eikä hän puhunut tässä taiteelle varatusta taideinstituutiosta tai taiteilijalle varatusta sosiaalisesta roolista, vaan kaikkia avoimena odottavan ei-identtisen kohtaannon täyteydestä.

Emansipaatio ei ole mahdollinen symbolisen sisäisenä, symbolisen sisäiseksi kirjoitettuna, ei maailmassa, joka julistetaan ideologisesti symboliseksi. On palattava sinne, missä aina jo ollaan: symbolisen lähteille. Tutkimuksessani olen perustellut, minkä vuoksi symbolinen on ymmärrettävä deferentiaalisesti, miksi yleiskäsitteellisyys ei tarvitse mieltää kaiken kattavina, vaan maailman erilaisina immersiiivis-kokemuksellisina moninaisuuksina, jotka yhdessä erontuvat ja alkavat viitata symboliseen. Ajattelun viittausuhdetta yksittäisiin asiantiloihinkaan ei voisi olla ilman niiden deferentiaalista erontamista.

Adorno ei puhunut deferentiaalisuudesta, vaan ei-identtisestä. Äärimmäisen hienosyisellä erottelukyvyllä hän kamppaili kohti partikulaarisuuksia sen järjen tautologioihin sisältyvän ristiriidan ajamana, jonka Hegel oli löytänyt. Pienimmätkin maailmansisäiset jäljet olivat merkityksellisiä absoluutille ajattelussa, jonka oli kääntänyt itseään vastaan. *Negatiivisen dialektiikan* lopussa Adorno luo ajattelun mikrologisen katseen pienimpiin aineellisen halkeamiin. Aineellinen kieltäytyy olemasta vain näytteitä teorian muodostusta varten ja räjäyttää identtisyuden. Sellaisen ajattelun ja metafysiikan välillä vallitsee hänen mukaansa solidaarisuus, metafysiikan luhistumisen aikakautena. (Adorno 1992, 408.)

Tässä tutkimuksessa olen halunnut Adornosta poiketen päästää irti ajattelusta sen lähteillä. Immersiiivinen yöpäivä, jossa artefaktit,

luonto ja kulttuuri, symbolinen ja aineellinen sekoittuvat, aineelliselle luovutetussa muodossaan, on itsestään tiedoton, koska sillä ei ole rajoja, mutta ei ääretön, koska sillä ei ole äärettömyyden metafysisiä rajoja.

VIITTEET

¹ Proust 1968, 8.

² Vedoksiani on Jorvin sairaalan ja Jyväskylän yliopiston taidekokoelmissa sekä yksityiskokoelmissa. Tutkimuksen liitteessä sivulla 502 on kuva valokuvatusta vedellisestä installaatiosta, joka ”osoittaa neljää elementtiä”: ”Yksi lehti seiso i miekkana kohti taivasta ja pian nousevan auringon liekkiä, toinen kaareutui kuin ilman sylissä. Niiden väliin tuli vesivarsien hehkuva rivi, mutta alhaalla veden rajassa oli kolmaskin lehti poikittain. Sen vasen puoli painui suorana loivasti veteen, kuin ulottuisi pohjaan asti. Se osoitti maata. Oikea puoli kohosi viistosti ylöspäin ja kaareutui sitten alas niin että lehden kärki juuri ja juuri kosketti vettä.” (Hassinen 2020, 149.)

³ Uusaristoteelikköjen mukaan jaamme maailman sortaalien avulla tiettyihin lajeihin kuuluviin objekteihin.

⁴ ”Denken wir besonders noch an die Bildung der Begriffe. Jedes Wort wird sofort dadurch Begriff, dass es eben nicht für das einmalige ganz und gar individualisierte Urerlebnis, dem es sein Entstehen verdankt, etwa als Erinnerung dienen soll, sondern zugleich für zahllose, mehr oder weniger ähnliche, das heißt streng genommen niemals gleiche, also auf lauter ungleiche Fälle passen muss. Jeder Begriff entsteht durch Gleichsetzen des Nichtgleichen. So gewiss nie ein Blatt einem andern ganz gleich ist, so gewiss ist der Begriff Blatt durch beliebiges Fallenlassen dieser individuellen Verschiedenheiten, durch ein Vergessen des Unterscheidenden gebildet und erweckt nun die Vorstellung, als ob es in der Natur außer den Blättern etwas gäbe, das ’Blatt’ wäre, etwa eine Urform, nach der alle Blätter gewebt, gezeichnet, abgezirkelt, gefärbt, gekräuselt, bemalt wären, aber von ungeschickten Händen, so dass kein Exemplar korrekt und zuverlässig als treues Abbild der Urform ausgefallen wäre. Wir nennen einen Menschen ’ehrlich’; warum hat er heute so ehrlich gehandelt? fragen wir. Unsere Antwort pfl egt zu lauten: seiner Ehrlichkeit wegen. Die Ehrlichkeit! Das heißt

wieder: das Blatt ist die Ursache der Blätter. Wir wissen ja gar nichts von einer wesenhaften Qualität, die 'die Ehrlichkeit' hieße, wohl aber von zahlreichen individualisierten, somit ungleichen Handlungen, die wir durch Weglassen des Ungleichen gleichsetzen und jetzt als ehrliche Handlungen bezeichnen; zuletzt formulieren wir aus ihnen eine **qualitas occulta** mit dem Namen: 'die Ehrlichkeit'. Das Übersehen des Individuellen und Wirklichen gibt uns den Begriff, wie es uns auch die Form gibt, wohingegen die Natur keine Formen und Begriffe, also auch keine Gattungen kennt, sondern nur ein für uns unzugängliches und undefinierbares X. Denn auch unser Gegensatz von Individuum und Gattung ist anthropomorphisch und entstammt nicht dem Wesen der Dinge, wenn wir auch nicht zu sagen wagen, dass er ihm nicht entspricht: das wäre nämlich eine dogmatische Behauptung und als solche ebenso unerweislich wie ihr Gegenteil." (Nietzsche 1873.)

⁵ Ks. esim. Stuart Hallin kieltä, diskurssia ja inhimillistä representatiota painottavat ja aineellisuuden sivuuttavat käsitykset (Hall 1997).

⁶ Ks. myös Jameson 1991.

⁷ Muotoilu alun perin: ks. Abram 1997.

⁸ Jo 1980, ennen geenimanipulaation läpimurtoa, amerikkalainen yrittäjä haki korkeimmalta oikeudelta patentin *ayahuscalle*, eräälle Amazonin sademetsän kasville.

⁹ "Missä meidän on asetettava raja ruumiin ja maailman välille, kun maailma on liha?" (Merleau-Ponty 1992, 138.)

¹⁰ Liikahdus kohti symbolista ei kuitenkaan sisällä sinänsä symbolista. Tässä tutkimuksessa symbolinen sinänsä on materiaalisen lähteen kieltämistä, sivuuttamista, unohtamista, ja se mahdollistuu vain kun "symbolinen" identifoidaan ja vahvistetaan sellaiseksi sen omaan muotoonsa muokkaamasta aineellisesta ja kun episodimainen ajattelu ymmärretään jatkuvuutena, mikä ei tee siitä jatkuvuutta, vaan sulkeuman.

¹¹ Kun artefaktista puhtaan identtisessä mielessä todetaan, että "jotain on", siitä tulee ideaalinen funktio, joka kadottaa pelkän "jonkin" ai-

neellisen jäljen. Tällöin ollaan lähellä virhepäätelmää, että muokkammamme aineellinen on täysin haltuun otettuna ja sellaisenaan kuljetettu abstraktioon. Adorno kirjoittaa: ”Abstraktion metodologisella proseduurilla on rajansa sen suhteen, minkä kuvittelemme olevan käsissämme puhtaana muotona. Muodollis-looginen ’jokin’ ei tee tyhjäksi entiteetin jälkeä. Muoto ’jotain’ on muotoiltu materiaalisen mallin (τὸδε τι) mukaan; se on aineellinen muoto ja siten oman puhtaasti loogisen merkityksensä jälkeen sen metodologisen elementin tarpeessa, johon epistemologinen reflektio pyrkii ajattelun vastapuolena.” (Adorno 1992, 103.)

¹² Stephen Graham and Nigel Thrift ruotivat artikkelissaan ”Understanding Repair and Maintenance” myyttiä infrastruktuurin kiinteydestä ja vakaudesta: ”Luontainen ja jatkuva epävarmuus kaikissa infrastruktuurijärjestelmissä, jotka edellyttävät alituista korjaamista ja ylläpitoa, jotta ne todella voisivat pitää käynnissä etäyhteyksiä ja virtoja, joiden jakamiseen ne on suunniteltu, tämä epävarmuus on tapana tehdä näkymättömäksi sekä kulttuurisesti että analyttisesti.” (Graham & Thrift 2007, 10.)

¹³ ”[I]hmiselämässään sydän muuttuu, ja se on tuskista suurin; mutta tuskan tietää vain kun lukee, mielikuvituksessaan; todellisuudessa sydämen muuttuminen, niin kuin joidenkin luonnonilmiöiden kulku, on niin hidas, että vaikka me pystymmekin tarkkailemaan vuorotellen kuttakin erilaista sydämen tilaa, itse muutoksen kokemiselta me säästymme.” (Proust 1968, 105.)

¹⁴ Michel Foucault’n käsite.

¹⁵ Adorno omistaa ilmaisemattoman ilmaisemiselle kokonaisen luvun *Negatiivisessa dialektiikassa*.

¹⁶ Uudistermi livject = lived object; elävä esine.

¹⁷ Filosofisesti jako aineelliseen ja symboliseen on ongelmallisempi.

¹⁸ Luonto käsitettä käytetään – kuten myöhemmin selviää – deferentiaalisesti, eikä sillä viitata mihinkään kulttuurin vastapooliin tai trans-

sendenssiin. Sillä ei myöskään palauteta kaikkea perimmiltään luonnoksi. Se esiintyy artefaktien rinnalla, niihin sekoittuneena tai sitten artefaktin luontona. Luontoa ja kulttuuria ei erotella kategorisesti toisistaan. Vaikka niillä voi nähdä käsitteelliset rajat, käsitteisiin kuuluvat myös niiden deferentiaaliset lähteet, jotka lankeavat lomittain, sisäkkäin ja osin päällekkäin, kuten myöhemmin osoitetaan. Bruno Latourin mukaan naturalistit haluavat pitää luonnon ja kulttuurin täysin erillään toisistaan nimenomaan antroposentrisistä syistä (Latour 2010, 483).

¹⁹ Käyttämäni uudiskäsite, joka tarkoittaa 1800-luvulta lähtien teollisesti tuotettuja, mallinnettuja ja keskenään samanlaisia aineellisia artefakteja. Massatuotteeseen verrattuna sinikopioartefaktin käsite painottaa artefaktin suunnittelun ja tuotannon asteittaista etääntymistä aineellisesta kohtaannosta sekä tuotteen konstitutiivista mieltämistä, joka irrottautuu aineellisen ja symbolisen vuorovaikutuksen mielikuvista symbolisen dominanssin hyväksi.

²⁰ Latourin sanoin: ”[T]arkastele esineitä ja sinä saat ihmisen [--] tarkastele ihmistä ja olet samassa kiinnostunut esineistä”. (Latour 2000, 20.)

²² [Kursivointi ei alkuperäinen.] Tässä tutkimuksessa symbolisella tarkoitetaan kaikkia aineellis-ruumiillisesta immersioista eroon sulkeutuneita ajattelu–kielen muotoja, joita ei ole luovutettu aineelliselle.

²³ Nancy toteaa: ”Kirjoitettakoon itse ruumis, ei ruumiista. Ei ruumiillisuutta vaan ruumis. Ei ruumiin merkkejä, kuvia ja koodeja, vaan vieläkin ruumis. [--] [O]n sanottava, että kirjoituksessa tapahtuu koko ajan ruumiiseen kajoamista, ruumiin koskettamista, lopulta koskemista.

Tämä koskeminen ei ehkä tapahdu tarkasti ottaen kirjoituksessa sikäli kuin kirjoituksella on ’sisäpuoli’. Mutta kirjoituksen reunoilla, rajoilla, kärjissä ja ääriillä tapahtuu vain koskemista. Niinpä jos kirjoitukselle ylipäänsä tapahtuu mitään, niin sille tapahtuu koskeminen. Täsmällisemmin se, että ruumista (tai pikemminkin jotakuta yksittäistä ruumista) kosketaan ruumiittomalla ’mielellä’. Ja näin ruumiittomasta teh-

dään koskeva tai mielestä tehdään kosketus.” (Nancy 2010, 32–33.)
Ks. myös Komel 2020.

²⁴ Immersiossa olioisuudetkin ovat alkaneet sulaa aina ruumis–aine–jatkumoksi saakka, niin ettei ruumis kykene kantamaan tietävää subjektia, eikä subjektille olisi enää objektiakaan, ei kohdetta, korkeintaan lähde – jonkin subjektin kaltaisen kehkeytymiselle. Merleau-Ponty puhuu ”totaalisesta näkyvästä”, joka ”aina pysyy siitä nähtävien aspektien takana, jäljessä tai seassa.” Niinpä ”pääsy siihen avautuu vain kokemuksesta, joka on sen tavoin täysin itsensä ulkopuolella: ruumiimme hallitsee näkyvää juuri tällä tavoin eikä suinkaan tietävän subjektin kantajana, mutta ruumis ei selitä näkyvää eikä valaise sitä vaan ainoastaan tiivistää salaisuuden, joka sisältyy sen kaikkialle hajaantuneeseen näkyväisyyteen – eikä tässä ole kyse inhimillisistä paradoksista vaan todellakin olemisen paradoksista.” (Merleau-Ponty 2016, 559.)

²⁵ Merleau-Ponty ottaa tämän tyyppisestä yhteydestä esimerkiksi sen, miten henkilön oikea käsi koskettaa vasenta kättä, ja toteaa: ”[K]oskettava subjekti’ siirtyy kosketetun luokkaan keskellä maailmaa, ja ikään kuin se olisi olioissa.” (Merleau-Ponty 1992, 134.)

²⁶ Adorno 1992, 57. Merleau-Ponty kirjoittaa puolestaan etäisyydestä ja läheisyydestä: ”[T]ulee ymmärrettäväksi, miksi on yhtäaikaan niin, että näemme asiat itsensä siinä missä ne ovat, omalla paikallaan, omassa olemisessaan, joka on paljon enemmän kuin pelkkää havaittuna-olemista, ja myös niin, että katseen ja ruumiin tiheys pitää meidät niistä etäällä: nimittäin siksi, ettei tämä etäisyys ole läheisyyden vastakohta vaan syvässä sopusoinnussa sen kanssa, sen synonyymi.” (Merleau-Ponty 2016, 558.)

²⁷ Deferentiaalisuudessa aine–ruumis–jatkumo ymmärretään eronnessa säilyväksi eronnon lähteeksi, jonka kanssa erontonoemaattisuus synnyttää radikaalia hybridistä täyteyttä. Jälkimmäisessä ”yhteys” luodaan pakottamalla aine–ruumis–jatkumo subjekti-instanssin määräämiin muotoihin tai välitysjärjestelmän sulkeumaan, joka pitäytyy ra-

jaukseensa, mutta samalla ylittää sen rekisteröimällä ulkopuolellaan-kin vain kielellisen rajauksen synnyttämää samanpiirisyttä.

²⁸ ”Ylimuistoinen maailma” on inhimillisestä havainnoijasta riippumattomatta olemassa ollut maailma, jonka suhteen tiedeyhteisössä yleisesti ei vallitse erimielisyyttä. Inhimillisestä havainnoijasta riippumaton luonnonhistoria aktualisoituu luonnontieteen aikajanoissa, jotka ulottuvat maapallon vaiheista aina maailmankaikkeuden syntyyn.

²⁹ ”Heikko korrelaationismi” on Meillassoux’n käyttämä termi. Moderni filosofia on hänen mukaansa tavallisesti ”vahvaa korrelationalismia”, koska se ei – toisin kuin vielä kantilaisuudessa tapahtui – tunnusta oliota itsessään edes tiedoitsemiskykymme ulkopuolisuuksena.

³⁰ Nancy, joka on saanut vaikutteita heideggerilais-merleau-pontylaisen fenomenologian lisäksi derridalaisesta merkin materiaalisuudesta, viittaa tähän suuntaan: ”Merkki, siis *mielen* merkki, ei mielen tuleminen, vaan *viittaus* mieleen sisäisyytenä ja ’sisäpuolena’. Ruumis on viittaus ’ulkopuolesta’, joka se on, ’sisäpuoleen’, joka se ei ole. [--] Kaikki ruumiit ovat merkkejä, samoin kuin kaikki merkit ovat (merkitseviä) ruumiita.” (Nancy 2010, 77.)

³¹ Vaikka aineellis-ruumiillinen ja symbolinen eivät ole Merleau-Pontyn käyttämiä käsitteitä, voidaan todeta, että hän kuvaa siirtymistä aineellis-ruumiillisen ”näkyvyydestä” kohti symbolisen ”näkyttömyyttä” seuraavassa sitaatissa, joka on poimittu hänen teoksestaan *Le Visible et l’invisible*: ”Näyttää siltä, että aistimellista maailmaa elävöittävä näkyvyyden pitäisi emigroitua, ei jokaisen kehon ulkopuolelle, vaan toiseen, vähemmän raskaaseen, läpinäkyvämpään ruumiiseen, ikään kuin sen olisi määrä vaihtaa liha, hylätä ruumiin liha kielen hyväksi ja siten emansipoitua, vaikkakaan ei vapautua, kaikista olosuhteista.”

³² Tässä tutkimuksessa symbolinen on kulttuuri- ja sivilisaatiokriittinen käsite, eikä se viime kädessä ole mitään sinänsä – muuta kuin kulttuurisesti ja ideologisesti sellaiseksi esitettyä. Tämän esittämisen seuraannossa käytetään sanaa symbolinen, eikä sitä silloin erikseen kuva-

ta ajattelun ja kielen episodimaisuuden huomioon ottavana jatkuvana erontamistehtävänä tai erontonoemaattisuutena.

³³ Välillä se esiintyy myös muodossa ”puhdas aineellisuus”.

³⁴ ”Lämmennyt pii” (ks. Lanier 2010, 37).

³⁵ Vaikka aineellis-ruumiillinen immersio tavallaan sisältääkin oman ja toisten ruumiit, myös siitä erontumiseen ja merkitykselliseen olioistumiseen tarvitaan ruumiita. Merleau Ponty kirjoittaa: ”Vaikka ruumis onkin olio olioiden joukossa, se on kuitenkin olio vahvemmassa ja syvemässä mielessä kuin muut oliot, koska [--] se on *niistä peräisin*, ja tämä tarkoittaa, että se kohoaa niistä esiin ja tässä mielessä irtautuu niistä. (Merleau-Ponty 2016, 560.) Nancy puolestaan toteaa: ”Ruumis on *itse* lähdössä, lähtevänä, juuri *tästä* eroavana. Ruumiin yksityisyys panee alttiiksi puhtaan itsessäänolemisen (*aseitas*) sinä erona ja lähtönä, joka se on. *Aseitas* (se, kuinka Subjekti on itsessään ja itsestään) on olemassa vain sinä erkaantumisenä ja lähtemisenä, josta paikallissija kertoo, sen varsinaisen läsnäolon ja mielen omana paikkana ja hetkenä. Nyt on pantu alttiiksi: *itse on ohessaan (l'à part soi en tant que départ)*.” (Nancy 2010, 51.)

³⁶ Hassinen 2020.

³⁷ Tässä tutkimuksessa etymologian *facere* ”tehty” tulee muokkauksen kohteeksi joutuneesta aineellisesta ja *arte* ”taiten” (ablativus respectus) siitä prosessista, jossa aineellinen on saanut symbolisestikin tulkitavan muodon. Voidaan myös sanoa, että aineellinen on saanut funktion, ja funktio on/voi olla symbolinen. Mutta ilmaisu vie helposti harhaan. ”Funktio” on kohdattavissa joko immersiiivisesti, automaattisena kytkeytymisenä tai sitten tietoisemmin, aineellisesta tuota funktiota erontaan / aineellisesta tuoksi funktioksi erontuen. Funktio – symboliseksi ymmärrettynä – ei kuitenkaan asusta taiten tehdyssä sinänsä. Erontava impulssi, symbolisen osoitusmuodon lukeminen siitä, on eri asia kuin symbolisen sinänsä laajeneminen taiten tehtyyn. Artefaktissa symbolinen muoto on luovutettu aineelliselle eikä aineellinen symboliselle muodolle. Keskityn tutkimuksessani niin kutsutun symbolisen

ja aineellisen rajankäyntiin. Artefakti-käsite tulee nimenomaan aineellisista artefakteista.

Luonnontieteellisissä reduktioissa artefaktin käsitettä käytetään myös kuvaamaan sellaisia mitta- ja havaintolaitteistojen tuottamia havaintoja, ”jotka ovat laitteiston (tai kokeen) ei-toistettavissa olevia piirteitä”. (Kiikeri & Ylikoski 2004, 217.)

³⁸ ”Maailmassa yksinkertaisesti on enemmän ihmistekoisia asioita täyttämässä erityisesti niiden elämää, jotka elävät rikkaissa, läntisissä, teollistuneissa maissa.” (Dant 2006, 301.)

³⁹ Huom. missään tapauksessa symbolista ja aineellista ei tässä tutkimuksessa nähdä vastakohtina tai komplementaarina vastakohtina tai kääntöpuolina, vaikka ne kulttuurisesti saatetaan sellaisina implisiittisesti tai eksplisiittisesti esittää. Tutkimus joutuu kuitenkin tällaisen käytön rekisteröimään muistuttamatta aina asiasta.

⁴⁰ Fernand Braudelin mukaan Voltairen ajan ideat eivät eroa juurikaan meidän aikamme ideoista, vaikka ”hänen materiaallinen elämänsä eroaisi dramaattisesti omastamme” (Braudel 1992, 27–28).

⁴¹ ”Tätä rikasta vyöhykettä, joka peittää kuin kalvona maata, olen kutsunut paremman ilmauksen puuttuessa *materiaaliseksi elämäksi* tai *materiaaliseksi sivilisaatioksi*.” (Braudel 1992, 23.)

⁴² ”Sanotaan, että ’oleminen’ on yleisin ja tyhjin käsite. Sellaisena se vastustaa jokaista määrittely-yritystä. Tämä yleisin ja siksi määrittämätön käsite ei myöskään kaipaa minkäänlaista määritelmää. Jokainen käyttää tätä käsitettä jatkuvasti ja ymmärtää jo mitä sillä tarkoitetaan. Täten olemisesta muodostui päivänselvä itsestäänselvyys, vaikka se kätkeytyneenä tuotti hankaluuksia antiikin filosofeille. Niinpä, jos joku vielä kysyy olemista, häntä syytetään metodisesta virheestä.” (Heidegger 2000, 21.)

⁴³ Tähän palaan myöhemmin Latouria käsittelevissä luvuissa Hybridin Keskivaltakunta ja Artefaktin purkutalkoot.

⁴⁴ Symbolisen yksikköjen keskinäisviittaavuudet ja ”väliaineettomat” keskinäisriippuvuudet eristävät sen tehokkaasti aineellis-ruumiillisesta. Tällöin symbolisen ”yhteydeksi” aineellis-ruumiilliseen ”ulkomaailmaan” muodostuu sen ideaalinen konstituutio ja maailman pakottaminen ideaalisen konstituution muotoihin. Tässä tutkimuksessa kuitenkin väitetään, että symbolinen on *erontoa* aineellis-ruumiillisesta immersioista, jonka liikkeestä sen omat liikahdukset ovat riippuvaisia. Symbolisen sulkeuman ylläpitäminenkin vaatii sen aineellis-ruumiillisen lähteen eristämistä ja mieltämistä pelkäsi osaksi symbolista konstituutiota. Sulkeuman pysyvyyden ja jatkuvuuden vaikutelman ylläpito vaatii puolestaan ideoepisteemistä rummutusta, joka peittää alleen immersiiivisen kokemuksen aineellis-ruumiillisesta jatkuvuudesta, jollainen episodimaiselta symboliselta puuttuu. Defereentiaalisuuden kannalta sulkeuma on yhden eronnon dominanssia muiden kustannuksella, jolloin toiset saatetaan ymmärtää tämän yhden sisäisinä noemaattisuuksina. Ja kun tuo Yksikin irrotetaan eronnostaan, kaikki noemaattisuudet nähdään eronnoistaan irrotettuina puhtaina ideaalisuuksina.

⁴⁵ Tiedon subjektiin itseensä kääntymisen kanssa käy yksiin peiliartefaktin yleistyminen. Kirkkaita peilejä alkoi saada vasta renessanssijalla. Niistä tuli villitys 1600-luvulla, ja sitä seuraavalla vuosisadalla niillä luotiin jo illuusioita.

⁴⁶ Paradoksaalisesti uskossa partikulaarinen oli noussut vielä ylemmäksi kuin universaalinen sen intohimoisen suhteen avulla, joka sillä oli absoluuttiin. (Golomb 1995, 61.)

⁴⁷ Ks. Snellman 1856. Tällaisella yhteiskunnallisella käsityksellä on luonnollisesti myös vanhat protestanttiset juuret. Saman totesi jo 1500-luvulla yksi reformaattoreista, swaabilainen Johannes Brenz, joka poisti koulumaksut ja halusi opettaa myös tytöt lukemaan (Estes 1982).

⁴⁸ Ilmaisu viittaa Husserlin teoksen *Die Krisis der europäischen Wissenschaften und transzendente Phänomenologie*, joka ilmestyi vuonna 1936.

⁴⁹ Muotoilu on lainattu Bruno Latourin teoksesta *Nous n'avons jamais été modernes: Essai d'anthropologie symétrique (Emme ole koskaan olleet moderneja)*. ”Nämä kaksi takuuta”, luonnon ja yhteiskunnan, ”ovat ristiriitaiset, eivät vain keskenään vaan myös sisäisesti, koska molemmissa on kyse samanaikaisesti sekä transsendenssista että immanenssista. Boyle ja hänen lukemattomat seuraajansa jatkavat loputtomiin sekä konstruoimalla luontoa keinotekoisesti että väittämällä paljastavansa sitä.” (Latour 2006, 58.)

⁵⁰ Vrt. *Kalevalan* Joukahaisen luonnollinen asenne ”tieän linnuksi tietäisen” Väinämöisen ja Joukahaisen kilpalaulannassa, eepoksen kolmannessa runossa.

⁵¹ Käsillä olevan väitöksen kaunokirjallisen liitteen erillisuus on luonnollisesti tämän asiantilan myöntämistä, mutta lähestymistapojen rinnakkaisuus tarjoaa toivon mukaan kaksoisvalotusta tai ”parallaksin” vaihtelevaa näkökulmaa symbolisesta aineellis-ruumiilliseen.

⁵² Benjamin 1994, 159–160. Vanha ”symbolinen”, ”jota käytettiin teologioiden piirissä, ei olisi koskaan voinut langettaa sentimentaalista iltaruskon valoa kauneuden filosofian ylle, josta on tullut yhä läpitukenvampaa varhaisromantiikan lopulta lähtien.” [Käännös tämän kirjan kirjoittajan.]

⁵³ ”Symbolisen konstruktiossa kauneuden oli määrä liittyä jumalalliseen murtumattomana yhteytenä. Moraalisen maailman ja kauneuden maailman rajoittamaton immanenssi johdetaan romantiikan teosofisesta estetiikasta.” (Benjamin 1994, 160.)

⁵⁴ Silloin kun ei ole kyse jostain suomenkielisestä julkaisusta, käännös on aina tämän kirjan kirjoittajan.

⁵⁵ Marcel Proust puhuu itse asiassa allegoriasta, vaikka hänen minä-kertojansa käyttääkin symboli-nimitystä puhuessaan Giotton freskoista: ”Mutta myöhemmin minä ymmärsin, että niiden freskojen hätkähdyttävä outous, erikoislaatuinen kauneus johtui siitä, että symbolilla oli niissä niin suuri sija, ja koska symbolia ei ollut esitetty niissä

symbolina – symboloitua ajatustahan niissä ei ollut ilmaistu –, vaan todellisena, tosiasiallisesti koettuna tai konkreettisesti käsiteltynä, niin teoksen merkitys tuli jollakin tavoin sananmukaisemmaksi ja täsmällisemmäksi, sen antama opetus jollakin tavoin aineellisemmaksi ja tehokkaammaksi.” (Proust 1968, 100.)

⁵⁶ Ilmiöiden tulemisena niiden olemisessa. (Ks. Benjamin 1994, 47.)

⁵⁷ ”Korkeampi kuin todellisuus on mahdollisuus.” (Heidegger 1967, 38.)

⁵⁸ Samalla kun niistä tehtiin symbolisen *referenttitodellisuutta*.

⁵⁹ ”[T]aideteoksen aura kärsii teknisen uusintamisen aikakaudella. Prosessi on oireellinen ja sen merkitys ulottuu taiteen alueen ulkopuolelle. Yleistäen voisi sanoa, että uusintamistekniikka irrottaa jäljennöksen perinneyhteydestään.” (Benjamin 1989, 144.)

⁶⁰ ”On lahjakas, lujatahtoinen, ennakkoluuloton, rohkea, sisukas, hui-mapäinen, maltillinen – en yritäkään kohta kohdalta tarkistaa näitä ominaisuuksia, pitäköön vain ne kaikki tyynni. Eivät ne loppujen lopuksi kuitenkaan ole hänen! Ne ovat tehneet hänet siksi mikä hän on, rastineet hänen tiensä, eivätkä ne kuulu häneen kuitenkaan. Kun hän on vihainen, jokin hänessä nauraa. Kun hän on surullinen, hänellä on jotakin takataskussa. Kun jokin häntä liikuttaa, hän torjuu sen. Jokainen huono teko on hänen mielestään jossakin suhteessa hyvä teko. Aina saa vasta mahdollinen asiayhteys ratkaista, minä hän jotakin ilmiötä pitää.” (Musil 1980, 65.)

⁶¹ Merleau-Ponty kirjoittaa oliosta ja identtisydestä: ”Siten olio (kun myönnetään kaikki mitä sille voi tapahtua ja sen tuhoutumisen mahdollisuus) on solmukohta sellaisille ominaisuuksille, joista kaikki on annettu, jos jokin niistä on; se on identtisyysperiaate.” (Merleau-Ponty 1992, 161.) Hänen ”olio solmukohtana” ja olion konstituutio eivät kuitenkaan lankea täysin yhteen; Merleau-Ponty on kriittinen konstituution identtistä subjekti–objektia kohtaan.

⁶² Vuosien 1857–1858 taloudelliset käsikirjoitukset.

⁶³ ”Tämä taloudellinen suhde – sen luonne, joka kapitalistilla ja työläisellä on tuotantosuhteen äärijäsenenä – kehittyy näin ollen sitä puhtaammin ja adekvaatimmin, mitä pitemmälle työ menettää kaiken taiteellisen luoteen. Erityinen työtaito muuttuu yhä enemmän joksikin abstraktiseksi, yhdentekeväksi ja työstä tulee yhä enemmän puhtaasti abstraktista toimintaa, puhtaasti mekaanista toimintaa, joka niin ollen on yhdentekevää, erityistä muotoaan kohtaan välinpitämätöntä; siitä tulee pelkästään muodollista toimintaa, tai mikä merkitsee samaa, puhtaasti aineellista toimintaa, toimintaa ylipäänsä, muotoon nähden yhdentekevää.” (Marx 1986, 229.)

⁶⁴ Artikkelissaan ”Luonnikas puulusikka: kansanomaisen ja järkiperäisen risteymä Emil Cedercreutzin esineellisessä ajattelussa” Annika Waenerberg kirjoittaa: ”[--] puulusikalla tai millä tahansa tarvekalulla saattaa olla sellaista vaihtelevaa lisäarvoa, jota jotkut nimittävät kauneudeksi [--] Siinä määrin kuin muoto edistää käytännöllisyyttä ja parantaa käyttömukavuutta, voi puhua funktionaalisuudesta tai täydellisestä tarkoituksenmukaisuudesta. Kauneus funktionaalisessa esineessä on vielä jotain enemmän: sen katsomiseen ei kyllästy, vaan se on kaikki aistein koettuna viihdyttävä.” (Waenerberg 2017, 142–155.)

⁶⁵ Se voi tarkoittaa ontologista käytävää esimerkiksi läsnä olevaan ihmiskehoon, materiaaliseen näyttelyyn tai reaaliaikaiseen kaupunkitilaan. Käytävä voi myös yhdistää kahta eri ”paikkasidonnaisuutta” tai luoda paikasta yhteyden bittiavaruuteen. Taiteilija voi operoida ”käytävässä” eli transmediaalisella ei-kenenkään-maalla.

⁶⁶ Nykyään vuorovaikutuksen muodot saatetaan kyllä määritellä luonnontieteellis-konstitutiiviseen tapaan hyvin kattavasti mekaaniseen, kemialliseen ja lämpövuorovaikutukseen sekä elektroniseen ja elektromagneettiseen vuorovaikutukseen (Schiffer 2011, 25), mutta aineellinen artefakti ei tunnu sisältävän aineellisen vastaanpanevuuden, ohilankeavuuden eikä dialogisen vuorovaikutuksen momentteja siinä miten se kirjoitetaan symboliseen sen työstämisen ja konstruoinnin muo-

doiksi. Myös valmistuneen artefaktin toimijuus sosiaalisen vuorovaikutuksen piirissä sisältää nuo momentit.

⁶⁷ *Aineellinen yhteisö* on myös Turo-Kimmo Lehtosen vuonna 2015 ilmestyneen kirjan nimi.

⁶⁸ Tässä muotoilussa lienee vaikutteita Adornolta.

⁶⁹ Tässä sosiologisesti ottaen pienin yksikkö eli kolme ihmistä korvautuu kahden ihmisen rinnakkaisella suhteella samaan, jaettuun aineellisuuteen.

⁷⁰ Sosiologisesti ottaen pienin yksikkö eli kolme ihmistä on korvattu kahden ihmisen vastakkaisilla eronnoilla, joiden ”kolmas” on heidän kehollinen ulkoistuneisuutensa toinen toisilleen.

⁷¹ Esimerkiksi Nancy näkee yhteyden kirjoituksen ja kosketuksen välillä: ”Kirjoitus koskee ruumista sen absoluuttisen rajan mukaisesti, joka erottaa yhden aistin toisen ihosta ja hermoista. Mikään ei välity, ja juuri täällä tapahtuu kosketus.” (Nancy 2010, 33.) Toisin kuin Nancylla tässä tutkimuksessa ei viitata kirjoitukseen, vaan erontonoemaattisuuteen, kuten myöhemmin ilmenee. Derridalainen kirjoitus *l'écriture*, on Jacques Derridalle kielellisen dominanssin systeemi, jota luonnehtii ero ja poissaolo. Tämän tutkimuksen aine–ruumis-jatkumon immersio suhteellistaa poissaolon, eikä immersiossa vielä tai enää ole kieltä symbolisena.

⁷² Eronoton/eronnon aineellis-ruumiillisessa yhdistyvät ero eroavuutena ja ero erillisyytenä, mutta kun kirjoitan ”eronotto” ero erillisyytenä hieman painottuu ja kun kirjoitan ”eronto”, painotusta ei ole tai sitten eroavuus painottuu.

⁷³ ”[M]iten maa näytti kaukaa katsoen liikkuvan ikään kuin se olisi elänyt – rikkiäisessä ruumismatossa oli lukemattomia haavoittuneita, jotka kouristukset ja tuska sai liikehtimään; miten ilma oli täynnä selvästi sykkivää valittavaa ääntä, joka nousi ja laski, mutta ei ikinä loppunut – se oli tuhansien ja taas tuhansien haavoittuneiden ja kuolevien miesten itkua ja huutoa. [--] Elävää ja kuollutta, ehjää ja repaleista

– kaikki samaa mieletöntä sekamelskaa; orgaaninen ja epäorgaaninen materia toistensa kammottavassa syleilyssä kuin lopullista kaaosta kuvaten. [--] Ryöstelyä esiintyi runsaasti jo taistelun kuluessa. Jäljelle jäi vain se, millä ei ollut arvoa: menehtyneet hevoset ja tietysti ihmiset, – kuolleet, kuolevat ja haavoittuneet. Heistä ei ollut kenellekään hyötyä, he olivat sodan kuonaa, joka lojui paikalla pisimpään.” (Englund 1998, 228.) Näin kirjoittaa Peter Englund silminnäkökuvauksiin tukeutuen Pultavan taistelulentästä kesäkuussa 1709, Ruotsin karoliiniarmeijan häviön jälkeen.

⁷⁴ Tadeusz Kantorin (1915–1990) sanattomassa näytelmässä *Wielopole*, *Wielopole* puolalaisen kylän pihapahasen todellisuus sekaantuu avantgardistiseen taideteokseen, jossa artefaktit ja ruumiit vaihtuvat toisikseen: ”kafkamainen kuoleman kone kääntää nukan vuoteen alle ja nostaa tilalle saman näköisen hauraamman olennon: muistetun ihmisen, jonka täytyy toistaa itseään jotta voisi todellistaa itseään ja säilyttää itsensä kokonaisuutena”. (Hassinen 1984, 196.)

⁷⁵ Kuitenkin ”kulutus tuotannon välittäjänä saa varsin vähän ja vain lyhyitä huomioita Marxin tuotannossa”. (Dant 2006, 291.)

⁷⁶ Jane Bennett kirjoittaa: ”Miksi Foucault’n kiinnostusta ’ruumiisiin ja nautintoihin’ ja Deleuzen ja Guattarin kiinnostusta ’koneellisiin sommitelmiin’ ei lasketa *materialistisiksi*? Miten Marxin käsitys materiaalisuudesta – talouden rakenteina ja vaihdantana, jotka saavat aikaan monia muita tapahtumia – pääsee edustamaan koko materialistista näkökulmaa? Miksi kilpailevat materiaalisuuden filosofiat tai kiistelevät kuvaukset siitä, miten materiaalisuudella on merkitystä poliitikalle, eivät käy järeämpää keskustelua?”

⁷⁷ Lähtökohdat saattoivat kuitenkin olla suhteiden matematisoinnissa, kuten vitruviaanisen ihmisen ihanteelliset mittasuhteet, jotka lanseerasi roomalaisen keisari Augustuksen hoviarkkitehti Vitruvius. Myös keskiajalla muodot oli tapana piirtää geometrialähtöisesti. Ihminen jumalan kuvana edusti geometrian ilmentämää kosmista järjestystä. Esimerkkinä tästä on ranskalainen gotiikan ajan arkkitehti Villard de Hon-

necourt. Renessanssin aikaan Leonardo da Vinci visualisoi vitruviaanisen ihmisen tunnetussa piirroksessaan. Leonardolla napa on ympyrän keskus, kuten Vitruviuksella, mutta neliön keskus, jota Vitruvius ei mainitse, on Leonardolla nivuset (sukupuolielimet). (Renessanssiaikana oli kyllä muita, kuten Cesare Cesariano, jotka pakottivat navan kuvion keskustaksi.) Leonardo ei ottanut lähtökohdakseen geometriaa, vaan pikemminkin toimi morfologiseen tapaan ja suoritti empiirisiä mittauksia. Häntä ei pidetä matematiikan nerona. Leonardon piirrosten lähtökohdat eivät ole geometriset, kosmiset ideat, vaan monimutkainen luonto, sen tutkiminen ja mittaaminen, sen lainalaisuuksien löytäminen (puiden kasvutapa, linnun lento, ihmisen luusto). Toisin kuin esimerkiksi Leon Battista Alberti, joka luonnon jäljittelyssään ja valinnoissaan pyrki löytämään tyypillisen yksilöllisestä, itse yksilö näyttäytyi olennaisena Leonardolle. (Pochat 1981, 142-152, 161-162, 163-169.)

⁷⁸ Kaikki arkkitehtuuri ja elävät olennot piirrettiin (lähinnä) tasasivuisen kolmioon, neliöön ja ympyrään perustuen. Keskiäika käyttää tätä ideaa käytännön työssä. Ympyrä, johon ihmisfiguuri sovitettiin, kuvasi ”kosmista ihmistä” (esim. Hildegard von Bingen, jonka ”vitruviaaneissa” ihmisen keskusta on nivuset), mutta oli eri asia piirtää kuin vetää siitä kosmiset johtopäätökset. Renessanssin ja erityisesti varhaisrenessanssin taiteessa ilmeni geometrisointipyrkimyksiä, joita edustaa esim. Alberti keskeisperspektiiveineen ja lyhennyksineen. Renessanssi otti käyttöönsä ympyrän ja neliön (ja esim. sommitelmissa kolmion).

⁷⁹ Ennen teollistumisen aikakautta tällaisesta keskenään identtisten artefaktien vyörystä saattoi päästä osalliseksi vain rajatusti kuten esimerkiksi muinaisen Kreikan asukkaat suhteessaan standardoituun vaasi-tuotantoon.

⁸⁰ Diskursiivinen tulee itse asiassa samastaneeksi välittömyyden ja symbolisen sulkeuman.

⁸¹ Jaarittelu, *das Gerede* (joka on käännetty myös ”lörpöttelyksi”) on Heideggerin termi, jonka piirissä Daseinin oleminen muuttuu epävarsi-

naiseksi (Heidegger 2000, 67). Heideggerin pääteoksen *Sein und Zeitin* käännoksessä löpöttely on suomennettu vähemmän arvottavasti ”jutteluksi”: ”Siihen, että jotakin on sanottu perusteettomasti ja jatkettu eteenpäin, riittää, että avaaminen kääntyy sulkemiseksi. Sanottu ymmärretään nimittäin aina ensi sijassa ’sanomisena’, siis paljastumisena. Juttelu on siten alkujaan sulkemista sen mukaisesti, että siinä *laiminlyödään* paluu perustaan, joka koostuu siitä, mistä on puhuttu.” (Heidegger 2000, 215.)

⁸² Ks. Wilde 1998.

⁸³ ”Yksinkertaisten merkkien konfiguraatiota lausemerkissä vastaa olioiden konfiguraatiot asiaintilassa. Lauseissa nimet edustavat olioita.” (Wittgenstein 1996, 14–15.) ”Jos elementaarilause on tosi, vastaava yksityinen asiantila vallitsee.” (Wittgenstein 1996, 37.)

⁸⁴ Mainitsematta nimeltä Wittgensteinia Adorno kirjoittaa teoksessaan *Negative Dialektik*: Ajatus ei ole olion kuva [–] ajatus tähtää olioon siinänsä. (Adorno 1992, 205.)

⁸⁵ Muotoilu ”’omille’ alueille” on Lehtoselta (Lehtonen 2014, 166). Kuten myöhemmin pyrin osoittamaan, symbolisen (tässä metaforan) merkityksellistävä ja syntetisoiva voima perustuu siihen, että kahden symbolisen eronoton ”erialueisen” lähteen yhteen lankeaminen korostaakin eronoton lähteitä yhdistävää aineellis-ruumiillista immersiota.

⁸⁶ ”Ylijäämäisyydestä” ks. s. 86, 106–107, 118, 222.

⁸⁷ Ulkoeronoksi kutsutaan lta-sijaa, ablatiivia.

⁸⁸ Marx kirjoittaa luovuttamisesta: ”Työläisen *luovutetuksi tuleminen* tuotteessaan, ei merkitse ainoastaan, että hänen työnsä tulee esineeksi, *ulkoiseksi* olemassaoloksi, vaan että se on olemassa *hänen ulkopuolellaan* riippumattomana hänestä, vieraana hänelle ja että siitä tulee itsenäinen mahti, joka on häntä vastassa. Se merkitsee, että elämä, jonka hän on esineelle antanut, on häntä vastassa vihamielisenä ja vieraana.” (Marx 1973, 66–67). Eronoton kannalta esine kirpoaa eronnon ohjaimalta työltä jo silloin, kun eronto lakkaa työn mekaanisen toiston ai-

neellis-ruumiillisessa upottavuudessa. Luovutettuna työn tulos ei ilme-
ne uutena vierauteina ja ulkoisena mahtina aineellis-esineellisessä si-
nänsä, vaan se on jotakin, joka on kirvonnut ajattelun ja kielen eron-
nolta kaksinkertaisesti. Työn tuote on luovutettuna alkanut ”elää omaa
elämäänsä” kauppatavaramuodon symbolisissa vastikeidenttiyyksien
mekanismeissa. Vieraus ei ole varsinaisesti aineellisen esinemaail-
man ”vierautta”, jonka kanssa käsityöläinenkin ylpeänä ”keskustelee”.
Vieraantuminen on eronnon ja samalla aineellista muokkaavan ja sen
kohtaavan käytännön köyhtymistä pelkäksi symbolisen piirin määrää-
mäksi vaihdannaksi, vaihdannan erillisyydeksi ilman siinä kohdatta-
vaa eroavuutta.

⁸⁹ ”Tässä on tarkasteltava [--] formaalin ja matemaattisen ajattelutyön
teknistymisen vaikutusta: kokevan, löytävän ja konstruktivisia teorioi-
ta mahdollisesti erittäin nerokkaasti hahmottavan ajattelun muuttumis-
ta ajatteluksi muuntuneilla, ’symbolisilla’ käsitteillä. Tällä tavoin puh-
taasti geometrinen ajattelu ja sitä tosialliseen luontoon soveltava luon-
nontieteellinen ajattelu tyhjentyvät.” (Husserl 2011, 48.)

⁹⁰ ”Ero mentaalisen kokemuksen niin kutsutun subjektiivisen osan ja
sen objektin välillä ei katoa mitenkään, mistä todistavat tietävän sub-
jektin väistämättömät ja tuskalliset ponnistukset. Tässä sovittamatto-
massa tilassa ei-identtisyys koetaan negatiivisuutena.” (Adorno 1992,
31.)

⁹¹ Latourin kollektiivi ei ole perinteinen sosiologinen käsite, vaan sii-
hen on koottu (collect) toimijoiksi myös ei-inhimillisiä kvasiobjekteja.

⁹² Karttaessaan niin ikään subjekti–objekti-jakoa ja inhimillisten puh-
distusprosessien synnyttämiä positioita Merleau-Ponty kuitenkin kriti-
soi myöhäisfilosofiassaan antropologista lähestymistapaa nähden sen
projektion: ”Kun puhun näkyvän lihasta, tarkoitukseni ei ole harjoit-
taa antropologiaa, kuvailla maailmaa joka peittyisi projektioidemme
alle, sulkea pois sitä, mitä maailma voisi olla inhimillisen naamionsa
takana.” (Merleau-Ponty 2016, 559.) Merleau-Ponty ja Latourin eivät
ole aikalaisia, ja Latour on rakentanut ajatteluaan sosiaalisen konstruk-

tivismin pohjalta, mutta tämän tutkimuksen immersio-(epä)käsitettä katsotaan enemmän merleau-pontylaisen olioiden lihan kuin latourilaisen toimijuuden läpi.

⁹³ *Tiedoitseminen* on vanha muoto, jota esimerkiksi Sven Krohn on käyttänyt teoksessaan *Ihminen, luonto ja logos* (Krohn 1981). Tässä se viittaa kohteelliseen/lähteelliseen cogitoon, joka on lähempänä ”vaarinottoa” kuin pelkkää tietämistä tai tiedostamista. Siinä on konnotaatio ”itselleen tiedottamisesta”. Vaarinotto tulee saksan kielen sanoista *Wahrnehmung/wahrnehmen* (= ottaa/tiedostaa itselleen todeksi ja siten sisällyttää se omaan ajatteluunsa), *Wahrheit* (= totuus; ”Nicht wahr!” = Eikö [olekin] totta!).

⁹⁴ Ajattelu ja kieli ovat pikemminkin aineellis-ruumiillisesta immersioista deferentoituvan *symbolisen* eri puolia.

⁹⁵ Defereniaalisuuden suunta on eri, eikä siihen liity fenomenologiseen merkityksenantoon kuuluvia ”valmiin” tietoisuuden akteja. Husserlilaiset *noesis* ja *noema* ovat sen sijaan enemmän tai vähemmän puhtaaksi redusoituun tietoisuuteen perustuvan intentionaalisen merkityksenannon korrelatiivinen käsitepari. Noesis kuvaa siinä tajunnallisia, kvalitatiivisia akteja, noema puolestaan aktien sisältöä. Korrelatiiviseen puhtauteen, johon liittyy toki monipolvinen ja vivahteikas, fenomenologisia maailmoja luova aktimaailma, päädytään husserlilaisessa filosofiassa *epochëlla*, ulkomaailman olemassaolon sulkeistamisella. Sulkeistettu maailma on kuitenkin taipuvainen palaamaan. Aika ajoin husserlilaisessa fenomenologisessa yhteisössä herää keskustelua mahdollisesta kolmannesta tekijästä tässä skeemassa, eli siitä olisiko, reduktion puhtaus puolestaan ”sulkeistaen”, puhuttava myös todellisuuden ontisista objekteista. Tässä tutkimuksessa käytettävillä käsitteillä *eronoema* tai *erentonoemaattisuus* ei ole mitään tekemistä husserlilaisen fenomenologian puhtauden tai siihen oleellisesti kuuluvan konstituution kanssa. Mutta eronoema kuvaa mielestäni hyvin ajattelu-kieltä ”erontoisena ja hybridisoitavana sisältönä”, joka ei ”kestä itsenään”, vaan on riippuvainen aineellis-ruumiillisesta immersios-

ta ja sitä nousevista eronnon lähteistä eli deferenteistä, ja immersion liikkeestä, immersoivan aineellisen defereniaalisiin virroista. Ajattelu–kielen ”sisältö” on täysin riippuvainen immersoivasta aineellisesta ja saman eronnoeman avaamista ja saman eronnoeman defereniaaliseen yhteyteen nousevista lukemattomista deferenteistä – olematta kuitenkaan asettavassa tai asetetussa korrelaatioissa niiden kanssa.

⁹⁶ ”Antimodernit haluavat puolustaa paikallisyhteisöjä tai henkeä tai menneisyyttä tai kaikenkattavuutta tai vapautta tai yhteiskuntaa tai Jumalaa aivan kuin nämä todella olisivat olemassa ja juuri siinä muodossa, jonka modernin Perustuslaki niille säätää.” (Latour 2006, 82.)

⁹⁷ Jopa Merleau-Pontylla, joka ei yleensä sorru tässä tutkimuksessa lanseerattuun konstituutioharhaan, ”olioiden liha” saa konstitutiivisen hahmon: ”Sillä jos lihaa on, toisin sanoen, jos piilossa oleva kuution sivu erkaantuu säteittäin jonnekin, aivan kuin sekin sivu joka minulla on silmiäni edessä samaan aikaan sen kanssa ja jos minä, joka näen kuution, myös kuulun näkyvään ja näyn toisaalta, ja jos minä ja kuutio päädyimme keskelle samaa ’elementtiä’ (pitäisikö meidän sanoa näkijän vai näkyvän?), tämä koossapitävyys, tämä periaatteellinen näkyvyys säilyy yli jokaisen hetkellisen epäsointuisuuden.” (Merleau-Ponty 1992, 140.) Husserlilainen kuution konstitutiivinen *eidōs* tuntuu tässä kirjautuvan olioiden lihan konstitutiiviseksi perustaksi, eikä päinvastoin. Tämän tutkimuksen defereniaalisuudessa kuution piilossa olevaa sivua ei tarvitse *ensin* ideaalisesti konstituoida, vaan toistettu eronto kuutiosta, eri puolilta sitä, on ”nähty” sen. Kuution merkityksellinen olioisuus on nimenomaan muodostunut toistetusta eronnosta. Defereniaalisuus jättää vapaaksi ja tarvittaessa valottaa myös niitä konkreettisen kuution yksilöllisiä ohilankeavuuksia, joita kuution immersion erontaneen eronnoeman ei ole tarkoituskaan (refereniaalaisesti) kattaa. Taustalla ja intervaleissa vaikuttavan ja ajattelun välillä itseensä upottavan immersion vuoksi piilossa olevasta sivusta ei tule konstituutiotehtävää niin kuin läsnäolon ja poissalon kanssa kamppailevalle subjekti-instanssille. Erontavan ja defereniaalisen (mutta ei identifioivan

ja referentiaalisen) kuutio-nimisen noeman avulla otettu ero sisältää kuution kaikki sivut erityisenä immersioista nousseena kestona ja jatkuvuutena. Tämän päälle konstituutio sitten rakennetaan symbolisen sulkeumaan ja sen projektiioihin.

⁹⁸ ”Sanottu” on Emmanuel Levinasin käsite, jota voisi pitää konstitutiivisena erotukseksi hänen ”sanomisen” käsitteeseensä. (Levinas 1996, 75.)

⁹⁹ Jane Bennettin mukaan kollektiivit ”käsitetään ensisijaisesti *ihmisen* suunnitelmien ja käytäntöjen (’diskurssin’) kasautumiksi”. Siitä poiketen Bennett haluaa korostaa ”*ei-inhimillisten* materiaalien aktiivista osuutta julkisessa elämässä. Lyhyesti: yritän antaa äänen olio-vallalle.” (Bennett 2020, 26.)

¹⁰⁰ Lat. *sub specie aeterni* = ikuisuuden näkökulmasta.

¹⁰¹ Kierkegaardin filosofinen salanimi, jonka turvin hän pyrki välttämään filosofoinnin ”suorana tiedottamisena”.

¹⁰² Meidän aikamme filosofin, Nancyn mukaan ”ruumis aiheuttaa olemassaolon – antaa sille paikan.

Ja hyvin täsmällisesti se aiheuttaa sen, että olemassaolon olemuksena on se, ettei sillä ole minkäänlaista olemusta” (Nancy 2010, 36).

¹⁰³ Luonnontieteilijä, jolle Kierkegaardin käsitykset saattaisivat näyttäytyä ekstraterrestiaalisen vieraina, voi aivan hyvin pitää ”informaatiota” sekä organismien että aineen rakenneyksikkönä.

¹⁰⁴ Näin voi käydä esimerkiksi elämänhallintajargonissa, vaikka se puhuisikin ruumiillisuudesta.

¹⁰⁵ ”Materiaalinen ydin” tarkoittaa tässä immersiiivisen kokemuksen aineellis-ruumiillista ydintä. Termi on lainattu Janne Seppäsen teoksesta *Levoton valokuva* (Seppänen 2014), jossa termin käyttö on erilaista, ja aineellis-ruumiillista avataan semiologisesti.

¹⁰⁶ ”Kyseenalaistaminen pysyisi meissä oikeastaan voimattomana, jos se rajoittaisi itsensä diskurssiin ja dramaattiseen yllättämiseen. Hiekka, johon hautaamme itsemme ollaksemme näkemättä, on tehty sanoista,

ja kun kyseenalaistamisen on tultava toimeen sanoilla, mieleen tulee – siirtyäkseni yhdestä mielikuvasta toiseen – räpiköiden vajoava ihminen, joka uppoaa sitä varmemmin, mitä enemmän hän rimpuilee.” (Bataille 2020, 32.)

¹⁰⁷ Turhautuneena tulkinnan/tulkintajärjestelmän ylivaltaan Jean-Luc Nancy kirjoittaa:

”Epäilemättä minulle sanotaan, että keskittyminen ja ulottuminen, en-topia ja ek-topia ovat *jo tulkintoja* – ja ettei näin ollen ole ruumista, jota ei olisi jo sidottu merkitysten verkkoon, ettei jossakin mielen ulkopuolella kellu mitään ’vapaata ruumista’. Vastaan, että *se, joka aluksi tai lopuksi kelluu rajallaan, on mieli itse*, ja että tämä raja on ruumis – ei ruumis jonakin puhtaana ja yksinkertaisena asiana mielen ulkopuolella eikä ties minä koskemattoman ja kosketuksen ulottumattomissa olevana ’aineena’, joka olisi upotettu johonkin epätodennäköiseen, paksuimpaan välittömyyteen suljettuun transsendenssiin (tällainen on kaikkien idealismien ja kaikkien materialismien äärimmäinen karikatyyri ’aistimellisesta’), *ei siis ruumis ’ruumiina’* – vaan MIELEN RUUMIINA.

Mielen ruumis ei ole missään mielessä ideaalisen ’mielen’ inkarnaatio. Päinvastoin, se on tämän ideaalisuuden loppu ja siis mielen loppu sikäli, että mieli lakkaa viittaamasta itseensä ja olemasta suhteessa itseensä.” (Nancy 2010, 43.)

¹⁰⁸ Seuraavat kaksi määritelmää immersioista kertovat kahdesta eri tulokulmasta yleisesti käytössä olevaan immersio-käsitteeseen. Toisessa immersioista muodostuu jonkinlainen kokemuksen elementti, toisessa se on leimallisesti vain kognitiivinen prosessi, joka ei välttämättä tarvitse edes aistiärsykeitä: ”Immersion on metaforinen termi, joka on johdettu vedessä sukelluksissa olon fyysisestä kokemuksesta. Etsimme samaa tunnetta psykologisesti immersioivisesta kokemuksesta, jonka saamme aikaan heittäytymällä mereen tai uima-altaaseen: aistimus tulla ympäröidyksi täysin toisella todellisuudella, niin erilaisella kuin vesi on ilmasta, valtaa kaiken huomiomme, koko havaintokoneis-

tomme.” (Murray 2017, 99.) ”Immersio on ilmiö, jonka yksilö kokee ollessaan syvässä henkisen osallistumisen tilassa, jossa kognitiiviset prosessit (aistiärsykkeiden kanssa tai ilman niitä) aiheuttavat sellaisen muutoksen tarkkaavaisuudessa, että tietoisuus voi irtautua fyysisestä maailmasta.” (Slater & Willbur, 1997.) Kun immersio viedään käsillä olevan tutkimuksen tapaan aineellis-ruumiilliseen, siihen viittaava liike tuntuu säilyvän herättäessään samalla kysymyksen: onko ei-symbolinen aineellinen olemukseltaan immersoivaa.

¹⁰⁹ Merleau-Ponty kirjoittaa: ”Näkyvä ympärillämme näyttää lepävään itsessään. On kuin näkemisemme muovautuisi näkyvän ytimessä tai kuin näkyvän suhde meihin olisi yhtä läheinen kuin meren suhde rantahiekkaan.” (Merleau-Ponty 2016, 554.)

¹¹⁰ Esimerkiksi talouden jargoneissa ei ole enää pitkään aikaan ollut kyse talouden *näkökulmasta* maailmaan, vaan taloudellisesta *maailma-konstituutiosta*, jossa ihminen kokonaisuudessaan asettuu tuotannon, vaihdon, kuluttamisen ja luonnonvarojen mutkattoman hyödyntämisen piiriin ilman mainittavia ontologisia ongelmia. Jopa homo economieksen korjausliikkeet näyttävät asettuvan tähän asiats todellisiksi tekevään pääoman symboliseen sulkeumaan. Adornon mukaan taide elää ei-identtisestä, mutta taloudellinen uutisointi taiteesta vain täydentyy instrumentaalisessa ”terveyttä ja hyvinvointia taiteesta” -ideologiassa, joka viime kädessä palautetaan talouden ideaperustaan. Sen piirissä voimme operoida puhtaan symbolisesti siitä huolimatta, että keskeiset seuraukset näkyvät symbolisen itselleen kehimän piirin ulkopuolella.

¹¹¹ Aineellisella jatkumolla ei tässä tarkoiteta minkään konstitutiivisen välttämättömyyden jatkumista, vaan ei-vielä-ajattelun tai ei-enää-ajattelun kokemusta aineellis-ruumiillisesta, jonka jaamme aineelliseen immersoitusme kautta. Immersiossa asiat eivät ilmene, ne yksinkertaisesti ovat uppoutumisen tilassa. Mutta uppoutuminen ei myöskään ole olemista, sillä oleminen on verbi, ja immersion kannalta toimii myös – ja myös vain – symbolis-kielellisen sinänsä sidoksena. Emme oikeastaan tiedä uppoutumisesta symbolisten erontojen inter-

valleissa, mikä on uppoutunut ja mihin, koska sen tietäminen on jo erontoa tai eronnon muoto meissä.

¹¹² Nancyta löytyy viitteitä tähän suuntaan. Hän kirjoittaa: ”Meidän on ensinnäkin mukauduttava siihen, että ruumiistamme *kirjoitetaan ulos*. Se kaiverretaan ulos, se *käännetään ulos tekstistä* siten ja siksi, että se on tämän tekstin omin liike: se on teksti *itse* hylättynä ja rajoilleen jätettynä.” (Nancy 2010, 33–34.)

¹¹³ Latour hylkää tämän käsitemuotoilun vuonna 2010 julkaistussa kirjoituksessaan terminä, ”jota olisin voinut käyttää yhtä hyvin, ellei se olisi varattu taidehistorialle”. (Latour 2010, 474.)

¹¹⁴ Kolmesta vaihtoehdosta Deleuze voisi olla lähimpänä tätä, mutta luonnon sijalla on aineellisuuden substanssi.

¹¹⁵ Latour viittaa kolmeen edelliseen aineellisuudelle annettuun rooliin, kun hän kirjoittaa niiden kuvausten perään: ”Mutta tällaisilla voimateorioilla kukaan ei voisi onnistua selittämään edes yksinkertaisinta tehtävää: kakun paistamista, korin kutomista, napin ompelemista – puhumattakaan pilvenpiirtäjien pystyttämistä, mustien aukkojen löytämistä tai uusien lakien läpimenoa.”

¹¹⁶ Kritiikki perustuu ”vankkaan mutta lapsenomaiseen uskoon todellisesta maailmasta” kritiikin takana (Latour 2010, 475). ”[O]n valittava luonnon ja politiikan välillä, ja mitä on kritisoitava, sitä ei voi sommitella.” (Latour 2010, 485.)

¹¹⁷ Luonto voi loppua transsendenttina ja kulttuurin pois sulkevana käsitteenä, mutta tutkimuksessa kuvattuna deferaalisena käsitteenä se saattaa yhä olla voimissaan ja asettua sellaista ekspansiivista ihmistekoiselle omaksi merkitsemistä vastaan, jossa muutama muokattu molekyyli ”artefaktisoi sademetsän”. On huomattava, että vaikka kollektiivi sekoittaisi luontoa ja kulttuuria, kollektiivin konstruktio tai sommitelma on identtisyiden filosofisessa naiiviudessa aina jo antroposentrisesti liittänyt koko kollektiivin inhimillisen ajattelu-kielen sulkeumaan.

¹¹⁸ Konstruktivismiin pohjalta Latour näkee tosiasiat tuotettuina. Totuuden jälkeiseksi kuvatussa ajassa Latouria on arvosteltu siitä, että hänen ajattelunsa on oikeuttanut ”kaikki käy -relativismin, jonka sopimisesta omiin tarkoituspereinsä kyyniset konservatiivit olivat turhankin tyytyväisiä” (Kofman 2018).

¹¹⁹ Konstriktio on konstruktio immersiota otettujen noemaattisten erojen hybridisistä ”kuroutumista”.

¹²⁰ Erontaminen ei ole abstrahointia. Se on eronoeman, joka ei tule toimeen ilman lähdeään, siirtymistä uuteen eronnettavuuteen immersioista. Erontaminen ei ole abstrahointia siinäkään mielessä, että siihen sisältyy hybridinen täyteys, samanaikainen kohdentuminen eronoeman avaamaan eron ja eron aineellis-ruumiilliseen (mutta aineellisen ja ruumiillisen välillä eroa tekemättömään) immersioiviseen lähteeseen. Eron immersioivisesta lähteestä liikahtetaan deferentiaalisesti eronoemaan päin, jotta voitaisiin kohdentua niiden hybridisesti täyteiseen eroon. Eronnossa mitään olennaista tietoa ei eroteta havaintoyhteydestään omaksi episteemiseksi piirikseen, vaan immersioista nousee katkelmallisten eronnoemaattisuuksien yhteyteen merkityksellistyviä olioisuuksia. Immersio on myös katkeamaton yhteys noiden olioisuuksien välillä.

¹²¹ ”Partikulaarisuus” ei ole tässä tekstissä Aristoteleen kuvaamaa yleisen tai universaalien hahmottamista yksittäisessä, vaan yleinen on eronnoisessa yhteydessä yksittäiseen.

¹²² Jo ensi silmäyksellä käsitteet vaikuttavat pre- ja postkonseptuaalisilta luonteeltaan. Esimerkiksi ei-identtinen ja toiseus ovat postkonseptuaalisia, kun taas jälki, artefakti ja ruumis ovat prekonseptuaalisia. Mutta entä affekti, onko se interprekonseptuaalinen tai mahdollisesti interdekonseptuaalinen. Entä kulttuuri, onko se epämääräisyydessään ja reikäisessä kattavuudessaan diskonseptuaalinen?

¹²³ ”Jokainen tiedossamme oleva ajatus ilmaantuu lihalle.” (Merleau-Ponty 1992, 146.)

¹²⁴ Deferentiaalisuuden kannalta partikulaarisuudet ovat nimenomaan *erontovuuksia*.

¹²⁵ Ks. Edwards 2011.

¹²⁶ Runoilija Joseph Brodsky vertaa aikaa veteen ja ottaa esimerkiksi kaupunkiartefaktin veden kourissa: ”Venetsian julkisivujen pysty pitsi on paras sukupuu jonka aika-eli-vesi on missään jättänyt kuivalle maalle. Lisäksi tuon pitsin esiintymispaikkojen, ts. kaupungin rakennusten, suorakulmaisen luonteen ja muotokäsitystä ylenkatsovan veden anarkismin välillä on epäilemättä jokin vastaavuus, ellei suoraan riippuvuus. Aivan kuin tila, koska se täällä selvemmin kuin missään muualla tuntee huonommuutensa aikaan nähden, vastaisi takaisin ainoalla ominaisuudella joka ajalta puuttuu: kauneudella. Ja sen vuoksi vesi ottaa tämän vastauksen huostaansa, väänentelee, möyhentää ja silpuaa sen, mutta kuljettaa sen lopulta suuressa määrin koskemattomana Adrianmereen.” (Brodsky 2012, 41.) ”Vettä vasten hankautuessaan tämä kaupunki kohentaa ajan ulkonäköä, kaunistaa tulevaisuuden.” (Brodsky 2012, 115.)

¹²⁷ Bergsonin mukaan kahden ulkopuolellemme tapahtuvan liikkeen hetken simultaanisuus sallii meidän mitata ajan intervalli, mutta vasta näiden hetkien simultaanisuus niiden kanssa, jotka pilkutettiin sisäisen kestonne piirissä, tekee siitä *ajan* mittaamista. (Bergson 2002, 213.) (Ks. myös Scott 2006, 183–213.)

¹²⁸ Käytän tätä termiä kontinuumin elämismaailman tai elämäimmanenssin tai silkan keston sijasta, koska se liittyy paremmin immersion käsitteeseen.

¹²⁹ Käsiläolevan kanssa ollaan tekemisissä huolehtivassa kanssakäymisessä, väline voi paljastua juuri tällaiseksi. Esilläoleva on neutraalia olevaa, joka ei luontaisesti sovi ihmisellisen täällä olon olemukseen, se on pikemminkin ”itsestään selvää” olevaa.

¹³⁰ Tämä vaatii sen että myös ei-ihmisellistä olevaa, jolta puuttuu ajallisuuden kokemus ja joka ei ”ole täälläolon kaltaista, kutsutaan *ajansisäiseksi*.” (Heidegger 2000, 487.)

¹³¹ Heideggerilla aika liittyy eksistentiaaliseen olemisen huoleen (Sorge). Me huolehdimme asioista niitä toimittaessamme, ja juuri huolehtimisessa aika on tullut julkiseksi. (Heidegger 2000, 486.)

¹³² Maagiseen inessiiviin olioita asemoidessaan Heideggerilla on pääsy välittömyyteen, niin lähelle avautuvaa olemista, että autenttisuuspuheessaan hän lähes samastaa olemisen kielenä ja kielen olemisena. Adornolle autenttisten piirin autenttisuuspuhe on jargonia, ”ideologiaa kielenä ilman mitään spesifistä sisältöä” (Adorno 1973, 160). 1920-luvun alussa syntynyt autenttisten ryhmä oli joukko vallitsevaan idealismiin pettyneitä filosofejia, jotka halusivat löytää positiivisen teologian ajattelun autonomian autenttisuudesta. Adornon mukaan piirin teologisissa lähtökohdissa oltiin kiinnostuneita vain vakaumuksesta eikä esimerkiksi pelastuksesta. Lähtökohtaisesti pyhän kvaliteetti kuului pikemminkin autenttisuuskultille kuin kristilliselle kultille ja sen tunnistamalle absoluutille, joka nyt alistettiin ajattelun autonomialle. Absoluutin auktoriteetti oli vaihtunut auktoriteetin absoluuttiin. (Adorno 1973, 3–5.) Adornon kitkerän käsityksen mukaan ryhmän kvasi-intellektuaalinen eetos on osaltaan välillisesti vastuussa poliittisen pahuuden noususta 1930-luvun Saksassa. (Adorno 1973, 5.) ”Kieli, mytologia ja reifikaatio sekoittuvat elementtiin, joka identifioi kielen antimytologiseksi ja rationaaliseksi.” (Adorno 1973, 43.)

¹³³ ”Käsillä oleva aurinko” on oma muotoiluni, mutta sisällöllisesti löydettävissä kyseisestä kohdasta. (Heidegger 2000, 488.)

¹³⁴ Venäjä kohdisti aikavyöhykkeiden globaaliin jakoon eräänlaisen kieltämisen kieltämisen ottaessaan kesäajan käyttöön ympärivuotisena. Sittemmin se julisti siirtyvänsä ”ikuisen kesäaikaan”.

¹³⁵ Tässä on kuitenkin muistettava, että deferentiaalisuuden kannalta ”kulttuurinen välittyneisyys” on myös eronto.

¹³⁶ Ehkä nuo häiriöt erisuuntaisessa erillisyydessäänkin paljastavat jotain eronnosta, jossa ”kellot yhtyvät”, jossa kohdennutaan deferendumiin eli yhtä aikaa siihen deferenttiin, mistä on eronnuttu ja siihen erontonoemaattisuuteen, mihin/millä on deferoiduttu, eronnuttu.

¹³⁷ Kuten jo aikaisemmin todettiin, erontaminen ei ole abstrahointia. Abstrahoinnissa erontoyhteys katkeaa pelkäksi epistemologiaksi, joka vie symboliseen sulkeumaan. Eronnossa tällaista ”olennaisen” tietoa-aineksen itseensä sulkeutuvaa piiriä ei eroteta havaintoyhteydestään omaksi episteemiseksi piirikseen. Eronnossa muodostuvien merkityksellisten olioisuuksien aika ei ole symbolisen sulkeuman abstraktia aikaa. Sulkeumassa piilee aina sen pystytyksen sulkeumaeronto ja sulkeuman synteeseissä immersio. Abstrahoinnissa tullaan symbolisen sulkeumaan, eronnossa merkitykselliset olioisuudet nousevat immersioista sen liikettä yhteyteensä ohjanneeseen eroon. Abstraktio on puhdas, eronto deferendumiaalisesti hybridinen.

¹³⁸ ”Tähtikuvio”, konstellaatio on alun perin Benjaminin uudelleen merkityksellistämä ja Adornon käyttöön ottama käsite, joka käsillä olevassa tutkimuksessa, sen deferentiaalisessa hengessä, muuntuu *dekonstellaatioksi*.

¹³⁹ Jacques Derridan termi ”likainen jälki” on tässä muuntunut ”likaiseksi intervalliksi” ja samalla irrottautunut hänen kielifilosofisista näkemyksistään.

¹⁴⁰ Käsillä olevassa tutkimuksessa synteessin mahdollisuutta etsitään aine–ruumis-jatkumosta.

¹⁴¹ Noemaattinen on sitä millä eronnetaan symbolista aineellis-ruumiillisesta immersioista, mutta noemaattinen ei itse voi erota täysin irralliseen eronnostaan. Noemia ei olisi – tai niiden muoto olisi aineelliselle luovutettu – ilman jatkuvaa erontoa.

¹⁴² Ajattelun (tai ajattelu–kielen) mieltäminen pysyvänä ja ideaalisena konstitutiivisena jatkuvuutena vaatii ideopisteemistä pauhua ja redundanssia. Ideopisteemillä on hieman ideologian tapaan kaksoismerki-

tys muokkaamisessa ”episteemisissä oloissa”. Se kohdistuu aineellisuuteen sekä vääristävänä idealisointiapparaattina että käytännöllisenä oikotienä, johon pitää uskoa että ”kaikki toimisi” entiseen tapaan.

¹⁴³ Michael Brian Schiffer erottelee artefakteille tekno-, sosio-, ideo- ja tunnefunktiot. Näistä sosio- ja teknofunktiot ovat hänen mukaansa kaikkialla läsnä olevia. Artefaktilla voi kuitenkin olla useita funktioita ja funktiot voivat vaihdella ihmisten sosio-kulttuurisen taustan mukaan. Ne vaihtelevat myös ajassa. Lisäksi ”[n]eljä funktionaalista peruskategoriaa voivat, useissa eri kombinaatioissaan, asuttaa esteettisyyteen ja muistiin liittyviä artefakteja.” (Schiffer 2011, 23.) Schifferin kategorisoinnin jäykkyys ja mutkikkuus kielii siitä, että artefaktit eivät ”asuta” funktioita. Aineelliselle luovutetuilla artefakteilla on funktioihinsa liittyvät symboliset muodot, jotka saattavat ohjata, mutta eivät sitoa niistä lähteviä eronottoja. Schiffer ei myöskään kysy, missä määrin aineellinen artefakti taipuu olemaan vain funktionsa mukainen.

¹⁴⁴ ”En kutsu ’valokuvauksen referenssiksi’ sitä sattumanvaraisesti todellista esinettä tai asiaa jota kuva tai merkki tarkoittaa, vaan sitä välttämättä todellista esinettä joka on asetettu objektiivin eteen ja jota ilman ei olisi mitään valokuvaa.” (Barthes 1985, 82.)

¹⁴⁵ Ei edes sulkimen silmänräpäys ole enää valoa kahden pimeän välissä, vaan kenno voi koodata kuiluihinsa eksyneitä fotoneja informaatioksi jo ennen ja vielä jälkeenkin valotusajan, mahdollistaen näin kuvaustilanteen kaiken kattavan informaation tallentumisen digitaalisessa pimiössä käsiteltäviin raakatiedostoihin.

¹⁴⁶ Piirustuksen apuneuvo, kameran edeltäjä, jossa ei ollut linssiä eikä filmiä, vaan kuva piirtyi ylösalaisin tummaksi vuoratun laatikon takaseinään.

¹⁴⁷ Viimeksi mainitussa viittaa luonnollisesti Deleuzen ja Guattarin käsitelyyn.

¹⁴⁸ ”Merkitykselliseen valokuvalliseen kokemukseen voi kuitenkin liittyä sanomisen, artikulaation, halu ja kenties jopa ruumiillinen tuntemus kielen riittämättömyydestä.” (Seppänen 2014, 11.)

¹⁴⁹ Esitelmäni tutkijaseminaarissa 24. 5. 2010 sai muokkauksen jälkeen 24.10. 2011 nimekseen ”Levoton valokuva” – huomattavasti ennen Janne Seppäsen *Levoton valokuva* -teoksen (2014) ilmestymistä.

¹⁵⁰ Ruumiin aineellisuudella on myös eloton puolensa. Nancy kirjoittaa: ”Koko elämänsä ajan ruumis on myös kuollut ruumis, kuolleen ruumis, sen kuolleen, joka minä elävänä olen. Elävä vai kuollut, ei elävä eikä kuollut, *olen* avautuminen, hauta tai suu, kumpikin toisessaan.” (Nancy 2010, 37.)

¹⁵¹ Tämä immersiiivisen kokemuksen aineellis-ruumiillista ydintä erontava epäkäsite on peräisin Janne Seppäselä. Hän rajaa termin valokuvauksen teoriaan kirjassaan *Levoton valokuva*. Se viittaa valokuvauksessa syntyvään referentin materiaaliseen jälkeen (Seppänen 2014, 167), jonka ”liike saattaa valokuvallisen representaation epävakaiseen tilaan” (Seppänen 2014, 175). Materiaalisessa ytimessä inhimilliset toimijat kohtaavat (Seppänen 2014, 22) inhimillisen ja artefaktisen kollektiivissa (vrt. Latour). Läsnaolon ja poissaolon jännitteessä valokuvauksen materiaallinen ydin on ”menneen emanaatiota” (Seppänen 2014, 182). ”Koska materiaallinen ydin on syntynyt kuvauksen kohteesta säteilevästä tai heijastuneesta valosta, valokuvaan latautuu sekä läsnäolon että poissaolon tunne.” (Seppänen 2014, 10.) Myös aineellis-ruumiillisessa immersiossa läsnäolo ja poissaolo suhteellistuvat, mutta toisin kuin tässä tutkimuksessa Seppänen käyttää termiään semiologisesti.

¹⁵² Cogittoa käytetään tässä ”ajattelun” sijasta. Noemaattinen liikahdus korostaa ei-psykologisuutta.

¹⁵³ Carl Knappett kirjoittaa: ”Esine pitää ja kapseloi sekä toiminnan että ajatuksen.” (Knappett 2005, 170.) Formaalin aineellisuus tekee juuri tuota, mikä ei kuitenkaan tarkoita, että esineet sinänsä kantaisivat symbolisen tapahtumaa, että ne kykenisivät erontoon, vaikka symbolisella

muodollaan otattavatkin sen. Artefaktien mieltäminen sinänsä symbolisen piiriin on sokea niiden moninaisille häilyville merkityksille, jotka voivat syntyä vain symbolisesta, erontavasta kohtaannosta artefaktien kanssa.

¹⁵⁴ Schiffer puhuu inhimillisestä vuorovaikutuksesta artefaktien kanssa nimenomaan interaktion suorituskykyvaatimusten kannalta. ”Suorituskykyominaisuus on kyky, pätevyys tai taito, jota voidaan käyttää (tai joka tulee mukaan) tietyssä vuorovaikutuksessa. [--] Suhteellisia rakenteina suorituskykyominaisuudet voidaan määritellä vain suhteessa tiettyihin aktiivisuuteen perustuviin vuorovaikutuksiin. [--] Jokainen toiminta voidaan määritellä interaktorien suorituskykyvaatimusten perusteella.” (Schiffer 2011, 27.)

¹⁵⁵ Mutta puhuminen ja kirjoittaminen mielen ja kielen sulkeumaan on väistämättä katkelmallista. Nancy kirjoittaa: ”Heti kun sana jää imeytymättä jäännöksettömästi johonkin mieleen, se *jää* olennaisesti ulottumaan muiden sanojen *väliin*; se jännittyy koskemaan niitä eikä kuitenkaan yhdistä niitä toisiinsa. Tätä on kieli *ruumiina*.” (Nancy 2010, 80.)

¹⁵⁶ Deleuzen ja Guattarin lanseeraama ”sommitelma”, jonka Latour myöhemmin omaksui ”kollektiivin tilalle” on ymmärrettävä tässä ajattelu–kielettömänä tilana, jonka analyysi Deleuzen tapaan olisi tämän tutkimuksen näkökulmasta jo erontoista, ts. siltä jäisi huomaamatta suoran kuvauksen pysähtyneisyys, kaiken sommitelmallisen dynamiikka erontojen lähteissä ja hybridisyys siinä miten eronnot, voivat olla suuntautumismme kohteita.

¹⁵⁷ Schiffer esittelee teknologian historialle ja arkeologialle käyttäytymisketjujen mallia. Hän tarkoittaa sillä hienojakoista aktiviteettien sekvenssiä, joka toteutui komponentin, tuotteen tai kompleksisen teknologisen systeemin elinkaaressa. (Schiffer 2011, 30.) Cadena-malli (jonka nimi tulee espanjan ketjua merkitsevästä sanasta) sisältää kaikki ne sosiaaliset ryhmät, jotka osallistuvat tekniikan koko elinkaareen. (Schiffer 2011, 31.) Artefaktin elinkaarta voidaan Schifferin mukaan representoida myös virtausmallina. Malli määrittelee keskeisten pro-

sessien sekvenssejä, kuten materiaalien hankintaa, valmistusta, käyttöä, huoltoa uudelleen käyttöä ja käytöstä poistamista. (Schiffer 2011, 30.) Jatkuva tutkimus kohdistuu yleensä menestyksellisiin teknologioihin. Schiffer huomauttaa, että myös epäonnistuneet teknologiat ansaitsevat tulla kerrotuksi ja ottaa esimerkiksi amerikkalaisen ydinvoimakäyttöisen lentokoneen, joka ei päätynyt prototyypistalle sen paremmin koneen kuin sen moottorinkaan suhteen. (Schiffer 2011, 36.) Kun epäonnistuneet teknologiat otetaan huomioon sosiaalisten organisaatioiden ja niiden kanssa vuorovaikutuksessa olevien artefaktien ulkopuolelle ajautuvan formaalisen aineellisuuden taakka on valtava. Puhutaan eli formaalisen aineellisuuden muodot hajoavat, vuorovaikutus artefaktin kanssa pirstaloituu ja artefaktin luonto ottaa vallan.

¹⁵⁸ Roland Barthes kirjoittaa käsitteestä *punctum*: ”Tätä toista, *studiumia* häiritsevää osatekijää kutsun *punctumiksi*: sillä *punctum* on myös pistos, pieni reikä, pieni täplä, naarmu – ja tarkoittaa myös nopanheittoa. Valokuvan *punctum* on se sattuma, joka *pistää minua* (mutta myös ruhjoo ja kirvelee sisälläni).” (Barthes 1985, 33.)

¹⁵⁹ Defereentiaalihybridi syntyy käytäntöön, kun eronnon lähde vaikuttaa mukana eronnossa.

¹⁶⁰ Merleau-Ponty esittää kysymyksiä näkymättömän ja näkyvän, ajattelun ja ulottuvaisen jakolinjoista ja niiden syrjäytymisen luonteesta: ”[K]uinka ’älylliset ideat’ voivat rakentua tällaiselle pohjalle, kuinka horisonttien ideaalisuudesta päästään ’puhtaaseen’ ideaalisuuteen, ja millaisen ihmeen kautta ruumiin ja maailman luonnollinen yleisyys voi jatkua luodussa yleisyydessä, kulttuurissa ja tiedossa, jotka tarttuvat uudestaan luonnolliseen yleisyyteen ja suuntaavat sen uudelleen.” (Merleau-Ponty 2016, 573.)

¹⁶¹ Kun tässä tutkimuksessa ajattelu–kielelön ruumis immersoituu aineelliseen tai kytkeytyy formaalisen aineellisuuden toistoihin, joista episodimainen ajattelu–kieli koko ajan erontaa symboliseksi kutsuamme ainesta, Merleau-Pontylla kyse on toisen asteen havainnosta. Hänen mukaansa puhdasta ideaalisuutta ei ole irrallaan lihasta, mutta

”[t]ämä ei tarkoita, että nuottikirjoitus, kielioppi, kielitiede ja ’älylliset ideat’ – jotka ovat hankittuja, käytettävissä olevia ja kunnianarvoisia ajatuksia – olisivat hyödyttömiä, tai että, kuten Leibniz sanoi, suoraan rehun luo kulkeva aasi tietäisi yhtä paljon suoran ominaisuuksista kuin me. Pikemminkin se tarkoittaa, että objektiivisten suhteiden järjestelmä, toisin sanoen hankitut ideat, ovat ikään kuin toisen asteen elämän ja toisen asteen havainnon otteessa [--].” (Merleau-Ponty 2016, 573–574.)

¹⁶² Jos fokusointi on ideaalisissa noemissa, mutta niistä puhutaan eronoina, voidaan käyttää käsitettä hybridinoema.

¹⁶³ Käsitepari osoitus–muoto analysoi immersoivan aineellisen liikkeen kannalta sitä, mikä identifioidaan abstrakteina aistinsisältöinä itsessään liikkumattomaan symboliseen. Tässä tutkimuksessa on käytössä muitakin käsitepareja, kuten ajattelu–kieli, symbolisaatio–signifikaatio, symboli–merkki, aine–ruumis-jatkumo, käsite–sana, sana–kosketus, aineellinen–sulkeuma, deferenssi–referendum. (Kvanttimekaniikassa on suurepareja, joita ei voida tuntea mielivaltaisen tarkasti, koska hiukkasella ei ole yhtäaikaisesti määriteltävää paikkaa ja nopeutta. Vähän samaan tapaan emme saa myöskään valmistamiltamme artefakteilta, niiden aineellisuuden liikkeeltä, vahvistusta symbolisen järjestelmäme koordinaatistoon, kuten esimerkiksi dataismissa, semiologiassa tai antropologiassa saatetaan ajatella.)

¹⁶⁴ Lanierin käyttämä ilmaus (Lanier 2010, 17).

¹⁶⁵ Repressiota voidaan tarvittaessa lukita formaalisen aineellisen muotoihin. Tällaisesta käy esimerkiksi algoritmi, joka ohjaa sosiaaliavun asiakkaita Amerikassa. Algoritmi säästää valtion rahaa keskeytymättömällä väärinkäytöstarkkailulla. Tämä piinaa kaikkia sosiaaliavun tarvitsijoita. Yhä useammat uupuvat epäilyn ja kontrollin ilmapiirissä, jättävät hakematta heille kuuluvia etuisuuksia ja siirtyvät kokonaan sosiaalisen turvaverkon ulkopuolelle, ”digitaalisiin köyhäntaloihin”. (*Helsingin Sanomat*, 15.5.2018, A5. Tanja Aitamurto: ”Digitaaliset vaivaistalot nöyryyttävät köyhiä”.)

¹⁶⁶ Aineellis-ruumiillisesta tapahtuva eronto synnyttää ontologisia käytäviä, jotka perustuvat läsnäolon ja poissaolon suhteellisuuteen ja aineellis-ruumiillisen kokemuksen katkeamattomuuteen immersiossa. ”Ontologinen käytävä” esiintyy myös tietoisesti luodun merkityksessä, kuten aiemmin taiteeseen liittyen todettiin.

¹⁶⁷ Samaa voidaan sanoa deleuzelaisista aineellisuuden molekylaarisista, äärimmäisen monimutkaisista sommitelmista, joihin viitataan suoraan abstraktin ”luontokonesubstanssisulkeuman” moodeina. Tämän tutkimuksen mukaan inhimillisen osuus niihin on sekä immersiiivis-konnektiivista että erontoista, mutta ei aineelliseen kuulumisen ja materian itseilmaisun verukkeilla kaiken aikaa konstituoitavaa.

¹⁶⁸ Vrt. Donald Trump ja Kim Jong Un (Hannula et al. 2018).

¹⁶⁹ Eläimissä, ihmisissä ja luonnonesineissä piilevä yliluonnollinen voima. Alun perin ”mana” on austronesialaisissa kielissä näkymätöntä yliluonnollista voimaa sekä valtaa, tehokkuutta ja arvovaltaa kuvaava sana.

¹⁷⁰ Tässä Horkheimer ja Adorno viittaavat myös artikkeliin: H. Hubert ja M. Mauss: ”Théorie générale de la Magie”. *L’Année Sociologique*, 1902–1903, s. 100.

¹⁷¹ Olisiko esimerkiksi Adornon ei-identtinen Deleuzelle ja Guattarille vain ”tietty hajontakysymys” (ks. Deleuze & Guattari 2007, 358). Hajonta on kuitenkin voimatonta diskursiivisen nominalismin maailmassa.

¹⁷² Hieman banaali, mutta omalla tavallaan kuvaava esimerkki tästä voisi olla jokin aika sitten lanseerattu *kotoilun* yleiskäsite. Kotoilu kattaa monia tuotteita ja on tunnistettavissa lukuisissa tavaroissa ja palveluissa aivan kuin kukin niistä olisi (uudelleen) löydettävissä vain tuon markkinoinnin kattokäsitteen kautta.

¹⁷³ Vrt. Žižekin lacanilainen muotoilu: ”Universaali ’sellaisenaan’ on sietämättömän antagonismin tai sisäisen ristiriidan sijaintipaikka, ja sen erityisluokkien paljous ei ole lopulta mitään muuta kuin lukemat-

tomia yrityksiä hämärtää / sovittaa / hallita tätä vastakkainasettelua. Toisin sanoen Yleiskäsite nimeää polttavan Kysymyksen Umpikujan paikan, ja partikulaarisuudet ovat epäonnistuneita yrityksiä vastata tähän Ongelmaan.” (Žižek 2012, 782.)

¹⁷⁴ Artefaktien tuottamista ja kohtaamista ohjaava ja valvova ideopisteemi, jonka sosiaalistumme sisäistämään aineellisuuksien idealisoineina ja ideaalisina identifioineina, tekee niin sanotusta aineellisesta ympäristöstä paljon ristiriitaisemman ja monimielisemmän kohdattavan kuin Tim Dantin lähes pastoraalisessa kuvauksessa: ”Juuri näissä objekteissa yhteiskunnan vakaa, johdonmukainen ’Toinen’ manifestoituu meille tarjoten sosiaalisen taustan, jota vasten lämmin, inhimillinen ja seurallinen vuorovaikutus tapahtuu. Länsimaisessa teollistuneessa maailmassa olemme muovanneet ruumiillistetun maailman, jossa elämme, ja siinä mielessä elämme aineellisessa yhteiskunnassa.” (Dant 2006, 304.)

¹⁷⁵ Esimerkiksi iltapäivälehdet ovat hyödyntäneet kaupallis-dramaturgisista nimeämissyistä jo sivuutettuja ennakkoluuloja ja antaneet niille uuden elämän, joka jatkuu sosiaalisessa mediassa ja alustatalouden klikkausmaksimoineissa.

¹⁷⁶ ”Ei kukaan marxilainen teoretikko ole esittänyt universaalien ja partikulaarisen suhdetta, järjestelmää ja yksityisseikkaa, vastaavalla määrätietoisuudella ja laaja-alaisuudella.” (Jameson 1990, 9.)

¹⁷⁷ Vainikkala, Erkki. ”Populismien ideologinen liike. Populistisen retoriikan kärjistyminen ja ideologinen fantasia”. [Julkaisematon käsikirjoitus.]

¹⁷⁸ ”Mutta totta puhuen tämä leikki miellytti meitä eräällä tavoin, olimme vielä lähellä sitä ikää jolloin luulee luovansa sen, mille antaa nimen.” (Proust 1968, 111.)

¹⁷⁹ Syntipukeista ks. esim. Girard 2004.

¹⁸⁰ Esimerkiksi monia yhteiskunnallisia ja taloudellisia hankkeita pyritään keskusteluttamaan päätöksenteon jälkeen, ei ennen sitä. Päätök-

senteon kohteet pyritään siis jälkikäteen, yleiskäsitteiden nimellisellä käytöllä, osallistuttamaan heitä koskeviin päätöksiin.

¹⁸¹ Merleau-Ponty puhuu näkymistä, kosketuksista, *pienistä subjektiivisista*, ”tietoisuuksista jostakin”. Ne ”voivat kerääntyä yhteen kuin kukkaset kimppuun, kun jokainen niistä on ’tietoisuutta jostakin’, itselleen olevaa, joka palauttaa toiset ’tietoisuudet jostakin’ kohteikseen.” (Merleau-Ponty 2016, 563.) Deferentiaalisuuteen liittyvä ”subjektius” on kuitenkin immersioista yleiseen ja toisteiseen erontoon nousevaa kohdentumista erontoon, sen deferentiaaliseen, sfäärit yhdistävään hybridisyteen; itselleen hetken subjektius on vain erontovalmiutta, ei itselleen olevaa.

¹⁸² Deleuzen materialismissa on korostunut tuottamisen, ilmaisun tuottamisen ja ilmaisun eetos – oli kyse sitten maailman rakenteen monikollisesta tuottamisesta, aineellisen sinänsä itselleen-olevuuden tuottamisesta molekulaarisuuden avulla, aktuaalisuuden tuottamisesta virtuaalisuuden avulla, tuottavista konesommitelmista tai uudiskäsitteiden tuottamisesta. Hänelle aineellinen on läpeensä ilmaisua ja tuottamista. Hän ei tiedosta ainetta ei-ilmaisuna.

¹⁸³ Merleau-Ponty kirjoitti vuonna 1960 oireellisesti: ”’Operationaalista’ ajattelusta tulee eräänlaista ehdotonta keinotekoisuutta kuten kyberneettisessä ideologiassa, missä ihmisen luova toiminta seuraa luonnollisesta informaatioprosessista, mutta jossa se itse on hahmotettu inhimillisten koneiden mallin mukaan. Kun tällainen ajattelutapa valitsee kohteekseen ihmisen ja historian, ja kun se jättää huomiotta sen, minkä me tiedämme yhteyksiemme ja sijaintimme kautta, se konstruoi ihmisen ja historian joidenkin abstraktien tunnusten perustalta, kuten Yhdysvalloissa on onnistuttu tekemään psykoanalyysin ja kulturalismin vesitetyillä versioilla. Silloin ihmisestä tulee todellakin sellainen manipuloitava olio kuin hän uskookin olevansa. Silloin siirrytään kulttuuriin, missä ihmisestä ja historiasta ei ole sanottavissa mitään, minkä voisi osoittaa todeksi tai epätodeksi, ja samalla siirrytään uneen

tai painajaiseen, josta mikään ei voi enää herättää.” (Merleau-Ponty 1993, 14.)

¹⁸⁴ Deferentiaalisuudessa Jacques Lacanin jako reaaliiseen, symboliseen ja imaginaariseen olisi jako, jossa reaalin ymmärretään immer-siivisen ja deferentiaalisen väliseksi, symbolinen deferenttien ja sulkeumaan pyrkivien eronoemojen väliseksi ja imaginaarinen deferen-dumiaalisuuksien ja erontonoemaattisuuksien väliseksi.

¹⁸⁵ Tämän tutkimuksen kannalta Deleuzen halukonekin kuuluisi ei im-mersioon, vaan immersion representaatioon, jossa koneen osia identi-foidaan, vaikka koneen pitäisi toimia pinnanalaisesti ajattelu-kielettö-mässä immersiossa ja siten suoran identifioinnin ulottumattomissa, jot-ta se voisi toimisi ”virtojen pakona” kaikelta representaatiolta (ks. De-leuze & Guattari 2007, 356).

¹⁸⁶ Erontofunktio on funktio, jota voidaan tarkastella noemaattisten yk-sikköjensä erontojen kautta, ja jonka siirtymäyhteyksiä ei nähdä vain väliaineettomina keskinäisriippuvuuksina symbolisessa sulkeumassa.

¹⁸⁷ ”Viittaamme usein materiaaliseen ympäristöön luonto-käsitteellä.” (Dant 2006, 290.)

¹⁸⁸ Tässä tutkimuksessa puhutaan aine-ruumis-jatkumoon immersoi-tumisen avoimuudesta, jossa ei ole enää tai ei vielä erontoa ja johon olioisuuden merkityksellisyys syntyy vasta yksilöllistävän eronnon kautta. Nancy puhuu ”aineellisesta vapaudesta” lähtökohtaisesti ruu-miiden välisenä, ”eikä aineellinen vapaus – aine vapautena – ole eleitä eikä etenään tahdonalaista toimintaa, ellei se ole myös vapautta kah-teen kiillesävyyn, miljoonaan erilaiseen simpukankuoreen, *principium individuationisin*, yksilöitymisen periaatteen, loputtomaan ulottumi-seen niin, *etteivät yksilöt lakkaa yksilöllistymästä.*” (Nancy 2010, 52.) Immersiossa yhden oletetun ruumiin raja aineeseen rikkoutuu, koska ruumis ei ole enää/vielä merkityksellistynyt olioiseksi immersion jat-kumossa. Nancyin ”aineen vapaus” taas ei ole jatkumo, vaan ”[o]le-tus yhdestä ruumiista hajoaa kaikkialla, oikukkaasti, ruumiista toiseen, paikalta toiselle, ruumiiden paikoilta niiden vyöhykkeille ja pisteisiin.

Kaikkialla hajoamista, eikä se sulkeudu jonkun puhtaan ja altistumattoman itsen ympärille (kuolema), vaan se leviää *mätänemisen loppuun saakka*, niin, se jatkuu vielä sielläkin, tietenkin sietämättömänä sävyjen, kimallusten, äänten ja viivojen epätodennäköisenä aineellisena *vapautena* vailla minkäänlaista jatkumoa. Tämä vapaus on päinvastoin kaikkien niiden alun perin kokoontuneiden ja erkaantuneiden solujen hajaantuvaa ja loputtomasti uudistuvaa murtumista, joista joku 'ruumis' tulee syntymään." (Nancy 2010, 52.)

¹⁸⁹ Tarvitaanko epifenomenaalisuuden sijaan "esifenomenaalisuutta"?

¹⁹⁰ Merleau-Ponty: "Se, joka katsoo, ei itse voi olla vieras katsomalleen maailmalle." (Merleau-Ponty 2016, 557.)

¹⁹² "Äärimmäinen etäisyys yksin olisi läheisyys; filosofia on prisma, johon sen väri vangitaan." (Adorno 1992, 57.)

¹⁹⁴ Merleau-Ponty kirjoittaa: "Eikö olion identtisyys, positiivisuus, moninaisuus – palautettuna siihen mitä ne merkitsevät kontekstissa, jossa kokemus ne tavoittaa – olekin riittämättömiä määrittelemään avoimuuttamme 'jollekin'?" (Merleau-Ponty 1992, 162.)

¹⁹⁵ Merleau-Pontyille ideoiden annettuus voi olla vain lihallisessa kokemuksessa (Merleau-Ponty 2016, 570), mutta annettuus ylipäättään on ongelmallista, koska ajattelu-kieli aina jo sekaantuu ajatteleamalla, puhumalla, kirjoittamalla immersioista eronnettuihin olioihin.

¹⁹⁶ Vrt. esim. Merleau-Pontyn käsitys toiseudesta lihan äärimmäisenä käsitteenä, joka on ajateltavissa lihasta itsestään. (Merleau-Ponty 1992, 140.)

¹⁹⁷ Yleiskäsitteellisyys poliittinen dimensio on helppo leimata uudistusvastarintaiseksi takertumiseksi perustuslakiin, tasa-arvoon tai muuhun sellaiseen, vaikka kyseessä olisi eronnoissaan koeteltua universaaliliarkea, joka on onnistunut joiltain osin muuttamaan radikaalisti todellisuuttamme ja/tai sivilisoimaan sen läpikäyvästi. Tällöin hyökkäykset esimerkiksi perustuslain suojelemissa oikeuksissa vastaan voivat olla invaasioita jakamamme erontodellisuuden ytimeen. Kriitikki on usein

muodoltaan nominalistista, päivänpoliittisista, konjektuuripoliittisista tai elinkeinopoliittisista tarpeista lähtevää ja se leimaa vastustajansa vanhaan tarrautuviksi saavutettujen etujen ja oikeuksien puolustajiksi, mutta sille itselleen olisi kauhistus uudet universaalit, uutena eronnon lähteenä, uudenlaisessa yhteiskunnassa.

¹⁹⁸ Runoilijan sanoin: ”Tällä tavoin me olemme luonnostamme venetsialaisia, koska aika-eli-vesi kutoo tai virkkaa jossakin Adrianmeren tai Atlantin tai Itämeren vastineessaan meidän kuvajaisiamme, eli rakkauttamme tätä paikkaa kohtaan, ainutkertaisiksi kuvioiksi [--]” (Brodsky 2012, 107.)

¹⁹⁹ Itse aika, jota runoilija Brodsky vertaa veteen ja musiikkiin, on immersoivan aineellisen liikettä, sen jatkuvuutta. *Veden peilissä* Brodsky kirjoittaa: ”Musiikki häipyä, sen kaksossisar sitä vastoin on noussut, kuten ulos astuessaan saa havaita, ei merkittävästi mutta sen verran, että voi tuntea saaneensa korvausta koraalin loppumisesta. Sillä myös vesi on useammalla kuin yhdellä tavalla koraalimaista. Se sama vesi kantoi ristiretkeläisiä, kauppiaita, Pyhän Markuksen jäännöksiä, turkkilaisia, kaikenlaista rahtia, sota- tai huvialuksia; ennen kaikkea se kuvasti jokaisen joka on oleskellut, saati asunut tässä kaupungissa, jokaisen joka on kävellyt tai kahlannut näillä kaduilla niin kuin minä nyt. Ei ihme että se näyttää päivällä mudanvihreältä ja öisin pikimustalta, vaikka se kilvoittelee taivaankannen kanssa. Ihme on, että vaikka sitä on silitetty myötä- ja vastakarvaan toista tuhatta vuotta, siinä ei ole reikiä, se on yhä H₂O:ta, joskaan sitä ei tulisi mieleen juoda, ja että se vieläkin nousee. Se tosiaan muistuttaa reunoiltaan hapettuneita nuottilehtiä, joista on soitettu jatkuvasti ja jotka kiirivät ilmoille vuorovetien partituureina, kanavien tahteina ja siltojen lukemattomina obligatoina, ikkunoiden sauvastoina tai Coduccin katedraalien kaartuvina kaarenhuippuina [--].” (Brodsky 2012, 84–85.) ”Sallikaa minun toistaa: vesi on yhtä kuin aika ja tarjoaa kauneudelle kaksoisolennon.” (Brodsky 2012, 115.)

²⁰⁰ Instituutiot erontojen toistojen käytänteinä ja kirjoituksena formaalisessa aineellisessa.

²⁰¹ Kehitelmän kannalta sillä ei ole merkitystä, mutta Voltaire saattoi jopa tuntea Lissabonin maanjäristyksen vuonna 1755 pienenä maan tärrähdyksenä Geneveen asti. Mutta hän ei voinut vielä pitkään aikaan yhdistää sitä uutiseen, koska viestit saapuivat tuohon aikaan niin hitaasti.

²⁰² Bergson kirjoittaa: ”Aineen todellisuus muodostuu sen elementtien totaliteetista, niiden monenkirjavasta liikkeestä. Kehojemme kautta representaatio aineesta on mahdollisen toimintamme mitta: tämä juontuu kaiken sen hylkäämisestä, millä ei ole merkitystä tarpeidemme tai toimiemme kannalta. Tavallaan voisimme sanoa, että minkä tahansa ei-tietoisien materiaalisen pisteen havainnointi sen välittömyydessä on suunnattomasti suurempaa ja täydempää kuin meidän itsemme, koska tämä piste kokoaa ja välittää materiaalisen universumin kaikki pisteet, kun taas tietoisuutemme saavuttaa vain joitakin osia ja joitakin aspekteja noista osista. Tietoisuuden luonne – ulkoisen havainnon osalta – piilee juuri tässä valinnassa. Mutta tietoisien havaintomme välttämättömässä köyhyydessä on myös jotakin positiivista, jotakin joka ennakoi henkeä: se on – sanan etymologisessa merkityksessä – arvostelukyky.” (Bergson 2004, 30–31.)

²⁰³ ”Olion etusija näky metodin välttämättömänä puutteena.” (Adorno 1992, 48.)

²⁰⁴ ”Koska suuri osa aineellisista käytännöistä muodostuu rutiinista tai pysyy tiedostamattomana, siihen kohdistuu vähemmän moraalista painostusta tai legitimaatiota.” (Miller 2010, 420.) ”[A]ineellisen kulttuurin tutkiminen johtaa varsin innovatiiviseen ymmärrykseen siitä, miten ja miksi ihmiset ryhtyvät toimiin, joista voi tulla eettisiä niiden seurauksena pikemminkin kuin niihin liittyvän intention vuoksi.” (Miller 2010, 426.)

²⁰⁵ Nancy ei puhu poisviittaavuudesta, vaan uloskirjoittamisesta, ei immersioista, vaan olemisesta, ei aine–ruumis-jatkumosta vaan ruumiista, mutta suunta on sama: ”Ruumis ei ole substanssi, ilmiö, liha eikä

merkitys, vaan oleminen, josta kirjoitetaan ulos (*l'être-écrit*).” (Nancy 2010, 40.)

²⁰⁷ Esimerkiksi Merleau-Ponty kritisoi käsitystä ennalta konstituoidusta maailmasta. (Merleau-Ponty 1992, 157.)

²⁰⁸ Merleau-Ponty 2016, 554

²⁰⁹ Merleau-Ponty 1992, 134; Merleau-Ponty 2016, 557.

²¹⁰ Kirjoittaja on tietoinen ironiasta, joka sisältyy paluusta alussa kritisoimaamme esimerkkiartefaktiin, pöytään, mutta tekee sen tässä silti.

²¹¹ Merleau-Ponty 2016, 557.

²¹² Kun toinen käteni koskettaa toista, kummankin maailma avautuu kohti toisen maailmaa, koska toiminto on rajattomasti käännettävissä ja koska molemmat kädet kuuluvat, niin kuin sanotaan, yhteen ainoaan tietoisuuden avaruuteen: koska yksi ainoa ihminen koskettaa yhtä ainoaa asiaa niiden kummankin kautta. Mutta jotta molemmat käteni avautuisivat yhteen ainoaan maailmaan, ei riitä että ne on annettu yhdelle ainoalle tietoisuudelle. Jos näin olisi, tässä käsiteltävä ongelmankin katoaisi: koska tuntisin toiset ruumiit samalla lailla kuin omani, ne ja minä olisimme edelleen tekemisissä saman maailman kanssa. Kaksi kättäni koskettavat samoja asioita, koska ne ovat yhden ja saman ruumiin kädet; vaikka kummallakin on oma tuntokokemuksensa, ne ovat silti tekemisissä yhden ja saman kosketettavan kanssa, koska ruumiillisen avaruuden kautta käsieni välille – kuten sivumennen sanoen myös silmiäni välille – rakentuu aivan erityinen suhde, joka tekee käsistäni yhden kokevan elimen ja silmistäni kanavat yhdelle kyklooppiselle näkemiselle. (Merleau-Ponty 2016, 563.)

²¹³ Merleau-Ponty 1992, 135; Merleau-Ponty 2016, 558.

²¹⁴ ”Jos pystytään osoittamaan, että liha on peruskäsite, ettei se ole kahden substanssin liitto tai yhdistelmä vaan ajateltavissa itsensä kautta, ja jos on olemassa näkyvän suhde itseensä joka läpäisee minut ja konstituoit minut näkevänä, silloin tuo kehä, näkyvän kiertyminen näkyvään, joka ei ole minun aikaansaamani vaan saa aikaan minut, voi yhtä lail-

la läpäistä ja elävöittää muitakin ruumiita kuin omani.” (Merleau-Ponty 2016, 562–563.)

²¹⁵ Merleau-Pontyn käyttämä ilmaus kielii hegeliläisistä vaikutteista.

²¹⁶ Merleau-Ponty kirjoittaa: ”On kuin aistimaailmaa elävöittävä näkyväisyys muuttaisi pois, ei kuitenkaan kokonaan ruumiin ulkopuolelle vaan ainoastaan kevyempään, läpinäkyvämpään ruumiiseen, on kuin se hylkäisi ruumiin lihan asettuakseen kielen lihaan ja vapautuisi näin kaikista ehdoista kuitenkin niistä irtautumatta.” (Merleau-Ponty 2016, 573.)

²¹⁷ Prekonstitutionaalisuus Merleau-Pontyn kritiikin kohteena ks. Merleau-Ponty 1992, 157.

²¹⁸ Merleau-Ponty 1992, 146.

²¹⁹ Lue: artefaktin luontoa.

²²⁰ Immanenssi on Deleuzella ”tämänpuolisuuutta”, itselleen läsnäolevuutta, ulkopuolelleen viittaamattomuutta. Adornolle taas ”[i]mmanenssin suljetusta kontekstista ei ole mahdollista päästä ulos; se kieltää maailman, jopa sellaisessa hindufilosofian ilmaisemassa mielessä, jossa maailma nähdään pahan demonin unena” (Adorno 1992, 403).

²²¹ Muotoilu ”erontonoemaattisen siirtymän rinnakkaiseen käsitelyjyyteen” selittyy myöhemmin. Tässä sen tarkoitus on välttää naiivius rinnasteisuudessa.

²²² Vrt: ”Minun on mentävä asioiden ytimeen tekemällä itsestäni maailma ja tekemällä niistä liha.” (Merleau-Ponty 1992, 133.)

²²³ Adornon mukaan ei-identtisyudet ovat oleellisesti osa käsitteellisiä identtisyyskäsitteitä: ”Ensiksikin sellaiset käsitteet kuin ’oleminen’ Hegelin logiikan alussa painottavat ei-käsitteellisyyskäsitteitä; Laskin mukaan ne ’merkitsevät itsensä ulkopuolella’. Niiden tyytymättömyys omaan käsitteellisyyteensä on osa niiden merkitystä, vaikkakin ei-käsitteellisyyskäsitteiden lukitseminen merkitykseen tahtookin tehdä niistä vastavuuksia ja pitää ne loukussa käsitteellisyyskäsitteiden sisällä. Käsitteiden subs-

tanssi on niille immanentti mielen suhteen ja transsendentti olemisen suhteen.” (Adorno 1992, 12.)

²²⁴ ”Kun näin jonkin ulkopuolisen esineen, niin tietoisuus siitä että näin, jäi esineen ja minun välille, ympäröi esineen ohuella, aineettomalla reunuksella, enkä minä koskaan voinut koskettaa sitä välittömästi; se ikään kuin haihtui ennen kuin minä ehdin saada siihen yhteyttä, niin kuin hehkuva kappale kostean esineen lähettyvillä ei koskaan joudu yhteyteen kosteuden kanssa, koska välille aina syntyy höyryvyöhyke.” (Proust 1968, 103.)

²²⁵ Vrt. esim. Jean-Luc Nancy: ”*Ruumiiden tapahtumapaikka ei ole puheessa eikä aineessa*. Ne eivät asuta ’henkeä’ eivätkä ’ruumista’. Ne tapahtuvat rajalla, *rajana*. Raja: ulkoreuna, murtuma, se, missä jokin vieras leikkaa mielen ja materian jatkumon. Avautuminen, *pidättyväisyys*.” (Nancy 2010, 38.)

²²⁶ Merleau-Ponty kirjoittaa: ”Koska sama ruumis näkee ja koskee, näkyvä ja käsin kosketeltava kuuluvat samaan maailmaan

²²⁷ Ilmaisu on Husserl-käännöksestä. (Husserl 2011, 156.) Husserl puhuu myös ”materiaalisista täyteyksistä” (Husserl 2011, 34) ja ”aistittavista täyteyksistä” (Husserl 2011, 31, 39, 51), ”hahmojen täyteydestä” (Husserl 2011, 31), ”täyteyskvaliteeteista” ja ”kvalitatiivisesta täyteydestä” (Husserl 2011, 37, 39, 41).

²²⁸ Merleau-Pontyn mielestä liha ”on ajateltava elementtinä, yleisen olemisen tavan konkreettisena tunnusmerkkinä” (Merleau-Ponty 2016, 568), mutta tämä ei täysin sovellu immersion epäkäsitteeseen, jota on ajateltava ei-identtisesti, ei vielä ajattelua ja kieltä tai ei enää ajattelua ja kieltä sisältävänä deferentiaalisen eronnon lähteenä ja intervallina. Immersion epäkäsité ei viittaa merleau-pontylaiseen näkyvyyden itseensä palaamiseen, jossa ”mykän maailman rakenne sisältää jo kaikki kielen mahdollisuudet” (Merleau-Ponty 2016, 574–575) ja liha ”(maailman liha tai oma lihani)” on ”kudelman, joka palaa itseensä ja sovittautuu itseensä (Merleau-Ponty 2016, 567).

²²⁹ Bjørnar Olsen katsoo teoksessaan *In Defense of Things*, että esineiden merkitys tulee toiminnasta ja vuorovaikutuksesta niiden kanssa, ei niiden ajattelusta (ks. Olsen 2010). Immersiossa ei kuitenkaan ole varsinaisia merkityksiä, vaan merkitykset laukeavat sinne tai nousevat siitä. Esineet ovat kuitenkin kerran eronnettuja ja merkitykselliseksi yltävä vuorovaikutus ja toiminta niiden erityisyyden kanssa on erontoista, vaikkakaan ei niitä objekteina identifioivaa ja konstituovaa.

²³⁰ ”[F]aktuaalisten ja fiktiivisten symbolien välillä ei ole muuria. Kyky hahmottaa symbolisesti sellaista, mitä ei ole, on välttämätön osa ihmisten suuntautumista maailmaan.” (Lehtonen 2014, 167.)

²³¹ Eronnoistaan irrotetun symbolisen yksiköt sinänsä, kuten niiden keskinäiset toisiinsa viittaavuudetkin, ovat tyhjiä.

²³² *Choralla* Kristeva tarkoittaa viettienergian rytmistä liikettä, joka ilmenee esimerkiksi lapsen ja äidin varhaisessa ruumiillisessa ja aistillisessa – Kristevan käsittein: semioottisessa – viestimisessä, jo paljon ennen kuin lapsella on käsitys minästä saati subjektirakenteista.

²³³ *Copulasta* (lat. sidos) ks. Adonro 1992, 100–102.

²³⁴ Enaktivistisessa katsannossa, jota kognitiotieteilijä Giovanna Colombetti edustaa, affekti on laajentunut organismin havainto-, toiminta- ja reagointiympäristöön. Hänen mukaansa kognitio on aina myös affektiivista. Yksinkertaisimmatkin elävät organismit ovat autonomisina ja mukautuvaisina järjestyneisyyskinä myös kognitiivisia sanan laajimmassa merkityksessä, ja kognitioon sisältyy affektiivisuus ympäristön suhteen vähintään jonakin sellaisena, jolla yksinkertaisesti ”on väliä”. Korkeampaa sokeripitoisuutta kohti uivan yksisoluisen bakteerin toimintaa on Colombettin mukaan mahdotonta ymmärtää ilman siihen sisällytettävää merkityksenannon (sense-making) näkökulmaa. (ks. Colombetti 2015, 447–448.) Eläviä olioita voidaan ”laajentaa” orgaanisista ja ei-orgaanisista prosesseista tehdyissä yhdistelmäjärjestelmissä. Samalla tavalla ”kognitio merkityksenantona voi myös laajeta siinä mielessä, että hybridiset orgaaninen/ei-orgaaninen-yhdistelmäsystemit voivat tuottaa sen”, ja koska merkityksenanto on luon-

nostaan affektiivista, myös affektiivisuus voidaan laajentaa ympäristöön. (Colombetti 2015, 450.)

²³⁵ *Pellikula* on pintakalvo, tässä minkä tahansa toiserillistuntoisuuden pinta.

²³⁶ Diskursiivisessa ajattelussa epäsymmetria on vain valtaepäsymmetriaa, vaikka epäsymmetria läpäisee rinnakkaistunnot, rinnakkaiset erillistunnot, jotka juuri sen kautta ovat toisilleen maailmassa.

²³⁷ ”Annettuna otettavuuden muodossa naiivin realismin lupaus varmuudesta muuntuu egon piiriksi. Täällä se tarkoittaa sellaisen abso luuttisen vankan ja itsessään muuttumattoman asettamista, joka muuten on tullut ongelmalliseksi kun on käännytty subjektiin.” (Adorno 1982, 133.)

²³⁸ Merleau-Ponty käyttää ilmausta ”avoimuus lihan kautta” postuumisti ilmestyneen teoksensa *Le Visible et l'invisible* muistiinpanossa. Mitä ilmeisemmin kyseiseen muotoiluun liittyy myös ”esineiden liha”. Merleau-Ponty jatkaa alaviitteessä esiintyviä muistiinpanoja hieman hämäästi: ”ruumiini 2 puolta ja näkyvän maailmanpuolet... Näkyvyyttä on nimenomaan näiden toisiinsa limittyvien puolten välissä... Ruumiini asioiden mallina ja asiat ruumiini mallina: ruumis kaikilta osiltaan kiinni maailmassa, sitä vastassa → tämä kaikki tarkoittaa: maailma, liha ei ole tosiasia tai tosiasioiden summa vaan totuuden kirjautumisen paikka: epätosi on ylipyyhitty, ei mitätöity.” (Merleau-Ponty 2016, 555.) Viittaako hän ruumiin kahdella puolella oikeaan käteen, joka tarttuu vasempaan, joka tarttuu aistittuun aistivana? Merleau-Pontylla itse aistiminen asettuu keskiöön kuin se olisi olioissa. Ruumiin ”puoliskojen” ele on ruumiinfenomenologinen tie olioiden lihaan, jossa näkyvä palaa itseensä. Sisäinen ja ulkoinen kertautuvat näkyvyyden maailmassa olioiden lihaksi, avoimuudeksi ”lihan kautta”. Työmuistiinpanoissaan Merleau-Ponty puhuu maailman tuomisesta ”keho ni kahden puoliskon väliin”, ruumiini tuomisesta ”kunkin olion ja maailman kahden puoliskon väliin”. (Merleau-Ponty 1992, 264.)

²³⁹ Tutkimuksessa ei lähdetä Merleau-Pontyn väitteestä, että ”mykän maailman rakenne sisältää jo kaikki kielen mahdollisuudet” (Merleau-Ponty 2016, 575). Kielen mahdollisuudet ovat rajattomat sen erontavista kohtaamisista aineellis-ruumiillisen kanssa.

²⁴⁰ Merleau-Pontyn toisiinsa kietoutuneet ruumiit eivät ole kuten tässä, molemminpuolisten eriparisuuksien toisistaan kehkeytyviä ruumiillisuuksia, vaan jo kehkeytyneiden ruumiillisuuksien käännettävyyksiä: ”Ensimmäistä kertaa ruumis ei enää pariudu maailman kanssa vaan kietoutuu toiseen ruumiiseen, sovittautuu siihen huolellisesti ja kokonaisuudessaan, luonnostellen lakkaamatta käsillään outoa veistosta, joka vuorostaan antaa kaiken minkä on ottanut vastaan. Ruumis on harhautunut maailman ja päämäärien ulkopuolelle; kuin lumottuna se ajelehtii olemisessa yhdessä toisen elämän kanssa, ainoana tehtävänä tulla toisen sisäpuolen ulkopuoleksi, toisen ulkopuolen sisäpuoleksi.” (Merleau-Ponty 2016, 565.)

²⁴¹ Ihon uloin kerros.

²⁴² Tässä viitataan Emmanuel Levinasin filosofiaan.

²⁴³ Merleau-Ponty, jolle ”immersio” on jo ruumiinfenomenologisesti olioistunut, kirjoittaa: ”[K]atse kietoo näkyvät asiat sisäänsä, koskettelee niitä ja ottaa ne omakseen. Katse liikkuu omalla tavallaan, omaan tempoilevaan ja omavaltaiseen tyyliinsä, ikään kuin sen ja [olioiden] välillä vallitsisi ennalta asetettu harmonia, ikään kuin katse tuntisi [oliot] ennen kuin se tietää niistä mitään. Se, mitä katse näkee, ei silti ole mielivaltaista – minähän en katso kaaosta vaan [olioita] – joten oikeastaan ei voi sanoa kummalla on yliote, katseella vaiko [olioilla].” (Merleau-Ponty 2016, 556.) [Käännöksen ”asia” on tässä muutettu ”olioksi”. Korjattu käännös, PH.]

²⁴⁴ Proust kirjoittaa Kadonnutta aikaa etsimässä -romaanisarjassaan: ”Sillä vaikka tuntuu siltä, että ihminen on aina oman sielunsa sisällä, ei se ole mikään liikkumaton vankila: pikemminkin on kuin ihminen olisi joutunut sen myötä lakkaamattomaan liikkeeseen joka tähtää ulospäin, ulkomaailmaan, ja eräällä tavoin ihmistä lannistaa se, että hän kuulee

ympärillään aina saman soinnun, joka ei ole kaikua ulkopuolelta vaan sisäisen värähtelyn toistoa. Ihminen yrittää löytää tällä tavoin kallisarvoisiksi tulleista kohteista heijastusta joka on langennut niihin hänen omasta sielustaan; pettyneenä toteaa, että ne luonnossa tuntuvat olevan vailla sitä viehätysvoimaa, joka niillä mielessä oli vain siitä syystä, että ne sijoittuivat lähelle tiettyjä ajatuksia [--]” (Proust 1968, 106.)

²⁴⁵ Merleau-Ponty kirjaa toiveekseen: ”Jos voisimme näkemistä ja puhumista harjoittamalla löytää sellaisia eläviä kytköksiä, jotka määräävät näiden kokemusten kielellisen kohtalon, ne ehkä opettaisivat meitä muovaamaan uusia työvälineitä – ja ennen kaikkea ymmärtämään tutkimuksemme ja kysymisemme luonnetta.” (Merleau-Ponty 2016, 554.)

²⁴⁶ *Sanotun sulkeumasta* ei ole tietä aineellis-ruumiilliseen muuta kuin pakotuksena ja haltuunottona – tai sitten symbolisen itsensä romahduksena.

²⁴⁷ Väitöksen liitteen teksti sivuaa immersoituvaa toisteisuutta soutamisen kuvauksessa (ks. liite, 394–395).

²⁴⁸ Merleau-Pontyn kuvauksesta voisi jatkaa erontavaan sanaan: ”Liikkeitteni joukossa on sellaisia, jotka eivät oikeastaan hae mitään – eivät edes etsi kaltaistaan tai arkkityyppiään toisesta ruumiista. Tällaisia ovat kasvojen liikkeet, monet eleet ja ennen kaikkea kurkun ja suun oudot liikkeet, joista huuto ja puhe syntyvät. Nämä liikkeet päätyvät ääniksi, ja kuulen ne.” (Merleau-Ponty 2016, 566.) Sana on kohteeton kosketus. Se on lähteellinen, erontava kosketus.

²⁴⁹ Ks. oman kosketuksen käännettävyys, yleisen aistittavuuden käännettävyys (Merleau-Ponty 2016, 563–564), näkyvän ja näkemisen käännettävyys, puheen ja sen tarkoitteen käännettävyys (Merleau-Ponty 2016, 574), yhden ruumiin ja maailman kielen sekä muiden koskettavuuksien ja näkyvyyksien kielen käännettävyys (Merleau-Ponty 1992, 142), ”lihan sublimaation” ja ”idean liki lihallisen olemasaolon” käännettävyys (Merleau-Ponty 2016, 574–575). Merleau-Pontytilaisen käännettävyyden sijaan tämän tutkimuksen kosketus-sana

luo olioita ja ruumiita erontavaa kehkeytymistä ajattelu–kielettömän immersion hybridisille laidoille. Näkyvän itseensä palaamisen (Merleau-Ponty 2016, 564) sijaan immersio ei voi yleisessä merkityksessä palata itseensä, koska immersiossa ei ole ajattelu–kieltä muuta kuin sen erontoisuuden lähteenä.

²⁵⁰ ”[I]lman ruumista ja aistisuutta emme suinkaan tiedostaisi puheena olevia ideoita paremmin, vaan juuri silloin ne olisivat luoksepääsemättömiä. ’Pikku teema’ tai käsitys valosta ei tyhjene ilmenemiseensä sen enempää kuin ’älyllinen idea’; *ideoina* ne voivat olla annettuina meille vain lihallisessa kokemuksessa. Lihallinen kokemus ei tarjoa pelkästään *tilaisuutta* ideoiden ajattelemiseen; niiden mahti, niiden kiehtova ja hävittämätön voima on nimenomaan siinä, että ne hehkuvat aistittavan takana tai sen ytimessä.” (Merleau-Ponty 2016, 570–571.) Tässäkään tutkimuksessa ideoiden ei katsota olevan mahdollisia ilman aineellis-ruumiillista immersiota, tunnon ja tunnun yhdistävää aine–ruumis-jatkumoa, joka ei ole enää tai ei vielä ajattelu–kieltä. Deferentiaalisuudessa ideat eivät kuitenkaan ole ”aistittavan” takana saati ytimessä, vaan *edessä*.

²⁵¹ Nancy kirjoittaa: ”Ehkä ’ontologinen ruumis’ on ajateltavissa vain siellä, missä ajattelu *koskee* kovaa vierautta, tämän *ruumiin* ajatuksesta ja ajatusten ulkopuolella olevaa ulkoisuutta. Vain sellainen koskeminen tai kosketus on todellisen ajattelun ehto.” (Nancy 2010, 38.)

²⁵² Tällainen, toisaalta erontojen, toisaalta eronnon ja immersion välinen tila on sekä ”vertikaalinen” että ”horisontaalinen” verrattuna Bergsonin ”vertikaaliseen”, jossa mitataan ”aineen sinänsä ja siitä tekemämme tietoisien havainnon välistä intervallia” (Bergson 2004, 27).

²⁵³ Merleau-Pontyille ”ruumiini kaksi puoliskoa, sisä- ja ulkopuoli, niveltyneinä toinen toisiinsa” (Merleau-Ponty 1992, 263).

²⁵⁴ ”Mykkää, suljettua, autistista mieltä – aivan niin, *autosta* ja ’itseä’ ei ole.” (Nancy 2010, 35.)

²⁵⁵ Pysyvä egonapa on symbolisen sulkeuman jälkikätkäinen ideoepisteenäinen konstruktio. Deferentiaalisesti se voidaan ymmärtää eron erillisyttä korostavana (takaisin)virtaavuutena eronnon lähteille.

²⁵⁶ Kommentilla on adornolainen muoto, joka kumpuaa epämuokavasta tunteesta, että jotain jää pois; representaatio on riittämätöntä, jotain oleellista olioista jää sanomatta, kun elämä jatkuvasti ylittää halumme kattavaan tietoon ja loputtomaan kontrolliin. Bennett viittaaakin – kuin omaa epäröintiään kuvaten – Adornoon. Ehkä jäähmeys ei olekaan olioissa, vaan ajattelun itsensä väkivaltaisessa identtisyshakuisuudessa. Ehkä on ajateltava enemmän, paremmin ja pitemmälle, ehkä on tavoiteltava ei-identtistä. (Ks. Bennett 2020, 41-43.)

²⁵⁷ Merleau-Ponty kirjoittaa: ”Ruumiin tiheys ei suinkaan kilpaile maailman tiheyden kanssa, päinvastoin: se on ainoa keinoni mennä asioiden ytimeen niin, että minä tulen maailmaksi ja asiat tulevat lihaksi.” (Merleau-Ponty 2016, 558.)

²⁵⁸ Osaobjekti-identtisydet ovat yhtä kaikki identtisyksiä, eikä niiden hajonta vapauta symbolisten representaatioiden ekspansioitumia niiden abstrakteista aistinsisällöistä formaalisessa aineellisuudessa.

²⁵⁹ ”Mitä tahtoo tahto, joka tahtoo dialektiikkaa? Väsähtänyt voima, jolla ei ole voimaa myöntää eroaan, voima, joka ei enää toimi vaan reagoi sitä vallitseviin voimiin: vain sellainen voima sijoittaa negatiivisen elementin ensimmäiselle sijalle suhteessaan toiseen voimaan, kieltää kaiken mitä ei itse ole ja tekee tästä kiellosta oman olemuksensa sekä olemassaolonsa periaatteen.” (Deleuze 2005, 21.) ”[A]bstrakti ajatus ristiriidasta voittaa positiivisen eron kouriintuntuvuuden, reaktio korvaa toiminnan, kosto ja kauna ottavat aggressiivisuuden paikan.” (Deleuze 2005, 22.) ”Itse asiassa herran ja orjan suhteen kuulu dialektisuus syntyy siitä, että valta käsitetään siinä vallan esitykseksi, ylemmyyden esitykseksi, siksi, että ’yksi’ tunnustaa ’toisen’ ylemmyyden. Valtaa ei siis käsitetä vallantahdoksi. [--] Hegeliläisen herran kuvan alta näkyy aina orja.” (Deleuze 2005, 22.)

²⁶⁰ ”Olemisen yksiselitteisyys” on Badioun käyttämä ilmaus deleuze-laisen filosofoinnin perusteista.

²⁶¹ Ks. esim. Adornon ”autenttisten piirin” kritiikki teoksessa *Jargon der Eigentlichkeit*, jossa hän hyökkää Martin Heideggerin ja Karl Jaspersin ”antropologista ontologiaa” vastaan, Adorno kiistää, että olisi olemassa mitään välittömyyden, läsnäolon ja syvällisen puheen käsitteellistä oikotietä olemiseen. Adornon mukaan autenttisuuden jargonissa ”[e]ksistentiaalisen arvostelman ja sen substanssin välinen ero hämärtyy”. (Adorno 1992, 101–102.) Jargonissa hävitetään ero kielen tavoitteleman ”enemmän” ja ”enemmän sinänsä” välillä. (Adorno 1973, 12.) ”’Lausuma’ tahtoo tuoda julki, että jokin, joka sanottiin, tulee puhuvan subjektin syvyydestä; se vapautetaan pinnallisen kommunikaation kirouksesta.” (Adorno 1973, 14–15.) ”Autenttisuuden jargoni on ideologiaa kielenä ilman mitään spesifistä sisältöä.” (Adorno 1973, 160.) ”Autenttisuuden jargoni, joka myy itseidenttisyyttä jonakin korkeampana, heijastaa vaihtokaavan siihen, mikä kuvittelee olevansa vaihtamattomissa.” (Adorno 1973, 76.)

²⁶² Erontonoemaattisuuksien syntaktisuus ei vapauta niitä itse eronosta. ”’Jotakin’ ilman olla-verbiä” on eronto, mutta että ”’jotakin on’ (identtisyiden merkityksessä)” on funktio, joka puolestaan vaatii Funktio-eronnon samaan ajattelu-kielen syntaksiin.

²⁶³ Tällaiseen asenteeseen liittyen Bergson kirjoittaa: ”Modernit filosofit ovat tuoneet taivaallisen totuuden maan pinnalle, mutta yhäkin he näkevät siinä jotain, joka on ennalta olemassa suhteessa todellisuuden myöntöihimme.” (Bergson 2002, 270.)

²⁶⁴ Viittaa tässä erityisesti Alain Badiouhun ja Quentin Meillassoux’hun, joka on Badioun oppilas.

²⁶⁵ Heidegger on käsitellyt teknologiaa ja työkaluja ”Peltotien keskusteluissa” (Heidegger 2010).

²⁶⁶ Merleau-Ponty kirjoittaa ruumiinfenomenologiseen tyyliin tästä ideaalisen sidoksesta: ”[P]uhdasta ideaalisuutta ei ole irrallaan lihas-

ta eikä horisonttirakenteista: se elää niistä, vaikka kyse olisi toisesta lihasta ja toisista horisonteista.” (Merleau-Ponty 2016, 573.)

²⁶⁷ Rachel Cusk kuvaa hyvin tällaista inhimillistä kokemusta romaanissaan *Ääriviivat*: ”’Sanon sitä yhteenvedoksi’, hän sanoi hilpeästi kaa-kattaen. Aina kun hän sai ajatuksen uuteen työhön, hän huomasi tekevänsä siitä yhteenvedon vaikkei olisi päässyt vielä pitkällekään. Usein tarvittiin vain yksi sana: jännite esimerkiksi tai *sukuun naitu*, vaikka siinä olikin oikeastaan kaksi sanaa. Heti kun yhteenvedo oli tehty, teos oli kuollut, jähmettynyt, eikä hän pystynyt tekemään sille enää mitään. Miksi kirjoittaa pitkä näytelmä mustasukkaisuudesta, kun sen voi tiivistää yhteen sanaan: *mustasukkaisuus*? Eikä tämä pätenyt vain hänen omiin töihinsä – hän huomasi tekevänsä samaa muillekin teksteille ja oli todennut, että jopa mestarit, joiden teoksia hän oli aina kunnioittanut, antautuivat usein yhteenvedolle. Jopa Beckett, hänen jumalansa, oli tuhoutunut *tarkoituksettomuuteen*. Hän tunsi, miten sana teki tuloaan, ja yritti pidätellä sitä, mutta se vain tunki esiin, tunki ja tunki, kunnes se tupsahti peruuttamattomasti hänen päähänsä. Eivätkä kohteina olleet ainoastaan kirjat, vaan samaa oli alkanut tapahtua ihmisille – hän oli vastikään ollut lasillisella ystävänsä kanssa, katsonut pöydän yli ja ajatellut: ystävä, ja sen seurauksena hän oli nyt melkein varma, että ystävyys oli ohi.” (Cusk 2018, 193–194.)

²⁶⁸ Merleau-Pontyille se on ”avautumista lihan kautta”. (Merleau-Ponty 2016, 555.)

²⁶⁹ Merleau-Pontyn ruumiinfenomenologiassa ei voi enää puhua fenomenologisesta sulkeumasta: ”Aivan liian harvoin huomaamme sen ihmeen, että kaikilla silmiäni liikkeillä – ja sitäkin enemmän ruumiini siirtymisillä – on paikkansa samassa näkyvässä maailmassa, jota minä niiden kautta erittelen ja tutkin, kuten toisinpäin kaikki näkeminen tapahtuu kosketuksen avaruudessa. Näkyvä ja kosketettava ulottuvat toistensa alueille vastavuoroisesti ja ristikkäin; kummankin kartta on täydellinen, eivätkä ne silti sekoitu. Molemmat osat ovat totaalisia eivätkä silti yhteneväisiä.” (Merleau-Ponty 2016, 557.)

LÄHTEET

- Abram, David (1997) *The spell of the sensuous: Perception and language in a more-than-human-world*. New York: Vintage.
- Adorno, Theodor W. (1982) *Against epistemology. A metacritique. Studies in Husserl and the phenomenological antinomies*. (Zur Metakritik der Erkenntnistheorie. Studien über Husserl und die phänomenologischen Antinomien, 1956.) Trans. Willis Domingo. Oxford: Basil Blackwell.
- Adorno, Theodor W. (2006) *Esteettinen teoria. (Ästhetische Theorie, 1970.)* Toim. Gretel Adorno & Rolf Tiedemann. Suom. ja johdanto Arto Kuorikoski. Tampere: Vastapaino.
- Adorno, Theodor W. (1992) *Negative dialectics. (Negative Dialektik, 1966.)* Trans. by E. B. Ashton. New York: Continuum.
- Adorno, Theodor W. (1973) *The jargon of authenticity. (Jargon der Eigentlichkeit: Zur deutschen Ideologie, 1964.)* Trans. Knut Tarnowski & Frederic Will. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Adorno, Theodor W. (1989) *Kierkegaard: Construction of the aesthetic. (Kierkegaard: Konstruktion des Ästhetischen, 1933.)* Trans. Robert Hullot-Kentor. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Aristoteles (2012) *Fysiikka. Teokset III*. Suom. Tuija Jatakari & Kati Näätäsaari. (II kirja) Helsinki: Gaudeamus.
- Badiou, Alain (2012) *Filosofian puolesta. Kaksi manifestia. (Manifeste pour la philosophie, 1989. Second manifeste pour la philosophie, 2009.)* Helsinki: Tutkijaliitto.
- Badiou, Alain (1997) *Deleuze: "La clameur de l'Autre"*. Paris: Hachette.
- Barad, Karen (2003) "Posthumanist performativity: Toward an understanding of how matter comes to matter". *Signs. Journal of women in culture and society* 28:3, 801–831.
- Barthes, Roland (1985) *Valoisa huone. (La chambre claire, Camera lucida, 1980.)* Suom. Martti Lintunen, Esa Sironen & Leevi Lehto. Helsinki: Kansankulttuuri, Suomen valokuvataiteen museon säätiö.

- Bataille, Georges (2020) Sisäinen kokemus. (*L'expérience intérieure*, 1943, 1954.) Suom. Viljami Hukka & Anna Nurminen. Helsinki: Gaudeamus.
- Benjamin, Walter (1989) ”Taideteos teknisen uusintamisen aikakaudella” teoksessa *Messiaanisen sirpaleita: Kirjoituksia kielestä, historiasta ja pelatuksesta*. (*Gesammelte Schriften* 1971, 1977, 1978.) Toim. Markku Koski, Keijo Rahkonen & Esa Sironen. Suom. Raija Sironen. Jyväskylä: KSL, Tutkijaliitto.
- Benjamin, Walter (1994) *The origin of German tragic drama. With an introduction by Georg Steiner. (Ursprung des deutsches Trauerspiels, 1928.)* Trans. John Osborne. London: Verso.
- Bennett, Jane (2020) *Materian väre. (Vibrant matter. A political ecology of things, 2004.)* Suom. Tapani Kilpeläinen. Tampere: Niin & näin.
- Berger, John (1987) *Toisinkertoja. (Understanding a photography, 'Che' Guevara, 1971; Appearances, Stories, 1982; Photographs of agony, Paul Strand, 1980; Jean Mohr, 1979; In Moscow cemetery, 1985; Summoned by the dead, 1985; Better not to print it, 1984.)* Toim. ja suom. Martti Lintunen. Helsinki: Literos ja Suomen valokuvataiteen museon säätiö.
- Bergson, Henri (2004) *Matter and memory. (Matière et mémoire, 1896.)* Trans. Nancy Margaret Paul & W. Scott Palmer. New York: Dover Publications.
- Bergson, Henri (2002) *Key writings. (Mélanges, 1972.)* Ed. Keith Ansell Person & John Mullarkey, trans. Melissa McMahon. New York, London: Continuum.
- Braudel, Fernand (1992) [1979] *The structures of everyday life: the limits of the possible*. Berkeley, Los Angeles: University of California Press.
- Brodsky, Joseph (2012) *Veden peili. (Watermark, 1992.)* Suom. Marja Alopaus. Helsinki: Tammi.
- Colombetti, Giovanna (2015) ”Enactive affectivity, extended”. *Topoi*, 36, 445–455.

- Curry, Patrick (2008) "Nature post-nature". *Earthographies: Ecocriticism and culture. New formations: A Journal of Culture/Theory/Politics*. Number 64, spring.
- Cusk, Rachel (2018) *Ääriiviivat. (Outline, 2014.* Suom. Kaisa Kattelus. Helsinki: S&S.
- Dant, Tim (2006) "Material civilization: things and society". *The British Journal of Sociology*, 57/2.
- Debord, Guy (2005) *Spektaakkelin yhteiskunta. (La société du spectacle, 1967.)* Suom. Tommi Uschanov. Helsinki: Summa.
- Deleuze, Gilles (1991) *Bergsonism. (Le Bergsonisme, 1966.)* New York: Urzone.
- Deleuze, Gilles (2001) *Pure immanence: Essays on a life. (L'Immanence: Une vie, 1995.)* Trans. Anne Boyman. New York: Urzone.
- Deleuze, Gilles (1994) *Difference & Repetition.* Trans. Paul Patton. London: The Athlone Press.
- Deleuze, Gilles (2005) *Nietzsche ja filosofia. (Nietzsche et la philosophie, 1962.)* Helsinki: Summa.
- Deleuze, Gilles & Guattari, Félix (2007) *Anti-Oidipus. (Capitalisme et schizophrénie. L'anti-Cédipe, 1972.)* Helsinki: Tutkijaliitto.
- Derrida, Jacques (1982) *Margins of Philosophy. (Marges de la philosophie, 1972.)* Trans. Alan Bass. Chicago: University of Chicago Press.
- Doerner, Max (1954) *Maaliaineet ja niiden käyttö taidemaalauksessa. (Malmaterial und seine Verwendung im Bilde.)* Suom. Aune Lindström. Helsinki: Tammi.
- Edwards, Evan (2011) "Trauma and Event in Merleau-Ponty's Reading of Mythical Time". *Aporia*, vol. 21 no. 1/2011.
- Englund, Peter (1998) *Pultava. (Poltava, 1988.)* Suom. Seppo Hyrkäs. Helsinki: Art House.
- Estes, James Martin (1982) *Christian magistrate and state church: the reforming career of Johannes Brenz.* Toronto : University of Toronto Press.

- Girard, René (2004) Väkivalta ja pyhä. (*La violence et le sacré*, 1972.) Suom. Olli Sinivaara. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Golomb, Jacob (1995) *In search of authenticity: From Kierkegaard to Camus*. London and New York: Routledge.
- Graham, Stephen & Thrift, Nigel (2007) "Out of Order. Understanding Repair and Maintenance". *Theory, Culture and Society*, 24/3, 1–25.
- Hall, Stuart (1997) "The Work of Representation". Teoksessa Stuart Hall (ed.) *Representation. Cultural representations and signifying practices*. London, Thousand Oaks & New Delhi: Sage Publications in association with The Open University.
- Hannula, Tommi & Tuohinen, Petteri & Onali, Alma. (2018) "Trump väitettiin 'nappiaan' isommaksi kuin Pohjoiskorean Kimillä, mutta oikeasti hän ei voi painaa sormellaan ydinaseita matkaan." *Helsingin Sanomat*, 4.1.
- Harari, Yuval Noah (2017) *Homo Deus: Huomisen lyhyt historia*. (.2015, *חזמה לך הרושטיהה*, 2015) Helsinki: Bazar.
- Harvey, David (1992) *The condition of postmodernity. An enquiry into the origins of cultural change*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Hassinen, Pekka (1984) "Kanttorin oppeja". *Parnasso* 3/1984. s. 196–198.
- Hassinen, Pekka (1998) "Käytännöllinen transsendenssi. Esteettinen ja eettinen Søren Kierkegaardin ajattelussa". Teoksessa Ilona Reiners & Anita Seppä (toim.), *Etiikka ja estetiikka*, s. 49–79. Helsinki: Gaudeamus.
- Hassinen, Pekka (2020) *Pakoranta*. Sastamala: Warelia, 2020.
- Hassinen, Pekka (2015) "Symbolisen ja materiaalisen rajoilta". *Kulttuurintutkimus* 3/2015, s. 27–28. Jyväskylä: Kulttuurintutkimuksen seura ry.
- Heidegger, Martin (2010) *Country Path Conversations*. (*Feldweggespräche, Gesamtausgabe Band 77*, 1995.) Trans. by Bret W. Davis. Bloomington: Indiana University Press.
- Heidegger, Martin (2000) *Oleminen ja aika*. (*Sein und Zeit*, 1927.) Suom. Reijo Kupiainen. Tampere: Vastapaino.

- Heidegger, Martin (1967/1927) *Sein und Zeit*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Heidegger, Martin (1999) *The concept of time. (Der Begriff der Zeit, Vortrag vor der Marburger Theologenschaft Juli, 1924.)* Trans. William McNeill. Oxford: Blackwell.
- Horkheimer, Max & Adorno, Theodor W. *Valistuksen dialektiikka. Filosofisia sirpaleita. (Dialektik der Aufklärung. Philosophische Fragmente, 1944.)* Suom. Veikko Pietilä. Tampere: Vastapaino, 2008.
- Husserl, Edmund (2011) *Eurooppalaisten tieteiden kriisi ja transsendentaalinen fenomenologia. (Die Krisis der europäischen Wissenschaften und die transzendente Phänomenologie, 1936.)* Suom. Markku Lehtinen. Helsinki: Gaudeamus.
- Jameson, Fredric (1990) *Late marxism. Adorno, or, the persistence of the dialectic*. London, New York: Verso.
- Jameson, Fredric (1991) *Postmodernism, or, the cultural logic of late capitalism*. Durham NC: Duke University Press.
- Kant, Immanuel (2005) *Prolegomena: eli johdatus mihin tahansa metafysiikkaan, joka vastaisuudessa voi käydyä tieteestä. (Prolegomena zu einer jeden künftigen Metaphysik, die als Wissenschaft wird auftreten können, 1783.)* Suom. Vesa Oittinen. Helsinki: Gaudeamus.
- Kant, Immanuel (2013) *Puhtaan järjen kritiikki. (Kritik der reinen Vernunft, 1781/1787.)* Suom. Markus Nikkarla & Kreetta Ranki. Työryhmän johtaja Olli Koistinen. Helsinki: Gaudeamus.
- Komel, Mirt (2020) "'Less than touching'. Nancy's philosophy of touch from corpus to noli me tangere". *Phainomena*, 29. s. 203–220.
- Krohn, Sven (1981) *Ihminen, luonto ja logos*. Jyväskylä: Gummerus.
- Laclau, Ernesto (2005) *On populist reason*. London, New York: Verso.
- Kierkegaard, Søren (1992) *The concept of irony, with continual reference to Socrates. (Om begrebet ironi, med hensyn til Sokrates, 1841.)* Notes of Schellings Berlin lectures. Trans. Howard V. Hong & Edna H. Hong. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

- Kierkegaard, Søren (2004) *Filosofisia muruja. (Philosophiske smuler eller en smule filosofi, 1844.)* Suom. Janne Kylliäinen. Helsinki: Summa.
- Kierkegaard, Søren (1987) *Philosophical fragments. Johannes Climacus. (Philosophiske smuler eller en smule filosofi af Johannes Climacus, udgivet af S. Kierkegaard, 1844.)* Trans. Howard V. Hong and Edna H. Hong. Princeton: Princeton University Press.
- Kierkegaard, Søren (1993) *Päättävä epätieteellinen jälkirjoitus. Kirjoittanut Johannes Climacus. (Afsluttende uvidenskabelig Efterskrift til de philosophiske Smuler, 1846.)* Suom. Torsti Lehtinen. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.
- Kiikeri, Mika & Ylikoski, Petri (2004) *Tiede tutkimuskohteena. Filosofien johdatus tieteen tutkimukseen.* Tampere: Gaudeamus.
- Knappett, Carl (2005) *Thinking through material culture. An interdisciplinary perspective.* Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.
- Kofman, Ava (2018) "Bruno Latour, the Post-Truth Philosopher, Mounts a Defense of Science. He spent decades deconstructing the ways that scientists claim their authority. Can his ideas help them regain that authority today?". *New York Times Magazine*. <https://www.nytimes.com/2018/10/25/magazine/bruno-latour-post-truth-philosopher-science.html> (viitattu 8.4.2021).
- Kristeva, Julia (1984) *Revolution in poetic language. (La revolution du langage poétique, 1974.)* New York: Columbia University Press.
- Lanier, Jaron (2010) *Et ole koje: manifesti. (You are not a gadget: A manifesto, 2010.)* Suom. Kimmo Pietiläinen. Helsinki: Terra Cognita.
- Latour, Bruno (2010) "An attempt at a 'compositionist manifesto'". *New Literary History*, 41.
- Latour, Bruno (2000) "The Berlin key or how to do words with things." In P. M. Graves-Brown, ed., *Matter, Materiality and Modern Culture*. London: Routledge.
- Latour, Bruno (2018) *An inquiry into modes of existence. An anthropology of the moderns. (Enquête sur les modes d'existence: Une anthropologie des Modernes, 2012.)* Transl. by Catharine Porter. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

- Latour, Bruno (2006) *Emme ole koskaan olleet moderneja. (Nous n'avons jamais été modernes: Essai d'anthropologie symétrique, 1991.)* Suom. Risto Suikkanen. Tampere: Vastapaino.
- Latour, Bruno (1994) "On technical mediation". *Common Knowledge* 1994/3, 35.
- Latour, Bruno (2012) "Prof. Bruno Latour 'From Critique to Composition'". <https://www.youtube.com/watch?v=-02aCvQ-HFs> (viitattu 25.2.2019).
- Latour, Bruno (2003) "The promises of constructivism." Teoksessa Don Ihde (ed.) *Chasing Technology. Matrix of Materiality*. Bloomington, Indiana: Indiana University Press.
- Latour, Bruno (2011) "Waiting for Gaia. Composing the common world through arts and politics." A lecture at the French Institute, London, November 2011. http://www.bruno-latour.fr/sites/default/files/124-GAIA-LONDON-SPEAP_0.pdf (viitattu 30.3.2021).
- Lehtonen, Mikko (2014) *Maa-ilma. Materialistisen kulttuuriteorian lähtökohtia*. Tampere: Vastapaino.
- Lehtonen, Turo-Kimmo (2015) *Aineellinen yhteisö*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Levinas, Emmanuel (1996) *Etiikka ja äärettömyys: Keskusteluja Philippe Nemon kanssa. (Ethique et infini, 1982.)* Suom. Antti Pönni. Tampere: Gaudeamus.
- Marx, Karl (1986) Vuosien 1857–1858 taloudelliset käsikirjoitukset (Grundrisse), osa 1. (*Grundrisse der Kritik der politischen Ökonomie, 1898, 1939–1941.*) Suom. Antero Tiusanen. Moskova: Progress.
- Marx, Karl (1973) Taloudellis-filosofiset käsikirjoitukset 1844. (*Ökonomisch-philosophische Manuskripte 1844, 1932.*) Suom. Antero Tiusanen. Moskova: Edistys.
- McCafferty, Steven G. (2008) "Mimesis and second language acquisition". Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/S0272263108080297> (viitattu 1. 5. 2021).
- McKibben, Bill (1991) *The End of Nature*. New York: Anchor/Doubleday.

- Meillassoux, Quentin (2017) *Äärellisyyden jälkeen. Tutkielma kontingenssin välttämättömyydestä. (Après la finitude. Essai sur la nécessité de la contingence, 2006.)* Helsinki: Gaudeamus.
- Merleau-Ponty, Maurice (2002) *Phenomenology of perception. (Phénoménologie de la perception, 1945.)* Trans. Colin Smith. London, New York: Routledge & Kegan Paul.
- Merleau-Ponty, Maurice (2016) ”Punoutuminen – kiasma”. (*L’entrelacs – le chiasme, 1964.*) Suom. Miika Luoto & Tarja Roinila. Teoksessa Ilona Reiners, Anita Seppä & Jyrki Vuorinen (toim.), *Estetiikan klassikot II. Modernista postmoderniin*. Helsinki: Gaudeamus.
- Merleau-Ponty, Maurice (1993) *Silmä ja mieli. (L’œil et l’esprit, 1960.)* Suom. Kimmo Pasanen. Helsinki: Taide.
- Merleau-Ponty, Maurice (1992). *The visible and the invisible. Followed by working notes. (Le Visible et l’invisible, 1964.)* Ed. Claude Lefort, trans. Alphonso Lingis. London, Evanston: Northwestern University Press.
- Miller, Daniel (2010) ”Anthropology in blue jeans”. *American Ethnologist*, 37/3, 415–428.
- Miller, Daniel (1994) ”Artifacts and the meaning of things”. Teoksessa Tim Ingold (toim.) *Companion encyclopedia of anthropology: Humanity, culture and social life*. London: Routledge.
- Murray, Janet H. (2017) *Hamlet on the holodeck: the future of narrative in cyberspace*. Cambridge, Massachusetts: MIT press.
- Musil, Robert (1980) *Mies vailla ominaisuuksia. (Der Mann ohne Eigenschaften, 1930–1943.)* Suom. Kristiina Kivivuori. Helsinki: WSOY.
- Nancy, Jean-Luc (2010) *Filosofin sydän – Corpus* (suom. Susanna Lindberg), *Tunkeilija* (suom. Kaisa Sivenius). (*Corpus, 1992.*) Helsinki: Gaudeamus.
- Nesbitt, Nick (2000) ”The expulsion of the negative. Deleuze, Adorno, and the ethics of internal difference.” *SubStance*, 34/2.
- Nietzsche, Friedrich (1873) ”Über Wahrheit und Lüge im außermoralischen Sinn. 1. {Teil}”. <http://www.textlog.de/455-2.html> (Nietzschen julkaisemattomiin kirjoituksiin viitattu 28.7.2019).
- Olsen, Bjørnar (2010) *In Defense of Things. Archaeology and the Ontology of Objects*. Lanham, MD: AltaMira Press.

- Pohjanen, Jorma (2002) *Mitä kello on? Kello modernissa yhteiskunnassa ja sen sosiologisessa teoriassa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Pfaller, Robert (2017) *Interpassivity. The Aesthetics of Delegated Enjoyment (Incitements)*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Pochat, Götz (1981) *Estetik och konstteori. I Antiken till renässansen*. Stockholm: Akademilitteratur.
- Proust, Marcel (1968) *Kadonnutta aikaa etsimässä. Swannin tie. Combray. (A la recherche du temps perdu. Du côté de chez Swann, 1913.)* Suom. Pirkko Peltonen & Helvi Nurminen. Helsinki: Otava.
- Reiners, Iiona (2001) *Tutkielma Adornosta ja Shoahista*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Ricoeur, Paul (2005) ”Mimesis, viittaus ja uudelleen hahmottuminen”. (”Mimesis, référence et refiguration”, 1990.) Suom. Antti Kauppinen. *Tulkinnasta toiseen. Esseitä hermeneutiikasta*. Toim. Jarkko Tontti. Tampere: Vastapaino.
- Ruskin, John (1900) *The eagle's nest. Ten lectures on the relation of natural science to art given before the university of Oxford in Lent Term, 1872*. London: George Allen.
- Scott, David. (2006) ”The ’concept of time’ and the ’being of the clock’: Bergson, Einstein, Heidegger, and the interrogation of the temporality of modernism”. *Continental Philosophy Review* 39, s.183–213.
- Saussure, Ferdinand de (2014) *Yleisen kielitieteen kurssi. (Cours de linguistique générale, 1916.)* Suom. Leevi Lehto ja Tommi Nuopponen. Tampere: Vastapaino.
- Schiffer, Michael Brian (2011) *Studying technological change. A behavioral approach. (Foundations of archaeological inquiry.)* Salt Lake City: The University of Utah Press.
- Sée, Henri Eugène (2004) *Modern capitalism: its origin and evolution. (Les origines du capitalisme modern, 1926.)* Trans. Homer V. Vanderville & Georges F. Doriot. Cambridge: Kitchener.
- Sennett, Richard (2008) *The craftsman*. New Haven and London: Yale University Press.

- Seppänen, Janne (2014) *Levoton valokuva*. Tampere: Vastapaino.
- Simmel, Georg (2005) *Suurkaupunki ja moderni elämä. Kirjoituksia vuosilta 1895–1917. (Die Großstädte und das Geistesleben, 1903.)* Suom. Tiina Huuhtanen. Helsinki: Gaudeamus Kirja, Oy Yliopistokustannus University Press Finland Ltd.
- Slater, Mel & Wilbur, Sylvia (1997) ”A Framework for immersive virtual environments (FIVE): Speculations on the role of presence in virtual environments”. *Presence: Teleoperators & Virtual Environments*, 6/6. s. 603–616.
- Snellman, J. V. (1856) ”Finska folkskolans inrättning”. *Litteraturblad* n:o 10, oktober.
- Sokolowski, Robert (1970) *The formation of Husserl's concept of constitution*. Hague: Martinus Nijhoff.
- Vainikkala, Erkki. ”Populismien ideologinen liike. Populistisen retoriikan kärjistyminen ja ideologinen fantasia”. [Julkaisematon käsikirjoitus.]
- Waernerberg, Annika (2017) ”Luonnikas puulusikka: kansanomaisen ja järkipärisen risteymä Emil Cedercreutzin esineellisessä ajattelussa”. Teoksessa J. Katajamäki, H. Liikkanen, M. Mäkikalli, & S. Ylimartimo (toim.), *Ultima Thule: taidetta ja tarinoita antiikista pohjan perille*. Juhlakirja Tuija Hautala-Hirviojalle hänen täyttäessään 60 vuotta. Rovaniemi: Lapland University Press. s. 142–155.
- Wilde, Oscar (1998) *Valehtelun rappio: Tarkastelma. (The decay of lying, 1889.)* Suom. Martti Anhava. Helsinki: Otava.
- Voltaire (1973) *Candide. (Candide, ou l'Optimisme, 1759.)* Suom. J. A. Hollo. Helsinki: Tammi.
- Žižek, Slavoj (1998) ”Cyberspace, or, How to Traverse the Fantasy in the Age of the Retreat of the Big Other.” *Public Culture*, 3/1998, 483–513.
- Žižek, Slavoj (2012) *Less than nothing. Hegel and the shadow of dialectical materialism*. London and New York: Verso.
- Žižek, Slavoj (2017) ”Slavoj Zizek on artificial intelligence”. https://www.youtube.com/watch?v=ftI8IW_aItY (viitattu 1. 10. 2019).

Žižek, Slavoj (2007) "The Liberal Utopia. Section I. Against the Politics of Jouissance." <http://www.lacan.com/zizliberal.htm> (viitattu 11.12.2019).

Žižek, Slavoj (2006) *The parallax view*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.

Zuboff, Shoshana (2019) *The age of surveillance capitalism. The fight for a human future at the new frontier of power*. London: Profile Books.

SUMMARY

Ero ja immersio (“*Difference and Immersion*”) is a study in cultural philosophy and cultural research on the problem of the material artefact, as well as a philosophical study on the conditions of conceiving the material. The artefact is a prism in which the rays of nature and culture, the symbolic and the material meet. It is not classical as a concept, rather a relative newcomer. Alongside the growth of the material environment, a certain neutrality has permeated it in the western industrial nations, bypassing its gravitas with a sense of self-evidentiality - in a manner reminiscent of the process Heidegger was perhaps sensing within the ancient concept of ‘being’.

From the neutralization of the concept arise the central questions of this study: Do we idealistically place material artefacts into the realm of the symbolic as they crop up from the drawing table as “blueprint artefacts”. Have we lost sight of not only their material conditions but also of the surplus of their identifiability? Does the knowingly made and known-as-made environment compel us to consume nature as truncated into the symbolic?

I call the prevalent notion of artefact the constitution fallacy. I will analyze how we often encounter the material only through its constitution or, having surmounted the object of the constitution, as the pure internality of thinking and language within the enclosure of the symbolic. I ask what is the nature of the artefact that remains outside the constitution. I ask whether there is a path from symbolic thinking and language into the nonidentical of the artefact. The conatus of this research, its aspiration, has to do with Theodor Adorno’s concept of the nonidentical. But instead of the Adornean negative dialectics, it focuses on the immersivity of the material. This immersivity I will sketch out against the backdrop of the late philosophy of Maurice Merleau-Ponty, as well as Gilles Deleuze’s “pure immanence”.

The concept doesn’t cover its object, but in the immersive sense, as part of the matter-body continuum, we may have entered the Adornean nonidentical. Our submersion in the material envi-

ronment is simultaneously the wasteland of the episodic thinking-language. It is the domain of the material-physical in which we no-longer or not-yet think, but from which we awakened to think.

I see the material-physical as momentum for immersion and as a source for thinking-language *deferentialities*, which I uncover and analyze in the study. My concept of deferentiality has been influenced by the philosophy of Jean-Luc Nancy. In its deferentialities (unlike in its referentialities or its closed identicalities), thinking discovers its hybridic aspect. In its own action, thinking confesses its debt to that which it isn't.

In my study I will touch upon the technological material environment as well, but not as a constituent of techno or neuro sciences. The technological environment is rather the material given symbolic form. It's an environment of formal materiality from which one awakens to the differences of thinking and language in the same way one would from other immersive material.

The concept of "the symbolic" is in my study always conceived of as being in a deferential relationship to the matter-body continuum, not in opposition to it. Conceived deferentially it describes episodic thinking and language. Yet it does not contain formal materiality, which often gets included self-evidently. In the constitution fallacy which I am addressing, the symbolic per se manifests as an enclosure of a permanent nature, an enclosure in which matter and information are equated and which includes the entire constituted world of identicalities.

In my study, I have shaped out a new way of thinking on materiality. The material must not be considered a self-evident function of identifying the symbolic, merely given the name of the material. Thinking on materiality is obligatory in a world where the man-made is idealized and artefacts are presented as being fully within our control. The concept of the artefact hasn't reached a crisis point in our culture alongside the ecological crisis. In light of what is stated previously, it has instead been an imperceptible part of it.

In my study, I will demonstrate that the modern, all the way to its latest stages, can be studied as the process of perfecting the sym-

bolic world-constitution. De facto this means the supremacy of the symbolic, its dominance over the material-corporeal. The identicalities of the symbolic have banefully silenced the questions and answers of the material world, eradicated the connection between the material and the symbolic, and made life (as an assumedly seamless part of this construct) truncated by definition.

As an attachment to the study is an extensive excerpt from my novel *Pakoranta*. Not included as a diploma work, it rather serves as a kind of a double exposure into the problem of the theoretical artefact. The enigmatic nature of the natural artefact depicted in the novel served as inspiration for the study of artefactuality.

LIITE (KATKELMA ROMAANISTA)

Hassinen, Pekka (2020) Pakoranta. Sastamala: Warelia, 2020.

PEKKA HASSINEN

**PAKO
RANTA**

romaani

JUHANI

Työnjohtaja Syväsalmi oli antanut avaimen rantavälvojan koppiin ja wc-parakkiin ja kysynyt, onko kaikki selvää, vaikka katse sanoi: onko kaikki hyvin. Hän kai luuli että ohjeet kuultuaan ja avaimen saatuaan Juhani lähtisi kotiin ja palaisi aamulla, ensimmäisenä työpäivänään. Mutta Syväsalmi – kaasuttaessaan matkaan seuraavalle etapille, toiselle yleiselle uimarannalle – oli nähnyt hänet vain kuljeskelemassa kohti vettä eikä voinut aavistaa että Juhani asui siellä, tyhjällä rannalla, oli asunut jo kolme päivää.

Juhani tajusi, ettei hänen nykyistä olinpaikkaansa tiennyt kuin työnjohtaja Syväsalmi. Viimeisistä viikoista Juhani ei oikein muistanut, missä välissä oli haalinut kaikki tarvikkeet mukaansa. Tavarosta näytti kuin hän olisi suunnitellut tätä kauemminkin, ounastellut että kohta varmaan joutuu äkisti pois entisestä elämästään.

Ensimmäisen työpäivän aamuna ranta oli ollut kolea ja iloton. Sorsat värjöttelivät avaruudellisessa vilussa, mutta Juhani käänsi niistä päänsä pois, eikä katsonut järvelle päinkään. Järvi kuvotti, sillä se oli tulvillaan aikaa, jonka hän joutuisi viettämään sen äärellä.

Rannalla, veden ja taivaan ja avaruuksien partaalla Juhanilla oli suojanaan telttä. Se oli kupolitelttä, jonka hän oli kätkenyt lepikon reunaan, männikkörinteen pienelle, kuivalle tasanteelle. Hänellä oli siellä myös urheilumatto, ilmapatja, makuupussi, kattila, kaasukeitin, järjestelmäkamera ja matkakirjoituskone. Aina kun hän tarkasteli telttää sen ulkopuolelta, hän oikeastaan oli jo sen sisällä katso-massa kuinka valo siivilöityy ja järvi-ilma tulvahtaa kankaan läpi. Silloin muutamaksi hetkeksi Juhani lakkasi olemasta vahingoittunut kone, joka pui joka jumalan sekunti järviusvan takaisia tapahtumien sirpaleita. Kunnes rantaan taas vyöryi aaltoja niin kuin eetteriin jääneitä radioaaltoja peruuttamattomasta menneestä.

Juhani oli haeskellut kesätyöpaikkaa – jotain valvomistehtävää tai silkkaa oleilua koneiden, museoesineiden tai ihmisvirtojen äärellä, jotain joka mahdollistaisi lukemisen ja kirjoittamisen kesällä, ennen viimeistä lainoitettua opiskeluvuotta. Oleilutyöpaikkoja ei oikein ollut tarjolla, mutta rantavah-teja, virallisesti sanottuna uimavalvoja kaivattiin. Hänen piti kertoa saamastaan paikasta iloisena yl-

lätyksenä, mutta hän ei koskaan ehtinyt tehdä sitä.

Juhani avasi uimavalvojan kopin oven ja työn-si auki ikkunaluukun, joka haukkasi ilmaa ja rämäh-tti alas äänekkäästi paukahtaen. Hän otti pelastus-veneeseen aivot nurkasta ja vei ne paikoilleen veneen hankoihin. Hän ei enää vähään aikaan palannut kop-piin; hän jäi rannan penkille istumaan, nyt jo järvel-le tähyillen, mutta mitään näkemättä. Magalhaesin kaljuuna olisi voinut lipua hänen editseen oudossa ajassa, väärässä vesistöissä, eikä hän olisi nähnyt sitä.

Puutkin kallistuivat kohti maiseman keskellä odottavaa tyhjää Juhanin talsiessa pitkin harmaata rantahiekkaa. Hän tuijotti järvenselän tyhjyyteen, josta hänen korvansa laskivat aaltoja. Kävelyn kei-nunnassa jalkojen päättymättömänä tehtävänä oli synnyttää yhä lisää tuoreita tenniskenkien jälkiä niiden painaumien tilalle, joita tuuli ja vesi olivat hio-neet. Tuuli, aallot, sade ja jää veisivät lopulta kaikki jäljet. Vaikka oli vasta alkukesä, muodonmuutoksilla ei tuntunut olevan kuin yksi suunta, hajoamiseen päin.

Juhani tuskin tajusi puhaltaneensa ulos, väri-syttäneensä ilmapatsasta, kun huuto jo katkesi. Hän olisi halunnut mylviä maailman esiin itselleen, niin että edes kivet ja rannan rakennelmat, kaukainen vene ja louhos vastarannalla, sorsat ja ulpukat, vesi ja hiekka jyvineen, hippujen vyöryissä kompastele-vine muurahaisineen, että ne kaikki olisivat olleet hänelle olemassa muunakin kuin mielentilana.

Lähistön rivitalossa asuva vanha rouva oli jo ehtinyt rannalle Juhanin huomaamatta ja kuullut tukahtuneen äänen. Miten rouvan oli täytynyt säpsähtääkään, epäröidä aikeitaan, muuttaa vähän suuntaansa. Ja kuitenkin Juhania säikkymättä, päätöksensä pitäen, ja ehkä nähtyään rantavahdin nauhan ja pillin tämän kaulassa, rouva oli purjehtinut Juhanin ohitse kylpytakissaan rannan äärimmäiseen reunaan. Juhanista oli outoa ja pelottavaa, ettei hän välittänyt tippaakaan, mitä rouva hänestä ajatteli. Hänen äänensä ei ollut katkennut rouvan vuoksi.

Nainen riisui froteisen takin, pudotti sen harteiltaan kuin kuninkaallisen viitan ja asteli selkä suorana veteen. Hän oli alasti ja kahlasii alastomuuttaan peittelemättä syvemmälle ja alkoi uida nopeaa, siron tehokasta rintauintia tukkaansa kastelematta. Ilma oli kosteanviileää ja pehmensi hänen vedenpäällisen hahmonsa, kunnes hän oli etäännytynyt kauas. Ja kaukana hennot kädet pyyhkivät järveä, joka hidasti niiden jokaista liikettä. Hän nytkähteli vaivalloisesti eteenpäin kuin vesikasvin lehti, joka näyttää ajalehtivan, mutta onkin lujasti kiinni varressaan. Muutamaan hetkeen rouvan pää ei erottunut veden vellovista elkeistä. Jos hän viipyisi vielä kauan, hän joutuisi hypotermiaan, jäykistyisi ja alkaisi vajota. Mutta ehkä hän oli kokenut uimari ja hänellä oli ollut jäidenlähdön jälkeen tapana käydä täällä joka aamu.

Juhani pelkäsi että rouva puhuisi hänelle, ky-

syysi jotain. Rouva oli vielä kaukana, mutta siellä oli matalaa ja uimari nousi kahlaamaan keskellä vettä. Nainen oli uljas, eikä Juhani olisi nauranut hänelle silloinkaan, jos olisi ollut entisellä tolallaan. Oli kuin hän tuntisi rouvan, kuin tämä toisi mieleen muiston, tai Juhani itse olisi se muisto. Juhani painoi katseensa alas. Hän katsoi kohtisuoraan maata; Juhani katsoi vettäkin samalla tavalla. Lapsena niin tehtiin yhtä mittaa, kunnes löydettiin kultainen mutteri tai sormensileä kivi, joka oli poimittava mukaan, jota ilman ei voinut jatkaa eteenpäin.

Juhani ei ensin huomannut, että vanha nainen katsoi häneen, nyt jo kylpytakkiin verhoutuneena. Nainen oli kauhistuttavan vähällä tulla hänen luokseen kysymään, oliko hänellä jokin hätänä. Mutta onneksi, aivan kuin tukahtunut huudahdus yhä kaikuisi naisen korvissa ja synnyttäisi näkymättömän kuvun Juhanin ympärille, tämä kiersikin kauempaa polulle ja rantatielle ja siitä rivitalon puutarhakarsinan veräjälle, joka näkyi kauempana asutussa rinneessä.

Rouva oli ensimmäinen uimari, jonka Juhani näki, ja ehkä hän jäisikin viimeiseksi; ehkä rannalle ei eksyisi ketään koko kesänä. Tulisi takatalvi niin kuin nälkävuonna 1867, ja Juhani eläisi kesän läpi värjötellen kopissaan ja väristen teltassaan ja kulkisi autiolla rannalla edestakaisin kopin ja veden, parkkipaikan ja teltan väliä. Kun ihmisiä ei olisi, hän valvoisi vain rantaa. Vahtisi kaupungin maaomaisuutta

kuin saksanseisoja luhtiniittyä, johon ainutta eloa toisivat kuvitellut vainut olemattomista lehtokurpista. Juhanin vastuulla olisi myös kiinteistö, koppi, jossa sai kököttää hämähäkin seittien alla märän hiekan ja parrujen ja kolmena unohduksen vuodenaikana pinttynneen pölyn keskellä.

Juhani veti hupun päähänsä, sillä häntä vilutti, ja kun hän nosti kädet rinnan päälle, hän oli valkeassa puserossaan kuin mies pakkopaidassa. Tuuli oli yltenyt aamupäivällä; oli puolipilvistä, ja kun taas tyyntyi vähän, valoa alkoi tulvia ylhäältä. Syntyi tummia siemenen muotoisia varjoja, jotka muuttivat veden yhtenäiseksi laskokseksi, joka näytti lätäkön kuivuneelta ryppyilyltä tai laineiden kiharoilta hiekassa.

Ihmisestä piittaamattoman luonnon sanotaan lohduttavan, kun toiset ihmiset tai kohtalo ovat vastaan. Mutta entä silloin kun itse tunsii olevansa syyppää haaksirikkoonsa? Juhanille luonto on tuomio ja karkotus. Sisällä itsesyytökset, ulkona niiden tylsistyttämä maa. Mutta oli hän sitten iloinen tai kuolemassa, järvi ei piittäisi.

Omega-rannekello oli lahja, ainut esine, joka muistutti Juhania vielä... Juhani katsoi kelloaan, mutta minkä ihmeen takia; aika vain hidastui vetäessään huomion omaan mittaamiseensa. Taivas muuttui kirjavaksi, kaislikon puolella näkyi kaistale kirkkainta sineä, keskellä oli valtava tummanharmaa pilvi ja tien suunnassa poutapilvi kylpemässä aurin-

gossa, hohtavan valkeana. Vesi niiden alapuolella heijasteli saman kirjon, ja valkoisen pilven alla rannan vaahto kimmelsi valospotissa.

Kello oli yksi, mutta aurinko noussut lakipisteeseensä. Oikeasti kello oli siis vasta kaksitoista. Maailma jossain toimi uuden kesäajan mukaan, mutta Juhani oli irtolainen, eikä hänen tarvitsisi piitata siitä, että pikkuviisari kellotaulun korkeimmalla kohdalla ei enää osoittanutkaan auringon kehää taivaan laella. Yhtenä kevätyönä viisaria vain oli päätetty nytkäyttää pykälä eteenpäin; aika oli devalvoitu. Iso pomo käski kaikkien tulla aamulla tuntia aikaisemmin, ja jok'ikinen totteli. Mutta se ei koskenut enää Juhania. Hän luopuisi kesäajasta ja mitatusta ajasta kokonaan; itse aika saisi olla ajan kulua, veden vellonta kestoja. Jos ihmisiä tulisi uimaan, niin kuin enkeli Juhani katsoisi heidän peräänsä piittaamatta työajoista.

Kello oli neljätoista kolmekymmentä (kesäaika) kun Juhani otti sen lopullisesti ranteestaan ja laski kellotaulu alassuun lankkuhyllylle.

Maa tuntui kasteisen kylmältä Juhanin jalkapohjissa kun hän laskeutui pelkkään pyyhkeeseen kääriytyneenä teltalta suoraan alas rantaan. Hän oli poukamaassa, jolla oli kapea hiekkahelma, särkän takana, jonka pajupuskaverho eristi muusta rannasta. Juhani saippuoi itsensä ja heittäytyi peseytyessään umpusukkeliin matalien iljanteisten rantakivien väliin – vaikka tiesi että se maksaisi hänelle pitkät tärinät. Oikeastaan Juhani piti tärinästä. Se ei ollut salakavalaa kylmenemistä, vaan reilua vapinaa ja hytinää, joka päälleäänityksen tavoin hävitti karvaita ruumiillisia muistoja.

Juhani istui maisemapenkille suorittamaan työtään eli katselemaan järvelle päin. Hän yritti olla ajattelematta mitään, mutta pelkämästä oleilusta syntyi refleksiivisiä pakkoliikkeitä, kuin filosofian neuroottisia aihioita.

Kun Juhani havahtui siitä, järvi oli muuttunut. Laineet eivät tulleet enää selältä, vaan vasemmalta puolelta, pohjoiseen avautuvalta lahdelta, ja kun laineilla oli sivuvalo, näytti aivan kuin ne etenisivät aamupäivän aurinkoon kohti vyöhykettä, josta valo heijastui kirkkaimpana. Niistä tuli pyramidijonoja. Lahtituulen heiketessä ne mataloituivat kalaparviksi – muikuiksi tai silakoiksi, jotka uivat kiivaasti kohti aurinkoa.

Äkkiä joukko kylmäkaulaisia lapsia kirkui kilpaa lokkien kanssa matalassa vedessä, tyttöjä ja poikia – osa jo yläkouluikäisiä. He tulivat ja melusivat ja lähtivät – kuin joku lyhytkestoinen luonnonilmiö, joka saattaisi toistua, mutta jota ei ajattelisi ennen kuin se olisi uudelleen päällä.

Keskipäivän kirkas valo siivilöityi pilven raosta Juhanin yläpuolelta; kauempana edessä odotti musta sadepilvivyöhyke. Järvi tummui melkein kokonaan. Silti aina jotain heijastui pienten aaltojen yläharjanteista, ja tummansiniselle pohjalle olikin äkkiä syttynyt tuhansia välkehtiviä tähtiä. Ne olivat kauniita, mutta Juhani ei silti pitänyt niistä. Ne olivat diskopallo, jonka kajossa vedettiin danse macabrea.

Juhanille luonnon ihailtuja harmonioita oli tuskin olemassa. Oli vain ilman ja veden rajankäyntiä. Kaiken muun tunnisti ihmisten tekojen jälkinä. Niiden arvet, sinelmät ja lautumat peittivät koko maan. Rannallekin oli joskus tuotu valtava olohuoneen matto, jonka päälle oli sitten ajettu maa-ainesta

jostain sorakuopasta. Siellä täällä huopa nousi esiin jäänteinä tästä ajan alle hautautuneesta interiööristä. Sade ja kevään nousuvesi olivat huuhdelleet ohuinta ainesta pois, mutta vieläkin hiekka oli harmahtavaa ja pölisi. Ylhäällä etelässä oli pieni asfaltoitu autojen parkkipaikka ja muuntaja, ja Juhanilla puinen koppi. Kaakosta erottui linja-auto kaukaisella tiellä, joka seurasi hetken rantaviivaa ja sen lähistöllä olevaa asutusta. Hylätty kivilouhos näkyi salmen vastarannalla, ja mökkejä mökkirantoihin, laitureita ja veneitä ankkurissa siellä täällä. Havisevat kaislakasvustot lisääntyivät ihmisen rehevöittämiensä ojiensa suistoissa ja laskupaikoissa ja valtasivat alaa ruoikolta.

Kivikaudella veden väri oli ollut aivan muuta. Ihmiset eivät olleet kyenneet vaikuttamaan siihen kulkiessaan silloisia highwaytä, selkiä, lahtia, salmia ja jokia, ja maalatessaan punamullalla rantakallioihin – meidän tienvarsimainoksiamme vastaaviin paikkoihin – pyhiä kämmenpainalluksiaan ja koukkujalkafigureitaan.

Luonnon elementtien leikki ei piitannut, oli-ko siinä Juhanin lajin jälki vai ei. Hän kulki rantaviivaa niin kuin ensimmäiset ihmiset, simpukansyöjät. Mutta lohtua hän ei saanut: ei kyennyt kokemaan mystistä luontoelämystä eikä kaiken ykseyttä, ei sulautumista maailmankaikkeuden sieluun. Juhani ajatteli olevansa länsimaisen sivilisaation lapsi hyvässä ja ennen kaikkea pahassa. Niine käsitteineen ja

työkaluineen, jotka nimeävät, kattavat ja polkaisevat tuosta vain keinoympäristön minne tahansa, yhteydestä puhuminen kuulosti röyhkeältä ja ylimieliseltä.

Juhani kyykistyi veden partaalle. Iltapäivän laineet muodostivat säännöllisen verkkokuvion, kankaan jossa loimi ja kudokset menivät hetken ajan täsmällisesti ristiin. Loimet olivat maininkien jäänteitä selältä ja kudoksen louskutti rannan suuntaisesti vaeltava tuuli.

Äkkiä järvi muuttui epävakaaksi, aallot kasvoivat. Sitten ne alkoivat katkeilla tyynempiin, mutta pahaenteisesti poreileviin kohtiin sen myllätysssä perunapellossa.

Satoi isoja pisaroita, niin harvassa ettei Juhani kastunut kunnolla. Järven pinta oli kuin mustavalkoinen valokuva, puuroutuneesti rakeinen. Jokaisen pommin saattoi erottaa. Sade lakkasi vähitellen, taivas kävi kirkkaan harmaaksi ja järvi hohti hopeaa. Tuli työntä, mutta selältä kantautui vielä säännöllisiä laineita, pitkiä, loivia, katkeamattomia – kuin säikeitä jättiläismäisessä ruo'on lehdessä.

Koko seuraavan päivän satoi taukoamatta. Kopin likaisen ikkunan läpi harmaa järvi kajasteli elottomana, ja välillä Juhanin oli pakko juosta keskelle ilmoja ja säitä että hän näkisi edes harmaan sävyt. Hän ei jaksanut piitata kastumisesta ja lämpötaloudesta, ja siksi ennen pitkää kosteus löysi tiensä ytimiin. Se liuotti, hapersi, valkaisi kantapäät. Juhanille tuli

pakottava tarve päästä edes hetkeksi johonkin kuivaan tilaan. Nälkää hän ei tuntenut, mutta ei hänellä toisaalta ollut ruokaakaan. Hän uskaltautui matkaan kilometrin päässä odottavalle Spar-kaupalle.

Juhani oli eläin, joka havahtui keskeltä sadetta etsimään parempaa suojaa. Hän toivoi että kaupassa ei olisi viileää, ei mitään avonaisia kylmälaitteita. Hän sieppasi teltasta mukaansa puhtaan flanellipaidan, joka oli kuivana muovikassissa. Villa pitäisi lämmön jopa märkänä, mutta Juhani halusi ylellisyyttä, ja aikoi pukea paidan ylleen vasta vähän ennen kaupan ovea, jalkakäytävällä. Mutta miten hän kulkisi myyjän ja kauppiaan ohi niin huomaamattomasti kuin suinkin ja miten hän voisi kuluttaa kaupassa mahdollisimman paljon aikaa? Oikeastaan se oli työaika, joka hänen kuuluisi viettää rannalla mielipuoliseksi käyneessä tehtävässään. Hän oli yrittänyt tehdä nuotiota, mutta se ei ollut syttynyt kovassa sateessa. Kadotessaan Juhani ei ollut ottanut mukaansa sateenvarjoa eikä sadetakkia. Kaupasta hän saisi ehkä grillin sytytysnestettä, ja olutta niin paljon että alkaisi meuhkata rannalla itseksensä.

Kauppa oli pieni valintaliike, jonne saapuminen ei jäänyt huomiotta. Juhani luikahti iltapäivälehtitelineelle ja kävi lehden läpi nopein silmäyksin. Sitten hän huokasi ja keskittyi maailmaan, josta hänellä oli vielä palanen jäljellä. Mutta mikään kaupassa ei tuntunut ottavan huomioon pako- ja lämmittelypaikan tarvetta, mitään tuotetta ei ollut

suunniteltu sellaisen tilanteen varalta. Juhani etsi kassan ja hyllyjä täyttävän kauppiaan väliltä katseen katvepaikkoja kuin myymälävaras. Hän yritti lukea tuoteselosteita. Kurkunpää saattoi liikahtella, mutta mikään ei mennyt aivoihin asti. Hän ei osannut valita, eikä halunnut, sillä valitsemattomuus tarkoitti aikaa lämpimässä. Se tarkoitti kuivan tilan ylellistä kestoa, kirkkoa, jonne tullessa Juhani oli vaihtanut ylleen pyhävaatteet.

Luultavasti Juhani oli kaupassa hyvin pitkään. Aika kuljetti hänet jonnekin asiakkaan ja henkilökunnan väliselle vyöhykkeelle, jossa kukaan ei kai ollut käynyt ennen häntä. Ulkona hän otti flanellipaidan pois, laskosteli sen takaisin muovikassiin ja veti kostean villapaidan taas ylleen. Hän virnisti pakahtuneesti muistaessaan kassalla odottaneen naisen totisen ilmeen. Juhani oli ostanut kahvia ja olutta ja lukemattomia sardiinipurkkeja siltä varalta että hänelle tulisi nälkä, eikä hän enää pääsisi kauppaan.

Sade oli sillä välin vain kiihtynyt, vesi nousut jo rantatielle, lakannut kallioid, se aaltoili puissa, valui hitaasti kasvoilta. Välillä vesi sumensi kaiken. Vastaan tulleet ihmiset lähettivät Juhanin suuntaan aaltoja, jotka menivät ristiin hänen itse aiheuttamiensa kanssa. Hän aurasi niidenkin aaltoja, joita ei voinut nähdä, ja kaukaa menneestä tulevia väreitä, sellaisia joita sata vuotta vanha valokuva lähettää.

Vielä seuraavanakin päivänä satoi ja tuuli, ja yhäkin sade kasteli maan ja veden rajaa. Vetinen

hiekkia imi rajan sisäänsä, askelten alla oli maan kiteisiä niemiä veden mikroskooppisissa lahdissa, ja jalanjäljet täyttyivät hukuttavalla vedellä. Juhani katseli järvelle eikä välittänyt enää. Kastuminen ei ollut sen sietämättömämpää kuin kosteuskaan. Jos hän olisi ylipäätään ajatellut, hän ei olisi tiennyt kuka oli, tai mikä oli hänen suhteensa maahan, veteen, tuuleen, valoon – kaaokseen; olioluokat olivat kadonneet päästä ja iho kääntynyt nurin. Välillä järvenselältä vihmoi kylmiä pisaroita ja välillä taas valo, kalpean valkoinen, heittyi sateen ja tuulen sekaan. Myllerrys veti puoleensa, kunnes äänet lakkasivat kuulumasta, oli vain ameban rytminä välittyvä hiljaisuus. Ei ollut valon näkemistä, vain pelkkä hidas kauhtuminen.

Juhani jäi siihen, ja mitä enemmän kului aikaa, sitä kauemmas ulottumattomiin karkasi havahduttamisen hetki. Se puhallettiin pois aavalle kuin usva.

Miten olisikaan käynyt jos hän olisi jäänyt hypnoottiseen tilaansa. Jossain vaiheessa Juhani varmaan olisi kaatunut hiekalle tai puoliksi järveen – kuin uppotukki, elottomaksi painunut puun runko. Vähitellen kylmyys olisi vallannut hänet, paljon hellävaraisemmin vain kuin pakkasessa. Aivan kuin hänen rakkaallaan vedellä, josta hänetkin oli tehty, olisi ruumiinlämpö, johon hän vähitellen sopeutuisi.

Mutta sen sijaan jotain alkoikin hahmottua sen puristavan tunteen taakse, joka Juhanilla oli käsisivarressaan. Juhani oli vain osa rantaa, kun vieras

iho tapasi jäljellä olevan, syvälle hänen sisälleen paenneen tunnon. Aallot jatkoivat yhä liikkeitään, sade piiskaustaan siellä missä Juhani oli ollut, ja minne nyt ilmaantui toisen iho, kosketus. Vieras väreilevä tunto oli siinä erillään, irrallaan ja kuitenkin kosketuksen hetkellä kuin saman kalvon toista puolta. Tuntiessaan sen Juhaniin alkoi vähitellen palata oma ruumiin tunto, kokonaisena. Se aistimus jäi voimaan niin kuin kosketuksen erillisyydskin tunnon pinnassa, iholla. Tarvittiin kosketusta, että sumea tunto voisi hahmottua jälleen hänen omakseen.

Se oli rouva kylpytakissaan. Ystävällisesti tämä oli tarttunut Juhanin käsivarteen. Rouva puhui, mutta Juhani ei kyennyt vastaamaan. Hän teki vain torjuvan eleen että pärjää kyllä, mutta rouva oli sinnikäs ja vei hänet puoliväkisin kuivaan taloonsa juomaan kuumaa teetä, jota terästi brandyllä. Nainen puuhasteli Juhanin ympärillä, mutta Juhani ei saanut sanotuksi sanaakaan, tuskin edes kiitti.

Nainen käänsi hänet, kääri märän painavan puseron hänen selkensä yli ja tarjosi kuolleen miehensä kylpytakkia hänen harteilleen. Juhani kietaisi sen hanakasti ylleen. Ja vaikka hänet valtasi pakonomainen tarve kertoa kaikki, hänen ei tarvinnut sanoa kuin että pohja... oli pudonnut... ja se kuulosti kuin hän olisi puhunut veneen pohjasta. Kunnes rouva, Juhanin sanojen jälkeisestä loputtomasta tauosta havahtuneena, alkoi huudattaa hiustenkuivaajaa, surrata villapaitaa ja housuja kuiviksi.

Nainen liikkui ikäisekseen ketterästi heiluttaessaan puhallinta, ja Juhani oli vähällä puhjeta ilottomaan nauruun. Juhani keskeytti naisen lopulta, vaikka tämän mukaan vaatekappaleet eivät vielä olleet täysin kuivat. Rouva pakotti Juhaniin ottamaan mukaan miehensä alusasun, joka oli jäänyt käyttämättömänä pakkaukseensa. Miksei hän ollut antanut vaatteita pois, tai polttanut, niin kuin leskillä oli tapana? Hän vaati Juhania ottamaan myös vanhan kylpytakin. Juhani otti sen ylleen ja marssi teltalle, josta rouva tuskin edes tiesi mitään.

Juhani ei enää alistunut kosteudelle, se oli käynyt sietämättömäksi. Hän etsi kuivia paikkoja teltan lähistöltä, kaivoi tuuheiden puiden alta kuolleita juurenpätkiä, haki hylättyä, talvea vastaan käännettyä venettä, jonka alta löytyisi teljon palasia ja kuivunutta ruoikkoa. Hän sai kaikenlaista kasaan, mutta se oli heti märkää. Satoi niin kaatamalla ettei sytytysnestekään auttanut; se oli sitkaan, mutta liian rauhallisen tulen ainetta. Juhani tarvitsi räjähtävää syttymistä sadetta vastaan, ja muisti äkkiä että joltain oli äskettäin simahtanut tien poskeen auto, vanha Datsun. Juhani otti mukaansa tyhjän pullon ja ilmapatjan pumpusta irrottamansa letkunpätkän.

Onneton suunnitelma sai olla viisitoista minuuttia tyydyttävä elämänselitys, ja rivakasti hän marssi tietä pitkin auton luo. Hän oli jo sen kohdalla, kun taksin merkkikuoppa ilmestyi kaukaa mäen takaa. Juhani rullasi letkun kasaan ja käveli hitaas-

ti saaliin ohi muina miehinä, tyhjä pullo kädessään. Kun taksi oli mennyt ja Juhani kääntyi takaisin, ihminen mustassa hupullisessa sadetakissaan oli ilmaantunut kaukaisuuteen tien toiselle puolelle. Että joku lähtikin vapaaehtoisesti sellaiseen ilmaan. Juhani ei nähnyt oliko se mies vai nainen, mutta joutui nyt kulkemaan hitaasti kohti. Pitkä sadetakki peitti muodot, askelista saattoi päätellä että vastaantulija oli nainen. Juhani ajatteli ettei nainen katsoisi taakseen, mutta tämä katsoi; luuli kai että Juhani oli kääntynyt seuraamaan häntä. Nainen kiihdytti askeliaan juoksun partaalle, eikä Juhani voinut enää teeskennellä kuljeksivansa, vaan jäi auton luokse.

Kyseessä olisi naurettava alle kolmen markan varkaus, vajaa litra bensaa. Ei missään suhteessa hänen muihin tekoihinsa. Juhani ei enää jaksanut välittää. Hän pelkäsi vain että bensatankin korkki olisi lukollinen, tai että auto olisikin jäänyt siihen polttoaineen loppumisen takia.

Nainen ei ollut vielä kokonaan häipynyt näkyvistä, kun Juhani alkoi imeä bensaa. Mutta ongelmana olikin letku. Se oli liian lyhyt. Juhani yritti imeä aivan pinnasta, mutta sisälle tungettu pää ei ollut alempana kuin ulkona oleva. Hän yritti imeä vielä ylempää, mutta saikin keuhkonsa täyteen bensahöyryjä. Yskiminen pyörrytti, Juhani oli saanut polttoainetta suuhunsa ja sylki sen makua pois. Hän uskoi jo että letku ei alkaisi vetää. Niinpä hän imi suunsa täyteen ja valutti sitten pulloon. Sinne meni monta

suun täyteistä, jotka saivat sydämen laukkaamaan ja pään humisemaan ja sirisemään oudosti. Pyörretty.

Juhani röyhtäili bensaa, kunnes teltan luo päästyään sai huuhdeltua suutaan oluella. Häntä alkoi naurattaa. Rankka sade kammitsoi kaiun, eikä Juhani kuullut sitä kun hohotti selälle päin. Hän oli juuri saanut karikekasan syttymään kumottuaan siihen bensan ja kaiken jäljellä olevan sytytysnesteeseen. Hänen nuotionsa paloi kuin ilon rippeet, niin itses-tään selvällä voimalla, että Juhani ajatteli, miksi ih-meessä ei ollut tehnyt tulta aikaisemmin, kohenta-nut sitä, varjellut sitä sateessa kuin Prometheus.

Juhani alkoi katsella tulen tv-ohjelmaa ja aja-tella vanhaa rouvaa kiitollisuudella. Sitten kun hän ei enää olisi niin tohkeissaan nuotion lämmöstä, hän voisi ehkä kiittää naista, mutta nyt hän osasi vain olla ymmällään, kuin herätysihmeen jäljiltä. Aivan täysin hän ei ollut palannut rannan myllerryksestä itseensä; hän oli yhä jossakin vihmovan sateen ja toisen kosketuksen välimailla.

Juhani avasi sardiinipurkin nuotioon katsel-len. Tuska palaili häneen niin kuin maailma oli pa-lannut takaisin olkapään puristamisesta, mutta se ei enää ollut yhtä hahmotonta, turtaa, kuoleman kaltaista. Se katkoi ja viilsi syvempää, mutta palaset sätkyttelivät iloisesti.

Jo ensimmäisenä iltana nuotion ääressä Juhani alkoi miettiä heräämisen tapahtumaa. Tapahtuman mietiskelystä tuli hänelle vähitellen uusi harrastus,

ikioma filosofian osa-alue, pakkomielle jonka varassa sinnitellä päiviään. Milloin viimeksi hän olikaan ollut kadehdittavan tyyni, pohdiskeleva itsensä? Hän ei enää muistanut. Eikä oikeastaan kaivannutkaan sellaista. Ajattelemisen ei ollut enää näppärää palapelin kokoamista: hei tämähän kävisi tähän. Nyt jos sanoja ja käsitteitä putkahtelikin tuntemusten sekaan, ne olivat rikkoutuneita umpikaivon renkaita ja särmikkäitä palloja, jotka vierivät pysähdellen. Silti niiden kömpelyys houkutti ja piinasi Juhania, kun hän pisti ne piirittämään heräämisen mysteeria.

Vähitellen sade taukosi. Kylmänharmaa viileys ja tuuli väreilivät vielä veden pinnalla, puiden lehdissä ja neulasissa. Sata tai sata viisikymmentä vuotta sitten jossain täällä vietetty hetki jatkui. Piika pesi yhä pyykkiään, ja pilvisen kesän harmaus sai koivunlehdet välkehtimään lyijyisinä vuoden kukkeimmalla hetkellä.

Juhani oli apeasti levoton, mutta yritti estää aivolintuja lentämästä menneeseen katastrofiin. Ne rutiinit ja toistot, joita hän oli kehittänyt päiviinsä, eivät olleet ajatuksenpitäviä eivätkä mielikuvavarmistettuja. Olisi kai pitänyt tehdä raskasta työtä. Kammata suuria kiviä järven pohjasta rautakangella, eikä vain suorittaa aamuisia pesu-uunteja, pukeutumisia, teltan siivoamisia. Kopin avaamisia, veneen varustamisia, veden lämpötilan mittaamisia, kaasukeittimen sytyttämisiä, kahvin keittämisiä,

ruoka-aineiden pureskelemisiä, ulostamisia, virtsaamisia. Juhani teki tiedottomia huomioita selkää au-raavista moottoriveneistä ja tietä edellään ahmivista autoista. Muita kohokohtia olivat kävelypyrähdykset lokkien ja sorsien parissa, leipäkivien heittäminen, pilvien rekisteröimiset, kynään tarttumiset, kirjoitusten pois pyyhkimiset, tyhjän paperiarkin hypistelyt ja rullaamiset matkakirjoituskoneen telalle.

Se, mitä Juhani teki läpi päivän ja mihin hän aina palasi, oli veden liikkeiden seuraaminen. Vesi kietoutui yhtä hyvin epätoivoon kuin filosofisiin lauseisiin, joita Juhani yritti muotoilla päässään, vaikei saanut niitä ylös. Lauseet palasivat samaan vel-lontaan josta olivat nousseetkin katseen pyyhkiessä veden pintaa. Lauseiden valmiisiin sulkeutuneisiin muotoiluihin ei voinut jäädä, vaan piti aina vajota tyhjänä takaisin sinne, mistä kiteytymät olivat irronneet.

Lopulta Juhani alkoi vain kirjata ylös veden liikkeitä, hänestä tuli veden kirjuri. Hän yritti rekisteröidä kynällä sitä, mille myöhemmin laskisi kailan merkitsemään elementtien epämääräistä rajankäyntiä.

Valon vaihtelut ja veden liikkeet olivat iskeneet metafysiikan linnasaareen tai tuudittaneet horteeseen, jossa minuuden varustukset – toisten minuuksien kanssa yhteismitalliset ja suoraan kommunikoitavat – olivat jo murtuneet vedelle, tuulelle ja valolle tai vedestä, tuulesta ja valosta.

Kahdeksanvuotiaana Juhani ei ollut uskonut kun naapurin poika oli sanonut että vesi ei pala, koska se oli kerran jo palanut. Niin tälle oli vakuutettu. Juhani oli sillä hetkellä ollut kiikkumassa hurjaa vauhtia, eikä ollut päässyt rökittämään kaveriaan pöyristyttävistä puheista. Tieteessä vesi oltiin tietävinään, sen ei annettu vain olla ja virrata sanojen ja hetkien sekaan.

Juhani mittasi joka päivä veden lämpötilan. Se piti tehdä puolen metrin syvyydestä, vähän kauempana rannasta, joten sinne pääsi vain veneellä. Toimenpiteestä saatu kaksinumeroinen luku olikin ainut asia, joka kytki hänen oleilunsa sivilisaation piiriin. Jokaisen päivän kohdalle Juhanista jäi jälki, että täällä oli ollut joku, joka oli viettänyt paikalla määrätyn ajan ja kirjannut kynällä veden lämpötilan muistiin. Ihmiset pysyttelivät sään takia poissa, mutta joka tapauksessa rantaa oli valvottu.

Tällä kertaa mitattuaan lämpötilan Juhani ei liu'uttanutkaan venettä hiekalle, vaan jäi soutelemaan. Tyyni järven pinta ja taivas, joka ei tiennyt, miten erota siitä, houkuttelivat hänet kauemmaksi selälle. Lokit kirkuivat jossain, mutta yksikään rääkäisy ei noussut toista kovemmaksi. Reimarit eivät tarkoittaneet laivareittejä, vaan olivat osa hiljentyvää maisemaa, jättiläismäisiä kortteita puhkaissemassa veden kalvoa. Tuntui hetken kevyeltä. Veden vastus oli vain yhteyttä siihen. Se oli automaattista, eikä Juhanin päässä käynyt yhtään ajatusta, hän al-

koi kadota itseltään soutamiselle. Hän tiesi vielä jollain aivojensa sopukalla, että hänen lihaksiensa liike sai veneen lipumaan, mutta yhtä hyvin tuo yksinkertainen mekanismi olisi voinut käydä silkalla tyynellä ilolla, jonka hän oli ikiajoiksi kadottanut.

Kun Juhani soui sille paikalle, jossa tie tulee lähimmäksi rantaa, hän näki kuplien nousevan pohjasta. Hän oli vähällä kaataa veneen alkaessaan tiirailla kädet sukelluslaseina ohimoilla. Ensin hän ei erottanut mitään, sitten jotain kiiltävää ja kaarevaa. Se makasi syvän reunalla. Juhani painoi paikan mieleensä ja palasi sinne köydenpätkän ja betonirautaisen koukun kanssa. Hän solmi köyden betoninkokkareeseen, joka oli jäänyt koukun toiseen päähän ja laski sen alas veteen. Kun koukku lopulta tarttui kiinni, hän sai vedettyä ylös saaliin, jonka paino lisääntyi äkisti veden pinnalla.

Se oli polkupyörä.

Veneen laita hörppäsi vettä. Juhani laski pyörän uudelleen veden pinnan alle ja kiilasi köyden veneen perään. Sitten hän läksi soutamaan kohti rantaa, mutta veden mataloitua pyörä tarttui ankkurina pohjaan. Hän nosteli sitä vähin erin veneessä keikkuen, mutta vene liukui hänen allaan kuin juoksumatto. Lopulta hän tuskastui, riisuutui ja veti sekä veneen että pyörän rannalle alastomana. Kaukana tiellä ei näkynyt autoja, eikä Juhani olisi edes välittänyt.

Sen sijaan hän jäi tutkimaan polkupyörää. Se

oli ruosteessa, mutta ruostuminen oli alkanut jo ennen sen uppoamista. Etuvanne lingersi ja näytti kiveen ajetulta. Kumit olivat tyhjäät ja ketjut irronneet rattaalta. Joku oli ehkä varastanut sen, ajanut kännipäissään kiveen ja heittänyt järveen. Levä paljasti, että se oli tapahtunut edellisenä vuonna tai vielä aikaisemmin. Pyörän onneksi viimeiset ilmakuplat olivat purkautuneet Juhanin silmien alla.

Juhani tiesi, että jos saisi pyörän kuntoon, hän lähtisi sillä jonnekin.

Tuo vakaumus takaraivossaan Juhani laitteli hitaasti pyörää kuntoon. Hän paneutui sen osiin yksitellen, eteni järjestyksessä ja kiireettä, korvasi työkalujen puutteen mielikuvituksellisilla ratkaisuilla: ruuvasi koppinsa luukun vaivalloisesti irti, otti yläteljon hylätystä soutuveneestä, ja etuvanne näiden tasojen välissä hyppi pyörää suoraksi. Hän poisti levän hellästi hienolla hiekalla, puhdisti ketjut grilliöljyllä. Tiiliskiven reikä toimi jakoavaimena, kun sitä vähän muotoili. Juhani teki paluuta kivikauteen. Etukumi oli puhki, mutta hän ei lähtenyt kauppaan hakemaan paikka-aineita, vaan sulatti jotain rannalta löytynyttä kumimaista muovia hiljalleen nuotion lämmössä. Juhanin mielessä alkoi varmistua lähteminen, vaikka hän ei edes tiennyt missä kävisi ja jäisikö sille tielle. Kuntoon pantava pyörä tarkoitti kumminkin sitä, että piti näyttäytyä ihmisten ilmoilla. Muutenhan laittamisella ei olisi mieltä.

Juhani pumppasi ilmat kumeihin uimapat-

jan pumpulla, ja yhtäkkiä hän oli valmis. Oli kuluttanut kolme päivää pyörän korjaamiseen. Kolmeksi elämän päiväksi siitä oli tullut hänelle tärkein asia ja toimi. Nyt hän oli tyhjä ja turta senkin jutun suhteen, ja olisi halunnut unohtaa, mitä oli päättänyt. Hän viivytteli vielä yhden kokonaisen päivän siksi, että tuuli ei ollut otollinen, ja siksi että aallokossa tapahtui jotain mielenkiintoista, roska lennähti hänen naamalleen aivan kuin huonona enteenä, ja hänen piti miettiä filosofisia seurauksia sille, että *me puhumme toistemme ihoilta ja toistemme puhuvilta ihoilta, että me ulkoistumme toistemme käsitteellisiin eronottoihin siitä aineellis-ruumiillisesta maailmasta, jonka jaamme varsinaisesti vain niinä hetkinä, kun emme puhu emmekä ajattele.*

Juhani epäili että sään nopeat vaihtelut olivat vietelleet hänet antautumaan täysin jäsenymättömälle ajan kululle, joka oli aina matkalla pois itsestään, valumassa hiekkaan, täyttymässä veden liikkeistä. Se ei ollut ajanvietettä, vaan ajan kulkua, jossa ajasta itsestään oli tullut ajanvietettä. Taju ajasta hukkaantui säänvaihteluihin ja jatkuvaan pie-
neen tapahtumiseen maisemassa. Juhani oli oivaltavinaan: ”Tietoisuuden käsitteitä kaipaava puoli saa suosiolla luopua siitä, mikä ei sille kuulunut: kesto-
sta, jatkumosta, liikkeestä.”

Hän halusi pois pyörällä. Mutta hän ei tahtonut saada lähdeyksi: ranta ei tuntunut antavan siihen lupaa. Hän oli täynnä jonkinlaista saamatto-

muuden kauhua, joka ei aivan lamaanuttanut, mutta jonka saattoi karistaa yltään vain ajattelemalla, ettei millään ollut lopulta väliä. Siitä taas seurasi, ettei ihmisten ilmoille lähtemiselläkään ollut.

Jääminen alkoi kuitenkin ahdistaa liikaa; oli korkea aika riuhtaista itsensä irti rannan voimakkentästä. Irrottautumiseen tarvittaisiin vain oikea-aikaista polttoa.

Lopulta hän läksi ajamaan niin hurjasti, että pelkäsi romupyörän pettävän alta. Hän huohotti sisäänsä rautaista ilmaa, sydämen syke oli valtaisan kissan kehräystä. Jos vain pääsisi äkkiä irti rannasta samoin kuin sinne johtaneista tapahtumista, hän ei kyllä säästelisi voimiaan.

Lehvästöstä tuli vilisevä seinämä Juhanin ja järven väliin. Puut eivät piitanneet, näkykö niiden välistä hopeista vettä vai taivasta vai sekaisin. Jos järveä vielä tihkuisi näkyviin, Juhani katsoisi tiukasti pyörätien hiekkaan tai vasemmalle, männikkörinteeseen. Mutta tie kurvasikin takaisin kohti rantaviivaa ja järvi tulvahti eteen puiden seasta. Se ei päästänyt irti.

Lapsena naapurin poika pelotteli Juhania, että ulkokuussin alle katsominen sokeuttaa, mutta vedestä hän ei puhunut mitään. Veden hulluus se vasta sokeuttaakin. Muu maailma on tehty rajoista ja ääri- viivoista ja katkoksista, mutta vesi ei.

Taivas pilkkoontui puiden latvuksista rantatien yllä. Hyönteisiä ilmestyi ja hävisi, renkaiden jäl-

kiä tuli ja meni, kunnes koko tie katosi jäljettämiin selän takana ja vastaan hölkännyt mies haihtui pois heti Juhani sivuutettuaan.

Tuli jyrkkä mäki. Juhani nousi pyörän selästä ja alkoi taluttaa sitä. Se oli miellyttävän kiinteä esine, joka tuntui hyvältä hänen käsissään, mutta sitä ei ollut tarkoitettu kaveriksi holtittomaan kipuamiseen. Kun Juhani harppoi ylämäessä, pyörän putkirunko pomppi ja satula tärisi, ohjaustanko kamposi teräskoiran ruosteisia ketjuja hänen jalkoihinsa. Ja kun hän väänsi kulkuvälinettä pois jaloista, se tahtoikin karata ojaan – vain jäädäkseen jälkeen hänestä ja yrittääkseen omapäisesti hänen toiselle puolelleen. Pyörä väänsi nyt hänen rannettaan käsittämättömällä voimalla, mutta kohta hän oli taas sen päällä polkemassa. Laineiden liplatus vaihtui liikennevalojen piipitykseen, eikä eteen kääntyvä konepelti ollut auringon heijastusta rantavedessä.

Liikennemerkkit ja katumainokset, katua lohkova valkoinen ja keltainen maali. Juhani oli jo unohtanut nuo atraappikujat, jotka puhkesivat hänen menonsa varrelle. Kaupunki oli nuupahtaneen hiljainen, mutta levollista se hiljaisuus ei ollut, vaan pahaenteistä. Juhani alkoi epäillä, oliko normaalia elämää koskaan ollutkaan. Hän oli tunnistavinaan jonkun tutun, joka eri kulmasta katsottuna muuttui taas tuntemattomaksi. Hän oli kuin lapsi, joka oli lähtenyt liian kauas ja pelästynyt apupyörien rätinän takaa kantautunutta räksytystä ja apteekkarin pihal-

ta säännännyttä mulkosilmäistä ja kuparinhehkuista cockerspanielia.

Oli oudon hiljaista. Kaupunkilaiset olivat paenneet massoittain sinne, missä Juhani oli vankina. Veden ääreen, kesämökeilleen, mökkiaskareidensa pariin. Kadunvarret ja puistot oli jätetty ihanassa raikkaudessaan. Kapakan terassille pinotut putkituolit toivat mieleen ihmisten toteutumattomat kohtaamiset. Koko kaupunki oli kuin hylätty viluinen kesäheila.

Juhani ajautui kohti Kiveä, vaikka hänen olisi pitänyt välttää sitä paikkaa. Mutta nyt kesällä se oli erilainen; opiskelijat ja yliopistoväki olivat poissa. Tyhjänä se vain odotti epämääräistä Tapahtumaa. Sillä ei ollut enää omaa rytmiä, niin kuin muina vuodenaikoina. Juhani tuumi, että aika oli jättänyt sen niin kuin hänetkin. Aika oli muuttanut rannalle, jossa ajan kulku tahdistettiin veden liikkeisiin. Hiljalleen vaappuen ylös alas, ylös alas.

Tosin oli vielä aikaista. Juhani vilkaisi tarjoilijaan kuin turhamainen julkkis, joka rakentaa itseään ihmisten tunnistamisista. Hän pelkäsi niitä, katseiden ylimääräisiä merkityksiä, oman hahmon syöksähtelyjä toisen huomion kuiluihin.

Tarjoilija oli uusi, varmaan kesätyöntekijä. Juhani luki lehteä ja hänen katseensa käväisi toistamiseen tarjoilijassa, kun tämä toi tuoppia. Koskaan tuollainen konemainen viehkeys ei ollut tuntunut niin hyvältä kuin nyt.

Juhanin opiskelutoveri Tero oli samana päivänä palannut kaupunkiin lomaltaan ja ilmaantui äkkiarvaamatta kyselemään kuulumisia: kuka yhteisistä tutuista vietti täällä kesänsä, oliko mitä erityistä tapahtunut, oliko juoruja ajalta jolloin hän oli ollut poissa?

Mitä Annille kuului?

Juhani ei voinut mitään, hän meni sanottomaksi. Hän etsi ärtyneenä ja pelokkaanakin ironiaa Teron katseen takaa. Kunnes tajusi, ettei tämä ollut sellainen. Tero hengitti nopeaan tahtiin, eikä se johonut mistään hänen tietoonsa tulleesta. Jokin sisäinen voima pakotti Teron solisluita yhteen, esti rintakehää avautumasta koko sykkeensä laajuudessa. Terossa oli kyllä viistoa charmia, Juhani ehti tajuta ennen kuin tämä jatkoi, että oli saanut kesätyön pariin kuukaudeksi filosofian laitokselta. Huomenna Terolla alkaisivat työt.

Teron sanoista ei puskenut läpi ilo eikä helpotus. Pikemminkin hän tavoitteli sävyä, jolla empaattisesti pahoitella Juhanin huonoa tuuria laitoksella. Mutta mikään ei olisi sillä hetkellä ollut Juhanista yhdentekevämpää. Sitä paitsi hän oli käyttänyt jo oman vuoronsa ja ollut Teron paikalla viime kesänä.

Juhani olisi halunnut puhua, vaikka sitten Terolle, mutta tyytyikin vain sanomaan ettei ole missään eikä tee mitään koko kesänä. Hän oli vähällä kertoa jotain siitä, mitä tapahtui ennen rannalle pakoa. Tai melkein kaiken. Mutta hetki meni ohi,

kun hän huomasi miten Tero keskittyikin varomaan vahingonilon ja voitonriemun signaaleja. Tero alkoi nähdä mitään tekemättömyyden hyvät puolet. Se olikin äkkiä Juhanin tietoinen valinta. Juhanilla varmaan ideat kypsyivät joutilaisuudessa! Se artikkeli Merleau-Pontysta oli ollut niin suuria lupaava.

Tero alkoi referoida Juhanin aikaisempia puheita, sitä miten tämä oli omaksunut käsityksen, jonka mukaan niin kutsuttua henkistä ei ollut olemassakaan puhtaasti omana sfäärinään, jota sitten viljelisimme, vaikka sellaista hengenfilosofista eetosta oli esiintynyt uudessa muodossa sivistysyliopistoliikkeessä, ja kun ei myöskään voinut järkeillä, että tuolla henkisellä olisi jokin materiaallinen perusta, johon se voitaisiin palauttaa, kun sellaiset palautukset olivat itse ahtaassa mielessä henkisiä, kun niissä oltiin henkisesti tietävinään se perusta johon palautus tapahtuu, ja kun henkinen ei koskaan riittänyt itselleen, ja kun se syntyi aina epäsuhtaisena ja oli riippuvaisena siitä, mikä ei ollut sitä, niin ettei mikään puhtaasti henkinen lopulta kestänyt, vaan käpertyi aina itseensä ja kuoli. Juhani oli joskus sanonut tarkoittavansa myös rahan ilmaisemaa ekvivalenssia puhtaasti henkisenä maailmana...

Juhanin oli yhä vaikeampi ymmärtää, mistä Tero puhui. Hän tunsu jo kuvotusta sanoessaan, että hän aikoi vain kuljeskella edestakaisin rannalla koko kesän, odottamassa että jokin tai joku keskeyttää hänet. Millä rannalla? Tero katsoi Juhania pyöreiden

rilliensä takaa, eikä sieltä hengen itsetietoisuudesta näkynyt kuin eteenpäin, ylöspäin, yhä korkeammalle abstraktiotasolle.

Miksi filosofit niin usein antavat puheensa puuroutua? He hakevat sanoja joilla kahmaista kaka-kaiken. Juhanista oli tullut outo lintu – sellaista ei ollutkaan kuin veden liikkeiden intellektuelli. Mutta hän ei koskaan olisi voinut ryhtyä tuollaiseksi kampuksella kulkevaksi sitaattisipoksi, spekulantiksi, tyhjän tieteilijäksi. He harppoivat ja kipittivät ja lyllersivät siellä aina etukenossa. Ei siksi, että ottaisivat sen asennon kiihkeyttään, vaan siksi että muurumis seuraa päätä. Kun omaa päätä tarpeeksi ajattelee, se uhmaa painovoimaa ja laahaa muuta kehoa perässään kuin serpentiiniä tai ilmapallon narua.

Eikö Tero huomannut aggressiivista välähdystä, joka lähti Juhanin silmäkulmasta? Suojautuiko hän kaikelta sellaiselta *asioihin*, niin ettei hän todellakaan nähnyt Juhanin epätoivoon? Juhani oli vähällä käydä hänen kimppuunsa, eikä Tero edes huomannut sitä kuohahtavaa hetkeä, vaikka katsoi Juhaniin. Juhani lähti pois kesken hänen lauseitaan, kesken hänen Juhania koskevia kommenttejaan, kesken sitä että hän halusi vain olla ystävällinen ja nokkela – täysin sokeana sille pisteelle, missä se kaikki alkaa näyttää alentumiselta.

Juhani ei jatkanut toiseen kapakkaan vaan lähti polkemaan rannalle, niin kuin hänen telttahuoneistossaan odottaisi Anni. Kaikki ne kerrat, jol-

loin häntä oli odotettu, jysähtelivät uusina moukariniskuina rintaan. Pyörä sukelsi vilisevän rantatien spleeniin, ja Juhani tiesi, ettei hän kestäisi enää yhtään tällaista paluuta.

RANTA

Oli ollut epävakaista, sää vaihdellut nopeutetun filmin lailla. Paistetta, kuuroja, tuulta, tyyntä, väistyvän matalan mustelmainen taivas ja sitten taas pelkkää sadetta. Aurinkoa. Ensimmäistä kertaa koko kesänä tuntui lämpenevän kunnolla. Se teki Juhani levottomaksi. Hän oli jo tottunut viileään ja autioon rantaansa ja päättänyt olla lähtemättä enää ihmisten ilmoille, mutta nyt hän saisi pelätä että kaupunkilaiset saapuisivat hänen luokseen joukolla. Pikku-lapsia kävi jo nostelemassa kipruvarpaisia jalkojaan äitiensä viruttamina ja lauma kouluikäisiä tuli jäljittelemään edellistä, lämpimämpien vesien kesää.

Juhani oli ehtinyt jo toivoa että ranta olisi jollain sanattomalla yhteisymmärryksellä hylätty. Tai että kaikki viettäisivät lomaa maalla ja Juhani, yleisen uimarannan erakko, saisi sittenkin olla rauhasa. Juhani oli helpottunut kun enempää ihmisiä ei

näkynyt, vaikka ilma oli jo riittävän lämmin. Hän ei vielä tiennyt että he vain odottivat maagista lukua kaksikymmentäviisi. Vasta nuo lämpöasteet olivat merkki ja lupa. Hellekausi julistettiin sääennusteessa suomalaisille kuin joulurauha.

Juhania ei ehkä tunnettaisi tässä kaupunginosassa. Mutta jos joku tunnistaisi, pahinta oli ettei voinut tietää, mitä se tarkoitti. Juhani katsoi ilmeiden kollektiivisia muodonmuutoksia, jotka viestivät että saman autuuden kokeneita tulisi lisää kuin herättäjäjuhlille. Hänen omat poskilihaksensa eivät kohonneet ylös lempeään häikäisyyn. Hän mietti olisivatko ihmiset tulleet jo edellisenä päivänä, jos helteen rajaa olisi kesäajan tapaan siirretty päätöksellä astetta alemmaksi.

Ensimmäinen rantapyyhkeiden parvi hajaantui soraisille dyyneille singoten yhä uusia ihmisiä veteen. Ja Juhani oli vastuussa kaikista noista järveen syöksyjistä! Hänen hahmonsä oli tarkoitus luoda turvallisuutta. Jättäkää vain lapsenne tänne, täällä on vesielementin eksperti, joka tietää miten menetellä jos jalat eivät sattuisi yltämään pohjaan ja vesi onnistuisi tunkeutumaan keuhkorakkuloihin.

Juhani oli kätkeytynyt lippalakin ja aurinkolasien alle, kaulassaan tunnusnauha ja siinä viheellinen pilli. Juhani otti kopista aivot ja asetteli ne ulkopuolelle seinää vasten sojottamaan. Sitten hän painui sisään koppiin. Lämmössä lautaseinä hänen ympärillään oli ajaton kuin kellon tikitys.

Lisää ihmisiä ilmaantui ikkunasta avautuvalle sektorille; heitä tuli parkkipaikan suunnasta, kopin takaa ja lahdestakin. Jotkut kopin viertä astelleet kurkistivat sivulleen ja hämmentyivät, kun näkivät Juhanin paikallaan. Mutta kukaan ei ollut tuttu eikä muutenkaan tunnistanut häntä. Jos eivät onnettomat tapahtumat ja yksinäiset päivät rannalla olisi tehneet hänestä ihmisarkaa, hän olisi voinut milloin vain mennä heidän joukkoonsa, mutta silti hän ei olisi saanut olla lapsi, ei vanhempi, ei poikakaveri, ei puoliso, ei kaveriporukan jäsen, ei yksinäinen huoleton näyttäytyjä matkaradio seuranaan. Hän ei olisi joka tapauksessa kuulunut heihin, koska hän oli kesässä vain viran puolesta. Hän tuoksui levältä, sateet olivat haurastuttaneet häntä, aallot heitelleet edestakaisin kuin tahdotonta kaarnanpalaa.

Sitten Juhani havahtui arkuutensa naurettavuuteen. Hän ei ollut törmännyt kehenkään tuttuun, ja nyt olisi korkea aika ja velvollisuuskin katsoa mitä tuleman piti.

Hän astui ulos kopista, otti airot ja kulki kohti rannalla odottavaa pelastusvenettä. Lihava keski-ikäinen mies, hieman maistissa, kroolasi kaukana selällä. Rantaveden peilaamista sekalaisista ihmisryhmistä ja yksinäisistä kahlaajista ei koskaan voinut olla täysin varma. Kuinka monta heitä olikaan, puuttuiko joku uppotukin lailla joukosta? Hänen piti kiertää hiekalle asettunut perhe, jonka lapsille isä tarjoili kylmää juotavaa, kun nämä pyyhkeidensä

alla yrittivät hytistä pois ensimmäisen pulikoinnin viilentävää muistoa. Juhani työnsi veneen vesille ja sousti uimareiden välistä vähän kauemmaksi. Veden lämpötila piti mitata uintisyvyydestä, mutta ennen kuin hän laski lämpömittarin narun päässä järveen, hän kysyi kahdelta lapselta, jotka ratsastivat puhallettavalla delfiinillä syvämerkin kohdalla, osasivatko nämä jo uida.

Juhani ei saanut selvää vastausta, mutta lapset käänsivät delfiinin nokan rannan suuntaan.

Juhani veti veneen maihin. Sen jälkeen empirian valkotakkinen sotilas sai marssia lämpötilatiedon kanssa kopille. Juhani kirjoitti asteet liidulla kopin ikkunan alla roikkuvaan suojualuukkuun. Vedessä jo käyneetkin halusivat kiihkeästi mukauttaa kokemansa uuteen lukuun; heikko kohahdus kävi rannassa, kun asteet ilmestyivät näkyviin.

Sitten Juhani huomasi lapset. He olivat taas syvällä! Juhani muisti sen paikan rannalla, jossa oli ensi kertaa nähnyt delfiinin. Siellä oli nyt nainen lähellä kaksipientä kaislamattoa – ja niillä pyyhkeet mytyssä. Juhani juoksi veden rajaan ja huusi lapsia rantaan. Sitten hän meni naisen luokse ja kysyi hätäisesti, olivatko delfiinillä ratsastavat hänen lapsiaan. Nainen näytti levolliselta. Oli kuin hän ei ymmärtäisi, tai suostuisi ymmärtämään vain kummallisella viiveellä. Nainen nojasi päätään käsivarteen. Hänellä oli epämiellyttävät kasvot, joista tuli mieleen mopsi, mutta hänen vartalonsa oli kaunis

ja sopusuhtainen. Nainen halusi että Juhani katsoisi sitä ensin. Hän loi silmänsä alaviistoon, hän tahtoi että Juhani lähestyisi häntä hänen kehonsa kautta. Kun Juhani sitten katsoi, naisen polvet värähtivät hieman erilleen, jalkaterä ojentui, lantion kaari jyrkeni. Hän veti huomion upeaan vartaloonsa ja puhui ensin sillä. Juhani voisi kysyä ensin siltä. Vastaus tulisi kyllä sitten... ylempää... pienellä viiveellä. Hänen ällistyttävä tyyneytensä oli Juhanista melkein lumoavaa, kunnes hän muisti taas lapset. Nainen nousi laiskasti ja alkoi sitten elehtiä ja huudella delfini-tyttöjään lähemmäs, matalampaan veteen.

Ihmiset harrastivat ruumiin henkistä asutustoimintaa. Katseet naulasivat kehon ideaaliin, joka oli kaikkea muuta kuin luoduilleen armollinen jumala. Kehon hallintaa pidettiin täällä parempana kuin ruumiin sopeuttamista luontoon. Havaintojen lokerot ja aistimukset sekoittuivat ennen aikojaan toisiinsa. Oli kuin toista katsoisi päänsä sisällä. Kas tuossapa näki kauniin naisen.

Se saattoi sulostuttaa elämää niin kuin hyvä pikaruoka, mutta miten ihmeessä sillä ei tuntunut olevan mitään tekemistä sen toisen ihmisen ihonpinnan kanssa, joka niin kuin elämän pinta oli lähimpänä salaisuutta. Vain vähän aikaa sitten naturistirouvan kosketus oli herättänyt kauhtuneen ja hapertuneen rantalisäkkeen tietoiseksi ruumiiksi. Juhania oli lohduttanut ajatella, että tunto ja toisen kosketus, vesi ja maa ja koko luonnonelementtien

kymi kuuluivat yhteen. Eikä se kaikki ollut käsittein hallittavissa, vaan päinvastoin liitti yhteen katkonaiset ajatuksemme.

Juhani mietti, miten hän kestäisi, jos helle kovenisi ja jatkuisi vaikkapa kaksi viikkoa. Hänet varmaan korjattaisiin talteen. Hän oli jumissa tässä pätsissä ja katseli tulikuuman koppinsa ikkunasta väen pahaenteistä kokoontumista. Nuo arvaamattomat auringon palvojat asettuivat juuri sopivan etäisyyden päähän tai sopivasti jaollisen etäisyyden päähän toisistaan. Kun kaikki olivat paikalla, oli muodostunut pikku reviiireihin täplitetty yhdyskunta, jossa perheet ja kaveriporukat muodostivat tihentymiä sinne tänne. Jättipyyhkeiden välistä juoksentelevat lapset, rannalle saapujat ja siltä lähtijät pitivät kuvion liikkeessä. Vasta vedessä se murtui lopullisesti; ihmiset olivat kuin hitaasti kääntyviä laivoja löytäen itsensä aina yllättävältä törmäyskurssilta ties kenen tuntemattoman kanssa.

Juhani pysytteli kopissaan, kunnes olo siellä kävi liian tukalaksi. Hän painui istumaan lähistölle puiden siimekseen. Vanha mies äkkäsi hänet, heilautti rannettaan ja lähti kulkemaan kohti. Juhani tuli siitä levottomaksi. Ensin miehellä näytti olevan kiireistä asiaa, mutta hän halusikin kertoa Juhanille tämän työn lomaan oman elämäntarinansa.

Miehen tuuheat kulmakarvat eivät tienneet minne kasvaa. Hän ehätti kertomustaan, pelkäsi katkosta. ”...eihän tässä mitään hätää, ei mitään hätää

minä sanoin. Ja niinhän sitä sitten siitäkkin selvittiin...”

Mies oli niin neuvoton nykyajassa, joka ei suosinut sananvaihtoa vieraan kanssa; ranta ei ollut todellakaan mikään yleinen sauna, vaikka oltiin melkein kelteisillään. Hän palasi veden äärelle kerrottuaan kaiken minkä halusi. Tässä niin meluisan mykässä maailmassa, kiveltä jalkojaan uittaen, hän sai kokea rappeutuneen ruumiinsa toisten silmin, eikä kukaan koskaan kysyisi häneltä: mistä sait nuo arvet.

Pienet lapset kävelivät kantapäitään touhukkaasti nostellen rantaviivan suuntaisesti, aina välillä alas muksahtaen, yllään vain hellemyssy. Toisia äidit ja isät laskivat käsistä roikottaen veteen kuin nukkemestarit, naamat yleisöön, rannalle päin. Pienokaisten kasvoille levisi säikähdys, joka oli vähällä muuttua itkuksi. Tätäkö mitä yleensä vain pesualtaan posliinilla, tätäkö ainetta kaikkialla, tätäkö kokonainen maailma.

Vatsallaan makaava nainen jännittyi kaarevaksi. Hän irrotti juuri bikinien yläosaa. Naisen hidas, sivulle kääntyvä katse pysähtyi hetkeksi kuin väkivaltaisessa kuolemassa. Juhani oli ehkä nähnyt hänet jossain.

Naisen lähettyvillä istui mies hajareisin. Miehen selkä oli suorana, käsivarsien lihaksia korostamassa; naista salaa vilkuilleen silmät olivat jo tyyneyttä tavoitellen päin horisonttia, mutta vartalon asentoon oli jäänyt tahatonta lähtövalmiutta, pako-

tusta ja pinnistystä. Naisen uimapuvun tangamaisessa alaosassa pakarat leikkivät kiinnittämillään katseilla kuin tuulen viemät rantapallot satunnaisilla käsillä.

Äkkiä heidän välistään – ja ties monenko muun rannalla makaavan välistä – juoksi hiekkaa ja vettä kaikkialle kylvävä pikkupoika. Tämä palasi vedestä poikaporukkaan, joka pelasi frisbeetä kopin lähellä. Heidän kiljahduksensa erottuivat rannan ihmislokkiyhdyskunnan pauhusta ja toivat mieleen sen iän, jossa puhe koostui pelkistä superlatiiveista ja ennätysuurista luvuista, ja eleet äärimmäisestä liioittelusta.

Kolme murrosikäistä tyttöä kahlassi jalkojaan uittavan vanhan miehen ohitse järveen rinta rinnan. He menivät syvenevän veden ja tuntemattomien silmäysten – oletettujen ja todellisten – välistä. Takapäin heidän käsivarsistaan näkyivät vain kyynärpäät; kädet olivat luultavasti ristissä rinnalla kertomassa veden viileästä tunnusta.

Valvojan kopin lähistölle oli sillä välin ilmaantunut tyttö ja poika, jotka levittivät alustoikseen urheilumatot. He olivat jo siinä iässä, että voisivat seurustella, mutta ilmiselvästi he olivatkin sisaruksia, ehkä kaksoiset. Heillä oli samantapaiset tummat nukensilmät. Molempien hipiä oli lämpimän kermanen, vaalea vailla kuulautta. He olivat kumpikin pitkällään, poika hieman kyljellään, siroasti kohottautuneena. Eleettömästi ja viileästi he katsoi-

vat rannalle, eivät juuri toisiaan. Oli kuin heillä olisi salaisuus, joka olisi tehnyt heistä koskemattomia. He eivät piitanneet rannan tapahtumista ja olivat juuri siksi kokonaisvaltaisella tavalla osa niitä.

Kahden hellepäivän jälkeen saapui viileä ilmavirtaus koillisesta. Seuraavana päivänä ihmisvilinä oli pyyhkäisty pois. Jo aamulla teltasta ulos astuessaan Juhani oli hieraissut silmiään: ranta oli kuin olikin palannut autiuteensa. Oliko kaikki elämä sen äärellä ollut vain seurausta taivaan ja ilmojen liikkeistä? Ulkoisesti ranta ei ollut muuttunut kovinkaan paljon, sille oli vain puhallettu vilpoisuuden henki. Taivaan sävy oli hiukan raaistunut, mutta aurinko paistoi poutapilvien lomasta niin kuin edellisinäkin päivinä.

Ihmiset olivat levittäytyneet tälle kentälle, ja Juhani oli hukannut itsensä heidän kaikkialle vyöryvään läsnäoloonsa. Juuri kun hän oli oppinut unohtamaan paljastumisen pelkonsa, jopa olemaan heitä varten, he olivatkin hylänneet hänet. Se tuntui kaksinkertaiselta karkotukselta. Pitäisikö hänen – ihmisten ja ihmisäänien sijaan – kokea yhteen-

kuuluvuutta paikalle jääneiden heinätuppaiden, järvitattarien, gneissikimpaleiden, rikkoutuneiden rantalelujen kanssa. Niiden mykkyys tunkeutui yhä syvemmälle häneen.

Kiljahdukset ja kehojen välke, joista Juhani oli ensin vain ärsyyntynyt – missä ne nyt olivat? Oli kuin joku olisi puhutellut ihmisiä! Ja yhtä itsestään selvästi kuin huomio siirtyy puhuttelijaan, ihmiset olisivat tempautuneet pois tältä paikalta.

Ja tapahtuneesta olisi jäänyt jäljelle vain sana, joka ei enää löytänyt kohdettaan maailmasta.

Lihaa ja verta oleva puhuteltu temmattiin pois aineellisesta maailmasta pelkkien symbolien valtakuntaan, jossa Juhani oli joskus tuntenut olleensa kuin kotonaan. Mutta nyt hän olikin suuresta joukosta ainut rannalle jäänyt. Hän ei saanut olla muiden lailla *vaihtamassa* sanoja. Autiolla rannalla merkitykset olivat kätkeytyneinä omaan unohtukseensa. Täällä mieli louhi maisemaa niin että se tuskin huomasi missä kivi loppui. Sanat olivat niin tiukassa, niin kiinni maailmassa, kivi ja vesi jo niin tiiviisti Juhanin sisällä, että se pani hänet epäilemään, voivatko ihmiset ylipäänsä temmata toisiaan pelkkien symbolien piiriin. Ihminen puhuttelee, jumala kutsuu. Sanat eivät olleetkaan poiskutsumisia – se oli kauhea väärinkäsitys. Juhani ei voisi enää koskaan siirtyä kokonaan pois, entiseen filosofoivaan itseensä muiden samanmielisten yhteisöön, josta silloin tällöin viittaisi maailmaan. Käsitteet jäivät

riippuvaisiksi ruumiista ja aineesta. Maailma venyi käsitteellä otettuun eroon kuin pihka.

Sanat olivat pysähdys, mutta eivät maailman. Sanoilla otettiin ero, muuten maailma ja olemassa-olo kuin pysähtyisivät, uppoaisivat omaan tiedottoon vellontaansa. Vain eronottojen, ei kuolleista ajatusjärjestelmistä tehtyjen samastamisten, jäljiltä maailma jäi alati muuttuvaan väreilyynsä. Sanat erosivat maailmasta kuin tunto toisen kosketuksesta, ja jäivät kiinni eroihinsa kuin hyväilyt rakastavaisten välillä.

Silti rannalta lähteneet olivat pelkissä puheissaankin toisia, kokonaisia ihmisiä, päinvastoin kuin Juhani. Vaihtaessaan sanoja he karistivat kivet ja unohtivat kehonsa. Juhani yritti mietiskellä sitä filosofisena ongelmana, mutta tapasi ajatuksissaan oman itsensä lapsena keskeltä valtavia merilätäköitä. Meri syntyi kevään sulattamista hangista. Kaloina olivat talven alla ruskettuneet lehdet. He istuivat kahdestaan naapurin pojan kanssa kivellä niitä onkimassa. He leikkivät rinnakkain ja heillä oli samanaikaisesti yhteys sekä toisiinsa että ihmeellisiin kampeloihin, jotka liimautuivat ryppäiksi kun niitä nosti kepakoilla kivelle. Vain muutama mielikuva ja ilmoille päästetty sana, ja maailma tarjosi saalista jota vedettiin suoraan niihin sanoihin. He olivat siinä huudahdusten jäljiltä, vuoronperään eriparisina mutta silti rinnakkain, ihmemaailmassa, jota pelotta tutkivat.

Juhani naputteli matkakirjoituskoneella: ”*Sinä* ei ole imperatiivin puhutteleva kutsu, vaan rinnakkainen ja joka hetki maailmasta eriytyvä toiseus. Ja niin kuin tunto ja kosketus ovat eripariset, niin mekin toisistamme tietoisina jäämme myös ulkoistuneiksi toistemme eroihin.”

Ranta oli selvästikin korjannut Juhanin ajattelua, sekaantunut siihen. Joka käänteessä se tuli kuin demoni eteen, ja sen luonnonelementeillä näytti olevan jotain sanottavaa siihen, mitä kuului Juhanin rauhaan. Se oli muokannut hänen aikaansa, paljastanut ajatteluun läpi historian ja luonnonhistorian repeävän liikejatkumon kuilun, se oli tehnyt hänestä pelkän elementtien välisen ruumistuntoisen lisäkkeen ja houkutelut äärelleen hänen herättäjänsä, naturistirouvan. Tyhjänä se ilmensi nyt katkosta, joka olikin ajattelun ja kielen katkos ja maailman jatkumo.

Lapsena Juhani oli kummeksunut äidinkielen esimerkkilauseetta ”anna *sinä* hänelle kakkua”. Siinä kieli tuntui loukkaavan kolmen ihmisen keskinäistä tasavertaisuutta. Eikö oikein olisi sanoa: *anna sinulle* kakkua, hän oli kysynyt opettajalta. Vasta pitkän ajan päästä kolmannen persoonan käyttö ei ollut enää niin pahasti särähtänyt korvaan.

Filosofian opiskelijana Juhani oli sitten ajattellut, että *sinä*–*minä*–suhde piti yrittää ulottaa kolmansiin persooniin, sosiaalinenkin maailma piti nähdä kahdenvälisen suhteen kautta.

Nyt tyhjällä rannalla, entisen elämänsä ja itsensäkin kadottaneena, Juhani oli varma, että sinä ja minä muodostuvat sellaisista toiseuksien eroista, että ne eivät voisi mitenkään yksissä tuumin asettaa kolmatta tai maailmaa. Symmetrisen suhteen ääretömiin monistuvana prismanako kaikki muka pitäisi nähdä?

Silti petos, hyppy häneen, on totta jokaisessa puhuttelussa, joka tempaisee toisenkin pois olemisestaan pelkkien symbolien maailmaan. Heidän uusi yhteytensä vahvistetaan henkiseen tyhjyyteen vetoavalla katseella. Näin syntyneessä keskinäisessä hengessä puhutaan väistämättä paha jostain kolmannesta ja tämän maailmasta, jota emme – uuden yhteyden jälkeen – enää jakaisi hänen kanssaan.

Vielä jonkin aikaa sitten oli ollut kuin jumala olisi lukinnut Juhanin ulos vapaata vettä vartioimaan ja sanonut: katso mitä tapahtuu kun mitään ei tapahdu. Nyt Juhani haahuili päämäärättömänä tyhjää rantaa, eikä se enää kyennyt patoamaan hänen mieltään.

Joka hetki Anni oli poissa. Juhanilla oli vain ilmaa – ja vettä, ja maata. Yllin kyllin kaikkea sitä, minkä puuttumisesta heidän suhteessaan hän oli valittanut Annille. Rakastavaiset piinaavat toisiaan toistensa pään sisuksella. Se on kuin tieteen kuvitelma puhtaista ideoista tai yhteisestä kielestä, joka jaettiin ilman välittäviä elementtejä, ilman kaikkea sitä, mikä kumminkin oli tehnyt heistä ainutkertaisia toisilleen.

Mikään ei enää pidätellyt Juhania. Hän aivan kuin odotti padon murtumista lähtiessään kävelemään rannan pohjoiselle sivulle. Hän ei kuitenkaan

heittäytynyt makaamaan telttansa lattialle, vaan jäi särkälle pajujen katveeseen, poukamaan, jonka sata kertaa nähty hiekkahelma oli toisena hellepäivänä tarjonnut suojaisan paikan jollekin nuorelleparille.

Rantaviiva kaarteli kivikkoon, jonka takana kohosi mäenrinne. Juhani olisi voinut piirtää sen kaiken! Vähäinen hiekka oli täällä melkein kuin luonnostaan. Matalaa rantavettä riitti pitkälle ja vähän kauempana liikahteli vesililjojen ja ulpukoiden matto. Siellä täällä näkyi suuria kiviä kuin itsestään-selvyyksiä. Ne olivat siirtolohkareita jotka kaikki jäivät muinoin veden alle, mutta joiden jääkaudinen, villi rytmi jatkui nyt hiekalta veteen.

Juhani kyykistyi veden äärelle. Se ei ollut ehtinyt lämmetä kunnolla, ja nyt pari hellepäivää uhkasi jäädä kesän ainoiksi. Äkkiä häneen iski halu tehdä niin kuin lapsena: taittaa pieni ruo'on lehti, pujottaa sen terävä pää lehtilavan läpi ja laittaa se sitten uimaan veden pinnalle. Mutta lähin ruoikko oli kaukana – lahdelmassa uimarannan ulkopuolella.

Ihan lähistöllä heilui kuitenkin korpikaisloja pieninä kasvustoina. Juhani yritti tehdä kaislalle saman minkä oli lapsena tehnyt ruo'on lehdille. Mutta luomus kaatui heti; tyvilehden kapea ja kupera pinta jäi alas, eikä antanut veden pintajännitykselle mahdollisuutta. Juhani keksi kuitenkin taittaa seuraavasta lehdestä kannan jonkinlaiseksi kanneksi, jolloin painopiste siirtyi alas ja pohja suoristui ottaen tasaisesti vastaan neljännen elementin kaikkialle

levittäytyvän voiman.

Veden kalvo ei nyt puhjennut, vaikka kaisla-kyhäelmä vaappuikin uhkaavasti. Se oli hutero ja suloton ja kaatui vienoon tuulen vireeseen tai silkkään notkumiseen laineissa.

Joka tapauksessa oli todella yllättävää, että jokin niin kapea ja korkea – ja lehtien maailmassa vielä tiiviin ja raskaan tuntuinen – saattoi pysyä veden pinnalla pelkän pintajännityksen varassa. Se oli kuin taikuutta.

Lehden kaari oli jännittynyt pisaran muotoon. Veden kalvolla liukuessaan luomus teki pintajännityksen näkyväksi, niin että koko järvi oli äkkiä kuin valtava, itseensä romahtanut aalto, gigantittinen pisara, joka yrittää pysyä ehjänä häilyvillä, mukautuvaisilla ja lopulta irralleen kuroutuvilla rajoillaan. Pintajännitys loi absoluuttisen vaikutelman, vaikka elementtien rajat ovat suhteelliset. Tyynikin järvi oli tarpeeksi läheltä nähtynä kuin sadesumun pärskeitä. Jos Juhani uisi selälle ja sukeltaisi pohjaan, hän ei voisi tietää, missä mutainen vesi muuttuu vetiseksi mudaksi.

Ehkä elementtien rajat olivat vain tietoisuuden rakennelmia, ja ainoa raja syntyikin itseensä sulkeutuvista mietteistä. Malluainen liikkui veden kalvolla erikoiseen tapaan: se roikkui siltä raajoistaan, muu ruumis kokonaan pinnan alla, selkä pohjaa päin. Vesimittarit hyppivät sitä vasten toiselta puolelta pintaa. Niin kuin malluaiset ja vesimittarit,

kalvon molemmin puolin, ihmisetkin heräsivät keskinäisiin kehoihinsa, joissa toisen sisäpuoli oli toisen ulkopuoli sumeassa, vielä kehkeytyvässä maailmassa. Veden kalvo oli tietoisuuden rajan kuva. Aivan kuten sillä lipuva luomus, ideat ja käsitteetkin tulivat jostain, menneiden kohtaamisten hämäristä ja auttoivat ottamaan eron ja suuntautumaan – toiseuksia, itseyyksiä ja maailmoja luoden – kohti rannan tarjoomuksesta otettuja eroja.

Juhani näki kaiken tajuamansa edessään, ja sen ihanuus käänsi, korvensi häntä, pani käpertymään menetyksen alle. Voi miksi hänen piti oivaltaa tämänkin vasta nyt, kun kaikki oli jo myöhäistä. Annista ja muusta maailmasta vähitellen etäännyttävät päivät piti ottaa yksi kerrallaan ja hyväksyä, että oli nyt täällä. Vain rannasta oli varmuus niin kauan kuin se kuului hänen elämäänsä. Juhani ei voinut perustaa enää mistään sen ulkopuolisesta. Maailman ilmeneminen, käsitejärjestelmät, itseriittoinen kieli – Juhanielle aiemmin niin tärkeä filosofia ei ollut enää mitään. Ainutta ajattelua rannalla oli pyrkiä takaisin sinne, mistä hengen piireihin oli tultu. Juhani saattoi suuntautua vain kohti aineen ja ruumiin keitoksesta sanoilla ja käsitteillä otettuja eroja. Ja siihen tuli aina mukaan hiekkaa ja levää, mutaa ja kalan raatoja.

Mutta lehtikyhäelmä ei ollut idea. Ja sellaisen toteutuksenakin se on vaillinainen; lehti ei ollut tasalaatuista raaka-ainetta idealle, vaan irti tempais-tunakin osa villejä elämänprosesseja. Elinnesteet

virtasivat yhä lehtisuonissa kohti hitaan kuoleamisen rajatonta rajaa.

Lehti sekaantui ideaan ennen kuin se oli kunnolla syntynytkään. *Idea kehittyi hankauksissa sen kanssa, mitä se ei enää ole, mistä se on ottanut eron.*

Tarvittiin toinen oivallus ennen kuin idea, jonka hybridiä Juhani alkoi kutsua kailaksi, oli valmis. Myöhemmin Juhani ajatteli, että lehti suorastaan tarjosi sitä ratkaisuksi. Nauhamaisessa lavassa kulki yksinäinen, haarautumaton ruoto kärjestä tyveen harjanteena, jonka mukaisesti nuori lehti taittui pitkittäin kannastaan kahtia – aina tupeksi asti. Tyviösan Juhani oli oikaissut ja taittanut jäykäksi kanneksi, joka suoristi vettä vasten olevaa pohjaa. Se oli ollut ensimmäinen oivallus. Kannen alta pinnistäen pintapohja nousi vähin erin kaarena ilman elementtiin. Juhani halkaisi kaaren kahdeksi siivekkeeksi. Se oli toinen oivallus. Pohjan läpi veteen työntyessään siivekkeet puhkaisivat pintajännityksen kahdesta kohtaa: toinen aivan takaa, puppiksesta, toinen vettä vasten asettuvan pintapohjan keskeltä. Taakse tuli viistin, joka käänsi kailaa vireeseen, ja keskelle evä, joka yritti määritellä kiintopistettä kääntymiselle samalla jarruttaen kailan sivuttaisliukua.

Vesi ja ilma yllyttivät turhaakin turhempaan toimeen, johon Juhani tarttui kuin pelastustaljaan. Harvakseltaan hän napsaisi lehden sieltä täältä ja antoi sen tutun mutta yksilöllisen nauhamaisen muodon vallata kaiken huomion.

Teltassa unen ja valveen rajalle kuului loisketta, mutta ei veden. Ääni tuli valtavasta bensakanisterista. Miten menneisyyden ääni saattoikin kuulua niin elävänä ja todellisena. Juhani ei ollut halunnut ajatella että jotain vain muistuu mieleen jostakin – bensan loiske veden loiskeesta. Pikemminkin hänestä oli aina tuntunut, että muistaminen oli jatkunut havainnon ja aistimisen ja aineen liikkeessä tähän päivään. Bensan loiske oli syntynyt siitä, että Juhani isä oli heivauttanut valtavan metallikanisterin Volkswagenin etukonttiin. Bensatrasselit hän heitti roskiin ja öljy-yhtiön logoilla varustetut ongenkohot takapenkille Juhaniin syliin. Edessä istui äiti ajatuksissaan, Juhani vierellä kinastelivat hänen vuotta vanhempi serkkunsa ja tämän paras ystävä.

He ajoivat rantatietä, jota nuoret puut rehoittavasti holvasivat, kunnes venerannassa tervalepät

seisoivat leppeinä heitä vastassa. Rantakivien päälle oli oikaistu lankut, joita pitkin saattoi juosta jalkojaan kastelematta aina venevajalle asti. Se oli pala katettua järveä – hieman hutero, veden syleilyynsä ottava rakennus.

Vajaan astuttaessa sen ulkopuolelle jätettiin auringon tuli. Valo yritti vielä sisään seinälankkujen raoista, mutta pirstoutui sitten maailmoja heiluttavan veden varjoissa välkkyväksi tähdistöksi.

Venevaajaan tultaessa pääskynen tiuskahti poikasensa olemaan hiljaa ja pyrähti kattoparrulta alas äänekkääseen huomiolentoon. Haarapääsky hidasteli ja kaarteli, sen lento vaappui kuin lepakolla, kun se näytti unohtaneen tien ulos. Ja kuitenkin hetken päästä niin varmana se syöksyi kapeasta raosta, vajan nuokkuvan parioven alta, vain hipaisten veden pintaa, suoraan ulos silmiä polttelevaan kirkkauteen.

Ei tullutkaan hiljaista, vaan tähtivälkkeen liplattavat äänet vahvistuivat vajan kaikukammiossa.

Keskilaivassa juoksevien parrujen molemmin puolin oli kaksi sivulaivaa, joissa oli vesilattiat. Ja laivoissa laivat: puinen moottorivene oikealla ja vannerista tehty pikkuvene vasemmalla puolella. Perämoottoreita oli vain yksi; se piti vaihtaa pikaliippariin jos halusi päästä todella lujaa. Normaalisti nämä veneet ja niihin liittyvät seikat saivat Juhanin kaiken huomion. Nyt hän mykistyi vain katsomaan, kuinka järvi ja aurinko, järvi-ilma ja ruoikko tunkeutuivat tähän huteroon tilaan kuin koristeelliset jumalat ro-

kokoohuoneeseen, ilkkumaan ihmisten arkipuuhiä.

Järvi ja valo, nereidit ja Apollo veivät lopullisesti voiton, kun saluunan ovi aukesi ruoikkoon, moottori käynnistettiin peruutusvaihteelle ja veneen pitkä, katettu nokka lipui viimeisenä, savun ja kuplien ympäröimänä, pois veden vajasta.

Juhanin serkku istui edessä tuulilasin suojassa äidin ja naapurin tytön kanssa. Tyttöillä oli otsatukka ja pitkät hiukset, jotka välillä hulmusivat tuulesa. Juhani oli laitateljolla, sen keskivaiheilla ja isä takana vastakkaisella puolella, käsi perämoottorin kaasukahvalla.

Veneen nokka nousi pystyyn, perän aallot aurasivat kuin itsestään leviävän kynnöksen järven selkään. Juhani kurottautui laidan yli ja katsoi läheltä viuhuvaan veteen. Menonsa tasaisuudessa vene ei enää liikkunut, se vain tärisi, kun vesi painui ohi. Enää vain pärskähdyksistä tiesi etteivät he olleetkaan paikoillaan. Vesi oli kuin heitä kaikkia äkillisesti kohdannut huimaus, joka kadotti kiinteät koordinaatit viivasuihkuksi heidän taakseen. Kunnes veneen asento muuttui ja se aivan kuin liimautui ympäröivään veteen. Moottorin kierrokset hidastuivat, koneen äänen alta erottui taas porina. Juhani nosti katseensa ja näki että isä oli hiljentänyt ja sammutti sitten moottorin kokonaan. Veneen itsensä nostattama vesi tulvisi nyt sisään perälaudan yli ellei nokka samalla painuisi alemmas.

Läheisellä laivalaiturilla verryttelyasuinen

mies heilutteli käsiään. Vene lipui laiturin viereen. Miehellä oli asiaa. Hän pysäytti heidät, koska halusi kertoa isälle, joka oli invalidi, jostain tilaisuudesta. Sinne isäkin, invalidia, toivottaisiin mukaan.

– Ja minä kun paskattelen teidän tilaisuuttanne, isä mölisi tukahtuneesti. Hän tempaisi moottorin käyntiin, kiihdytti veneen vauhtiin ja käänsi sen takaisin kohti määränpäättä niin rajusti, että se kallistui uhkaavasti. Pelästyneen äidin ilmeestä päätellen vene oli jo kaatumaisillaan. Ja keulan taas kohotessa äiti oli yhä kuin jonkin uskonnollisen ilmestyksen kourissa. Häpeän jumala oli näyttäytynyt hänelle. Suuret siniset silmät olivat jääneet auki ja kasvot pysyivät kääntyneinä etäännyvään, laiturilla seisovaan mieheen päin.

Mies kuului lions clubiin niin kuin Juhani isäkin, joka ei voinut enää olla saman kerhon jäsen. Hänen piti muuttaa rotareihin. Tai niin Juhani ensin kerrottiin, kunnes äiti vuoden päästä haki hänestä liittolaista, vihkisi perhesalaisuuksiin ja kertoisi siitakin, mitä sattui tuttavaperheen kanssa yhteisesti vuokratulla kesäpaikalla. Että kaikki mitä siellä tapahtui, perustuikin sille, ettei mitään tapahtunut. Juhani muisti kyllä, miten he olivat lähteneet sieltä äkisti pois ja miten isä oli alkanut raivota kotona ja miten Juhani oli yrittänyt nukkua serkun kanssa ovien takana.

He kulkea jurottivat taas tasaisesti kohti määränpäättä. Juhani katseli valkoisia kummeleita ja ter-

vattuja keluveneitä, aurinko sulasi kullalla järven selän. Isän ylpeys ja nöyryytys oli pärskähtänyt kaikkien silmille. Juhani ei oikein ymmärtänyt sitä. Sana invalidi ei ollut kotona kielletty – isällä vain toinen käsi oli kömpelö ja jalka jäykkä, siinä kaikki.

Juhani rauhoittui kun tajusi etteivät isä ja laiturin mieskään kykenisi peruuttamaan tätä järvelistä iloa. Aikuiset eivät ehkä vain kokeneet samaa. Joka hetki he olivat myös jossain muualla. Siellä mistä löytyivät ylemmyys, näyttäminen, lions club... tai alemmuudentunne, kyräily, mustasukkaisuus... Kaikki se seurasi mukana joka paikkaan. Se liittyi jopa siihen, mikä nyt vyöryi alla ja virtasi sormien lävitse, se oli läsnä jopa siinä, miltä vesi tuntui.

Menettäisikö Juhanikin joskus järvionnen?

Kauempana selällä veneen kokka hakkasi matalia aaltoja. Kaikkialla ranta oli kaukana. He olivat matkalla saareen. Todellisuudessa he sanoivat saareksi erästä paikkaa kaukana siintävällä, melkein asumattomalla vastarannalla. Siellä maan ja veden raja suoristui ja kaukaa katsottaessa täytyi tietää tarkasti mihin suunnisti. Heikko ruoikko ja sen takana luonnon hiekkaranta taustanaan männikkörinne – he rantautuivat kuin uudelle mantereelle. Vihreä, kauhtunut, järveltä tuoksuva pressu, jolle he kaikki mahtuisivat, levitettiin rantahiekalle. Vatsallaan oli hauska tärstä pois vilua, sitten kun oli ollut vedessä taas liian kauan.

Taustalla kohoava metsä oli aivan toista val-

takuntaa kuin ranta. Siellä, heti rinteän jälkeen, alkoi sammaloitunut juoksuhauda. Syvän vihreä sammal sai sotilaiden haamut vaeltelemaan hyönteisinä ja pikkueläiminä kaikkialla. Juhani ei uskonut vaikka hänelle sanottiin, ettei täällä ollut koskaan taisteltu, että rakennelma oli vain viimeinen varustus, osa Salpalinjaa. Juhani oli varma että nimi tuli sotilaiden salpautuneista hengityksistä. Ja kuolleiden kypärät olivat salpautuneet juoksuhaudan mutkaan niin kuin Fortuna-pelissä, kun kaikki kuulat ammuttiin yhtä aikaa.

Juhani ei koskaan uskaltanut seurata loppuun saakka maan arpien mutkaista ja mataloitunutta kulkua, jonka romahtaneet hirret siellä täällä sulkiivat. Haudan päässä olisi kuitenkin jotain niin jyrkkää ja suurta, että se olisi yksinäiselle vaeltajalle jo maailmanloppu, eikä hän voinut muuta kuin palata nopeasti takaisin veden ääreen tästä tulimyrskyn jälkeisestä ikihiljaisuudesta.

Kivet ja kaarnanpalat olivat hioutuneet pyöreiksi jääkauden jälkeisissä loiskeissa. Luonto oli kätkenyt hiljaisia ruokopillejään sinne tänne lämpimään hiekkaan. Veden rajassa räikeästi näkyi kummallinen kivi, jonka liikutteluun voimat eivät aivan riittäneet. Se oli värinsä ja muotonsa puolesta hätkähdyttävä, kuin yletön pilailuväline, gneissinen lehmänlääjä. Juhani kahlasi veteen ruoikon reunasta. Juuri kävelemään oppineena hän oli kuulemma itkenyt tällä rannalla katkerasti järven vettä, joka oli

saanut hänen maitorupensa kirvelemään. Ruoikon rapsuvan kuivat pillivarret muuttuivat veden alla kalojen leväiseksi metsiköksi. Juhani napsaisi ruo'on lehden ja pujotti sen kärkiviiksen leveän tyviosan läpi niin kuin oli oppinut. Sitten hän laski ruokosilmukan veden pinnalle tuulen vietäväksi. Hän puhkesi hyräilemään kun se lähti.

Serkku ja naapurin tyttö huusivat häntä kahville. Heidän kanssaan hän joikin ilmakahvit laakean pöytämäisen kiven äärellä. Sen ympärille jotkut jumallapset – muinaiset tai viimevuotiset, metsästä tulleet tai veneen tuomat – olivat koonneet kivijakkaroita istuimiksi. Juhani joi suosiolla useita kupillisia, osallistui kahvipöytäkeskusteluun, eikä tällä kertaa aiheuttanut skandaalia ja ärsyttänyt tyttöjä kimppuunsa.

Kyllikseen Juhani oli saanut vasta sitten kun heidän veneensä lähti tältä iltapäivän leiripaikalta. Järven selkä oli viettävä ja hoputtava, ja raskas puuvene liian hidas. Kun se lähestyi venevajaa, Evinrude sammui sen perässä ja ruo'ot raapivat kylkiä.

Kuin hyvästiksi ja mielessään jatkumaan Juhani veti keuhkonsa täyteen järven ilmaa, johon oli sekoittuneena ihmisen jälkiä: ripaus vedestä kiskoutuneen ruo'on juurimultaa ja tuulahdus auringon polttamaa venelakkaa.

Juhani hyppäsi veneen kokkaan. Hän oli hankkinut siihen luvan sinnikkäällä toistolla. Häntähän tarvittiin siinä, tuulilasin toisella puolella, kapeista

kansilaidoista jännitetyn katteen päällä, äidin varoitusten kaikuessa selän takana. Hän ohjasi veneen vajaan, työnsi vedessä nuokkuvan oven sivuun, loikkasi vajan keskiparruille ja veti hypystään yhä keikkuvan veneen paikalleen.

JÄRVI

Kaislat kasvoivat veden valtaamasta maasta tai maan valtaamasta vedestä, rannan kosteikossa tai hiipimällä alkavassa järvessä, sen karikkeisella, mutaisella pohjamaalla.

Toistensa varjosta lehdet lisäsivät pituuttaan kohti aurinkoa, tuulen käännellessä niitä valon poltteeeseen ja poltteesta pois. Jotkut lehdistä heiluivat ja vavahtelivat kuin yrittäisivät sirppeinä kastroida eetterin joka pani ne liikkeelle. Lehtien kannan sisäkkäiset tupet merkitsivät sitä, että jokaisella ilmaa halkovalla lehtilavalla oli yhteys myös veteen; ei ollut mitään erillistä vartta joka toisi ne tuuleen ja aurinkoon ja eristäisi ne toisesta elementistä. Kaila oli pantu elementtien ja olomuotojen välille – kuin muisto aikojen välille.

Juhani katkaisi lehden, taivutteli ja taitteli sitä, halkaisi sen ja pujotteli sitä halkeamien läpi.

Juhanin puristavissa sormissa kasvin solukkoa rikkoutui, kapillaarisuonistoa katkeili. Kailassa lehden elämä kuitenkin vielä jatkui tai pysyi hetken hiipumisensa tilassa niin kuin äidin, ennen kuolemaansa, ottamassa pistokkaassa, jolla oli toiveita herätä täyteen eloon. Lehtisuonten ja solunseinämien kertautuva paine pani vastaan ja orgaaninen olemus oli täynnä rakenneyllätyksiä. Juhani havahtui yhä uudelleen itsestäänselvyyteen: mikään elävä ei ollut tasalaatuista kuten raaka-aineet. Mutta mikään elävä ei myöskään – puutarhanhoitoa ehkä lukuun ottamatta – jäänyt eläväksi ihmisen antamissa muodoissa.

Juhani laski kailan veteen. Miten tarkasti käden liikkeen pitikin kunnioittaa veden ja ilman oletettua rajaa. Ja miten pintajännityksen suojeleva, kannatteleva voima löytyikin juuri siitä kohtaa – elementtien väliltä, pitäen kailan korkean ja kapean muodon pystyssä. Kaila merkitsi rajan, jota ei ollut ja joka kuitenkin oli. Kaislan lehti huojui maan kätkevyyden ja auringon poltteen välillä; kaila taas liukui pitkin unenomaista vyöhykettä, ilman ja veden rajaa. Luonnossa siellä oli vain vesimittareita ja taruissa veden nymfejä, Taivaan ja Maan tyttären, vedenjumalatar Tethyyn jälkeläisiä.

Ilma oli kirkastumassa sadekuuron jälkeen. Järvi oli tyyni – rannassa vain vesi hivenen nousi ja laski. Oli aivan hiljaista, kunnes äkkiä heikko vire kahisutti kaislikkoa ja rypytti veden. Henkäykset eivät silti yltäneet tuuleksi, vaan kaislikon kahahtelu päinvas-toin harveni, heikentyi. Lopulta järvi oli rasvatyyni, ilma riippui sen yllä. Eikä kuitenkaan. Oikukkaasti kääntelevä kaila veden kalvolla, kuin duurinen häiriö kaiken nielevässä apeudessa, ilmaisi hennointakin virettä. Kiinnitettyään itsensä ajatukseen, se liukui aineettomasti salmen poikki.

Juhanin kädestään laskema kaila merkitsi ilman ja veden rajan. Se osoitti elementtien pienimpiinkin liikahduksiin. Mitä herkempiä ja pienempiä asioita Juhani antoi tulla vastaan, sitä varmemmin mielteet kokonaisesta järvestäkin muuttuivat. Mikään ei ollut itsestään selvästi entisellään: katsoes-

saan pitkin vettä Juhani havahtui siihen, millainen valta yleiskäsitteellä *järvi* oli ollut kaikkeen, mitä hän oli nähnyt sen kattamalla alueella, miltä hänestä oli tuntunut sen vaikutuspiirissä ja missä hän oli kokenut olleensa sen äärellä. Nyt se hajosi lukemattomiin yksittäisiin eronottoihin, jotka se oli aiemmin manannut alleen.

Juhanin katse hypähteli pinnasta, vaelteli rantaveden liikahduksista horisontin näennäiseen rauhaan. Hän katsoi jotain kohtaa järvestä ja sitten toista kohtaa veden tapahtumakentässä – yksittäistä aaltoa, vesikasvin löyhää kuplavyötä, ilmaa tunnustelleen kalan synnyttämiä kehämäisiä väreitä...

Oli kuin pitäisi toistaa jokaisesta huomion kohteesta: järvi, järvi, järvi – niin kuin lapsena. Se sana olisi kummallinen, maailmasta eroava ja täytyvä mantra. Ja vaikka Juhani lähtisi pois tai ei olisi koskaan nähnytäkään järveä, hänen mielikuvituksensa vapauttaisi sen erilleen siitä sanasta – vain olemaan jossakin, niin kuin kaikkialle seuraava tunto ja sen eroava ulkopuoli aineessa, kosketuksessa, toisten ihmisten hahmoissa... Mutta mitä mieltä oli oikeastaan ymmärtää tämä kaikki vasta nyt – kun peruuttamaton oli jo astunut kuvaan.

Juhani ei välittänyt siitä että kailasta ei jäänyt mitään jäljelle. Kaila oli kaila vain pienen hetken veden kalvolle laskemisen ja kaatumisensa välillä. Se kaatui nopeammin ja paljon suuremmalla varmuudella kuin ohjelmoidut koneistot, jotka nekin

aina lopulta romahtivat. Kailaa ei voinut omistaa niin kuin jotain käsityötä; koko ilmiö alkoi oikeastaan vasta kailan poisluovuttamisen hetkellä. Ja kaaduttuaan kaila ei enää noussut; sitä oli mahdotonta nostaa pystyyn, vaikka se ei olisi vielä karannut tavoittamattomiin. Rikotusta pintajännityksestä puhjenneet mikroskooppiset puroset olivat tulvineet elävän solukon pinnalla ja vesi löysi yhä uudelleen, kuin muisti, tiensä niiden näkymättömiin kuivatettuihin uomiin.

Kaila yhdisti ja erotteli omassa rakenteessaan toisistaan ilman, veden ja niiden välisen rajan. Pintajännityksen vastaanottavasta alueesta tunkeutui ulokkeita sekä pinnan alle että eetteriin.

Tavallaan kaila oli esine, mutta se ei synnyttänyt samanlaista vaikutelmaa kuin muut esineet. Se ei ollut pienoismalli mistään arkisen elämän ideasta tai sen tutusta toteutuksesta. Se tuli toisesta maailmasta, jossa liikkui vain malluaisia ja vesimittareita, ja jossa veden pintajännitys oli todellisuuden perustavin periaate.

Juhanilla kävi mielessä: entäpä jos filosofiset peruskysymykset asetettaisiinkin, ei suhteessa filosofien mieliobjekteihin: pöytään tai tuoliin, vaan suhteessa kailaan. Kailalla ei ollut mitään käytettävyyden luomaa suoraa yhteyttä käsitteelliseen. Rajalla liukuen se teki pilaa funktionaalisuuden rajattomuudesta. Ehkä se oli myös hieman lähempänä esinettä itseään. Sillä sellaisia esineet ja koneet poh-

jimmiltaan olivat – eivät ideoiden ja ajatusmuotojen suoria jatkeita, vaan petollinen osa olemisen alati muuttuvaa jatkumoa.

Kun ei muutakaan tekemistä ollut, Juhani taittoi toisen ja taas toisen – yhä taidokkaammin. Välillä hän katseli pitkin järven pintaa, aamulla utuisen unista vastarantaa, iltapäivällä kauempana kirkastuvien valokuovaisten vesien ja niemiä massiivista selkeyttä sateen rajan takaa. Kaila kääntyili vireessä, joka oli jonkin aikaa sitten puhaltanut suuremmalla voimalla. Nyt jo menneestä saapui vanhoja laineita niin kuin sähkömagneettisia purkauksia ikuisuuden päässä muuttuneista astronomisista suureista.

Kaila otti vauhtia myötävireestä sivuvireeseen nousten yhä ylemmäs hankavireen puolelle. Se tunnusteli ja teki syöksähdyksiä ylätuuleen, kunnes meni rajan yli. Vire painoi kaaren selkää ja kaila perääntyi hiukan. Tai sitten se meni vielä rohkeammin yli kääntyen kokonaan ympäri, takavireeseen, kunnes aloitti taas uuden uhittelevan nousunsa.

Oikukkaan orgaanisen kalvonmerkitsijän ansiosta vesi kadotti kaiken abstraktiutensa. Järvi oli metsä jossa oli lehtiä. Lehtiä sakeanaan, ei oksia eikä runkoja. Heijastavat jyvät ja niiden vedenalaiset varjot, äärettömiin varioivina.

Mitä mieltä oli puhua edes tieteen parissa jakamamme ajattelun perusteista, jos ulkona oli tällaista. Katsellessaan kalvonmerkitsijän tanssia Juhani ymmärsi entistä huonommin, mitä Anni oli tar-

koittanut sillä, että heidän pitäisi jakaa salaisimmat ja satunnaisimmat mieleen juolahtamiset. Rakkau-
den valtuuttamana Anni olisi tahtonut päästä Juha-
nin pään sisälle!

Kailat olivat yksilöllisiä ja arvaamattomia ja se sinänkaltaisti niitä. Oli kuin käsistä tarttuva kos-
ketus ja vastaan hangoittelevat lehdet erkanisivat
niissä jonkinlaiseksi sinuudeksi. Kaila säteili olemis-
taan koko vedenliikkeeseen maailmaan. Ja järvi olisi
tureaalinen. Kaikessa oli häivähdys siitä tavasta, jolla
sinut, toinen ihminen, kohdataan.

Yhteistä sinuutta heidän olisi pitänyt Annin
kanssa tavoitella, eikä yhteistä minuutta.

Turealisuus – jos Juhani olisi voinut puhua
siitä – ei kääntyisi luonnon sieluttamiseksi. Se olisi
pikemminkin palaamista lähteelle. Sille jossa mei-
dän kannaltamme ensisijaisella, ihmisten välisellä,
oli jotain yhteistä olemisen muiden sfäärien kanssa,
kun tunto ja toisen kosketus ja iho ja aineen iho oli-
vat siinä mukana.

*Se, että vain toisessa kohtaamme tietoisuuden,
ei perustele suoraa käsitteellistä yhteyttä, joka vihkisi
meidät pelkille symboleille. Niin kuin emme jaa ruu-
miita, emme jaa puhtaintakaan tietoisuutta, jaamme
toisen ulkopuolen ja toisen sisäpuolen, jaamme niiden
eron.*

*Toisen ruumissa, toisen tunnolla on minun iho-
ni. Kosketus muuttuu hyväilyksi. Puheissa eivät yhdistä
sanat, käyttämämme käsitteet. Jaamme sanoissa vain*

*niiden eronotot – emme mitään muuta kuin toistemme
eronotot ja sen mukana kaiken.*

KAILA

Teidät halkaistaan nyt yläosastanne kahtia! Tämä on välttämätöntä, että pääsemme mielenkiintoisempaan ja monimutkaisempaan muotoon.

Kaikki alkoi jaosta kahteen. Vasta kun jako kahteen oli tapahtunut, taiteltavat saattoivat edustaa tasalaatuisia lehtiä, samanlaisia lehtiä. Mutta taipuessaan tähän jakoon kailan keskiruoto asettui aina toiselle puolelle.

Kailanlehti vastusti vielä kaikkia taittamisen pakkokeinoja. Mutta Juhani olikin vasta modernin sivilisaation alkutaipaleella. Tyydyttävät muodot: viimeistellyt, pelkistetyt – kaikki se, mikä miellytti ihmistä enemmän kuin luonto, oli kailassa täysin kehittymättä.

Juhani oli kyyristynyt kivelle. Hän ei ollut varma tekikö sen paino hänet kevyemmäksi vai vetikö puoleensa. Muutama katkaistu kaislanlehti lepäsi ki-

vellä hänen vieressään. Ympärillä oleva vesi korosti kiven massiivisuutta lakaten sen aaltojen puoleista jyrkännettä mustaksi.

Ajassa oli tapahtunut muutos, sen rannalle sopeutuva kulku ei enää itsessään riittänyt Juhanille. Luonnontapahtumiseen mukautumisen sijasta hän oli valinnut päiviensä sisällöksi kailan suunnittelun. Aikaisemmin hänellä ei olisi ollut malttia eikä taitoakaan sellaiseen, mutta nyt hän ei ihmetyksekseen osannut lopettaa. Kun oli sellaista työtä, ei ollut onnellisesti aikaa eikä voimia muuhun. Äkillinen monomanian puuska jatkui jatkumistaan; se käytti hyväkseen ensimmäistä kailaelämystä niin kuin pelkoa.

Juhani oli ollut jo useita päiviä totaalisen yksin rannalla, järven peilaamassa epävakaisessa säässä. Koska hänen ajankulunaan ei ollut enää ajan kulku, vaan kailat, siitä seurasi, ettei aika tahtonut riittää. Yhden hengen manufaktuurissa ei saatu paljonkaan aikaan päivän kuluessa, ja kaikki tuotteet, joita ei olisi tohtinut näyttää kenellekään, hävisivät heti valmistumisensa jälkeen.

Mielessään Juhani ei jakanut kailaa vielä pikutarkkoihin rakennelohkoihin, mutta jonkinlainen hahmo hänellä jo oli kannesta, kaaresta, siivekkeistä ja evistä. Ne olivat eronottoja kailasta sen eri taitamisen vaiheissa. Kailanlehti pani vastaan jokaiselle ajatukselliselle sinikopiomerkinälle, eikä näillä teknisillä käsitteellisyyksillä ollut voimaa laittaa ai-

soihin sen oikullisuutta. Ne olivat valmiit perääntymään sieltä minne lehti ei taipunut. Toisiin suuntiin taas, täysin tuntemattomiin, sellaisiin joita ei voinut johtaa käsitteellisyyksistä itsestään, niitä suorastaan houkuteltiin. Näin kaila oli tehnyt jo syntynsä aikoihin, mutta lisää pienempiä yllätyksiä siihen oli yhä kätkeytyneenä. Yksilölliset kailanlehdet ja rakenteen käsiteaihiot kietoutuivat toisiinsa ristiriitaisesti kuin viiniköynnös ja kalaverkko. Ja Juhani ajatteli muodon ajatuksia kailanlehden avulla.

Lehdet oli pitänyt valita huolella, ja valitutkin taipuivat vain vaivoin tasalaatuisuuden vaatimukseen. Pian Juhaniin päässä olisi kuitenkin neliulotteinen mallinnusmaailma, jossa hän voisi pähkäillä, onko tämä tai tuo paras tapa tehdä taitokset ja *kaaristamiset*. Eikä siellä maailmassa lehtien yksilöllisillä eroilla olisi mitään väliä.

Kailanlehti oli silti ajatuskuvanakin yksilöllisempi kuin monet kulutustavarat kaupparakennuksissa. Siellä esineet oli mykkinä aseteltu omaan samankaltaisuuteensa, että niillä olisi sisäisyys, johon löytäisimme suoran tien niin kuin toistemme järkeltyihin.

Omiin jälkiinsä täysin samastuva sivilisaatio teki käsitejärjestelmistään järjestettyä olemista, Juhaniin mielestä se oli yhtä pysähtynyttä kuin käsitteet. Ja kun identtisten tuotteiden ja koneiden paino oli kasvanut ympäristössämme tarpeeksi, ihmisillä ei ollut juuri muuta kuin rakennuselementtejä, joita

pinotaan sekä ajatuksiin että katujen varsille.

Mutta koneet ja tavarat menivät rikki, kadotivat informaatiotaan ja muuttuvat joka hetki hitaasti, vaikka ne nähtiin vain niiden käyttövalmiina nyt-hetkinä.

Kutakin meistä voitiin tarkastella edeltä käsin henkistetyn proteesimme jatkeena ja loppujen lopuksi esineenä. Ehkä pelastus oli kailassa, Juhani mielessä kävi. Välttyäksemme banaalin esineen kohtalolta meidän pitäisi päästää irti ja antaa tavaroiden henkisesti karata niin kuin kaila karkaa käsistä.

Lehdet loppuivat välillä kailojen kaatuillessa tai kadotessa horisonttiin. Juhani loikki rannalle noukkimaan uusia ja palasi taas kivelleen. Hän ei koskaan odottanut omalaatuisten työpäivänsä päätymistä. Se aika tuli aina varkain kuin hämärä. Elämäntilanteestaan huolimatta hän oli kai etuoikeutettu kun sai tehdä jotain tällaista. Juhani halusi pitää loitolla yhä vieraammaksi käyvän luonnonelementtien melскеen. Hän oli vapaaehtoinen Sisyfos, sillä sellaisena olemisen vaihtoehtona oli vain Glaukoksen kohtalo. Glaukos kuuli meren vastustamattoman kutsun maisteltuaan rannan ruohoa, samaa joka oli saanut hänen kalansaaliinsakin hyppimään takaisin mereen.

Juhani oli siinä kivellä kuin yli-ikäinen Edelfeltin pikkupoika, eikä hänellä ollut edes onkea. Kun hän nosti katseensa työstämästään kailasta, hän huomasi että tuuli oli taas heikentynyt: kauempa-

na ulpukanlehdet olivat kurkotelleet aalloissa kuin oudot vesieläimet. Nyt niiden hahmo rauhoittui, ne palasivat kasvikuuntaan; märkä muoto ei enää nousut varren kohdalta hotkimaan loputonta vettä.

Kiven ympärillä litteät aallot muuttuivat kehiksi, jotka seurasivat rantautuvia laineita kuin hämähäkinverkon ympyrän muotoiset seitit tukilankojaan. Verkkaan valmistuville kailoille veden pinnalla oli tarjolla jatkuvaa liikettä ja eri jaksoissa värähteleviä alueita. Laineet halkesivat kiveen, silti murtumatta. Ne vain kiersivät sen, toinen toiselta, toinen toiselta puolelta. Kiven takana puoliskot törmäsivät taas yhteen synnyttäen pyörteitä.

Juuri kun Juhani oli laskemassa uutta kailaa veteen, lähistölle ilmaantui joku. Hän olisi näkynyt Juhaniin silmäkulmassa, mutta Juhani ei keskittymiseltään vielä huomannut häntä. Hänen määrätietoinen hakeutumisensa kontaktiin lennätti hänet kuitenkin hyvin nopeasti aivan lähelle. Siihen missä lopullinen havahtuminen tapahtuu.

Juhani säntäili hämmennyksen koomisessa vankilassa, jonne ei kuulunut omaa eikä toisen kieltä. Vain sähköisten rumpukalvojen hälytysääni – kuin syvyiksiin painuvassa sukellusveneessä. Tavaltaan se tuntui hänestä hyvältä, niin kuin olisi maailma johon palata.

Nainen oli terveystoiminnan, joka oli tullut ottamaan näyttöön uimavedestä. Sen tämänhetkinen laatu ilmaistaisiin uusina lukuina, jotka ker-

toisivat kolibakteerien ja streptokokkien määrän.

Juhani tunsi itsensä matalapaineiden erakoksi. Arkinenkin tapahtuma oli saanut hänet pois tolaltaan.

Kolme päivää aikaisemmin oli satanut ankara rasti ja Juhani oli taas istunut valvojan kopissaan. Hänellä oli ollut pienen ikkunan ääressä kaila tekeillä. Äkkiä lasiin oli koputettu. Se oli lähistön naturistirouva pelkkään pyyhkeeseen verhoutuneena. Hän oli löytänyt rannalta korun. Sade valui hänen uurteisilla kasvoillaan ja molempien katseet kääntyivät kuin yhteisestä sopimuksesta Juhanin kädestä tipahtaneeseen kailaan, joka oli siinä pöydällä, yhtä aikaa kopin sisältä ja ulkoa lasin takaa kohdistuvan huomion käsittämättömänä kohteena. Näky oli sillä hetkellä ollut Juhanistakin kummeksuttava, kuin ruohonkorren ruumiinavaus.

Valo häikäisi ikävästi otsan takaa. Ranta tuntui Juhanista loputtomalta, kun häntä vain kuvotti. Hiekka varastoi kaiken voiman jaloista, ja askelet keinahtelivat turtina.

Juhani oli edellisenä iltana juonut pois oluitaan. Aamulla hän oli tokkurassa kiirehtinyt rannalle, jossa nyt taas vahti vain surkuhupaista itseään, mennyt ilta ruumiin muistina sisällään. Ei satanut mutta tuuli illuusiottomasti pohjoisesta ja valo oli sillä tavalla kylmää, että se sai kaiken näyttämään toivottoman keskeneräiseltä ja väliaikaiselta. Oli kuin kosmisesta olisi odotettavissa pelkästään huonevia uutisia; talvea ei tulisikaan eikä uutta suvea, kesän alkava hiipuminen vain veisi maiseman ruumispaletin caput mortuumiin ja preparaattien ikuisen uneen.

Juhanin työ oli taitella tyhjällä rannalla rajat-

tomasti kaislanlehtiä. Siihenkään hän ei pystynyt; täydellisen kailan taittaminen vaatii itse asiassa äärimmäistä tarkkuutta. Jo hermostuminen saattoi pilata kaiken, saati sitten krapula.

Iltapäivällä hän alkoi jo vapautua edellisen illan kuvista; jotka olivat nyt – toisin kuin kapakkaillan jälkeen – tyhjiä toisista ihmisistä. Sanomatta jääneet sanat ja sanottujen kätkeytyt merkitykset, jotka normaalisti tulvivat mieleen aina herätessä kostean illan jälkeen, olivat nyt vain ajateltuja ajatuksia. Tai sitten ne olivat puhetta haamulle, joka oli ollut juomaseuraa, tai jumalalle, joka oli kuunnellut kuin salillinen kuumottavia korvia.

Edellisenä kesänä samoihin aikoihin Juhanilla oli ollut seuraa. Hän oli ollut liikkeellä Rikun kanssa, johon oli tutustunut pari vuotta aiemmin. Kesän aivoton katkos oli saanut heidät molemmat nälkäisiksi, kaipaamaan älyllisten keskustelujen kohteita heittoja, niitä jotka tehtiin noin vain, ilmasta kopattavilla universaaleilla. He kyselivät toisiltaan olemisen mieltä. He istuivat kampuksen männikkörinteessä ja heittelivät villiin, älyllisesti humalluttavaan peliin vaappuvia yleistyksiä ja korkeuksista alas tähyileviä epäkäsitteitä. Spekulaatiot saivat vauhtia siitä paikasta, jossa vain nurmikko ja paljas kangasmaa olivat penkkeinä ja pöytinä. Mutta välillä maakin sumeni ja katosi Juhanilta kokonaan, siinä hetkessä niin säkenöiviltä tuntuneiden ajatusten alta.

Paikka himertyi, mutta juuri sitä sumeutta

he olivat käyttäneet vahventamaan spekulointinsa rakennelmia, joita sitten tuijoteltiin eri kulmilta. Vaikka heidän edessään olisi ollut kahdeksas ihme, he olisivat katsoneet vain ajatteluun päin. Mutta saivatko he sinne mitään mukaansa maailmasta?

Varhainen ilta oli ollut leppeä. Sitten vähän viiletessä he siirtyivät samaisella männikköharjulla sijaitsevaan ravintolaan, mutta sielläkin he istuivat ulkoilmassa terassilla, joka jäljitteli eri tasoissaan ympäröivän maaston muotoja. Tasanteiden tiililattiat erotti toisistaan muuri, joka toimi myös rajana luonnonrinteeseen. Muurin päällä oli pyöreitä kuoppalamppuja. Illan vanhetessa lamput syttyivät (elettiinhan jo heinä- ja elokuun vaihdetta) ja terrassi täyttyi urhoollisina värisevistä ihmisistä, jotka holtittomilla eleillä ja äänekkäillä puheillaan torjuivat ohuissa kesävaatteissaan nyt jo ytimiin käyvää viileyttä. Lähistöllä kasvavat tuomet harottivat mustanpuhuvina ja lehdettöminä. Keväällä tuomenkehrääjäkoit olivat levittäneet kuolettavaa harsoaan jokaiseen niistä. Yksi puista oli kaadettu kokonaan pois; sen oksat olivat ylettyneet uloimman muurin yli terassin puolelle ja toukka oli tipahtanut asiakkaan lasiin.

Illan ensimmäinen sessio oli jo siirtynyt meneeseen, mutta jos ajan antoi vähän poimuuntua niin kuin laskoksen kankaassa, lähimennyt tuli eri kulmalta uudelleen eteen paikanvaihdoksen jälkeen. Ehkä se paistoi heidän kasvoiltaan jonkinlaisena

viattomuutena.

Heidän pöytänsä tuli vähän ajan päästä kaksi naista, jotka jäivät vastaanhyökyvyydestään huolimatta liiaksi Rikun ja Juhaniin omahyväisyyden katveeseen. Silti heidän tulonsa oli ravisteleva keskeytys niin kuin Juhani ja Rikukin olivat heille. Olon hilpeästä syvyydestä nousi viuhuvia viestejä sanomista täydentämään. He olivat siinä rinnakkain koskettelemassa samaa, uudelleen vieraaksi käynyttä maailmaa, ja vastakkain yllättymässä koko ajan toistensa sanoista.

Silloin Anni purjehti paikalle eikä halunnut jäädä istumaan. Juhani lähti hänen kanssaan. Anni kaipasi selontekoa Juhaniilta, selontekoa juuri päättyneen mutta niin vaikeasti kuvailtavan illan tapahtumista – ja järjesti hermoromahdusta muistuttavan kohtauksen, jonka jälkeen he tekivät sovinnon, kun eivät enää tienneet, mistä oikein olivat riidelleet, kunnes rakastelivat kiihkeästi.

Anni pyyhki riidan jäljet pois hyväilyillään. Järjettöminkin syy unohtui ihojen aalloilla kun niillä heittelehtivän Annin silmät, itkusta verestävät, hakivat vakautta, Juhaniin katsetta, tietä raivosta hellyyteen ja sitten taas niitä sumentavaan himoon.

Juhani näki itsensä siinä ottamassa sovun aivon vastaan, mutta samalla kuin hautomassa jotain, vaikkei se voinut olla vielä mahdollista. Anni kuumana himossaan – ja kylmänä, säätämässä oikkujensa lakia toiselle, kun ei voinut mitään itselleen.

Kunnes jo nauroi – ei vielä iloiten, vaan kuin velvollisuudesta – sykkyrään menneelle lakanalle, joka yritti koteloida Juhaniin.

Juhani oli saanut siipeensä, mutta etsi hinnalla millä hyvänsä tietä pois, niin kuin tietäisi jo asioiden pahenevan laadun, niin kuin aavistaisi kaiken sen veren joka oli vuotava. Juhani oli nähnyt verta vain Annin kuukautisten aikaan, kun Anni laskosteli heidän alleen pyyhkeen ja painautui tiiviisti Juhania vasten, ettei veren haju tuntuisi. Ja aivan kuin se ei olisikaan ollut verta, vaan vettä; kun Juhani oli kohottanut lantiota, se oli kylmännyt, ja kun hän painui takaisin Annin syliin, vesi oli vallannut koko vulvan. Vesi tuli veren tilalle niin kuin nytkin: paljon vettä paljon veren tilalle.

Vähitellen Juhani pystyi taas keskittämään ajatuksensa kailaan, upottamaan siihen ajan jatkuvasti mukanaan kuljettaman tuskan.

Hän huomasi että päässä oli jo valmiina kailan malli, joka oli kehkeytynyt lukemattomista lehtiä vasten asettuneista ajatuksista. Sinne oli syntynyt mielikuvien mallinnuspöytä, jossa hän saattoi käännellä kohdetta eri asentoihin ja silti saada tolkun rakenteesta.

Eikö hän enää ollutkaan riippuvainen todellisista lehdistä tutkiessaan kailan mahdollisuuksia? Mieli vaelsi pysähdellen läpi taitellun ja jännitetyn nauhamaisen ajatushahmon. Kuva oli yllätyksetön. Se riitti kuitenkin keskittymiseen, kun Juhani rau-

hoittui pohtimaan täydellistä muotoa ja uusia rakenteita.

Välillä hänen oli kuitenkin otettava lehti käteen. Ei tehdäkseen valmiin kailan, sillä sitä hän ei edes yrittänyt, vaan tarkistaakseen jonkun yksityiskohdan, jota ei mitenkään pystynyt kuvittelemaan. Hän hyppäsi kaikkien edeltävien vaiheiden yli ja jätti seuraavat vaiheet tekemättä. Hänen kädestään hiekalle putosi aina uusi, muodoton, nuhjaantunut lehti.

Asioiden merkitykset täyttyvät lopusta käsin. Se ja se oli vielä nupullaan, kehkeytymässä, mutta kerronpa teille alkuvaiheista, jotta saisitte kuvan siitä, miten tähän on tultu... Uumoiluista ja epäonnistumisista oli päästy kelvolliseen lopputulokseen, mutta kaila oli sekä katoava muoto että sen häviävä toteutus elollisesta napsaistussa kuolevassa materiaalissa. Kaila oli Juhaniin nolon mutta kauhistuttavan tilan salaisuus, irti päästettävä design-roska. Siihen piti uhrata aikaa ja vaivaa, että se pääsisi irti, katoaisi, häviäisi kauniisti veden tyhjyyteen.

Juhani oli saanut kailan idean yhdessä sen toteutuksen kanssa, kun hän keksi kaksi oleellista siirtoa, kannen painamisen ja lavan halkaisun, taittelemisen vaiheissa. Vähitellen idean tilalle astui kuitenkin kailan osien nimeäminen ja luokittelu. Osat eivät alussa olleet selkeitä käsitteitä, vaan niil-

le jäi ikään kuin mykkä paikka Juhaniin mielessä. Kun hän ei ollut vielä nimennyt niitä ajatuksissaan, ristiriita niiden ja kailan välillä ei ollut vielä puhjennut täyteen kukkaansa. Mykkinä aihioina ne tyytyivät käteen joka liukui, ja katseeseen joka vaelsi pitkin lehteä.

Mutta käsitteet olivat selkeärajaisia toisiinsa nähden, eivät taiteltavaan. Heti kun yksi putkahti kaila-ajatteluun, se haki jo toista rinnalleen, ja papelapeli täydentyi samaan tahtiin kuin pelin peruuttamisen mahdollisuus kaikkosi näköpiiristä. Ei tarvittu kuin yksi kiinne kohta, niin kailakäsitteiden nimeävän ja luokittelevan selkeärajaisuuden alkoi nähdä maailman ominaisuutena. Eikä tarvittu kuin yksi käsitteen mukaan muokattu alue maailmassa, niin kiinnekohtakin voitiin unohtaa.

Kaari, kouru, siiveke, suksi, kansi. Kailan rakenneosien nimeäminen synnytti keksintöjen sarjan. Juhani hätkähti sitä, miten vääjäämättömästi vaihe tuntui seuraavan toista. Käsitteet rajautuivat toisiinsa etsien yhä uusia muotovariaatioita ja rakenneratkaisuja. Omassa riittämättömyydessään ne perustivat ensimmäisistä ajattelun muotoon saate tuista hahmoista eteenpäin vievän, kaikkialle lehteen tunkeutuvan logiikan, joka oli jo muotoa *kun kerran, niin entä jos*. Kun kerran oli kaksisiipinen ja kaksityvinen kaila, niin miksi ei voisi olla parisiipistä ja varjotyivistä. Kun kerran oli kaarisiipinen kaila, niin miksi ei olisi taittosiipistä, ja kun sitten on mo-

lempia, niin miksi ei olisi myös sekasiipisiä kailoja (*heteropterus*). Ja kun kaikki nämä *kahilarakennelmat* kohoavat suksen päälle (kahila = kannen ja suksen yläpuoliset osat), niin minkä vuoksi sukset ei voisi haljeta kahteen jalakseen ja niiden väliseen, veden pinnasta irrottautuvaan rankaan. Ja miksei tämän uuden pohjarakennelman päälle voisi nousta kaikkia jo tunnettuja kahilaratkaisuja.

Tällainen puhe tuntuu mielettömältä ruohonkorren yhteydessä, jonka ylitse tuuli käy. Mutta muissa – tekniikalle paljon vieraammassa yhteyksissä sitä ei ihmetelty lainkaan; sellaiset puheet oltiin valmiita hyväksymään itsestäänselvyytenä. Maailma oli täynnä käyttöohjeita vedelle, manuaaleja kahdelle ihmiselle, henkisyiden sinikopioita, inhimillisyyden korjausohjeita, jumalallista energiataloutta.

Miksi ei puhuttu esimerkiksi totuudesta? Ehkä toimivuus oli ottanut totuuden paikan. Muokattavan aineen jälkikuva häipyi, sinun tai sen paikka hävisi. Kitka katosi. Teknologisen autismin vallassa kytkeydyttiin yhä uusiin sillanpääasemiin. Toimimaan pannun alue laajeni kohti yksimielisyyden äänettömyyttä.

Kaila-ajatukset heijasti kohteensa tulevaisuuteen. Juhani tajusi, kuinka olemassaolo väistyi kailasta ja hänestä sen taittelijana, jotta hän voisi keskittyä vain miettimään rakenneosia ja niiden uusia kombinaatioita. Juhani kävi vimmaisesti läpi jokaisen osan ja osien osan kaikki yhdistelmät ja

vaihtoehdot. Hän mietti, mikä pilkottavista palasista sopisikaan tähän tai tähän, tässä koskaan valmistumattomassa reunapalattomassa palapelissä.

Juhani uppoutui täysin ajattelemaan teknisiä ratkaisuja vapaa-ajattoman tyhjyyden tuotantolinjalla. Kerran hän havahtui ja huudahti mielessään: herrajumala, tällaista on insinööreillä?! Teknologinen autismi oli ollut vaiva, jolle sivilisaatio oli löytänyt yhä enemmän hyödyllistä käyttöä. Juhani itse oli nyt autistista insinööriä kurjempi: ruohonkortakin hän pakotti kailateknologian muottiin, eikä veden kalvolla kulkeva kaila ollut enää muuta kuin jonkin uuden teknisen ratkaisun esittelykappale tai yhä uusiin tuulensuuntiin, yhä paremmin katoavan tuotteen prototyyppi.

Juhanin innovatiiviselle ajattelulle taiteltavaa ei ollut enää olemassa muuta kuin poissysättävänä erillisyytenä. Se oli pelkkää hänen mielessään rakenneltavaa erillisyyttä. Mutta sitten hän havahtui siihen, että ero erillisyytenä – irrallaan ruumiin ja aineen loputtomista eroavuuksista – oli jo melkein kuin yhteys. Mielen täydentyvistä rakennelmista käsin se tuntui ylittävän kuilun, jonka se itse oli repinyt rannan maailmaan. Koko kailaranta löysi vähitellen tiensä osaksi käsitteellistetyn kaila-ajattelun sulkeutuvaa piiriä.

Typistettyään erot mielessään Juhani kohtasi enää harvakseltaan vastaan hangoittelevan lehden. Hän oli taittelijana vaiheessa, jossa hänen esikuvak-

seen olisi sopinut joku hahmo Linnén ja Edisonin väliltä. Linnellä valo virtasi jumalasta kaikkien käsitteellisyyksien ohi suoraan tutkittavaan kukkaan, sen vienoihin heteisiin ja pulleaan emiin. Jumalallinen oli järjellistä, eivätkä jumalan kirjan kategoriat näyttäneet menevän keskenään ristiin.

Edisonin maailma taas oli kokonaan ihmisen omaa tekoa ja jumalan syvyys siirtynyt keksijän mieleen – käsitteiden päällekkäisyydeksi. Vaikka se oli käytännöllistä järkeilyä, olevaisesta ei näkynyt enää käsitteisiin; vain käsitteistä oli näköyhteys olevaan. Kuin läpinäkyvä peili poliisin kuulusteluhuoneessa.

Edetäkseen Juhani oli siis keskittyttävä siihen, mikä oli hänen omaa tekoaan. Mutta hän ei voinut olla huomaamatta, että hän samalla tulkitsi omaksi sellaista, mikä ei sitä ollut. Hän ajatteli kailaa edeltä käsin valmiina tai sitten valmistumisvaiheiden portaittaisina nyt-hetkinä. Hän unohti taipumisen ja näki vain muodot, joissa se tapahtui. Hän unohti taivutettavan; se irtosi taipumisestaan, ja hän näki ainoastaan hahmot joihin hänen erityinen pikku maailmansa oli muotoutunut.

Juhani ei enää suhtautunut viritelmiinsä normaalina elämänprosessina. Vain toimiva nyt-hetki tai sellaisen mahdollisuus oli kulloinkin käsiteltävänä – ja käsitettävänä. Ja sen typistykseen hän oli menestyksellä laajentanut koko ympäristöönsä.

Mutta oli miten tahansa, Juhani jatkoi yri-

tystään. Hän pyrki esteettisesti ja toiminnallisesti kaikin puolin täydelliseen kailaan. Aluksi tämä pyrkimys näytti jakautuvan erilaisiin kailamalleihin, tyhjyyden tuoteperheeseen, jonka eri tuotteilla oli erilaisia tuulen riepotelevana olemisen, kaatumisen ja katoamisen ominaisuuksia.

Taustalla vaikutti kuitenkin utopia. Kailateknologiassakin ajattelun katkelmallisuudelta voi pelastautua vain uskomalla lupaukseen täydellisestä kailasta, jonka tehtävänä oli kuroa kaikki kuilut umpeen. Ruumis kuului luontoon, niin kuin toisen ihokin, mutta niitä Juhani ei enää yhdistänyt kehittyvissä itseensä sulkeutuvissa kailakäsitéjärjestelmissä ja -tekniikoissa. Messiaaninen kaila, suora tekninen linkki ajattelusta olemiseen, oli se mitä teknologiauskossa luvattiin. Yksilöinä ja yhteiskuntina olimme etenemässä tämän laitteen tulemista kohti, ja niin myös Juhani – kailoineen.

Jäljellä olevat työpäivät hupenivat ja haasteellinen, kekseliästä asennetta ja omistautumista vaativa urakka vain laajeni. Oman elämän umpisolmu ei voinut enää selvitä, mutta Juhani uskoi nyt tähän. Muutkin olisivat uskoneet, jos olisi ollut muita. Juhani halusi olla realisti, kailarealisti. Kun on työtä, ei ole aikaa haahuilla. Oli oltava ajan ja viimeisimmän mallinnuksen tasalla. Pienikin uusi innovaatio sai tarkistamaan ja katsomaan tuoreesta näkökulmasta kaiken siihen asti kehitetyn. Oli juostava omien oivallustensa perässä aivan kuin ne kilpailisivat tois-

tensa kanssa ulkopuolisen niskaan hengittäjän vielä puuttuessa. Monopoliasemaan ei voinut tuudittautua, ehkä se ei kestäisi ikuisesti. Täysin valmis kailamallisto oli vähintä millä saattoi vastata nykyiseen ja varautua tulevaan.

Jossain vaiheessa Juhani alkoi melkein pelätä omia pikku oivalluksiaan, joista – jos ne osoittautuivat kehityskelpoisiksi – aiheutui paljon uutta ajatus-työtä tai käytännön kokeita hallitsemattomissa, joskus vihamielisissä olosuhteissa. Silti hänelle ei olisi tullut mieleenkään lopettaa, astua ulos – jonnekin kailateknologian kannalta marginaaliin. Hän ei halunnut tuijottaa viimeisiä viikkoja ja päiviä vain järveä rannalla. Loppu tulisi kyllä tällekin, niin kuin kaikelle joskus, mutta hän ei halunnut ajatella sitä. Ja sehän olisi vain työn loppu, ei välttämättä rannalla olon tai urakan loppu, ei välttämättä vielä se vaihe, jossa oli pakko ilmaantua ihmisten ilmoille. Sitten kun kaikki olisi valmista, sitten aikanaan, hän olisi kyllä valmiina ottamaan vastaan mitä tuleman piti.

Parhaiten päivät menivät nyt, kun vain uppoutui kehitystyöhön. Itse asiassa tunnit eivät riittäneet siihen alkuunkaan; iltapäivällä Juhani oli jo tosi kiire, että edes sen rupeaman – alati muuttuvasta kokonaisurakasta määräytyvän – tavoite olisi saavutettu.

Illalla Juhani veti pelastusveneen teloille – niin kuin olisi ollut muita pelastettavia – ja kiikutti

airot lukon taakse koppiin. Lähtiessään teltalle hän ei todellakaan jäänyt kaipaamaan määrättömän veden loputonta liikettä. Ranta tuntui lähes vastenmieliseltä. Se oli vain reunaehto ja resurssi, nurkkakuntaisen paikallisuuden rajoitus idealle ja sen toteutukselle.

Juhani ei osannut enää tehdä eroa vapaa-ajan ja tuotekehittelyjakson välillä. Hän pähkäili kailaasioita uneen asti, teltan katon tyhjyydelle antautuneena. Mielessään hän eteni sen lävitse näkymättömään horisonttiin, mutta hänen päässään liikkuaivat vain lehdenpakotuskaavat. Juhani ei saanut katkaisua pakonomaista pohdintaa, vaikka oli irrottautunut kasvikunnan ja lähimaantieteen realiteeteista. Ruumiin rajoitukset saivat väistyä niin kuin muutkin esteet mielikuvien rannalta. Juhanin keho ja luonnonresurssit sopeutuisivat niihin vaatimuksiin, joita niille asetettiin: enemmän, useammanlaista, nopeammin. Uusimpiin kailateknologian suunnitelmiin liittyisi edelleen hankaluuksia, epäonnistumisia, taitteluasentojen ja ilmanalan aiheuttamia kärsimyksiä. Mutta mitkään odotettavissa olevista vaikeuksista eivät välittyneet enää Juhanin ajatuksiin. Aikeet piti vain toteuttaa.

Paikka – kailan syntyranta – tuntui valmistautuvan täydelliseen vaihdettavuuteensa. Juhani määritteli sen uudelleen ideoinnin, raaka-aineen hankinnan, taittelamisen, testaamisen, tuotannon sijoittamisen kannalta. Se sai hiipua noiden ajassa

ja paikassa kovaa vauhtia eriytettävien toimintojen taustalle. Kaikki tuotannon tekijät saivat luvan kurottautua kohti rannan mallistoa.

Ne kailateknologian tasot, jotka Juhani oli jo sivuuttanut, vaikuttivat auttamattoman vanhentu-neilta ja naurettavilta, lapsellisilta ja parhaimmassa tapauksessakin hellyttäviltä. Hän suhtautui alentuvasti itseensä jo muutaman päivän takaisissa vaiheissa. Ei ollut olemassa muuta vakavasti otettavaa kuin uusin tilanne. Tulevaisuuden uumoilukin oli käyttövalmiiden hetkien kuvittelua.

Mutta kailateknologinen kertomus oli kehkeytymässä. Ja kertomus oli uskottava; kaikki, mitä oli suinkin voitu, oli tehty. Kautta aikain oli edistytty kohti äärettömiä mahdollisuuksia.

Uupumus näkyi Juhanista. Raivokkaasti ponnistellen hän oli päätynyt kahteenkymmeneen muotoon, joihin lehti voitiin pakottaa. Kaikkea ei ollut hiottu, testattu ja varmistettu, jostain saattoi aina putkahtaa kahdeskymmenestoinen tai kahdeskymmeneskolmas muoto.

Turhuuksien turhuus, oliko kaila nyt valmis katoamaan luontoon ja unohdukseen niin kuin tämä sivilisaatio joskus myöhemmin? Juhani ei halunnut ajatella, miten paljon viimeinen hektinen vaihe rannalla erosi ensimmäisistä oivalluksista, tapahtumasta, joka oli pannut oliot ja niiden välit loistamaan. Hän ei ymmärtänyt tarkalleen mitä oli tapahtunut. Äkkiä vain vaikutti siltä, että ilmiö oli syöty ja kulutettu ennätysajassa, ennen kuin kukaan muu sai edes tietää siitä.

Mutta oliko sillä edes merkitystä. Kailat oli-

vat vieneet pois syyllisyydentuntoa tihkuvat päiväpainajaiset, muistot tapahtumista ennen rantaa – ja auttaneet pahimman yli pahinta odotellessa. Kuolemista helpottaa, ettei ihminen enää tunnista itseään aiemmista ikäkausistaan. Juhani ei tunnistanut itseään aikana ennen rannalle tuloaan. Kuka oikein oli se mies.

Mutta vielä eräs asia oli jäänyt askarruttamaan. Juhani tiesi jotain aero- ja hydrodynamiikasta, mutta ei ymmärtänyt ensimmäisen muotoonpakkotuksen mutkittilevää ja syöksähtelevää, sanalla sanoen tanssivaa liikettä veden kalvolla. Hän oli antanut tälle kailalle nimeksi *Verso*. Paljastui, että se oli oikeastaan tehty väärin. Siinä ei ollut jännettä ja vireen puoleinen takasiiveke oli väärin päin, sen alaosassa lapa kääntyi hyödyttömästi tuulta vasten. Siivekkeiden yläosassa, kaarisiivekkeiden rinnakkaisuudessa – vähän ennen niiden yhtymistä kaareen – oli kuitenkin jotain merkillepantavaa, jonka hän oli jättänyt vähälle huomiolle. Sinne muodostui kuin vahingossa poikkeuksellisen tehokas, epäsymmetrinen siipipari. Nämä eri siivekkeiden horisontaaliset osat, *teräkate* ja *verhokate*, sivusivat liukuen toisiaan – luultavasti juuri oikeassa asennossa. Kailan kääntyminen vireeseen paljasti ja kätki, laajensi ja supisti siipien vetäviä alueita. Ja täysin litteään kaarisiipeenkin tuli näin ylävireessä suhteellista koveruutta sen laskeutuvasta kaarevuudesta.

Juhani kehitti *potentiaalisen* ja *aktuaalisen* sii-

ven käsitteet kuin ymmärtäisi tarkasti, mistä oli kyse kailan kulun eri vaiheissa. Hän vaistosi, että tämä pysähdyttävä käsitepari oli paljolti vain sopivaa täytettä haltuunottovälineiden aukkokohtiin. Se antoi kuitenkin käytännöllisen hallinnan tunteen ja lisäsi ihmistekoisien osuutta kaila-ajattelussa ja -maailmassa. Tieteessä ja tekniikassa on paljon tällaisia käsitteitä. Usein niiden ainut tehtävä on luoda vaikutelma samanlaisesta jatkuvuudesta, joka vallitsee rappeutuvien ja kuolevien ja uusiutuvien olioiden maailmassa. Teknologia itse oli sellainen käsite.

Yhtä asiaa Juhani ei kuitenkaan tahtonut saada hallintaansa kailateknologiassa. Mielen mitään kunnioittamattomat järjestelytyökalut kohtasivat kailassa jotain, joka oli aina niitä vastassa, eikä koskaan muuttunut. Se oli kaikille kailoille yhteinen: kaari. Ylävireelle usein liian paksuna se yhtäkaikki jännitti koko rakennelman vähääkään taittumatta tai halkeamatta. *Kaaristaminen* piti tehdä varoen, pienikin poikittaismurtuma pilasi sen muodon. Kaarta ei saanut ahnehtia liikaa siivekkeille. Se piti samalla kesyttää ja jättää voimiinsa. Se oli keskeinen osa kailan kailuutta, lehden jäntevän voiman luoma pakottava ennakkoehto. Kaari oli kailassa pyhä.

Kaikki rannalla loppuisi ja Juhani joutuisi kohtaamaan muun maailman. Hänelle luettaisiin syytteet.

Juhani luovutti kopin avaimen ja pillin kaupungin liikuntatoimen työnjohtaja Syväsalmele. Syväsalmelella oli tummennetut silmälasit ja niiden takaakin hän antoi kaikissa käännteissä vaikutelman että tiesi jotain, jota ei suin surminkaan kertoisi. Hän oli samana päivänä käynyt muillakin valvotuilla rannoilla tässä järveä ympäröivässä ja järvien saartamassa kaupungissa. Oli viileää ja sateista, ja ranta tuskin erosi muista syysteloilleen päästettävistä uimarannoista hänen mielessään.

Juhani ei ymmärrettävästi lähtenyt esittelemään hänelle saavutuksiaan, vaikka olikin saanut tähän projektiin rahoitusta Syväsalmen edustamalta taholta. Avainta luovuttaessaan Juhani luovutti hänelle hänen tietämättään kokonaisen yhden ih-

misen kulttuurin elinpiirin, luonnonelementtien rajankäynnin tarkkailupisteen, jonne oli syntynyt korpikaislan monokulttuuria hyväkseen käyttävää *livject*-käsityöläisyyttä* Se oli noussut edelleen kailateknologisen kehityksen myötä pienimuotoiseksi lehtikaarien tuotannoksi; innovaatiot ja henkinen pääoma olivat kohottaneet sen kailamalleja suunnittelevaksi ulkostudioksi, jossa otetuista kyykky-assennoista ja kivillä istumisista kehkeytyi kaikkien ajateltavissa olevien katoamissuuntien mallisto.

Kun tuuli ja kesätyön päättymisen kävisivät kailakulttuurin yli, sitä ei enää olisi. Juhani ei enää koskenut kaisloihin. Niihin liittyvän kielen hän vei kuitenkin mukanaan teltaan, jossa alkoi viettää aikaa. Juhani harrasti kailatermejä joutohetkinään, joita olivat nyt kaikki hetket, kun järvelliset kuvat nousivat mieleen hieman samaan tapaan kuin marjastajat nukkumaan mennessään näkevät marjoja.

Irrottautuminen kailoista olisi ollut huomattavasti helpompaa ja nopeampaa, jos Juhani ei olisi ollenkaan nimennyt sitä kailaksi. *Kaila* oli oikeastaan vain vanha murteellinen muoto sanasta kaisla. Se oli putkahtanut heti taiteltavan yhteyteen Juhaniin mielessä, vaikka hän ei ollut lausunut sitä kertaakaan ääneen toiselle ihmisolennolle. Romaaneissa suoran nimeämisen välttely pelastaa joskus maailman jännitteisen monimutkaisuuden, mutta kaikki nimeämättömyydet tulevat kyllä nimetyiksi,

* *livject* = lived object, elävä esine, eline

kun tiede, byrokratia ja markkinointi kuittaavat maailman, *toteavat* kaiken mahdollisen asioista, jotka ylipäätään ovat käsiteltävissä.

Juhania nauratti. Me seisomme vakavina kuuntelemassa miten elämää huudetaan eri nimillä suurten taloudellisten yleiskäsitteiden alaisuuteen. Koska pelissä on niin paljon, vain hetkittäin joku virnistää niille omistajan elkeille, joita maailma pakenee.

Juhanille jäi tunne, ettei hän saanut lehden taittelua kokonaan kailakäsitteiden haltuun, vaikka ne olivat yhä monipuolisempia ja hienostuneempia. Mietteissäänkin hän katsoi jonnekin kailaa ajatteluun kuljettavan käsitteen ja olemassa olevan taiteltavan lehden väliin. Ja vielä teltassa maatessa hänen ajatuksensa kauhoivat lehden väkevää poissaoloa, lehden muiston ja käsitteen välistä eroa.

Kutsuessaan kailaa ensimmäisen kerran nimeltä, vetäessään sen kielen kailuuteen, Juhani tuli samalla riistäneeksi sen unohdukselta ja estäneeksi sitä ajautumasta vieraiden sanojen satelliitiksi, pelkäksi ruohonkorreksi merkitysten kentillä. Vai oliko kailassakin kyse kaikkialla vaikuttavasta mekanismista, jonka Juhani oli tunnistanut. Siinä itse tehtyä luullaan välittömyydeksi, jonka puolestaan voi muuntaa ajattelussa kielen sisäisyydeksi.

Kailan siirtymisestä kieleen ei voinut puhua muille. Kaila-sanat olivat olemassa vain Juhanille. Kuuluivatko ne siis ollenkaan kommunikoitavaan

kieleen, hänen mielessään kävi. Joka tapauksessa ne mahdollistivat sen, että hän saattoi ottaa kailan myös ja ainoastaan kielellisenä ilmiönä. Yksin sana kaila ei vielä synnyttänyt tällaista suhdetta. Siirtymä tapahtui, kun Juhani alkoi nimittää eri muotoihin taivutettuja eri nimillä. Ja pian kaila ja sen nimi olivat yhtä. Tuossa meni *Verso*, tuossa *Vihma*. Ne liu kuivat mieleen ja kieleen. Tuossa kaatui *Rib'n Rush*. Ja *Sarmiekka* kulki järven poikki häviten horisonttiin. *Ligeia* lepäsi jo sanojen laguunilla, eikä *Galateian* taitteluun kärsivällisyys enää riittäisikään.

Luomuksiin, joissa oli yhtä paljon luontoa kuin muotoon pakottamisen jälkiä, Juhani otti oikeudekseen suhtautua kuin jumala. Juhanilla ei ollut yksinoikeutta kailan olemiskutsuun, mutta kieleen ja mieleen hän saattoi ohjata sen, suvereenisti. Tel tassa hän kutsui kailan (*Kaila scirpeus*) olemaan myös ja vain sen omissa nimissä.

Luonnosta ei ollut jäljellä enää muuta kuin kailan tieteellinen nimi, jossa oli yhtä vähän luontoa tai olemisen jälkiä kuin sen kutsumanimessä, joka oli merkinimen ja tieteellisen nimen välissä. Kaikki kailat saivat siis kolminkertaiset nimet Juhanin kielellis-käsitteellisessä hyvästijätössä. Syntyi sellaisia tyylikkyyttä tavoittelevia ja mahtipontisia kolmen nimen sarjoja kuin *Subtilia (Bilicia) acris; Fluxus; SCYLLA X FLUXUS* tai *Arcus-arcus orthodipterus; Thoosa; SCIRPUS Thoosa XXII scythex* tai *Harpyia bicornis; Nopsasiipi; KAILA IX R/R*.

Kailat jakautuivat siivekerakenteen mukaan kahteen päälohkoon: *Dispedis* (kaksityviset) ja *Ampe-dis* (rinnakkaistyviset), ja sen jälkeen siipien mukaan neljään apulohkoon: *di-*, *para-*, *hetero-* ja *kvasipteri-us*. Latalaisen nimen lahko-osia ja siis kailalahkoja oli kahdeksan. Latina ja kreikka tosin menivät välillä sekaisin tieteellisen nimen lahko- ja epiteettiosassa, kuten luonnontieteen nimistössäkin joskus käy.

Hierarkkisesti alimpina tulivat kaikki kaksikymmentäyksi kutsumanimeä, jotka kuulostivat yksilölliseltä.

Kun kutsumanimien toiselle puolelle kohosivat käsitteet, toisella puolella odottivat merkkinit. Niihin kuului viisi merkkiluokkaa KAILA, SCYLLA, SCIRPUS, SYRINKS ja NAIS. Näistä Scirpus-luokka oli poikkeuksellinen siksi, että siihen kuuluvilla kailoilla ei ollut suksea vaan jalakset. Merkkinitimen roomalainen järjestysluku saatiin laskutoimituksesta, jossa taitoksista, halkaisuista ja raoista tuli pisteitä ja kaarista, jänteistä ja *lukoista* kailan järjestyslukua pienentäviä miinuspisteitä.

Nyt saa riittää! Juhani huudahti jo ääneen itselleen. Hän ei uhraisi enää yhtään ajatusta tämän olemassaolostaan hiipuneen asian tuotteistamiseen ja rationalisoimiseen.

Kunnes Juhani huomasi, että marginaaliluokat, sellaiset kuin *R/R* tai *dd*, olivat vielä nimeämättä. Yhdessä järjestysluvun kanssa ne muodostivat kailan merkkinitimen perään mallimerkinnän. Tällaisia

liitettiin teknisiin tuotteisiin uuden tuotekatraan poltinmerkeiksi. Ne kuvastivat teknologian läpinäkyvyyttä ja teknisen kehityksen lineaarista voittojen historiaa.

Näin käsite ja merkki kietoutuivat toisiinsa omassa maailmassaan, josta ei ulospäin kuulunut juuri muuta kuin muminaa. Juhani ajatteli ja puhui kailaa, kailaksi. Hän oli ideaalisesti pystyttänyt sel-laista, jonka oli materiaalisesti menettänyt.

Mutta Juhani ei voinut kutsua ketään toista kailasisäisyyteensä. Ei ollut toista kailaprofessoria. Silti kaila-ajattelu oli valmis ryntäämään uudelleen rannoille ja levittämään sinne suurieleisesti merkkinsä. Se oli valmis näkemään vain omat merkkinsä, aina uusissa yhdistelmissä, ja – se oli valmis tekemään selvää kaislikosta.

Teknologiakin oli kuin logiikkaa, joka löytää omat lauseensa olioina. Ajattelu – hyvässä ja pahassa – kaikkosi. Ranta itse sai olla kieltä ja ajattelua, kailakäytännöt saivat korvata filosofian.

Tavallaan se oli helpotus. Silloin kun Juhani oli ajautunut kirjoittamaan puhtaasti filosofisia lauseita, ne olivat synnyttäneet yhtä aikaa apeuden, irttonaisuuden ja vaaran tunteen. Hän oli kirjoittanut niitä maailmassa, jossa kaikki muut neljästä elementistä olivat heikentyneet, vain tuli oli voimistunut. Ja filosofia itseoikeutetusti oli ollut samaa tulta, siihen puhaltamista tai sillä leikkimistä.

KUVA

Aamuranta oli usvainen niin kuin kylmä hyvästijätö, mutta kun se auringon noustessa muuttui hehkuvaksi, Juhani tajusi, ettei lähtisikään, ei ihan vielä. Ajatus oli peruuttamaton, ja vain hänen tilansa selitys sille, ettei se ollut tullut mieleen aikaisemmin. Hän kuvaisi kailoja.

Hän ei ollut aivan amatööri valokuvaajana. Hänellä oli makro-objektiivinen kameralaukussaan ja maakellarissa melkein täysi purkillinen mustavalkoista kinofilmiä ja diafilmiäkin kymmeniä metrejä, sekä tyhjiä filmirullia ladattavaksi. Se ei kuitenkaan tiennyt hyvää; urakan päättyessä hän varmaan romahtaisi kylmettyneenä jäistä lämpöään höyryävään järveen.

Juhani aloitti heti kailojen taittelemisen ja mietti malleja kuvauksellisuuden kannalta. Hyvin aikaisin aamulla hän jo kulki kamera kaulassa, kun

jalat raivasivat polkua veden raivostuttavaan hitauteen. Hän etsi näkymää, taustaa kailoille, paikkaa, jonka oli ollut edellisenä päivänä löytävinään. Hän halusi olla ajoissa valmiina, kun valo aloittaa leikkinsä vihreiden kaarien solukoissa, ja kun terävyysalueen jättömaa, luonnon ja linssin sumentama, alkaa vähitellen paljastaa muotojaan. Häiveitä horisontista, niemestä, louhikosta.

Matalikolla Juhani iski pohjaan karahkan ja otti sen oksanhangasta kailan, jonka laskeutuminen veden pinnalle. Keskittyminen sai hänet pidättelemään hengitystä.

Kaila oli koruakin kauniimpi, sillä ei ollut vertailukohtaa. Kun Juhani näki sen irtautuvan kädestään, hän tajusi, miltä se näyttäisi kuvana.

Hän puhkesi epäuskoisiin, puolikkaisiin lauseisiin kailan ihanuudesta valousvaa vasten. Mutta seuraavassa hetkessä hän oli jo tyytymätön. Se oli liian kaunista. Hän haki rosoa rikkumattomaan harmoniaan, joka tuntui liimautuvan kailaan ja siihen lähes tyynen veden tilaan, jota kaislataitos vaati ympärilleen.

Juhani kumartui kameran kanssa aivan lähelle veden pintaa. Hän oivalsi pian, että hänen oli yhä madallettava kuvakulmaa, kuvattava kailan tasolta, antauduttava veden valtaan kamera kädessä. Samalta järvi näytti ainoastaan selälle päin uudessa kun katse pinkoi pitkin järven pintaa juuri mitään kohtaamatta. Järvivesi oli nyt ääretön peili, jota katso-

taan sen reunalta. Pinta oli vaikuttavampi kuin merellä, jossa aallot aina nousevat seinäksi.

Juhani taivutti ylävartaloaan veden ylle ja seisoi siinä hankalassa asennossa. Keskittyminen halvaannutti hänet paikalleen. Hän tärisi jo kylmästä, hän ei voisi tehdä tätä kovin pitkän aikaa.

Juhani polvistui; niin hänen oli paljon helpompi kannatella kameraa aivan veden pinnan tuntumassa. Hän nosti kailan eteensä, tarkenteli ja laukaishi muutaman kerran ja yritti välillä estää kailaa karkaamasta, kunnes vaihtoi lopulta suosiolla tilalle toisen eläväisen.

Sitten Juhani laskikin kaksi kailaa yhtä aikaa veden pinnalle. Hän yritti pitää kätensä vakaana ettei veden kalvo vain puhkeaisi. Hän korjailli kailojen keskinäistä asentoa, ja hänellä oli täysi työ estää niitä molempia karkaamasta. Asetelma ennätti muuttua aina vähän uudeksi ennen kuin Juhani ehti laukaista kameran sulkimen. Kailat lipuivat vastakkaisista suunnista lomittain toisiaan kohti, niin että niiden kaarisiivekkeet ottivat kuvajaisistaan vauhtia, kunnes ne olivat toisiinsa takertuneita, jännitettyjä jousia rimpuilemassa pois toistensa vaikutuspiiristä.

Kolme kailaa kuvassa ei ollut mielenkiintoinen kompositio. Kaksi riitti toisilleen ja salli pelkistää taustan silkaksi valon läikkeeksi. Yhdessä puolestaan ei ollut riittävästi aineksia kuvalle, ellei se keskustellut taustaelementin, saaren tai niemen kanssa, joka nousi esiin sumeana, joskus salaperäi-

sesti kailan omiin sävyihin sekoittuen.

Juhani tärisi jo hallitsemattomasti; olisiko sekunnin viidessadasosakaan riittänyt poistamaan tärinän vaikutuksen kuvasta. Hän päätti lopettaa ettei kylmettyisi täysin, sillä kuvausurakasta oli vielä paljon jäljellä. Hän ei edes tiennyt pääsisikö ollenkaan kehittämään ja vedostamaan otoksiaan. Hänen piti kuvata lopputuloksen kannalta pimeässä, hänen piti kuvitella, miltä kaikki vedostettuna näyttäisi, ja koska melkein kaikki ruudut kuitenkin epäonnistuisivat, hänen piti polttaa filmiä, tuhlailla kellarin pimeään siirtyviä valotettuja ruutuja kuin heikkoja muistoja mielen kätköihin.

Juuri aikaisen aamun viileydessä usva ja valo kohtasivat ja pakottivat Juhaniin jähmettymään paikoilleen rantaveteen. Miten hän kestäisi tätä kylmää odotellessaan aina uutta valonäytelmää? Äkkiä hän muisti nähneensä jotain kaukaisessa kaislikossa, pilkottamassa rannalle vedetyn veneen etuteljon alta. Siellä oli vanhat kahluuhousut. Huonolla onnella rikkonaiset. Juhani päätti lainata niitä, ottaa ne, vaikka viedä kalastajan käsistä. Elämä sai nyt olla niistä kiinni.

Tehtyään koko päivän kailoja Juhani oli taas limbuksessa yön ja aamun välillä. Hän odotti, ja hänen rantavedessä seisova hahmonsa pysytteli sekä veden ja maan että veden ja ilman rajalla. Tällä kertaa hän oli varustautunut kahluuhousuilla; ylävartalon peittona hänellä oli vanha jumpperi, josta hän oli saksinut hihat kokonaan pois, sillä ne vain kastuivat kun käsivarret koskettivat kuvatessa vettä. Juhani oli hätkähtänyt tuntiessaan veden puristavan paineen ensi kertaa housujen läpi. Onneksi ne eivät vuotaneet. Vaikka Juhani oli pitkä, hän ei kuitenkaan ollut housut omistavan kalastajajätin mittainen. Kahluuhousut olivat todella isot, mutta siitä oli hyötyä: hän saattoi seistä syvällä lähes suorana, eikä housunkaulus haukannut vettä.

Juhani pelkäsi tuulen uutta viriämistä ja aamuhöyryjen haihtumista. Hän jähmettyi turraksi

asti paikoilleen syvään veteen – kuin järven pöytälevyn kannattelema rintakuva. Sitten hän vaihtoi taustanäkymää. Huomaamattaan hän siirtyi kuva-
tessaan yhä lähemmäs rantaviivaa, kunnes konttasi matalassa vedessä kailan perässä. Selällekin tulvi jo auringon valoa, ja ilmamassojen paljous kailan ja horisontin välillä teki hennosta udusta sinihohtoisen äärettömyyden. Kailan liikkeiden perässä Juhani oli taiteen perhokalastaja.

Hän oli täysin keskittyneenä puuhiinsa, kun rannalle ilmestyi mies rottweilerinsa kanssa. Koira oli irti, se otti vainua Juhanista, ennen näkemättömästä miehestä, joka nyt seiso i matalassa vedessä ja jonka pulleat kumijalat ulottuivat kainaloihin asti. Jos Juhanilla olisi ollut käsivarsien peitto na vielä paksut toppahihat, hän olisi ollut täydellinen harjoitusvastustaja jollekin poliisikoiralle.

Mies ei ollut aamupirteän oloinen, niin kuin ei Juhanikaan. Rottweiler tuijotti Juhania etutassut vedessä ja murisi hiljaa. Mies ei tehnyt elettäkään kytkeäkseen sen tai viedäkseen sen vähän kauemmaksi, mikä olisi ollut kohteliasta, varsinkin kun tämä oli yleinen uimaranta, jossa koiria ei kesällä suvaittu. Hieman epämiellyttävä tunne niskassaan Juhani jatkoi kuvauksia, mutta ei kahlannut syvemmällekään.

– Mitä sä kuvaat?

Liian monta sopivankokoista hetkeä oli jo mennyt, että kysymyksen olisi voinut tulkita kevyeksi keskustelun avaukseksi. Äänessä oli kovistelua,

mutta se jotenkin tukahtui niin ettei voinut tietää, mitä sävyä mies oli hakenut.

– Noita, Juhani vastasi vaisusti, eikä siirtynyt kunnolla pois miehen katseen tieltä osoittaessaan kailaa, jolla ei ollut edes nimeä yhteisessä kielessä.

Mies ja koira eivät lähteneet siitä vielääkään. Koira murisi ja haukkui kahlattuaan niin syvälle kuin uimatta ylsi. Juhani jatkoi kuvaamista tai ainakin oli tekevinään sitä.

Mies alkoi heitellä kapulaa yhä lähemmäksi Juhania ja koira haki yhä lähempää ja lähempää. Koira alkoi mennä sekaisin, se halusi samaan aikaan alistaa Juhanin isännälleen ja leikkiä tämän kanssa. Se uikutti ja murisi yhtä aikaa, pudotti kapulan ja ui ympäriinsä sitä etsien.

Koira oli raivoissaan siitä voimattomuudesta, johon vesi sen pakotti. Tassut eivät tavanneet mitään, mistä ponnistaa. Nopeus oli vain sutimista, johon koira turvautui kannatellakseen omaa päätään. Voima – niskan retuuttava ja leuan luuta murskaava – oli nyt vain ylimääräistä painoa. Juhani tiesi että kuivalla maalla koira hyökkäisi hänen kimppuunsa, ja mieskö vain katselisi. Ajatuksesta kumpuava raivo panisi vaikka tappamaan, jos antaisi tunteelle valan. Niinhän oli kerran käynyt.

Silloin mies oli jo ehtinyt kääntää Juhanille selkensä ja nauroi. Ja sitten, kuin sylkäisisi, käski koiran mukaansa.

Öisin Juhani saattoi säpsähtää hereille johonkin totuuteen itsestään. Hän ei saanut enää unta, tunsi vähitellen pahentuvansa kaikista ajatuksista, joita hautoi, ja kun oli aika nousta, pelkäsi olevansa liian tokkurassa kuvaamiseen.

Väsymys oli kuin myrkytystila. Mutta Juhani-
le tuli tunne, että hän menettää jäljellä olevasta elämästä joka minuutti jotain, kun ei vielä ole vedessä ottamassa kuvia. Niin kuin voisi ennustaa ihmeen, ja pelkäisi myöhästyvänsä sen näkemisestä. Hän ei saanut myöhästyä; heti auringon noustua tuuli saattoi yltyä ja puhaltaa usvan pois, kunnes taivas tulvisi kelmeää valoa ja järvi olisi yhtä kuvauskelvotonta kylmänharmaata kynnöstä. Monesti hän sai odottaa ja toivoa, että liiat pilvet kaikkoaisivat ja että tuuli tyyntyisi. Tai olisi kirkastuvaa sateen jäljiltä, kun maailma on prisma, josta valo kimpoilee pehmen-

tyen sakeissa suunnissaan. Senkin vielä hän saisi nähdä ennen kuin kaikki rannalla loppuisi ja valonäky kaikkoaisi niin kuin ilo, kunnes järvi olisi vain kaatoava tausta mustina liikahteleville varjo-olennoille, jotka lipuvat eteen.

Vielä yhtä Juhani toivoi lakkaamatta: sumua. Hopeanhoitoista sumua, joka muutti järven maidoksi ja laineet kerman kuoreksi, teki niemistä pelkkiä varjoja ja hävitti horisontin.

Vaikka valo ei ehkä vielä riittäisi kuviin, oli hyvä olla valmiina, kun aamu pilvenriekaleissaan tekisi ilmasta näkyvän – samppanjan värisen – ja synnyttäisi ensimmäiset valoihmeensä. Pohjoinen taivas tuhiasi loputtomilla muodonmuutoksillaan toistumisen mahdollisuudenkin – ja kadotti kaiken abstraktisuutensa valona, valolähteenä.

Pohjoisessa valossa kylmä oli aina läsnä lämpimässään. Viikko juhannuksesta ja kylmä alkoi jo dominoida, varsinkin iltaisin. Se voimistuisi syksyä kohti ja siirtyisi askel askeleelta solukalvoja hajottavaan harmaaseen. Kun menneisyyden ihmiset olivat täällä katsoneet taivaalle, aina oli ollut selvää että sattuman kosminen suojeus tai armo oli väliaikaista ja joka hetki peruutettavissa. Nyt haposateiden ja puiden harsuuntumisen aikana taivaalla oli näkevinään myös ihmisen toiminnan jäljet. Sen pittoreskit aurat olivat haihtuneet ja muodostivat kaiken ylle tuhoavan sädekehän, joka kuroi ja kutisti suojeuden miljardivuotista teriötä umpeen ennen aikojaan.

Mutta kuvatessa taivas sai olla terävyysalueen jättömaata, josta Juhani jäljensi utuista taustaa valottuviin ruutuihin. Hän oli herkistynyt valon värille. Hänestä oli alkanut tuntua, että hänen aivonsa eivät enää osanneet korjata aallonpituuksia, vaan hän otti ne sellaisenaan; hänelle puun alla istuisi tästä lähtien vihreäkasvoisia ihmisiä.

Usvaa oli sumuksi asti. Jäisikö se lahteen pitemmäksikin aikaa ehtiäkseen hohtaa aamun fotonipommituksessa? Selältä aurinkoilma saattaisi henkäistä sen ensimmäiseksi pois, mutta joskus se viipyili laajan veden yllä *sfumatona*, kaukaisempien ilmassojen valohämynä.

Lahtea kiertävällä pyörätiellä menivät jo lehdenjakaaja, ja aamupirteä kalastaja vapa olallaan. Juhani oli outo lintu, selvästikin yön valvonut mies, puoliksi vedessä, kuin jähmettyneenä hautomaan itsemurhaa. Keskustan yökerhot olivat sulkeutuneet, eikä yksikään taksin ovi enää paukahtanut rannalta kohoavan rinteiden pihakaduilla.

Juuri kun aurinko teki nousuaan ja valaisi usvan, se herätti myös tuulen. Juhaniin kasvat herkyivät aistimaan vireen suuntaa ja vahvuutta. Hän pelkäsi tuulen voimistumista. Mutta kun valo levisi vähän tasaisemmin, tuuli tyyntyi uudelleen kuin asemistaan periksi antavien riita.

Ojentaessaan vasemman käden aivan suoraksi Juhani ylettyi juuri sopivalle tarkennusetaisyydelle. Hän yritti kuvata liikettä ja kuvitteli, miltä

se näyttäisi valmiissa kuvissa. Vaikuttavin kaila oli kuitenkin lähes jähmettyneenä; kaikista ottamisistaan kuvista Juhani näki sen jo nyt. Liikkeen vaikutelman tavoittelu vain kätkisi sen, mikä valokuvassa yleensä oli vavahduttavinta – ei olemisen jatkumoon repeävä kuilu, niin kuin usein väitettiin, vaan muistin summittaisuuden ja ajattelun katkelmallisuuden räikeä paljastuminen. Niin Juhani ajatteli. Käsittämättömintä oli se, miten toisiinsa kietoutuvien yksityiskohtien todistusvoima sitoo meitä tähän hetkeen saakka jatkuneeseen maailmaan, vaikka emme enää ymmärtäisi menneestä mitään.

Miten ihmeen tarkkoja ehtoja kailat kuville ja kuvat kailoilta sanelivatkaan. Kuva annosteli ja jaotteli kailatodellisuutta käyttökelpoiseen ja hyödyttömään. Oikean laukaisun hetken loputon jahtaaminen pani Juhaniin näkemään kaiken nykyäksittään.

Kun aurinko oli jo liian korkealla, valo jyrkkää ja sumu poissa, Juhani lopetti kuvaamisen ja käveli saaliiseen tyytyväisenä teltalle. Onnistumisen tunteesta huolimatta hän ei voinut olla onnellinen, hän ei saanut voipuneena nauttia loppuun saatetun työn ilosta, ei valmiiden kuvien jännittyneestä odotuksesta. Mutta ennen unien jatkoa, ennen uutta nukahtamistaan, juuri ennen kuin toimeliaat moottorit käynnistettäisiin ja aurinko paistaisi täydeltä terältä, hän haaveili siitä, ettei mitään pahaa olisi tapahtunut, ei ainakaan mitään niin peruuttamatonta, ettei hän voisi uumoilla, miltä vedokset näyttäisivät,

suuret mustavalkoiset vedokset ja dioista suoraan vedostettavat *cibachromet*, nuo sopivassa valaistuksessa taianomaisen syvät värivalokuvat, joita näki näyttelyissä ja museoiden kokoelmissa. Juhani keksi, että kenties joskus myöhemmin vedostettavat kuvat olisivatkin hänen pitkittyneen rannalla oleskelunsa, hänen koko pelkuruutensa syvempi tarkoitus.

Ehkä kuvista löytyisi voimavara ja mieli kohdata ulkomaailma. Hän saisi niistä vaikka näyttelyn, esittelisi kokonaan uuden ilmiön, yhden miehen kulttuurin, joka näyttäisi suomalaisen järvimaisen täysin uudelta kantilta. Se olisi ainutkertaista, ja jäisi sellaiseksi. Juhani kuvitteli, miten hänen tuntemansa galleristi, joka joskus otti jonkun taiteilijamatrikkelin ulkopuolelta, kiinnostuisi järvimaisen olemassaoloon putkahtaneesta, ennen näkemättömästä orgaanisesta artefaktista.

Standi kadulla houkuttelisi sisään pieneen galleriaan. Se seisoi oven edessä vanhalla muurinvieruskadulla, jonne hyödykkeiden pauhaavat myyntivirret kaukaisista ostosparatiiseista vain väkivoimalla kantautuisivat.

Juhani kuvitteli viime silmäyksensä ripustukseen ennen näyttelyvieraiden tuloa, kun kaikki näytti niin vieraalta hänelle itselleenkin. Kailat olivat valinneet Juhanin eikä päinvastoin, niin hän joutuisi sanomaan. Vai kokiko hän muka omakseen tuota atavistista, romanttista, epämodernia, zeniläistä, harmonista ja ties mitä, jossa pyrittiin täydellisyy-

teen. Ja kuitenkin todistettavasti juuri hän oli sekä valmistanut kuvauskohteet että ottanut kuvat, joiden suurennokset ilmaantuisivat tähän kolmen viikon välein täyttyvään ja tyhjenevään tilaan. Juhani kutsuisi isänsäkin, johon hän ei muuten ollut paljon yhteyksissä. Isä ei pääsisi bensa-asemaltaan; hän johti sitä harrastuksenaan silloin kun ei puuhailnut leskimiehenä rotareissa. Sen sijaan Juhaniin Helsingissä asuva serkku tulisi. Ja jos Anni yhä voisi tulla, Juhani yllättäisi näin hänet, ja he molemmat säteilisivät toisilleen uutta valoa, kun heihin tarttuisi jostain siitä ilmapiiristä.

Ja tulijoita toinen toisensa jälkeen ilmaantuisi kadulle, ja useimmat häkeltyisivät hieman ajan ja paikan välähtävässä leikkauspisteessä nähdessään gallerian, kunnes astuisivat suoraan kadulta sisään. Ja tulijoissa olisi enemmän auraattisuutta kuin kuvissa. Vain jos teokset olisivat riittävän hyviä, ne jäljittelisivät katsojiaan siinä, ettei niitä voisi enää kuvitella olemattomiksi, niitä ei voisi peruuttaa unohdukseen tai vaihdettavuuteen, kun niistä kerran oli tullut tietoiseksi. Helsinkiin muuttanut Markus tulisi ensimmäisenä. Ja pienen tauon päästä Markuksen exä uuden miehensä ja pienen poikansa kanssa. Sitten olisi joitakin tuntemattomia välissä, ja Riikka ja Liinu, kunnes Markuksen toinen, tuoreempi ex-avopuoliso ilmestyisi uuden poikaystävänsä rinnalla. Ja Keke ja Eve tulisivat vauvansa kanssa. Evellä olisi vaikeuksia imettää; hän ei ollut tullut

ajatelleeksi kuinka hankalaa kotelopukua oli avata. Ja Jari – tehtyään vaikutuksen tanskalaiseen mainosfirmaan Kierkegaard-tietämyksellään – olisi palannut jo kotimaan toimistoon ja kyselisi nyt, oliko kutsukortti *tiiseri* kun siinä luki kaila eikä kaisla. Anna-Liisa oli juuri rantautunut tyttöystävänsä kanssa Pariisi–Berliini-matkalta. Rikun, Villen, Veken ja Kristiinan juna Keski-Suomesta olisi myöhässä.

Juhani antaisi töiden vilahtaa silmäkulmassaan ja kuin salaa katsahtaisi niihin päin, yllättyneisyyttä hakien ja tuntien: nuoko niitä nyt olivat. Oikeastaan se olisi jonkinlainen hilpeä muistotilaisuus. Kuvallinen päätepiste anastaisi kaiken muun; julki pantu kuva, joka tekisi kailarannan käänteet näkyväksi vain lopputuloksen osalta, eikä muusta haluttaisi tietääkään.

Juhani yrittäisi hauskuuttaa vieraitaan. Kun hän keskittyisi heihin eikä kuvien vastaanottoon, hän saattaisi olla hetken onnellinen myös itse näyttelystä. Sitten galleristi lausuisi pari sanaa, ja euforia tulvisi nyt hölmöyteen asti tähän yhden miehen luomuksen ja muun sivilisaation kohtaamiseen.

Mutta ilo, se ei ollut koskaan maailmaan lisättyä tai sitä täydentävää. Jos se olisi puhjetakseen, se puhkeaisi elementtien välistä.

Rakkauden sanoistakin irvisteli tuhon varjo, mutta niiden ja maailman rajoilla ei voinut olla huomaamatta sitä todellista, josta sanoja koskettiin. Olemisemme suurin kuvastin ei löytynyt sisäisyy-

temme abstrakteista aurinkopeileistä – se oli yksinkertaisesti veden pinta. Sen ääreen käsittämismekin hakeutuivat.

Me olimme miniatyyrimäisen pieni kansa Tyynenmeren saarella kokoontuneena iltajuhlaan.

Juhanin elämäntilanteeseen sopimattomat uudet haaveet pitivät häntä vielä hetken hereillä. Sitten hän nukahti päivän jo koittaessa.

Objektiivin läpi Juhani näki, kuinka juuri ennen sulkimen laukaisua kailalle avautui portti kuvaan, sen seisahtuneeseen pysyvyyteen – kailan kannalta ikuisuuteen. Lähes samalla hetkellä kun portti oli auki, se jo oli sulkeutunut. Kailojen hetket odottivat kuitenkin vangitsemistaan. Kuvaaminen oli jo suurentanut kailan Juhaniin mielessä, irrottanut sen vastaan hangoittelevasta silkkisestä lehdestä, veden partaalle kiirivistä ja taittuvista ja vahventuvista äänistä, ilman sumeasta kääntyilevyydestä, käden tarkasta liikkeestä, kun kailaa lasketaan veden pinnalle.

Paluuta kuvasta ei ollut. Esineen ulkomuotoakin vertautuu toisen esineen ulkomuotoon ei niiden itsensä, vaan nähtyjen kuvien kautta. Värillisten kalvojen läpi tunkeutuessaan valo teki kuin erikokoisia mustelmia eri syvyyksiin. Myöhemmin kemikaalit ja keinovalon fotonit saisivat kääntää kaiken: valkaista

vanhoja sinelmiä ja polttaa kuulakasta kelmeyttä, niin että valmiissa kuvissa kelmeys ja sinelmät olisivat kääntyneet nurin heijastuvan valon hienon hienoiksi siirtymiksi.

Suuri kuvausurakka oli kesken. Ja jäisikin keskeneräiseksi; kyse oli vain siitä, milloin Juhani päättäisi lopettaa. Luonto tarjosi hänelle uusia, täysin yllättäviä valomaailmoja, niin että lopettaminen piti yhä uudelleen perua. Juhani oli alkanut katsella ylös ja etsiä sieltä merkkejä tulevista taivaan kuvajaisista veden pinnalla.

Kailojen tuotanto kuvaamista varten oli tehokasta, mutta usein puuduttavaa. Juhani siirsi työn aloittamista ja valvoi joskus varhaiseen aamuun, kuvausten alkamiseen saakka, jotta sai tarvitsemansa määrän eri malleja tuotetuksi.

Juhani käänsi Vihman jänteen, jonka pää useimmissa malleissa liehui vapaana, takaisin *riiman* läpi veteen ja satoi sen sitten kailan pohjaan elegantilla kietaisulla. Kuvatessa hän oli huomannut, että yksinkertainen suora diagonaaliviiva ilman tuulessa huojuvaa jänteenpäätä näytti kauniimmalta. Jos kaila olisi tuote, uudesta mallista tehtäisiin paljonkin asiaa tyyliin: ei enää sotkuisia rihmoja, uudistunut Vihma ensiesittelyssä!

Tuotanto ei ollut enää sidottu synnyinsijoilleen, uimarannan poukamaan. Juhani saattoi hakea materiaalia kailaan ja sen mahdollistamiin kuviin useammastakin kasvustosta, hyvinkin kaukaa. Itse

asiassa materiaalia olisi voinut hakea vaikka ulkomailla; *Scirpus sylvaticus*, joka tunnetaan Amerikassa nimellä *Scirpus expansus*, oli globaali laji.

Luontoa lehtimateriaalissa oli enää vain ilmassa leijuva epäonnistumisen uhka, joka toteutui aika ajoin, kun jotain halkesi, taittui tai katkesi väärästä paikasta. Juhani näki taittelun nyt vain välttämättömänä tehtailuna, joka tarjosi tasalaatuisia kailoja kuville.

Ja kuvaaminen oli syrjäyttänyt suunnittelun, kokonaan uusia malleja ei enää ilmaantuisi. Kun kailojen suunnittelusta päästiin, lehtien taitteluvimman olisi luullut rauhoittuvan, mutta tuotanto päinvastoin tehostui. Muotoon pakotettu kaila työntyi tavaroiden tavoin kuvaan löytääkseen uudelleen mieltä kiinnittävän rannan, kaiken sen minkä ranta menetti antautuessaan kailateknologian ja -ekonomian funktioksi, kun ranta luonnontapahtumana vaihdettiin resurssien ja kailamallien ikuiseen korvattavuuteen.

Kailan tuotanto hajaantui kaikkialle, vain kuvat kokosivat sen uudelleen – ehkä levitäkseen joskus joka paikkaan. Jo nyt Juhani oli niitä valtavasti, kehittämättömiä filminpätkiä valonpitävissä pusseissa. Juhani oli pakannut ne yön pimeimpinä hetkinä maakellarissa, kun hänen oli pitänyt vapauttaa rullia uudelle filmille. Yhtään kehitettyä ja vedostettua kuvaa hänellä ei vielä ollut. Jotkut kameran laukaisun hetket olivat tosin syöpyneet etsimen

läpi hänen aivoihinsa. Niistä tiesi jo, että ne olivat hyviä. Mutta muuten hänen piti vain kuvitella, ottaa yhä uusia ja uusia kuvia, haarukoida valotusta, epäillä tarkennusta, rukata kuvakulmaa ja kompositiota.

Juhani olisi kyllä antanut koko tuotannon pois, siirtänyt sen muualle, jos se olisi ollut mahdollista. Hän olisi opettanut jonkun kailakäsityöläiseksi ja vain tarkastanut ja hakenut tältä valmiit kailat. Juhani olisi jäänyt kuvaaminen. Kunnes tuotannon paisuessa ja hajaantuessa hän olisi luopunut siitäkin ja vain ideoinut ja sitten valikoinut kuvat. Lopulta hän olisi palannut henkisiin lähtökohtiinsa, eikä hänellä olisi ollut muuta kuin kailan logo – käsitteen ja kuvan yhdistävä maaginen paluulippu ideoiden maailmaan. Ja logon hallinnasta kotiutettavat myyntitulot.

Kuvaan astuttuaan itse kaila oli hävinnyt näkyvistä. Kun kaikki oli alistettu kuvalle, speaktaakkelille, kaila sai olla taustalle työnnetty, joskus piinaava ja kiireessä hermostuttava välttämättömyys, tyhjä kuin sana ”armo” elämänhallinnan kaikkivoipaisuudelle.

Kuvat olivat aluksi olleet taljoja ja päitä, voitonmerkkejä taistelusta kovaa todellisuutta ja kaiken katoavuutta vastaan. Kuvien vallitessa kaikki muu rannalla kaikkosi horisonttiin. Koko maailman vangitsevuus virtasi vain kuvista. Kailakuva, kailakieleen upotettuna, vei Juhani rannalla olon tunteen. Kuva oli sekä rannan annostelija että sen tilke,

sekä rannan tilke että sen tavara.

Oliko sanoista tullut tyhjentävämpiä? Kieli ei enää häilynyt riittämättömyytensä partaalla, vaan hitsautui kailakuviin niitä tulkitessaan ja muokattaessaan. Kieli täytti merkkiensä vajeen kuvilla kaikkialle rantaan tihkuvassa universumissaan. Käsitteet saattoi melkein aistia rannan maailmasta. Jos kailalla olisi ollut logo, logon vilauttaminen olisi käynyt filosofoinnista.

Juhani tajusi ettei hän ollut enää vaistonvarainen eikä mietiskeleväkään, vaan uppoutunut täysin oman yritteliään kailajärkeilynsä kuvajaisiin. Ulkomaailmassakin valo tuli suoraan kuvista – yhä enemmän televisioruutuja ja välkkyviä valotauluja, yhä enemmän pelkistettyä taivasta... Järki valona tunnusti kuvat omikseen. Kuva kumosi rannalla olon ja palautti sen takaisin puhtaana valona, silkkana filosofiana, joka käytti Juhania, ajatteli Juhanissa.

Ranta kouristeli kuvatuotannossaan. Se oli kuin maanisen hengen ajautumista yhä hysteerisempään arvonmuodostuksen tilaan. Se oli tutun tunnistamista kaikissa käänteissä, kun uusi oli vain tuoreita yhdistelmiä. Kaikki oli välineellistä, ja Juhani uppoutui ulkoisesti ja sisäisesti samanmuotoiseen. Hän mietti, tyhjentäisikö pelkkä samastamisen silta ihmiset toisilleen niin kuin se tyhjensi nyt hänetkin itseltään – ja piti pahimman poissa.

Juhani oli kyhännyt itseään kokoon kailamerkityksistä, jotka hänen täytyi hakea yhä uudel-

leen siitä rannasta, joka ei enää ollut ranta. Väline oli tehnyt kohteesta ehdollisen, vaikka ehdot olivat syntyneet törmäyksistä kohteen ehdottomuuteen. Oliko edes itse tehty täysin tiedettävissä tai hallittavissa. Hurahtaminen laajenevaan kailamaailmaan oli kohtaamisen siirtämistä horisonttiin, jossa var-
too katastrofi.

KATASTROFI

NYKYKULTTUURIN TUTKIMUSKESKUKSEN JULKAISUJA

1. Symbolit • Toim. Katarina Eskola. 1986. (110 s.)
2. Maaria Linko • Katsojien teatteri. 1986. (116 s.)
3. Näkökulmia kulttuurin tuotantoon • Toim. Katarina Eskola & Liisa Uusitalo. 1986. (127 s.)
4. Kimmo Jokinen ja Maaria Linko • Uusi Tuntematon. 1987. (122 s.)
5. Kimmo Jokinen • Ostajat, lukijat, arvioijat, tukijat. 1987. (115 s.)
6. Juha Lassila • Kultalevyn alkemia. 1. painos 1987, 2. painos 1988. (162 s.)
7. Liisa Uusitalo & Juha Lassila • Vanhojen kirjojen kenttä. 1988. (65 s.)
8. The production and reception of literature • Edited by Katarina Eskola & Erkki Vainikkala. 1988. (78 s.)
9. Martine Burgos • Life stories, Narrativity and the Search for the Self. 1988. (28 s.)
10. Heikki Hellman & Tuomo Sauri • Suomalainen prime-time. 1988. (130 s.)
11. Erik Allardt, Stuart Hall & Immanuel Wallerstein • Maailmankulttuurin äärellä. 1988. (86 s.)
12. Kimmo Jokinen • Arvostelijat. 1988. (131 s.)
13. State, Culture & The Bourgeoisie • Edited by Matti Peltonen. 1989. (82 s.)
14. J.P. Roos • Liikunta ja elämäntapa. 1989. (72 s.)
15. Anne Brunila & Liisa Uusitalo • Kirjatuotannon rakenne ja strategiat. 1. painos 1989, 2. painos 1991. (114 s.)
16. Reino Rasilainen • Julkaistu ja julkaisematon kirjallisuus. 1989. (89 s.)
17. Juha Lassila • Riippumattomat televisiotuottajat. 1989. (126 s.)
18. Literature as communication • Edited by Erkki Vainikkala & Katarina Eskola. 1989. (215 s.)
19. Anne Raassina • Lukutaito ja kehitysstrategiat. 1990. (123 s.)
20. Juha Lassila • Mitä Suomi soittaa? 1990. (263 s.) Painos loppunut.
21. Johanna Mäkelä • Luonnosta kulttuuriksi, ravinnosta ruoaksi. 1. painos 1990, 2. painos 1992 (89 s.) Painokset loppuneet.
22. Sublim Ylevä sublime • Toim. Erkki Vainikkala. 1990. (107 s.)
23. Timo K. Salonen • Konserttimusiikin yleisö makujen kentällä. 1990. (104 s.)

24. Maaria Linko • Teatteriesitykset ja julkisuus. 1990. (81 s.)
25. Kyösti Pekonen • Symbolinen modernissa politiikassa. 1991. (154 s.)
26. Ulrich Beck, Klaus Mollenhauer & Wolfgang Welsch • Philosophie, soziologie und erziehungswissenschaft in der postmoderne. 1991. (69 s.)
27. Päivi Elovainio & Zeinab Shahin • The Gender Fate of Women in Rural Egypt. 1991. (112 s.)
28. Eija Eskola • Rukousnauha ja muita romaaneja. 1992. (152 s.)
29. Urpo Kovala • Väliin lankeaa varjo. 1992. (204 s.)
30. Maaria Linko • Outo ja aito taide. 1992. (121 s.)
31. The First Thirty • Edited by Urpo Kovala. 1992. (132 s.)
32. Vanguard of modernity • Edited by Niilo Kauppi & Pekka Sulkunen. 1992. (188 s.)
33. Timo Siivonen • Avantgarde ja postmodernismi. 1992. (122 s.)
34. Katarina Eskola, Kimmo Jokinen & Erkki Vainikkala • Literature and the New State of Culture. 1992. (60 s.)
35. Sanna Karttunen • Musiikki kulttuurisessa tietoisuudessa. 1992. (174 s.)
36. Risto Eräsaari • Essays on Non-conventional Community. 1993. (214 s.)
37. Annikka Suoninen • Televisio lasten elämässä. 1993. (171 s.)
38. The Cultural Study of Reception • Edited by Erkki Vainikkala. 1993. (215 s.)
39. Miehyyden tiellä • Toim. Pirjo Ahokas, Martti Lahti ja Jukka Sihvonen. 1993. (185 s.) Painos loppunut.
40. Jukka Kanerva • ”Ryvettymisen hyvä puoli...” 1994. (151 s.)
41. Uusi aika • Toim. ja kirj. Nykykulttuurin tutkimusyksikön tutkijat. 1994. (260 s.)
42. Tuija Modinos • Nainen populaarikulttuurissa. 1. painos 1994, 2. painos 2000. (124 s.) Painos loppunut.
43. Teija Virta • Saippuaopperat ja suomalaiset naiset. 1994. (135 s.)
44. Anne Sankari • Kuntosaliruumis. 1995. (108 s.)
45. Kai Halttunen • Pienkustantajan arkipäivä. 1995. (95 s.)
46. Katja Valaskivi • Wataru seken wa oni bakari. 1995. (114 s.)
47. Jukka Törrönen • Aito rakkaus maskuliinisessa maailmassa. 1996. (100 s.)
48. Tuija Nykyri • Naiseuden naamiaiset. 1996. (144 s.)

49. Nainen, mies ja fileerausveitsi • Toim. Katarina Eskola. 1996. (274 s.)
Painos loppunut.
50. Raine Koskimaa • Cultural activities in five European countries. 1996.
(152 s.) Työraportti, vain tutkimuskäyttöön.
52. Raine Koskimaa • Seksiä, suhteita ja murha. 1998. (215 s.)
53. Timo Siivonen • Kyborgi. 1996. (209 s.)
54. Aina uusi muisto • Toim. Katarina Eskola & Eeva Peltonen. 1. painos
1997, 2. painos 1997. (355 s.)
55. Olli Löytty • Valkoinen pimeys. 1997. (147 s.)
56. Kimmo Jokinen • Suomalaisen lukemisen maisemaihanteet. 1997. (226 s.)
57. Maaria Linko • Aitojen elämysten kaipuu. 1998. (92 s.)
58. Kai Lahtinen • Vem tillhör teatern? 1998. (258 s.)
59. Katja Möttönen • Riitasointuja vai tema con variazioni. 1998. (128 s.)
60. Aki Järvinen • Hyperteoria. 1999. (187 s.)
61. Susanna Paasonen • Nyt! Ja ikuisesti – rewind. 1999. (188 s.)
62. Pirkkoliisa Ahponen • Kulttuurin kierreportaikossa. 1999. (168 s.)
63. Reading cultural difference • Edited by Urpo Kovala & Erkki Vainikkala.
2000. (334 s.)
64. Inescapable Horizon: Culture and Context • Edited by Sirpa Leppänen
& Joel Kuortti. 2000. (273 s.)
65. Otteita kulttuurista • Toim. Maaria Linko, Tuija Saresma & Erkki
Vainikkala. 2000. (422 s.)
66. Kimmo Saaristo • Avoin asiantuntijuus. 2000. (191 s.)
67. Jaakko Suominen • Sähköaivo sinuiksi, tietokone tutuksi. 2000. (368 s.)
68. Cybertext yearbook 2000 • Toim. Markku Eskelinen & Raine Koskimaa.
2001. (202 s.)
69. Sari Charpentier • Sukupuoliusko. 2001. (155 s.)
70. Kirja 2010 • Toim. Lauri Saarinen, Juri Joensuu & Raine Koskimaa. 1.
painos 2001, 2. painos 2003. (259 s.)
71. Irma Garam • Julkista yksityiselämää. 2002. (102 s.)
72. Cybertext yearbook 2001 • Toim. Markku Eskelinen & Raine Koskimaa.
2002. (196 s.)
73. Henna Mikkola • Sukupolvettomat? 2002. (138 s.)
74. Satu Silvanto • Ecce Homo – katso ihmistä. 2002. (161 s.)
75. Markku Eskelinen • Kybertekstien narratologia. 2002. (106 s.)

76. Riitta Hänninen • Leikki. 2003. (161 s.)
77. Cybertext yearbook 2002–2003 • Toim. Markku Eskelinen & Raine Koskimaa. 2003. (283 s.)
78. Sanna Kallioinen • Rannalla merirosvon morsiamen kanssa. 2004. (134 s.)
79. Tutkija kertojana • Toim. Johanna Latvala & Eeva Peltonen & Tuija Saresma. 1. painos 2004, 2. painos 2005. (399 s.)
80. Writing and Research – personal views. Toim. Marjatta Saarnivaara & Erkki Vainikkala & Marjon van Delft. 1. painos 2004, 2. painos 2005. (160 s.)
81. Annikka Suoninen • Mediakielitaidon jäljillä. 2004. (274 s.)
82. Milla Tiainen • Säveltäjän sijainnit. 2005. (227 s.)
83. Petri Saarikoski • Koneen lumo. 1. painos 2004, 2. painos 2005. (471 s.)
84. Yksinäisten sanat • Toim. Kimmo Jokinen. 2005. (314 s.)
85. Aktivismi • Toim. Susanna Paasonen. 2005 (275 s.)
86. Nykyaika kulttuurintutkimuksessa • Toim. Erkki Vainikkala & Henna Mikkola. 2007. (351 s.)
87. Tutkimusten maailma • Toim. Juha Herkman & Pirjo Hiidenmaa & Sanna Kivimäki & Olli Löytty. 2006. (307 s.)
88. Mari Pajala • Erot järjestykseen! 2006. (506 s.)
89. Hanna Lindberg • Vastakohtien Ikea. 2006. (307 s.)
90. Taiteilija tutkijana, tutkija taiteilijana • Toim. Risto Pitkänen. 2007. (326 s.)
91. Nykytulkintojen Karjala • Toim. Outi Fingerroos & Jaana Loipponen. 2007. (325 s.)
92. Tuija Saresma • Omaelämäkerran rajapinnoilla. 2007. (255 s.)
93. Tekijyyden ulottuvuuksia • Toim. Eeva Haverinen & Erkki Vainikkala & Tuomo Lahdelma. 2008. (314 s.)
94. Tuuli Lähdesmäki • ”Kuohahdus Suomen kansan sydäimestä.” 2007. (607 s.)
95. Moniääninen mies • Toim. Kai Åberg & Lotta Skaffari. 2008. (276 s.)
96. Fanikirja • Toim. Kaarina Nikunen. 2008. (241 s.)
97. Cult, Community, Identity • Veera Rautavuoma, Urpo Kovala & Eeva Haverinen (eds). 2009. (356 s.)
98. Irma Hirsjärvi • Faniuden siirtymiä. 2009. (361 s.)
99. Suhteissa mediaan • Toim. Sirkku Kotilainen. 2009. (247 s.)

100. Outi Fingerroos • Karjala utopiana. 2010. (253 s.)
101. Hiihto ja häpeä • Toim. Erkki Vettenniemi. 2010. (224 s.)
102. Karoliina Lummaa • Poliittinen siivekäs. 2010. (372 s.)
103. Matti Savolainen • Atlantin ylityksiä. 2011. (170 s.)
104. Eliisa Pitkäsalo • Kalevalaiset sankarit nykymaailman menossa. (Digitaalinen kirja.) 2011. (274 s.)
105. Nina Säaskilahti • Ajan partaalla. 2011. (400 s.)
106. Media, kasvatusta ja kulttuurin kiertäminen • Toim. Sirkku Kotilainen, Erkki Vainikkala & Urpo Kovala. (Digitaalinen kirja.) 2011. (184 s.)
107. Kertomuksen luonto • Toim. Kaisa Kurikka, Olli Löytty, Kukku Melkas & Viola Parente-Capkova. 2012. (308 s.)
108. Tango Suomessa • Toim. Antti-Ville Kärjä & Kai Åberg. 2012. (230 s.)
109. Tommi Römpötti • Vieraana omassa maassa. 2012. (528 s.)
110. Marjo Kamila • Katsojana ja katsottuna. 2012. (490 s.)
111. Katja Mäkinen • Ohjelmoidut eurooppalaiset. 2012. (352 s.)
112. Ilana Aalto • Isyyden aika. 2012. (380 s.)
113. Kustaa H. J. Vilkkunen • Kapina kampuksella. 2013. (466 s.)
114. Mikko Carlson • Paikantuneita haluja. 2014. (352 s.)
115. Maisemassa • Toim. Tuija Saresma & Saara Jäntti. 2014. (292 s.)
116. Sami Kolamo • FIFAn valtapeli. 2014. (304 s.)
117. Liisa Avelin • Kåren kellari. 2014. (628 s.)
118. Prekarisaatio ja affekti • Toim. Eeva Jokinen & Juhana Venäläinen. 2015. (230 s.)
119. Sari Östman • ”Millasen päivityksen tästä sais?” Elämäjulkaisijuu den kulttuurinen omaksuminen. 2015. (308 s.)
120. Elämykset kulttuurina ja kulttuuri elämyksinä • Toim. Sanna Karkulehto & Tuuli Lähdesmäki & Juhana Venäläinen. 2016. (390 s.)
121. Maamme romaani • Toim. Jussi Ojajarvi & Nina Työlähti. 2017. (354 s.)
122. Populism On The Loose • Edited by Urpo Kovala & Emilia Palonen & Maria Ruotsalainen & Tuija Saresma. 2018. (276 s.)
123. Heidi Keinonen: Televisioformaatti ja kulttuurinen neuvottelu. 2018. (242 s.)
124. Jere Kyyrö • Mannerheim ja muuttuvat tulkinnat. 2019. (406 s.)
125. Hulluus ja kulttuurinen mielenterveystutkimus • Toim. Saara Jäntti & Kirsi Heimonen & Sari Kuuva & Annastiina Mäkilä. 2019. (354 s.)

126. Voicing Bo Carpelan. Urwind 's Dialogic Possibilities • Edited by Brian Kennedy. 2020. (212 s.)
127. Heta Lähdesmäki • Susien paikat. 2020. (506 s.)
128. Paperinen avaruus • Toim. Kaisa Ahvenjärvi, Juri Joensuu, Anna Helle & Sanna Karkulehto. 2020. (384 s.)
129. Sotkuiset maailmat • Toim. Elsi Hyttinen & Karoliina Lummaa. 2020. (386 s.)
130. Fantasia – lajit, ilmiö ja yhteiskunta • Toim. Jyrki Korpua, Irma Hirsjärvi, Urpo Kovala & Tanja Välisalo. 2021. (546 s.)
131. Pekka Hassinen • Ero ja immersio. 2021. (508 s.)